



John Adams Library.



IN THE CUSTODY OF THE
BOSTON PUBLIC LIBRARY.



SHELF N^O
ADAMS
221.4
v.2



Digitized by the Internet Archive
in 2010





M. ACCI PLAUTI

COMOEDIAE

C U M

Commentariis Variorum.

Tomus II.

AMSTEL



AMSTELODAMI,

Ex Typographia BLAVIANA, M DC LXXXIV.

Sumptibus Societatis.

✓

LETTING TO A M

ADDITIONAL

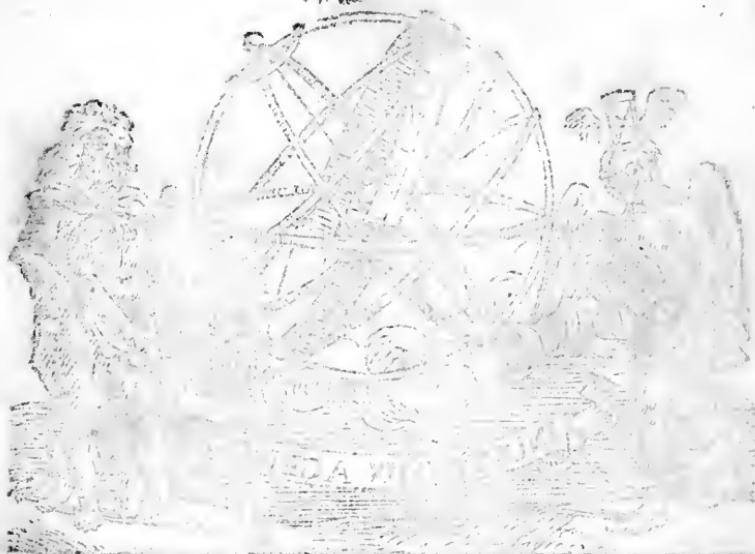
MUD

CONT'D. ON BACK

11-18-1977

*X ADAMS 2214

N. 2



COFFMAN

XXXXX - RAIL - 4 side - 21

and 10 ft. 6 in.

John Adams

M. ACCI PLAUTI

MILES GLORIOSVS.

DRAMATIS PERSONÆ.

PYRGOPOLINICES, miles.

ARTOTROGUS, parasitus.

PALÆSTRIÖ, servos.

PERIPLECTOMENES, senex.

SCELEDRUS, servos.

PHILOCOMASIUM, meretrix.

PLEUSIDES, adolescens.

LUCRIO, puer.

MILPHIDIPPA, ancilla.

ACROTELEUTIUM, meretrix.

PUER.

CARIO, cocus.

ARGUMENTUM.

MEretricem ingenuam deperibat mutuo
Atheniensis juvenis. Naupactum is domo
Legatus abiit: miles in eandem incidit.
Deportat Ephesum invitam, servos Attici
Ut nunciaret domino factum, navigat,
Capitur, donatur illi captus militi.
Ad herum ut veniret Ephesum, scribit. advolat
Adolescens, atque in proximo divertitur
Apud hospitem paternum. medium parietem
Perfodit servos, commeatus clanculum
Quâ foret amantum. geminam fingit: mulieris
Sororem ait esse. mox ei dominus adiun
Suam clientam sollicitandum ad militem
Subornat. capitur ille, sperat nuptias.
Dimitit concubinam, & mæchus usurpat.

ARGUMENTUM, ut quibusdam videtur,

PRISCIANI.

Meretricem Athenis Ephesum miles avehit.
Id hero dum amanti servos nunciare volt
Legato peregre, captus est ipsis in mari,
Et illi eidem militi dono datu'st.
Suum arcessit herum Athenis, & forat
Geminis communem clam parietem in ædibus,
Licere ut quiret convenire amantibus.
Obhaerentes custos hos vedit de tegulis.
Ridiculus autem, quasi sit alia, luditur.
Itemque impellit militem Palaestrio,
Omissam faciat concubinam, quando ei
Senis vicini cupiat uxor nubere:
Ulro abeat, orat, donat multa. ipse in domo
Senis prehensus, pœnas pro mœcho luit.

ALIUD ARGUMENTUM

CAMERARI.

In hac Fabula hoc non solum ratione & arte factum esse à Poëta videri possit, quod respondere κατασροφή, id est, finis ad Principium: ut maximæ gloriæ & intolerabilis cuiusdam factus exitus sit turpis & pudendus. Est autem in hac Fabula præcipuum, pictura imperitæ superbiæ: quam Poëta omnibus suis coloribus deformatam expressit: ut liceat hinc quasi in speculo contemplari ridiculam illum vanitatis imaginem, qua tument & efferruntur animi feroce hominum indoctorum, in aliqua præsentim Fortunæ benignitate. Hoc vitium peculiare est adolescentiæ: quod hæc ætas in quodam quasi impetu decurrentis viræ & in fiducia viuum exultare soleat, & efferi, atque esse indomita. Ideoque negat prudentissimus vir Aristoteles, idoneos esse juvenes ad præcepta virtutis. nam de voluntate & intelligentia illorum hæc quasi cautibus impæcta resiliunt, neque possunt adhærescere, &c. Nomen Fabulæ est, Miles Gloriosus: de persona & re factum. nam Gloriosus gloriatorem significat: qui est ἀλλαζών, ostentator & vanus. Tale autem est genus hoc militare hominum, qualis & Terentianus Thraso producitur, & alii à Plauto alibi. Argumentum Fabulæ hoc est, Avexerat amicam adolescentis Attici Miles. hoc factum indicare hero absenti servus dum vult, capitur à piratis, & illi eidem forte Militi dono datur. statim agnoscit mulierem servus: negotium occultat: rem omnem hero suo Atheniensi litteris exponit: quid fieri oporteat, demonstrat. Advenit ille adolescens Ephesum: ad senem hospitem vicinum Militis divertitur. Erat utriusque dominus paries communis, quo perforato copia fit amantibus congregandi. Sed Militis alter servus, forte mulierem in amatoris complexu viderat. Id ne vidisse crederet, dolis servi Attici perficitur, qui illi persuadet, adesse geminam herilis amicæ sororem. Postea Militi persuadetur, amari ipsum mirifice ab uxore senis vicini: itaque dimittit concubinam: & mox deprehensus per insidias, pro mœcho plectitur. Res geritur Ephesi.

ACTUS

ACTUS PRIMI SCENA PRIMA.

PYRGOPOLINICES, ARTOTROGUS.

Gloria Urata, ut splendor meo sit clypeo clarior,
Quam solis radii esse olim, cum sudum'st, solent:
Ut, ubi usus veniat, contra conserta manu
Oculorum præstringat aciem in acie hostibus.

Nam ego hanc machæram mihi consolari volo,
Nelamentetur, neve animum desponeat;
Quia se jam pridein feriatam gestitem,
Quæ misera gestit & fratrem facere ex hostibus.

Sed

2. **O**lim.] Est adverbium omnium horarum ac temporum. Asinaria act. 3. scen. 3. vñl. 126. an quid est olim homini salute melius? Grut. Hoc cum sub oculis haberet, non intellexit, qui subjicit, oculum cum sudum est. Quid faciet Rud. 1. 2. Ex ficasque arundines, Quicq; pertegamus villam, dum sudum est. Grossonius.

4. *Præstringat aciem.*] Unice hoc rectum esse, quamvis Lambinus contra nittatur, docet vel solus Asconius Pedianus, dignissimus cui credatur, in re longe majori, ad illud Cicer. *Præstringat aciem:* Vel à præstigiatoribus, inquit, transtulit verbum, vel à tironibus, qui ignari & rudes pugnæ etiam vano armorum sonitu torrentur præstrictis luminibus. Si à præstigiatoribus *præstringo*, non ab antiquo verbo *stinguo*, dederit: si à *præstringo*, stricturæ; *præstringo*, non *præstringo* dicendum: alioqui *stinguras* vel *stricturas* diceremus. quod quis ferat. Deltrius.

5. *Mihi.*] Παρέλαυδ. Terent. Phorm. Qui mihi, ubi ad uxores ventum est, tum sunt senes. Ad quæ Donatus: Eleganter insertum Mihi; ut in Heaut. Is mihi ubi addibit plus paulo sua quæ narrat facinora.

8. *Fratrem facere.*] Quidquid dicant de antiqua librorum lectione *fratrem*, & quomodounque eam exponant, non potest satisfacere & mendoza omnino videtur. Qui ex loco Arnobiano eam confirmant alibi errare ostendam & vitium

vicio confirmare. *Factum* igitur probo. Eo sensu & Theophrastus, ζωμὸν ποτῶν ποτεῖν dixit. Facere sanguinem Livius. ut & Ovidius, Et queritur facti sanguinis esse parum. Non potest ferri lectio fratrem facere in hoc Plautino loco, sed posset unius litteræ mutatione commoda sententia elici & forsitan vera, legendo, fratres facere ex hostibus, id est, hostes morte fratres & pares facere, dum omnes eodem genere necis afficiuntur. Ita apud Virgilium, fratrem ne desere frater. Quasi diceret qui fratres estis natura, etiam fatu esse debetis, ut alter alterum non deserat. *Salmas. Gestit fratrem facere.*] Quam sunt infelices, qui aliis rebus intenti & distracti ad quæstiones difficiles, de quibus aut nunquam aut à longo tempore non cogitarunt, respondere coguntur? Ut τὸν πόνον fere, dum abjicit extemporalis curæ in Plautum schedia, longe alii occupatio tenuit. Nam quis potest æquo animo legere, fratres facere ex hostibus posse dici pro eo, quod est hostes morte pares facere, dum omnes eodem genere mortis afficiuntur. De τῷ factum taceo, quia Livius & Ovidius facere sanguinem dixerunt: nam operas effecisse puto injuriam, cum vellet, fartum; quod post Muretum certatum invaserunt. Certe & apud Arnobium l. 7. edidit, dives sis cum fartiibus. Abeant igitur fratres & fratres. Sed quid est quod, ambo codices gestit & fratrem? Suspicio Plautum scriplisse: gestit offam facere ex hostiis.

- Sed ubi Artotrogus? AR. hic est. stat propter virum
 10 Fortem atque fortunatum, & formâ regiâ;
 Tum bellatorem. Mars haud ausit dicere, Meus. cum quo bellator.
 Neque æquiparare suas virtutes ad tuas.
 PR. Quemne ego servavi in campis Gurgustidoniis,
 Ubi Bom bomachides Clunin staridis archides
 15 Erat imperator summus, Neptuni nepos?
 AR. Memini, nempe illum dicens cum armis aureis,
 Quo justu legiones diffлавisti spiritu,
 Quali ventus folia, aut panniculam tectoriam.
 PR. Istuc quidem edepol nihil est. AR. nihil hercle quidem
 hoc,
 20 Prae ut alia dicam, tu quæ nunquam feceris.
 Perjuriorem hochominem si quis viderit,
 Aut gloriarum pleniorum, quam illic est:
 Me sibi habeto, & ego me mancipio dabo
 Epityro, ut apud illum esuriem insane bene.

PR.

hostibus. Ubi in Trucul. 2. 7. Iam hercle
 ego te hic hac offatim conficiam. Et, quem
 ego offatim jam, jam, jam concipilabo. Ex
OFFAM duobus quibusdam obscuris
 & male lectis reddidit minuta scriptura
 librarius, & *frm.* inde & *fratrem.*
Gronovius.

10. *Forma regia.*] *Forma regia*, corporis est dignitas egregia, & superans atque augusta, qualis regem decet. *Turnebus.*

13. *Gurgustidoniis.*] Per jocum à Poëta fictum à *gurgustiis*, forma gentili: ut *Chalcedoniis*, &c. *Camer.*

18. *Panniculam tectoriam.*] *Quasi* ventus folia aut peniculum tectorium, lectio quidem est antiquorum Codicum, sed vereor ut vera sit. Non enim facile ventus difflare potest hujusmodi peniculum quo tectoria inducuntur, sive ex fetis porcinis compactum sit, sive ex pilis caudæ equinæ. Quare omnino accedo sententia virorum doctorum, quibus legendum videtur, *panniculam tectoriam*. In tectoriis admiscebat *lanugo arundinum* ut etiam hodieque sit, ex lana decerpta pannis peſtine. Vulgo enim tectoria far-

ciunt hujusmodi tormentis ex vestibus deratis. Hinc & *tomenta* vocabantur, quia & culcitæ iis implebantur. Unde apud Martialem, *Vellera Lingonici accipe rasa sagis.* At olim paniculis arundinum ad hoc utebantur, quas tectoriis miscebant. *Salmas.* Turnebi est, *paniculam tectoriam*, sed aliter ille interpretabatur. Intelligebat enim lanosam comam arundinis, qua integri villaticæ ædes solent, cuius meminit Plinius 16, 36. & earum tegulo domus suas septentrionales populos operireait. *Gronovius.*

24. *Epityrum.*] Apud Varronem lib. 6. de L. L. recta, nisi fallor, conservata est hujus versus scriptura, minus tamen recte ibi legitur, si pro ni. Nec puto quidquam aliud mutandum. Miles Pyrgopolinices jačtat hic præclara sua facinora quæ in bello patraverat, maximis cum mendacis. Artotrogus, ut etiam ex sua parte virtutes quibus pollebat prædicet, se tantum posse in comedendo gloriatur, quantum miles in pugnando se valere venditat. Unum itaque Epityrum se bene comedere posse, si modo insane esuriat, commemorat. Et ni ita sit, vult se man-

25 Pr. Ubi tu es? Ar. ecum edepol vel elephanto in India

Quo pacto pugno perfregisti brachium?

Pr. Quid, brachium? Ar. Illud dicere volui, femur.

Pr. At indiligerter hic eram. Ar. pol si quidem

Connisus esses, per corium, per viscera,

30 Perque os elephanto brachium transmittenres.

Prise. elephanti.

Pr. Nolo istae hic nunc. Ar. ne hercle operæ pretium quidem

Mihi te enarrare, tuas qui virtutes sciam.

Venter creat omnes has ætumnas. auribus

Peraudienda sunt, ne dentes dentiant.

Et

mancupio militi illi glorioſo tradi. Opportet cibi genus fuſſe quod in magnam inolem fingebarūt: caseum in eo non fuſſe cum ex multis speciebus componebatur, sed ita diſtūm quod caseo accederet. Ad magnitudinem igitur casei & formam fingebarūt. Hic gulosus igitur, cui inde nomen Artotrogi indidit poëta, se posse ita unum Epityrum esurientem comedere insane bene jaſtitat; ut miles gloriatur, se legiones difflare uno ſpiritu, ut ventus folia & paniculas tectorias. Salmas. Epityro ut apud illum.] Mſſ. niſi unum Epitir aut apud illa eſturiens ne bene. Inde mirificæ proceſſerunt conjecturæ. Apud Varroñem lib. 8. de L. L. habetur: ſi unum epityrum edam apud illum eſturiens insane bene. Scioppius edidit: epityrum eſtur eſturiens. Ubi rō eſturiens puto ex margine irreprobis: reliqua fallenti memoria credidisse Varroñem. Nam ſi quid video, ſcripsit Plautus, quia verſus ſunt ſenarii:

Mefibi habeto: & ego me mancupio dabo, ſed u-

No epityro, ut apud illum eſtur insane bene.

Ego me mancupio dabo, ſed uno epityro, ut apud illum eſtur insane bene. Si quis, inquit, moſtrare poſſit vaniorem hominem, me ſibi habeat, & ego me mancipabo, qualis ſum, non tamen ſine mercede, quanquam ea non magna, nempe unius epityri, modo tam laute beneque parati, ut apud iſpum regem meum

eftur. Sciendum autem in Mſſ. ut poſſimus: & ego me mancupio dabo. Vulgo interpoſuerunt illi. Gruterus reddidit ei ego me. Nos tenemus priſcam manum & pronomen facile intelligi putamus. *Gronovius.*

26. *Brachium.*] Ad proboscidem elephanti, quæ Latinis manus, allusum. Et jocus eft ex ambiguo. significat enim obſcure Parasitus, Militem, dum aliquem olim manu cædere conatur, pæne ſibi brachium perfregiffe. per elephanteſ notans Militem, quod ſit instar elephanti magna bestia & ſtolidus & quaſi d̄vai d̄n̄l̄, ut elephantus, propter corii duritiem. *S. Bosſus.*

23. *At indiligerter.*] A'ν̄ c̄ τεῦ τε ἐρρεδιάρεψυ. *Lambin.*

34. *Peraudienda.*] Hoc etiam ex iis fuerit, ut multa alia in Plauto, quæ extra scenam non eunt. *Dentes dentiant.*] Dentes eſturiotorum hic dentire dicuntur. ut enim pueri dentire dicuntur, cum eis primum oriuntur: ſic quibus ceſtant à terendo cibo, quia non deteruntur, gran-descere videntur, atque dentire, populari joco. Turneb. *Dentes dentire, Græci dicunt μαλιάν.* ut Hesiodus, Σὺντον μαλιάντες. In eadein ſignificatione dentire Varroni ἔως ποτὲ ὠρὶ ὠρῷ: ut in Pluto.

Teges ruinā, ne jacentem ſub deo Ambiſſet algus dentientem frigore.

Hipponax, βαρύτανίζειν:

Δὸς χλαῖναν ἵππωναντι. κάρτα γδ̄ πιγῶ,

35 Et assentandum est, quicquid hic mentibitur.

Lamb. assentendum

Py. Quid illud quod dico? Ar. hem, scio iam quid vis dicere.

Factum est hercle: memini fieri. Py. quid id est? Ar. quicquid est.

Py. Habes tabellas? Ar. vis rogare? habeo & stilum.

Py. Facete advortis animum tuum ad annum meum.

40 Ar. Novissime mores me tuos meditate decet,

Curamque adhibere, ut prævolet mihi quo tu velis.

Doux. quod
tu velis.

Py. Ecquid meministi? Ar. memini, centum in Ciliciâ

Et quinquaginta, centum Sycolatridæ,

Triginta Sardi, sexaginta Macedones,

45 Sunt homines, tu quos occidisti uno die.

Py. Quanta istæ hominum summa est? Ar. septem millia.

Py. Tantum esse oportet: recte rationem tenes.

Ar. At nullos habeo scriptos; sic memini tamen.

Py. Edepol memoria est optima. Ar. offa me monet.

50 Py. Dum talem facies, qualem adhuc, affiduo edis:

Com-

Kai βαρβαρίζω. —
Scalig.

38. *Vis rogare?*] Falsa sunt, ne quid dicam gravius, quæ ad hujus loci erendum mentem adferunt interpres. *Vis rogare*, idem est, quod, vis militem conscribere? Miles enim rogari dicebatur. Livius lib. 2. *Cum quinque legatis profectus*, obvios in agri sacramento rogatis, arma capere & segui cogebat. Nulla igitur causa fuit, quare hic locus tot correctionibus Criticorum vexaretur. Boxhorn.

43. *Et quinquaginta centum.*] Notentur gloriisorum mores, quibus non sat is est, suminatim facinora sua prædicare; nisi etiam ordine enumerentur. Scalig.

46. *Quanta istæ hominum summa est.*] De Plantis, hoc exemplo sententiam suam illustrat, qua probat, *Summam rei* in tali loco, non à *suprema contractam* vocem esse, sed à *sumendo* dici. Scalig.

49. *Offa me monet.*] Nihil difficile: sed

voluerunt scilicet venditare aliquid aliibi, ut putabant, belle observatum, morem fuisse veteribus, ut verba facturi assiduos comites haberent monitores, qui dicenda, si forte has sitaret memoria, confessim suggererent. Potest fieri: nam & à memoria servos habebant. Sed tamen πειθεῖν; *Nominatim*, ajunt, salutabat singulos nullo submonente: Ita Suetonius de Augusto. At hic non excluditur ille monitor verba facturi, sed nomenclator servus qui dictaret nomina salutandorum. Gronovius.

50. *Affiduo edes.*] Jocum esse volunt in ambiguo significationis τοῦ ede, quod & significet comedere, sicut parasitus hic assidue edebat militem, & ostendere & prædicare, sicut hic idem parasitus militem ut summum bellatorem assidue laudabat: & hoc demonstrandum erat ex Glossis Papia. Immo neutra significatio huc convenit. Quid enim diceret miles, *affiduo me edes*, hoc sensu, assidue me comedendum & deridendum habebis? Aut etiam, assidue ostend-

Communicabo te semper mensa mea.

AR. Quid in Cappadocia ubi tu quingentos simul,
Ni hebes machæra foret, uno iætu occideres.

At peditatus reliquæ erant, si viverent.

55 Quid tibi ego dicam, quod omnes mortales sciunt,
Pyrgopolinicum te unum in terra vivere

Virtute, & forma, & factis invictissimum.

Amant te omnes mulieres, neque hercule injuria,
Qui sis tam pulcher, ut vel illæ, quæ here pallio

60 Me reprehenderunt. PY. quid here dixerunt tibi?

AR. Rogitabant: Hiccine Achilles est, inquit, tibi?
Immo ejus frater, inquam. innuit illarum altera:
Ergo mecastor pulcher est, inquit, mihi
Et liberalis visus. cæsaries quam decet!

col. vide Cæsar. &c.

65 Næ illæ sunt fortunatae, quæ cum isto cubant!

PY. Itane ajebat tandem? AR. quæ me ambæ obsecrav-
erint,

Ut te hodie quasi pomparam illa præter ducerem.

PY. Nimia est miseria pulchrum esse hominem nimis.

AR. Molestæ sunt mihi, orant, ambiunt, obsecrant,

Videre

ostendes? quid? quomodo? Nam
edere aliquem pro prædicare & laudare ne
Papias quidem. Immo *afiduo edes*, sim-
pliciter est *victus* tibi apud me suppedita-
bit: sed ambiguitas est in illis, *Dum tal-*
tem facies, qualem adhuc: potest enim in-
telligi vel me bellatorem & heroem vel
te assentatorem. *Gronovius*.

54. At peditatus.] Quingentos mili-
tes dicit occisurum fuisse uno iætu, nisi
hebes machæra fuisse. Non igitur eos
occidit. Deinde addit illos ipsos quin-
gentos reliquias peditatus fuisse, quem
in ea pugna jam occiderat, si viverent,
id est, nisi hosipios quingentos occidi-
set, pro reliquias peditatus potuisse nu-
merari. His verbis ad interencionem to-
tum illum hostium exercitum deletum
à milite fuisse significat, ne uno quidem
relieto qui nuntius esse posset cladis.
Salmasi.

63. Ergo.] Ergo, utrobique merito si-
gnificat, usu antiquo: & ita usus etiam

Virgilius. *Servius*.

64. Visus. *cæsaries*.] MSS. *vida & cæs-*
aut, inda & cæs. Itaque quidam fecerunt:
vide cæsaries. Forte: Ergo mecastor pul-
cher est, inquit mihi: Et liberalis. Una
&, cæsaries quam decet. Una nempe mu-
lierum, quæ pallio prehenderant parasitum, &, inquietabat. *Gronovius*.

67. Quasi pomparam.] Hæc interpretor
ex illo, quod solemni pompa Romæ
quotannis, Circensium diebus, in car-
pentis traducebantur. nam id proprie
Pompam vocarunt. *Lipsius*.

68. Nimia est miseria.] Profert hunc
versum Donatus ad illud Terent. Eu-
nuch. act. 4. sc. 7. *Omnia prius experiri,*
quam armis, sapientem decet; his verbis;
Animadverte, quantam vim habeant ad
delectandum in Comædias severæ sententiae,
cum à ridiculis personis proferuntur, quale
est apud Plautum, ubi Miles suam for-
mam admirans ait; Nimia est miseria,
p. &c.

A S.

74. Latre-

70 Videre ut liceat : ad sese arcessi jubent.

Ut tuo non liceat operam dare negotio.

PY. Videtur tempus esse , ut eamus ad forum.

Ut in tabellis quos consignavi hic heri

Latrones , ibus dinumerem stipendum.

75 Nam Rex Seleucus me opere oravit maxumo ,

Ut sibi latrones cogerem & conscriberem.

Regi hunc diem mihi operam decretum est dare.

AR. Age eamus ergo. PY. sequimini satellites.

74. *Latrones.*] Id est milites: Λατρόνες. Ii & λατρεύειν. λατρεύειν est obsequi & mercede servire. & latrocinari pro militare , Latinis in usu fuisse norunt omnes. Varro lib. 6. de Lingua Lat. eos appellari scribit , quasi laterones , quod adfistant lateri regis; qui nunc sunt

ferrum habent , vel quia mercede conducuntur , quæ λάτρεγον dicitur. ut si *stipulatoribus* nomen fecit. *Scalig.*

74. *Dinumerem stipendum.*] Militum tam apud Græcos , quam Rom. duo erant genera : illi sumptu suo militabant , & *Afidui* dicebantur : hi publico , & *Aerarium* atque *Metelli* sunt nominati. *I. Meurs.*

ACTUS SECUNDI SCENA PRIMA.

P A L A S T R I O.

MHi ad enarrandum hoc argumentum est comitas ,
Si ad auscultandum vostra erit benignitas.

Qui autem auscultare nolit , exsurgat foras ,
Ut sit ubi sedeat ille , qui auscultare volt.

5 Nunc , qua affedistis caussâ in festivo loco ,
Comœdiai , quam modo acturi sumus ,

Et Argumentum , & Nomen vobis eloquar.

A L A Z O N Græce huic nomen est Comœdiæ ,
Id nos Latine G L O R I O S U M dicimus.

10 Hoc oppidum Ephesu'st : inde Miles meus herus , Mss. idem in altero vox ex desideratu.

Qui hinc ad forum abiit , glriosus , impudens ,
Stercoreus , plenus perjurii atque adulterii .

Ait sese ultro omnes mulieres sectarier.

Is deridiculu'st , quaqua incedit omnibus.

Itaque

11. *Dem est miles.*] Nihil hic mutandum. *dem* hic *dein* *lurid*, demonstrative ponitur. *Glossæ veteres*; *Idem*,

autòs, *idem ipse*, *hoc ipsum*. *Idem ille miles*, qui hinc ad forum abiit, *herus est meus*. *Boxhorn.*

15. *Labiis*

15 Itaque hīc meretrices labiis dum dūctant eum,
Majorem partem videas valgis saviis.
Nam ego haud diu apud hunc servitutem servio.
Id volo vos scire, quomodo ad hunc devenerim
In servitutem, ab eo quo servivi prius.
20 Date operam, nam nunc argumentum exordiar.
Erat herus Athenis mihi adolescens optumus,
Is amabat meretricem matre Athenis Atticis,
ET ILLA ILLUM contra, qui est amor cultu optu-
mus.

Is publice legatus Naupactum hinc fuit,
25 Magnāi reipublicāi gratia.
Intetibi ut hīc miles forte Athenas advenit,
Insinuat sese ad illam amicam heri mei,
Occēpit ejus matri suppallparier

Vino

15. *Labiis dum dūctant, &c.]* Labiis
dūctare hoc loco est διαμωνέθει καὶ τὰ
χείλη διασπέρειν, quod proprie dicunt
de his qui ore, vultuque distorto, & val-
gis labiis aliquem derident. Gellius, *la-
biorum dūctū irridere* dixit, lib. 18. cap. 4.
Tum ille rictū oris labiorumque dūctū con-
temni à se ostendens, & rem de qua quare-
retur, & hominem ipsum qui quareret. *La-
biorum dūctū τὴν τὰ χθλῶν διασπρῆν*,
à Græco μῶν, moco sum Latini dedu-
xerunt, de hoc genere ridiculi quod fit
non salibus & dicacitate, sed vultu & ge-
sticationibus. *Salmas.*

16. *Valgis saviis.]* Valga savia, labra
sunt distorta. ita enim labris conformatis
ridebant Militem. nam hic savia, la-
bra sunt: ne, si oscula interpretaris, sit,
quod Græci σπεπόν φίλημα vocant.
Hesychi. σπεπόν. φίλημα πτοιὲν οὐε-
λιν. Ita quidem Scalig. Acidalius, Non,
inquit, hoc ait Plautus, vagis suaviis Mi-
litem à meretricibus assiduo rideri, sed
inde adeo, quod assidue labiis eum dū-
tent, valga savia sive ora prave distorta
sibi ipsis fecisse meretrices: ut maxima
eorum pars ex contemnifica ista obtor-
tione jam valga savia gerat. Sed nimium
fallitur. Priore versu dicitur in genere
meretrices militem labiis dūctare, deri-

dere; altero exprimitur modus dūctandi, dum addit, majorem meretricum pa-
tem videri *valgi suaviis*, id est, labiis
distortis, nempe, militem dūctare, de-
ridere. *Boxhorn. Majorem partem.*] Non
accipio majorem partem meretricum,
sed majorem partem temporis, dum in-
cedit in earum conspectu miles, mere-
trices habere ora distorta, & valga, quia
non definunt eum subsannare, & alia
aliam ad sannam provocare, dum in ocul-
lis est. Ut Poenulo 1. 3. *Majorem partem*
in ore habitas meo. Gronovius.

22. *Meretricem matre Athenis Atticis.]* Interpretes Athenis quasi matrem na-
tum: & quam mater Athenæ Atticæ pe-
pererunt. Alii aquæ, arctæ, malte, in alba,
acrem pro matre. Perperam omnes. Nam
meretrix matre Atheni Atticæ est nata
matre Athenis Atticis oriunda. Vide
4. Observat. 17. *Gronovius.*

23. *Cultu Optimus.]* Forte scripsit
Plautus; *Multo optimus.* Ita enim Latini
loquuntur, & multo cum superlativo
venustissime conjungitur. Haud tamen
nego ex vulgata lectione commodam
sententiam elici posse. Amor, qui mu-
tuco colitur, optimus est. Ut dicatur *amor
coli.* sicut dicitur, *amicitiam colere.* Box-
horn. V. N. Cistell. act. 1. 3.

29. *Vino,*

Vino, ornamenti, opiparisque obsoniis.

30 Itaque intimum ibi se miles apud lenam facit.

Ubi primum evenit Militi huic occasio,

Sublinitos illi lenæ, matri mulieris,

Quam herus meus amabat. nam is illius filiam

Conjicit in navem Miles, clam matrem suam.

35 Eamque invitam huc mulierem in Ephesum advehit.

Ego quantum vivus possum, mihi nave in paro, *Acidum et quantum possum unus mihi, &c.*

Ut amicam herilem Athenis avectam scio.

Inscendo, ut eam rem Naupactum ad herum nunciem.

Ubi sumus proiecti in altum, id quod volunt,

40 Capiunt praedones navem illam ubi vectus fui.

Prius perii, quam ad herum veni, quo ire occœperam.

Ille, qui me cepit, dat me huic dono Militi.

Hic postquam in ædes me ad se duxit domum,

Video illam amicam herilem, Athenis quæ fuit.

45 Ubi contra aspexit me, oculis mihi signum dedit,

Nese appellarem: deinde, postquam occasio est,

Conqueritur mecum mulier fortunas suas.

Ait sese Athenas fugere cupere ex hac domu,

Sese illum amare meum herum, Athenis qui fuit:

50 Neque pejus quenquam odisse, quam istum Militem.

Ego quoniam inspexi mulieris sententiam,

Cepi tabellas, consignavi clanculum:

Dedi mercatori, qui ad illum deferat

Meum herum, qui Athenis fuerat, qui hanc amaverat,

55 Ut is huic veniret. is non sprevit nuncium;

Nam & venit, & is in proximo hic devortitur

Apud suum paternum hospitem, lepidum senem.

Itaque ille amanti suo hospiti morem gerit.

Nosque

29. *Vino, ornamenti.*] Ornamenta sunt ea, quæ gestamus corpore induuti, quibus mirum quantum inescantur Lenæ sive magis Meretrices. *I. Gruterus.*

34. *Conjicit.*] Ita acutè Camerarius, ex vestigiis Mſi. in quibus contegit, aut contigit. Pistoris malit, compedit retinere, quod in vulg. est admodum propriè &

ad vim quam miles adhibuit significandam, & ad navis angustias atque molestias. Sic campingere in carcere.

38. *Inscendo.*] Sic Cic. aliquoties conscendere, absolute, pro navem conscendere. *T.*

39. *Id quod volunt.*] Quod genus istud maxime cupit & solet. *T.*

60. *Machi-*

Nosque opera consilioque adhortatur, juvat.

60 Itaque ego paravi hic intus magnas machinas,
Qui amanteis una inter se facerem convenas:
Nam unum conclave, concubinæ quod dedit
Miles, quo nemo nisi eapſe inferret pedem,
In eo conclavi ego perfodi parietem,

65 Qua commeatus effet huic mulieri.

Mif. hic hoc.

Et fene sciente hoc feci: is consilium dedit.

Nam meus conservos est homo haud magni pretii.
Quem concubinæ Miles custodem addidit.

Einos facetis fabricis, & doctis dolis

70 Glaucomam ob oculos objiciemus: eumque ita
Faciemus, ut, quod viderit, non viderit.

Et mox, ne erretis, hæc duarum hodie vicem
Et hic & illuc mulier feret imaginem:

Atque eadem erit, verum alia esse assimulabitur.

75 Ita sublinitum est os custodi mulieris.

Sed foris concrepuit hinc à vicino sene.

Ipse exit: hic ille est lepidus, quem dixi, senex.

60. *Machinas.*] Quas postea facetas
fabricas, & doctos dolos appellat.

61. *Facerem convenas.*] Συναλύτε.
fortasse τὰς σωστιὰς εἰς ἀρεγδίστα-
ρουν innuit. *Conventiones enim & conve-*
nire. pro, liberis operam dare, legitur
apud Arnobium lib. 7. *Et conventus, pro*
concupitu lib. 2. *Et conventu Iovis infe-*
minati & nati sunt. J. Gul.

70. *Glaucomam.*] *Glaucoma* vitium
oculorum, quod Celsus lib. 6. *Suffusionem*
appellat, Graci ψωός Civ., Plinius
semper *glaucoma.*

72. *Hodie vicem.*] Hæc mulier Philo-
comasium duarum mulierum partes
agens aut personam sustinens, duarum
imaginem feret. Lambin.

76. *Foris concrepuit.*] In Græcia o-
mnes omnium ædium fore non intror-
sum trahendo, sed in viam publicam
pellendo aperiebantur: quoniam au-
tem periculum erat, ne quispiam, qui
aut præteriret, aut pro foribus staret,
ab impulsa janua pelleretur: ideo qui
exituri erant domo, solebant prius ip-
simet intrilecus aut fores ædium suarum
percutere; aut crepitū digitorum indi-
cium facere: ut illo strepitu admone-
rentur, qui foris erant, cavere sibi, at-
que eatenus absistere, ut ne laderentur.
Hinc factum ut in Plauti ac Terentii Fa-
bulis nunquam fere quisquam egredie-
retur, ut non antea fores crepuisse dice-
rentur. Muret.

ACTUS SECUNDI SCENA SECUNDA.

PERIPLECTOMENES, PALÆSTRIÖ.

Nisi hercle defregeritis talos, posthac quemque in tegulis
Videritis alienum ; ego vostra faciam latera lorea.
Mihi quidem jam arbitri vicini sunt, meæ quid fiat domi.
Ita per impluvium introspectant. nunc adeo edico omnibus,
5 Quemque à milite hoc videritis hominem in nostris tegulis,
Extra unum Palæstrierum, huc deturbatote in viam. *Mff. via.*
Quod ille gallinam aut columbam se sectari aut simiam
Dicat, desperistis nū usque ad mortem male multassitis.
Atque adeo, ut ne legi fraudem faciant Talariae,

Accura-

2. *Faciā latēa lōrea.*] Latēa lōra
sunt latēa virgīs cāſa & lacerata :
quod coriū sic vapulantum in lora
scindi videatur ; nam lora coriū in cori
gias scisum significant. Perinde igitur
est, ac si diceret, ē vēstro corio scindam
lora virgis. Turneb.

5. *Quemque à milite.*] Sic alibi : *foris*
concrepuit à sene, id est, senis. Particula
enim a vel ab sexto casui juncta inducit
vīm Patrui. Nec abhorret ab hac elegan
tia Lucr. *Fulgor ab auro* : *Ceres ab Iacho* :
pro, *aurifulgor* : *Iachi Ceres*. Mira est illa
dicendi ratio apud Cicer. Epist. reus à
Milone, id est, accusatore Milone. Gi
fan.

7. *Quid ille gallinam, &c.*] Venusta
& antiqua locutio : quā sic explicanda :
Quantum ad illud attinet, quod is cau
sari velit, se gallinam, aut columbam, aut
simiam, quā domo aufugerit, persequi :
nullam accipio caussam, actum est de
vobis, nisi ad mortem eum verberaveri
tis. Muret.

9. *Ut ne legi fraudem faciant talaria.*] Assentior illis qui allusum putant ad le
gem aliquam circa illa tempora latam,
de lusu talorum ac tesserarum vetando.
Nec enim puto intelligi posse de magi
stro convivii sive Sympofarcha, qui ta
lorum jaētu creabatur. Lex talaria de ta
lis tum recens lata, ut videtur, fuerat,
quā non diu tenuit, ut ejusmodi leges de

rebus levioribus & quibus populus dele
ctatur, ut facile abrogantur, ita difficulter
servantur. *Salmasius*. *Fraudem faciant ta
laria.*] Lex talaria est ratio normaque
ludendi talis, quam migrare non licet,
nisi, quā callidorum aris, fallendo col
lusorem. Cicero in Verr. *Iste prator se
verus ac diligens*, qui populi Romani legi
bus nunquam paruisset, illis diligenter legi
bus, qua in poculo ponebantur, obtempera
bat. *Petronius* : *quod amica non se dimis
set, nisi tribus potionibus è lege fiscatis*. Pru
dentius Psychom. *Laxa ganearum lege te
ge teneri*. sic aliud jufori, aliud triclinii,
Ciceroni pro Cælio. Ita lex ludi talorum,
lex talaria. Quid sit legi fraudem facere,
liquet ex Livio lib. 7. *Sua lege decim mil
lium aris est damnatus*, quod mille jugerum
agri cum filio possideret, emancipandoque
filium fraudem legi fecisset. lib. 10. quid
ergo attinere leges ferri rogitan, quibus
per eosdem, qui iustissent, fraus fieret. Re
scriptum D. Antonini : *Quod si constitu
tioni mea fraudem fecerit, sciat me hoc ad
missum severius executurum*. Talis in
conviviis utebantur non ad strategi tan
tum aut modimperatoris lectionem, sed
etiam ut lusu inter vinum hilaritatem
provocarent. In Curculione act. 2. sc. 3.
miles cum parafito post coenam talis lu
dit. In Afinaria apud Scortillum Demæ
netus cum filio Argyrippo talos jaciunt.
Ergo ne fraudem, &c. est, ne inter lu
den-

10 Accuratote, ut sine talis domi agitent convivium.

PA. Nescio quid malefactum à nostra huic familiâ est, quantum audio,

Ita hic senex talos elidi jussit conservis meis.

Sed me exceptit. nihilo facio, quid illis faciat cæteris.

Aggrediar hominem, estne advorsum? est quasi *collaturus pedem*.

15 Quid agis, Periplectomene? PE. haud multos homines, si optandum fuerit,

Nunc videre & convenire, quam te, mavellem. PA. quid est?

Quid negotii est? PE. res palam est. PA. quæ res palam est?

PE. de tegulis

Modo nescio quis inspectavit vostrorum familiarium

Per nostrum impluvium intus apud nos Philocomasium atque hospitem

20 Osculanteis. PA. quis homo vidit? PE. tuus conservos est.

PA. quis is homo est?

PE. Nescio, ita abripuit repente sese subito. PA. suspicor

Me periisse. PE. ubi abiit, conclamo: heus quid agis tu, inquam, *in tegulis*?

Ille, mihi abiens ita respondit, se sectari simiam.

PA. Væ mihi misero, cui pereundum est propter nihili bestiam.

25 Sed Philocomasium hiccine etiam nunc est? PE. cum exibam, hic erat.

PA.

dendum talis se decipient in convivio demite iis talos. Oratio magnifica vocum sono, sensu levis. *Sine talis* duo significare potest, & crurifragium & talorum lusoriorum inopiam. Sic apud Phædrum: *sinistram fregit tibiam, duas cum dextræ maluisset perdere*. Gronovius.

14. *Estne advorsum? &c.*] Cum Gruetero sentio, legente ex scriptis Codicibus qui verba illa *collaturus pedem*, ignorant, *itne advorsum? it quasi*. Scriptum fuit vitiōse, & ne *advorsum*, pro *it ne advorsum*. Unde factum est, *estne advorsum*. Salmasius. *Estne advorsum? est quasi.*] Haec tenus scripti: unde restituendum

censeo, Aggredior hominem: & en *advorsum* it *quasi*. Dum pronuntiat initium versus Palæstro; flebit se Periplectomenes in ingressu, ut desineret esse aversus Palæstrioni, & ei tergum ostendere, non tamen omnino fieret adversus, sed latus ei objiceret, & quodammodo fieret adversus. Gronovius.

22. *Inquam, in tegulis.*] Quia postrema duæ voces neque in scriptis neque in editionibus antiquis habentur, cancellentur sane: sed ut cedat versus, ut omnes tota hac scena, scribatur: *inquio*. Gronov.

PA. Sis, jube transfire huc, quantum possit; se
ut videant domi

Mf. ut videat
familiares,

Familiares: nisi quidem illa nos volt, qui servi sumus,
Propter amorem suum omneis crucibus contubernaleis dari.
PE. Dixi ego istuc; nisi quid aliud vis. PA. volo.

hoc dicio,

Mf. hic, unde
Gr. huic dicio.

30 Paret artem & disciplinam: obtineat colorem. PE. & quem-
admodum?

PA. Ut eum, qui hic se vidit, vero vincat, ut ne viderit:
Siquidem centes hic visa sit, tamen inficias eat.

Os habet, linguam, perfidiam, malitiam, atque audaciam,
Confidentiam, confirmitatem, fraudulentiam:

35 Qui arguet se, eum contra vincat jurejurando suo.

Domi habet animum falsiloquom, falsificum, falsijurium:

Domi dolos, domi delenifica facta, domi fallacias.

Nam mulier olitori nunquam supplicat, si qua est mala.

Domi habet hortum & condimenta ad omnes mores ma-
leficos.

PE.

26. *Se ut videant domi familiares.*] Scil. Militis. Jam se pro ipsam more Plauti positum esse ait *Gruterus*. Sententia est; Jube, si vis Philocomasium transfire ad nos, quam citissime fieri possit, ut familiares militis videant se, id est, ipsam Philocomasium domi. *Lambin.*

tur, quasi de *Scelero loquatur*. At *Philocomasium* meretrix hic quoque describitur. *Gronovius.*

27. *Omnes crucibus contubernaleis dari.*] Sic Aul. aet. I. I. ego te dedam discipulam cruci: te suspendam; faciamque ut crux te discipulam scribere doceat, & longam unam literam facere. *Turneb.*

37. *Delenifica facta.*] Θετησι, αποτηλαι facta: ad decipiendum comparata. *Lambinus.*

29. *Dixi ego istuc, &c.*] Proinde habere debes, ac si dixerim. *Lambin.*

38. *Si qua est mala.*] Sententia horum est. Mulier, quæ natura & ingenio mala est, non necesse habet noxiū olus ex alieno horto petere, domi illud habet. *Boxhorn.*

30. *Paret artem, &c.*] Simulet, dissimulet, mentiatur, nec colorem mutet. *Lambin.* *Hei quemadmodum.*] Quando omnes scripti & editi veteres: Et quemadmodum: cur substituerint rō *Hei*, causam non video. Effer aliqua, si servus hoc diceret, qui & paulo ante: *Va mihi*: Senex ut ita diceret, necesse non est. Sic *Virgilii*: Et qua tanta fuit *Romanus*. *Gronovius.*

39. *Ad omnes mores, &c.*] Per hortum significat fontem & copiam malitiarum muliebrium. *Lambinus.* Hæc corrupta sunt. Non enim respondet ab horto ducta metaphora, hortum habet & condimenta. Præterea scripti codices habent, moles maleficas. Unde emendandum puto, Domi habet hortum ac condimenta ad omnes ollas maleficas. *Ola* vetus pro *olla*. Quæ ex horto sumebantur condimenta, in ollis coquebantur. Unde proverbiū apud *Catullum*, ipsa olera olla legit. Dicit igitur mulierem habere hortum & condimenta ad omnes ollas maleficas, ex quibus omnes ollæ, in quibus mala &

venerabili

venerabili

- 40 P.E. Ego istæc, si erit hîc, nunciabo. sed quid est, Palæstrio,
Quod volutas tute tecum in corde? P.A. paulisper tace,
Dum ego mihi consilia in animum convoco, & dum consulō,
Quid agam: quem dolum doloso contra conservo parem,
Qui illam hîc vedit osculantem: id visum, ut ne visum siet.
- 45 P.E. Quære: ego hinc abscessero abste huc, interim illuc sis
vide,
Quemadmodum abstitit, severa fronte curas cogitans. *Maur. rügas.*
Pectus digitis pultat, cor credo evocaturus foras.
Ecce autem avortit, nîsus læva, in femine habet lævam ma-
num,
Dextera digitis ratione in computat, feriens femur
50 Dexterum ita vehementer, quod tactu ægre suppetit.
Concrepuit digitis; laborat, crebro commutat *Grat. laborat cere-
bro; commut. &c.*
status.
Eccere autem capite nutat: non placet quod repperit.
Quicquid est, incoctum non expromit: bene coctum *Acid. ex-
dabit.*
Ecce autem ædificat: columnam mento suffulsi suo.
55 Apage; non placet profecto mihi illa inædificatio:

Nam

venenatæ ac maleficæ herbæ, impleri
possent atque irinstrui. *Salmasius.*

46. *Severa fronte curas, &c.*] Graphice vultum statumq; ac gestus omnes
hominis cogitabundi exprimit. Quasi
dicas: adstricta, caperata seu corrugata
ac matutina fronte curas una pariter cum
supercilis adducens, & velut sursum
compellens ac *cogens*: à cuius simpliciis
verbi fonte frequentativum illud *cogita-*
tans deductum videri potest, velut *co-*
gitans unum in locum. *Cogere* enim simul
agere est, quasi tu *cogere* dicas. Nec abit
à vi propria verbi illud Virgil. 1. Georg.

— *Quid cogitet humidus austor.*

Douza.

48. *Ecce autem avortit.*] Repræsentatur
hoc loco ritus computandi antiquis
illis frequentatus: qui non manus tan-
tum occupabat, sed & assumebat alias
corporis partes. de quo heic sufficiat
unum Bedæ locum annotasse. *Veteres, in-*
quit, cum X. millia significabant, medio

pectori lævam supinam admovebant, digi-
tis ad collum erettū: cum XX. millia;
eandem expansam pectori apponebant: cum
XXX. millia, eadem manu prona & tamen
eretta pollicem ad cartilaginem medii pe-
ctoris adfigebant: cum XL. millia, eandem
in umbilico erettam supinabant: cum L.
millia, ejusdem prona & eretta pollicem
umbilico applicabant: cum LXX. millia;
eandem supinam femori item lævo impone-
bant: cum LXXX. millia, eandem pronam;
femori admovebant, &c.

50. *Quod tactu ægre suppetit.*] In ex-
cerptis ex Ms. codice, quæ apud me
sunt, legitur, *quid factū.* Et haud dubie
ita legendum est. *in vulgato tactu, nul-*
lus hic locus. Quid factō opus sit ægre
suppetit, non succurrit. Boxhorn. Cum
libri habeant, *factū pro tactu, nihil dubii*
est quin ita debeat legi. Nam si libri non
haberent, sic ex conjectura deberet resti-
tui. *Quod agre factū suppetit, quod ægre*
suppetit ad faciendum. Salmasius.

Nam os columnatum Poëtae esse inaudivi barbaro;
Quoi bini custodes semper totis horis accubant.

Euge, euge, euscheme hercle asttit, & dulice & comœdice:
Nunquam hodie quiescet, priusquam id, quod petiit, perficit.

60 Habet, opinor. age, si quid agis: vigila, ne somno stude:
Nisi quidem hīcagitarī mavis varius virgis. vigila:

Tibi ego dico. au! feriatus ne sis. hem te alloquor, MSS. an herat
tus vestis.

Palæstrio:

Vigila inquam: expurgiscere, inquam: lucet hoc, inquam.
P.A. audio.

P.E. Viden' hostis tibi adesse? tuoque tergo obsidium? consule.

65 Arripe opem auxiliumque ad hanc rem. propere hoc, non
placide decet.

Antevenito aliqua aliquos, aut tu circumduce exercitum,
Curre in obsidium perduelleis, nostris præsidium para.

Inter-

56. *Nam os columnatum.*] Apparet jam tum etiam, cum hanc Fab. committaturerur Plautus, Nævium, ob maledicentiam Romæ in vinculis Triumvirilibus seu custodia publica fuisse: unde postea, cum *Hariolum* & *Leontem* Fabulas scripsisset, in iisque petulantias dictorum, quibus multos ante læserat, diluisset, per Tribunos-pl. liberatus est. *Os columnatum* autem jocans vocat os brachio tanquam columna subnatum. Nævius enim in commentando solebat manum mento suffulcire. *Douz.*

57. *Bini custodes.*] Veteres illi *canes* vocabant *custodes*: & contra, qui custodiæ præfetti erant, *canes*. Sic Columella mutos *custodes*, & carmen Phallic. *custodes* dixit *canes*. Quo Plautus hic *civitatis* allusit. *Scalig.*

58. *Dulice.*] Ita J. Gul. *dulice*, δελτος, serviliter. Ait enim, servum personam suam praclare agre, & statum in Comœdia servilem egregie repræsentare. *Cæteri, dulce.*

62. *Au! feriatus ne sis, &c.*] Puto, cum Mss. legant constanter *anferiatus*, legendum esse, *cantheriatus ne sis*. Id est, *cantherino ritu astans ne dormias*. Quo-

modo alibi Plautus est locutus. *Cantherior* fixit à *Cantherius*, ut à *vulpes*, *vulpi-*
nor componitur. Boxh. Omnes fermelibri in hoc versu scribunt, *anferiatus ne sis*. Certe probarem legi *cantheriatus ne sis*, vel *cantherii ritu ne sis*. *Cantherii* equi castrati quos *Hongros* vulgo vocamus. Hi multum laborabant, aut ferendis oneribus, aut trahendis carris, multumque adeo fatigabantur, ideo semper fere dormitabant, ubi paullo cessaverant. Hinc *cantherino ritu astans somniat*, alibi apud Plautum. Cum hic igitur toties repeatat, *vigila*, huic opponit *Cantherii ritum*, quia sæpe præ lassitudine dormant *Cantherii*. Et fortassean inde verbum factum *cantheriari*, ut recte conjectit Clarris. Boxhornius. *Salmas. Lucet hoc, &c.* Δεινησις, cælum. Turneb.

67. *In obsidium perduelleis.*] Videtur perduelles posuisse, quia dicimus, *obsidere perduelles*: nam *perduellum* dicendum erat. Aut assentiendum Camerario, qui pro *curre* legit *coge*: idque assentiente Lambino; sed dissentientibus Lipsio & Douza, qui *curre* approbant. Vel, quo nihil puto simplicius, *perduellis* singulo numero posuerit, pro *perduellum*. Quasi dixisset

- Intercludito inimicis commeatum , tibi muni viam ;
 Quā cibatus commeatusque ad te & legiones tuas
 70 Tuto possit pervenire. hanc rem age. res subitaria est.
 Reperi, comminiscere , cedo calidum consilium cito.
 Quæ hīc sunt vīsa , ut vīsa ne sint : facta infacta uti sient.
 Magnam illuc homo rem incipiss : magna munis mœnia.
 Tute unus si recipere hoc ad te dicis , confidentia est
 75 Nos inimicos profligate posse. P.A. dico & recipio
 Ad me. P.E. & ego impetraturum dieo id quod petis. P.A. at
 te Juppiter
 Bene amet. P.E. at imperti , amice , me , quod ecommentu's.
 P.A. tace :
 Dum in regionem astutiarum mearum te induco , ut scias
 Juxta mecum mea consilia. P.E. salva sumes indidem.
 80 P.A. Herus meus elephanti corio circumtentus est , Col. cir-
cumjectus.
 non suo :
 Neque habet plus sapientiæ , quam lapis. P.E. egomet istuc
 scio.
 P.A. Nunc sic rationem incipissam , hanc instituam astutiam ,
 Ut Philocomasio hanc sororem geminam germanam alteram
 Dicam Athenis advenisse cum amatore aliquo suo ,
 85 Tam similem , quam lacte lācti est : apud te eos hīc Doux. di-
vortier.
 devortier.

Dicam

dixisset in obſidium hostis . ſive populi hoſti-
 lu. Vossius. Non ſatisfacunt mihi in hu-
 jus loci explicatione viri eruditii. Omni-
 no legendum cenceo ; Curre in obſidium ,
 perdue illos , noſtri prefidium para . Terdue ,
 pro , perde , ab antiquo , perduo . Boxhorn.
 Non improbarem legi , ut Boxhornius
 conjettabit , curre in obſidium , perdue illos ,
 nempe hostes , de quibus p̄cedit in
 xl. 66. Viden' hostes tibi adeſſe ? Potest
 tamen etiam ferri vulgata. Salmas.

72. Magnam illuc homo.] Puto scri-
 bendum , magnam illuc homo rem incipis-
 sit , magna mœnit mœnia. Salmas.

74. Si recipere hoc ad te dicis .] Tute
 unus si dicis , te tuo periculo promittere
 fore , ut hoc negotium abs te conficiatur ;
 certa ſpes eſt , nos inimicos posſe per-
 dere. Recipere , d'adēχεδει , &c , ēp' ēau-

της δέ χεδει. Taubmann.
 79. Iuxta mecum .] Åque atque ego .
 V. N. Aul. act: 4.7. Salva sumes indidem .] Id est , recte & tuto apud me deposituris ,
 ſeu mihi credideris : non enim ea cui-
 que vulgabo ; ſed ſalva & integra , qua-
 lia accepero , ex eodem loco in quo de-
 poſueris ; tolles. Tralatio à rebus de-
 poſititis & creditis. Vide & Not. Trin. 1.2. Taub.

80. Herus meus elephanti corio circum-
 tentus eſt , non ſuo .] Respexit non ad na-
 turam animalis , quo dote Cicer. acu-
 tissimi ſenſus eſt , & belluarum pruden-
 tissima ; ſed ad nudam duntaxat pellem :
 quæ quo durior eſt & crassior , hoc bel-
 luæ eſt congruentior ; quo autem tene-
 rior , eo homine magis digna , & divino
 ejus ingenio accommodata. Gruter.

Dicam hospitio. PE. euge, euge, lepide: laudo commen-
tum tuum.

PA. Ut si illic concriminatus sit aduersum Militem

Meus conservos, eam vidisse cum alieno oscularier,

Eum arguam vidisse apud te contra conservum meum

90 Cui suo amatore amplexantem atque osculantem. PE. im-
mo ut optime.

Idem ego dicam, si me exquireret Miles. PA. sed simillumas

Dicito esse: & Philocomas id præcipiendum est, ut sciat,

Ne titubet, si quæret ex ea Miles. PE. nimis doctum do-
lum!

Sed si ambas videre in uno Miles concilio voleret,

95 Quid agimus? PA. facile est: trecentæ possunt caussæ col-
ligi:

Non domi est, abiit ambulatum, dormit, ornatur, lavat,

Prandet, potat, occupata est: operæ non est: non potest.

Quantum vis prolationum, dum modo nunc prima via
Inducamus, vera ut esse credat quæ mentibitur.

100 PE. Placet, ut dicis. PA. intro abi ergo, & si isti est mulier,
eam jube

Cito domum transire, atque hæc ei monstra: præcipe,

Utteneat consilia nostra, quemadmodum exorsi sumus

De gemina sorore. PE. docte tibi illam perdoctam dabo.

Nunquid aliud? PA. intro ut abeas. PE. abeo. PA. & qui-

dein ego ibo domum,

105 Atque hominem investigando sumam operam, hinc dissimu-

lavero.

Qui fuerit conservos, qui hodie siet sectatus sumiam.

Nam ille non potuit, quini sermoni suo aliquem familiarem

Participaverit de amica heri, fese vidisse eam

Hic in proxumo osculante cum alieno adolescentulo.

110 Novi morem ego: & tacere nostrorum solus scio. M. tacere nequeo folius.

Si invenio qui vidit, ad eum vineas pluteosque agam.

Res

95. *Causæ.*] Πρεγελάδες, prætexta, excusationes. E. dro. Et V. N. Casina, act. 5. 2.

97. *Opera non est.*] Id est, non est va- cua. Infra act. 3. 2. Non opera est. Scel- 98. *Quantum vis prolationum.*] Pro- craftinationum, ἀναβολῶν.

III. Adeum vineas pluteosque agam.] Allie-

Resparata est, vi pugnandoque hominem capere certa res est.

Si ita non reperio, ibi odorans quasi canis venaticus,
Usque donec persecutus volpem ero vestigiis.

115 Sed fores concrepuerunt nostræ: ego yoci moderabo me.
Nam illic est Philocomasius custos meus conservos, atque it foras.

Allegoria à re militari, qua significatur, deat, forores germanas inter se simili-
se machinas omnes & artes adhibitu-
rum, quibus Sceledro & Milius persuau-

deat, forores germanas inter se simili-
mas esse. *Lipsius.*

ACTUS SECUNDI SCENA TERTIA.

SCELEDRUS, PALÆSTRIUS

Nisi quidem ego hodie ambulavi dormiens in tegulis,
Certo edepol scio me vidisse hic proximæ viciniæ

Philocomasium herilem amicam sibi alium quætere.

PA. Hic illam vidi osculantem, quantum hunc audivi loqui.

Sc. Quis hic est? PA. tuus conservos. quid agis, Sceledre?

Sc. te Palæstrio.

Volupte st convenisse. PA. quid jam? aut quid negotii, fac
sciam.

Sc. Metuo. PA. quid metuis? Sc. ne hercle hodie, quantum
hic familiarium est,

Maximum in malum cruciatum insiliamus. PA. tu sali

Solus: nam ego istam insulturam & desulturam nihil hic
minoror,

10 Sc. Nescis tu fortasse, apud nos facinus quod natum est
novom.

PA. Quod id est facinus? Sc. impudicum. PA. tute scis soli
te tibi,

8. **I**nfirmatus.] Duo præcipua in histo-
ria Crucis sunt, τὸ Καρπόδιον, καὶ
τὸ ἔξεχον πῆδις, & tertium funes. Nam
suppicio afficiendi pede in suppeda-
neum posito, crucem adscendebant, unde
Ascendere in cricem, & Inflire, & Cru-
cisatus in Bacchidibus. Scalig.

9. **I**stam insulturam & desulturam.]

Mihi
Jocatur: & fortassis alludit ad *Desulto-
res*, qui duobus absque ephippiis utentes
equis ex uno desiliebant, & in alterum
mira celeritate insiliebant. Hinc *desulta-
ria levitas*: & *desultorius*, inconitans,
instabilisque ingenii homo.

11. **S**cis.] Contractio prisca est, pro-
scias. Tute, inquit, tibi soli scias, mihi
B. 3 ne

Mihi ne dixis, scire nolo. Sc. non enim faciam, quin scias.
Simiam hodie sum sectatus nostram in horum tegulis.

PA. Edepol, Sceledre, homo sectatu's nihili nequam bestiam.
15 Sc. Dii te perdant. PA. te istuc æquom: quoniam occœpisti
eloqui.

Sc. Forte fortunâ per impluvium huc despexi in proximum?
Atque ego illa aspicio osculantem Philocomasium cum altero
Nescio quo adolescente. PA. quod ego, Sceledre, scelus ex
te audio?

Sc. Profecto vidi. PA. tuten? Sc. ego met' duobus his oculis
meis.

20 PA. Abi, non verisimile dicis, neque vidisti. Sc. num tibi
Lippus videor? PA. medicum istuc tibi melius percontarier.
Verum enim tu istam, si te dii amant, temere haud tollas fabulam

Tuis nunc cruribus capitique fraudem capitalem hinc creas.
Nam tibi jam, ut pereas, paratum est dupliciter: nisi sup
primis

25 Tuum stultiloquium. Sc. qui vero dupliciter? PA. id dicam
tibi.

Primum dum, si falso insimulas Philocomasium, hoc perieris:
Iterum, si id verum est, tu ei custos additus perieris.

Sc. Quid fuat me, nescio: hæc me vidisse ego certo scio.

PA. Pergin' infelix? Sc. quid tibi vis dicam, nisi quod viderim?

Quin

ne dixis, pro dixeris. J. Gul.

15. Te istuc æquum.] Jocus Plauto familiaris, ut notavit olim Palmerius. Sed sciendum distinctionem factam ex sensu Palæstronis, non ut ea videtur intelligere altera persona. Te istuc faciant dii æquum est, quod mihi ominari cœpisti. At Sceledrus accipit, quasi diceret: Te istuc æquum quoniam occœpisti, eloqui. Æquum est te pergere in narrando quod incepisti. Utrique sensui satius videtur fore; quod jam occœpisti: ut video etiam placere Diffaldæo. Gronovius.

17. Cum altero.] Id est, alio. V. N. Trucul. act. 1. 2.

22. Temere haud tollas fabulam.] Alludit ad morem patrum qui agnoscebant

recens natos liberos, tellure cadentes tollendo ac suscipiendo. Qui tollebat infantem, patrem ejus se profitebatur, puerum educabat ac nutriebat: sic tollit fabulam, qui ejus se facit auctorem, qui incipit ferere ac fovere, qui pro vera agnoscit. Hinc existit quidem ut palam fiat ac divulgetur: non tamen tollere proprie est divulgare & palam facere. Gronovius.

23. Tuis nunc cruribus capitique fraudem capitalem hinc creas.] Cruribus tuis compedes, & capiti, id est, vitæ extremam poenam hoc sermone, si palam fiet, paras. Veteres enim fraudem pro poena ponebant.

31. Miles

30 Quin etiam nunc intus h̄ic in proximo est. PA. echo, an non domi est?

SC. Vile, abi intro tute. nam ego mihi nihil credi postulo.

PA. Certum est facere id. SC. h̄ic te opperiar: Grat. certum est facere. sc. i. hoc te opperiar.

eadem illi insidias dabo.

Quam mox horsum ad stabulum junix recipiat se à pabulo.

Quid ego nunc faciam? custodem me illi miles tra- Doux, ad-didit.

35 Nunc si indicium facio, interii: si taceo, *interii* tamen, Si hoc palam fuerit. *quid pejus* muliere atque audacius!

Dum ego in tegulis sum, illâc hæc se hospicio edit foras.

Edepol facinus fecit audax. hoccine si miles sciat.

Credo hercle has sustollat ædes totas, atque hinc in crucem.

40 Hercle quicquid est, mussitabo potius, quam inteream male.

NON E GO P OSSUM, quæ ipsa sese venditat, tutarier.

PA. Sceledre, Sceledre. SC. quis homo interminat? PA. est te altera audacior?

Quis magis Diis inimicis natus, quam tu, atque iratis? SC. quid est?

PA. Juben' tibi oculos effodiri, quibus id, quod nusquam est, vides?

45 SC. Quid, nusquam? PA. non ego nunc emam vitam tuam viciosa nuce.

SC. Quid negotii est? PA. quid negotii sit, rogas? SC. cur non rogem?

Vidiſſe ajebas te osculantem atque amplexantem cum altero.

SC. Mi-

31. *Mihi nihil.*] Sed rei potius.

32. *Eadem illi, insidias dabo.*] Eadem opera ex occulto loco Philocomasium observabo, quam tempestive, hanc partem versus, se in ædes nostras recipiat è dōmo vicini.

33. *Horsum ad stabul.*] Quia pasta juventa redeunt domum ad stabulum; festive usurpavit de muliere, ab amatore, tanquam à pabulo domum redeunte. Virg. *Ite domum paſſi, si quis pudor, ite juvenci.* Passer. Junix. | Δάμαλις. Junix tenera etatis fœmina bos est, quæ jam desit vitula esse, mares eadem etate dicun-

tur juvenci. Ita autem nominat Philocomasium. Cornutus.

39. *Credo hercle has sustollat ædes totas atque hinc in crucem.*] Antiquitus moris fuit, ut in magnis sceleribus non modo animadverteretur in homines ipsos, qui deliquerant, sed eorum quaque sedes. quod probo ex Varro, Val. Max. 1. 6. c. 3. Cicerone, Livio, Quint. lib. 3. c. 7. alisque. Gruter.

41. *Sese venditat.*] Id est, vendere & prostituere cupit. Turneb. V.N. Stich. 2. 1.

42. *Interminat.*] Minaci voce me inclemat? T.

50 Sc. Mirum est lolio vicitare te , tam vili tritico.

P.A. Quid jam ? Sc. quia lusciosus. P.A. vae verbero ! edepot
tu quidem

Cæcus , non lusciosus. nam illam quidem eccam domi.

Sc. Quid , domi ? P.A. domi hercle vero. Sc. abi : ludis me ,
Palæstrio.

P.A. Tum mihi sunt manus inquinatae. Sc. qui dum ?

P.A. quia ludo luto.

55 Sc. Væ capiti tuo. P.A. tuo istuc , Sceledre , promitto fore,
Nisi oculos orationemque aliam commutas tibi.

Sed fores concrepuerunt nostræ. Sc. at ego illas observo fores.

Nam nihil est, qua hinc huc transfere ea possit , nisi recto ostio.

P.A. Quin domi eccam. nescio , quæ te , Sceledre, sclera susci-
tant.

60 Sc. Mihi ego video , mihi ego sapio , mihi ego credo plu-
rimum :

Me homo neimo deterruerit , quin ea sit in his ædibus :

Hic obſistam , ne imprudenteri huc ea se surrepſit mihi.

P.A. Meus illic homo est : deturbabo jam ego illum de pu-
gnaculis.

Vin' jam faciam , ut stultividum te fatearis ? Sc. age face.

65 P.A. Neque te quicquam sapere corde , neque oculis uti
Sc. volo.

P.A.

50. Mirum est lolio vicitare te , tam
vili tritico.] Quasi dicat: si triticum ca-
rūm effet, non effet mirum te lolio vi-
tam tolerate: nunc vero cum tam vile
sit triticum, &c. Constat autem, lolium,
propter vapores acrés quos in cerebrum
tollit, non solum ebrietatis speciem
quandam creare, sed oculos vitiare &
obtundere. Ovid. Fast. i. Et careant lo-
liis oculos vitiantibus agri. Lambin.

51. Lusciosus es.] Luscitionem dici-
putat Ulpian. ubi homo lumine adhibi-
to nihil videt. cui & Nonius adſtipula-
tur, & Varro. Sed Festus ait, vitium esse
oculorum , cum quis clarius vespertino
tempore, quam meridie cernit. Interim
hunc locum- proprius insipienti patet ,
per lusciosum non intelligi hic eum, qui
nihil, sed qui male aut parum videt. Se-

quentia ista, edepot tu quidem cæcus , non
lusciosus, satis ostendunt hanc hujus
vocabuli esse significationem. Boxhorn.

53. Ludis me , Palæstrio. P.A. tum mihi
sunt manus inquinatae.] Ita sine interro-
gatione ἀτροπεύτινος lego , ut jocus sit
ex ambiguo. Nam Sceledrus ludus me, sic
accipit, ut me , sit acc. casus: Palæstrio,
ut sit septimi: ut cum dico , Ludere,pila,
disco. Douza.

54. Quia ludo luto.] Quia, inquit,
cum ludo te, (te, sept. casus) proinde est,
ac si luto ludam : tu enim homo lutulentus es. qui autem lutum manibus tra-
stant, inquinantur. Douza.

60. Solarium.] Solarium, locus ubi
solent apricari. Fiebat autem in ædibus
ad excipiendam auram & vaporem So-
lis. Dicitur & heliocampus. Turn.

73. F69

PA. Nempe tu istic aī esse herilem concubinam? Sc. atque arguo

Eam me vidisse osculantem hīc intus cūm alieno viro.

PA. Scin' tum nullum commēatum hīc ēsse à nobis? Sc. scio.

PA. Neque solarium, neque hortum, nisi per impluvium?
Sc. scio.

70 PA. Quid nunc, si ea domi ēst, si faciam ut eam exire hīc videas domo,

Dignus es yerberibus multis? Sc. dignus. PA. serya istas fores:
Ne tibi clam se subterducat istinc, atque huc transeat.

Sc. Consilium est ita facere. PA. pedes ego jam illam <sup>Acid. pede
ego jam.</sup> huc tibi sistam in viam.

Sc. A gedūm ergo face: volo scire utrum ego id quod vidi, vi-
dērim:

75 An illic faciat, quod facturum dicit, ut ea sit domi.

Nam ego quidem meos oculos habeo, nec rogo utendos
foris.

Sed hīc illi supparasitatur semper, hic ei proximus ēst,

Primus ad cibum vocatur, primo pulmentum datur:

Nam illic noster ēst fortasse circiter triennium.

80 Neque cuiquam, quam illi, in nostra melius famulo familia.

Sed ego hoc quod ago, id me agere oportet, hoc observare
ostium.

Hīc obsistam, hac quidem pol certo verba mihi nunquam
dabunt.

73. Pedes ego jam.] Puto legendum;
per ades ego jam illam huc tibi sistam in
viam. Id omnino volunt præcedentia,
præsentim ista; Quid nunc si ea domi ēst,
si faciam ut eam exire hīc videas domo;
Dignus es yerberibus multis? Hoc enim
agebatur, ut palam fieret domi eam ēsse;

domo exituram. Boxhornius. Non vide-
tur reponendum per ades pro vulgato pe-
des. Dicit se non ascensurum ēsse in te-
gulas vel in solarium vel impluvium, ut
eam in viam sistat, sed peditem id factu-
rum, id est, de plano. Salmas.

ACTUS SECUNDI SCENA QUARTA.

PALÆSTRIÖ, PHILOCOMASIUM, SCELED RUS.

PRæcepta facito ut memineris. Ph. toties monere mirum est.
 Pa. At metuo, ut satis sis subdola. Ph. cedo vel Grat. cedo vel decem.

doctas, docebo:

Memini malas, ut sint malæ: mihi solæ è quo supersit.

Pa. Age jam nunc insiste in dölos: ego abs te procul recedam.

5 Quid astas, Sceledre? Sc. hanc rem gero: habeo auris, loquere quidvis.

Pa. Credo ego istoc exemplo tibi esse eundum actutum extra portam,

Dispessis manibus patibulum cum habebis. Sc. quamnam ob rem?

Pa. Respice dum ad lævam: quis illæc est mulier? Sc. pro dii immortales!

Heri concubina est hæc quidem. Pa. mihi quoque polita videtur.

10 Age nunc jam, quod lubet. Sc. quid agam? Pa. peri per propere.

Ph. Ubi iste bonus servos, qui propudii me maxime innocentem

Falso insimulavit? Pa. hem tibi. hic mihi id dixit. Sc. tibi.

Ph. quem dixi

Tu te vidissè in proximo hîc, scelestè, me osculantem?

Pa. At-

3. **M**lhi solæ è quo supersit.] Scriben-dum centeo, Memini malas ut fini malæ, mihi solæ quo supersit. Solæ pro foli ~~apx~~ iuñc. Se tantum abundare malitia ait, ut foli sibi id superfiat. Quo pro quod, ut sâpe, scriptum fuit. Salmas.

6. **C**redo ego istoc exemplo.] Cum Sceledrus in otio staret, mulierculam redituram exspectans, ne qua elaberetur: ad eum Palæstrio, bene est, inquit, forma & status in te, qui mox erit; cum herus alligatum te patibulo per urbem ducet. Atquistetisse eum opinor manibus ante se projectis & leviter diductis, habitu quo solent captantes & apprehensuri.

Lipſius. Extra portam.] Scilicet, Metiam: quæ eadem cum Esquilina. Supplicia ple-raqne apud Romanos sumi solita extra portas. credo, ne frequenti sanguine & cæde contaminari oculi civium, aut deli-bari videretur libertas. Itaque & carni-fex domum habuit extra urbem. Lipſ. Fuit Athenis, sed & in aliis urbibus, ja-nua una, quam ~~xegeveis~~ διέγενον voca-bant, qua ad supplicium educebantur ca-pitis damnati. Hinc hoc loco Prover-bium, Extra portam ire. Seneca Controv. lib. 1. Extra portam istam virginem, Re-spondet istis Græcorum, ἐς μαρτυρίαν & ἐς νόερας Terent. Malum foras. Cas. 26. Cla-

P A . Atque cum alieno adolescentulo , dixit . Sc . dixi hercle vero .

15 P H . Tun' me vidisti ? Sc . atque his quidem oculis . P H . carebis , credo ,

Qui plus vident , quam quod vident . Sc . nunquam hercle de- terrebor ,

Quin viderim id quod viderim . P H . ego stulta & ^{Meurf.} ego stulta moror multum .

mora multum ,

Quæ cum hoc insano fabulem : quem pol ego capit is perdam .

S C . Noli minitari : scio crucem futuram mihi sepulchrum :

20 Ibi mei maiores sunt siti ; pater , avos , proavos , abavos .

Non possunt mihi minaciis tuis hisce oculi fodiri .

Sed paucis verbis te volo , Palæstrio , obsecro , unde

Exit hæc huc ? P A . unde , nisi domo ? S C . domo ?

P A . me vidente . Sc . video .

^{Grat. me vident.}
Sc . te video

Nimis mirum est facinus , quomodo hæc hinc potuerit ^{Mf. m. 2.} transire !

25 Nam certo neque solarium est apud nos , neque hortus ullus .

Neque fenestra , nisi clatrata : nam certo ego te hic intus vidi .

P A . Pergin' , scelest e , intendere , atque hanc arguere ? P H . eca-
stor ergo

Mihi haud falsum eveniat somnium , quod noctu hac so-
nniavi .

P A . Quid sonniasti ? P H . ego eloquar . sed , amabo , advo-
rato animum .

30 Hac nocte in sonnis mea soror gemina visa

Venisse Athenis in Ephesum cum suo amatore quodam : ^{Mf. m. 2.}

Hi ambo hospitio huc in proximum mihi devot i sunt visi .

S C . Palæstrionis somnium narratur . P A . perge porro .

P H . Ego lœta visa , quia soror venisset , propter eandem

Suspi-

26. Clatrata .] Clatris vallata . Clatri ipsa sententia clamitante : ut significet seu clatra virgæ sunt lignæ aut ferreae , quibus fenestrae muniuntur . hinc clatra- Sceledrus , se ita maculam & stupidum re etiam apud Columell . lib . 9 . cap . 1 . non esse , ut non percipiat somnium quod sibi & Palæstrioni à Philoc . nar-

27. Intendere .] Donatus ad Terent . ipsius commentum Eun . aet . 3 . sc . 3 . Intendere , est crimen in esse , eamque de compacto verbisque adversarium jacere . adeo conceptissimis hoc agere . Douz .

33. Palæstrionis somnium narrat- 34. Ego lœta visa .] Quid opus est idem verbum sequenti versu repeti ?

ur .] Ita , Palæstrionis , non , Palestrioni : num-

- 35 Suspicionem maxumam sum visa sustinere,
Nam arguere in somnis me familiaris meus mihi visu' st
Me cum alieno adolescentulo, quasi nunc est, osculatam esse:
Cum illa osculata mea soror gemina esset suumpte amicum.
Ita me insimulatam perperam falsum esse somniavi.
- 40 P.A. Satin' eadem invigilantes expetunt, quæ in somnis visa
memoras?
Heus hercle præsentia omnia! abi intro, & comprecare. *P.A. omnia.*
Narrandum ego istuc Mili' censebo. Ph. facere *Douz. censem*
certum.
- Neque me quidem patiar probri falso impune insimulatam.
Sc. Timeo quid rerum geslerim: ita dorsus totus prurit.
- 45 P.A. Scin' te periisse? Sc. nunc quidem domi certo: certa
res est
Nunc nostrum observare ostium, ubi ubi sit. P.A. at, Scele-
dre, quæfso,
Ut ad id exemplum somnium quam simile somniavit!
Atque, ut tu suspicatus es eam vidisse te osculantem?
Sc. Me eam non vidisse arbitraris? P.A. næ tu hercle, opinor,
(obsecro,
50 Resipisci) si ad herum hæc res pervenerit, peristi pulchre.
Sc. Nunc demum experior, prius ob oculos mihi caliginem
obstitisse.
P.A. Dudum edepol hoc planum quidem: quæ hic usque fue-
rit intus.
Sc. Nihil habeo certi quid loquar: non vidi eam, etsi vidi.
P.A. Næ, tu edepol stultiâ tua nos pæne perdidisti. *Non V*
- 55 Dum te fidelem facere hero voluisti, absuntus es pæne.
Sed fores vicini proximi crepuerunt. conticiscam.
- Numquid fuit: *Ego lata viso.* Ut apud
Livium lib. 21. de Hannibale: *Hoc vi-
su latus tripartito copias Iberum traduxit.*
Gronovius.
41. *Comprecare.*] *Comprecari* nihil
aliud est, quam mola falsa aut thure de-
yenerari, id est, deprecari somnia, pacem-
que ac veniam à prodigiis Jove diisque
- Averruncus, id est, malorum depulsori-
bus omni suppliciorum ac piamentorum
genere exambire. Quo item pertinent
ea, quæ habes infra act. 3. 1. de *Preca-
trice, Conjettrice, Hariola, atque Aruspica,*
Douz.
45. *Domini certo.*] *Scilicet Philocoma-
sium, &c. Taubm.*

ACTUS SECUNDI SCENA QUINTA.

PHILOCOMASIUM, PALÆSTRIÖ, SCELEDRUS.

INde ignem in aram, ut Ephesiæ Dianæ lauta laudes
Gratesque agam, eique ut Arabico fumifecem odore amœne:
Quæ me in locis Neptuniis templisque turbulentis
Servavit, sævis fluctibus ubi sum afflictata multum.

5 Sc. Palæstrio, ô Palæstrio. Pa. ô Sceledre, Sceledre, quid vis?
Sc. Hæc mulier, quæ hinc exit modo, estne herilis concubina
Philocomasium? an non est ea? Pa. hercle opinor, ea videtur.
Sed facinus mirum est, quomodo hæc hinc nunc potuerit
transire:

Siquidem ea est. Sc. an dubium tibi est eam esse hanc? Pa. ea
videtur.

10 Adeamus, appellemus. Sc. heus, quid istuc est, Philocomasium?
Quid tibi istic hisce in ædibis debetur? quid negotii est?
Quid nunc taces? tecum loquor. Pa. immo edepol tute tecum?
Nam hæc nihil respondet. Sc. te alloquor, vitii probrique plena,
Quæ circum vicinos vaga es. Ph. quiçum tu fabulare?

15 Sc. Quicum, nisi tecum? Ph. quistu homo es, aut mecum
quid negotii est?

Sc. Men' rogas, hem, qui sim? Ph. quin ego hoc rogem, quod
nesciam?

Pa. Quis ego sum igitur, si tu hunc ignoras? Ph. mihi odiosus
quisquis es

Et tu, & hic. Sc. nos non novisti? Ph. neutrum. Sc. metuo
maxime.

Pa. Quid metuis? Sc. enim ne nosmet perdi derimus uspiam.

Nam

1. *Inde ignem in aram.]* Philocomasium, ea ipsa, quam Sceledrus cum Pleuside osculantem vidit, domo Periplectomenis exiens, quasi soror sit germana Philocomasi, non Philocomasium: quasique peregre paulo ante venerit, & ex adversa tempestate servata sit, hic Diana Ephesiæ sacrificare & gratias agere, & vota solvere parat. Alloquitur autem ancillam. *Lambin.*

2. *Arabico fumifecem.]* Arabo N. Scriverius.

3. *Templisque turbulentis.]* Idem quod loca Neptunia. Sicut legimus apud Ennium, Cali templa, & Acherusia templa; ita & Neptuni seu Neptunia templa, pro mari. Varro lib. 6. in principio: *Templum tribus modis dicitur, ab natura, ab auspicio, ab similitudine.* Natura in calo; ab auspicio, in terra; ab similitudine, sub terra.

16. *Quinego.]* V. N. infra act. 3. 3.

19. *Ne nosmet perdi derimus uspiam.]* Sic Amphit. 1. 1. *Ubi ego perii? &c.*

21. *Nos*

20 Nam neque te, neque me novisse ait hæc. PA. perscrutari hinc
volo,

Sceledre, nos nostri an alieni simus: ne dum quispiam
Nos vicinorum imprudenteis aliquis immutaverit.

Sc. Certe equidem noster sum. PA. & pol ego. quæris tu, mu-
lier, malum?

Tibi dico, heus Philocomasium. PH. quæ te intemperiæ te-
nent,

25 Qui me perperam perplexo nomine appelles? PA. echo,
Quis igitur vocare? PH. Glycere nomen est. Sc. in-
^{Douz. in-}
juria es-
t.

Falsum nomen possidere, Philocomasium postulas.
At istuc non decet, & meo adeo hero facis injuriam.

PH. Egone? PA. tute. PH. quæ heri Athenis Ephesum adveni
vesperi-

30 Cum meo amatore, adolescenti Atheniensi. PA. dic mihi,
Quid hic tibi in Epheso est negotii? PH. geminam germanam
meam

Hic sororem esse inaudivi: eam veni quæsitum. PA. mala es.
PH. Immo ecastor stulta multum, quæ vobiscum fabuler,

Abeo. Sc. abire non sinam te. PH. mitte. Sc. manifestaria

35 Res est, non mitto. PH. at mihi jam crepabunt manus; malæ
tibi;

Nisi me omittis. Sc. quid, malum, astas? quin retines al-
trinsecus?

PA. Nihil moror negotiosum mihi esse tergum. quî scio
An ista non sit Philocomasium, atque alia ejus similis sit?

PH. Mittis me, an non mittis? Sc. immo vi atque invitam,
ingratiis,

40 Nisi voluntate ibis, rapiam te domum. PH. ostium hoc mihi
Domi-

21. *Nos nostri an alieni.*] Nostræ fa-
miliæ, an alienæ: ita mox, Certe equi-
dem noster sum. L.

26. *Glycere nomen.*] Hoc ita tuerit
Gruterus contra Cl. Meursium, quem
vide, si operæ. Vide & Not. act. 31.
extrema. T.

40. *Ostium hoc mihi domicilium, &c.*]
Littera inserta emendo, hosticum hoc, id

est, peregrinum. Nam *hosti* antiquitus,
qui nunc *peregrinus*. Callida igitur illa
mulier, cum servus eam vi conaretur do-
mum abstrahere, dissimulans se eam esse:
Mi homo, inquit, vide ne erres: equi-
dem hic non habito: sed hoc Peripe-
tomenis hospitio tantum utor, ut pere-
grina. Athenis est vera domus. Res clara
ex Fabula argumento. Lipsius.

41. Athene-

Domicilium est, Athenis domus ac herus. ego
istam domum

*Pis. Athenis do-
mus atque heus.
ego istam &c.*

Neque moror: neque vos, qui homines sitis, novi, neque scio.
Sc. Lege agito: te nusquam mittam, nisi das firmatam fidem;
Te huc, si omisero, intro ituram. Ph. vi me cogis, quisquis es.

45 Do fidem, si omittis, istoc me intro ituram, quo jubes.

Sc. Ecce omitto. Ph. at ego abeo missa. Sc. muliebri fecisti
fide.

Pa. Sceledre, manibus amisiisti prædam. tam ea est quam potis
Nostra herilis concubina, vin' tu facere hoc strenue?

Sc. Quid faciam? Pa. affer mihi machæram huc intus. Sc. quid
facies eā?

50 Pa. Intro rumpam rectâ in ædes, quemque hîc intus videro
Cum Philocomasio osculantem, eum ego obtruncabo ex-
tempulo.

Sc. Visane est ea esse? Pa. Immo edepol plane ea est. sed quo-
modo

Diffimulabat! abi, machæram huc effeſt. Sc. jam faxo hîc erit.

Pa. NEQUE EQUES, neque pedes profecto quisquam
tanta audacia,

55 Qui æque faciat confidenter quicquam, quam quæ mulieres
Faciunt. ut utrobique orationem docte edidit!

Ut sublinitur os custodi cauto conservo meo!

Nimis

41. *Athenis domus ac herus.*] Pro ho-
bitum hoc mihi domicilium est, legendum
ex scriptis Codicibus, hospitium hoc mihi
domicilium est. Id est, hoc domicilium
mihi hospitium est, vel domus hospita-
lis. In hoc domicilio, in his ædibus,
tanquam in hospitio, vel apud hospitem
divertor. In sequentibus nihil mutan-
dum. *Athenis domus atque herus.* Quam-
vis enim se pro libera & ingenua gerat,
pro meretrice loquitur quæ heros suos
vocabant eos, quibus mercede addictæ
operam dabant, alia in annum integ-
rum, alia in mensem aut aliud tempo-
ris spatium. Cum libri constante hanc
lectionem retineant, non temere sollici-
tanda. *Salmasius. Ostium hoc mibi.*] Ex-
plicandum, in ædibus, quarum est o-

stium hoc, mihi domicilium est: nam
hospitium, quod scriptis codicibus tri-
buit ḥ πάντα, in neutro optimorum
apparuit. Cæterum si potes ferre her-
rum dici amatorem, facile patior: se-
cūs poterat scripsisse: *Athenis domus ac
genus.* Ut, *Qui genus? unde domo?*
Sic in Bacchid. 4. 2. pro intendi tenus
alter codicum, intendit herus. Grono-
vius.

43. *Lege agere.*] *Lege agere*, est injure
id, quod in lege aliqua institutum est,
agere. Vide notas Aul. act. 3. sc. 3. § 10.
Nisi das firmatam fidem.] Firmabatur fi-
des jure jurando, sponsoribus, fideijsu-
soribus, &c. quanquam hic simpliciter.
pro, dare fidem certam, positum videtur.
Lambinus.

58. Trans-

Nimis beat, quod commeatus transfinet trans parietem. I. Gul. viat. parietem.

Sc. Heus Palæstrio, machærâ nihil opus. Pa. quid jam, aut quid opus est?

60 Sc. Domi eccam herilem concubinam. Pa. quid? domi?

Sc. in lecto cubat.

Pa. Edepol nætu tibi malam rem repperisti, ut prædicas.

Sc. Quid jam? Pa. quia hanc attingere ausus mulierem hinc in proximo.

Sc. Magis hercle metuo, sed nunquam quisquam faciet, quin foror

Ista sit germana hujus. Pa. eam pol tu osculantem hic videtas.

65 Et quidem palam est eam esse, ut dicis. Sc. quid proprius fuit, Quam ut petirem, si locutus fuisssem hero! Pa. ergo si sapis; Muffitabis. PLUS OPORTE scire servom, quam loqui.

Ego abeo à te, ne quid tecum consiliū commisceam,

Atque apud hunc vicinum. tuæ mihi turbæ non placent.

70 Herus si veniet, si me quærerit, hinc ero: hinc me arcessito.

58. *Transfinet trans parietem.*] Ms. pr. *transfinet jam p.* quod *Bosius* exponit, *transversum* tenet; cum *tigna* dicantur proprie *transfinere* duos parietes disjunctos. Sed his non affentior, quomodo ut *ligna transfinere* duos parietes dicuntur; sic & *commeatum* dici posse parietem *hunc transfinere*. itaque emendo, ut editum. *Quin neque jam fortassis immutandum videatur, si transfinet parietem resolvas, & præpositionem à verbo composito, ut saepe solet, ablatam nominī jungas, ut commeatus tenere trans parietem intelligatur.* *Acidal.* Nihil mutandum; *Nimis beat*, ut *nimis juvāt*; sic levat etiam absolute ponitur: *Levat integros accedere fontes*. Sic enim libri apud *Lucretium*. *Nimis beat*, nimis nos beatos eo facit, quod commeatus transfinet jam parietem. *Salmas.* *Quod commeatus transfinet.*] Id est, quod paries

est fenestratus & pervius, quod datus liber transitus per parietem. *Transfinet* est pertinere: quemadmodum *trans mare ire*, & *per mare ire*. Sic *pellegere & translegere* idem *Afinar.* 4. 1. 2. & 5. *Trans aliquid pertinere*, continuari, & uno spiritu, ut veteres *Jurisconsulti* loquuntur, perduci. Sic possem dicere: *pons transfinet transflumen*, hoc est, ad alteram ripam continuus est. Eodem sensu *continere* in *Sticho* 3. 1. *Utrōque commeatus continet*, id est, continuatur, continuus est. Sic *pertinere* Latini dicunt, pro quo semibarbari *pertingere*, eosque produci. *Cæsar* lib. 1. de Gall. *Belga ab extremitate Gallia finibus oriuntur*, pertinent ad inferiorem partem fluminis *Rheni*. Lib. 2. *Neque longius quam quem ad finem porrecta ac loca aperta pertinebant*, cedentes in sequi audenter. *Gronov.*

ACTUS SECUNDI SCENA SEXTA.
SCELEDRUS, PER IPLECTOMENES.

SAtin' abiit ille, neque herile negotium
Plus curat, quam si non servitute serviat?
Certo quidem illa hæc nostra intus est in ædibus.
Nam ego & cubantem eam modo offendit domi.

*Act. quæ-
fi non-*

5 Certum est nunc observationi operam dare.
PE. Non hercle hisce homines me marem, sed fœminam
Vicini rentur esse servi Militis:
Ita me ludificant. meamne hinc in viâ hospitam,
Quæ heri huc Athenis cum hospite advenit meo,
10 Tractatam, & ludificatam, ingenuam & li-
beram?

*Mens. raptant &
ludificant ing.*

Sc. Perii hercle! hic ad me recta habet rectam viam.
Metuo illæc mihi res ne magno malo fuat,
Quantum hunc audivi facere verborum senem.
PE. Accedam ad hominem. tun' Sceledre, hic scelerum
caput,

15 Meam ludificasti hospitam ante ædis modo?

Sc. Vicine ausulta quæso. PE. ego auscultem tibi?

Sc. Expurgare volo me. PE. tun' te expurges mihi,
Qui facinus tantum tamque indignum feceris?

An quia latrocinamini, arbitramini

20 Quidvis licere facere vobis, verbero?

Sc. Licetne? PE. at ita me Di Deæque omnes ament,
Nisi mihi supplicium virgarum de te datur

Lori.

5. **O**bseruationi operam dare.] Diligen-
ter fores nostras observate, ne
Philocomas. exeat. T.

6. **H**isce homines.] Inveniuntur etiam
nominativum pluralem Hisce preferentes an-
tiqui: ut Ter. in Eunuch. (act. 2. sc. 2.)

*H*isce hoc munere arbitrantur Suam Thai-
dem esse. Priscian.

10. **T**ractatam & ludificatam.] Mäle
tentant. Sic Gratius: matres ausi tractare
deorum. Pompönius l. 2. π. 43. D. de
Origine juris. Ea velut contumelia tracta-
tus Servius. Claudianus in sextum Ho-
Tom. II.

nori consulatum: Tunc giganteis urbem
tractare deorum Aggressus furiis? Grono-
vius.

19. **Q**ui latrocinamini.] Id est, quia
homines militares estis.

21. **L**icetne.] Scil. expurgare me.

22. **N**isi mihi supplicium virgarum,
&c.] Si cuius servus alteri damnum in-
tulerat, vel arbitrio eius, qui damno affe-
ctus erat, servus plectebatur: vel noxæ
dederetur: vel dominus litis æstimatio-
nem sufferebat: vel, ut ex hoc loco ap-
paret, dedecore afficiebatur, &c. Et sane
notan-

C

- Longum diutinumque à mane ad vesperum:
Quod meas confregisti imbrices & regulas,
- 25 Ibi dum condignam te sectatus simiam,
Quodque inde inspectavisti meum apud me hospitem
Amplexum amicam cum osculabatur suam,
Quodque concubinam herilem insimulare ausus es
Probri, pudicam, meque summi flagitii:
- 30 Tum quod tractavisti hospitam ante ædes meas;
Nisi tibi supplicium stimuleum datur,
Dedecoris pleniorum herum faciam tuum,
Quam magno vento plenum est undarum mare.
Sc. Ita sum coactus, Periplectomene, ut nesciam
- 35 Utrumne postulare prius tecum æquoni siet,
An me expurgare hic tibi videatur æquius;
Nisi istæc non est hæc, neque ista sit mihi:
Sicut etiam nunc nescio quid viderim:
Ita est istæc hujus similis nostræ tua,
- 40 Si quidem non eadem est. Pe. vise ad me intro, jam scies.
Sc. Licetne? Pe. quinto jubeo. at placide noscita.
Sc. Ita facere certum est. Pe. heus Philocomasium, cito
Transcurre curriculo ad nos, ita negotium est.
Post, quando exierit Sceledrus à nobis, cito
- 45 Transcurrito ad vosrursum curriculo domum.
Nunc polego metuo, ne quid infuscaverit.
Si hinc non videbit mulierem, aperitur dolus. Mff. Pall. aperitur fo-
bis. Alter Mj. toris.
Sc. Pro Dì immortales! similiorem mulierem,
Magisque eandem, utpote quæ non sit eadem, non reor.
- 50 Deos facere posse. Pe. quid nunc? Sc. commerui malum.
Deos facere posse. Pe. quid nunc? Sc. commerui malum.
Pe. Quid igitur, eani' est? Sc. et si ea est, non est ea.

Pe.

notanda verborum mira congeries seni
ratum se simulanti à Poëta adiecta: quæ
uno fere spiritu ab ipso continuatur.
Lambin.

24. *Imbrices.*] *Serv.* 4. *G. ysl.* 296.
Imbrex dicitur, *quod imbre arceat*. Est
enim incurvum genus tegularum. *Glos-*
sarius liber: *Imbrex* *ygññatig.*

34. *Ita sum coactus.*] Id est, in angu-

stiam redactus.

41. *Placide noscita.*] Dummodo ne
dictis factisque injuriis sis in hospitam
nostram, placide omnia peragas. *Grut.*

46. *Ne quid infuscaverit.*] Ne quid
Philocomasium eorum, quæ ei præcepta
ac præmonstrata sunt, tuibaverit seu
corruperit. *Infuscare* quid sit, si scire vis,
vide notas *Cift.* 1. 1. 21.

54. *In-*

Sic alter M^a.
alter dedatur.

PE. Vidistin' istam? Sc. vidi & illam, & hospitem.
 Complexam atque osculantem. PE. ean' est? Sc. nescio.
 PE. Vin' scire plane? Sc. cupio. PE. abi intro ad vos domum
 55 Continuo, vide sine ista hæc vostra intus domum.
 Sc. Licet; pulchre admonuisti: jam ego ad te exibo foras.
 PE. Nunquam edepol hominem quenquam ludificarier
 Magis facete vidi, & magis miris modis:
 Sed eccl̄um egreditur. Sc. Periplectomene, te obsecro
 60 Per Deos atque homines, perque stultitiam meam,
 Perque tua genua. PE. quid obsecras me. Sc. inscitiae ^{V. E. perque}
 tuam gratiam,
 Meæ & stultitiae ignoscas, nunc demum scio
 Me fuisse excordeim, cœcum, incogitabilem.
 Nam Philocomasium eccam intus. PE. quid nunc, furcifer?
 65 Vidistin' ambas? Sc. vidi. PE. herum exhibeas volo.
 Sc. Meruisse equidem me maximum fateor malum:
 Et tuæ fecisse me hospitæ ajo injuriam:
 Sed meam esse herilem concubinam censui,
 Quoi me custodeim herus addidit Miles meus.
 70 Nam ex uno puteo similior nunquam potest
 Aqua aquæ sumi, quam hæc est, atque ista hospita:
 Et me despexe ad te per impluvium tuum
 Fateor. PE. quid ni fateare, ego quod viderim?
 Sc. Sed Philocomasium nie vidisse censui.
 75 PE. Ratusne me istic hominem esse omnium minimi pretii,
 Si ego me sciente paterer vicino meo
 Eam fieri apud me tam insignite injuriam?
 Sc. Nunc demum à me insipienter factum esse arbitror,
 Cum rem cognosco: at non malitiose tamen
 80 Feci. PE. imino indigne, namque H O M I N E M servom
 suos
 Domitos habere oportet oculos & manus
 Orationemque. Sc. egone: si post hunc diem

Mitti.

54. *Intus domum.*] *Intus domum*, pro in domo. Adverbia enim sâpe locum præpositionum occupabant. Lucr. *intus sedibus*, pro, in sedibus. *Popma*.

71. *Sumi.*] Id est, bibi. *Simpulum*, ait Varrus, à sumendo; id est, bibendo.

unde sumi poteris: id est, unde bibi potest. Cic. *Si sumperit merarius*. *Scalliger*.

80. *Namque hominem servum.*] *Natum* & illud Periclis: *At enī Pratorem, Sophocle, decet non solum manus, sed etiam ocnios*

Muttifero, etiam quod egomet certo sciam,
Dato excruciatum me: egomet dedam me
tibi.

*Donz, dato me ex-
cruciatum, ni ego
me dedam.*

85 Nunc hoc mihi ignoscas quæso. Pe. vincam animum
meum,

Ne malitiose factum id esse abste arbitrer.

Ignoscam tibi istuc. Sc. at Dii tibi faciant bene.

Pe. Næ tu hercle, si te Dii amant, linguam comprimes

Posthac: etiam illud, quod scies, nesciveris:

90 Ne videris, quod videris. Sc. bene me mones.

Ita facere certum est. sed satine oratus abis?

Nunquid nunc aliud me vis? Pe. ne me noveris.

Sc. Dedit hic mihi verba, quam benigne gratiam

Fecit, ne iratus esset! scio quam rem gerat:

95 Ut miles, cum extemplo à foro adveniat domum,

Domi comprehendat. una hic & Palæstrio

Me habent venalem: sensi, & jamdudum scio.

Nunquam hercle ex ista nassa ego hodie escam petam.

Nam jam aliquo aufugiam, & me occultabo aliquot
dies,

100 Dum hæ consilescunt turbæ, atque iræ leniunt.

Nam

oculos abstinentes habere apud Cic. i. Offic.

83. *Muttivero.*] *Mn*, canum est, inquit Charis. unde dicuntur *Muttire*: sicut *zv* porcorum: unde *grunnire*. Scal. Conject. *Mutiunt* canes, cum incipiunt irritari: ab eo, quod *M*, vel *Mv* videntur edere. V. N. Menæchm. 5. i. T.

84. *Dato excruciatum me.*] Seilicet tortoribus, quorum erat hoc munus & officium, etiam ubi dominus ipse excruciare dicebatur. *Quod autem corrigunt, egomet ducam me tibi*, didicerant nimirum usum verbi *duci*, cum est ad suppli- cium *duci*, & id jam voluerunt hic omni modo ostendere. Sed nihil mutandum est: nam juxta eleganter Plautus alludit ad *noxæ deditos*. Nam *dedam* in utroque codice esse plane testatur Pareus, et si Gruteri editio *dicam* ab operarum, ut opinor, errore. *Gronovius*.

89. *Etiam illud, quod scies, nesciveris.*] Ita te componas, ut etiam illa, quæ

nosti, ita habeas, ut si ignoreas. Donatus ad illud Eun. Terent. act. 4. 4. *tu pol, si sapis, Quod scis, nescis*: notat: hoc dictum, ut illa, *Concordia discors*, Hor. & sequiturque sequentem, Virgil. ita Heaut. *Tu nescis id, quod sis*.

97. *Me habent venalem.*] Me incautum, ignarum, produnt & fallunt. Éadem loquendi forma Belgæ dicunt *yemande verkoopen*, quod Latine reddas, aliquem vendere, pro, prodere, circumvenire, clam fallere. *Boxhornius*.

98. *Nunquam hercle ex ista nassa ego hodie escam petam.*] Significat se domum heri non iturum, ubi futurum sit, ut tanquam piscis capiatur; & unde periculum virgarum sibi imminere videat. *Nassa*, ait Festus, *est piscatorii vas* *genus*, quo cum intravit *piscis*, exire non potest.

100. *Ira leniunt.*] Agellius lib. 18. 12. id quoque habitum in oratione fa- ciens.

- Nam *jam* nunc satis & plus nimio merui mali.
 Veruntamen de me quicquid est, ibo hinc domum.
 Pe. Illic hinc abscessit, sat edepol certo scio,
 Occisam saepe sapere plus multo suem,
 105 Cum manducatur, ne id, quod vidit, viderit!
 Nam illius oculi atque aures atque opinio
 Transfugere ad nos. usque adhuc actum est probe.
 Niium festivam mulier operam præbuit.
 Redeo in senatum tursus. nam Palæstrio
 110 Domi nunc apud me: Sceledrus nunc autem foras. *Pig. haud.*
 Frequens senatus poterit nunc haberier.
 Ibo intro: ne, dum absum, illis sortito fuam.

cienda elegantia genus, ut pro verbis
 habentibus patiendi figuram, agentia
 ponenter: ac deinde vice versa hæc
 inter se mutua verterent. Cicero, *Ter-
 ramovet*, patiendi significatu, pro mo-
 vetur.

101. *Nam jam nunc sati.*] Tò *jam* interposuit Gruterus. Non habent nec Camerarii, nec Lambini, nec Sambuci, nec Douzæ, nec priores Taubmanni editiones. Et ex Mss. edit ipse: *Nam nunc sati.* Scribendum ergo: *Iam nunc sati.* ut habent quædam editiones veteres. Tò *jam* enim videretur omnino requirere oratio: *τῷ nam minime indi-
 get.* At inquiunt, sic ruit versus. At melius est, ut ruat ille, quam stet ful-
 tus centonibus. Deinde si in secunda re-
 gione jambi dactylo & spondæo usus est
 Plautus, potuit & uti Pyrrhichio. Aut
 τò *jam* dissyllabon posuit, ut & alibi.
Gronovius.

104. *Occisam saepe sapere plus mul-
 to suem cum manducatur.*] Festivus fe-
 nix ludit in ambigua notione verbi
 Sapere: ex eo, quod lapidissima omnium
 quadrupedum æstimetur vulgo suilla
 caro.

105. *Cum manducatur.*] Longe aliter

Mss. alter: *Quod in admittatur.* alter
quod in admatur: correctumque postea:
Quod ei admatur. Inde conjecturæ.
 Sed videretur scribendum: *plus multo
 suem.* *Quoine admatur, ne id, quod vi-
 dit, viderit.* Quippe ni? qui patiatur
 sibi eripi, atque extorqueri, ut id,
 quod vidit, non viderit, Sic Tacitus:
plerisque mortalium non existet. Hoc est,
 non potest adimi, vel eripi ista opinio.
Gronovius.

106. *Illi oculi atque.*] Sceledrus ni-
 hil videt, nihil audit, nihil opinatur; ni-
 si quod volumus eum videre, audire, &c.
Lambin.

107. *Illis sortito fuam.*] Scriben-
 dum puto: *Ibo intro ne, dum absum,*
illis obſtito fuam. Scriptum erat, *obſti-*
to pro obſtito, ex quo factum *sortito*,
repetita littera ex fine praecedentis
syllabæ. Sæpe *ostare* pro *obſtare* in ve-
 teribus libris scriptum reperi. Ibo, in-
 quit, intro, ne dum absentia mea illi-
 lis obſtet ad ea quæ volunt facienda.
Ne obſtio sim, pro ne obſtem. *Obſti-*
tum pro *obſtaculo*, ut *mandatum à*
mando, jussum à jubeo, & similia. Ni-
 hil potest boni sensus ex *vulgaræ* elici.
Salmas.

ACTUS TERTII SCENA PRIMA.

PALÆSTRIÖ, PLEUSIDES, PERIPECTOMENES.

Cohibete intra limen etiam vos parumper, Pleusides.
Sinite me prius prospectare, ne uspiam insidiæ sient,
Concilium quod habere volumus. nam opus est nunc tuto
loco,

Unde inimicus ne quis nostris spolia capiat consiliis,

Unde inimicus ne quis nostra spolia capiat auribus:

NAM BENE CONSULTUM, inconsultum est, si ini-
micis sit usui:

NAM BONUM CONSILIUM surripitur fæ- Mff. bene unde.
Scio p. bene con-
sultum,

Si minus cum curâ aut cœte locus loquendi lectus est.

Quippe si resciverint inimici consilium tuum,

Tuopt̄ tibi consilio occludunt linguam, & constringunt manus;

Atque eadem, quæ illis voluisti facere, faciunt tibi.

Sed speculabor, ne quis aut hinc à keva, aut à dexterâ

Nostro consilio venator assit cum auritis plagis.

Sterilis hinc prospectus usque ad ultimam plateam est probe.

Eyocabo: heus Peripectomenē & Pleusides, progredimini.

PE. Ecce nos tibi obedientis. PA. FACILE EST impe-
rium in bonis.

5. **C**oncilio, quod habere.] Hoc Came-
ratii est. Scripti editique anti-
qui, Concilium nec mutandum id erat,
sed distinguendū: ne uspiam insidiæ
sient, Concilium quod habere volumus. Cu-
jus hic est sensus: ne, quod concilium
habere volumus, ei uspiam insidiæ sint.
Id nimur pronomen reticetur, ut cen-
tijes alibi. Gronov.

9. Aut cœte locus, &c.] Catalogo vulgo
editum est; in qua voce corrigenda con-
jecturarum plastra sunt, quarum tamē
nulla veram lectionem est affectu. Nos
vero sumus affectui:

Si minus, cum cura aut cœte logon loquen-
di lectum id est.

Nam regredit̄ λόγον loqui est, lepide &
commodo loqui, ut paulo post sequitur:

Sed regredit̄ λόγον enim loquitur, qui dicit id
quod opus dicto est tantum: & regredit̄ λό-
γον loquendi consilium legit, qui cum
cura & ratione id provideret, ne inimici
sermonem suum sublegant, & consilium
surripiant; qui non temere loquitur aut
inconsiderate. Apud Artemidorum habes
sæpe: ὅρθε τοι ἔτερον λόγον; recte atque
ordine. Salmasius.

14. Auritis plagi!] Aurata plaga sunt
aures. Virg. 4. Ann. Retia rara, plaga.
Glossarium: ἀνηδέσχος, qui aurem
omni loquenti accommodat. ἀγναθ-
οίλος. Taubm.

17. In bonis.] Possimus tueri vulga-
tam lectionem, ut sit in bonis rebus, quæ
sint iis utilibus quibus imperamus. Nam
facile suo quisque servit commodo. Dis-
sel-

- Sed volo scire, eodem consilio, quod intus meditati sumus,
Si gerimus rem. Pe. magis ad rem esse non potest utibile.
- 20 Pa. Immo quid tibi, Pleusides? Pl. quod ne yobis placeat
displiceat mihi?
- Quis homo sit magis meus, quam tu es? Pe. loquere lepide &
commode.
- Pa. Pol ita decet hunc facere. Pl. at hoc me facinus mis-
erum macerat,
- Meumque cor corpusque cruciat? Pe. quid id est, quod cru-
ciat? cedo.
- Pl. Metibi istuc ætatis homini facinora puerilia
- 25 Obficere, neque te decora, neque tuis virtutibus,
Ea te expetere: te ex opibus summis mei honoris gratia,
Mihique amanti ire opitulatum, atque ea te facere facinora,
Quæ istæc ætas fugere facta magis quam sectari solet.
Eam pudet me tibi in senecta obficere solitudinem.
- 30 Pe. Novo modo tu homo amas: siquidem te quicquam, quod
faxis, pudet.
- Nihil amas: umbra es amantum magis, quam amator, Pleu-
sides.
- Pl. Hancine ætatem exercere me mei amoris gratia.
- Pe. Quid ais tu? itane tibi ego videor oppido Acherun-
ticus,
- Tam capularis, tamne tibi diu videor vita vivere?
- 35 Nam equidem haud sum annos natus, præter quinquaginta
& quattuor:
- Clare oculis video, pernix sum manibus, sum pedes mobilis
- Pa. Si

faldæus. Facile est imperium in bonis.] Sic Mſſ. At Acidalius in bonos. Frustra. Vide ad Senecæ Nat. Quæſt. lib. 4. Gronov.

25. Te decora.] Per hypallagen, pro
te digna: cum dictum oportuerit, tibi
decora. L.

26. Ex opibus summis.] Id est, summa
contentione. Merc. act. 1. 2.

30. Quod faxis pudet.] Nam qui fe-
rio amat, eum nullius rei pudet, Lam-
binus.

31. *Umbra amantum*] Amantum um-
bra, differt ab umbra ſuam. vult enim
ſi comparetur Pleusides cum amatoribus
aliis, vix dici posſe umbram eorum.
Taubm.

34. *Vitam vivere*.] V.N. Pers. act. 4. 3.
Mſſ. & edd. *vita vivere*.

36. *Pernix sum, &c.*] Manibus per-
nix proprie dictum. Est enim pernix à
pernitendo, quod manuum magis quam
pedum est. *Pedes mobilis*, utnuda genu,
rodæs qñūc. Difſald.

PA. Si albus capillus hic videtur, neutquam ingenio est senex.

Inest in hoc amusitata sua sibi ingenua indoles.

PL. Pol id quidem experior ita esse; ut prædicas, Palæstrio,
40 Nam benignitas quidem hujus oppido ut adolescentuli est!

PE. Immo, hospes, magis cum periculum facies, magis noscere meam

Comitatem erga te amantem. PL. QUID OPUS nota noscere?

PE. Ut apud te exemplum experiundi habeas, ne petas foris;
Nam QUI IPSE HAUD AMAVIT, ægre amantis ingenium inspicit.

45 Et ego amoris aliquantulum habeo humorisque meo etiam in corpore.

Neque dum exarui ex amœnis rebus & voluptariis.

Vel cavillator facetus, vel conviva commodus

Item ero: neque ego unquam oblocutor sum alteri in convivio.
Incommoditate abstinere me apud convivas commode.

50 Commeemini, & meæ orationis justam partem persequi:

Et meam partem itidem tacere, cum aliena est oratio.

Minime sputator, screator sum, itidem minime muccidus.

Post Ephesi sum natus, non in Apulis, non sum in <sup>Mff. non sum
in imula.</sup> Umbriâ.

PL. O le-

38. Amusitata.] Id est, ad amusim facta, Festus: examinata, Nonius; qui amusim esse regulam fabrorum ait, quam, cum opus probant, rubrica illinunt. Varro Quæst. Plautin. Amusis est aquamen, levamentum. Vetus Gloss. Ex amusim, ἔρευνα. Sua sibi ingenua indoles.] Sua propria & à natura infita. ita Ingenui fontes, id est, nativi, non manu facti, apud Lucret. Indoles incrementum significat primigenia notione: ut apud Agell. mendi indoles. Oferre enim, crescere significat, & spem, quam ex vultu colligimus virtutis futuræ in pueris: quæ vocatur ξενίλη à Græcis: ut ab Eutipide dictum, οἱ δεῖνος τοῦ περιέτας ξενίλη. Glossæ: Indoles, υπὸ ἐλπὶς οὐ νιωτέροι. Scalig.

43. Ne petas foris.] V. N. act. 2. 2.

49. Incommoditate.] Incommodaten dixit τὴν ἀνδεῖαν. ita, Commodus est qui opponitur τῷ ἀνδεῖ. cuiusmodi hominis graphicæ in hac Scena est descriptio. If. Casaub.

53. Post Ephesi sum natus; non in Apulis, non in Umbria.] Quod Ephesi natum se gloriatur, credo idèo esse: quod civitas ea elegantiis facetiisque imprimis dedita, contra morem Umbrorum & Apulorum, qui rustici, illepidi, subidique habebantur. Douza. Plautus scripsit: Non sum Animula, aut certe Animula, id est; non sum natus Animula; aut non sum ab Animula, sive Animulas. Quomodo apud hunc est, Hospes Zacintho, pro à Zacintho: apud Terentium, Anus Corintho, pro à Corintho: apud Lucillium, Sargus Ægypto, pro ab Ægypto. Ad indagan-

PL. O lepidum senicem, si quas memorat, virtutes habet:

55 Atque equidem plane eductum in nutricatu Venerio!

PE. Plus dabo, quam prædicabo ex me venustatis tibi.

Neque ego ad mensam publicas res clamo, neque Leges crepo:
Non est in Mss. sed apud servium.

Neque ego unquam alienum scortum subigit in convivio.

Neque præcipio pulchritudinem, neque prævorto poculum,

60 Neque per vinum unquam ex me exoritur dissidium in convivio.

Si quis ibi est odiosus, abeo domum, sermonem segrego.

Venerem, amorem, amoenitatemque accubans exerceo.

PL. Tui quidem edepol omnis mores ad venustatem valent.

Cedo treis mihi homines aurichalco contra cum istis moribus,

65 PA. At quidem illuc ætatis qui sit, non invenies alterum

Lepidiorem ad omnes res, nec qui amicius amico sit magis.

PE. Tute me ut fateare, faciam esse adolescentem moribus:

Ita apud omnes comparebo tibi res benefactis frequens:

Opus ne erit tibi advocato tristis, iracundo? ecce me,

70 Opus leni? leniorem dices, quam mutum est mare.

Liquidiusculusque ero, quam ventus est favonius.

Vel hilarissimum convivam hinc indidem expromam tibi;

Vel primarium parasitum, atque obsonatorem optimum:

Tuin ad saltandum non cinædus malacus æque est atque ego.

75 PL. Quid ad illas artes optaslis, si optio eveniat tibi?

PE. Hujus pro meritis ut referri pariter possit gratia:

Tibi

dagandam eruendamque veram hanc electionem hæc me vestigia tulerunt: quod in membranis nonnullis, Non sum in imula, scriptum compereram; quam electionem cum Philargyrii ad 2. Georg. Virg. Non sum animata contendenti; venit in mentem, quod apud Festum legere memineram: Animula; urbs parvarum opum in Apulia. Schopp.

54 PL. O lepidum senicem.] Hanc electionem & Prisc probat. Non dissimile, quod apud Pompon. est, Senica pro famina sene. Lipsius.

60. Discidium.] Discidium, apud Lucret. & Ciceron. est χωρεομένης, dis-

tractio. Discidium animi est; discidium corporis, à discindere, id est, dirimere. Gifan.

61. Sermonem segrego.] Finem loquendi facio. Lambin.

64. Cedo treis mihi hom.] Da mihi tres istis moribus prædictos: & ego tibi æqui ponderis orichalcum dabo. V. N. Epid. act. 3. 3. 30.

71. Liquidiusculusque.] Aliquanto liquidior, serenior, quam ventus Favonius, qui est, ut & Boreas αἴθριος, æthræ seu serenitatis genitor. Lambin.

74. Malacus.] V. N. Bacch. 1. 1. 38. C 5 82. Deum

Tibique , quibus nunc me esse experior summæ sollicitudini.
At tibi tanto sumtui esse mihi molestum est. P. morus es.
Nam IN M A L A UXORE atque iniimico si quid su-
mas, sumptus est:

80 In bono hospite atque amico , quæstus est, quod sumitur:
Et, quod in divinis rebus sumas, sapienti lucro est.
Deum virtute ut transeunte hospitio accipiam , apud me est
comitas.

Es, bibe, animo obsequere mecum , atq; onera te hilaritudine.
Liberæ sunt ædis : liber sum autem ego : me uti volo libere.

85 Nam mihi, Deum virtute dicam, propter divitias meas
Licuit uxorem dotatam genere summo ducere:
Sed nolo mihi oblatratrixem in ædis intromittere.

PL. Cur non vis ? nam PROCREARE liberos lepi-
duin est onus.

P. Hercle vero, LIBERUM ESSE, id multo est lepidius.

90 PA. Tute homo & alteri sapienter potis es consulere , & tibi.

P. Nam BONA UXOR , si ea deducta est usquam gentium,
Ubi eam possem invenire ? verum egone eam ducam domum?
Quæ mihi nunquam hoc dicat: eime mi vir lanam , unde ti-
bi pallium

Malacum & calidum conficiatur , tunicaeque hibernæ bonæ ,

Ne

82. Deum virtute ut transeunter.] Vult: tantum sibi superesse bonorum , ut non gravatim prætereuntes excipere possit. Porro, ut constet versus, abjicendum est illud hospitio , glossam vocis ac-
cipere. Gruter.

84. Ego : me uti volo libere.] Ut aliquo: &, ut seipso , peræque dicunt Latini. Hor. Epist. 12.

Vtere Pompejo Grospho: &, si quid petet
ultra

Defer.

Idem Epist. 17.

— Regibus uti.

Plant. Cap. 4. 4. siquidem sese uti volet.
id est, siquidem volet esse frugi & sibi
utilis. Lambin.

88. Lepidum est onus.] Placet hæc Lipe-
psi conjectura ex veteri scriptura: Lepi-

dus sonus. Ovidius: Utque matrem parias ,
onerosior altera forse est. Suetonius in Caligula : Filia vero nata , paupertatem nec
jam imperatoria modo , sed & patria con-
querens onera. At in onere, ajunt, quis
quæso leporinest. Respondeat Plautus in
fabula sequenti: An boni quid usquam
est, quod quisquam uti posse sine malo
omni? Procreare liberos est illud quidem
onus, sed cui oneri multa dulcedo adfit.
Truculent. 2. 5. Mulieri nimio malefa-
cere melius est onus quam bene. Eurip. Her.
Fur. & reatas mox φίλοι ἀχθοί. Gro-
novius.

90. Deducta est usquam gentium.] Ca-
fina 2. 8. Sine prius deduci. Terentius
Hecyra 1. 2. uxorem deducit domum. L. 13.
π. 8. Ad 1. Jul. de Adulter. minor duode-
cim annis in domum deducta. Et passim.
Cur ergo Lipsius educita. Gronov.

97. Cæ

95 Ne algeas hāc hieme. hoc nunquam verbum ex uxore audiās,

Vetum priusquam galli cantent, quæ me somno suscitet,

Dicat: Da mihi, vir, Calendis meā in quod matrem juverit:

*Mens. de mihi vir,
quæ Calendis mittam,
Martia cum venerint.*

Da qui farciat, da qui condiat: da quod dem. Quin-
quatribus, *Mſſ. faciat.*

Præcantatrici, conjectrici, hariolæ atque aruspīcæ:

100 Flagitium est, si nihil mittetur, quo superciliosipicit!

Tum piatricem clementer non potest quin munere*mſſ. p. 2.
mittam.*

Jampridem, quia nihil abstulerit, succenset ceraria.

Tum obstetrix expostulavit mecum, parum missum sibi.

Quid: nutrici non missurus quicquam, quæ vernas alit?

105 Hæc atque hujus similia alia damna multa mulierum,

Me uxore prohibent, mihi quæ hujus similes sermones
ferat.

PA. DII

97. *Calendā.*] Sc. Martiis. *Calendas* omnes Junoni tributas, ut & Idus omnes Jovi, docet *Macrobi.* *Satur.* lib. i. cap. 9. Hinc *Iuno Calendaris* dicta. Sed Martiis *Calendis Iunoni*, præcipue *Matri*ona, sacrificabant: ut is annus ab exordio totus eis felix esset & faustus, & in partu & amore conjugali: atque etiam munera sibi invicem missurare solebant. Et hæc festa *Maironalia* diebantur. *Juvenal.* *Cal. Martias* nominat *feminae*: *Munera famineis* trattat *secreta Calenda*.

98. *Quod dem quinquatribus.*] Diebus festis Minervæ. *Quinquatus*, παναργάτης, Sofip. i. *Inst. Grammat.* Idem eodem; *Quinquatus* pluraliter, non, *Quinquaria*: non enim dicti sunt quinque dies atri, sed quod *quinquatus antiqui dicebant*, a *quinquando*, id est, *lustrando*: quod eo die armæ ancilia lustrari sint solita.

99. *Præcantatrici.*] Rectum est, *præcantatrici*. Et paulo post, *piatricem*: Sic enim & versus postulat. *Salmasi.* *Conjectrici.*] *Conjectrix*, quæ interpretatur significatiōnēm somniōrum. Et apparet viros *conjectoribus*, mulieres *conjectricibus* usas fuisse; ac sexibus officia artium disticta fuisse. *Turneb.*

101. *Tum piatricem clementer non potest quin munere.*] Ominino piatricem probo cum meo *Cotero*. Nam die infantis lustrico sive Nominali, quo nomen illi indebatur. (Οὐορεσίεις Gr. nominant) Infrandi partes proprie piatricum mulierculatum, quæ anus recoctæ, fuerunt: dicebanturque θημαγέλειαι vel οὐραγέλειαι, *Fetus Piatrīx* dicebatur sacerdos; quæ expiare erat solita, quam & sagam & simpularicem vocant. *Taubmannus.*

102. *Geraria.*] Quod Græcis ἀλερτόφει diceretur, qui in ulnis suis assidue gestitando alumnum nurricaret; hinc hoc loco *nutrix geraria* vocatur. Verum fortasse etiam legendum, *tora*ria, & *torarius* in *Glossis* exponitur ὄντες τοιοφει. nam librotum scriptura varia, & partim habent *ceraria*, partim *teraria*. *Salmasius.* *Succenset ceraria.*] Sic Mſſ. unde *celaria*, *geraria*, *cellaria* fecerunt. Vide an fuerit: *succenset gerara* tum *Obstetrix expostulavit*. *Gerara* vel *Gerara Bacchi* famula. *Demosthenes* in *Neæram*: Καὶ τοιαῦτη ἡδα εἰσῆλθεν ὁ δεῖς Αἴλιων, τοστῶν ὄντων, εἰσέπιχε, αὐτὸν τὴν βασιλέως γυνὴν. ἔξωπλα τοῖς Τερρίχες τοῖς ἐνηρπόστοις

P A. Dii tibi propitii sunt hercle: nam si istam semel amiseris
Libertatem, haud facile te in eundem rursus restitues locum.

P L. At ILLA LAUS EST, MAGNO in genere
& in divitiis maxumis,

110 Liberos hominem educare, generi monumentum & sibi.

P E. Quando habeo multos cognatos, quod opus sit mihi
liberis?

Nunc bene vivo, & fortunata, atque ut volo, atque animo
ut lubet:

Mea bona meâ morte cognatis dicam, inter eos patriam.

Illi apud me edunt, me curant, visunt quid agam, ecquid
velim.

115 Priusquam lucet, assunt, rogitant, noctu ut somnum ceperim.
Eos pro liberis habeo, quin mihi mittunt munera.

Sacrificant? dant inde partem mihi majorem, quam sibi:
Abducunt ad exta: me ad se, ad prandium, ad cænam vocant.
Ille miserrimum se retur, minimum qui misit mihi.

120 Illi inter se certant donis. ego hæc tecum missito:
Bona mea inhiant: certatum dona mittunt &
munera.

P A. Nimis bonâ ratione, nimiumque ad te & tua tu mul-
tum vides.

Lipf. certatim
nutrificant &
munerant.

ET

*τοῖς ἱεροῖς. Ετ̄ μοξ: Οὐρανῷ Γερεπιῶν
Ἀγαστέων καὶ εἰρήνης καθαρεύοντος αὐγῆς, &c.
αὐτοῖς τὰ ἱερά ταῦτα καὶ ἔχοντα τὰς
Ἱερατεῖς. Vide Harpocrationem, Pollu-*

cem, Suidam. Gronovius.

110. *Generi monumentum est sibi.*] Liberi genus suum immortale reddunt. Sic Euripides *Mares familia columnas* vocat, Iphig. in Taur. act. 1. sc. 1. v. 57. Στυ-*λοὶ γόνων εἰσὶ παῖδες ἀριστερές.*

118. *Abducunt ad exta.*] Sacrificiorum exta intelligit: quæ exta lustralia Maro vocat, &c. Æneid. quorum partem diis reddebant: partem in epulatione comedebant. Porro adhibebantur his tantum carissimi. *Terneb.* Convivia rem sacram olim comitabantur. Aut si nollent convivium celebrare; è victimâ partes ad amicos mittebant. *Casanus.*

122. *Nimisque aperta tu multum.*] Sanissimum hunc locum erutum ex primariis editionibus à Camerario, fœde contaminari Gruterus ait reponendo: *nimi-
umque ad te & tua multum vides: quod
non negat in ambobus membranaceis
apparere. Sermonem tanto viro indi-
gnissimum. Quomodo sanus, ubi tan-
tum abeunt scripti? quæ illæ primariæ
editiones optimis codicum & pæne so-
lis tuto sequendis potiores? perturbatus
his terriculis Pareus præsidium deseruit,
ut tanto facilius in aperto & piano cape-
retur: facit *nimoque & te & tua multo vi-
des.* Sed non est recedendum à scripturæ
veteris elegantia. *Nimis bona ratione fa-
ciunt illi, vel tu, vel facitis utrumque.*
Vel si libet hoc quoque continuare cum
sequentibus: *Nimis justa de causa, vel
nimis bono modo nimiumque multum
vides**

ET TIBI SUNT GEMINI, & trigemi-
ni, si te bene habes, filii.

*Act. si te bene
habent.*

PE. Pol, si habuisssem, satis cepissem miseriarum liberis.

125 Censerem emori : cecidissetne ebrius, aut de equo uspiam :

Metuerem, ne ibi defregisset crura aut cervices sibi.

Tum ne uxor mihi insignitos pueros pariat postea,

Aut varum, aut valgum, aut compernem, aut pa-
tum, aut broncum filium.

*Hic duo ver-
sus non sunt
in Miss. sed
ex Festo in-
serti.*

PA. H U I C H O M I N I dignum est divitias esse, & diu
vitam dari,

130 Qui & rem servat, & qui bene habet, suisque
amicis est volup.

*Miss. ami-
cis volt.*

PL. O lepidum caput ! ita me Dii Deæque ament, æquom
fuit

Deos paravisse, uno exemplo ne omnes vitam viverent :

Sicuti merci premium statui, pro virtute ut veneat :

Quæ improba est, pro mercis vitio dominum

*Act. quæ improba
est merces, pro
vitio dominum.*

pretio pauperet.

135 Itidem divos dispertisse vitam humanam æquom fuit.

Qui lepide ingenius est, vitam longinquam darent:

Qui

*Vides ad te & tua, hoc est, in rebus ad te
& tua pertinentibus sapientiam plusquam o-
pus est. Vide 4. observ. 10. Gronovius.*

124. *Satu cepissem miseriarum.] Non
mihi videtur quidpiam mutandum. Satu
cepissem miseriarum liberis, id est, per libe-
ros, vel in liberis. Quod etiam potest re-
poni. Nam in facile intercidit propter si-
militudinem ultimæ syllabæ præceden-
tis vocabuli, miseriarum. Salmas.*

125. *Censerem emori.] Supra cæteras
ineptas conjecturas & explications al-
litum est nuper: Censerem liberos meos,
si haberem, continuo in mortis aut alio
aliquo discrimine versari: Quæ tamen
fuerat Taubmanni olim. Sed vel ipse
postea vel Gruterus: Censerem me mori,
hoc est, aque male me haberet, ac si ipse
obirem, audito aliquo liberorum infor-
tunio. Sed ne sic quidem verum attigit.
Censerem emori, est, censerem me identi-
dem mori, angorem morti similem sen-*

tire, affidue cogitans, cecidissetne ebrius
aut de equo uspiam. Ut apud Ovid. 2.
Fastor. *L*ucretia: *Mens abit, & morior
quoties pugnantis Me subit. Petronio, aque
laſſus ac moriens Ascylos.* Talis proponit
tur Micio apud Terentium in Adelphis
act. 1. sc. 1. *Ego, quia non redit filius, quæ
cogito? Quibus nunc sollicitor rebus? ne aut
ille alserit. Aut uspiam ceciderit aut perfre-
gerit aliiquid. Sic quotidie emotimur pa-
rentes. Gronovius.*

131. *Æquom fuit deos paravisse.] Ä-
quum fuit, deos fecisse, ne omnes uno
modo viverent: sed viri boni, comes,
liberales, &c. essent locupletes, fortu-
nati ac longævi: homines contra impro-
bi, incommodi, & illiberales, &c. essent
egentes, infortunati, & brevis vitz.
Victorius.*

136. *Qui lepide ingenius est, &c.]
Vulg. *ingenuatus*, sed scribendum, *inge-
niatus*. Agell. lib. 12. cap. 1. Corpusque
G. anti-*

Qui improbi essent & scelesti, iis adimerent animam cito.
Si hoc paravissent, homines essent minus multi mali,

Et minus audacter scelestia facerent facta: & postea

140 Qui probi homines essent, esset his annona vilior.

PE. Qui DEORUM consilia culpet, stultus infatusque sit,

Quique eos vituperet. nunc jam istis rebus desisti decet.

Nunc volo obsonare. ut, hospes, tua te ex virtute & mea

Meæ domi accipiam benigne, lepide, & lepidis viciis.

145 PL. Nihil me pœnitet jam quanto sumtui fuerim tibi.

Nam HOSPES NULLUS tam in amici hospitium
devorti potest,

Qui ubi triduum continuum fuerit, jam odiosus siet.

Verum ubi dies decem continuos immorabitur,

Tamen si dominus non invitus patitur, servi murmurant.

150 PE. Servientes servitute ego servos introduxi mihi,

Hospes, non qui mihi imperarent, quibus ego essem ob-
noxius:

Si illis ægre est, mihi quod volupe est, meo remigio rem gero.

Tamen id quod odio est, faciendum est cum malo atque in-
gratiis.

Nunc, quod occipi, obsonatum pergam. PL. si certum est tibi,

155 Commodulum obsona, ne magno sumptu: mihi quidvis
fat est.

PE. Quin

*& animum bene ingeniatum primordiis in-
choatum, in vitro degenerique alimento la-
etis alieni corrumpere. Rarum verbum, in-
geniari, ab ingenio deducatum; ut ab au-
xilio, auxiliari.* J. Guilielm.

140. Eset his annona vilior.] Quasi
dicat: Si dii longam vitam viris bonis
dedissent, brevem improbis: futurum
fuisse, ut esset rerum ad viatum necessa-
riarum proventus vilior. Ita interpreta-
tur *Victorius*. Quod probo. Plane autem
huic geminum est illud adagium Belgar-
num; Si homines insulsi & insipidi pane
non vescerentur, vilis esset annona.
Boxhorn.

148. *Decem continuos immorabitur.*] Verbum postremum à Camerario est.
Msf. & vett. edd. continuos ite astodo-
rum illas. Saracenus, iterasi domum il-

lius, quod admisit Pareus: postea illi pla-
cuit itasisti. Sed de hospitio agit, cui
verba ista non convenient. Academi-
cus quoque: *Continuos iti astodorum il-
las.* Forte verum est: Verum uō dies de-
cem continuos usitas domum illius. Gronov.

152. *Meo remigio rem gero.*] Id est,
illis, velint nolint, parentum est, cum
meis sint. Aliis enim remigibus fortasse
imperare, quod vellem, invitis non pos-
sem: nunc vero meis remigibus & ser-
vis rem gero, qui mihi dicto audientes
esse coguntur. Turneb.

154. *Nunc quod occipi, obsonatum.*] Notabis, quod, ponit, pro quo; & sustinen-
do versu interjectam d. nam, quod occi-
pi, est, quo intendi, quo ire volui. I. Gul.

155. *Commodum obsona.*] Id est, ne
magno sumptu. Camer.

157. Pre-

PE. Quin tu istanc orationem hinc veterem atque antiquam amoves.

Nam proletario sermone nunc quidem, hospes, utere.

Nam hi solent, quando accubuere, ubi cena apposita est, dicere:

Quid opus fuit hoc sumptu tanto nostrâ gratiâ?

160 Insanivisti hercle: nam idem hoc hominibus sat erat deceum.

Quod eorum causâ obsonatum est, culpant; & comedunt tamen.

PA. Fit pol illud ad illud exemplum. ut docte & perspecte sapit?

PE. Sed iidem homines nunquam dicunt, quamquam appositum est ampliter.

Jube illud demi: tolle hanc patinam: remove pernam: nihil moror.

165 Aufer illam offam penitam: probus hic conger fri- M. offam
porcinam.
gidus:

Remove, abi. aufer. neminem eorum, hæc asseverare audias:

Sed procellunt se, & procumbunt dimidiati, dum Recent. per-
cellunt.
appetunt.

PA. Bonus bene ut malos descripsit mores! PE. haud cente-
simam

Partem dixi, atque, otium rei si sit, possim expromere.

170 PA. Igitur id, quod agitur hic, primum prævorti decet.

Nunc huc animum advortite ambo. mihi opus est ope-
ra tua.

Periplectomene: nam ego inveni lepidam sycophantiam,
Qui admutiletur Miles usque cæsariatus: atque uti

Huic

157. *Proletario sermone.]* Id est, ple-
bejo & vili. *Proletarii* erant, qui nihil
Reip. exhibebant, sed tantum prolem
sufficiebant. iidemque tenuissimi in ple-
be Romana: *Afidui contra. Agellius*
1. 16. 10.

165. *Offam penitam.]* Tenem, caudam
vocabant: unde & offam penitam dice-
bant offam porcinam cum cauda. *Festus.*

167. *Dimidiati, dum appetunt.]* Hæc
ita distinguo. Sed procumbunt; & se per-

cellunt; dimidiati dum appetunt. Ut enim
apud Hor. fastidiens, & *Languidus in ca-
bitum sese conviva reponit.* ita contra in-
hians & imminens toto corpore in ci-
bum procumbebat, & à decoro illo ha-
bitu recedebat. *Athen. Dimidiatum ali-
quid appetere, est, avitudo eis n' t' ma-
xime appetit. Lipsius.*

173. *Qui admutiletur Miles usque ca-
sariatus.]* Qua sycophantia miles quan-
tumvis bene capillatus usque ad cutem
ton-

Huic amanti ac Philotomasio hanc efficiamus copiam.

175 Ut hic eam abducat, abeatque. Pe. dati istanc rationem volo;

PA. At ego mihi annulum dari istum tuum volo. Pe. quani ad rem usui est?

PA. Quando habebo, igitur rationem mearum fabricarum dabo.

Pe. Uttere, accipe. PA. accipe à me rursum rationem doli, Quam institui. PL. per purgatis ambo damus tibi operam atribus.

180 PA. Herus meus ita magnus mœchus mulierum est, ut neminem

Fuisse adæque, neque futurum credam. Pe. credo ego istunc idem.

PA. Itaque Alexandri præstare prædicat formam suam:

Itaque omnis se ultro sectari in Epheso memorat mulieres.

Pe. Edepol quin te de isto multi cupiunt non mentirier:

185 Sed ego ita esse, ut dicis, teneo pulchre: proin, Palæstrio,

Quam

tondeatur. Significat, se fallaciam repe-
risse, qua Miles probe decipiatur. Tur-
nebus.

174. *Huic amanti ac Philotomasio.*] Sic mutaverunt, credo ex Camerarianis: tacent enim. In membranis tamen & vetustissima editione reperto *ad Philotomasium*. *Quod* multo magis ad gustum meum. nam *copia ad aliquid* est *copia aliquibus*. Sic infra: *Ut sese ad eum conciliarem*. Et in prologo Captiv. *operam detinat* ad nostrum gregem. Gronovius.

182. *Prædicat formam suam.*] Silent hic omnes. Vix dubitem tamen, quin scripserit auctor: *Itaque Alexan- drii præstare prædicat formam suam. Gro- novius.*

184. *De isto multi cupiunt non mentiri.*] Veram esse interpretationem di-
ctant, quam & prodiderint illi, qui non
satis probant: quam multi viri sunt, qui
de isto (quasi omnes mulieres ipsos
ament) cupiunt te non mentiri. At hæc
explicatio ex verbis Plauti extorqueri
non potest. Nec sufficit galeatum, quod
præmiserunt de Salmasio, *de isto mentiri*,

esse, in ista re mentiri. Nam *ista res* erat non mulieres quovis alias amare, sed memorare militem se ab omnibus matronis & meretricibus adfectari; aut certe ultro sectari militem omnes foeminas. Si voluisset istud, faciendum etat: *Edepol*, quin te hoc de ipsis multi cupiunt non mentirier. Nec placent, quæ attulerunt alii, nempe multos esse, qui velint uxores suas esse adulteras & mœchas ultro appetere, scilicet, ut illis deprehensis do- tem lucrentur: aut ut lautiusculè ipsis vi- verent: nec satisfaciunt corrigentes. Vi- detur, *Cupio te non mentiri*, formula fuisse suspicantis mendacium se audire, at- que adeo tectius aliquem pro mendace arguentis. Non dubito, inquit, quin inulti nunc dicenter tibi, *Cupio te non mentiri*, atque adeo mentiri te putarent. (Quid ita? quia videlicet tam certum est esse derisui omnibus, ut vix verisimile sit hominem adeo stulte fibi blandiri posse. Vide supra act. 2. sc. 1.) sed à metale nihil est quod exspectes: ego ita esse, ut dicis, teneo pulchre. Gronovius.

191. *Nam*

Quam potes, tam verba confer maxume ad compendium.

PA. Ecquā tu potes reperire formā lepidā mulierem,

Cui facetiarum cor corpusque sit plenum & doli?

PE. Ingenuamne, an libertinam? PA. æque istuc facio,
dummodo

190 Eam des, quæ sit quæstuosa; quæ alat corpus corpore:

Cuique sapiat pectus: nam cor non potest, quod nulla habet.

PE. Lautam vis, an quæ nondum sit lauta? PA. siccām suc-
cidam,

Quam lepidissimam potes, quamque adolescentem maxu-
me.

PE. Habeo eccillam meam clientam, meretricem adolescen-
tulam.

195 Sed quid ea usus est? PA. ut ad te eam jam deducas domum,

Utiq[ue] eam huc ornata[m] adducas matronarum modo:

Capite compto, crines vittasque habeat, assimuletque se

Tuam esse uxorem. ita præcipiendum est. PL. erro, quam
infisitas viam.

PA. At scietis, sed ecqua ancilla est illi? PE. est primaria.

200 PA. Ea quoque opus est, ita præcipito mulieri, atque an-
cillulæ,

Ut simulet se tuam esse uxorem, & deperire hunc militem.

Quasique hunc annulum faveæ suæ ancillæ dederit: ea porro
mihi.

Militi

191. Nam cor non potest, quod nulla
habet.] Quasi dicat: Recete dixi, Cui sa-
piat pectus, non cor: quasi omnes mu-
lieres sint excordes & amentes. Cor pro-
mente & sapientia usitatum: hinc corda-
ti & excordes & vecordes.

192. Lautam vis, an quæ nondum sit
lauta?] Omnino lanta est Lucinam ex-
perta. nam à partu lavationibus multum
utebantur. Ostendit Sosia Amph. act. 2. 2.
Palmer. Siccām.] Palæstrio vult scortum
siccum succidum: siccum, non tamen suc-
co catens & exhaustum: ideo succidum,
ut Terent. succi plenum. Itaque siccām,
minime sputatricem, &c. Alias siccus
pro sobrio legitur apud Afranius, Plau-
tum, Cic. alios. sicut contra madidus

& madida, pro ebrio. Ita etiam ἔνεγρ
Græce. Scalig.

199. Est primaria.] Nos emendavi-
mus ex MSS. Camer. qui habebant primi-
cata; prime cata. Primi autem pro prime,
ut peregrī, peregre: fermi, ferme: præfiscind
& præfiscine, & similia. Prime Latinis
pro egregie: ut prime proba, apud Næ-
vium in Acontizomeno:

Acontizomenos fabula est prime proba.
Ita fere Græci οὐδὲν usurpant: ut
οὐδὲν εἶδεν præcipua & primaria for-
ma. Salmas.

202. Quasique hunc annulum faveæ,
&c.] Lego, Quasique hunc annulum Fa-
veæ suæ dederit, ea porro mihi. Gloss. Favea,
maiis ira: Favus, maiis Juvenal. Sa-
tyr.

Militi ut darem : quasique ego rei sim interpres. PE. audio.

Ne me surdum verbera. PA. tu si audis, ego recte meis

205 Dabo : à tua mihi uxore dicam delatum & datum,

Ut sese ad eum conciliarem. ille ejusmodi est, cupiet miser.

Qui nisi adulterio, studiosus rei nullæ aliae est, improbus.

PE. Non potuit reperire. si ipsi Soli quærendas dares,

Lepidiores duas ad hancce rem, quam ego. habe animum
bonum.

210 PA. Ergo accurato & properato opus est. nunc tu ausculta
Pleusides.

PL. Tibisum obediens. PA. hoc facito: miles domum ubi
advenerit,

Memineris ne Philocomasium nomines. PL. quam nomi-
nem?

PA. Glyceram. PL. nempe eandem, quæ dudum constitu-
ta est. PA. pax, abi.

PL. Meminero, sed quid meminisse id refert: ego te tamen.

215 PA. Ego enim dicam tum, quando usus poscer: interea tace.
Ut nunc etiam hic agit, actutum partes defendas tuas.

¶ 211.

PL. Ego

tyr. 6. Et faveam, cui det mandata, puel-
lam. Scalig. Quasique hunc annulum.] Camerarius hoc annulum animo ancilla.
Mss. & edd. vett. Fames aut Famesca
ancilla. Scaliger Favea sua. Meursius Fa-
miae. Neutras ego fero, sed verum mo-
stellum librarii esse existimo, scriben-
dumque, Quasique het annulum clam sue
ancilla dederit. Quod si in MSS. fuit hoc,
tolerem, ut sit, ob hoe: quia scilicet de-
pereat militem. Gronovius.

210. Ergo accurato & properato.] MSS.
adcuras & properas. Lege, Ergo adcures
& properes, opus est vel, opus est. per in-
tellectum conjunctionis. Mercat. 5. 4.
Nihil opus est resciscat. Gronovius.

213. Pax:] Pax Interjectio compri-
mentis, & quasi eum verecundia filen-
tium sibi aut alteri imponentis. Hesy-
chius, πάξ, ἡπειρώ τὸ τέλος ἔχειν.
Pax, Græcum est, quando significat tan-
tummodo, ait Prise. lib. 15. Diphilus;
πάξ η πάξ. Satis constat, Pax tum Græ-
cum esse, tum etiam silentii esse, non ad-

mirationis quod volunt quidam. Dum
enim sibi silentium imponebant, oppo-
site ad os digito, tanquam ulterius ser-
monem producere vererentur: aut cum,
qua dicta erant, indicta vellent: aut cum
ex sermone præsentes dimitterent, tum
πάξ dicebant. Scalig.

216. Ut nunc etiam hic agit.] Senten-
tiā comprehenderunt: Hic, Perple-
ctomenes, nondum absolvit partes suas,
sed etiam agit, quod ipsi mandatum
est de invenienda muliere: id si expedie-
rit, tunc tuæ erunt partes, nempe ut ab-
ducas Philocomasium. Addunt etiam
recte ex media histriorum disciplina,
atque adeo ex re præsenti sumtam simi-
litudinem. Sed errant, quum eam sen-
tentiam quærendam putant emendatio-
ne, veluti: Et nunc etiam hic agit: vel
tace, ut nunc etiam hic agat. Satis ea colli-
gitur ex integra veteri scriptura, modo
distinguas: Ut nunc, etiam hic agit, & Tò
ut nunc accipias pro eo quod dicere so-
lent, ut nunc est. Cælius ad Ciceronem:

cum

PL. Ego eo intro igitur. PA. & præcepta sobrie ut cures, face.

etum L. Domitio, ut nunc est, mihi inimi- | ut nunc est, a. d. 111. Nonas jam ad urbem
cissimo homine. Cicero 7. ad Att. 4. Sed, cogito. Gronovius.

ACTUS TERTII SCENA SECUNDA.

PALÆSTRIÖ, LUCRIO.

Q UANTAS res turbo! quantas moveo machinas!

Eripiam ego hodie concubinam Militi,

Si centuriati bene sunt manipulares mei.

Sed illum vocabo, heus Sceledre, nisi negotium;

5 Progredere ante ædis: te vocat Palæstrio.

Lv. Non operæ est Sceledro. PA. quid jam? Lv. sorbet dormiens.

PA. Quid, sorbet? Lv. illud stertit volui dicere.

Sed quia consimile est, quod stertas? quasi sorbeas.

PA. Echo an dormit Sceledrus intus? Lv. non naso quidem:

10 Nam eo magnum clamat. tetigit calicem clanculum.

Demisit nardini unam amphoram cellarius.

PA. Echo tusceleste, qui illi suppomus es, echo!

Lv. Quid vis? PA. qui libitum est illi condormiscere?

Lv. Oculis opinor. PA. non te istuc rogito, scelus.

15 Procede huc: periisti jam, nisi verum ficio.

Promisisti tu illi vinum? Lv. non promisi. PA. negas?

Lv. Nego hercle vero: nam ille me vetuit dicere.

Neque equidem heminas octo expromsi in urceum;

Neque ille hic calidum exhibet in prandium.

20. PA.

5. **T**Evocat Palæstrio.] Cam. alter, te
voca; alter, te voco. Quod haud
dubie verum. Ut apud Livium, Hanni-
bal peto pacem: apud Suetonium, Tantus
rebus gestus C. Caesar condemnatus essem.
Gronovius.

7. **Quid sorbet?**] Sic Cælius soporem
sorbilem vocat, in quo maximus stertor
efficitur Mercurialis.

8. **Sed quia consimile.**] Nihil hic mu-
randum, quod fecit Acidalius. Oratio
est abrupta, interrumpente eam Palæ-
stitione. Plena esset. Sed quia consimile

est quod stertas quasi sorbeas, idcirco di-
xi stertentem Sceledrum sorbere. Box-
horn.

11. Demisit nardini, &c.] Scriben-
dum, dimisit nardini amphoram cella-
rius, ita postulante versu. Nardinum ab-
solute, pro nardino vino, sive nardo con-
ditio. ut murrhinum pro murrha condito.
Salmas.

19. **Neque ille hic calidum exhibet.**] Calidum bibisse veteres tam vinum
quam aquam θρυοπόλεια indicate. Sal-
masius.

D 2

23. Aliis

20 PA. Neque tu bibisti? Lv. dii me perdant, si bibi,
Sibibere potui. PA. quā jam? Lv. quia enim obsorbi.
Nam nimis calebat, amburebat guttarem.
PA. Alii ebrii sunt, alii poscam potitant.
Bono suppromo & promo cellam creditam!

25 LV. Tu hercle idem faceres, si tibi effet credita:
QUONIAM æmulari non licet, nunc invides.
PA. Echo an nunquam promisit antehac? responde, scelus.
Atque ut tu scire possis, edico tibi,
Si falsa dixis cocio excruciatere.

30 LY. Ita vero, ut tu ipse me dixisse delices,
Postea sagina ego ejiciar cellaria,
Ut tibi qui promat, alium supprium pares.

PA. Non edepol faciam, age loquere audacter mihi.
LV. Nunquam edepol vidi promiere. verum hoc erat?

35 MIHI imperabat, ego promebam postea.

PA. Hui! illecebrose! capite sistebas cadum?

Buch. corio.
Lipf. loris.
Gam. loris.

Lv. Non

23. *Alii poscam potitant.*] Vinum acidum aquæ mixtum pro vili plebecula vñire solijum: quod poscam appellaverunt. Et sicut esea pro cibis, ita posca pro potibus est antiquitus usurpata. posculenta item pro potulentis leguntur. Mercur. Sententia est; alii servorum ebri sunt, alii miscelli poscam bibunt. Lipfius.

29. *Sifalsa dixi loriū.*] Pro loriū MSS. vocio vel nocio, unde cocio Lipfius. Fortassis simplicissimum est; Si falsa dixis, Lucrio excruciatere. Id autem nomen est pueri, quicum conservus loquitur. Gronovius.

30. *Delices.*] Delices legendum cum utroque MSS. quod idem esse cum prodere, indicare, duobus locis monuit Marcellus. In Glossario Papiae; delicare, deferre; pro quo & dilicare dicebant. Ita enim ibi pro diligere est legendum. Boxhorn.

32. *Ut tibi qui promat.*] Camerariani si promptis. Scribe: qui promptet. Et est verbum Plauti. Bacchid. 3. 3. Illam meum malum promptare malim quam peculum. Pleudolo 2. 2. Siquidem hercle etiam supremi promptes thesauros Iovis. Gronovius.

36. *Hui! illecebrose! capite sistebas cadum?*] Huic illecebrose capite sistebas cadum. Ita editiones quas vidi, non illecebrose. Ex responso Luctronis viderut legi debere, Hinc illecebra, quassantem sistebas cadum. Nam respondet ille, Non hercle tam istuc valide quassabant cadi. Quo enim haec responsio nisi ille quassantium cadorum meminisset? Paulo post etiam sequitur, bacchabatur hama, quassabant cadi. Salmas. Hui illecebrose.] Quia MSS. alter Hic illecebro capite; alter, Hic illi: celebro capite; admitto Salmasii illecebra, ut in Trucul. 1. 2. Mala es, atque eadem, qua soles, inlecebra. Sed magis placeat Hui quam Hinc: minime autem faciendum quassantem: cum sit elegantissimum capite sistebas, quod Horatio invertet: Invertunt Alisanus vinaria tota. Sticho. Quamvis de subito vel cadus verti potest. Sed, inquit, Quo responso Luctronis? At ne ibi quidem legendum quassabant, sed casabant (nam MSS. alter cassavit, alter casavat) aut quassabant, est id ipsum, quod priori versu dixit, capite sistebantur. Nimirum inclinabantur, evertebantur. Gronovius.

37. Non

Lv. Non hercle tam istoc valide casabant cadi.

Sed in cellâ est paulum nimis loculi lubrici,

Ibi erat bilibris aqualis, hic propter cados.

40 Ea saepe decies complebatur die.

Eam plenam atque inanem fieri maxumam

Vidi. bacchabatur hama, casabant cadi.

PA. Abi abi introjam, vos in cella vinaria

Bacchanal facitis, jam hercle ego herum adducam à foro.

45 Lv. Perii, excruciat me herus, domum si venerit,

Quom hæc facta scibit, quia sibi non dixerim.

Fugiam hercle aliquo, atque hoc in diem extollam malum.

Ne dixeritis, obsecro, huic, vostram fidem.

PA. Quo tu agis? Lv. missus sum alio: jam huc revenero.

50 PA. Quis misit? Lv. Philocomasium. PA. abi, aetutum redi.

Lv. Quæso tamen tu meam partem infortunii,

Si dividetur, me absente accipito tamen.

PA. Modo intellexi, quam rem mulier gesserit:

Quia Sceledrus dormit, hunc subcustodem suum

55 Foris ablegavit, dum ab se huc transiret. placet.

Sed Periplectomenes, quam ei mandavi, mulierem

Nimis lepida forma ducit. dii hercle hanc rem adjuvant.

Quam digne ornata incedit, haud meretricie!

Lepide hoc succedit sub manus negotium.

37. Non hercle tam istoc valide casabant
cadi.] Istoc, accipendum deinceps:
ut intelligamus, eum gestu aut manu
ostendere, se cados haud magno ad-
modum negotio loco movisse aut ver-
tisse: quia sine vi in lubrico loco &
levi impulsu casabant, id est, nutabant
& inclinabantur. quas ab hoc loco ferri
non potest. A cadendo, casare. Turneb.

42. Bacchabatur hama.] Hæc non alio
quam ad vorsuram illam antiquitus fa-
cilitatam, referenda sunt. ut sit sensus:
Hama, id est, urceus, sive bilibū aqualis.
Illa (ita enim ex superioribus interпре-
tor) propter cados astituta proxime, bac-
habatur, id est, Baccharum ritu teme-
num in seavariter ingurgitantium, vino
ex cadis mea comitate largiter defuso,
decies saepe in die complebatur. Quæ res
asantes seu casabundos, id est, cernuum

in morem nutantes ac pronus prorsus
inclinatosque (proinde ac si ebrii forent)
cados efficiebat. Donz. Bacchabatur ha-
ma.] V. C. avia. Lege, aula. Scrivarius.

48. Ne dixeritis huic.] Alloquitur
spectatores, sermo autem est implicatus.
talis enim videtur ordo verborum esse:
obsecro vestram fidem, ne dixeritis hero
meo. Potest tamen & hic esse, obsecro
vos per vestram fidem, ne dixeritis hero
meo, ut subintelligatur præpositio, per,
quod minus probo. Lambin.

56. Sed Periplectomenes, &c.] Hic
Miaphidippa, & Acroteleutium, à Pe-
riplectomene subornatæ Palæstrionis.
mandatu, procedunt: quas prospiciens
Palæstrio hæc loquitur. Sed Periplecto-
menes, nimis lepida forma ducit mulie-
rem, quam mulierem ei mandavi ut du-
ceret. Lambin.

ACTUS TERTII SCENA TERTIA.

PERIPECTOMENES, MILPHIDIPPA, ACROTE-
LEUTIUM, PALÆSTRIÖ.

R Em omnem Acroteutium tibi , tibique mea Milphidip-
pa,

Domi demonstrayi ordine , hanc fabricam fallaciasque
Minus si tenetis , denuo volo percipiatis plane.

Satis si intelligitis , aliud est quod potius fabulemur.

Ac. STULTITIA atque insipientia insulsa atque maxu-
ma hæc sit ,

Me ire in opus alienum , aut tibi meam operam pollicitari ,
Si eâ in opificinâ nesciam aut mala esse aut fraudulenta.

Pe. At melius est monerier. **Ac.** meretricem commoneri ,
Quam sane magni referat , mihi clam est ! quin ego me fru-
stro ,

10 Postquam adbibere aures meæ tuam moram orationis.

Tibi dixi , Miles quemadmodum potis esset deasciari.

Pe. At **NEMO SOLUS SATIS SAPIT.** nam ego
multos sæpe yidi

Regionem fugere consilii , prius quam repertam ha- Mff. habere.
Lamb. haberent.
buere.

Ac. SI QUID faciendum est mulieri male atque malitiose ,

15 Ea sibi immortalis memoria est meminisse & sempiterna :

Sin bene quid ait fideliter faciendum est , eo deveniunt ,
Obliviosæ extemplo uti fiant , meminisse nequeunt.

Pe. Ergo istuc metuo , quo venit vobis faciendum utrumque :
Nam id proderit mihi , militi male quod facietis ambæ.

20. Ac.

9. **Q**uin ego me frustro , &c.] Immo
me ipsa destituo & prodo , atque
à meis ipsis consiliis aberro , dum ora-
tionem tuam , quæ me moratur , auscul-
to. Lambin.

12. **N**am ego multos yidi.] Nihil hic
mutandum. Comparatio est deducta
ab iis , qui per ignota loca iter faciunt.
Sicut illi , si soli sint , si ductores non

habeant , sæpius aberrant à recta via ,
priusquam repertam habeant ; ita qui
soli consilium capiunt , sæpius hæsi-
tant , aberrant à recta consilii regio-
ne , priusquam veram inveniant. Box-
horn.

18. **E**rgo istuc metuo , quo venit vobis.]
Puto scribendum , Ergo istuc mihi , tu
quo venit vobis faciendum utrumque. Di-
xerat

- 20 Ac. Dum ne inscientes quid bonum faciamus, ne formida,
Mala nulla meretrix est, ne pave, pejora ubi convenient.
P.E. Ita vos decet. consequimini. P.A. cesso ego illis obviam
ire.
Venire salvom gaudeo, lerido hercule ornatu incedit.
P.E. Bene opportuneque obviam es, Palæstrio. hem tibi assunt,
25 Quas me jussisti adducere, & quo ornatu. P.A. hæsis, noster
est.
Palæstrio Acroteleutium salutat. Ac. quis h̄ic amabo est,
Qui tam pro nota me nominat? P.E. hic noster architectus est.
Ac. Salve architecte. P.A. salva sis. sed dic mihi, ecquid hic te
Oneravit præceptis? P.E. probe meditatam utramque duco.
30 P.A. Audite cupio, quemadmodum. ne quid peccetis paveo.

P.E. At

xerat meretrix, si quid mulieri faciendum sit male atque malitiose, eam
sempiternam memoriam habere; ut contra obliosæ sunt, si quid illis faciendum sit bene ac fideliter. Responde Periplectomenes, ergo istuc mihi tu,
quo vobis utrumque faciendum venit. Id est, per quod vobis utrumque venit faciendum. utroque enim opus habemus,
ut in hac re si quid male feceritis, memores sitis: si quid bene, ut memoriam ejus amittatis. Nam id proderit mihi, inquit, malitia male quod facietis ambæ. Salmfasius. Ego istuc metuo, quo.] Legendum est, quod, ut vidit Acidalius: nihil præterea mutandum. Dixerat meretrix, mulierem, si male sit faciendum & malitiose, id meminisse satis; si bene quid aut fideliter, id facile oblivisci. Hoc postremum caput: Ergo istuc metuo, pròpterea sollicitus sum, quod venit vobis faciendum utrumque: nempe & male malitioseque, & bene fideliterque. Nam id proderit mihi, bene fideliterque factum erit, militi male quod facietu amba. Ita quoque recte Acidalius, cui subserviunt Mſ. qui militia non malitia. Gronovius.

21. Pejora ubi convenient.] In editiōnibus & ſcriptis legitur, pejoribus canveniunt. Omnino amplector Acidaliū conjecturam, ut veriſſimam, legitis:
Mala nulla est meretrix, ne pave, pejora

ibus convenient. Mala, inquit, nulla est meretrix cum sint maliſ pejores, atque adeo pessimæ. Pejora ibus convenient, ibus pro iis deꝝcūnāc, & tralaticium. Formulae ſunt loquendi Græcanicæ, ἐσὶ τὸν ἀλλὰ κέρατον, ἐσὶ τὸ δερματικόν. Ita negat malas simpliciter meretrices esse, cum ſint maliſ pejores. Salmfasius. Pejora ubi convenient.] Undecunque fit, (ſed videtur esse à Pistorio, quam tamen ipſe non intellexit,) hæc lectio ſola vera eſt. Nam quod habent scripti: pejoribus convenient, aut quod Acidalius conſicit, pejora ibus convenient, patiuntur quidem ſenſum aliquem, ſi ſola & extra viciniam ſuam conſideres: ſed ſi totum contextum orationis inſpicias. illud unicūm, quod priuūm poſuimus, requiriſtur. Ne formida, inquit, ne pave, dum ne inscientes quid bonum faciamus, meretrix nulla mala eſt, hoc eſt, male atque imprudenter rem gerit, ubi convenient pejora, ubi male faciendum eſt. Ludit nimis in ambiguitate n̄ mala eſt, quod ſignificat, & malefica eſt & inſciēt facit opus. Gron.

25. P.A. Heus noster eſto, &c.] Ita reſte Acidal. hæc diſtinguit, & Acroteleutio nullo ait modo convenient; Palæſtroni optime: qui ſenem laudet, ob conciliatas tam lepidas mulieres. quo facto, mulierem etiam ſalutet, &c. Gruter.

PE. Attua præcepta : de meo nihil his novom apposivi.

AC. Nempe ludificari Militem tuum herum vis? PA.elocuta es;

AC. Lepide & sapienter, commode & facete res parata est.

PA. Atque hujus uxorem esse te volo assimulare. AC. fiet.

35 PA. Quasi Militi animum adjeceris, simulare. AC. sic futurum est.

PA. Quasique hæc res per me interpretem & tuam ancillam geratur.

AC. Bonus vates poteras esse : nam quæ sunt futura, dicis.

PA. Quasique annulum hunc ancillula tua abs te detulerit ad me,

Quem ego Militi darem tuis verbis. AC. vera dicis.

40 PE. Quid istis nunc memoratis opus est, quæ commeminere? AC. melius est.

Nam, mi patrone, hoc cogitato : UBI PROBUS EST architectus,

Bene lineatam si semel carinam collocavit,

Facile esse navem facere, ubi fundata & constituta est.

Nunc hæc carina satis probe fundata & bene statuta est.

45 Affunt fabri architectique à me, à te haud imperiti.

Si non nos materiarius remoratur, quod opu' st, qui det,
Novi indolem nostri ingenii ; cito erit parata navis.

PA. Nempe tu novisti Militem meum herum ? AC. rogare mirum est,

Populi odium quid ni noverim ? magnidicum, cincinnatum,

50 Mœchum unguentatum. PA.num ille etiam te novit? AC.nunquam vidit,

Qui noverit me, quis ego sim ? PA. nimis lepide fabulare.

Eo potuerit lepidius pol fieri. AC. potine ut hominem.

Mihi des ? quiescas cætera. ni lepide ludificata

Ero;

41. *Ubi probus est architectus.*] Si-
gnificatur per navem negotium de de-
cipiendo Milite : per carinam com-
mentum & fallacia, totius denique
Fabricæ ratio & fundamentum : per
fabros, Peripl. & meretrices : per ar-
chitect. Palæstria: per materiarium, Mi-
les. Lambin,

49. *Cincinnatum.*] Cincinnis, id est,
capillis crispis & calamistratis comptum.
Sic apud Cic. *Cincinnatus ganeo, & cincin-*
natus consul. T.

52. *Potine ut hominem mihi des?* &c.]
Quasi dicat: Da mihi tantum hominem:
quod ad cætera attinet, otiosus sis: ego
curabo. Lambin.

55. *Aliq*

Ero, culpam omnem in me imponito. Pa. agite igitur intro,
abite,

55 Insistite hoc negotium sapienter. Ac. alia cura.

Pa. Age, Periplectomene, has nunc jam duc intro, ego ad
forum illum

Conveniam, atque illi hunc annulum dabo, atque prædicabo
A tua uxore mihi datum esse, eamque illum deperire.

Hanc ad nos, cum extemplo à foro veniemus, mittito *tu*;

60 Quasi clanculum ad me missa sit. Pe. faciemus. alia cura.

Pa. Vos modo curate. ego illum probe jam oneratum luc acci-
cibo.

Pe. Bene ambula, bene rem gere. at egone hoc si efficiam plane,
Ut concubinam Militis meus hospes habeat hodie,

Atque hinc Athenas abeat, si hodie hunc colum do- Doux. Ath-
nas avehat.

65 Quid tibi ego mittam munera? Ac. datne ab se mulier operam?

Pa. Lepidissime & comissime. Ac. confido confuturam.

Ubi facta erit collatio nostrarum malitiarum,

Haud vereor, ne nos subdola perfidia pervincamur.

Pe. Abeamus ergo intro, hæc uti meditemur cogitate.

70 Nequid, ubi Miles venerit, titubetur. Ac. tu morare.

Ut accurate & commode, hoc quod agendum est, Grl. hunc ver-
sum ponit lo-
co prioris.

55. *Alia cura.*] Tu aliam rem, finas
me hanc curare. Ita loquebantur, si
quem de re aliqua securum esse juberent.

61. *Probe jam oneratum.*] Sic Mostel-
lar. 2. 1. Sarcinam imponam seni, id est,
gravi cura ac molestia afficiam. Lamb.

65. *Datne abs se mulier operam?*] Nul-
lo sensu est: *datne abs se mulieri operam?*
Quis ferat ita loquentem, si rogatus
quidpiam facere promissis additis, ipse
respondeat: facitne gratis? Versus sunt
septenarii Hipponaëti, in quibus quæ
ultimam præcedit syllaba semper est
producta. Ut statim in principio versus
finit Milphidippa: secundus, *fallacia*que.
Quod ubi non observat Plautus, ibi duas
breves pro una longa subjicit. Ut: *me-*
minisse nequeunt, ludificata lepide. Ita hic,
mulieri operam, nisi quis *statuenda*as
operam malit. Putamus autem vocem

unam, quæ sensu integrando est, exci-
disse ob literatum similitudinem: quod
cum factum esset, ex scholio, simul quo
versus fulciretur, aliam irrepissile. Illa
est *to mulier*: nam dixerat Acroteleut-
ium: *detne ab se mulier mulieri operam?*
Nempe cum præmium pollicitus esset
senex, viris, significat illa, gratuitam
operam dare non esse metetricum, sed
feminam faminæ, id vero decere. Alteram
vocem censeo esse *mittam*: quæ per
se nulli rei est: quare enim *mittam* potius
quam *dabo, reddam, referam?* & pulchre
tale quid intelligitur. Scribe igitur: *Quid*
tibi ego munera? Ac. *detne ab se mulier*
mulieri operam? Gronovius.

66. *Confido confuturam.*] Terentius
Andr. *Spero confore. Confieri, Lucr. &*
Virg. Glossæ Papiræ; confiri, compleri,
perfici. Boxhorn.

ACTUS QUARTI SCENA PRIMA.

PYRGOPOLINICES, PALÆSTRIÖ.

VOlup est quod agas, si id procedit lepide & ex sententiâ.

Nam ego hodie ad Seleucum regem mihi parasitum meum;

Ut latrones, quos conduxi, hinc ad Seleucum duceret,

Qui ejus regnum tutarentur, mihi dum fieret otium.

5 P.A. Quin tu tuam rem cura potius, quam Seleuci: quæ tibi
Conditio nova & luculentâ fertur per me interpretem!

PY. Immo omnes res posteriores pono, atque operam do tibi.
Loquere: aures meas profecto dedo in ditionem tuam.

P.A. Circumspicito dum, ne quis nostro hic auceps sermoni sierit.

10 Nam hoc negotii clandestino ut agerem, mandatum est mihi.

PY. Nemo adeat. P.A. hunc arrhabonem amoris primum à
me accipe.

PY. Quid hic? unde est? P.A. à luculentâ atque à festivâ fœmina,
Quæ te amat, tuamque expetissit pulchram pulchritudinem,
Ejus nunc mihi annulum ad te ancilla porro ut deferrem, dedit.

15 PY. Quid? ean' ingenua an festuca facta è serva libera est?

P.A. Vah, egone ut ad te ab libertina esse auderem internunci-
cius,

Qui ingenuis satis respondere nequeas, quæ cupiunt tui!

PY. Nupta ea est, an vidua? P.A. & nupta & vidua. PY. quo
paeto potis

Vidua & nupta esse eadem? P.A. quia adolescens nupta est cum
fene.

20 PY. Euge! P.A. lepida & liberali forma est. PY. cave menda-
cium.

P.A. Ad tuam formam illa una digna est. PY. hercle pulchram
prædicas.

Sed

15. **I**Ngenua, an festuca facta.] Per fe-
stucam liber quis fieri potest, inge-
nuus non potest, nisi quisante fuerit. Est
autem festuca idem quod vindicta, nim-
rum virga Prætoris manumittendis à
Lictore imponi solita. Douza.

17. **N**equeas cupidi tui.] Sic Camera-
rius. Msi. alter responderet nequeas capiti
uti. alter responsare nequeasque cupit uti.

Lege: quæ cupiunt tui. Sic Symmachus
1. 8. Iamduadum vestri cupiunt. Sciop-
pius. Sic scen. seq. v. 58.

18. **E**t nupta & vidua,] V. N. Sticho
act. i. 1.

21. **A**d tuam.] Illa una digna est, cu-
jus forma cum tua comparetur. Ad hic
comparationem significat. Sic Ter. Eun.
At nihil ad nostram hanc. Lamb.

23. De-

Sed quis ea est? PA. senis hujus uxor Perilectomeni in proximo,

Ea demoritur te, atque ab illo incipit abire: odit senem.

Nunc te orare atque obsecrare jussit, uti tui copiam

25 Sibi potestatenique facias. PY. cupio hercle equidem, si illa volt.

PA. Quæ cupit! PY. quid illa faciemus concubina, quæ domi est?

PA. Quin tu illam jube abs te abire, quo luet: sicut soror
Eius huc gemina venit Ephesum, & mater, arcessuntque eam.

PY. Ain tu, advenit Ephesum mater ejus? PA. ajunt, qui sciunt.

30 PY. Herkle occasionem lepidam, ut mulierem exclu- Lamb. extrudam foras.
dam foras.

PA. Immo vin' tu lepide facere? PY. loquere, & consilium cedo.

PA. Vin' tu illam actutum amovere, à te ut abeat per gratiam?

PY. Cupio. PA. tum te hoc facere oportet. tibi divitiarum affatim est:

Jube sibi aurum atque ornamenta, quæ illi instruxisti mulieri,

35 Dono habere, auferre que abs te quo lubeat sibi.

PY. Placet uii dicis. sed ne istanc amittam, & hæc mutet fideim,
Vide modo. PA. vah delicatus, quæ te tanquam oculos amet.

PY. Venus me amat. PA. st, tace! aperiuntur fores: concede
huc clanculum.

Hæc celox illius est, quæ hîc egreditur internuncia.

40 PY. Quæ hæc celox? PY. ancillula illius est, quæ hîc egreditur foras,

Quæ annulum istunc attulit, quem tibi dedi. PY. edepol hæc quidem

Bellula est. PA. pitheciūm hæc est præ illa & spinturnicium.
Viden'

23. Demoritur.] Demoritur te, dictum, est deperite, id est, perdite amat.

hil ergo cum *Acidalio* mutandum. Boxh.

39. Celox.] Vide notas Asinar. act. 2.

sc. 1. yf. 10.

26. Quæ cupit.] Sine interrogationis nota hæc legenda. Explet Palætrio veniente orationem Pyrgopolinicis. Cupio hercle, dixerat ille, si illa cupit. Addit hic; Cupis illam certe quæ te cupit. Ni-

42. Pitheciūm & spinturnicium.]

Quis non videt hoc loco *spinturnicium* nomen esse quadrupedis, turpis figura; ut & *pitheciūm*, Græci μῆνες & μῆν-

μον

Viden' tu illam oculis venaturam facere, atq; aucupium auribus?
 n̄or, de homine & muliere deformi s̄pē usurpant. *Spinturnicum* igitur hoc Plauti
 versu est, rō σφίστον, quod genus simile
 est turpicula facie, & liquet in Græco suis-
 se, πθήνιον & σφίστον: *pithecum* & *spin-*
turnicum. Alibi clurinum pecus de turpi-

culæ formæ puella dixit, id est, simiam.
 Quod *spinturnicem* quæ sphinx est, de ave
 quidam veterum interpretati sunt, ex eo
 factum videtur, quod Græci alatas sphin-
 ges ex fabula pingebant; quas Ægyptii
 fine alis, ut erant revera. *Salmasius*.

ACTUS QUARTI SCENA SECUNDA.

MILPHIDIPPA, PYRGOPOLINICES, PALÆSTRIÖ.

J Am est ante ædis circus, ubi sunt ludi faciendi mihi? scd. ludificandi.
 Dis simulabo: hoc quasi non videam, neque esse hic etiam
 dum sciam.

Py. Tace: subauscultemus, ecquid de me fiat mentio.

Mi. Num quis nam hīc prope adest, qui rem alienam potius
 curet quam suam?

5 Qui aucuper me quid agam? qui de vesperi vivat suo?

Eos nunc homines metuo mihi ne obsint, neve obstant
 ulpiam,

Domo si ibit, ac dum huc transfibit, quæ hujus cupiens corpo-
 ris est,

Quæ amat hunc hominem nimium lepidum & nimia pulchri-
 tudine

Militem Pyrgopolinicem. Py. sat in hæc quoque me deperit?

10 Meam laudat speciem. edepol hujus sermones haud cinerem
 queritant.

Pa. Quo argumento? Py. quia enim loquitur laute & mini-
 me sordide:

Tum

5. Q *Ui de vesperi vivat suo.*] Duæ sunt explicationes, Duranti, qui intel-
 ligit grassatores nocturnos, & Lambini, qui sua quadra viventes, quibus domi-
 vietus est, nec opes alienas expectant: quales plerumque sunt curiosi de rebus
 alienis, cum ventri non metuant, si sua in
 re sunt omissores. Pejorem adoptarunt.
 nam verior haud dubie posterior. Sic Ru-
 dente act. 1. scen. 2. si tu de illarum cœna-
 turus vesperi es. Huc facit in Trucul. act. 1.
 scen. 2. *Nimus otium arbitror hominem*
esse te. Dicit. Quianam arbitrare? As. Quia tuo
vestimento & cibo alienis rebus curas. Hiero-
 nymus ad Eustochium: *Inter hos sape*

sunt jurgia, qui suo viventes cibo, non pa-
 tiuntur se alicui esse subjectos. Gronov.

7. *Domo si tibi &c.*] Mendosus locus est.
 Scribendum puto; *Domo si ibit hac, dum*
huc transfibit, que hujus cupiens corporis est.
 Sententia est; Non mihi modo, sed & he-
 ræ meæ metuo, si domo hac via eat, dum
 huc ad militem Pyrgopolinicem, cuius
 cupiens corporis est, vult transire. Boxh.

10. *Haud cinerem queritant.*] Lutum
 & sordes ad hunc locum adfert, qui tan-
 topere alios contemnit. Legendum sci-
 licet: *Hujus sermo nos, haud cineres qua-*
ritat. At quomodo convenit huic ora-
 tioni subiecta ratio, *quia enim loquitur*
laute

Tum autem illa ipsa est nimium lepida, nimisq; nitida fœmina.
Hercole vero jam allabescit primum, Palæstrio.

PA. Priusne, quam illam oculis? Pr. tuis video id, quod credo tibi.

15 Cum hæc locuta, illam autem absente subigit me ut amem?

PA. hercole hanc quidem

Nihil tu amassis, mihi hæc desponsa est: tibi si illa hodie nupserit,
Ego hanc continuo uxorem ducam. Pr. quid ergo hanc dubitas colloqui?

PA. Sequere hac me ergo. Pr. pedissequis tibi sum. MI. utinam, cuius cauilla

Foras sum egressa, conveniendi mihi potestas eveniat!

20 PA. Erit, & tibi exoptatum obtinget: bonum habe animum, ne formida:

Homo

laute & minime sordide. An quia mulier aliquo loquebatur laute, necessario querebat militem & servum militis? Dein quæ similitudo inter nos & cineres. Verissimum quod à Sibero dat Taubmannus, quo tanquam eluantur & nitidentur, ut solent hodieque vasæ ex orichalco: quippe jam sic teſi & splendidi. Sed obnunciat Gruterus, se ignorare & multos cum ipso vasæ ex orichalco nitidari cincere. Captavit vocem Orichalco: quod acceperant illi pro ære. Hocigitur nos non commoveat. Videmus enim quotidie. Arnobius lib. 7. Lavatio deum matræ est hodie. Sordescunt enim divi, & ad fortes eluentur lavantibus aquis opus atq; adjuncta habent cineruſſionē. Sed & capillos mulieres rutilabant cinere: unde ciniflones & cinerarii. Valerius Maximus, 2. 1. Gronov.

14. Oculi tuū? Pr. video id, &c.]

Puto legendum:

— Pr. video, idque credo tibi: —

Eccum hæc elocutam. PA. illam autem absente? Pr. subigit me ut amem, &c. Decorum in libidinoso Milite servans Plautus, facit eum ad conspectum ancillæ statim adhinnire: quem reprehendens quasi Palæstrio. Minime gentium, inquit, tune ut huic te des priusquam illam absente videris? Lips.

15. Cum hæc locuta. Ita ultimæ editiones. Ex vestigiis Mff. legendum puto,

Cum hæc locutam illam autem absente, subigit me ut amem. Quæ dicit: cum ea quæ jam dixit & de me prædicavit ancilla, heram dixisse autem, licet absente, cuius velut interpies est ancilla, subigit me ancilla ut amem. Quod & de ancilla & hera accipi poterat. Est enim ambigua oratio. Plane id confirmat, quod sequitur Palæstrionis responsum; hercole hanc, id est, ancillam, tu non amassis, Boxh. Lectio vulgata mihi proba videtur, quæ etiam habetur in Mff. Camerarii. Vaticanini Codices, ut ex multis mihi constat, longe sunt deterioris notæ quam illi Patriti. Optimus autem sensus ex vulgata elicetur. Visa ancilla ejus quæ fingebat se amare militem, cam sibi adlubescere is dicit. Quid, inquit Palæstrio, an priusquam illam oculis tuis? scilicet videois. Respondet Miles: Ideo id, quia credo tibi, cum hæc locutus. Non expeto, inquit, eam videre, quia facile credo tibi talem esse, ut narrasti. Cum hæc locutus, pro, cum hæc de ea ac de ejus forma locutus es. Addit, deinde, Illa autem, absens adigit me, ut amem hercole hanc quidem. Cum illa absens tam amari digna sit, ut illam vis videri, subigit me ut eam amem quoque quæ ab illa venit, quam illa ad me misit. Hæc argutia fuit stulti militis, quæ non apparet in iis lectionibus, quæ cominen- ti sunt viti docti. Salma;

25. Cedo

Homo quidam est, quis sit, quod queris, ubi sit. Mi. quem ego hic audivi?

Pa. Socium tuorum consiliorum, & participem consiliarium.
Mi. Tum pol ego, id quod celo, haud celo. Pa. immo, etiam si non celas.

Mi. Quo arguento? Pa. infidos celas: ego sum tibi firma fide.

25 Mi. Cedo signum, si harunc Baccharum es. Pa. amat mulier quadam quendam.

Mi. Polistuc quidem multæ. Pa. at non multæ de dígito domum mittunt.

Mi. Enim cognovi nunc. fecisti modo mihi ex pro-
clivo palam rem.

Sed hic nunquis adest? Pa. vel adest, vel non. Mi. cedo te mihi solæ solum.

Pa. Brevin' an longinquo sermone? Mi. tribus verbis. Pa. jam ad te redeo.

30 Py. Quid? ego hîc astabo tantisper cuim hâc formâ & factis sic frustra?

Pa. Patere, atque asta. tibi ego hanc do operam. Py. pro-
perando excrucior.

Pa. Pedetentim. tu hæc scis, tractari ita solere hasce hujusmo-
di merces.

Py. Age, age, ut tibi maxime concinnum est. Pa. nullum est
hoc stoliditus saxum.

Redeo ad te. quid me voluisti? Mi. quo pacto hoc dudum
accepi,

35 Iстuc fero ad te consilium. Pa. quasi hunc depereat. Mi. teneo
istuc.

Pa. Collaudato formam & faciem, & virtutes commemorato.
Mi. Ad

25. Cedo signum si harunc Baccharum
es.] Ritus observandus. Et est allegoria à
sacrifici Bacchi, quæ erant reconditissima:
neque ulli, nisi sacrifici ejusdem initia-
to, cognita. Sic Apol. in Apol. 1. Si
qui forte adest eorundem solemnum mihi
particeps, signum dato. Arnob. symbo-
la appellat; Clem. Alexandrin. οὐν-

θίμεται. Apellejus etiam memoracula.
27. Ex proclivo.] Q. d. facilissimo ne-
gotio omnem mihi rem aperiuit.
30. Sic.] Δεικτικῶς. Et nota oratio-
nem Militi glorioso convenientem.
Taubm.
34. Redeo ad te.] Ad Milphidippam
scilicet.

Mi. Ad eam rem habeo omnem aciem , tibi ut dudum demonstravi.

Pa. Tu cætera cura & contempla , & de meis venator verbis.

Py. Aliquam mihi partem hodie opera des denique : jam tandem ades illico.

40 Pa. Assum : impera , si quid vis. Py. quid illæc narrat tibi ?

Pa. lamentari

Ait illam miseram , cruciari , & lacrumantem se afflictare ,
Quia tis egeat , quia te careat , ob eam rem huc ad te missâ st.

Py. Jube adire. Pa. at scin' , quid tu facias ? face te fastidii plenum ,

Quasi non lubeat : me inclamato , quia sic te volgo volgem.

45 Py Memini , & præceptis parebo. Pa. voco ergo hanc , quæ te quærit ?

Py. Adeat , si quid volt. Pa. Si quid vis , adi mulier. Mi. Pulcher salve.

Py. Meum cognomentum quis commemoravit ? Dii tibi dent quæ optes.

Mi. Tecum ætatem exigere ut liceat. Py. nimium optas.
Mi. non me dico ,

Sed heram meam , quæ te demoritur. Py. multæ aliæ idem istuc cupiunt ,

50 Quibus non est copia . Mi. ecastor haud mirum , si te habeas carum

Hominem tam pulchrum , & præclara virtute , & forna , & factis.

Ecquis dignior fuit , homo qui esset ? Pa. non hercle huma- num est ergo :

Nain volturio plus humani credo est. Py. magnum me faciam

Nunc , quoniam illæc me collaudat. Pa. viden' ignavum , ut fese inferat !

55. Quin

46. *Pulcher.*] Erat cognomentum Clodi-
dorum , quo distinguebantur à Marcel-
lis in gente Claudia , qui erant plebeii ,
non patricii.

52. Non hercle humanum est ergo : nam
volturio , &c.] Mihī omnis joci argutia
in ambiguitate sententiaz videtur consi-

stere. Ambiguitas vero in vocibus illis duabus ; *Eſt* , & *Volturio*. Nam cum videatur dicere ; Volturio plus humanitatis inesse , quam Glorioso huic ; aliud longe diversum falso significat , primum in casu *et* *Volturio* *Coinice ludens* , qui tametsi pro *Dativō* *positus* existimari possit , tamen

55 Quin tu huic responde? hæc illæc est ab illa quam dudum.

Pr. Quâ nam ab illarum? nam ita me occurſant multæ: me minifse haud poſſum.

Mi. Ab illâ, quæ digitos despoliat ſuos, & tuos digitos decorat. Nam hunc annulum ab tui cupiente huc detuli huic, qui porro.

Pr. Quid nunc tibi vis, mulier? memora. Mi. ut, quæ te cupid, eam ne ſpernas.

60 Quæ per tuam nunc vitam vivit. fit, nec ne fit, ſpes in te uno eſt.

Pr. Quid nunc volt? Mi. te compellare, & complecti, & contrectare.

Nam niſi tu illi fers ſuppetias, jam illa animum deſpondebit.

Age; mi Achilles, fiat quod te oro. ſerva illam pulchram pulchre:

Exprome benignum ex tete ingenium, urbicate, occifor regum.

65 Pr. Heu Herclæ odiosas res! quoties hoc tibi, verbero, ego interdixi,

Meam ne ſic volgo polliciteris operam? Pa. audin' tu mulier? Dixi hoc tibi dudum, & nunc dico: niſi huic verri affertur merces,

Non hic ſuo ſeminio quamquam porculam imper- M. porculam.
Ed. ant. porculenam.
titurus eſt.

Mi. Dabitur quantum ipſus pretii poſcet. Pa. talentum Philip-
pum huic opus auri eſt.

70 Minus ab nemine accipiet. Mi. heu ecaſtor nimis Acid. nimis.
vili'ſt tandem.

Pr. Non mihi avaritia unquam innata eſt: ſatis eſt divitiarum. Plus mihi auri mille eſt modiorum Philippei. Pa. præter the-
ſaurum.

Tum

tamen Nominandi caſus intelligendus; ut ſit, *Vulturio*, *Vulturionis*. (Sic *lanio*, & *laniu*: *longario*, & *longuriu*; aliaque mul-
ta.) Deinde Eſt haud quidem per traſtate aut ſimpliſter, verum pro edit poſitum accipere debemus. innuitque, *Vulturium plus humani* id eſt, humanae carnis (inte-
rim dum in cadaveribus depaſcendiſ de-
ditus eſt) roſtro vellicatim carpere, quam Pyrgopolinice m. poſſidere: ſententia
nimia veriſimilitudinis ergo, quam-

vis urbanâ vel ridicula potius. *Douz.*
58. *Detuli huic.*] Scil. Palæſtroni:
Qui porro.] Scil. tibi traderet.

67. *Huic verri.*] Porco non caſtrato: cui opponitur *majalis*.

68. *Non hic ſuo ſeminio quamquam porculam, &c.*] Porculam ſui ſeminis hic verres admissariiſ participabit. *Lucr.*
lib. 3. — *suo cum ſemine ſeminioque; ſe-
minium* hic & ſemen & proles eſſe po-
teſt. *Turneb.*

74. *Quia*

Tum argenti montes non massas habet. Aetna mons non æque altus.

Mi. Heu ecastor hominem perjurum. PA. ut ludo. Mi. quid ego? ut sublecto os! PA. scite.

75 Mi. Sed amabo, mitte me astatum. PA. quin tu huic respondes aliquid,

Aut facturum, aut non facturum. quid illam miseram animi excrucias,

Quæ nunquam male de te merita est? PR. at jube eampse exire
huc ad nos,

Dic me omnia quæ volt facturum. Mi. facis nunc tibi facere
æquom;

Quod quæ te volt, eandem tu vis. PA. non hic insulsum ha-
bet ingénium.

80 Mi. Quomque me oratricem haud sprevisti, si vis tibi exora-
re ex te.

Quid est? ut ludo! PA. ne queo hercle quidem risu me ad-
moderarier.

Ob eam causam huc abs te avorti. PR. non edepol tu scis mu-
lier,

Quantum ego honorem nunc illi habeo. Mi. scio, & istuc illi
dicam.

PA. Contra auro alii hanc vendere potuit operam. Mi. istuc
pol tibi credo.

85 PA. Meri bellatores gignuntur, quia hic prægnantes fecit.

Et pueri annos octingentos vivunt: Mi. vix tibi niugator.

PR. Quin mille annorum perpetuo vivunt, ab seculo ad seculum:

PA. Eo minus dixi, ne hac censeret me aduersum se mentiri.

Mi. Perii,

74. *Quid ego? ut sublecto os?*] *Quam*
scite ei palpando os demulceo? V. N.
Cas. act. 5. 4.

79. *Quod quæ te volt.*] Ita restitui ex
ambigua scriptura Mss. sec. *Quod ipse*
vult eandem. Alter: *Quodque te volt ea-*
dem. Gruterus.

82. *Huc abs te avorti.*] Pio illis; ob eam
causam huc abs te avorti, una littera ad-
jecta putem legendum; eb eam causam
hunc abs te avorti. Id est hunc militem,
Tom. II.

abs te avorti; ut possem tibi haec dicere
secreto. *Salmas.*

85. *Meri bellatores.*] *Merum;* quid
sit, aut eo ut veteres usi, paucos reperias,
qui intelligent; nullum; qui explicarit.
Putant vulgo nihil esse aliud; quam solus:
& errant. *Merum* igitur à lingua Latinæ
auctoribus ponitur pro vero, præstanti;
non ficto, aut simulato: pro insigni, ve-
hemeni. Ita *merum lac*, in Lucriet. est
recens, bonum, purum putumque. Cic.
E sceleræ

Mi. Petii, quot hic ipse annos vivet, quojus filii tam diu vi-
vunt?

90 Pr. Postriduo natus sum ego, mulier, quam Juppiter ex Ope
natus est.

PA. Si hic pridie natus foret, quam ille est, hic haberet regnum
in cœlo.

Mi. Jam jam sat amabo est, finite abeam, si possum, viva à
vobis.

PA. Quin ergo abis, quando responsum est. Mi. ibo atque il-
lam huc adducam.

Quam propter opera est mihi. nunquid vis? Py. ne magis sim
pulcher, quam sum:

95 Ita mea forma sollicitum habet. PA. quid hic nunc stas,
quin abis? Mi. abeo.

PA. Atque adeo, audin' tu? dicio docte & cordate.

Mi. ut cor ei saliat.

cam. M. cura aliud.

PA. Philocomasio dic, si est hic, domum ut transeat: hunc
hic esse.

Mi. Hic cum mea hera est, clam nostrum hunc sermonem
sublegerunt.

PA. Lepide factum est: jam ex sermone hoc gubernabunt
doctius porro

100 Rem. Mi. memorare. PA abeo; ne que te
moror, ne que te tango, ne que te.
taceo.

*Diss. Mi. me morare,
abeo. PA. ne que te mor-
&c. ne que te teneo. PY.
jube, &c. Mi. jam isti.
&c.*

Py. Jube maturate illam exire huc, jam isti rei prævortemur.

Scelerata mera loquuntur. Idem, meras proscriptiones, meros Sullas attendere. Idem meram bilem, mera monstru nunciare. meros Principes è Schola Isocratis exitisse, quem locum tentarunt sciolii. Meros bellatores dixit Plautus. Hoc autem totum à Græcis sumptum est, apud quos admirabiliter venustate ἀνεργίᾳ ponitur: ἀνεχτὸν ἐργὴ, ἀνεχτὸν φεῦδος, &c. Gifan.

92. *Viva.] Τιθωπόμος hominis ab aliquo re abhorrentis. Cum enim molestiam sibi fuisse alicujus garrulitatem volebant indicare, dicebant se adeo fuisse enectos. Sic Horatius metuit, ne à*

suo illo garrulo enecetur. Ita δένατος five morbum sibi esse dicebant rem auditu molestam. Sophocles, ἀμοι δένατος μὲν τάσθη διεστι. Cicero sapem mortis instar putare, &c. Casaubon.

95. *Ut cor ei saliat.] Id germanum censeo: ut alludat Ancilla ad id, quod Servus dixerat, Cordate; in amore autem vehementi corsubsilire solet. Lipsius.*

101. *Iube maturate illam.] Maturate properare est festinationis moderata, ut lente festinare, tardioris maturationis, quod commendabat Augustus cap. 25. Sueton. Mercer.*

ACTUS QUARTI SCENA TERTIA.

PYRGOPOLINICES, PALÆSTRIÖ.

- Q**uid mihi nunc es auctor, ut faciam, Palæstrio,
De concubina? nam nullo pacto potest
Prius hæc in ædes recipi, quam illam omiserim.
PA. Quid me consultas, quid agas? dixi eisdem tibi,
5 Quo pacto id fieri possit clementissime.
Aurum atque vestem omnem muliebtem habeat sibi,
Quæ illi instruxisti: sumat, habeat, auferat:
Dicasque tempus maximum esse, ut eat domum:
Sororem geminam adesset & matrem, dico,
10 Quibus concomitata recte deveniat domum:
PY. Quid tu scis eas adesse? PA. quia oculis meis
Vidi hic sororem esse ejus. PY. convenitne eam?
PA. Convenit. PY. ecquid fortis visa est?
PA. omnia
Vis obtinere. PY. ubi matrem esse ajebat soror?
15 PA. Cubare in navi lippam atque oculis turgidis,
Nauclerus dixit, qui illas advexit, mihi.
Is ad hos nauclerus hospitio divertitur:
PY. Quid is? ecquid fortis? PA. abi sis hinc: nam tu quidem
Ad equas fuisti scitus admissarius,
20 Qui consecrare qua mares, qua fœminas.
PY. Hoc age nunc. PA. istuc: PY. quod das consilium mihi:
Te cum illâ verba facere de ista re volo;
Nam cum illa sane congutius sermo tibi.
PA. Quin potius, quom tute ades, tuam rem tute agas.
25 Dicas uxorem tibi necessum esse ducere,
Cognatos persuadere, amicos cogere.

*Sch. pp. omnia
visa obtinere.*

Pr. Itane

3. **T**empus maximum.] Id est, ultimum, post quod nulla superest
alia occasio id agendi, de quo agitur. Tacitus Agic: Impônite expeditionibus magnum diem. Magnum diem, hoc est, ultimum, supremum. Boxhorn:
13. Ecquid fortis visa est.] Quare pul-
- cer inspiretur, ratiō declarat. Fuit enim Græcum πολύχρονο, id est, fortis: sic omnium doctissimus Poëta 7. Ann. xl. 656.

— Satus Hercule pulcro
Pulcer Aventinus.

Igitur Romani, qui omnia ponerent in fortis-

E 2

Py. Itane tu censes? Pa. quid ego ni ita censeam?

Py. Ibo igitur intro: tu hic ante ædis interim

Speculare, ut ubi illæc prodeat, me provokes.

30 Pa. Tu modo istuc cura, quod agis. Py. curatum id quidem est.
Quin si voluntate nolet, vi extrudam foris.

Pa. Istuc cave faxis: quin potius per gratiam

Bonam abeat abs te, atque illæc, quæ dixi, dato.

Aurum, ornamentaque, quæ illi instruxisti, ferat.

35 Py. Cupio hercle. Pa. credo te facile impetrassere.
Sed abi intro, noli stare. Py. tibi sum obediens.

Pa. Nunquid videtur demutare, atque uti ego
Dixi esse vobis dudum hunc mœchum Militem?

Nunc ad me ut veniat, usu'ſt, Acroteutium,

40 Ancillula ejus & Pleusides. proh Juppiter,
Satin' ut commoditas usquequaque me adjuvat!
Nam quos videre exoptabam me maxume,
Una exeunteis video hinc è proximo.

fortitudine, eum demum bonum & formosum putarunt, qui esset fortis. Itaque
Fortis quoque pro pulcro positum est apud Plautum hoc loco, neque sine ratio-
ne: exemplo enim Græcorum factum est, qui καλὸν æque & formosum & bo-
num significarunt. at bonus, fortis est:
malus autem νακτίς, imbellis: unde *Ca-
cula*, qui in numero Militum non essent,
ῳδὴ τὸ χάζειν, quod est cedere.

χάζειν τοδέσθω. Scaliger. Vide etiam notas
Bacch. 2. 2.

32. *Per gratiam bonam abeat.*] Sic JC. dicunt, matrimonium dissolvi bona grā-
tia: διαβῆ χάζειν, bona venia, amicabi-
li separatione, μετ' θλόγγων αἰτίας: sine
querela, ἀνδρὶ μέμφεσθαι.

37. *Demutare.*] Id est, alias esse quam
qualem eum esse dudum dixi. Taubm.

ACTUS QUARTI SCENA QUARTA. ACROTEUTIUM, MILPHIDIPPA, PLEUSIDES, PALESTRIOS.

S Equimini, simul circumspicite, ne quis adsit arbiter.

Mi. Nemine in pol video, nisi hunc, quem volumus con-
ventum. Pa. & ego vos.

Mi. Quid agis, noster architecte? Pa. egone architectus?
vah! Mi. quid est?

Pa. Qui enim non sum dignus præte, ut figam pa-
lum in parietem. Doux. quis
enim.

Ac. Eja

4. Q *Vi enim non sum dignus.*] Tan-
tum abest, ut architecti nomen | non sim, qui palum figam in parietem:
merear, tecum comparatus: ut dignus | quod tamen quivis potest, etiam archi-
tectus imperitus.

6. Dex

5 Ac. Ej a vero. Pa. nimis facete, nimisque facunde mala est.
 Ut lepide deruncinavit Militem! Ac. at etiam parum.
 Pa. Bono animo es, negotium omne jam succedit sub manus.
 Vos modo porro, ut occipistis, date operam adjutabilem.
 Nam ipse Miles concubinam intro abiit oratum suam,
 10 Ab se ut abeat cum sorore & matre Athenas. Ac. eu, probe!
 Pa. Quin etiam aurum atque ornamenta, quæ ipse instruxit,
 mulieri
 Omnia dat dono, se ut abeat, ita ego consilium ei dedi. Doux, à se
ut abeat.
 Pl. Facile istuc quidem est, si & illa volt, & ille autem cupit.
 Pa. Non tu scis, CUM EX ALTO puto sursum ad
 sumnum escenderis,
 15 Maximum periculum inde esse, à summo ne rursum cadas?
 Nunc hæc res apud summum puteum geritur: si prosenserit
 Miles, nihil hinc ferri poterit hujus. nunc quam maxime
 Opus est dolis. Pl. domi esse ad rem video silvæ satis:
 Mulieres tres: quartus tute es, quintus ego, sextus senex.
 20 Pa. Quot apud nos fallaciarum est excisum! certo scio
 Oppidum quodvis videtur posse expugnari dolis,
 Date modo operam. Ac. id nos ad te, si quid velles, venimus.
 Pa. Lepide facitis. nunc hanc tibi ego impero provinciam.
 Ac. Impetrabis, Imperator, quod ego potero, quod voles.
 25 Pa. Militem lepide & facete & laute ludificarier
 Volo. Ac. voluptae mea mihi imperas.
 Pa. & scin' tu quemadmodum? Doux, at scen.
quemad. &c.

Ac. Nempe ut assimulem me amore istius differti. Pa. rem
 tenes.
 Ac. Quasique istius causâ amoris ex hoc matrimonio
 Abierim, cupiens istius summe nuptiarum. Pa. ordine is:
 30 Nisi modo unum hoc: hasce esse ædes dicas dotalis tuas: Hinc

6. Deruncinavit.] Vide notas Capt. act. 3. sc. 4. yf. 108.

12. *Sé ut abeat.*] Sic in Prologo Mercatoris: *Quem navi abire vetui. Frustra ergo ille conjector: sed ut abeat.* Gronov.

17. *Poterit hujus.*] Laudo judicium Iani Guili qui *versus fulu*s collocat post hujus. Nihil hujus rei, inquit, quam

struimus, confici poterit, nihilque hujus auferri, si Miles dolos olfecerit. quare nunc cum maxime dolis utendum est caute. *Acidal.*

30. *Nisi modo unum hoc.*] Scil. addas velim. *Ædes dicas dotales tuas.*] Ex quo factum, ut, soluto jam matrimonio, ad tereversæ fuerint.

Hinc senem abs te abiisse, postquam feceris divertium:
Ne ille mox vereatur introire in alienam domum.

Ac. Bene mones. Pa. sed ubi ille exierit intus, iste te procul
Ita yolo assimulare, præ illius formâ, quasi spernas tuam,

35 Quasique ejus opulentatem reverearis, & simul
Formam amoenitatis illius, faciem, pulchritudinem
Collaudato. satin' præceptum' st? Ac. teneo, satin' est, si tibi
Meum opus ita dabo expolitum, ut improbare non queas?
Pa. Sat habeo. nunc tibi vicissim quæ imperabo. Pl. dico.
40 Pa. Quam extemplo hoc erit factum, ubi intro hæc abierit,
tu illico

Facito ut venias huc ornatu nauclericu,
Causiam habeas ferrugineam, culcitam ob oculos laneam,
Palliolum habeas ferrugineum: (nam is colos thalassicu' st)
Id connexum in humero lævo, expapillato brachio,
45 Præcinctus aliqui, assimulato quat' gubernator fies,
Atque apud hunc senem omnia hæc sunt: nam is pescatores
habet,
Pl. Quid? ubi ero exornatus, quin tu dicis, quid facturus sim?
Pa. Huic venito, & matris verbis Philocomalium arcessito,
Ut, si situr a jam est Athenas, eat tecum ad portum cito:

Atque

38. *Expolitum.*] V. N. Afin. 5. 2.
42. *Causia.*] *Causia*, pileus latus oras
ac margines habens, ad prohibendum
Solis ætum: à *natu*, *incendo*, *uro*. Val.
Max. lib. 5. cap. 1. *Causea*, qua velatum
caput suum more Macedonum habebat, re-
xit. Suidas: *Kaūia*, εἴδετο πίνε *expa-*
lägus. Et notetur habitus naucleri.
Culcitam.] *Tomenta* proprie sunt ex cili-
ciis pilis: *borram* vulgo vocamus: iis igi-
tur tomentis aut ciliiciis pilis implebant
culcitas. Tamen olim, ut etiam hodie,
culcitaæ inferiebant acere, & glumis
spicarum. Et quicquid omento incul-
cabant, vocabant *culcitam*: unde ei no-
men. itaque *centunculum*, quod Diosc.
ninupia vocat, id est, *pulvillum*, culci-
tanæ appellat hic Plautus. Scaliger. Jubet
ut oculi vitium simulet: nam id genus
hominum lanicum paniculum oculis
prætendebat. qui mos etiam hodie ob-
tinet: dicebanturque *Lanoculi*. Festus:

Lanoculus, qui lana tegit oculi vitium
Meurs.

44. *Exafilato.*] Recte se habet, *expa-*
pillato brachio. *Quam* scripturam etiam
agnoscit breviator Festi his verbis; *Ex-*
papillato brachio, exerto, quod cum fit, *pa-*
pilla nudatur. *Quod* in quibusdam veteri-
bus Glossis ac libris legitur, *exafilato*
ex mendo est, ut cum *trofa* pro *tro-*
pa scribitur. Apud Placidum in Glos-
sis scribitur, *exafilato* pro *expapillato*.
Apud eundem Festi abbreviatorem *effa-*
filatum corrupte pro eodem legitur, quod
à filo deducit, quod omnes exerto brachio
sunt *exfilati*, id est, extra uestimentum filo
contextum. *Quod* ineptum mihi videtur.
Non enim *effilatum* potest deduci à fi-
lo, nisi legatur, *exafilatum*. In eadem
significatione positum. apud eundem re-
peritur *exinfilatum*; *exinfilabat*, inquit,
exertabat. *Infulas* enim sacerdotum filo-
menta vocabant. Salmas.

50 Atque adjubeat ferri in navim , si quid imponi velit.

Nisi eat, te soluturum esse navim : ventum operam dare.

PL. Satis placet pictura, perge. PA. ille extemplo illam horabitur

Ut eat, ut properet . ne moræ sit matri. PL. multi- ^{I. Gull. mo-}
modis sapis. ^{dice sapis.}

PA. Ego illi dicam , ut me adjutorem , qui onus feram ad portum , roget.

55 Ille jubebit me ire cum illa ad portum. ego adeo , ut tu scias ,
Prorsum Athenas protinus abibo tecum. PL. atque ubi illo ve-
neris ,

Triduum servire nunquam te , quin liber sis , finam.

PA. Abi cito , atque ornare. PL. nunquid aliud ? PA. hæc ut
memineris.

PL. Abeo. PA. & vos abite hinc intro actutum , nam illum
hinc sat scio

60 Jam exiturum esse intus. AC. celebre apud nos imperium
tuum est.

PA. Agite , abscedite ergo : ecce autem commodo aperitur
foris.

Hilarus exit , impetravit ; inhiat , quod nusquam est , ^{Mff. hilarus.}
miser.

52. *Pictura.*] Fallaciæ in Militem imperium Palæstrionis. Sed an male le-
ſtruendæ descriptio. Lambin.

60. *Celebre apud nos.*] Celeber in non-
nullis veteribus glossis exponitur, prior ,
primus. Vult ergo , primo loco sibi esse
imperium exsequemur. Cogitent eruditæ. Box.

ACTUS QUARTI SCENA QUINTA.

PYRGOPOLINICES , PALÆSTRIÖ.

Q Uod volui , ut volo , impetravi per amicitiam & gratiam
A Philocomasio. PA. quidnam tam intus fuisse te dicam
diu ?

PR. Nunquam ego me tam sensi amati , quam nunc ab illa
muliere.

E 4

PA. Quid

PA. Quid jam? Py. ut multa verba fecit, ut lenta materies fuit?

§ Verum postremo impetravi ut volui, donavique ei

Quæ voluit, quæ postulavit: te quoque ei dono dedi.

PA. Etiam me? quomodo ego vivam sine te? Py. age, es animo bono;

Idem ego te liberabo; nam si posset ullo modo

Impetrari ut abiret, ne te abduceret, operam dedi:

¶ Verum oppressit. PA. Deos sperabo, teque postremo, tamen
Etsi istuc mihi acerbum' st, quia hero te carendum est optumo,
Saltem id volupe est, cum ex virtute formæ evenit tibi

Mea operâ super hanc vicinam, quam ego nunc concilio tibi,
Py. Quid opus' st verbis? libertatem tibi ego & divitias dabo,

¶ Si impetas. PA. reddam impetratum. Py. at gestio. PA. at
modice decet;

Moderare animo: ne sis cupidus. sed eccam ipsam, egreditur
foras.

4. **U**t lenta materies fuit!] Verum quidem est, lenum, Latine non-nunquam dici, quod flexibile & sequax est. Recte Papias in Glossis; Lenum, molle, tenue, & quidquid flexibile est. Sed nemo facile verum esse credit, quod tamen est verissimum, postremos Plauti interpretes lenta ea significatione hic accepisse. Misere me a Cœlestiag. Quanto rectius Lambinus? Ut longum negotium fuit? Nec a-

liud voluisse Plautum, versiculus proximus satis ostendit. Boxh. Ut lenta materies fuit.] Lenta materies, est quæ tarde expeditur. Sic Cicero: Teucris illa lento negotium. Quod recte adhibuerant interpres. Sed adjecerant alia quæ parum hoc faciunt. Gronovius.

¶ 10. Oppresbit.] Pervicit, ut te secum abducere.

ACTUS QUARTI SCENA SEXTA.

MILPHIDIPPA, ACROTELEUTIUM, PYRGON,
POLINICES, PALÆSTRIÖ.

Hera, eccum præsto Militem. Ac. ubi est? Mi. ad lævam,
videto,

Aspicio limis oculis, ne ille nos se videre sentiat.

Ac. Video. edepol nunc nos tempus est malas pejores fieri.

MI. Tuum est principium. Ac. obsecro, tute ipsum convenisti?

§ Ne parce voci, ut andiat. Mi. cum ipso pol sum sequitur

Placide ipsa dum libitum est mihi, otiose, meo arbitratu, ut
volui.

Py. Au-

5. **L**ocuta, &c.] Secuta temere interpolatum à doctis viris, cum sit probissimum. Nam, seco, & sequor, an-

tiqui pro dicere usurpabant. hinc sequenter & in sequo. Livius Andronicus.

In sequo Musa virum versutum.

Quid.

Py. Audin' quæ loquitur? Pa. audio. quam læta est, quia adit ad te?

Ac. O fortunata mulier! Py. ut amari videor! Pa. dignus es.

Ac. Per mirum ea castor prædicas, te adisse atque exorasse.

10 Per epistolam, aut per nuncium, quasi regem, adiri eum ajunt.

Mi. Namque edepol vix fuit copia adeundi atque impetrandi.

Pa. Ut tu inclitus apud mulieres! Py. patiar, quando ita Venus volt.

Ac. Veneri pol habeo gratiam, eande inque & oro & quæsio.

Ut ejus mihi sit copia quem amo, quemque experies;

15 Benignusque erga me ut siet, quod cupiam ne gravetur.

Mi. Spero ita futurum, quamquam illum multæ sibi expetef-
sunt:

Ille illas spernit segregatque ab se omnes, extra te unam.

Ac. Ergo iste metus me macerat, quod ille fastidiosus est,

Ne oculi ejus sententiam mutent, ubi viderit me.

20 Atque ejus elegantia meam extemplo speciem spernat.

Mi. Non faciet, bonum animum habe. Py. ut ipsa se con-
temnit!

Ac. Metuo, ne prædicatio tua nunc meam formam exsuperet.

Mi. Istuc curavi, ut opiniore illius pulchrior sis.

Ac. Si pol me nolet ducere uxorem, genua amplectar,

25 Atque obsecrabo alio modo: si non quibo impetrare,
Consciscam letum. vivere sine illo scio me non posse.

Py. Pro-

Ovid. 13. Met.

— Refer, ô carissima, dixit:

*Ne vetui causam tege, sum tibi fida, doloris.
Nerei hū contra refecta Crataide natam est.
Dixit resequi, ut Sabini reloqui. Meur-
fius.*

10. Per epistolam aut per nuncium.] Nescio cur viri eruditii Regem hic dici ve-
llint καὶ ἐξοχῶς Regem Persarum. Re-
ges, aut regia potestate omnes per epi-
stolam, aut per fere nuncium adibantur.
Tacit. 4. Annal. de Tiberio; Moris quip-
pe tum erat, quamquam præsentem, scripto
adire. Apuleius de Deo Socratis; Inter
homines, qui fortuna munere opulentia elat-
tus, & usque ad regni mutabilem sugge-
stum & pendulum tribunal evectus est, raro

aditur, & longe remotis arbitris in qui-
busdam dignitatis sua penetralibus degit.
Sic & majestati & securitati consuli cre-
debat. Boxhorn. [Quasi regem.] Regem
hic dicit Plautus καὶ ἐξοχῶς Regem
Persarum, quem per epistolam aut per
nuncium adibant: ut vulgo notum. In
hoc autem ἐλλωγί, nam Græci βασι-
λέα ἀπλάκ τη Περσῶν appellant. Sed
& Μέγας βασιλές dicebatur. Scio
tamen Reges dictos πλεστες καὶ διδα-
μονας. Sed hic nullum locum habe-
bunt. Brisson.

26. Consciscam letum.] Hoc ipso sum-
mam p̄x se fert amoris vehementiam.
Eodemque nimo foemina hereditet,
à Simone neglecta, minantur sibi se il-
latu.

Py. Prohibendam mortem video mulieri. adibon? Pa. mini-
me.

Nam tu te vilem feceris, si te ultro largiere.

Sine ultro veniat, querit, desideret, exspectet.

30 Summovere istam vis gloriam quam habes? cave Acid. nisi immi-
nuere ist. &c. ca-
ve faxis,

Nam nulli mortali scio obtigisse hoc, nisi duobus,
Tibi & Phaoni Lesbio, tam misere ut amarentur.

Ac. Eo intro. abi tui: illum evocato foras, mea Milphidippa.

Mi. Immo opperiamur, dum exeat aliquis. Ac. durare ne-
queo,

35 Quin eam intro. Mi. occlusæ sunt fores. Ac. effringam.
Mi. sana non es.

Ac. Si amavit unquam, aut si parem sapientiam hic Edd. ut habet
ad formam.

habet ac formam,

Per amorem si quid fecero, clementi animo ignoscet.

Pa. Ut, quæso, amore perdita est hæc misera? Py. mutuum fit.

Pa. Tace: ne audiat. Mi. quid astitisti obstupida? cur non
pultas?

40 Ac. Quia non est intus, quem ego volo. Pa. qui scis? Ac. scio
edepol, scio.

Nam odore nafsum sentiat; si intus siet. Py. ariolatur.

Quia me amat, propterea Venus fecit eam ut divinaret.

Ac. Nescio, ubi hic prope adest, quem expeto videre: olet
profecto.

Py. Naso pol jam hæc quidem videt plus, quam oculis. Pa. cœ-
ca amore est.

45 Ac. Tene me obsecro. Mi. cur? Ac. ne cadam. Mi. quid
ita? Ac. quia astare

Nequeo, ita animus per oculos meos defit. Mi. Militem pol
Tu

laturas necem, ut refert *Lucianus* in *Somnio*.

32. *Phaoni Lesbio.*] Quem perdite
amat Sappho: & ob cujus in Sicilia
tum peregrinantis amorem, ex Leucate
Epipi promontorio in mare præcipitem
fese jactavit. Cujus Epistol. molliss. le-
gere est apud Ovid. numero XXI.

33. *Eo intro.*] Loquitur non ut quæ in-

troit, sed quæ gestit introire. Ita supra di-
xit Miles; properando excrucior. Non quod
properaret reapse, sed quod vellet. Non
ipsa Acroteleutium it, sed ire Ancillam
jubet, ipsa interim ire gestit. *Acidalium*
ergo vulgatam lectionem incusantem
mutantemque non audio. *Boxhornius*.

41. *Nam odore nafsum sent.*] Ita Mff.
Sagax nafsum. *Circul.* 1. 2.

50. Ne-

Tu aspexit. Ac. ita. Mi. non video, ubi est? Ac. videres pol, si amares.

Mi. Non ede polo tu illum magis amas, quam ego met, si per te liceat.

Pa. Omnes profecto mulieres te amant, ut quæque aspexit.

50 Py. Nescio tun' ex me hoc audieris, an non: nepos sum Veneris.

Ac. Mea Milphidippa, adi obsecro, & congregere. Py. ut me veretur!

Pa. Illa ad nos pergit. Mi. vos volo. Py. & nos te. Mi. ut jussisti,

Hera in meam eduxi foras. Py. video. Mi. jube ergo adire.

Py. Induxi animum ne oderim, item ut alias, quando hoc orasti.

55 Mi. Verbum hercle facere non potis, si accesserit Doux. facere non poteris,
prope ad te.

Dum te obtuetur, interim linguam oculi præciderunt.

Py. Levandum morbum mulieri video. Mi. viden' ut tremit atque ex.

Timuit, postquam te aspexit? Py. viri quoque armati idem istuc faciunt:

Netu mirere plus mulierem. sed quid volt med agere?

60 Mi. Ad sed eas: tecum vivere volt atque ætatem exi- M. ast ad se ut eas.
gere.

Py. Ego n' ad illam eam, quæ nupta sit? vir ejus est metuendus.

Mi. Quintua causa exegit virum à se. Py. quid? quâ id facere potuit?

Mi. Quia ædes dotales hujus sunt. Py. itane? Mi. ita pol,
Py. jube eam domum ire.

Jam ego illic ero. Mi. vide ne sis in exspectatione,

65 Ne illam animi excrucies. Py. non ero profecto. abite.
Mi. abimus.

Py. Sed

50. *Nepos sum Veneris.*] Hæc enim formosos & fortunatos atque adeo venustos facit amatores. Vide infra act. 5.

56. *Linguam oculi præciderunt.*] Ele-

ganter. Nam in amore, cum oculi cupide, quod amant, intuentur; non solum mens, sed etiam lingua obmutescit; ita fit, ut quasi præcipi & præcidi verba ab adspicere videantur. *Lipsius.*

67. Or-

Py. Sed quid ego video? Pa. quid vides? Pr. nescio quis ecum incedit

Ornatu quidem thalassico. Pa. jam nos volt hic profecto: Nauclerus est hic quidem. Py. videlicet arcessit hanc hinc. Pa. credo.

67. *Ornatu thalassico.*] Id est, marino, supra scen. 4. dixit, *ornatus nauclerico.*

ACTUS QUARTI SCENA SEPTIMA.

PLEUSIDES, PALÆSTRIQ, PYRGOPOLINICES.

A Lium alio pacto propter amorem nisi sciam
Fecisse multa nequiter, verear magis
Me amoris caussa hoc ornatu incedere.

*Dox. si alium, &c.
amorem nesciam.*

Verum cum multos multa admisse acceperim
5 In honesta, propter amorem, atque aliena à bonis:
Mitto jam, ut occidi Achilles cives passus est,
Sed ecum Palæstriōnem, stat cum milite;
Oratio alio mihi demutanda est mea.

MULIE R profecto nata est ex ipsa mora.

10 Nam quævis alia quæ mora est æque, mora
Minor ea videtur, quam quæ propter mulierem est.

Hoc adeo fieri credo consuetudine.

v. c. confusione

Nam ego hanc arcessō Philocomasium. sed fores
Pultabo. heus, ecquis hic est? Pa. adolescens, quid est?

15 Quid tu ais? quid pultas? Pl. Philocomasium quærito,
A matre illius venio: si itura est, eat:

Omnes moratur: navim cupimus solvere.

Py. Jam dudum res parata est. heus, Palæstrio,

Aurum, ornamenta, vestem, pretiosum omne ut ferat.

Duc

6. **M** Itto jam.] Ita restituo è Mſſ. Objicit Achilli, quod desidens apud naves Græcorum, civium perniciem non averteret. *Grut.*

10. *Quæ mora æque est mora.*] Mirum sane potissimum Plauti interpretibus placuisse Palmerii sententiam, tradentis hic medio versu *mora longa priore poni*, idemque significare quod *fulta*. Morum

illud plane & stolidum est. *Mora* vocabulum identidem hic repetitum, idem significat. Sententia venustissima est. Mulier, dum moratur semper, ex ipsa mora nata videtur. Si quæ mulieris causa mora sit, major vulgo creditur, quam quæ, licet non sit minor, viri, aut alterius alicujus rei gratia affectur. *Boxhornius.*

26. *Narr*

20 **D**uc adjutores tecum ad navim qui ferant.

Omnia composita sunt, quæ donavi, ut ferat.

PA. Eo. Pl. quæso hercle propera. **P**Y. non morabitur.

Quid istuc, quæso, quid oculo factum est tuo?

PL. Habeo equidem hercle oculum. **P**Y. at lævum dico. **P**L. elo-
quar.

25 **M**aris cauſſa hercle iſtoc ego oculo utor minus.

Mif. Moris.

Nam si abſtinuiſſem amare: tanquam hoc uteret.

Sed niſſis morantur me diu. **P**Y. eccos, exeunt.

26. *Nam si abſtinuiſſem amare.*] **J**ocuſ elegantissimus & Plautino digniſſi-
muſ ingenio. Nam cum Pleuſides ocu-
lum ſibi lævum, ne agnoſceretur, obli-
gafſet; interrogatus à Milite, cur id face-
ret, urbaniſſime reſpondet, ſe id maris
cauſſa facere. Nam, inquit, ſi à mare ab-
ſtinuiſſem, eo àque atque altero uteret.
Iudit autem Militem ambiguitate voca-
buli. cum enim dicere videatur duabus
vocibus: Si à mare abſtinuiſſem; non

id dicit; ſed ſi amare abſtinuiſſem. reve-
ra enim amor ipſi in cauſſa fuerat, ut eo
oculo minus uteretur: aut faltem ita fin-
geret. *Mare autem sexto caſu uifitatum.*
Ovidius.

— *Libyco de mare carpat aquam.*

Idem lib. 3. Trift. 2.

Exiguum pleno de mare carpat aqua.

Et lib. 4. de Ponto 5.

— *Euxino de mare vertet iter.*

Muret.

ACTUS QUARTI SCENA OCTAVA.

PALÆSTRIÖ, **PH**ILOCOMASIUM, **P**LEUſIDES,
PYRGOPOLINICES.

Quid modi flendo, quæſo, hodie facies? **P**H. quidego ni
fleam?

Ubi pulcherrume egi ætatem, inde abeo. **P**A. viden' hominem
tibi,

Qui à matre & ſorore venit? **P**H. video. **P**Y. audifin', Palæ-
ſtrio?

PA. Quid vis? **P**Y. quin tu intus jubes efferri omnia, quæ iſti
dedi?

5 **P**L. Philocomasiūm, ſalve. **P**H. & tu ſalve. **P**L. inaterque &
ſoror

Tibi ſalutem jufferunt dicere. **P**H. salvæ ſient.

PL. Orant te ut eas, ventus operam dum dat, ut velum expli-
cent.

Nam matri oculi ſi valerent, in eum veniſſet ſimul.

PH. Ibo,

PH. Ibo. quanquam invita facio omnia : pietas sic cohibet.
PL. sapis.

10 PY. Si non mecum ætatem egisset, hodie stulta viveret?

PH. Istuc crucior, à viro me tali abalienarier.

Nam tu quamvis potis es facere uti fluat facetiis:

Et quia tecum eram, propterea animo eram ferocior. Mercer. nimis eram ferocior.
Eam nobilitatem amittendam video. PY. nimium hæc flet.

PH. nequeo,

15 Cum te video. PA. habe bonum animum : scio ego, & quid doleat mihi.

Nam nihil miror ; si libenter, Philocomasium, hic eras.

Forma hujus, mores, virtus, animum attinuere hic tuum.

Quin ego servos, quando aspicio hunc, fleo, quia dijungimur.

PH. Obsecro licet complecti, priusquam proficisco? PY. licet.

20 PH. O mei oculi, ô mi anime! PA. obsecro tene mulierem : Ne affligatur. PY. quid istuc? PA. postquam abs te abit, animo male

Factum est huic repente miserae. PY. accurrite intro, atque afferte aquam.

PA. Nihil aquam moror. PY. cur? PA. malo, ne intervenieris, Quæso, dum resipiscit. PY. capita inter se nimis nexa hice habent.

25 Non placet : labra labellis ferruminant. PL. acre malum :

Scal: labra & labella inter se se- runt admodum.

Tenta-

24. **N**equeo.] Mœcha hic est, aut potius adultera Lambini interpretatione. Legimus sensus talis est: Cum ipse diceret Miles, nimis eam flere: illa hoc ait; non posse nimis se flere, ubi illum tam virum videat ultimo; & cogitat amplius non videndum. *Acadilius.*

20. **Tene mulierem.**] Cum enim Philocomasium se exanimata esse simularet, Palæstrio hortatur Militem aut Pleufid. ut eam retineat: ne ad terram gravifatu allidatur. *Lambin.*

23. **PA. Malo merum. ne intervenieris quæso, dum resipiscit.**] Non video quomodo nō merum hic locum habere possit. Itaque ejiciendum censeo, ut spurium;

præsentim quia Gruterus affirmat vocis meri nullum extare vestigium in libris Mff. habent illi; malo ne intervenieris quæso dum resipiscit: Quæ haud dubie vera est lectio. Sententia est; Cum Philocomasium tua caussa animi deliquium passa sit, ne intervenias, dum malo, dum à deliquio resipiscit, & ad se reddit; ne te conspecto iterum animo linquatur. *Boxhorn.* In Mff. neque merum est. neque ipse, quæ in vulgatis. Et facile admitto scripturam veterem: sed tam malo intervenire, quam malo resipiscere displicet. Fingit servus, quum nescio quid se malle vellet dicere, interrumpi orationem suam, dum accedit miles, & ipse eum properat monere; ne quia conspectus ejus mulierem exanimat

Tentabam spirararet an non. Py. aurem admotam oportuit.
PL. Sin' magis vis, ambos mittam. Py. nolo: retineat. PA. fleo
miser.

Py. Exite, atque efferte huc intus omnia, isti quæ dedi.

PA. Etiam nunc saluto te, Familiaris, priusquam eo.

30 Conservi conservæque omnes benevalete & vivite.

Bene, quæso, inter vos dicatis & mihi absenti tamen.

Py. Age, Palæstrio, bono animo es. PA. eheu ne queo, quin
fleam.

Quom abste abeam. Py. fer æquo animo. PA. scio ego, quid
dolet mihi.

PH. Sed quid hoc? quæ res? quid video? lux salve.

35 PL. Jam resipisti? PH. obsecro, quem amplexa sum
Hominem? perii! sumne ego apud me? PL. ne time, volu-
ptas mea.

Py. Quid istuc est negotii? PA. animus hanc modo hic reli-
querat.

Metuoque & timeo, ne hoc tandem propalam fiat nimis.

Py. Quid id est? PA. nos secundum ferre nunc per utrem hæc
omnia,

40 Ne quis tibi hoc vitio vortat. Py. mea, non illorum dedi;
Parvi ego illos facio: agite, ite cum diis benevolentibus.

PA. Tuâ ego hoc causa dico. Py. credo. PA. jam vale. Py. &
tu bene vale.

PA. Ite cito: jam ego assequar vos: cum hero pauca <sup>M. paucæ
etiam loquari.</sup>

Quan-

marit dolore discidii, rursus ille se of-
ferat miles, priusquam ad se redierit,
ne prorsus moriatur, revera autem sen-
tit, malle abesse militem, ne nimis pa-
tesiat. *Gronovius.*

26. Spiraret, an non, Py. aurem ad-
motam oportuit.] Mihhi proba videtur le-
ctio Gruterianæ editionis, aurem admo-
tam oportuit, sive ex libris illa sit, sive ex
conjectura. Philocomasium simulaverat
nimis deliquum. Ex ea occasione oscu-
labatuream Pleusides, labra labris ejus
ungens. Non placere hoc sibi ait miles,
qui jam suspicabatur aliud agi quam

quod simulabatur. Ut excusaret factum
Pleusides ac tegeteret, dicit se tentasse spi-
raret an non. Respondet miles, nam per-
sona ejus hic reponenda est, aurem admo-
tam oportuit. Si hoc tentare volebas, oport-
tuit aurem admotam orie ejus, non os
nec labra. *Salmas.*

34. Lux salve.] Philocomasium, tan-
quam ad se rediens, & lucem diei, cuius
usuram videbatur amisisse, revisens, hæc
loquitur. quod solemne iis, qui ex deli-
quio animi sibi restituuntur. *Lamb.*

39. Nos secundum ferre.] Secundum fer-
ri, dicuntur, quæ à servis spectatoribus
ferun-

Quanquam alios fideliores semper habuisti tibi
 45 Quam me, tamen tibi habeo magnam gratiam tertum o-
 minium:

Et si ita sententia esset, tibi servire mavelim

Multo, quam alii libertus esse. Py. habe bonum animum.
 P.A. hau mihi!

Cum venit mihi in mentem, ut mores mutandi sient,
 Muliebres mores discendi, obliviscendi stratotici.

50 Py. Fac sis frugi. P.A. jam non possum, amisi omnem libidi-
 nem:

Py. I. sequere illos, me morere. P.A. bene vale. Py. & tu
 bene vale.

P.A. Quæso, ut memineris, si forte liber fieri occuperim,
 Mittam nuncium ad te, ne me deseras. Py. non est meum.

P.A. Cogitato identidem, tibi quam fidelis fuerim.

55 Si id facies, tum de num scibis, tibi qui bonus sit, qui malus:

Py. Scio & perspexi saepe: verum cum antehac, tum hodie
 inaxum:

Pa. Scies: immo hodie verum factum faxo post dices magis:

Py. Vix reprimor quin te manere jubeam. P.A. cave istuc fe-
 ceris.

Dicent te mendacem, nec verum esse, fide nullâ esse te:

Dicant

feruntur: ipsique pueri à pedibus, secun-
 dum ire, Amph. act. 2. 1. Palmer.

47. Hau mihi!] Latet insigne men-
 dum, nam membranæ concorditer, ha-
 rum, tantum agnoscitur. Et vero hæc vox
 suspiciose cum fluctu efferenda: aut aliud
 quid excogitandum. Gruter.

50. Amisi omnem libidinem.] Ridicule
 voluntatem aut rationem dixit libidinem.
 nam libido est rationis expers voluntas:
 Lamb. Latet hic jocus à nemine anim-
 adversus. Miles hortabatur Palæstrio-
 nem, postquam cum scorno Philocoinsio
 abiret, ut bene se gereret, prout dece-
 ret frugi servum. ille nequiter ludit, tan-
 quam de Venere loqueretur, respondet-
 que, non posse se: amississe enim omnem
 libidinem. Fuit autem Romæ Venus Fru-
 gi, cuius templum Frucinal sive Frugi-
 nal, apud Festum, &c. Venus vero Frugi-

ea est, quam veteres honestis amoribus
 præsidere credebat: quam & egevias Gr.
 nominabant. Meurs.

53. Ne me deseras.] Ut mihi victimum
 & cultum præbeas. Lambin. Non est
 meum.] Scilicet, bene meritos deserere.
 Lambin.

57. Scies: immo. &c.] Non aliud pu-
 to mutandum in hoc versu. nisi quod
 interrogatione scribendum, Scis? immo
 hodie verum factus faxo post dices magis.
 Quem hodie verum esse, comperisti fa-
 xo magis postea ita esse factis dices. Ve-
 rum, id est, veriloquum & veracem. At-
 que ita accipiendum etiam in præceden-
 te versu, Scio, & perspexi saepe verum, cum
 antehac, tum hodie magis. Ut apud Teren-
 tiu[m], verum scias. Salmas. Scies: immo
 hodie.] Nihil mutari velim. Primum
 Scies, inquit, scilicet cum tempore, quam
 tibi

- 60 Dicant servorum præter me esse fidelem neminem:
Nam si honeste censem te facere posse, suadeam:
Verum non potest: cave faxis. Py. abi, jam patiar quicquid est.
Pa. Bene vale igitur. Py. ire melius est strenue. Pa. etiam
nunc vale.
Py. Ante hoc factum hunc sum arbitratus semper servom pef-
sum:
65 Eum fidelem mihi esse invenio, cum egomet tecum cogito.
Stulte feci, qui hunc amisi. ibo hinc intro nunc jam
Ad amores meos. & sensi, hinc sonitum fecerunt fores.

tibi fidelis fuerim. Postea hoc quasi cor- | plane contrarium sentit servus ei, quod
rigens: immo hodie, vel hoc ipso die, id miles putat. Experietur enim nihil in-
verum factum esse propter dices magis. Et fidelius illo sibi servo fuisse. Gronovius.

ACTUS QUARTI SCENA NONA.

PUER, PYRGOPOLINICES.

- N**E memoneatis: memini ego officium meum:
Ego jam convenientiam illunc. ubi ubi est gentium,
Investigabo: operæ non parco meæ. Meus. non parco.
Py. Me querit illic, ibo huic puer obviam.
5 Pv. Ehem te quaero: salve, vir lepidissime,
Cumulate commoditate: præter cæteros
Duo dì quem curant. Py. qui duo? Pv. Mars & Venus:
Py. Facetum puerum. Pv. intro te ut eas obsecrat.
Te volt, te querit, teque exspectans deperit:
10 Amanti fer opem: quid stas? quin intro is? Py. eo:
Pv. Ipsi illic sejam impedivit in plagas.
Paratæ insidiæ sunt. in statu stat senex,
Ut adoriantur mœchum, qui formâ est ferox:
Qui omnes se amare credit, quæque aspèxerit,

Mus.

12. **I**n statu stat senex.] Facete alludit pralianis componit. hic illud, Stare in
statu: Stare in gradu. Petron. ego intorto
circa brachium pallio, composui ad pralian-
dum gradum. Allusit D. Hieronymus ad
Demetr. Quasi in procinctu & acie stemus
semper ad pugnam. Vult nos loco movere ho-
ad modum, quo gladiatores se
componebant, & colligebant in arma,
insigni cura sui defendendi, alterius pe-
tendi. Quam ex arte posituram, voca-
bant statum. Sic Petron. de anu: statum
Tom. II. filius

15 Mulieres, eum odere quā viri, quā mulieres.

Nunc in tumultum ibo: intus clamorem audio.

flū, & de gradu decidere: sed solidanda sunt stiani, nec prosperis nec adversis de gradu di-vestigia. Lucifer. Caralit. Vovimus Chri- mōveri. Lipsius.

ACTUS QUINTUS.

PERIPECTOMENES, PYRGOPOLINICES,
CARIO, SCELEDRUS.

D Ucite istum: si non sequitur, rapite sublimem foras:
Facite inter terram atque cœlum ut *medius* sit, discindite.
Py. Obscero hercle, Periplectomene, te. Pe. ne quicquam
hercle obseras.

Vide ut iste tibi sit acutus, Cario, culter probe.

5 Ca. Quin jamdudum gestit mœcho hoc abdomen adimere,
Ut faciam quasi puer in collo pendeat crepundia. *Dicitur faciam at
quasi puer, &c.*
Py. Perii! Ca. haud etiam, numero hoc dicis. *jam in homi-*
nem involo?

Pe. Inimo etiam prius verberetur fustibus. Ca. multum qui-
dem.

Pe. Cur es ausus subagitare alienam uxorem, impudens?

10 Py. Ita mei amant, ulti ventum est ad me. Pe. mentitur:
feri.

Py. Mane, dum narro. Pe. quid cessatis? Py. non licet mihi
dicere?

Pe. Dico. Py. oratus sum ad te venire huc. Pe. quare ausus?
hem tibi.

Py. Oh,

6. *Vt faciam.*] Ut faciam ei pendere
abdomen seu caudam salacem,
(nam hanc forte, que stat in imo ven-
tre, per abdomen significat) quemad-
modum pendent puer in collo crepu-
ndia. *Victor.*

7. *Ca. Haud etiam numero.*] Pessime
hoc vulgo interpungitur. Ait, Nondum
periisti: numero hoc dicis. premature
periisse te dicis, pra ut peribis. *Acidat.*
Numeri.] *Numeri*, pro, nimiam cito, cur

dictum sit antiquitus, patet è lib. 2. Ma-
crobi: ubi scribitur: *His Geometricis re-*
lationibus applicatur natura numerorum. Et
Moyæ Punctum putatur: quia sicut punctum
corpus non est, sed ex se facit corpora:
ita Moyæ numerus esse non dicitur, sed
origo numerorum, &c. Atque hinc Puncto
aliqd & Numero fieri, dictum est; ac
pro iisdem plane usurpatum: indidemque
natum fortasse etiam verbum illud ve-
tus: *Ingenium habere in numero.* Douza-
14. *Die*

Py. Oh, hei! sum satis verberatus, obsecro. CA. quam mox feco?

PE. Ubi lubet: distendite hominem divisorum, & dispennite. *Meurſ. dispennite hominem, &c. &c. distennite.*

15 Py. Obsecro hercle te, ut mea verba audias, priusquam secat.

PE. Loquere: nondum nihil factus. Py. viduam esse censui: Itaque ancilla, conciliatrix quae erat, dicebat mihi:

PE. Jura; te nocitum esse homini nunc hāc de *Mj. alt. hominem h. d. r. neminem.*

re nemini,

Quod tu hodie hic verberatus, aut quod verbetabere,

20 Site salvom hinc mittimus Venereum nepotulum.

Py. Juro per Dianam & Martem, me nocitum nemini,

Quod ego hīchodie vapulo: sed mihi id æque fa- *cam. vapularim. jureque id fī. etūm arb.*

ctum arbitror.

Et si intestatus non abeo, bene agitur pro noxia.

PE. Quid si id non faxis? Py. ut vivam semper intestabilis.

25 CA. Verberetur etiam, post tibi amittendum censeo.

Py. Diitibi benefaciant semper, cum advocatus mihi bene es.

CA. Ergo

14. Dispendite.] In Italia perticis metabantur antiquitus agros: Propertius 1. 4. 1.

Abſtulerat miſera pertica triflīs opes.
Barbari vero funibus: ut est in Sacris Litteris; & apud Herodotum. Postea hunc funem etiam Romanis arripendum nominatum invenio. In vēt. Glossario pér-optimo exponitur *χειρὶς γαμέτες*. Quare cū in Gallia diceretur Ar-pennium pro jugero, non puto mágis Gallicam vocem esse, quam Latinam Gallis receptam, quasi arripennium. Sic Plauto dispennere, hoc loco, pro dispende-re. Scalig.

16. Nondum nihil factus.] Nondum eviratus, seu castratus es. Ex hoc loco intelligerelicit, Eunuchos, spadones, & similes, qui virilitatem, sive (ut Phædrus loquitur) corpus amiserunt, esse homines nihil. Rigalt.

17. Conciliatrix.] Proprie. Concilio, in re lenocinii usurpant etiam Petronius, & Ovid.

Non me niipſiſſi conciliante ſeni.
Unde & Conciliatrix, pro adductrice, id est, lena seu stupri ſequestra; Comicia frequentata.

21. Per Dianam.] Editio vetus, per Venerem & Martem. & veto Diana heic non convenit. totus enim decor in eo est, quod putidus iſte mœchus post verbera & verba ignominiosa, retineat ad-huc arrogantem eam præſumptionem pulcritudinis ac fortitudinis; eaque propter per Deos earum præſides jurare petgit. Taubm. Lege: Iuro Nerienem & Martem. Trucul. 2. 6. 34. P. Scriverius.

23. Et si intestatus, &c.] Ludit in ambiguo significatu verbi intestatus, & intestabilis. Potest enim accipi, pro eo, qui testiculis privatus est; & qui propter fraudem aliquam capitalem, quam admisit, neque testis alteri esse, neque testes in sua re adhibere, neque testamentum facere potest. Sic intestabilis alibi in Plauto est ἀτελές: ut contra τέλειον, ἄτελον. Lambin.

CA. Ergo des minam auri nobis. PY. quamobrem? CA. salvi testibus

Ut te hodie hinc amittamus Venereum nepotulum,
Aliter hinc à nobis: ne sis frustra. PY. dabitur. CA. magis sapis.

30 Detunica, & chlamyde, & machæra ne quid speres, non feres.
Verberone etiam, antequam amittis? PY. mitis sum equidem fustibus.

Obscro vos. PE. solvite istum. PY. gratiam habeo tibi.

PE. Si posthac prehendero ego te hic, arcebo testibus. ^{M. T. arcebo} cestibus.

PY. Caussam haud dico. PE. eamus intro, Cario. PY. servos meos

35 Eccos video. Philocomasium jam profecta est? dic mihi.
Sc. Jam dudum. PY. hei mihi! Sc. magis dicas, si scias, quod ego scio:

Namque ille, qui lanam ob oculum habebat, nauta non erat.

PY. Quis erat igitur? Sc. Philocomasio amator. PY. qui tu scis? Sc. scio.

Nam postquam exierunt portâ, nihil cessarunt illico

40 Osculari atque amplexari inter se. PY. Væ misero mihi!

Verba mihi data esse video. scelus viri Palæstrio:

Is me in hanc illexit fraudem. jure factum iudico.

Si sic aliis moechis fiat, minus hic moechorum siet:

Magis metuant, minus has res studeant. eamus ad me. Plaudite.

29. *Aliter hinc à nobis.*] Oratio inter minas imperfecta: intelligetur autem, Non abibit. Camer.

31. *Antequam amittu?*] Visne, Periplectomene, ut etiam vapulet, priusquam eum misum facis? Et est venusta allusio in mittu & mitis. quod hic positum,

pro eo, quem Gr. dicunt πέπονας. Camer. De verbo amittere vide etiam notas Cap. act. 2. sc. 2. vers. 82.

41. *Scelus viri.*] Exitus Comedie humi commissus est, latius simul ac modestus; ut Afinaria, Casina, ac Persæ: item Phormionis Terentianæ. Scaliger.

FINIS MILITIS GLORIOSI.

M. ACCI PLAUTI
M E R C A T O R.
DRAMATIS PERSONÆ.

CHARINUS, *adolescens.*
ACANTHIO, *servos.*
DEMIPHO,
LYSIMACHUS, } *senex.*
LORARII.

EUTICHUS, *adolescens.*
PASICOMPSA, *meretriz.*
DORIPPA, *uxor.*
SYRA, *anus serva.*
COCUS.

ARGUMENTUM, ut quibusdam videtur,
PRISCIANI.

MISSUS mercatum ab suo adolescens patre
Emittatque apportat scita forma mulierem.
Requirit quæ sit, postquam eam vidit, senex.
Configit servos emptam matripedis sequam.
A mat senex hanc. ad se simulans vendere. Mss. alt. se ad simulans
vide act. I. sc. 2. v. 39.
Tradit vicino. eum putat uxor illius
Obduxes scortum, tum Charinum exfuga
Retrabit sodalis, postquam amicam invenerat.

6. *Eum putat uxor illius.*] Mss. Pal. | vidit Camerarius dictum pro se ad simula-
uxor sibi. Veteres edd. computat uxor sibi. | lans. ut act. I. sc. 2. v. 39. *Vin tu te*
Academicus: *Cumputat uxor sibi.* Lege: | *mibi ob esse sequentem.* quod est, esse ob-
Amat senex hanc. ad se simulans vendere, | sequentem. Truculento I. 2. *Ad fores*
Tradit vicino. quem putat uxor sibi Obdu- | *auscultato, atque servas adi.* Grono-
x scortum. Nam ad se simulans recte | vius.

ARGUMENTUM.

Mercatum à sedum filium extrudit pater.
 Is peregre unius redimit ancillam hospitis
 Amore captus, ut venit, navi exilit.
 Pater ad volat, visam ancillam deperit.
 Quo jus sit, percontatur. servos, pedis equam
 Ab adolescentē matri emptam ipsius.
 Senex sibi prospiciens, ut amico suo
 Vaniret, natum orabat: natus, ut suo.
 Hic filium subdiderat vicini; pater
 Vicinum, præmercatur ancillam senex.
 Eam domi deprehensam conjunx illius
 Vicini scortum insimulat: protelat virum.
 Mercator ex spes patria fugere destinat:
 Prohibetur a sodale, qui patrem illius
 Orat suo cum patre, nato ut cederet.

M. T. Is pere-
gre milia red.

ALIUD ARGUMENTUM

CAMERARI.

Argumentum hujus Fabulæ futile & flagitosum est. Quemadmodum autem prodelt, venena nota esse, ut respuantur: ita talia dum legimus, execrari debemus. Sed neque venena nulli prorsus usui sunt; & haec ad turpitudinem fugiendam & convertendos animos ad timorem Dei adsumi possunt. Producitur Senex immitis, & tamen dissolutus: itemque alter levis atque iners. Hic iniquior in filium juveniliter peccantem saevis dictis illum in mercatum abigit. Qui reversus ancillulam adduxerat, quam animi caussa sibi paraverat. Hanc visam amare Senex coepit, & amatam p̄eripit astute filio, allegato Sene amico, qui illam præmercatetur. Nam & suum sodalem Adolescentem subornarat, ut illam emeret. Postea adducta muliere in ædes Senis vicini, & conductis cocis ad coenam coquendam, advenit illius Senis uxor, & turbas movet: & tandem res per Adolescentes componitur.

ACTUS

ACTUS PRIMI SCENA PRIMA.

PROLOGUS.

CHARINUS.

DUAS res simul nunc agere decretum est mihi,
Et argumentum & meos amores eloquar.
Non ego idem facio, ut alios in Comœdiis
Vidi facere amatores, qui aut nocti, aut die,
5 Aut Soli, aut Lunæ miserias narrant suas.
Quos pol ego credo humanas querimonias
Non tanti facere, quid velint, quid non velint.
Vobis narrabo potius meas nunc miserias.
Græce hæc vocatur EMPOROS Philemonis,
10 Eadem Latine MERCATOR Marci Accii.
Pater ad mercatum hic me meus misit Rhodum.
Biennium jam factum est, postquam abii domo. *Mff. Abii amore.*
Ibi amare occœpi forma exiinia mulierem,
Sed, ea ut sim implicitus, dicam; si opera est auribus, *Non. sim-*
15 Atque ad advortendum huc animum adest benignitas. *implicitus.*
Et hoc parum etiam more majorum institi:

Prius,

1. **D**UAS res simul.] *M. Ant. Mure-*
tus hoc reprehendit, quod is ipse
adolescens, cuius primæ partes in fabula
sunt, fabulam eam esse confiteretur, & tum
Græcitum Latini Poëta nomen eloquitur: & attentionem à Spectatoribus
postulat. itemque, quod in Cistellaria
tum demum *περὶ τοῦ λαζανᾶ*, cum jam in-
ter se multalocutæ mulieres essent.

4. **Q**ui aut nocti aut die.] Ut nutrix
Medæ, apud Euripidem: & Electra,
apud Sophoclem. Tale est illud in Theogneti
Comici *Phasmate*, apud Athen.
τὴν καὶ ερωτὸν λαζανᾶν, frustra verba face-
re, &c. *Vid.*

7. **N**on tanti facere.] *Δεικτικῶς* gestu
exprimendum. Ita sola verba non pos-
unt mentem hujus versus exprimere,
nisi adjuventur gestu. *Taubman.*

15. **A**tque advortendum.] *Mff.* Atque

advirtendum ut an. Lege: Atque advor-
tendum ad animum: Acidalius.

16. **E**t hoc parum, &c.] Ad rem ipsam
attendentि & sententiam, quam locus
postulat, vestigiaque ipsa veteris scriptu-
ra, ita mihi hi versus deploratissimi con-
stituendi videntur:

*Et hoc, parum eti morem amatorum in-
siti,*

Promere perconatus, sumque index illico.
Sic sensus & versus constant. Pro eti
scriptum erat eti. Unde esse postea fa-
ctum à librariis. Pro perconatus, quod
minus obvium, scriptum est ab iisdem
perconatus. Deinde cum illud verbum
promere non convenire videretur cum il-
lo perconatus, pro eo fecerunt, per me:
Sentential loci nunc plana est. Etsi, in-
quit, parum morem amatorum insti-
non solum declarando quomodo in eum
amo.

- Prius, ac percontatus sum vos, sumpsi indicium ilico.
 Nam AMOREM HÆC cuncta vitia sectari solent,
 Cura, ægritudo, nimiaque elegantia:
 20 Hæc non illum modo qui amat, sed quemque attigit,
 Magno atque solido multat infortunio.
 Nec pol profecto quisquam sine grandi malo,
 Præquam res patitur, studuit elegantia.
 Sed amori accedunt etiam hæc, quæ dixi minus,
 25 Insomnia, ærurna, error, terror, & fuga,
 Ineptia, stultitiaque adeo, & temeritas,
 Incogitantia, excors immodestia,
 Petulantia, cupiditas & malevolentia:
 Inhæret etiam aviditas, desidia, injuria,
 30 Inopia, contumelia, & dispendium,
 Multiloquium, pauciloquium. hoc ideo fit, quia
 Quæ nihil attingunt ad rem, nec sunt usui, hæc
 Amator profert sæpe advoso tempore.
 Hoc pauciloquium rursum iccirco prædico,
 35 Quia NULLUS UNQUA M amator adeo'ft callide
 Facundus, quæ in rem sint suam, ut possit loqui.

Act. incuria.

Nunc

amorem inciderim, sed etiam detegen-
 do ac promendo omnia, quæ insunt in
 amore vitia. Id facere tamen perconar-
 bor, & index illico horum omnium ero.
 Legendum esse perconatus, sequentia in-
 dicant; *Istuc re yerti certum, ut conata elo-*
guar. Salmasius. Et hoc parum etiam.] Dixerat se facturum secus atque in aliis
 fiat Comœdiis. Huc respicit rō. *Et hoc.*
 Præter illud prius, hoc quoque novum
 faciam, nec ut alii amatores. Si pro
 etiam placeat ecce, licet: nam in utroque
 Miss. esse, ut & in membranis Academias
 nostras: quo Codice nunc denium in-
 cipio uti. Deinde scriptus alter: *per me*
perconatus sumque inde exilio. Forte: *Per*
me proœmiatus sum inde ab initio. Non
 enim ipsam primariam personam amo-
 res sugs narrantem in prima fabula indu-
 cere solent comici, sed alium quemcum-
 que, qui prologum faciat. *Trogo mihi &*
apud Plinium minorem est. Inde ab initio

ut alibi, *Inde à principio. Pseud. 4. 2.*
Gronovius.

21. *Magno atque solido multat infor-*
tunio.] Sic in Fabulis Milesiis de Asino
aureo: Paveo & formido solide, hoc est,
vehementer, ad modum. Ter. Andr. act. 4.
scen. 1. Gaudiism solidum, id est, ma-
gnum & integrum. I. Guil.

23. *Res.] Id est, census. D.*
 25. *Insomnia.] Capio pro visis no-*
cturnis, ut Græcis sunt cruxyia: quibus
amantes terreantur. Passer.

32. *Attingunt.] Id est, attinent: ut*
pertinent, Latini, pro quo vulgo male
pertingunt. Nec sunt usui hæc.] Veteres
editi: nec sunt usui videt Tum amator: ut &
Academicus. Camerariani, alter, nec
sunt fidit tam amator: alter, nec sunt usui di-Cta,
amator profert. Scribe: nec sunt usui di-Cta,
amator profert. Nec novum Plauto no-
vum versum à secta voce incipere. Gro-
novius.

38. Eq-

Nunc vos mihi irasci ob multiloquiū non decet :
 Eodem quo amorem Venus mihi hoc legavit die. *Iul. Scul.* eodem, quo
Amor & Venus in
hoc legarunt die.

Illuc reorti certum, ut conata eloquar.

40 Principio atque animus ephebis ætate exiit,

Atque animus studio amotus puerili est meus,

Aimare valide cœpi hic meretricem : ilico

Res exultatum ad illam abibat clam patris.

Leno importunus, dominus ejus mulieris,

45 Vi sumimà quidque ut poterat, rapiebat domum.

Objurgate pater hæc me noctes & dies,

Perfidiam, injustitiam lenonum expromere :

Lacerari valide suam rem, illius augerier.

Sutimo hæc clamore : interdum mussans, colloqui,

50 Abnuere : negitare adeo me natum suum :

Conclamitare totâ urbe & prædicere,

Omnis tenerent mutuitanti credere,

Amorem multos illexe in dispendium,

Intemperantem, non modestum, injurium,

55 Trahere, exhaustire me quod quirem ab se domo. Mff. domum:

Rationem pessimam esse ; ea, quæ ipsius optima

Omnis labores invenisset perferens,

Amo-

38. *Eodem, quo amorem, &c.]* Venus eodem die me fecit multiloquum, quo amatorem. *Camer.*

44. *Leno importunus.]* Aptum Lenoni epitheton. *Importunus* enim est, qui alios quiescere non sinit. *Isidorus : Importunus, inquietus : quia non habet portum, id est, quietem.*

47. *Lenonum expromere.]* Post hunc versum restituendum in locum suum, qui vulgo est 53. *Amorem multos illexe in dispendium.* *P. Scrivenerius.*

52. *Omnis tenerent mutuitanti credere.]* Omnes abstinerent, caverent & parcerent credere pecuniam volenti mutuo sumere. Ita enim veterima quæque editio habet, mutuitanti. Rechte. nam hujusmodi verba præter eam quæ omnibus nota, frequentandi significationem, etiam cupiditate in interdum & conatum notant. *Certe venditare, est venditionis*

causa ostentare, vendere cupere, apud. Cic. Ita hic, mutuitanti, mutuari gentienti; ut mutuetur, omnia molienti. *Turneb.*

53. *Dispendium quod in dispendendo solet minus fieri.* *Varro.*

56. *Rationem pessimam esse.]* Nempe filii sic agentis. Ut apud Terentium: *Negueo satu mirari vestram rationem.* Male vero quidam: *ipsius optima;* quasi intelligat Lenonis commodo. Sed neque optima substantiae accipiendum, ut bona, cum opes significantur, quasi optima sint luculentissimæ opes. Hæc explicatio pessima est: & tamen Lambino subducta, apud quem legis: *ea optima,* hoc est, ea bona, quæ ipse perferens, &c. Quanto melius Taubmannus: *Optima scil. ratione: quæ ipse optima ratione invenisset.* Sic apud Plinium est de Metello: *magnam pecuniam bono modo invenire.* Gron.

F S

58. *Dif-*

- Amoris vi diffunditari ac deteri.
 Convictum tot me annos jam se pascere.
 60 Quod nisi puderet, ne luberet vivere.
 Sele extemplo ex ephebis postquam excesserit,
 Non, ut ego, amori, neque desidia in otio
 Operam dedisse, neque potestatem sibi
 Fuisse; adeo arcte cohibitum esse à patre:
 65 Multo opere immundo rustico se exercitum:
 Neque nisi quinto anno quoque posse tum visere
 Urbem, atque extemplo inde, ut spectavisset peplum,
 Rus rursum confessim exigi solitum à patre.
 Ibi multo primum se familiarium
 70 Laboravisse: quom hæc pater sibi diceret:
 Tibi aras, tibi occas, tibi seris, tibi eidem metis:
 Tibi denique iste pariet lætitiam labos.
 Postquam recesset vita patrio corpore,
 Agrum se vendidisse, atque eā pecuniā
 75 Navim, metretas quæ trecentas tolleret,

Pa-

58. *Diffunditari ac deteri.*] Camerar. alter, ac dieheret; alter, diedere. Acad. & prisca edit. ac dedere. Lege: *Amoris vi diffunditari ac didier, id est, dissipari.* Vetus poëta apud Ciceronem: *dide te ac disjice.* Gronovius.

59. *Convictum tot me annos jam se pascere, quod, &c.*] Dicit adolscens; Etiam hoc sibi à patre per contumeliam indigne objectum, se *convicium*, id est, opprobriamentum & ipsi & generi suo vivere, ac sine spe bona frugis, fruges paternas inutiliter depascere. cuius, nisi pudere mature occipiat, indignum esse adolescentem, qui vitam colat. Douza.

65. *Immundo rusticō se exercitum.*] Sic malim quam diviso verbo, *in mundo*. ut, *Immundum rusticum* sordes agrestium vocet. I. Gul.

66. *Posse tum visere.*] Lege: *posse invisere.* Scrivarius.

67. *Ut spectavisset peplum.*] Nam Panathenæis magnis, quorum feriæ quinquennales erant, (*Panathenæa enim parva singulis annis celebrabantur*) *peplus* seu

peplum Athenis Minervæ consecrabatur, cui intexta erat Titanomachia & victoria Palladis de Encelado. *Peplum* Trojanæ mulieres ferunt, ut ea veste Minervæ simulacrum induant, & deam propitiari habeant. Magnis enim in periculis deorum fidem & opem implorantes, eos vestibus etiam ornabant; illo cultu favorem numinis emere se credentes. Strenuorum quoque Ducum Athenis gesta in poplo intexta, templo Minervæ imposita fuere. Et Aristoteles librum suum, quem de Heroum tumulis conferat, *Peplum* ideo vocavit. Pepli autem oblatio in templo Minervæ & Homericæ est, Il. Lutatius Statii vetus & doctus interpres: *Peplum est testis candida, aureis clavis picta, sine manicis, quod simulacrum siebat.* Turneb. & Scalig.

70. *Laboravisse.*] Laborare etiam dicuntur, qui buccas inflant, ita Plinius de ranis loquitur. Scalig.

75. *Metretas.*] Pondus *amphora* five dolii five metretæ vini, centum librarum est. *Amphora* autem Attica Romanam dimidio, id est, urna superat. Agricola.

76. At-

Parasse, atque eapse merces vectatum undique :
Ad eo dum, quæ tum haberet, peperisse bona.
Me idem decere, si ut deceret me, forem.

Ego me ubi invisum meo patri esse intellego,

80 Atque odio esse me quo placere æquom fuit,
Amens amansque ut ut animum offirimo meum,
Dico esse iturum me mercatum, si velit:
Amorem misum facere me, dum illi obsequar.
Agit gratias mihi, atque ingenium allaudat meum.

85 Sed mea promissa non neglexit persequi.

Ædificat navim Cercurum & merces emit :
Pafata navi, imponit. præterea mihi
Talentum argenti ipsius sua annumerat manu :
Servom una mittit, qui olim à pueri parvulo

90 Mihi paedagogus fuerat, quasi uti mihi foret
Custos. iisce confectis navium solvimus :
Rhodium venimus. ubi, quas merces vexeram,
Omnis, ut volui, vendidi ex sententia,
Lucrum ingens factò, præterquam mihi meus pater Doux. facies

95 Dedit æstimatas merces. ita peculium
Corifcio grande. sed, dum in portu illi ambulo,
Hospes me quidam agnoscit, ad cœnam vocat.
Venio, decumbo, acceptus hilare atque ampliter,
Discubitum noctu ut innus, ecce ad me advenit

100 Mulier, qua mulier alia nulla est pulchrior :
Ea nocte mecum illa hospitis jussu fuit.
Vosmet videte, quam inhi valde placuerit!

Postri-

76. *Atque eapse merces vectatum undique.]* Ingeniole sic Scal. emendat: paulo tamen propius ad antiquam scripturam ego, *Parasse, atque eape in Persis vectatum undique: & convenit aptissime sententia. Solebant enim Attici cives in Persiam aut Asiam aut Ægyptum rei quærendæ caussa navigare; tum illie circumvehi & mercaturæ operam dare. donec onusti opibus & quæstu magno facto, dereditu cogitarent. I. Gul. Atque eapse merces vectatum.]* Hæc Scaligeri conjectura est, quum legeretur: atque

ea semper eis vectatum. A quo parum abeant scripti. Gulielmus: *ea se in Persis.* Acidalius: *ea semet sic.* Scio ut τὸν vectatum pro vectasse possit defendi. Malitiam tamen: *Parasse, atque iſſe merces vectatum undique. Ut irentur.* sic ire vectatum. Gronovius.

86. *Cercurum.]* Cercurus, navis Asia na prægrandis, ut docet Nonius: à Corcyra vel Cercyra insula. τὸν κέρκυραν & τὸν πάρωνα Græci navibus nomina fecerunt, οὐδὲ τὴν περιπατησαν τὸν πάρωνα. Camer.

Postridie hospitem adeo, oro ut vendat mihi.
 Dico ejus pro meritis gratum me & munem fore,
 105 Quid verbis opus est? emi, atque advexi heri.
 Eam me advexit nolo resciscat pater.
 Modo eam reliqui ad portum in navi, & servolum.
 Sed quid currentem servom à portu conspicor?
 Quem navi abire yetui, timeo quid siet,

Lamb. memo-
rem fore.

104. Munem.] Id est, consentientem bus rebus res munes contrariae sunt. Fe-
 ad ea, que amicus velit. Nonius. Idem stus, certum & officiosum interpretatur,
 est, ac si dixisset; Pro meritis ejus me ἀπελεῖται. Reward.
 obligatum illi agnosco. nam immuni-

A C T U S P R I M I S C E N A S E C U N D A .

A C A N T H I O , C H A R I N U S .

EX summis opibus viribusque usque experire, nitere,
 Herus ut minor operatua servetur: agedum, Acanthio,
 Abige abste lassitudinem. cave pigritiae prævorteris:
 Simul enicato suspitus, vix suffero hercle anhelitum.
 5 Simul autem plenissime eos, qui ad vorsum eunt,
 aspellito,
 Detrude, deturba in viam. hæc hinc disciplina pessima est.
 Currenti, properanti haud quisquam dignum habet decedere.
 Ita tres simili res agendæ sunt, quando unam occuperis:
 Et currendum, & pugnandum, & autem jurgandum est in via.
 10 Ch. Quid illud est, quod ille tam expedite exquirit cursuram
 sibi?

Palm. ci-
spellito.

Cura est negotii quid sit, aut quid nunciet. Ac. nugasago.

Quam maxime resisto, tam res in periculo vortitur.

Ch. Mali nescio quid nunciat. Ac. genua hunc cursum de-
 ferunt. Perii!

1. **E**X summis, &c.] Seipsum & pedes suos ad cursuram hortans Acanthio ita loquitur: Ex summis opibus, &c. id est, summo opere. Grammatici, qui opem significare tantum auxilium, opes, divitias, censem; Sallusto respondeant, & pereant. Palmer.

4. **E**nicato suspitus.] Id est, crebras istas atque identidem repetitas anhelis pectoris reciprocationes (vitium asthmatis peculiare) facio enices atque pervincas, animi invicti pervicacia ac firmi-

tudine. Douza. Hic versus trajiciendus post eum qui vulgo est 15. hoc modo: *Nimis nihil tibi censem Simul emicat spiritus. vix suffero anhelitum.* P. Scrivenerius. *Vix suffero hercle anhelitum.*] Idem quod mox dicit: Perii! animam neque vortere, id est, recipere anhelitum; nempe ut sursum adscendat, emicetque quasi in petitus, ut loquitalibi. Douz.

5. **P**lenissime.] Bene, cumulate. Plenissime toto corporis impetu. Boxhornis.

14. Lier.

Perii! seditionem facitlien , occupat præcordia.

15 Perii! animam nequeo vortere. nimis nihil tibicen siem!

Ch. Attu edepol sume laciniam , atque absterge sudorem tibi.
Ac. Nunquam edepol omnes balineæ mihi hanc laffitudinem
eximent.

Domin' an foris dicam esse herum Charinum? Ch. ego ani-
mi pendeo ,

Quid illud sit negotii : lubet scire ex hoc me, ut sim certior.

20 Ac. At etiam adsto ? at etiam cesso foribus facere hisce assulas?
Aperite aliquis. ubi Charinus hertus? domin' est an
foris?

Num quisquam adire ad ostium dignum arbitratur? Ch. ecce
me ,

Acanthio quem quæris. Ac. nisquam est disciplina ignavior.

Ch. Quæ te res male agitant? Ac. multæ , here , te atque me.

Ch. quid est negotii?

25 Ac. Periimus. Ch. principium inimicis dato. Ac. at tibi
sortito id obtigit.

Ch. Loquere id négotii , quicquid est. Ac. placide : volo ac-
quiescere.

Tua cauilla rupi ramices , jamdudum sputo sanguinem.

Ch. Resinam ex melle Ægyptiam vorato , salvom feceris.

*Mf. alter
Charinum
servos.*

Ac. At

14. *Lien occupat præcordia.]* Vide no-
tas Casin. act. 2. sc. 6. yf. 62.

15. *Nimis nihil tibicen siem.]* His
enim largo & expedito spiritu opus est.
Anima, sp̄ritus est, quo calamus infla-
tur. Varro : *Phrygio per ossa cornu liqui-
la canit anima*. Apul. *Nondum quidem
am infessa anima sono; nec tam pluriformi
nodo; nec tam multiforatal tibia.*

16. *Laciniam.]* Vide notas Asin. act. 3.
c. 2. yf. 41.

20. *Foribus facere assulas.]* Vide notas
Capt. act. 4. sc. 2. yf. 52.

23. *Ignavior.]* Scil. quam domi no-
træ : ubi nemo familiarium pulsanti
neque respondent, neque fores aperiunt.
Lambin.

25. *Principium inimicis dato.]* Mos
deprecandi scæva & infelicia solemnis
reteribus. Terent. Heaut. *istuc inimicus
iostris sit.*

26. *Placide: volo acquiescere.]* Ita in-
terpungas. Neque enim hoc dicit Servu-
lus, velle se placide quiescere : sed jubet
herum placide singula exquirere. sibi
enim cursu defatigato quiete opus esse.
Placide, id est, lente, cum mora, paulla-
tim, cui è regione respondet, *pròpere*.
Mil. *Propere hoc, non placide decet.* J. Guil.

27. *Rupi ramices, jamdudum sputo san-
guinem.]* Scio, quid alii hic dicant. Ego
vero & omnes docti negant, sputum san-
guinis scrotum sequi diruptum. Proin-
de *ramices* hoc loco explicò venas pecto-
ris latae: quas fortasse sic nominat, quod
populari ac rustico vocabulo quæque ve-
næ amplæ, ut *varices* nuncupatæ, etiam
ramices vocarentur. Mercurial.

28. *Resinam ex melle.]* Neque vero
Resinam ex melle Ægyptiam devorare
(quod Charinus ludens Acanthioni sua-
det)

- Ac. At tu edepol calidam picem bibito, ægritudo abscesserit.
- 30 Ch. Hominem ego iracundiores, quam te, novi neminem.
- Ac. At ego maledicentiores, quam te, novi neminem.
- Ch. Sin saluti quod tibi esse censeo, id consuadeo.
- Ac. Apage istiusmodi salutem, cum cruciatu quæ advenit.
- Ch. Dic mihi AN BONI QUID USQUAM EST,
quod quisquam uti possit.
- 35 Sine malo omni: aut ne laborem capias, cum illo uti voles?
- Ac. Nescio ego istæc: philosophari nunquam didici, neque
scio.
- Ego bonum, malum quo accedit, mihi dari haud Rittersh. malum
quo accedit.
- Ch. Cedo tuam mihi dexteram, agedum, Acanthio. Ac. hem,
dabitur: tenet.
- Ch. Vin' tu te mihi obesse sequentem, an nevis? Ac. opera
licet
- 40 Experiri, qui me rupi causa currendo tuâ.
- Ut quæ scirem, scire actutum tibi liceret. Ch. liberum
Caput tibi faciam, paucos cis menses. Ac. palpo percūtis.
- Ch. Ego' ausim tibi usquam quicquam facinus falsum pro-
loqui?
- Quin jam priusquam sim elocutus, scis, si mentiri volo. Ac. ah.
- 45 Laſſitudinem hercle verba tua mihi addunt, enicas.
- Ch. Siccine mihi obsequens es? Ac. quid vis faciam? Ch. tun'
id quod volo.
- Ac. Quid est igitur, quod vis? Ch. dicam. Ac. dice. Ch. at
enim placide volo.
- Ac. Dormientes spectatores metuis ne è somno ex̄cites.
- Ch. Væ tibi. Ac. tibi equidem à portu apporto hoc. Ch. quid
fers? dic mihi.
- 50 Ac. Vim, metum, cruciatum, curam, jurgiumque atque
inopiam.
- Ch. Pe-
det) ramicum est remedium. quas sola
Chirurgica operatione curari, magni
medicinae auctores docent. Nos nostrum
agamus. & quidem, Resinam ex melle,
valet, Resinam cum melle: μέλισθη,
ui loquitur Dioscorid. Sic. Var. 3. de
- Rust. Pallis apponitur nasturtium ex aqua
in vas. Et Hom. Od. 19. οἰλίας πρεσβύτερος οὐδὲ Κύριος οὐδὲ Ανδρεῖς τρiticum ex
aqua comedunt. Mercurial.
42. Falpo percūtis.] Vide notas Am-
phitr. act. 1. sc. 3. n. 9.
55. Quam-

CH. Perii! tu quidem thesaurum huc mihi apportavisti mali.
Nullus sum. AC. immo es. CH. scio jam miserum dices. AC. tu
dixisti, ego taceo.

CH. Quid istuc est mali? AC. ne rogites: maximum infortu-
nium est.

CH. Obscero, dissolve jam me: nimis diu animi pendeo.

55 AC. Placide, multa exquirere etiam prius volo, quam vapu-
lem.

CH. Hercle vero vapulabis, nisi jam loquere, aut hinc abis.

AC. Hoc sis vide, ut palpatur! nullus est, quando occœpit,
blandior.

CH. Obscero hercle oroque, ut, istuc quid sit, actutum indices:
Quandoquidem mihi supplicandum feryolo video meo.

60 AC. Tandem indignus videor. CH. immo dignus. AC. equi-
dem credidi.

CH. Obscero, num navis perit? AC. salva est navis, ne time.

CH. Quid alia armamenta: AC. salva & sana sunt. CH. quin
tu expeditis,

Quid siet, te quod me per urbem currens quærebas modo.

AC. Tu quidem ex ore orationem mihi eripis. CH. taceo,
AC. tace.

65 Credo si boni quid ad te nunciem, infestes acriter:

Qui

55. *Quam vapulem.* [Leg. *vapules*.] dixerat Charinus: *Dissolve me: nimis diu animi pendeo.* metaphoræ à servis aut aliis, qui in quæstione funibus torquentur, ducta. cui servus in eadem meta- phora persistens subjicit: immo nondum tempus est dissolvere: multa enim à te pendente adhuc exquirere volo, ante- quam vapules, hoc est, si verba spectes, antequam huic cruciatui, quo pendens distinetis, etiam virgas addam: vult au- tem; antequam malum, quod tibi dictu- rsum, plene cognoscas. Qui mutarunt in *vapulem*, putarunt servo minus conve- nire, ut hero hæc dicat: cum tamen tota hac Scena admodum verniliter ipsi insultet. Et herus mox ipsi ex joculario ve- rum malum interminatur, *hercle vero va- pulabis, &c.*] Quod si omnino, *vapulem*, retenendum est, actiye oportet accipias,

quod mox adolescens invertit, & passive usurpat. Posset etiam dici, *Servum pèr jocum alias Plauto usitatum*, sermonis formam mutare, & quod de herò dicere incepérat, in sece flagitia desinere. *Pistoris.* *Quam vapulem.*] Jocus est ele- gans à *Se cesariorum*. Nihil enim ta- le exspectabant spectatores: sed *qua sci- re vū, enuntiem.* At ille, inquit, *quam vapulem*, quasi præfigaret malum nuntiū de muliere visa ab sene, se expiatu- rum plagiis ab adolescenti hero acceptis, tanquam esset illius culpa, qui non satis custodisset. *Priusquam vapulem, est; priusquam audias ex me, ob quæ vapulem.* Vide 4. obs. 13. *Grönov.*

60. *Equidem credidi.*] Me dignum esse, cui supplices. Alii: me indignum videc tibi, cui supplices. *Lambi- nus.*

71. Octo-

Qui nunc, cum malum audiendum' sit, flagitas me ut eloquar:
C. Obsecro hercle te, istuc uti tu mihi malum facias palam.
A. Eloquar, quandoquidem me oras. tuus pater. **C.** quid
 meus pater?

A. Tuam amicam. **C.** quid eam? **A.** vidit. **C.** vidit?
 vae misero mihi!

70 **H**oc, quod te interrogo, responde. **A.** quin tu, si quid vis,
 roga.

C. Qui potuit videre? **A.** oculis. **C.** quo pacto. **A.** hian-
 tibus.

C. I hinc dierectus: nugare in re capitali meâ.

A. Qui, malum, ego nugor, si tibi, quod me rogas, respondeo?

C. Certen' vidit? **A.** tam herele certe, quam ego te, ac tu
 me, vides.

75 **C.** Ubi eam vidit? **A.** intus intra navim, uti prope aslitit
 Et cum eâ confabulatus est. **C.** perdidisti me pater!

Eho tu, echo tu, quin cavisti ne eam videret verbero?

Quin, scelesti, abstrudebas, ne eam conspiceret pater?

A. Quia negotiosi etamus nos nostris negotiis:

80 **A**rmaimentis complicandis & componendis studuimus.

Dum hæc aguntur, leimbo advehitur tuus pater pauxillulò:

Neq; quisquam hominem conspicatu'st, donec in navi super.

C. Nequicquam mare subterfugi sœvis tempestatibus.

Equidem jam me censem esse in terra atque in tuto loco:

85 Verum video me ad saxa ferri sœvis fluctibus.

Loquere porro quid sit actum. **A.** postquam aspexit mulie-
 rem,

Rogitare occœpit quoja esset. **C.** quid respondit? **A.** ilico
 Occurri atque interpellò, matri te ancillam tuæ

Emif-

71. *Oculis.*] Jocus ex ambiguo. V. N.
Mil. 3. 1.

72. *Dierectus.*] Vide notas Capiteiv.
 act. 3. sc. 4. ysl. 103.

80. *Et componendis studuimus.*] Male
 hodie sic legitur, pro *tumicibus*, id est,
 velis carbasinis: quæ Græcis *θύμισες*,
 Lucil. *Indimus ei tomices canabinas*. Di-
 cebant etiam, *tumicularis & tumiclas*: ut,
tumicla sparta. apud Apul. Etiam *tumi-*

cem pro *vibice usurabant*. Gloss. *Tumex*,
τυμωδίη, *αιρετάντις τύπος*. Sed tunc
 Latinum est, à *tumendo* scilicet. *Sca-*
liger.

82. *Conspicatu'st*, *donec in navi super.*]
 Id est, in superiori navi parte. Nam qui
 in navis superiori parte est, is & super &
 in navi est. Solebant autem præpositio-
 nes interdum geminare: ut *In circum pro*,
circumquaque: *In super*, *in ante*, *ad ex*,

ad

- Emisse illam. Ch. visu' st tibi credere id? Ac. etiam rogas?
 90 Sed scelestus subigitare occæpit. Ch. illamne, obsecro?
 Ac. Mirum, quin me subigitaret. Ch. edepol cor miserum
 meum,
 Quod guttatum contabescit, quasi in aquam indideris salem.
 Perii! Ac. hem istuc unum verbum dixisti verissimum:
 Stultitia istæc est. Ch. quid faciam? credo, non credet pater,
 95 Si illam matri meæ emisse dicam. post autem mihi
 Scelus videtur, me parenti proloqui mendacium.
 Neque ille crebet, neq; credibile est formâ eximiâ mulierem,
 Eam me emisse ancillam matri. Ac. non taces, stultissime?
 Credet hercle, nam credebat jam mihi. Ch. metuo miser,
 100 Ne patrem præhendat, ut sit gesta res, suspicio.
 Hoc quod te rogo, responde mihi. Ac. quæso, quid rogas?
 Ch. Num esse amicam suspicari visus est? Ac. non visus est.
 Quin, quicque ut dicebam, mihi credebat. Ch. verum, ut
 tibi quidem
 Visus est. Ac. non, sed credebat. Ch. vñ mihi misero, nul-
 lus sum!
 105 Sed quid ego hîc in lamentando pereo, ad navim non eo?
 Sequere. Ac. si istac ibis, commodum obviam venies patri.
 Posteaquam aspiciet te timidum esse atque exanimatum, ilico
 Retinebit, rogitabit, unde illam emeris, quanti emeris,
 Timidum tentabit te. Ch. quin hac ibo potius. jam censes
 patrem
 110 Abiisse à portu? Ac. quin eâ ego huc præcucurri gratia,
 Ne te opprimeret imprudentem, atq; electaret. Ch. optume.
 ad ultra, ab ante, in coram, in palam, ab
 usque, ex usque, in usque. Papinianus:
 strictam rationem in super habere. hoc est,
 ejus, quod superabundabat, loco labere:
 & quia id quod abundant, negligere ple-
 rumque solemus, idcirco in super habere,
 pro negligere positum est. Et hujusmodi
 geminatas præpositiones, separatas suis
 fe, non conjunctas, probari facile potest.
 Cic. in ante diem, & ex ante diem Non.
 Iunii. ad ex Cal. Mart. Ter. Eunuch. Ex
 æthiopia est usque hac. Rævard.
 93. Subigitare.] Vide notas extrema
- Capteiv. Per lasciviam nequiter attri-
 ñare.
 101. Responde, quæso. Ac. quid.] De-
 sperabundus adolescens quasi supplex fit
 servo. Grut.
 111. Electaret.] Incogitanter sane
 Lamb. substituit, eluctaret, verbum ni-
 hili, nec hic Latinum. Electaret, fin-
 cerum & probum est; quod valet, ro-
 gando & appellando blande eliceret, ero-
 gitaret, idem, quod alibi dixit. exte-
 rebrare, expalpare, in questione exculpere.
 J. Gul.

ACTUS SECUNDI SCENA PRIMA.

D E M I P H O.

MIris modis Dii ludos faciunt hominibus,
Mirisque exemplis somnia in somniis danunt.

*Paff. omnia
in somnis.*

Velut ego nocte hac, quæ præteriit, proxima
In somnis egi satis, & fui homo exercitus.

5 Mercari visus mihi sum formosam capram,
Ei ne noceret, quam domi ante habui capram,
Neu discordarent, si ambo in uno essent loco;
Posterius quam mercatus fueram, visus sum
In custodiam eam Simiae concredere.

10 Ea Simia adeo post haud multo ad me venit,
Male mihi precatur, & facit convitium:
Ait se fæse illius opera atque adventu capræ,
Flagitium & damnum fecisse haud mediocriter.
Dicit capram, quam dederam servandam sibi,

15 Suæ uxoris dotem ambadedisse. oppido
Mihi illud videri mirum, ut una illæc capra
Uxor Simiae dotem ambaderet.
Instare factum Simia: atque hoc denique
Respondet, ni properem illam ab fæse abducere,

20 Ad me domum intro ad uxorem ducturum meam.
Atque oppido, hercle, bene velle illi visus sum.
Aſt non habere quoi commendarem capram,
Quo magis, quid facerem, cura cruciabar miser.
Interea ad me hædus visus est aggredirier,

In fit

1. **M**Iris modis, &c.] Sciendum autem, non Sabinos solum, ut habet verius adagium, sed etiam Poëtas, quod volunt, somniare: ita lepidum hoc somnium est & nimium præsenti eventu.

I. Gul. V. N. Bacchid. act. 4.3. versic. 23.

4. **Egi satis.**] Inversum per μετάβεστα, pro fategi, δέπο τε sat agere. Cato: *Iam apud vallum nostri satis agebant. Douz.*

17. **Dotem ambaderit.**] Ludit in verso ambadebere. Sonus in eo est vocis ambo: cui opponit unum. Et ait mirari se,

quomodo una capra dotem ambaderet. Hoc ita nisi accipias, nihil in iis verbis salis est: quanquam & illud simul ridicule miratur, quomodo capra unica totam domum arrodere circumquaque potuerit. *Acidal.*

21. **Atque oppido, hercle.**] Hunc versum præpono alteri, *Aſt non hercle.* Caufas enim sollicitudinis duas ponit Demiphō, suam benevolentiam in capellam, & quod eam abstrudere nusquam posset. I. Gul:

32. *Reſt.*

- 25 Infit mihi prædicare , fese ab Simia
 Capram abduxisse , & cœpit irridere me.
 Ego enim lugere , atque illam abductam conqueri.
 Hoc quam ad rem credam pertinere somnium ,
 Nequeo invenire. nisi capram illam suspicor
- 30 Jam me invenisse quæ sit , aut quid voluerit :
 Ad portum hinc abii mane cum luci simul ,
 Postquam hic , quod volui , transagi , atque ego conspicor
 Navem ex Rhodo , qua est heri advectus filius ,
 Collibitum est illud mihi , nescio quā , visere :
- 35 Escendi in lebum , atque ad navim advehor : atque ego
 Illam conspicio forma eximia mulierem ,
 Filius quam advexit meus matri ancillam suæ.
 Quam ego postquam aspexi , non ita amo ut sani solent
 Homines : sed eodem pacto ut infani solent.
- 40 Amavi hercle equidem ego olim in adolescentia :
 Verum ad hoc exemplum nunquam . ut nunc insanio !
 Unum quidem hercle jam scio , periisse me.
 Vosmet videte cæterum quantissem.
 Nunc hoc profecto sic est : hæc illa est capra.
- 45 Sed simia illa atque hædus timeo quid velint.
 Sed conticescam . vicinum eccum , exit foras.

32. *Postquam hic id.] Ita Mff. Cam.* queo. Putabam enim Senem non alia non illic. Nam quid ad portum negotii de caussa ad portum vidisse , quam ut de transigendum fuerit Seni , excitatne ne- redditu filii quid cognoscetet. Schoppius.

ACTUS SECUNDI SCENA SECUNDA.

LYSIMACHUS , DEMIPHO , LORARII.

- P rofecto ego illunc hircum castrari volo ,
 Ruri qui nobis exhibet negotium.
 De. Nec omen illud mihi , nec auspicium placet.
 Quasi hircum , metuo , ne uxor me castret mea ,
 Atque illius hæc nunc simiæ parteis ferat.
 Lr. Itu hinc ad villam , atque istos rastros villico
 Pisto ipsi facito coram ut tradas in manum ,
 Uxori facito ut nuncies , negotium

Mihi esse in urbe, ne me exspectet: nam mihi
10 Tres hodie lites judicandas dicio.

I, & hoc memento dicere. Lo. nunquid amplius?

Ly. Tantum est. De. Lysimache, salve. Ly. euge, Demipho,
Salve. ô quid agis? quid fit? De. quod miserrimus.

Ly. Dii melius faxint. De. Dii hoc quidem faciunt. Ly. quid
est?

15 De. Dicam, si videam tibi esse operam aut otium.

Ly. Quanquam negotium est, si quid vis, Demipho,
NON SUM occupatus unquam amico operam dare.

De. Benignitatem tuam mihi experto prædicas.

Quid tibi ego ætatis videor? Ly. Acherunticus,
20 Senex, vetus, decrepitus. De. perorse vides.

Puer sum, Lysimache, septuennis. Ly. sanun' es?

Qui puerum te esse dicas? De. vera prædico.

Ly. Modo hercle in mentem venit, quid tu dices?

SENEX CUM extemplo est, jam nec sentit, nec sapit;

25 Ajunt solere eum rursum repuerascere.

De. Immo bis tanto valeo, quam valui prius.

Ly. Bene hercle factum, & gaudeo. De. immo si scias,
Oculis quoque etiam plus jam video, quam prius.

Ly. Bene est. De. malam rem dico. Ly. jam istuc non bonum
est.

30 De. Sed ausimne ego tibi eloqui, si quid velim?

Ly. Audacter. De. animum advorte. Ly. siet sedulo.

De. Hodie ire in ludum occœpi litterarium,

Lysimache: ternas scio jam. Ly. quid ternas? De. A M O.

Ly. Tun' capite cano amas, senex nequissime?

35 De. Seu canum, seu istuc rutilum, five atrum est, amo.

Ly. Ludificas nunc tu me hic, opinor, Demipho.

De. De-

10. **L**ites judicandas.] Lites judicio
disceptandas, & peragendas.
Notandum, reo tribui: quod proprium
est judicis. Pari ratione condemnare ad-
versarium dicitur is, qui litem vincit, ac
judicatum reum facit. Siberus.

11. I, & hoc memento.] Ei, ἀρχαῖνῶς
in Plaut. & Terent. semper scribitur,
quod nos ii. Jubet enim puerum abire,

& quæ imperarat, recte nunciare. I. Guil.
26. Valeo.] Valeo, scil. ab animo:
hoc est, bis plus sentio ac sapio quam
olim.

Iucundum cum etas florida ver ageret.
Douza.

33. Amo.] Censet Emmanuel Alvarns
senem intelligere ternas conjugationes;
quarum paradigmata sint, Amo, Doceo,
Lego.

- DE. Decide collum, si falsum est uti loquar:
 Vel, ut scias me amare, cape cultrum, seca
 Digitum vel aurem, vel tu nasum, vel labrum:
 40 Si movero me, seu secari sensero,
 Lysimache, autor sum uti me amando h̄ic enices.
 LY. Si unquam vidisti pictum amatorem, hem illic est.
 Nam meo quidem animo vetulus, decrepitus senex
 Tantidem est, quasi sit signum pictum in pariete. Acid. tantum
tandem est.
- 45 DE. Nunc tu me, credo, castigare cogitas.
 LY. Ego' te? DE. nihil est jam quod tu mihi succenseas:
 Fecere tale ante alii spectati viri.
 H U M A N U M amare est, humanum autem ignoscere est.
 Ne sis me objurga. hoc non voluntas me impulit. Doux. Nescis?
ne obj.
- 50 LY. Quin non objurgo. DE. at ne deteriore tam
 Hoc factio ducas. LY. egone te? ah, ne Dì siverint!
 DE. Vide sis modo etiam. LY. visum' st. DE. certen'? LY. per-
 dis me.
 Hic homo ex amore insanit. nunquid vis? DE. vale.
 LY. Ad portum propero: nam ibi mihi negotium est.
- 55 DE. Bene ambulato. LY. bene valeto. DE. bene sit tibi.
 Quin mihi quoque etiam est ad portum negotium.
 Nunc adeo ibo illuc. sed optume gnatum meum
 Video, eccum operiar hominem: hoc nunc mihi viso est opus.
 Huic persuadere, quomodo potis siem,
- 60 Ut illam vendat, neve det matri suæ:
 Nam ei dono advexe audivi. sed præcauto est opus,
 Nead illam me animuum adjecisse aliqua sentiat.

Lego. Sed mihi dubium non est, quin ternæ literæ A, M, & O, intelligentur
 Nam pueritia Romana, cui lingua Latina
 erat vernacula, non conjugationibus di-
 scendis occupabatur; sed duntaxat legere
 scribereque discebat: cujusmodi veterum
 fuit γεραπετην. Illud etiam *Emma-
 nueli* adversatur, quod ternas quidem
 literas uno die puer in ludo discat; ternas
 conjugationes tam brevi spatio discere
 non possit. *Voxim.*

49. *Hoc non voluntas.*] Pro ad hoc. L.
 Sed J. Gul. & Acid. hoc, antiqua ratione
 scribendi ajunt esse *huc*. Libri tamen
 vett. aliter: neque male distinguunt, ne
 objurgo hoc: quasi sit, propter hoc. T.
 51. *Ah! ne dii siverint.*] Proverbia-
 lis deprecatio fuit hæc veteribus. Græci,
 μὲν θύσιο.

58. *Hoc nunc mihi viso est opus.*] Le-
 ge: hoc nunc mihi usu est opus. Scrive-
 riūs.

ACTUS SECUNDI SCENA TERTIA.

CHARINUS, DEMIPHO.

Homo me miserior nullus est æque, opinor,
Neque adversa quoq; sint plura sempiterna.
Satin' quicquid est *ut* quam rem agere occœpi,
Proprium nequit mihi evenire quod cupio?
¶ Ita mihi mala res objicitur aliqua,
Bonum quæ meum comprimit consilium:
Miser amicam mihi paravi, animi caussa, pretio;
Ratus clam patrem meum posse habere.
Is rescivit, & vidit, & perdidit me.

10 Neque is, cum roget, quid loquar cogitatum est,
Ita animi decem in pectore incerti certant.
Nec, quid corde nunc consilii capere possim
Scio, tantus cum cura meo est error animo.
Dum servi mei per placet mihi consilium,

15 Dum rursus haud placet: nec pater potis videtur
Induci, ut putet martri ancillam emptam esse illam.
Nunc si dico ut res est, atque illam mihi me
Emisse indico, quemadmodum existimet me?
Atque illam abstrahat, trans mare hinc venum asportet.

20 Scio, favos quam sit, domo doctus. igitur hoccine est
Amare? arare mavelim, quam sic amare.
Jam hinc olim invitum domo extrusit ab feso,
Mercatum jussit ire: ibi hoc malum inveni. UBI
VOLUPTATEM ægritudo vincat, quid ibi inest amoeni?

25 Nequicquam abdidi, abscondidi, abstrusam habebam.
Musca est meus pater, nihil potest clam illum haberi.

Nec

4. *Proprium.*] Id est, diuturnum, disceret. Amph. 2. I. *experiordomo.* Grut. flabile. V. N. Trin. act. 5. 2.
18. *Quemadmodum existimet me.*] Forte: levem admodum exist. Scrivierius. V. N. Cercul. act. 1. 1.
20. *Domo doct.*] *Domo doctus*, vel *domi didicisse* dicitur, qui ex se ipso quid expertus est, nec opus habuit, ut aliunde
21. *Arare mavelim, &c.*] Martialis lib. 9. 22.
- Artemidorus amat, Calliodorus arat.
26. *Musca est meus pater, nihil.*] Non enim parasiti solum musca dicti sunt olim, sed etiam homines curiosi, qui nihil non exquirunt & penetrant. Itaque Aegy.

Nec sacrum, nectam profanum quicquam est, quin
Ibi ilico adsit. nec, qui rebus meis
Confidam, mihi ulla spes in corde certa est.

30 DE. Quid illuc est, quod solus secum fabulatur filius?
Sollicitus mihi nescio quare videtur. CH. attate!

Meus pater hic quidem est, quem video. ibo, alloquar. quid
fit, pater?

DE. Unde incedis, quid festinas, gnate mi? CH. recte, pater.

DE. Ita volo. sed istuc quid est, tibi quod commutatu'st color?

35 Nunquid tibi dolet? CH. nescio quid meo animo est ægre, pater.
Postea hac nocte non quievi satis mea ex sententia.

DE. Per mare ut vectus, nunc oculi terram mirantur tui.

CH. Magis opinor. DE. id est profecto. verum actutum abs-
cesserit.

Ergo edepol palles: si sapias, eas ac decumbas domi.

40 CH. Otium non est, mandatis rebus prævorti volo.

DE. Cras agito, perendie agito. CH. saepe ex te audivi, pater:
REI MANDATÆ omnes sapientes primum prævorti decet.

DE. Age igitur, nolo advorsari tuam advorsus sententiam.

CH. Salvos sum, si quidem isti docto solida & perpetua est fides.

45 DE. Quid illuc est, quod ille solus se in consilium sevocat?

Jam non vereor, ne illam me amare hic potuerit resciscere.

Quippe haud etiam quicquam inepte feci, amantes ut solent.

CH. Res adhuc quidem hercle in tuto'st, nam hunc nescire
sat scio

De illa amica. quod sisiret, esset alia oratio.

50 DE. Quin ego hunc aggredior de illa? CH. quin ego hinc me
amolior?

Eo

Ægyptios Orus tradit cum impudentiam
signare vellent, muscam pinxit, quod
nimurum vix abacta nihilominus conti-
nuo redeat. *Lipstus.*

29. *Spes in corde certa est.*] Forte, *creta*
est. Scrivenerius.

33. *Recte, pater.*] Quasi dicat: Non
festino pater. *Recte enim usurabant in-*
terdum veteres, cum negare vellent:
negationis tamen particulam religione
obligati ponere nollent. Terentius

Hecyr. *quid es tam tristis?* P. recte, ma-
ter. Ad quem locum Donatus: *Sic lo-*
quimur, cum sine injuria interrogantis ali-
quid reticemus.

39. *Postea.*] Id est, præterea. D.

37. *Mirantur tui, &c.*] Ita MSS. Pa-
lat. Sed J. Guil. distinguit: *tui magis.*
CH. *opinor.* DE. *id.* Scilicet, qui diu in
mare vectus erat, magis terram miraba-
tur, quam solitus erat.

38. *Abscesserit.*] Scil. ægritudo.

G 4

57. Non

Eo ego, ut quæ mandata, amicus amicis tradam. DE. immo
mane.

Paucula etiam sciscitare prius volo. CH. dic quid velis.

DE. Usquene valuisti? CH. perpetuo recte, dum quidem illuc
fui.

Verum in portum huc ut sum advectus, nescio qui animus mi-
hi dolet.

55 DE. Nausea edepol factum credo: verum actutum abscesserit.

Sed quid ais? ecquam tu advexti tuæ matri ancillam Rhodo?

CH. Advexi. DE. quid? ea ut videtur mulier? CH. non
edepol mala.

DE. Ut morata est? CH. nullam vidi melius mea sententia.

DE. Mihi quidem edepol visa est, cum illam vidi. CH. eho,
an vidisti pater?

60 DE. Vidi: verum non ex usu nostro est, neque adeo placet.

CH. Qui vero? DE. quia non nostra forma in habet dignam
domo.

Nihil opus nobis ancilla, nisi quæ texat, quæ molat,

Lignum cædat, pensum faciat, ædis verrat, vapulet.

Quæque habeat cotidianum familiæ coctum cibum.

65 Horunc illa nihilum quicquam facere poterit admodum.

CH. È causa equidem illam emi, dono quam darem matri
meæ.

DE. Ne duis, neu te advexit te dixeris. CH. Dii me adjuvant!

DE. Labefacto paulatim. verum quod præterii dicere,

Neque illa matrem satis honeste tuam sequi poterit comes,

70 Neque finam. CH. qui vero? DE. quia illa forma matrem-
familias

Flagi-

57. Non edepol mala.] Id est, non de-
formis: ut Catull. D. Vide N. Milit.
act. 3. 4.

63. Ædes verrat.] Σύπειρ σόμα,
Eurip. Vide P. Viſt. I. 11. 1.

64. Quæque habeat.] Coquam signi-
ficat, & quæ panem faciat; non, ut
censet Palmerius, quæ avide vescatur
miseris his quotidianis servilibus escis.
in quam quidem sententiam legebat is,
Quæque aveat quotid. Est ergo hæc cir-

cumlocutio coquæ. &c, habere coctum ci-
bum, nihil aliud, quam cibum coquere.
Ita idem noster apud Varronem libro 6.
de lingua Latina: Plautus Epeum fumifi-
cum, coquum: ab Epeo illo, qui dicitur ad
Trojam fecisse equum Trojanum Argivū,
& apte cibum curasse. Ides ait; Epeum
fumificum, qui legioni nostra habet coctum
cibum. Joeose cocum ait vocari à Plauto
Epeum fumificum. Talis autem formula
loquendi & illa est Cicer. 3. de Rep. in-
festans

Flagitium sit, si sequatur, quando incedat per vias:

Contemplent, conspiciant omnes, nutent, nictent, sibilent,
Vellcent, vocent, molesti sint, occident ostium.

Impleantur meæ fores elogiorum carbonibus.

75 Atque ut nunç sunt maledicentes homines, uxori meæ
Mihi objectent lenocinium facere. nam quid eo est opus?

CH. Hercle quin tu recte dicis: & tibi assentior ego.

Sed quid illa nunc fiet? DE. recte. ego emero matri tuæ
Ancillam virginem aliquam non malam, forma mala,

80 Ut matrem addebet familias, aut Syram, aut Ægyptiam:

Ea molet, conficiet pensum, pinsetur flagro, neque

Propter eam quicquam eveniet nostris foribus flagitiis.

CH. Quid si igitur reddatur illi unde empta est? DE. minime
gentium.

CH. Dixit se redhibere, si non placeat. DE. nihil istoc opus est:

85 Litigare nolo ego vos. quam tuam autem accusari Acid. neque
tuam autem.
fidem

Multo edepol, si quid faciendum est, facere damni mavolo,
Quam

festum habere, pro infestare, & similes
alibi. I. Gul. Vide Observationes no-
stras in Scriptores Ecclesiasticos cap. 17.
Gron.

73. Occident ostium.] Occentare, dice-
bant pro convictum facere, cum id clare &
cum quadam canore fieret, ut procul exau-
diri posset: quod turpe habebatur: quia non
sine causa fieri putatur. Festus.

74. Impleantur.] Qua ratione carbo-
nes impleant fores elogiis, questio est.
Ego id fieri arbitror, cum face extincta
inscribatur famosum aliquod ostio
carmen. Jam enim diu est quod Lipsius
docuit, amantes cum non reciperentur
à puellis intra ædes, deficientes faculas
sub auroram ad ostium abjecere solitos.
Sed hoc fuerit potentiorum. Callido-
res, accensa etiam lumina ostio illide-
bant, & minitabantur exusionem do-
mus: ut Persa, 4. 4. Inter hos medi-
erant, quibus sufficiebat januas amica-
rum calcibus impetrere, aut ferro inci-
dere, aut conscribillare extincto titione.
Atque ista eo libentius fiebant à petu-
lanti juventute: quia mala, carbone;

bona, creta solita erant notari. Persius
Sat. 5.

Quaque sequenda forent, & qua vitanda
viciſſim,

Ille prius creta, mox hac carbone nota-
sti, &c.

Nihil tamen vetat, quin & carbone ute-
rentur; ubi scilicet, januæ eo essent colo-
re ut creta in iis minus appareret. unde
Martial. 12. Epig. 62. Qui carbone rudi-
putrique creta Scribit carmina, &c. Gru-
terus.

84. Dixit se redhibere.] Hoc semel sic
usurpatum reperisse notat se Scipio Gen-
tilis in Originibus, ut sit rursus habere.
Sed jurisconsultis placuit redhibere dici
cum qui reddit: non qui recipit. Redhi-
bere est facere ut rursus habeat venditor,
quod habuerit, & quia reddendo id fie-
bat, idcirco redhibitio est appellata, qua-
si redditio; inquit Ulpianus. Nec se-
cundus Plautus in Mostellaria 3. 2. Si ma-
le emptæ Forent, nobis istas redhibere haud
liceret. Itaque & hic malum: Dixit
sibi redhiberi, hoc est, pactus est sibi
restitui. Gronovius.

Quam opprobramentum aut flagitium muliebre efferri domo.

Met tibi illam posse opinor luculente vendere.

CH. Dum quidem hercle ne minoris vendas, quam ego emi, pater.

90 DE. Tace modo: senex est quidam, qui illam man- Acid. qui
olim.
davit mihi

Ut emerem ad istanc faciem. CH. at mihi quidam adolescens, pater,

Mandavit ad illam faciem, ita ut illa est, emerem sibi.

DE. Viginti minis, opinor, posse me illam vendere.

CH. At ego, si velim, jam dantur septem & viginti minæ.

95 DE. At ego. CH. quin ego, inquam. DE. at nescis quid dicturus sum: tace.

Treis minas accudere etiam possum, ut triginta sient.

CH. Quo vortisti? DE. ad illum, qui emit. CH. ubinam est is homogentium?

DE. Eccillum video, jubet quinque me addere etiam nunc minas.

CH. Herkle illunc dii infelicit, quisquis est. DE. ibidem mihi

100 Etiam nunc adnutat, addam sex minas. CH. septem, mihi Nunquam edepol me vincet hodie; commodis poscit pater.

DE. Nequicquam poscit: ego habebo. CH. at illic pollicitus est prior.

DE. Nihili facio. CH. quinquaginta poscit. DE. non censem datur.

Potine ut nelicitere ad vorsum animi meis sententiam?

105 Maxumam herkle habebis prædam: ita ille est, quoi emitur, fenex.

Sanus

87. *Efferri domo.*] Malim: *afferri domo*, id est, quam ut in domum meam aliquid flagiti, occasione istius mulieris inferatur. *Pistor.*

88. *Met tibi illam posse opinor luculente vendere.*] *Tibi vendere hic idem est, quod tuo nomine, tuo cum lucro & commodo alteri vendere.* *Boxhornius.*

90. *Qui illam manda vit mihi.*] Malim legere, qui ancillam mandavit mihi Ut emerem. *Boxh.*

96. *Treis minas accudere.*] Hæc gestu adjuvanda sunt. Demipho enim, dum hæc loquitur, se vertit, & simulat se observare nutus ejus senis, cui ancillam empturum sese receperat. *Responsi Charrini*, quod sequitur: *Quo vortisti?* sententia ex gestu hoc dependet. *Boxhorn.*

101. *Commodus.*] *Lego: hic commodius poscit, pater, id est, majori commodo nostro licetur, utpote qui majus pretium*

Sanus non est, ex amore illius. quod posces, feres.

CH. Certo edepol adolescens ille, quoi ego emo, effictum perit

Ejus amore. DE. multo hercle ille magis senex, si tu scias.

CH. Nunquam edepol fuit neque fiet ille senex insanior

110 Ex amore, quam ille adolescens, quoi ego do hanc operam, pater.

DE. Quiesce, inquam, istanc rem ego recte videro. CH. quid agis? DE. quid est?

CH. Non ego illam mancupio accepi. DE. sed ille illam accipit. sine.

CH. Non potes tu lege vendere illam. DE. ego aliquid videro.

CH. Post autem communis est illa mihi cum alio. qui scio

115 Quid sit ei animi, veniam eam velit, an non velit?

DE. Ego scio velle. CH. at pol ego esse credo aliquem qui non velit.

DE. Quid id meâ refert? CH. quia illi suam rem esse æquom est in manu.

DE. Quid ais? CH. communis mihi illa est cum alio. is nunc hic non adest.

DE. Prius respondes, quam rogo. CH. prius tu emis, quam vendo, pater.

120 Nescio, inquam, velit ille illam, necne ab alienarier.

DE. Quid

tium offerat. Et poscere hic pro liceri & ponderis: & mina commoda accipiendæ sunt pro justo & sufficienti pretio, ut volunt. Neque enim de eo agitur, quod addunt: nam paullo post idem quinquaginta minis poscit, & quod potissimum est, nusquam ita commoda mina, commodum talentum & similia accipiuntur. Vide Scaligerum de re nummaria pag. 24. Gronovius.

112. DE. Sed ille illam.] Ita cogente sententia distinguendum. Rejicit pater objectionem filii. Nihil referre de mancupio. quoniam licet ipse non acceperit, accipere tamen illum senem: nec deterri ab emptione. quod evictionis periculum non praestetur. Acidal.

121. Ille

DE. Quid illic quidam, qui mandavit, cum ille nolet? nihil agis.

Nunquam edepol quisquam illam habebit potius, quam ille quem ego volo.

Certum est. CH. censem' certum esse? DE. quin ad navim jam hinc eo.

Ibi venibit. CH. vin' me tecum illo ire? DE. nolo. CH. non placet.

125 DE. Melius' st te, quæ sunt mandatæ res tibi, prævortier.

CH. Tu prohibes. DE. at tu excusato, te fecisse sedulo Ad portum ne bitas, dico jam tibi. CH. auscultabitur.

DE. Ibo ad portum, & ne hic resciscat cauto opus' st. non ipse emam,

Sed Lysimacho amico mandabo. is se ad portum dixerat

135 Ire dudum, me moror, cum hic asto. CH. nullus sum, occidi.

121. *Illic quidam.*] Ille quidam, qui mihi mandavit, ut sibi emerem. Ita Lambinus. Sed nugæ meræ sunt. Quin hoc vult: Curnunc demum dicens, illum, cum quo tibi ancilla communis est, nolle eam vendere cum antea dixeris, tibi mandatum ab alio ut emeres? Si ille non vult vendere, quid fieri, qui tibi mandavit ut emeres? Nihil agis: non constas tibi. Ita mox de mandato eum caput Senex: *Melius' st te quæ sunt mandatæ res, &c.* Pistor.

126. *Tefecisse sedulo.*] Sic solebant dicere, qui à se culpam avertabant. Cato de re Rust. 2. *Si ei opus non appetet, dicit villicus sedulo se fecisse; servos non valuisse, tempestates malas fuisse, &c.* Cicer. 10. ad Attic. 6. *De Quinto filio,* fit à me quidem sedulo: *nostri reliqua.* Similiter villicus apud Senecam ep. 12. *Se omnia facere, in nulla re cessare curam suam, sed illas vetulas esse.* Gronovius.

127. *Ad portum ne bitas.*] Eas V. N. Epid. 1. 2.

A C T U S S E C U N D I S C E N A Q U A R T A.

CHARINUS, EUTYCHUS.

P Entheum diripuisse ajunt Bacchæ. nugas maxumas Fuisse credo, præut quo pacto ego divorsus distrahor.

Cur ego vivo? cur non morior? quid mihi est in vita boni?

Certum est, ibo ad medicum, atque ibi me toxicò morti dabo.

5 Quando id mihi adimitur, quâ causâ vitam cupio vivere.

Ev. Mane, mane obsecro, Charine. CH. qui me revocat?

Ev. Eutychus

Tuus amicus & sodalis, simul vicinus proximus.

CH. Non

1. P *Entheum.*] Pentheum Thebarum regem, Agave matres sua, & mater-

teræ Ino & Autonoë, cæteræque mulieres Bacchi cæstro percitæ discerpserunt, & quasi

Ca. Non tu scis, quantum malarum rerum sustineam. Ev. scio.
Omnia ego istæc auscultavi ab ostio: omnem rem scio.
10 Ch. Quid id est, quod scis? Ev. tuus pater volt vendere.
Ch. omnem rem tenes.

Ev. Tuam amicam. Ch. nimium multum scis. Ev. tuis ingratias.

Ch. Plurimum tu scis; sed quâ scis esse amicam illam meam?
Ev. Tute heri ipius mihi narrasti. Ch. sat' ut oblitus fui,
Tibi me narravisse? Ev. haud mirum factum est. Ch. te nunc consulo.

15 Responde, quo leto censes me ut peream potissimum?
Ev. Non taces? cave istuc dixi. Ch. quid vis me igitur dicere?
Ev. Vin' patri sublinere pulchre me os tuo? Ch. sane volo.
Ev. Visne eam ad portum? Ch. qui potius, quam voles?
Ev. atque eximiam

Mulierem pretio? Ch. quâ potius, quam auro expendas?
Ev. unde erit id?

20 Ch. Achillem orabo, aurum mihi det, Hector qui expensus fuit.

Ev. Sanun' es? Ch. pol sanus si sim, non te medicum mihi expetain.

Ev. Tanti quanti poscit, vin' tanti illam emi? Ch. auctarium Adjicito, vel mille nummum plus quam poscet. Ev. jam tace.
Sed quid ais? unde erit argentum, quod des, cum poscet pater?

25 Ch. Invenietur, exquiretur, aliquid fiet. Ev. enicas.
Jani istuc, aliquid fiet, metuo. Ch. quin taces? Ev. muto im- peras.

Ch. Sa-

& quasi particulatim excarnificarunt. De quo Horat. 2. Od. 19. & 2. Sat. 3. Ovid. 3. Metam. Seneca in Theb. Eurip. in Bacchis, alii.

14. Te nunc consulo, responde.] Antiquæ & proprie. utrumque enim, tam Consuli quam Respondere.] Ctorum est. Horat. 2. Sat. 3.

Ergo Consulere, & mox Respondere licebit?

Sunt Relativa. Douza.

18. Qui potius, quam voles? Id est, qui vîero aut qua caussa potius eas, quam

voles? Quasi dicat: An vero non justa caussa est, quo Dadaleo oror Icaro voles potius, quam eas? Idem de sequenti hemistichio dicendum: Qui, potius, quam auro expendas? Scitum est Sallustii: Animo cupienti nihil satis festinatur. Douza.

26. Aliquid fiet.] Videtur vox desperatorum, qui que insigne aliquod scelus facturi videntur potius, quam non exequi quod destinarent. Grater. Putem habitam mali ominis eam formulam, tanquam respiciat ad eam quæ habet, Si quid

CH. Satin' istuc mandatu'st? Ev. potin' ut aliud cures? CH. non potest.

Ev. Bene vale. CH. non edepol possum, priusquam tu ad me redieris.

Ev. Melius sanus sis. CH. vale, & vince, & me serva. Ev. ego fecero.

30 Domi maneto me. CH. ergo actutum face cum prædâ recipias.

*Doux. cum præca
me ut recipias.*

*quid de me fuat. Apul. 10. aliquid de se tri-
stius cogitare. Passerat.* | 29. *Melius sanus.] Melius tibi confu-
lueris si sanus sis. L.*

ACTUS TERTII SCENA PRIMA.

LYSIMACHUS, PASICOMPSA.

A Mice amico operam dedi: vicinus quod rogavit,
Hoc emi mercimonium. mea es tu: sequere sane:
Ne plora: nimis stulte facis, oculos corruimpis tales.
Quid? tibi quidem quod rideas magis est, quam *Ald. quinti-
bi quidem.* ut lamentere.

5 PA. Amabo ecastor, mi senex, eloquere. LY. exquire quidvis.
PA. Cur emeris me? LY. tene ego? ut quod imperetur facias.
Item quod tu mihi imperes ego faciam. PA. facere certum est,
Pro copiâ & sapientiâ, quæ te velle arbitrabor.

LY. Laboriose nihil tibi quicquam operis imperabo.

10 PA. Namque edepol quidem, mi senex, non didici bajulare,
Nec pecua ruri pascere, neque pueros nutricare.
LY. BONA SI esse vis, bene erit tibi. PA. tum pol ego
perii misera.

LY. Qui? PA. quia illic unde advecta huc sum, malis bene
esse solitus' st:

Nec mos meu'st ut prædiceim quod ego omnes scire credam.

15 LY. Oratio edepol pluris est hujus, quam quanti hæc emta est:
Quasi dicas, nullam mulierem bonam esse. PA. haud equi-
dem dico.

LY. Rogare hoc unum te volo. PA. roganti respondebo.

LY. Quid ais tu? quod nomen tibi dicam esse. PA. Pasicompæ.

LY. Ex forma nomen inditum est. sed quid ais Pasicompæ?

Possim.

- 20 Possin' tu , si usus venerit , subtemen tenuē nere ?
 PA. Possim. LY. si tenuē scis , scio , te uberius posse nere.
 PA. De lanificio neminem metuo , una ætate quæ sit.
 LY. Bonam hercle te & frugi arbitror , matura jam inde ætate ,
 Quoniam scis facere officium tuum , mulier. PA. pol ^{Doux. pol à} docta didici .
 25 Operam accusari non sinam meam. LY. hem , istæc hercle res
 est ,
 Ovem tibi ancillam dabo natam annos sexaginta
 Peculiarem. PA. mi senex , tam vetulam ? LY. generis Græci est.
 Eam si curabis , per bona est , tondetur nimium scite.
 PA. Honoris causa quicquid est , quod dabitur , gratum ha-
 bebo.
 30 LY. Nunc , mulier , ne tu frustra sis , mea non es ne arbitrête.
 PA. Dic igitur , quæso , quoja sum ? LY. tuo hero redempta
 es rursum.
 Ego redemi te : ille me oravit. PA. animus rediit ,
 Si mecum servatur fides. LY. bono animo es , liberabit
 Ille te homo : edepol deperit atque hodie primum vidit.
 35 PA. Ecastor jam biennium est , cum mecum rem cœpit.
 Nunc , quando amicum te scio esse illius , indicabo.
 LY. Quid ais tu ? jam biennium est cum tecum habet rem ?
 PA. certo.

Et

20. *S*ubtemen.] Aliud Subtegmen est ,
 aliud subtemen. Nam Subtegmen ,
 sive (ut Augustinus in Grammatica legit) Subtegimen , est interior pannus , quo ve-
 stis suffulta est commoditatis aut orna-
 tatus ergo : Subtemen vero pars est interior
 panni , velamentum ἡ τὸ ἐπιπολῆ ,
 quæ stamini subest ; ut trama , ἡ ἔχθε^ν
 ἐπιπολῆ , superior pars , quæ trameat sta-
 men : diciturque ut tela , à texendo temen .
 hinc , quod subtexitur , Subtemen di-
 cūm. Varronis itaque locus lib. 4. de
 L. L. sic emendandus : Stamen à stando ,
 quod eo stat omne in tela velamentum (exterius puta corium , ut ita dicam , & interius panni , ἡ τε ἔχθε^ν ἐπιπολῆ καὶ ἡ
 ἐρδόθε^ν) Subtemen , quod subit stamini :
 Trama , quod trameat. Phrygianus , id genus
 vestimentis , &c. Fr. Junius.

26. *Ovem tibi ancillam.*] Dignitatem ei conciliat ab ætate : ponitque certum pro incerto , more Poëtarum : Et bene Camerarius ad istud , generi Graji est , no-
 nat ; proprium fuisse pecus illo nomine .
 deque eo Plin. initio lib. 8. cap. 48. &
 Col. 1. 7. c. 4. Ex enim erant , quæ ob
 lanarum præstantiam domi fere aleban-
 tur , non foris. Jam , alicujus ancillam ,
 dici ovem , nihil vetat ; cum eo nomine
 veniat Apuleio gallina , Virgilio , cerva ,
 aliis alia animalia. Interim alludi heic
 ad Demiphonem , non dubito. Gruter .

27. *Generis Graci est.*] Ad oves Tarentinas allusum , quæ testæ & pellitæ pa-
 scebantur , ob lanæ vellerisque præstan-
 tiam. Turneb .

30. *Netu frustra sis.*] Vide notas Am-
 phitr. act. 2. sc. 2. xl. 200.

40. Neu-

Et inter nos conjuravimus, ego cum illo, & ille mecum;
Ego cum viro, & ille cum muliere: nisi cum illo, aut ille mecum,

- 40 Neuter stupri causa caput limaret. Ly. dii immortales,
Etiam cum uxore non cubet? Pa. amabo, an maritus est?
Neque est, neque erit. Ly. nolim quidem. homo hercle perjuravit.
Pa. Nullum adolescentem plus amo. Ly. puer est ille quidem, stulta.

Nam illi quidem haud sane diu est, cum dentes exciderunt.
45 Pa. Quid, dentes? Ly. nihil est: sequere sis huc me. diem unum oravit

Uta pudi me præhiberem locum: ideo, quia uxor ruri est.

40. *Neuter stupri causa caput limaret.]* jungunt, tanquam terunt & limant se se. *Limare caput, conjungere interpretatur* mutuo fricando, dum osculantur. *Limare* Nonius: sed conjugere ex eo significat, *Vetus Lex. sociare explicat: omnes sociat, quod qui amatores cum amica caput* *ζειν. Turneb. I. 15. 6.*

ACTUS TERTII SCENA SECUNDA. DEMIPO.

T Andem impetravi, ut egomet me corruiperem.
Empta est amica clam uxore meâ & filio.

Certum est, antiqua recolam, & servibo mihi.

Decurso in spatio, breve quod vitæ reliquum est. *Grut. decursus jam spatio.*

5 Voluptate, vino & amore delectavero.

Nam HANC SE BENE habere ætatem nimio est æquius.

ADOLESCENS cum sis, tum cum est sanguis integer,

Rei tuæ querendæ convenit operam date:

DEMUM IGIT UR cum senex sis, tunc in otium

10 Te colloces, dum potestur: id jam lucro est

Quod vivis. hoc ut dico, factis persequar.

Interea tamen huc intro ad me invisam domum. *Doux, hic ad me invisi* *am.*

Uxor me exspectat jamdudum esuriens domi.

Jam jurgio enicabit, si intro rediero.

15 Verum hercle postremo ut ut est, non ibo tamen,

Sed hunc vicinum prius convenientiam, quam domum

Red-

7. *A dolescens cum sis, tum cum est san-* copiam ejus significat, aut sincerum il-
guis integer.] Integer sanguis, aut lum & purum. *Victor. I. 25. cap. 21. Var.*
6. Ver.

Redeam: ut mihi ædeis aliquas conducat volo,
Ubi habitet istæc mulier. atque ecum it foras.

ACTUS TERTII SCENA TERTIA.

LYSIMACHUS, DEMIPHO.

ADducam ego illum jam ad te si convenero.

DE. Me dicit. Ly. quid ais Demipho? DE. est mulier domi? Ly. Quid censes? DE. quid si vilam? Ly. quid properas? mane.

DE. Quid faciam? Ly. quod opus est factō, facito ut cogites.

DE. Quid cogitem, euidem hercle opus hoc factō existumo
Ut illuc introeam: Ly. itane vero, vervex, intro eas?

DE. Quid aliud faciam? Ly. prius hoc ausculta, atque ades:
Prīus etiam est, quod te facere ego æquom censeo.

Nam nunc si illo introiēris, amplecti voles,

io Confabulari, atque oculari. DE. tu quidem

Meum animum gestas: scis quid acturus siem?

Ly. Pervorse facies. DE. quodne ames? Ly. tanto minus.

Jejunitatis plenus, anima fœtida;

Senex hircosus, tu osculere mulierem?

i5 Utine adveniens vomitum excutias mulieri?

Scio pol te amare, quom istæc præmonstras mihi:

DE. Quid

6. *V*er vix.] Homo ad Venerem in-
vepte, ut aries castratus est. Lamb.

12. *Quodne ames?*] Pervorse facit
is, qui, quod amat, id osculetur, &c.
Lambin.

13. *Iam plenus etatis, animaque fæti-
da.*] Nonius Mſ. si non Had. Junii, at

Jöſ. Merceri, præfert, *Jejunitatis plenus
anima fætida.* P. Viſt. l. 4. 2. Fætorem

quendam animæ, qui non vitio aliquo
oris, proventis, sed in omnibus fere est;
qui nihil gustarunt, Græci significare vo-
lentes, *vngelæ ὄζειν*, quasi *jejunium ole-*

re, dicebant. Cæcilius: *Quia mihi, ubi*
domum adveni, adscedit; extemplo favium

dat jejuna anima. Gruter. *Iam plenus etati-*

s.] Mſ. Pall. *Iani etatis plenus anima
fætida.* Alter: *Ianuatis plenus anima fæ-*

tida. Tertius Academæ nostræ. *Iam
etatis plenus anima fætida.* Unde satis

colligas verum esse, quod legitur apud

Tom. II.

*N*onius: *Jejunitatis plenus, anima fæti-*

da. Quod Gruterus probat, tum ob ro-

tunditatem numerorum, tum quod ver-

su sequenti senectutis iterum fiat men-

tio. Addo aliud argumentum: nempe
quod mox ait Demipho: *Quid si igitur,*

*unum factum hoc si censes, coquum Aliquem
arripiamus.* Nam in omnibus superiori-

bus nullum est verbum, ex quo colligere

possit Demipho. Lysimachum cenere

five unum five bonum hoc factum, ut
sitarchia navigium Veneris instruatur;
nisi illud unum *jejunatu.* Gronovius.

14. *Senex hircosus.*] Cujacius lib. 11.

Observat. cap. 10. existimat hircosum eum
esse, cui os male oleat. idque hinc etiam

probat. Sed docet Lauſ. Ramirez Hisp.:
duo vitia diversa notari in hoc sene:

quod illi anima fœtida sit, & quod gra-

vierit oleant axillæ. quem vide comment.

ad lib. 3. Epigr. Martial.

- DE. Quid si igitur (unum factum hoc si censes) coquim Aliquem arripiamus , prandium qui percoquat Apud te h̄ic usque ad vesperum ? LY. hem istuc censeo.
 20 Nunc tu sapienter loquere atque amatorie.
 DE. Quid stamus ? quin ergo iimus , atque obsonium Curamus , pulchre ut simus ? LY. equidein te sequor. Atque hercle invenies tu locum illi , si sapis.
 Nullum hercle , pr̄ter hunc diem , illa apud me erit :
 25 Metuo ego uxorem , cras si rute redierit , Ne illam h̄ic offendat. DE. res parata est , sequere me.

17. *Factum hoc si censes.*] Nihil mutandum in hoc versu censeo. Nam factum hoc si censes positum videtur , pro si faciendum hoc censes. Si scriptum esset factum hoc si bonum censes , nemo negaret Latine dictum. Simpliciter dictum æque rectum est , factum hoc si censes , vel etiam potius , factum hoc si censes , id est , hoc censes esse factum , id est , faciendum . Sic accepto facere , accepto ferre , quod etiam dicitur acceptum facere , & acceptum ferre. Reliquæ conjecturæ doctorum non placent. Salmas.

22. *Pulchre ut simus.*] Vide notas Mænach. act. 3. 2. 20.

A C T U S T E R T I I S C È N A Q U A R T A.

C H A R I N U S , E U T Y C H U S.

Sumne ego homo miser , qui nusquam bene queo quietescere ?

Si domi sum , foris est animus ? fin foris sum ; animus domi est.

Ita mihi in pectore atque in corde facit amor incendium :

Ni oculos lacrimæ defendant , jam ardeat , credo , caput.

5 Spem teneo , saluteam amisī : redeat an non , nescio.

Si opprimit pater , quod dixit ; exultatum abiit

Palm. si opprimit paternos, vixi.

salus :

Sin sodalis , quod promisit , fecit ; non abiit salus.

10 Sed tandem si podagrosis pedibus esset Eutychus ,

Jam à portu rediisse potuit , id illi vitium maximum est

Quod nimis tardus est , advorsum mei animi sententiam.

15 Sed isne est , quem currentem video ? ipsius est , ibo obviam.

Divum

6. *I opprimit pater.*] Si occupat id facere , quod dixit. Velsic : si pater perii. *Lambin.*

12. Quæ

Divum atque hominum quae spectatrix atque Hera eadem es
hominibus,

Spei speratam cum obtulisti hanc mihi ; tibi ḡtates ago.

Nunquid restat eheu disperii ! voltus nequitiam hujus placet :

15 Tristis incedit, pectus ardet : hæreo, quassat caput.

Eutyche. Ev. heu, Charine. Ch. priusquam recipias anhelitum,

Uno verbo eloquere! Ubi ego sum? hiccine an apud mortuos?

Ev. Neque apud mortuos, neque hic es. Ch. salvosum, immortalitas

Mihi data est : hic emit illam : pulchre os sublevit patri.

20 Impetrabilior qui vivat nullus est. dic, obsecro. Lamb. impene-
trabilior.

Sineque hic, neque Acherunti sum, ubi sum? Ev. nulquam gentium.

Ch. Disperii! ille cōteremit me modo oratio:

ODIOSA EST ORATIO, cum rem agas; Acid. cum
reni aveas.

longinquom loqui.

Quicquid est, ad capita rerum perveni. Ev. primum omnium

25 Periūmus: Ch. quin tu illud potius nuncias, quod nescio.

Ev. Mulier alienata est abs te. Ch. Eutyche, capital facis;

Ev. Qui? Ch. quia æqualem & sodalem civem liberum enicas;

Ev. Ne dii sint. Ch. demisisti gladium in jugulum : jam cadam.

Ev. Quæ-

12. *Quæ spectatrix, &c.]* Fortuna ab antiquis censebatur Spectatrix atque Hera hominum. Inde illud Ennii apud Cic. 1. Off.

Vosne velit an me regnare Hera.

Atque hanc Heram, quam & d'ēστοναγ
Græci vocant, tradit Pausan. in Arcadiis, apud eas gentes maximo honori fuisse: Ptolomæus autem fortunæ patrem Heram appellavit: Catullus deos omnes; Heros, Carm. 64.

Hostia cœlestes pacificasset Heros.

Ibidem:

Quem temere invitū suscipiatur Hera.

Turneb. Atque hera eadem es hominibus.]

Forte: omnibus. Scriverius.

15. *Pectus ardet.*] Verba sunt inconstantis & pæne amentis exspectatione adolescentis: Itaque cum videret

tristem advenire Eutychum, pectus ardet, ait: hoc est, discrētior animi maximo angore. Nam in summo dolore hanc formulam usitatam docet Cicero, his Poëtæ verbis; Nunc demum mihi animus ardet. quibus è contrario respondere cenſet illa gestientis latitia, Tanta latitia auctus sum; ut mihi non constem. J. Gul.

20. *Impetrabilior.*] V. N. extrema Mostellar.

23. *Cum rem agas.*] Nihil mutandum. Hoc vult, Odioſa est oratio multa verba profundere, ubi ad rem veniendum est. Sēquentia: Quicquid est; ad capita rerum perveni; hanc mentem esse; fatis ostendunt. Boxhorn.

24. *Ad capita rerum perveni.*] Dic summātum. L:

- Ev. Quæso, hercle, animum ne desponde. Ch. nullus est quem despondeam.
- 30 Loquereror aliam malam rem; quoi est empta? Ev. nescio.
Iam addicta, atque abducta erat, cum ad portum venio.
Ch. vœ mihi.
Montes tu quidem mali in me ardentes jamdudum jacis.
Perge, excrucia carnufex, quandoquidem occœpisti semel.
Ev. Nec tibi istuc magis dividiae est, quam mihi hodie fuit.
35 Ch. Dic, quis emit? Ev. nescio hercle. Ch. hem, istuccine est operam dare
Bonum fodalem? Ev. quid me facere vis? Ch. idem quod me vides,
Ut pereas quin percontatu's, hominis quæ facies foret,
Qui illam emisset: eo si pacto posset indagarier
Mulier? Ev. heu me miserum! Ch. flere omite, istuc quod nunc agis.
40 Ev. Quid ego feci? Ch. perdidisti me & fidem mecum tuam.
Ev. Diisciunt, culpam meam istanc non esse ullam. Ch. euge, papæ!
Deos absentes testes memoras: quin ego istuc credam tibi?
Ev. Quin tibi in manu est, quod credas: ego quod dicam, id mihi mea in manu est.
Ch. De istâ re argutus es, ut par pari respondeas:
45 Ad mandata claudus, cæcus, mutus, mancus, debilis.
Promittebas te os sublinere meo patri. egomet credidi

Homi-

30. *Loquereror aliam malam rem.*] Aulul. 3. 5. Et illa malam rem metuent, quam metuent, magis. Mostell. 3. 2. Res parata est mala in vesperum huic seni. Menach. 3. 2. An tibi malam rem vis pro maledictu dari possea? Abeat igitur in malam rem correctio: *Loquereror porro: abeam in malam rem.* Nam & alibi mala res dicitur, non tantum in formula, abi in malam rem. Gronovius.

31. *Iam addicta atque abducta erat.*] Non tantum damnati in judicio, sed etiam venales addicuntur primum in emptione; deinde abducuntur. V. N. Fæn. 3. 3.

32. *Montestu quidem mali.*] Videtur allusum ad genus tormenti; cum ferventi pice instillata corpora hominum urebantur. Lucret.

Verbera, carnifices, robur, pix, lamsina, teda: Vid. Plaut. Capt. 3. 4. Vel allusum est ad tedas ardentes: de quo cruciatu Eusebius, ut notat Dalech. ad Plin. lib. 14. 20. V. N. Mostellar. 2. 1. & Brod. Miscell. 1. 2. 10.

39. *Istuc quod nunc agis.*] Scil. age, ut sis misér.

43. *Quintibi in manu est.*] Quia licet tibi credere, quod libet. T.

47. La-

Hominī docto rem mandare, is lapidi mando maxumo.

Ev. Quid ego facerem? Ch. quid tu faceres? men' rogas?
requireres,

Rogitares, quis esset, aut unde esset, quā profapiā.

50 Civisne esset, an peregrinus. Ev. civem esse ajebant Atticū.

Ch. Ubi habitaret, invenires saltem, si nōmēn nequis.

Ev. Nemo ajebat scire. Ch. at saltem hominis faciem exquireres.

Ev. Feci. Ch. quā formā esse ajebant? Ev. ego dicam tibi:

Canum, varium, ventriosum, bucculentum, brevicolum,

55 Subnigris oculis, oblongis malis, pansam aliquantulum.

Ch. Non hominem mihi, sed thesaurum nescio quem memoras mali.

Nunquid est, quod dicas aliud de illo. Ev. tantum, quod sciam.

Ch. Edepol nā ille oblongis malis dedit mihi magnum malum.

Non possum durare, certum est exultatum hinc ire me.

60 Sed quam capiam civitatem, cogito potissimum:

Megara, Eretria, Corinthum, Chalcidem, Cretam, Cyprum,
Sicyonem, Gnidum, Zacynthum, Lesbiam, Bœotiam.

Ev. Cur istuc cœptas consilium? Ch. quia enim me afflictat amor.

Ev. Quid tu aīs? quid, cum illuc, quo nūnc ire paritas, venēris?

65 Si ibi amare forte occipias, atque item ejus sit inopia,

Jam inde porto aufugies? deinde item illinc, si item evenerit:

Quis modus tibi exilio tandem eveniet? qui finis fugæ?

Quæ patria aut domus tibi stabilis esse poterit? dic mihi.

Cedo, si hac turbe abis, amore te hic relicturum putas?

70 Si id forte ita sat animo acceperim est: id pro certo si habes:

Quanto te satiū sit rūs aliquo abire, ibiesse, ibi vivere:

Adeo

47. Lapi, mando max.] Id est, homini stolidissimo, T.

61. Eretria.] Thessaliz urbs. V. N.

Perfa. 2, 3. Chalcidem, Chalcis, urbs

Eubœæ insulæ præcipua.

62. Sicyonem.] Sicyon, Sicyoniae

regionis in Peloponneso urbs. Gni-

dum.] Cnidus, sive Gnidus. Asia oppi-

dum in Doride regione est. Est & in-

islâ Rhodi. Zacynthum.] insula mari-

lonii.

H 3 78. Præ-

55. Pansam.] Plinius lib. 11. cap. 45.

Pansam ait qui m. z. lures & latipes est.
Glossæ Papia;

Pansum, apertum, paten-

tatum, extensum, a pando. Boxh.

56. Thesaurum nescio quem mali.] No-

nius: Thesaurus etiam pessima rei copia

dici posset. Sic Euripides Ione: di-
gry. Kyrōn dixit. T.

Adeo dum illius te cupiditas atque amor missum facit?

CH. Jam dixisti. Ev. dixi. CH. frustra dixti. hoc mihi certissimum est.

Eo domum, patrem atque matrem ut meos salitem: postea

75 Clam patrem patriâ hâc effugiam, aut aliquid capiam consilii.

Ev. Ut corripuit se repente, atque abiit? heu misero mihi!

Si ille abierit, meâ factum omnes dicent esse ignaviâ,

Certum est præconum jubere jam quantum est con-
ducier,
I. Gal. præ-
conium.

Qui illam investigent, qui inveniant. post ad Prætorem ilico

80 Ibo, orabo ut conqueritores det mihi in vicis omnibus:

Nam mihi nihil reliqui quicquam aliud jam esse intellego.

78. *Praconum jubere, &c.*] Stat sententia, quotquot sunt præcones, οὐνάρχοι & in unum cogi. Ad conquerendas autem res amissas etiam præconibus olim utebantur. *Premium autem indicij Græcis* �πελέον dicitur. immo Indicum ipsum pro præmio quod indicibus datur, Petronius dixit. sicuti Cic. ad Attic. νόητιον & euangelium dixit præmium νοντίον & euangelii. Briffon.

ACTUS QUARTI SCENA PRIMA.

D O R I P P A , S Y R A .

QUONIAM à viro ad me rus advenit nuncius,

Rus non iturum, feci ego ingenium meum,

Reveni, ut illum persequar, qui me fugit,

Sed anum non video consequi nostram Syram,

5 Atque eccam incedit tandem. quin is ociosus?

Sy. Nequeo mea castor, tantum hoc oneris est, quod fero.

Do. Quid oneris? Sy. annos octoginta & quatuor:

Et eodem accedit servitus, sudor, sitis:

Simul hæc, quæ porto, deprimunt. Do. aliquid cedo.

10 Qui hanc vicini nostri aram augeam, Syra.

Sy. Da sane hanc virgam lauri. Do. abi jam tu intro. Sy. eo,

Do. Apollo, quæso te, ut des pacem propitijs;

Salut-

2. *Feci ego ingenium meum.*] Morem
geslli ingenio meo. Lambin.

6. *Tantum oneris.*] V. N. Menachm.

act. 5. 2.

11. *Da sane.*] Id est, in aram impone.

12. *Apollo.*] Περσικής Apollo,
vel αὐγύς significatur: cuius statuam
consecratam ante ædes ponebant. Tern.
V. tamen N. Bacch. act. 2. scena 1.
¶ 3.

24. *Tuam*

Salutem & sanitatem nostræ familiæ,

Meoque ut parcas gnato pace propitius.

15 Sy. Disperii, perii, misera, vœ miseræ mihi!

Do. Satin' tu sana es obsecro? quid ejulas?

Sy. Dorripa mea, Dorripa! Do. quid claimas, obsecro?

Sy. Nescio quæ est mulier intus hic in ædibus.

Do. Quid mulier? Sy. mulier meretrix.

Do. veron' serio?

*Act. DO. veron'
SY. serio, Nim,*

20 Sy. Nimium scis sapere, ruri quæ non manteris:

Quamvis insipiens poterat persentiscere

Illam esse amicam tui viri bellissimi.

Do. Credo mecastor. Sy. i hâc mecum, ut videas simul

Tuam Alcumenam pellicem, Juno mea,

Do. Ecastor vero istuc eo quantum potest.

24. *Tuam Alcumenam pellicem.*] Ut delectatur? Sed Pellex apud antiquos significavit concubinam, quam Græci παλλάδιον vocant, ut Jcti annotarunt, D. De verbor. signif. l. 144. & sic Justinus dixit Cyri pellicem: Curtius, regis concubini pellicibus atque amiculus popm.

ACTUS QUARTI SCENA SECUNDA.

L Y S I M A C H U S.

P Arum ne est malæ rei, quod amat Demipho,

Ni sumptuosus insuper etiam siet?

Decem vocasset si ad cœnā summos viros?

Nimium obsonavit, sed coquos, quasi in mari

5 Solet hortator remiges hortarier,

Ita hortabatur, egomet conduxi coquom.

Sed eum demiror non venire ut jussoram.

Sed qui hinc nam à nobis exit? aperitur foris.

5. *Hortator.*] Κελεύσης. V. N. Afin. act. 3. 1.

ACTUS QUARTI SCENA TERTIA,
DORIPPA, LYSIMACHUS.

MIsieror mulier, me nec fiet, ne fuit,

Tali viro quæ nupserim. heu miseræ mihi?

Hem, quoi te, & tu quæ habeas, commendas viro!

Hem, quoi decem talenta dotis detuli,

5 Hæc ut viderem, ut ferrem has contumelias!

Ly. Perii hercle! rure jam rediit uxor mea:

Vidisse eam credo mulierem in ædibus.

Sed quæ loquatur, exaudire hinc non queo.

Accedam proprius. Do. vœ miseræ mihi! Ly. immo mihi,

10 Do. Disperii! Ly. ego quidem hercle oppido perii miser!

Vidit ut omnes te Demipho Dì perdixint.

Do. Pol hoc est ire quod rus meus vir noluit.

Ly. Quid nunc ego faciam nisi ut adeam, atque alloquar?

Jubet salvere suus vir uxorem suam.

15 Urbani fiunt rustici. Do. pudicius

Faciunt illi quam qui non fiunt rustici.

Ly. Num quid delinquunt rustici? Do. ecastor minus

Quam urbani, & multo minus mali querunt sibi.

Ly. Quid autem urbani deliquerunt? dic mihi.

20 Do. Quoia illa mulier intus est. Ly. vidistine eam?

Do. Vidi. Ly. quoia ea sit, rogitas? Do. resciſcam tamen:
Cupio hercle ſcire: fed tu me tentas ſciens.

Ly. Vin'

10. **Q**via illa mulier,] Docti certatim
Cuja illa vel Quoia illa. Et me-
rito. sed non docti est addere Cuja pro
Cujas. Nunquam enim dixerunt Cujus
pro Cujas: sed cuja est cuius hominis
vel viri: cuja, unde oriunda, cuius pa-
tria. *Gronovius.*

14. *Iubet salvere suus vir uxorem suam.*] Hunc dicendi modum temere
nimis, *inustatum* appellarunt: quum
etiam *Plautus* qui *Romana lingua lex qua-*
dam fuit; etiam *Terentius*, qui *veteris no-*
viique Latii lima quadam habitus eſt, ita
& scripferint, & scripta totius urbis ju-
dicio approbarint. *Cicero* pro *Sylla*, *Syl-*
la, *ſi ſibi ſuus pudor & dignitas non prodef-*
ſet, *nullum auxilium requiſibit*. *Scalig.*

15. *Urbani fiunt rustici.* Dependent
hæc à gestu. Lysimachus uxorem suam
comiter salutaverat, *Inbet salvere suus*
vir uxorem suam. Dorippa uxor itata, ac
iecirco muta & immota, ut stipes, co-
mitem salutata marito salutem non red-
diderat. Ergo maritus addit: *Urbani fiunt*
rustici. Qui urbe relicta rus ſæpe eunt,
ex urbanis fiunt rustici, rusticos mores
pro urbanis induunt. Hæcvera est hujus
loci ſententia. *Boxhorn.*

21. *Do. Resciſcam tamen.*] Non putem
aliquid hic mutandum, aut transponen-
das personas eſſe. Lysimachus rogando
roganti responderat, quasi nesciret, cuja
eſſet ea mulier, quæ erat intus: Respon-
det Dorippa; *Se nihilominus id cogni-*
turam;

Ly. Vin' dicam quoia est? illa, illa. edepol! vae mihi,
Nescio quid dicam. Do. haeres? Ly. haud vidi magis.

25 Do. Quin dicis? Ly. quin, si liceat. Do. dictum opportuit.
Ly. Non possum, ita instas: urges quasi pro noxio.

Do. Scio, innoxius. Ly. audacter quamvis dico.

Do. Dic igitur. Ly. ego dicam. Do. atqui dicendum est tamen.
Ly. Illa est. num etiam vis nomen dicam? Do. nihil agis.

30 Manifesto teneo, in noxiâ es. Ly. qua noxiâ?
Ista quidem illa est. Do. quæ illa est? Ly. illa. Do. jo-
hia!

Douz. io, alla!

Ly. Jam si nihil usus esset, jam non dicereim.

Do. Non tu scis quæ sit illa? Ly. immo etiam scio:
De istac sum judex captus. Do. judex? jam scio:

35 Hactu in consilium istam advocavisti tibi.

Ly. Immo sic sequestro mihi data est. Do. intellego.

Ly. Nihil hercle istius quicquam est. Do. numero purgatas.

Ly. Nimium negotii reperi. enim vero hæreo.

turam; id velle scire; à sciente marito
se tentari. Neque obstat quod fœmina
per Herculem juret, contra morem.
Est enim sermo perturbatæ, à qua re-
ceptæ loquendi leges non observantur.
Boxhorn.

32. *Iam non dicerem.*] Reste hic se
habet vulgata lectio. Turbata hominis
est oratio ac nescientis quid velit dicere.
Cum toutes diceret, illa, & urgeret uxor,
ut nomen mulieris vellet dicere, cum in
manifesto teneretur crimine, aliena di-
cit, & quæ nullum plane significatum
habeant. Cum enim videatur velle hoc
diceret, si nihil usus esset, se nomen illius
posse edere. Ita enim sxe nobis usu ve-
nit, ut aliud agentibus succurrant, quæ in
memoriam non veniunt sedculo ea quæ
rentibus. Cum igitur hoc vellet dicere,
simil u'us esset, iam dicerem, pro eo præ-
ter expectatum dixit, jam non dicerem.
Quia sane non erat mens ejus nec vo-
luntas, ut nomen ejus mulieris uxori
suæ indicaret. Talia multa ðξ̄μεως
reperiuntur in Comicis, & in Plauto
principie. *Salmas.*

35. *In consilium istam advocasti tibi.*] Fa-
cete scriptum ex consuetudine antiqua.

Nam qui judex olim captus vel datus
erat, is sibi qui in consilio essent, amicos
advocabat: ut verius & melius de re co-
gnosceret & judicaret (*Vide Cic. Verr. 4.*)
iisque subselliis iisdem considerabat, ut &
in Tribunali, qui à magistratibus advo-
cababantur. *Cicer. 1. de Orat.* Est autem hic
sermo irrisio amaræ plenus. *Turnebus.*

36. *Sic sequestro mihi data est.*] Sequester
dicitur, apud quem plures rem, de qua
controversia est, deponunt. Græcis ὁ μέ-
τωπος & μετόπιστος, id est, interventor. Vo-
cabulum a sequendo factum est: quod
ejus, qui electus sit, utraque pars fidem
sequatur. Sed quod apud sequestrum de-
positum erat, sequestro positum per adver-
biū dicebant. Hinc etiam liquet, Ho-
mines quoque apud sequestres deponi
potuisse; sed & Judicibus olim datos
fuisse. Quæ autem res mobilis apud se-
questrem non posita fuerit, eam in æde
fano custoditam esse. *Revardus.*

37. *Numero purgatas.*] Numero purgi-
tas rectum est. Qui nimis cito se purgare
conantur, eo ipso se videntur accusare.
Numero id significare, neminem qui
Plautum modo legerit, potest latere.
Salmasius.

ACTUS QUARTI SCENA QUARTA.

COCUS, LYSIMACHUS, DORIPPA, SYRA.

A Gite, ite actutum. nam mihi amatori seni
Coquenda est cœna: atque *equidem* cum recogito,
Nobis coquenda est, non *quoi* *conduicti* sumus.
Nam **QUI AMAT, QUOD AMAT**, si id habet,

id habet pro cibo;

5 Videre, amplecti; osculari, alloqui.

Sed nos confido onustos reddituros domum.

Ite hac. sed ecum qui nos conduxit, senex.

Ly. Ecce autem, perii! coquus adest. Co. advenimus.

Ly. Abi. Co. quid? abeam? Ly. st, abi, Co. abeamne?

Ly. abi.

10 Co. Non estis cœnaturi? Ly. jam saturi sumus.

Sed interii! Do. quid aīs tu? etiamne hæc illi tibi

Acid. ft.
interii!

Jusserunt ferri, quos inter judex datus?

Co. Hæccine tua est amica, quam dudum mihi

Te amare dixi, cum obsonabas? Ly. non taces?

15 Co. Satis scitum filum mulieris: virum hercle avet.

Ly. Abin' dierectus? Co. haud mala est. Ly. at tu malus.

Co. Scitam hercle opinor satis concubinam hanc. Ly. non
abis?

Non ego sum, qui te dudum conduxi. Co. quid est?

Immo hercle tu istuc ipius. Ly. vae misero mihi?

Co. Nem-

4. **N** Am qui amat.] Vere & scite nimis amantium sententias exprimit hæc sententia. Et rara dicendi Venerus est, habere pro cibo; qua usus est & alibi: *Qui pro cibo habeas te verberari.* Douz.

5. **O**nustos.] Saturos, probaberatros.

15. **F**ilum mulieris.] Pro forma mulieris hoc loco dixit Plautus; nam *filum* idem omnino est quod *lineamentum*, Græcis χαρακής, φειλεγμονίας. Lucret. lib. 2.

Debent nimirum non omnibus omnia
prosorsus

Effe pari filo, similiique affecta figura.
Inde *filo pares, vel filopares* quæ pari filo similiique figura sunt affectæ. *Salmasius.* *Virum hercle avet.*] *Virum hercle amet habent libri.* Pro quo recte à Gulielmo repositum; *virum hercle avet.* *Amet scriptum fuit pro Abet, ut istæ duas litteras invicem sæpe permutantur.* Nam & *Mascanda & Bascanda*, pro eodem in *Gloss.* veteribus reperitur. *Abet* autem pro amet. *Scitum*, inquit, *filum mulieris*, & quæ virum querere videtur & avere.

Quarubet ac pallet, qua tot suspiriā du-
cit

Pettore,

- 20 Co. Nempe uxor ruri est tua , quam dudum dixeras
 Te odisse æque atque angueis. Ly. egon' istuc dixi tibi ?
 Co. Mihi quidein hercle. Ly. ita me amabit Juppiter,
 Uxor , ut ego illud nunquam dixi. Do. etiam negas ?
 Co. Non te odissè ajebat , uxorem verum suam.
- 25 Do. Palam istæc fiunt , te me odisse. Ly. quin nego.
 Co. Et uxorem suam ruri esse ajebat. Ly. hæc ea est.
 Quid mihi molestus ? Co. quia mē non novissè ais.
 Ni metuis tu istanc. Ly. sapio : nam mihi unica est.
 Co. Vin' me experiri ? Ly. nolo. Co. mercedem cedo.
- 30 Ly. Cras petito, dabitur. nunc abi. Do. heu miserae mihi !
 Ly. Nunc ego verum illud verbum esse experior vetus :
A L I Q U I D M A L I esse propter vicinum malum.
 Co. Cur hic astamus ? quin abimus ? incommodi
 Si quid tibi evenit , id non est culpa mea.
- 35 Ly. Quin me eradicas miserum. Co. scio jam quid velis ,
 Nempe hinc me abire vis. Ly. volo, inquam. Co. abibitur ,
 Drachimam dato. Ly. dabitur. Co. dari ergo sis jube.
 Dari potest interea dum illi ponunt. Ly. quin abis ?
 Potin' ut molestus ne sis ? Co. agite , apponite
- 40 Obsonium istuc ante pedes illi seni.
 Hæc vasa aut mox , aut cras jubebo abs te peti :
 Sequimini. Ly. fortasse te illum mirari coquom ,

Quod

Tellore , quid credas hanc sibi velle ?
 virum.
 De juvenibus etiam nimis comptis & in
 muliebrem modum ornatis dicebant ,
 hac virum querunt. Descita muliere ac
 formosa tanto magis id dixeris. Salma-
 sius. Sed quum ayet atque amat idem hic
 significant, hoc potius retinendum, quia
 proxime accedat ad libros , quam illud
 reponendum videri decernunt. Quasi il-
 lud non accedat, quum codex alter, amet ,
 alter, anet habeat. Præterea Gulielmus &
 Salmasius sciebant , a vere virum & amare
 virum nec hic nec alibi idem significare.
 Nam quæ dicitur amare virum , certum
 aliquem habet propositum, in quo amor
 ejus fixus sit: at a vere virum, est, quære-
 re, venari, captare incertum. Gronov.
 28. Ni metuis tu istanc.] Ita vett. edd.

& Mss. Cam. Ni metuis tu istanc ? id est ,
 ne metuis , pro metuisne ? Meurs.
 29. Vin' me experiri ? Emendatur ar-
 gute à Palmer. expediri, sed non vere. Ex-
 perimur mercenarios , cum eorum opera
 uti: supa, hac Fabula: opera licet Ex-
 periri : & hoc rogit Cocus , velutne ope-
 ram suam experiri in percoquendo pran-
 dio Lysimachus. cum abnueret ille: at
 tu, inquit, mercedem cedo , quæ con-
 ducto debetur. I. Gul.

34. Id non est culpa mea.] Sic ambo
 Mss. & noster Lugdunensis. Recentio-
 res nō id deleverant. Sed scribendum: Si
 quid tibi evenit , at non est culpa mea. Sic
 Captiv. 3. 5. 26. Vide ad Livium 24. 37.
 Gronovius.

38. Dum illi ponunt.] Discipuli ob-
 sonium.

46. Scor-

- Quod venit, atque hæc attulit. dicam quid est.
 Do. Non miror, si quid damni facis, aut flagitii,
 45 Nec pol ego patiar, sic me nuptam tam male.
 Meisque in ædes siccorta obductarier.
 Syra, i, rogato meum patrem verbis meis,
 Ut veniat ad me iam simul tecum. Sy. eo.
 Ly. Nescis, negotii quid sit, uxor, obsecro?
 50 Conceptis verbis jam jusjurandum dabo,
 Me nunquam quicquam cum illa. jamne abiit Syra?
 Perii hercle! ecce autem hæc abiit. vœ misero mihi!
 At te vicine, Dii Deæque perduint,
 Tuâ cum amicâ cumque amationibus.
 55 Suspitione implevit me indignissime:
 Concivit hostes: domi uxor est accerrima,
 Ibo ad forum, atque Demiphoni hæc eloquar,
 Me istanc capillo protracturum esse in viam,
 Nisi hinc abducit, quo volt, ex hisce ædibus.
 60 Uxor, heus uxor, quanquam tu irata es mihi,
 Jubeas, si sapias, hæc intro hinc auferri:
 Eadem licebit mox cœnare rectius.

46 Scorta obductarier.] In conspe-
 ctum duci. Lucanus: tenebra obduxere
 oculos. Cic. Cicatricem Reip. jam obductam

56. Concavit mihi ho-
 ftes. 62. Eadem.] Scil. opera, vivemus
 laetus. T.

A C T U S Q U A R T I S C E N A Q U I N T A .

S Y R A , E U T I C H U S .

- H Era quo me misit ad patrem, non est domi:
 Rus abiisse ajebant. nunc demum renuncio,
 Ev. Defessus sum urbem totam pervenarier,
 Nihil investigo quicquam de illa muliere.
 5 Sed mater rure rediit, nam video Syram
 Astare ante ædeis, Syra. Sy. quis est, qui me vocat?
 Ev. Herus atque alumnus tuus sum. Sy. salve, alumnæ,
 Ev. Jam mater rure rediit? responde mihi.

Sy. Sua

7. A Lumnus.] Alumnū in Lat. lin- | φίμος sumi, hoc est, active & passive,
 gua dñi τε τριφετε pariter & τρι- | tam pro eo quia latit, quam quia latit; con-

- Sy. Sua quidem salute ac familiæ maxima.
 10 Ev. Quid istuc negotii est ? Sy. tuus pater bellissimus
 Amicam adduxit intro in ædeis. Ev. quomodo ?
 Sy. Adveniens mater rure eam offendit domi.
 Ev. Pol haud censem statum esse operarum patrem.
 Etiam nunc mulier intus? Sy. etiam. Ev. sequere me.

Hinc vett. Editiones continuo ista at texunt :

- Quid? Peristratam hic Demiphonis contuor?
 Gradus grandit, emitit oculos, circumfert se, obstipat ver-
 ticem.
 Asservabo hinc rerum quid gerat. magnum est, quicquid quæ-
 ritat.

tra Vallam & subsequase juss, clariss. au- | *Bona salute*, putem verbum esse, quo bo-
 Ætoribus Nonio, Capro, Isidoro, & exem- | nam valetudinem &c salutem omina-
 plis docuit *I. Grug.* ad Horat. 3. Od. 18. | bantur, contrariaque deprecabantur. Ita
 9. *Sua quidem salute.*] Cato: *Si quid* | ergo fuerit, *bona salute*, tanquam *salu-*
bona salute usus venerit, *benigne* defendant. | *ze propitia.* Turneb.

Quam SCENAM statim excipiunt duæ aliae.

PERISTRATA, SYRA, LYCISSA.

- DIVA Astarte hominum deorumque vis, vita, salus: rursus eadem
 quæ est,
 Pernicies, mors, interitus, mare, tellus, cœlum, sidera.
 Jovis quæcumque tempa colimus, ejus ducuntur nutu, illi obtempe-
 rant.
 Eam spectant: quod illi displicet, facile excludunt cœteri.
 Quicquid complacitum, id sequuntur, quæ vivont omnia, atque sen-
 tient.
 Alios enicat, extinguit, alios suo lacte fovet, atque erigit: sed quos eni-
 cat,
 Hi vivont, & sapiunt: quos properat alere, ac erigere,
 Hi quidem confessim pereunt, atque male sapiunt miseri.
 Jacent benevolentes, odiosi humum mordent, caput reptant,
 10 Tremunt, perstrepuntque: cumque putant vivere, tunc ruunt maxime,
 Tunc, tunc student persecuti, labant juvenes, itidem rapiuntur senes.
 Illi se amant: quod amant, amatum volunt, atque cognitum.
 Illi vero si amare eâ ætate occiperunt, multo insaniunt acrius.
 Veruni si non amant, oderunt, molesti itidem, atque difficiles;

Garre-

- 15 Garruli, osores, infensi, iracundi, sibi suisque invidi.
 Quod in se olim admisere turpiter, id si fiat modestius,
 Nec tolerant, ut æquom est patres: sed clamant, indecenter oblitrepunt:
 Sy. Quantum intelligo, & hanc male habet Demipho. Pe. id verum.
 Amat filius & perit, id quom resuscit pater, insanit vehementius:
 20 Quæ istæc intemperies? abegit vir meus olim ipse ad mercatum Rhod
 dum filium:
 Nunc ut fert Acanthio, ipse sibi met faciet exilium:
 O iniquom patrem, ô infortunatum filium, quo te recipies?
 Ubi matrem relinques? sola degam? filium amittam? non patiar.
 Vendidit pater? ubi ubi erit inventa, mater redimet.
 25 Dic tu Lycissa, num in hanc viciniam adductam autumant?
 Ly. In hanc opinor. in amici senis quojudam ædeis: Pe. hic, præter
 Lysimachum,
 Nullus quem sciam. Sy. Lysimachum nominant:
 Mirum ni senes vicini in unum nidum conspiraverint.
 Pe. Dorippam ejus uxorem conveniam. Ly. quid, convenias? non
 eam vides?
 30 Pe. Video equidem: auscultemus. nescio quid secum iracunda missitat.

DORIPPA, SYRA, LYCISSA, PERISTRATA.

- S**YRA non redit, quam accersitum patrem jamdiu est quod miseram:
 Tarda nimium aut lapis obriguit, aut angue demorsa cessavit tur
 gida,
 Sy. Nulla sum, adest hera, me querit. Do. domi manere nequeo:
 Bellulam istanc pellicem mei non patientur oculi: exclusissim foras,
 5 At me meus continuat Eutychius. sed omnino quod fert non credam:
 Ly. Audin' hera? Pe. audio: sinè perga. Ly. sino: Do. amici inquit
 senis
 Gratiâ huc ad nos venisse: habet venalem, amanti dum detrahatur filio:
 Hæc quidem aut viri aut gnati fallacia: dissident sententia.
 Sequestro vir ait datam: eadem vero venalem dicit filius.
 10 Sy. Ibo de improviso obviam, ne cessasse intelligat. Do. istæc filio.
 Non credam: qui obsequitur patri: huic vero ut meto cuculo,
 Id certum est mentiri ampliter: equidem coquo creduam.
 Eccam Syram. ut currit benefica. Syra! Sy. quis me vocat?
 Do. Malum quod di tibi danunt. Sy. hera si sapis, hoc potius
 15 Tuæ pellici, & marito dato. Do. istuc dictum tibi non amplius irascor.
 Sed ubi pater? quid cessat? an hominem podagra impedit?
 Sy. nec podagricus nec articularius est, quem rus ducunt pedes,
 Do. Non domi? Sy. non. Do. ubi? Sy. ruri esse autumant.
 Arque nunquid redeat incertum hodie: cum villico rationis fatis.
 20 Do. Omnia mihi hodie eveniunt præter sententiam. non vivam ve
 spero,

Nisi illanc à me scelestam abigam: eo domum. Ly. hera abit.
 Pe. Hem, abit? compella. Ly. Dorippa, Dorippa. Do. quid molestia?
 Hoc est? quis me revocat? Pe. non sum molestia: sed benevolens,
 Et amica te compellat tua Peristrata: mane quæso.
 Do. Hem Peristrata, te pol non noram: mala bilis cruciat
 Me atque exagitat. Pe. istuc volo, quæso, ne neges,
 Te audivi modo: dic mihi, quæ te nunc habet solicitude?
 Do. Peristrata, sic di tibi unicum gnatum sospitent, da mihi benignius
 operam,
 Nulla dari mihi poterit melius: par est ætas: una crevimus,
 Pares ætate habemus viros: nulli colloquor lubentius.
 Sollicitor merito quidem, quid tibi animi esse nunc possiet,
 Si amicam hanc ætate ante oculos tuos adduxerit Demipho?
 Pe. Adduxit? Do. factum. Pe. domi est? Do. domi: immo coqui
 Conducti: parabatur convivium, ni meus disturbasset adventus omnia.
 Senem miserum Venus & Cupido alieno satis vexant tempore.
 Pe. Sed ista levia sunt, Dorippa. utinam non ego essem miserior!
 Do. Levia? Pe. levia quidem. Do. quæ pejora tibi tuus faceret?
 Pe. Immo pejoribus pejora. Do. quæ istæc sunt? quæso loquere:
 Ut tu mihi, ego tibi, quæ facto opus sunt demus consilium.
 Vetus id dictum est, FELICITER is sapit, qui periculo alieno sapit.
 Pe. Unicus mihi, Dorippa, est gnatus: scis? Do. scio. Pe. hunc pater
 Olim à se extrusit Rhodum. Do. quare? Pe. quoniam amaret.
 Do. Ob id ipsum? Pe. id quidem nunc quoque, quom ancillam domum
 Adduxisset, hanc resciscens pater produxit, venalem præbuit.
 Do. Atat novi: verum dixerat filius: ego mariti amicam putabam mei.
 Quoi data est? Pe. seni quoidam in hanc amico viciniâ.
 Credo hic alium, præter rūm, amicum habere neminem.
 Do. Ea quidem est. quid filius? Pe. urbem hanc se deserturum autumat.
 Do. In portu res est. quid si invenerit? Pe. mansutum credito.
 Do. Præter spem salvæ sumus, ne dubita: apud mea ea est.
 Pe. Apud te? ea erat opinor, de quâ loqui te audivi modo.
 Do. Ea. Pe. ô factum bene. merito te amo, restituisti filium.
 Fac videam. Do. eamus intro. Pe. eamus. Lycissa ades,
 Acanthioni hæc nuncia: ego ad Dorippam huc devortam.

ACTUS QUARTI SCENA SEXTA.

S. Y. R. A.

ECastor lege durâ vivunt mulieres,
 Multoque iniquiore miserae, quam viri.
 Nam si vir scortum duxit clam uxorem suam,
 Id si rescivit uxori, impune est viro.

Uxor

5 Uxor viro si clam domo egressa est foras,

Viro sit causa, exigitur matrimonio:

Utinam lex effet eadē, quae uxori est, viro!

Nam UXOR CONTENTA EST, quae bona est,
uno viro,

Qui minus vir unā uxore contentus siet?

10 Ecce, faxim, si itidem plectantur viri,

Si quis clam uxorem duxerit scortum suam,

Ut illae exiguntur, quae in se culpam commiserent;

Plures viri sint vidui, quam nunc mulieres.

6. *E*xigitur matrimonio.] Facile inducor, antiquitus repudiatus conjuges adiecisse caussam: ideoque assertor Ful. Ursino retinenti. Phil. 2. Cic. *Mimam suas res sibi habere iubis: ex XII. tabulis caussam addidit, exegit.* Et hoc re-

spicit hic Syra: item ipsius *Repudii etymomon*, quod allegat Festus: *Repudium, Verres ait dictum, quod fit ob rem pudendum.* Sic eam ipsam rem enunciasset, fit simile vero. Gruter.

ACTUS QUINTI SCENA PRIMA.

C H A R I N U S.

Limen superum inferumque salve, simul autem vale.

Hunc hodie postremum extollo mea domo patria pēdem.

Ufus, fructus, victus, cultus jam mihi harūq; ædium Iteremptu'st, interfec̄tu'st, alienatu'st. occidi!

5 Dii penates meūm parentum, familiae Lar pater,
Vobis mando, meūm parentum rem bene ut tutemini.
Ego mihi alios Deos penates persequar, alium Larem,
Aliam urbem, aliam civitatem: ab Atticis abhorreo:
Nam UBI MORES deteriores increbescunt indies,
10 Ubi, qui amici, qui infideles sint, nequeas pernoscerē,
Ubique id eripiatur, animo tuo quod placeat maxime:
Ibi quidem si regnum detur, non est cupita civitas.

sic alter Ms.
alter caputa.

1. *L*imen superum inferumque salve.] Limina coli & salutari solita ad instar numinum, vel ostendat solus Deus, *Limentinus* dictus. Tertullianus Barnum quendam & Forculum, & *Limentinum* Deos conjungit in Scorpiae. Idem lib. de Corona, *Limentinum à limate* dictum docet. Boxhorn.

12. *Non est cupida civitas.*] Forte melius legatur, non est cupita civitas. Retineo tamen cupida. Nam voces hujusmodi utramque significationem adgitantes admittunt. *Sicgnatus* & qui novit & qui notus est. *Timidus* qui timet, & qui timetur. *Formidolosus* qui metuit, & qui metuendus est. *Suspiciosus* pro suspecto & pro

A C T U S

& pro suspiciente. Ita & *infessus* tam passiva quam activa notione ponitur. *Nescius* apud Plautum tam de illo qui ignorat, quam qui ignoratur. In Rudente: *Quae in locis nescius, nescia spe sumus.* Apud Sallustium: *cupidine ignata visendi*, id est, ignota. Talia & *xovic* reperiuntur apud veteres. *Salmas.* Ms. quoque Acad. *cupita*. Gronovius.

ACTUS QUINTI SCENA SECUNDA.

EUTYCHUS, CHARINUS.

Divum atque hominum quæ Spectatrix atque Hera eadem
es hominibus,

Domi erat quod quæritabam. *ibi* sex sodales repperi;
5 Vitam, Amicitiam, Civitatem, Lætitiam, Ludum, Jocum.
Eorum inventu res *decem* simitu pessimas pessimatae
erant; Inimicitiam, Stultitiam, Exitium, Pertinaciam,
Mœtorem, Lacrimas, Exilium, Inopiam, Solitudinem.
Date Dì, quiaeso, conveniendi mihi ejus celerem copiam.

10 Ch. Apparatus sum, ut videtis: abjicio superbiam.
Egomet mihi comes, calator, equus, agaso, armiger:
Egomet sum mihi imperator, idem egomet mihi obedio:
Egomet mihi fero, quod usu'st. ô CUPIDO QUAN-
TUS ES!

Nam tu quemvis confidentem facile tuis factis facis,
Eudem ex confidente actutum diffidentem denuo.
Ev. Cogito, quoniam ego illum curram queritatum. Ch. certa-
re st.

Me usque quærere illam, quoquo hinc abducta est gentium.
Neque mihi ulla obsistet amnis, neque mons, ne-
que adeo mare;
Nec calor, nec frigus metuo, neque ventum, neque grandi-
nem.

I. **S** Peclatrix, &c.] Vide notas supra
act. 3. sc. 4. vſl. 12.
3. **E**cquus nam densus.] Quisnam Deus
est qui ita latus sit, ira gaudeat, ut ego
gaudeo? Pro fuat, Palatini codices ha-
bent sicut. Unde sicut hic legi malum. **B**axh.
Tam. II.

10. *Abjicio superbiam.*] Hoce o dicit,
quod eat sine comite, servo, equo & cæ-
teris ad iter necessariis. *Lambin.*

19. *Nec calor.*] Notabam *Calor* hic
positum neutro genere, pro *calus*: ut
ador & *adus*: *decor* & *decss*, nec dubita-
bam

- 20 Imbreui perpetiar, laborei sufferam, Solem, sitim:
Non concedam, neque quiescam usquam noctu, neque interdus,
Prius profecto, quam aut amicam aut mortem investigavero.
Ev. Nescio quoja vox ad aurem mihi advolavit. Ch. invoco
Vos Lares viales, ut me bene juvetis. Ev. Juppiter!
- 25 Estne illic Charinus? Ch. cives bene valete. Ev. ilico.
Sta, Charine. Ch. qui me revocat? Ev. Spes, Salus, Victoria.
Ch. Quid me voltis? Ev. ire tecum. Ch. alium comitem
quærите.
Non amittunt hi me comites, qui tenent. Ev. quis sunt ei?
Ch. Cura, Miseria, Ægritudo, Lacrimæ, Lamentatio.
- 30 Ev. Repudia istos comites, atque hoc respice, & revertore.
Ch. Si quidem mecum fabulari vis, subsequere. Ev. sta ilico.
Ch. Male facis, properantem qui me commorare. Sol abit.
Ev. Si huc item properes, ut istuc properas, facias rectius,
Huc secundus ventus nunc est, cape modo versotiam:
- 35 Hic favonius serenu'st, istic austri imbricus:

Hic

bam quin ad hanc faciem corrigendus
apud Nonium locus in Calor. inepte enim ibidem legitur calorem; cum adducat exempla, quæ utrumque recipient genus. Sed & Junius Philargyrus ad l. 2.
Georg. Virgil. vs. 349. ita citat hunc versum:

*Neque frigus, neque calor metuo, neque
ventum, neque grandinem.*

Calor inquit, pro calorem: aliter hypermetrus versus erit. Gruter.

21. Non concedam.] Concedere est quiescendi causa aut consistendi, in locum quempiam secedere. Rud. Paulisper remittet restem, dum concedo & consulo. Taubmann.

24. Invoco vos lares viales.] *Lares Viales*, dii sunt, qui viæ præfunt, ut sint deos viariorum: quos invocare solent, qui peregre proficiuntur, & ad viam se accingunt: quo etiam cognomento colebatur Mercurius. Turneb. Deos peculiares *Semitales*, hoc loco, *Lares Viales* vocat Plautus. Est & *Bivia* dea Arnobio. Nam

in ambiviis & triviis olim carri & cisia conducebantur, hinc igitur *Semitales* dicitur. Sed & *Dii Vii* erant. Scal. Sed vide mihi Not. Bacc. act. 2. 1. 3.

34. *Vorsoram.*] *Vorsoria* est quo velum vertitur; quo nomine pedem vocabant. Nam pedem tenere in navi dicebatur, qui præterat tendendis, proferendis, vertendisque velis. Servius per sortem divisit ad officia remigandi, quis præreta esset, quis pedem teneret. Id est, quis vorsoram teneret. Indefacere pedem, pro navigare: inde & proverbium Græcum, ἡ τέχνη μεθεῖς, τὸ πόδιον διώνυσος. Salmas.

35. *Hic favonius serenu'st.*] Gifan. ad illud Lucret. lib. 1.

— *Flutifrago suspensa in littore uestes
Uvescant; eadem dispansæ in sole sere-
scunt.*

Notat, serescere, id est, siccari, ut restet Nonius: nam serenus veteribus etiam sonat siccus. hinc 1. Georg. Unde serenus Ventus agat nubes, quas alibi vocat arida nubila, id est, siccæ. T.

40. Re-

Hic facit tranquillitatem, iste omnes fluctus conciet.

Recipe te ad terram, Charine, huc. non ex adverso Meus. Respice
ad dextram.
vides?

Nubis ater imberque instat, aspice nunc ad
sinistram

MS. al. fin. atque deit.
alt. finifera atque ut
deit. par ac vide sis.

* Cœlum ut est splendore plenum, ex adverso vides. MS. tensa

40 Ch. Religionem illic objicit: recipiam me illuc. Ev. sapis
O Charine, contra pariter fer gradum, & confer pedem,
Porridge brachium, prehende. jam tenes? Ch. teneo. Ev. tene.
Quo nuncibas? Ch. exultatum. Ev. quid ibi facere MS. al. his.
unde Gr. is.

vis? Ch. quod miser.

Ev. Ne pave, restituam jam ego te in gaudia, antequam is.
Ch. eo.

45 Ev. Maxume quod vis audire, id audies quod gau- MS. audis Gr.
audi sis quo.
deas.

Sta illico, amicus advenio multum benevolens. Ch. quid est?

Ev. Tuam amicam. Ch. quid eam? Ev. ubi sit ego scio.

Ch. tun' obsecro?

Ev. Sanam & salvam. Ch. ubi eam salvam? Ev. quo ego
scio. Ch. ego me mavelim.

Ev. Potin' ut animo sis tranquillo? Ch. quid si animus flu-
ctuat?

50 Ev. Ego istum in tranquillo & tuto sistam, ne time.

Ch. Obsecro te, loquere ubi sit, ubi eam videris.

Quid taces? dic. enicas me miserum tua reticentia.

Ev. non longe hinc abest à nobis. Ch. quin ergo commoni-
stras, si tu vides?

Ev. Non video hercle nunc, sed vidi modo. Ch. quin ego vi-
deam, facis?

Ev. Faciam. Ch. longinquom istuc amanti est. Ev. etiam me-
tuis? omnia

Commonstrabo. amicior mihi nullus vivit, atque is est,

Qui

40. Religionem illic objicit,] Rejicit à ligionem objicit Galateæ profectura, ser religionem, qui omnem ad alium trans- ab omni: scil. ab exemplo Europæ.
fert. Sicut contra, Objicere religionem, Suetonius dixit, Afferre cui religionem.
embetāoy: nimurum ex observatio- Scaliger.

ne omnis dīndūpōvīay incutere: 56. Nullus vivit.] Vivit, pro est. Trin.
ut hoc loco Plauti. Sic Horatius re-

act. 2. 2. lepidus vivit. T.

I 2

61. Puf.

Qui illam habet: neque est quoi magis me velle melius æquum fiet.

C_H. Non curo istuc, illam quæro. Ev. de illa ergo ego dico tibi. Sanè hoc non in mentem venit dudum, uti tibi.

60 C_H. Dic igitur, ubi illa est? Ev. in nostris ædibus. C_H. ædis probas,

Si tu vera dicis, pulchre ædificatas arbitror.

Sed quid ego istuc credam? vidisti? an de auditu nuncias?

Ev. Egomet vidi. C_H. quis eam adduxit ad vos? Ev. inique rogas.

C_H. Vera dicis. Ev. nihil, Charine, te quidem quicquam pudet.

65 Quid tua refert, qui cum istac venerit? C_H. dum istuc fiet.

Ev. Est profecto. C_H. opta ergo ob istunc nuncium, quid vistibi.

Ev. Quid, si optabo? C_H. Deos orato, ut ejus faciant copiam.

Ev. Derides. C_H. servata res est demum, si illam video.

Sed quin ornatum hunc rejicio. heus aliquis, heus actutum huic foras.

70 Exite, illinc pallium mihi huc ferte. Ev. hem nunctu mihi ut places!

C_H. Optume adveniens puere, cape chlamydem atque hæc. istinc sta ilico:

Ut, si hæc non sint vera, incepsum hoc iter perficere exequar.

Ev. Non

61. Pulchre ædificatas.] Videas ab amatore esse scitam hanc ædium, in qua amica erat, commendationem. nam quid his obsecro urbanius? Allusum enim ad illam venditionis formulam; cujus Officiorum 3. ita commeminit Cic. *Quod si qui proscribunt VILLAM BONAM BENEQUE ÆDIFICATAM; non existimantur se felissime, etiam si illa nec bona est, nec ædificata ratione.* Cato: Patrem familiae villam rusticam BENE ÆDIFICATAM habere expedit, unde in proclivi posthac fuerit intelligere, quid sit, quod *ÆDES PULCHRE ÆDIFICATAS* prædicet Charinus, id est, cum ratione, ut quidem explicat Cicero. Douza.

62. De auditu.] Vide N. Bacchid. act. 3. 3.

67. Deos orato, &c.] Brix. edit. legit: *orabo.* quod præfero; atque in hoc jocuſ elegantior fuerit, & irruſio apertior. Nam cum optare jussiſſet Charinus, ipsius erat optatum præſtare. Is autem in miseria etiam sua facetus, non se præſtitum quod ſodalis exſpectabat, ſed quod non exſpectabat oraturum deos ait qui præſtent. *Acidal.*

69. Sed quin ornatum, &c.] Sed cur non rejicio chlamydem viatoriam & cætera ad iter inſtructa. T.

84. Ze-

Ev. Non mihi credis? Ch. omnia equidem credo, quæ dicis mihi.

Sed quin introducis me ad eam, ut videam? Ev. paulisper mane.

75 Ch. Quid manebo? Ev. tempus non est intro eundi. Ch. enicas.

Ev. Non opus est, inquam, nunc intro te ire. Ch. responde mihi, Qua caussa? Ev. operæ non est. Ch. cur? Ev. quia non est illi commodum.

Ch. Itane commodum illi non est, quæ me amat, quam ego contra amo?

Omnibus hic ludificatur me modis. ego stultior,

80 Qui isti credam. commoratur: chlamydem suinam denuo.

Ev. Mane parumper, atque hoc audi. Ch. cape sis, puer, hoc pallium,

Ev. Mater irata est patri vehementer, quia scortum sibi

Ob oculos adduxerit in ædîs, dum ruri ipsa abeit:

Suspicatur illam amicam esse illi. Ch. zonam sustuli.

85 Ev. Eam rem nunc exquirit intus. Ch. jam machæra est in manu.

Ev. Nam si eo te introducam. Ch. tollo ampullam, atque hinc eo.

Ev. Mane, mane Charine. Ch. erras, me decipere haud potes,

Ev. Neque edepol volo. Ch. quin tu ergo itiner exsequi meum me finis?

Ev. Non sino. Ch. ego me moror, tu puere, abi hinc intro ocius.

Jam

84. *Zonam sustuli*] Verba sibi dari putat ab Euticho Charinus. itaque dicit se zonam sumpsisse, quasi iter incepsum perfecturus. Condebat autem viatores in zona pecuniam, ut & milites. Lam. Veteres usi sunt verbo ζωσαι, pro eo quod erat, induere, præsertim arma: quoniam ζων imprimis militi debeat. sicut de baltheo dicere videtur Justinianus. Inde Minerva, Zoftria, & Iuno Cincia, alio tamen fini. Iraq. X. Iliad. non potuit Homerus tacere Nestoris baltheum. sed eum magna ipse cura esse scripsit. Inde Plauti

jocus hoc loco; *Zonam sustuli*. Scalig.

85. *Machæra est in manu*.] Graci enim, ut & Romani, non gerebant gladium in urbe. Lambin.

86. *Tollo ampullam*.] Mos erat pedes oleo ungere, antequam calceos induerent. itaque peregre abeuntes ampullam secum portabant, quæ oleum in eum usum suppeditaret. Posterior ex hoc Plauti loco apparet, prius ex Hesychio. cuius ea verba, ἡλεφόντο τὸ πόδας ὁ ἀρχαῖος, πρὶν τὸ ῥέποδον αὐτῆς. hinc λιταγεῖ πόδες apud Poëtas. Mearsi.

90 Jam in currum escendi, jam lora in manus cœpi meas.

Ev. Sanus non es. Ch. quin, pedes, vos in curriculum con-
jicitis

In Cyprum recta? quandoquidem pater mihi exilium parat.

Ev. Stultus es. noli istuc quæso dicere. Ch. certum exse-
qui'st,

Operam ut sumam ad pervestigandum ubi sit illæc. Ev. quin
domi est.

95 Ch. Nam hic quod dixit, id mentiu'st. Ev. vera dixi equi-
dem tibi.

Ch. Jam Cyprum veni. Ev. quin sequere, ut illam videoas
quam expertis.

Ch. Percontatus non inveni. Ev. matris jam iram neglego.

Ch. Porro proficiscor quæsitum. nunc perveni Chalcidem.

Video ibi hospitem Zacyntho: dico quid eo advenerim:

100 Rogito quis eam vexerit, quis habeat, si ibi in- Mff. inde aud.
Grat. inaudiv.
audiverit.

Ev. Quintu' istas omittis nugas, ac mecum huc intro ambu-
las?

Ch. Hospes respondit, Zacyntho ficos sieti non malas.

Ev. Nihil mentitus est. Ch. sed de amica sese inaudisse autu-
mat,

Hic Athenis esse. Ev. Chalcasiste quidem Zacynthiu'st.

105 Ch. Navem conscendo, proficiscor, illico jam sum domi,
Jam redii exilio. salve mi sodalis Eutyche:

Ut

92. *Exsilium parat.*] Hic tandem blanditur aliquid Grutero, quod recipit ex quadam veteri ed. Pareus: *exsilium imperat.* Sed deluduntur ambo, & scripta lectio multo elegantior. Est in eo, quod si effecerit, ego exsul ero. Sic Livio lib. 1. Quintus Fabius Rullianus pater ad L. Papirium Cursorem: *nec atas mea, cui tu orbitatem paras.* Ennius Telamone: apud Festum in Obsidionem: *Scibas natum ingenuum Ajacem, cui tu obsidionem paras.* Gronovius.

99. *Video ibi hospitem Zacyntho.*] Ho-
spes Zacyntho, hospes est Zacynthius, vel
a Zacyntho: *ζαχυωδόθεν, λεοξέλοθεν, &c.*

Sic Terent. *Uxor Lemno: anus Corintho, Vinum Chio. Turneb.*

102. *Zacyntho ficos fieri non malas.*] Quam sententiam habet? Opinor dici, ut fici, quæ acerbæ immaturæque insua-
vitatem habent; percoctæ tandem ad suavitatem & dulcedinem mitescunt: sic ejus juventutem acerbam esse etiamnum & indomitam, quæ atate emansuerit & domabitur. Sic enim obliqua figura ser-
monis adolescens perstringitur. Immo simpliciter hoc vult, Hospitem nihil ad me respondisse: sed quærenti poma, obtrusissime pira. *Turnebus.*

104. *Calchas iste.*] Id est, vetus vates. 110, Me-

*M. parentis me-
tua mater dati.*

Ut valuisti? quid parentes mei valent? cœna
dabitur.

Bene vocas, benigne dicas: cras apud te, nunc domi.

Sic decet, sic fieri oportet. Ev. echo, quæ tu somnias!

Hic homo non sanus est. Ch. medicari amicus quin properas?
Ev. Sequere sis. Ch. sequor. Ev. clementer quæso, calces
deteris.

Audin' tu? Ch. jamduduim audivi. Ev. pacem componi volo
Meopatri cum matre: nam nunc est irata. Ch. i modo.

Ev. Propter istanc. Ch. i modo. Ev. ergo cura. Ch. quin tu
ergo i modo.

Tam propitiam reddam, quam cum propitia est Juno Jovi.

110. *Medicari amicus.*] Si non sanus sum: curtus, quite amicum profiteris,
mihi non mederi properas? Properas autem pronuntiadum *χριστοντων*,
properas. Camer.

111. *Clementer quæso, calces deteris.*] Mira decori observatio est; ubi Charinus,

cui, ut amatori, res omnes pro spissò videbantur procedere, ad amicam in ædes festine nimis introire gestiens, sodali illi suo, pone subsequendo, calces fingitur deterere. Douza.

ACTUS QUARTI SCENA TERTIA.

DEMIPHO, LYSIMACHUS.

Huic Scena;

Quasi tu nunquam quicquam, &c.

Prescripserant Vett. Edd. versus XI. sequentes:

112. *L* Ys. Demipho: Sapientum illud dictum te audisse reor sapius:
VOL U P T A S est malorum esca: quod ea non minus homines
Quam hamo capiantur pisces. hanc quando fugiant senes,
Tu tamen senectuti gratiam non habeas: quoniam haec tibi
Non abstulit modo, sed in amorem conjecit fortius.

Quo te consiliumque tuum atque mentem perdit funditus,
Atque oculorum tibi præstringit aciem. me quoque
In magnum conjectisti malum, nec quid faciam scio.
De. Lysimache, deum hoc arbitrium est, non hominum: tute hoc te-
cum

113. Si cogites, non æquom te facere arbitrabere,
Quoniam amico homini, tuique concilio, ita succenseas misere.

Quasi tu nunquam quicquam assimile hujus facti feceris.
L. Edepol nunquam, cayi ne quid facerein. vix vivus sum miser!

3 Nam mea uxor propter illam tota in fermento jacet.
D. At ego expurgationem habebo, ut ne succenseat.
L. Sequere me. sed exeuntem filium video meum.

3. **U**xor tota in fermento jacet.] In fermento jacere, εἰ τῇ ζύμῃ κεῖσθαι, dicebantur, qui animo essent ægro, qui que iracundia turgerent. Nota tralatio. Fermentum enim & acorem habet & tumorem. *Lambin.* Fermentum hic pro ira ponitur, ut *Essē in fermento*, sit θυμός, φλεγμήνης ῥεῶν χρήσις. Juvenal. | *istud fermentum tibi habe, id est, indignandi caussas.* Etiam Hebræi fermentare pro ira turgere & βίδησθαι accipiunt. Quin & de aliis affectibus dicitur: ut Prudent. *Cum fermentati turgescant mores.* Casaubon.

4. *Expurgationem habebo.*] Id est, apud tuam uxorem te purgabo.

ACTUS QUINTI SCENA QUARTA.

EUTYCHUS, LYSIMACHUS, DEMIPHON.

Ad patrem ibo, ut matris iram sibi esse sedatam sciat.
Jam redeo, Ly. placet principium, quid agis? quid fit,
Eutychē?

Ev. Optima opportunitate ambo advenistis. Ly. quid rei est?
Ev. Uxor tibi placida & placata est. certe dextras nunc jam,
§ Ly. Dii me servant. Ev. tibi amicam nullam esse nuncio.
D. Dii te perdant, quid negotii est nam quæsto istuc? Ev. elo-
 quar.

Apimum advortite igitur ambo. Ly. quin tibi ambo operam
 damus.

Ev. **QUI BONO SUNT** genere nati, si sunt ingenio
 malo,

Suâpte culpâ genere capiunt genus, ingenium improbant.

10 **D.** Verum dicit hic. Ly. tibi ergo dicit. Ev. eo illud verum
 est magis.

Nam

1. **A**d patrem ibo.] Hac Eutychus ad Chařinum in ædibus Lysimachi restitantem. *Lambin.* | **p**robant. Qui sunt, inquit, bono genere nati, si sunt ingenio improbo, suopte generi culpam capiunt, hoc est, eorum culpa in genus proprium redundat, & genus ingenuum improbant. Vitium ab illorum ingenio malo adfricatur generi bono,

Nam te istâc ætate haud æquom fuerat filio tuo,
Adolescenti amanti amicam emptam argento eripere suo.
De. Quid tu ais? Charini amica' stilla? Ev. ut dissimulat ma-

lus!

De. Ille quidem illam sese ancillam matri emisse dixerat.

Ev. Propterea igitur tu mercatus, novos amator, vetus
puer?

Lx. Optume hercle: perge: ego assistam hinc altrinsecus.
Quibus est dictis dignus, usque oneremus ambo. De. nullus
sum.

Lx. Filio suo qui innocentii fecit tantam injuriam.

Ev. Quem quidem hercle ego, in exilium cum iret, reduxi
domum:

20 Nam ibat exulatum. De. an abiit? Lx. etiam loquere, lar-
va?

T E M P E R A R E istâc ætate istis decebat artibus.

De. Fateor: deliqui profecto. Ev. etiam loquere lava?

V A C U O M esse istâcted ætate iis decebat noxiis:

Itidem, ut tempus anni, ætatem aliam aliud factum conve-
nit.

25 Nam si istuc jus est, senecta ætate scortari senes,
Ubi loci res summa nostra est publica? De. hei, perii miser!

Ev. Adolescentes rei agendæ isti magis solent operam dare.

De. Jam obsecro vobis hercle habete cum porcis; cum <sup>Acid. cum
sportis.</sup> fiscina.

Ev. Redde filio: sibi habeat. De. jam ut volt, per me sibi
habeat licet.

Ev. Tem-

bono, & culpam capiunt non tantum in se, sed etiam in ipsum genus quod dede-
corant. Salmas. Suapte culpa.] Accipio partem à Salmasio, partem à Lipsio: Suo-
pte culpam generi capiunt, genus ingenio improbant. nam & generi & ingenii men-
tionem tam posteriori quam priore ver-
su facere debuit. Gronovius.

24. Aliud factum convenit.] Quia con-
venit, idem valet, quod decet, eandem
illi constructionem attribuit. Lamb.

28. Vobis hercle habete cum porcis, cum
fiscina.] Porci scriptum est pro portu,

ut C & T in libris veteribus s̄pē permu-
tantur invicem. Portu autem pro sportu,
ut Castoria apud eundem Plautum pro Schaeferia. Proverbium est. Habete hoc
vobis cum sportis, cum fiscina. Sportæ & fiscinæ ex vimine texebantur, & con-
tinendis obsoniis & variis rebus servie-
bant. Nam à sporta, sportula dicta ^{σπορτης}. Fiscinæ etiam tunc parabantur
ex vimine ad ficus & alia hujusmodi
continenda. Habeatis, inquit, rem ipsam
cum iis vasis quibus continetur. Cum
sportu, cum fiscina, proverbialiter hæc
usur-

30 Ev. Temperi edepol! quoniam, ut aliter facias, non eff copiae.

De. Supplicii sibi sumat quid volt ipse ob hanc injuriam.
Modo pacem faciatis, oro ut ne mihi iratus fieri.
Si hercule scivissem, sive adeo joculo dixisset mihi,
Se illam amare, nunquam facerem, ut illam amanti abducerem.

35 Eutychē, ted oro, fōdalis ejus es, serva & subveni.
Hunc senem, para me clientem: mēmorem dices beneficii.

Ly. Ora ut ignoscat delictis tuis atque adolescentiae.

De. Pergin' tu autem? eia superbe invehere! spero ego mihi quoque

Tempus tale eventurum, ut tibi gratiam referam parem.

40 Ly. Missas jam ego istas artes feci. De. & quidein ego dehinç jam. Ly. nihil.

CONSEQUENTUDINE animus rursus te huc inducet. De. obsecro,

Satis jam ut habeatis. quin loris cädite; etiam, si lubet.

Ly. Recte dicas: sed istuc uxor faciet, cum hoc resciverit.

De. Nihil opūst resciscat. Ev. quid istuc? non resciscet, nē time.

45 Eamius intro, non utibilis hic locus factis tuis,

Mf. Pall. non utibilest hic loc.

Dum

usurpantur. Aliquando legebam, *cum porci*, *cum fuscina*. πόρος est rete pescatorium, quod Latine ita dixerit Plautus. *Fuscina* etiam instrumentum pescatorium, tridens, ad ligandos pisces. Habete igitur prādam ipsam, & quidquid pescatum, cum porci & cum fuscina ipsa. Si nihil mutandum sit, ego huius sententia nunc magis adhæresco. Cum hoc sensu, etiam *fiscina* retineri plane potest. Vas enim est vimineum in quo & pisces capti reponuntur. *Porci* sive πόροι, sunt retia, sive nastri potius, Καρποί. Unde proverbium Οὐδὲν πόρος αἴρεται, de fortunatis quibus dormientibus nastri impletur. Habete, inquit, vobis totam capturam piscium, cum ipsis nastri ac fiscina. Nisi quis dicat revera mulierem illum *sportas* & *fiscinam* secum attulisse, cum domum festis intravit. *Salmagius*.

37. Ly. *Ora ut ignoscat delictū tuis.*]
Ipsumne Demiphonem Lysimachus orare jubet? At quem filium suumne an ipsius? Evidem non aderat Charinus, qui orandus esset: & oratorem vero sibi parat ille Eutychum, non ipsum orat. Nam hic quid orerit? Ignoscere Charini erat, in quem deliquerat pater. Non convenit igitur vulgata lectio: quam in sensum apertissimum refinges levi mutatione, si pro *tuis* scriperis *hujus*. Inequitat æquali suo Lysimachus, & filium orat, orare atque intercedere apud filium illius pro illo velit. Salsissime rem indignam perstringens, cum, quo modo, quibus delictis, quam veniam filii rogare solent à patribus, eodem iisdem eandem patris è filio nunc rogari cupit. *Acidal.*
38. *Superbs invehere.*] Mihi inequita.

51. *Suanus*

Dum memoramus, arbitri ut sint, qui prætereant per vias.
 DE. Hercle quin tu recte dicis: eadem brevior Fabula
 Erit. eamus. Ev. hic est intus filius apud nos tuus.
 DE. Optime est. illac per hortum nos domum transibimus.
 LY. Eutyche, hanc volo prius rem agi, quam meum intro re-
 fero pedem.
 EV. Quid istuc est? LY. SUA M. QUISQUE homo
 rem meminit. responde mihi:
 Certon' scis non succensere tuam matrem? EV. scio.
 LY. Vide. EV. me vide. LY. satis habeo. at quæso hercle,
 etiam vide.
 EV. Non mihi credis? LY. immo credo, sed tamen metuo
 miser.
 DE. Eamus intro. EV. immo dicamus senibus leges censeo,
 Priusquam abeamus, quas leges tenent, contem-
 tique sint. I. Guili. qua sele-
ge teneant con-
tentique sint.
 Annos natus sexaginta qui erit, si quem scibimus,
 Seu maritum seu hercle adeo cœlibem escortarier,
 Cum eo nos hic lege agemus: inscitum arbitrabimur.
 Et per nos quidem hercle egebit, qui suum prodegerit.
 Neu quisquam posthac prohibeto adolescentem filium

Quin

51. *Suam quisque homo rem meminit.*] Notat hominum mores, qui in alieno negotio dormitant, in suo quisque vigiat. T.

59. *Cum eo nos hic lege agemus.*] Id est, oenas legibus indictas infligemus, & le- em in eum consequemur. In eo signifi- atu capitulapud Tacit. lib. 12. Est igitur, *Lege agere*, quod Cic. alibi dicit, *fare judicatum*, id est, exsequi implere uelatam sententiam. *Pollitus.* V. & N. Aul. 3. 3. 10. *Inscitum arbitrabimur.*] *Inscitum* in re Venera usurpatum antiqui- us, docuerunt alii, tum Plautus Tru- ul. Sc. ult.

*Quanquam hic horridus, quanquam hic
 squalidus;*
At scitus bellum init. (V. N. ibid.) Isti
 ontrarium *Inscitus* hoc loco Plauti. Sic
 nim hunc versum à nemine haecenus,

quod sciam, intellectum interpretor: nec
 hanc solum, sed & alium Terent. Hec.
 act. 5. 1.

*Nam si facis facturave es, bonas quod par
 est facere:*
*Inscitum offerre injuriam tibi immerenti
 iniquum est.*

Vult senex; iniquum esse, si homo, qui
 ex rebus amoenis & voluptariis exaruit,
 injuriam inferat meretrici: cum hoc sit
 potius calidae juventutis. *Gruter.*

60. *Et per nos quidem.*] Multo con- cinnius & non sine joco legeretur hic
 versus post illum: *Si quis prohib. &c.*
 Hæc enim, *Et per nos quidem, &c.* quasi
 sanctio est, qua poena in eum statuitur,
 qui id, quod de sumptu adolescentibus
 subministrando dicitur, violaverit, aut
 potius servaverit, nempe *E G E S T A S.*
Pistoris.

62. Quod

Quin amet, & scortum ducat: quod bono fiat modo.

Si quis prohibuerit, plusperdet clam, quam si prohibuerit
palam.

Hæc adeo, ut ex hacce nocte primum lex teneat senes.

65 Bene valete, atque adolescentes, hæc si vobis lex placet,
Ob senum hercle industriam, vos æquoin est clare plaudere,

62. *Quod bono fiat modo.*] Modo nil [Mil. act. 3. scen. 1. L.
fiat contra leges & supra modum. V. N.

FINIS MERCATORIS.



M. ACCI PLAUTI
PSEUDOLUS.
 DRAMATIS PERSONÆ.

PSEUDOLUS, servos.
 CALLIDORUS, adolescens.
 BALLIO, *leno*.
 LORARII, *quaesitor*.
 SIMO,
 CALLIPHO, } *senes*.

HARPAX, *cacula*.
 CHARINUS, *adolescens*.
 PUER.
 COCUS.
 SIMIA, *sycophanta*.
 PHOENICUM, *meretrix*.

ARGUMENTUM, ut quibusdam videtur,
 PRISCIANI.

Presentes numerat quindecim Miles minas.
 Simul consignat symbolum, ut Phœnicium
 E i det *Leno*, qui eum cum reliquo afferat.
 Venientem Caculam intervortit symbolo,
 Dicens Syrum se Ballionis, Pseudolus:
 Operique herili ita tetulit: nam Simia
 Leno mulierem, quem is supposuit, tradidit.
 Venit Harpax verus: res palam cognoscitur:
 Senexque argentum; quod erat pactus, reddidit.

ALIUD ARGUMENTUM
 CAMERARI.

Hujus Fabulæ laudatio exstat Ciceroniana: in cuius Catone ipse Cato dicit: *Quam gaudebat bello suo Punico Nævius; quam Truculentus Plautus, quam Pseudolo!* Ac est Truculentus quidem ita depravatus, ut nulla alia Fabula Fabularum Plautinarum magis, tam in expressis, quam in Mſſ. libris. Pseudolus autem & beneficio veterum librorum, & nostra diligentia, maxima parte restitutus integrati, facile probat lectori, se non sine cauſa tantopere placuisse Ciceroni. Argumentum est varium & plane mirificum. Senes duo satis commodi. Adolescens amore perditus. Servus veterator & fraudulentus. Leno sceleratus & perfidus; à quo per fallacias subitæ occasionis abducitur amica filii herilis consilio servuli. Hæc exponuntur admodum copiose & luculente, cum actione multiplici.

PRO-

P R O L O G U S.

STUDETE HODIE MIHI: bona in Scenam affero:
Nam BONA BONIS FERRI reor equum ma-

*J. Gul. bona
scavam aff.*

xume;

Ut mala malis: ut, qui mali sunt, habeant mala:

Qui boni, bona. bonos quod oderint mali,

5 Sunt mali: malos quod oderint boni, bonos
Essē oportet. vosque ideo estis boni: quandoquidem
Semper odistis malos; & lege & legionibus
Hos fugitastis, Quirites, successis bonis.

Huic vos nunc pariter bonam boni operam date gregi,

10 Qui bonus est, & hodie ad bonos affert bona.

Aures, oculi, animus, ampliter fient saturi.

In Scenam qui jejunus venerit, aut sitiens,

Is risu & ventre raso vigilabit sedulo:

Dum ridebunt saturi, mordebunt famelici.

15 Nunc si lapitis, cedite jejuni, atque discedite.

Vos saturi state, immo sedete, atque attendite:

Non argumentum, neque hujus nomen Fabulæ

Nunc proloquar ego: satis id faciet Pseudohus:

Satis id dictum vobis puto jam atque deputo.

20 Ubi lepos, joci, risus, vinum, ebrietas decent:

Gratiæ, decor, hilatitas, atque delectatio;

Qui QUÆRIT alta, is malum videtur querere.

Curas malas abjicite jam, ut otiosi hodie.

EXPOREGI melius est lumbos, atque exsurgier.

Mff. exsurgere.

25 PLAVTINA longa FABVL A in Scenam venit.

13. **V**entre raso.] Est jocus inexpe-
ctatus; alludens ad rasum caput, cui capilli deerant; ut hic ventri cui cibus. *Taub.*

20. *Ubi lepos, joci, &c.* Hic ordo & sententia, sine lepore omni est & Gratiis. legendum; *Qui querit alia, is malum, &c.* sensu & aperto & eleganti. Quid enim probabilius, quam eum hominem malum, & moerorem sibi querere, qui alia consequatur, quam leporem, jocos, lusiss, vinum, &c

cetera quæ hic commemorantur. *Douz.*

24. *Exporgi melius est lumbos.*] Vanum hic Lamb. commentum, versusque unus aut etiam alter deesse videtur. ut sensu fuerit: Abjicite jam malas curas, ut otiosi nobis operam hodie detis. Si qui autem negotiosi sunt, eos exsurgere atque abire melius est: nam longa fabula in Scenam agenda venit. *Acid.* Sane Prologus hic in Mff. Pall. præter ultimos versus duos, desideratur: quem tamen antiquum Camer. censet.

ACTUS

ACTUS PRIMI SCENA PRIMA.

PSEUDOLUS, CALIDORUS.

Sex te tacente fieri possem certior,
Here, quæ miseriæ te tam misere macerant,
Duorum labori ego hominum parsim lubens,
Mei te rogandi, & tui respondendi mihi.
5 Nunc, quoniam id fieri non potest, necessitas
Me subigit, ut te rogitem. responde mihi:
Quid est, quod tu examinatus jam hos multos dies
Gestas tabellas tecum, eas lacrumis lavis,
Neque tui participem consilii quenquam facis?
10 Eloquere, ut quod ego nescio, id tecum sciam.
CA. Misere miser sum, Pseudole! Ps. id te Juppiter
Prohibessit. CA. nihil hoc Jovis ad judicium attinet.
Sub Veneris regno vapulo, non sub Jovis.

Ps. Licer

4. **M**ei te rogandi.] Ni A. Gellius palam testaretur sic se legisse, ex ratione manifesta scriberem: *Meo te ro-gandi & tuo.* Nam quæ afferunt ad probandum hoc genus orationis quid habent simile? *Tuum Samii Lucumonis acu-men male legitur apud Ausonium, & scribendum est: Anticipesque tuo Samii Lucumonis acumen, ut monuit Douza lib. 2. Plautin. cap. 22.* Tamen si debebat esse Plauto simile, *acumentui, Samii Lucumoniū, erat habendum.* Eodem modo, inquiunt, dicitur *Noster utriusque labor.* Credo, ut, *meus & tuus duorum labor: non nostri utriusque labor, ut, mei actui duorum labor.* Nam Hecuba Enniana cum ait: *Miserere mei anus: qui poterat aliter loqui?* Sic & recte dicetem: *Miserere duorum mei & tui.* Sed non ita bene sonat, *labor duorum mei & tui:* neque *labor mei te rogandi: & labor tuurespondendi mihi, ut labor duorum meus actuu, labor meus te rogandi, labor tuus respondendi mihi.* Similiter apud JC. mens mea facientiū testamentum, si par huic Plautino esset, foret, mens meifaciendi. Unicus affertur locus par Ciceronis ad Curionem ep. 6. *Tui unius studio.* Sed hic

quidem, quin *tuo unius studio* scriperit, ut semper alias, nullum mihi dubium est. Lepidum vero est, quod istud, *judicium tuum eruditissimi viri, volant esse integrum, tuum tui eruditissimi viri judicium; meum unius peccatum pro meum mei unius peccatum.* Quis unquam credit quenquam italocutum, *tuum judicium tui, meum peccatum mei?* Immo si verum vis, integrantur illa hoc modo: *tuum judicium, quod est judicium eruditissimi viri, meum peccatum, quod est unius hominis.* *Tuum studium adolescentis,* id est *tuum studium, quod erat studium tum adolescentis: tua uestigia proximi prætoris: tua uestigia quæ erant uestigia proximi prætoris.* Alioqui quemadmodum non dicitur, *uxor mei, ager tui, ita nec labor mei & tui.* Sallustianum quoque *majores vestrum agnoscit Gellius: sed omnes scripti illic, majores nostri, teste Grutero.* *Quod si dixerunt ista hi duo. solo hellenismo excusantur quem imitari nolim.* Volunt etiam *tis pro tui ex Gellio Mfl. ambo: & te respondendi. Acad. Mei interrogandi & tui respondendi mihi.* Gronovius.
13. *Sub Veneris regno.*] Apud Veteres,

- Ps. Licet me id scire quid sit? nam tu me antidhas
 15 Supremum habuisti comitem consiliis tuis.
 CA. Idem animus nunc est. Ps. fac me certum quid tibi est.
 Juvabo aut re, aut operâ, aut consilio bono.
 CA. Cape has tabellas, tute hinc narrato tibi,
 Quæ me miseria & cura contabefacit.
 20 Ps. Mos tibi geretur. sed quid hoc quæso? CA. quid est?
 Ps. Ut opinor, querunt litteræ hæ sibi libertos,
 Alia aliam scandit. CA. ludis me ludo tuo.
 Ps. Has quidem pol, credo, nisi Sibylla legerit,
 Interpretari alium potesse neminem.
 25 CA. Cur inclementer dicis lepidis literis,
 Lepidis tabellis, lepida conscriptis manu?
 Ps. An obsecro hercle, M. habent
que galv.
 30 Advortito animum. CA. non adest. Ps. at tu cito.
 CA. Immo ego tacebo, tu hinc ex cera cito:
 Nam istic meus animus nunc est, non in pectore.
 Ps. Tuam amicam video. Calidore. CA. ubi ea est, obsecro?
 Ps. Eccam in tabellis porrectam: in cera cubat.
 35 CA. At te dñi dæque quantus es. Ps. servassint quidem:
 CA. Quasi

juvenes virginesque, sub Veneris se esse
 imperio arbitrabantur: Et si quid mali
 accidisset, ejus id ipsum iræ imputabant.
 Præterea cum amoris sui compotes fa-
 ñæ, nupsissent, coronas ei suspendebant:
 Juvenes quoque zonas amaziarum sua-
 rum, &c. Meurs.

22. *Alia aliam scandit.*] Litteræ scil.
 non erant recta linea collocatae, sed, ut
 à puella scriptæ, alia alii quasi incuba-
 bat.

23. *Nisi Sibylla.*] Quæ etiamsi legere
 non possit, divinare tamen possit. V. N.
 Pzn. I. 3.

24. *Interpretari alium.*] Alter codi-
 cum: *alium posse reor neminem*, cui sub-
 scribit Academicus: alter, *interpretari
 posse neminem*. Intellexit Camerarius *tu*

reor esse infiticum: & reddidit *potesse*:
 Ego idem suspicor de *tu* *alium*: & scri-
 plisse Plautum puto: *Interpretari posse
 neminem*. Gronovius.

28. *Gallina scripta.*] Ludi in ambi-
 guo, & quasi ex insidiis puellam convi-
 tio verberari volunt interpretes; ac si
 inter male nominata nomina, meretrici-
 bus indi solita, etiam fuerit *gallina*. Non
 memini id me unquam legisse. Certus
 autem sum per *gallina* *scripturam* &
 manus, nihil hic significari aliud, quam
 inconditas, incompositas, & alias alias
 scandentes litteras, quibus hæ tabule
 erant exaratae. Nos Belgæ, desumpta à
 gallis *metaphora*, ejusmodi inconciunas
 litteras *haene-footen*, quasi *tu* dixeris, *gal-*
lorum pedes? appellamus. Bonhorn.

36. *Quasi*

CA. Quasi solstitialis herba, paulisper, fui:
Repente exortus sum, repentina occidi.

PS. Tace, dum tabellas pellego. CA. ergo quin legis?

PS. Phœnicium Calidoro amatori suo

40 Per ceram & linum literasque interpretes *Mur. & Lipp. per ceram & lignum.*

Salutem mittit, & salutem abs te expetit,

Lacrimans titubanti animo, corde, & pectore.

CA. Perii! salutem nusquam invenio, Pseudole,
Quam illi remittam. PS. quam salutem? CA. argenteam!

45 Ps. Pro lignean' salute vis argenteam

Remittere cilli: vide sis, quam tu rem geras.

CA. Recita modo: ex tabellis jam faxo scies,

Quam subito argento mihi usus invento siet.

PS. Leno me peregre militi Macedonico

50 Minis viginti vendidit, voluptas mea:

Et priusquam hinc abiit, quindecim Miles minas

Dederat, nunc unæ quinque remorantur minæ:

Eâ causa Miles hic reliquit symbolum.

Expressam in cera ex anulo suam imaginem,

55 Ut qui huic afferret ejus similem symbolum,

Cum eo simul me mitteret. ei tei dies

Hæc præstituta est, proxima Dionysia.

CA. Cras ea quidem sunt. prope adest exitium mihi,

Nisi quid mihi in te est auxilii. PS. sine pellegam.

60 CA. Sino, nam mihi videor cum ea fabularier,

Lege, dulce amarumque una nunc misces mihi.

PS. Nunc nostri amores, mores, consuetudines,

Jocus, ludus, sermo, suavis saviatio,

Com.

36. *Quasi solstitialis herba.*] *Herbam solstitialem de ea intelligo, quæ tempore solstitiali, nocte præfertim frigidiuscula, ut solet, & rorulenta subnaticitur, & postea à calore Solis diurni, quitunc maxime sævit, moritur, aut certe languefit. Beccan.* Proverbialiter dicitur de refugaci & non diuturna. *Scalig.*

40. *Ceram & linum.*] Vide notas Bacchid. act. 4. sc. 4.

45. *Pro lignea salute.*] *Quia tabella è* *Tem. II.*

ligno. Unde & Ovid. 1. Eleg. 1. 124 Amor. eas vocat, inutile lignum.

49. *Militi Macedonico.*] *Macedonio.* *Scrivetius.*

53. *Symbolum.*] *Vide notas Epid. act. 1. sc. 2. & Bacch. act. 2. sc. 3. & sc. 29. Casaub. in Athen. 1. 3. c. 31.*

58. *CA. Cras ea quidem sunt.*] *Verba hæc non pars epistolæ, sed Calidori, qui fatalem quasi diem sibi instare conqueritur. T.*

K

64. *Amanu-*

Compressiones arctæ amantium comparum,

65 Teneris labellis molles morsiunculæ,

Papillarum horridularum oppressiunculæ,

Harum voluptatum mihi omnium, atque itidem tibi

Distractio, discidium, vasticies venit,

Nisi quæ mihi in te'st aut tibi est in me salus.

70 Hæc quæ ego scivi, ut scires curavi omnia:

Nunc ego te experiar quid ames, quid simules.

*Doux. nunc ego
te experiar.*

vale.

CA. Est misere scriptum, Pseudole! Ps. ô miserrime!

CA. Quin fles! Ps. pumiceos oculos habeo: non quo^e
Lacrumam exorare ut expuan^t unam modo.

75 CA. Quid ita? Ps. genus nostrum semper siccoculum fuit.

CA. Nihilne adjuvare me audes? Ps. quid faciam tibi?

CA. heu!

Ps. Heu? id quidem *tibi* hercle, ne parsis, dabo. *Phleg. ne par sis.*

CA. Miser sum, argentum nusquam invenio mutuom,

Pseudole. Ps. heu? CA. neque intus nummus ullus est. Ps.
heu!

80 CA. Ille abducturus est mulierem cras. Ps. eheu!

CA. Istoccine pacto me adjutas? Ps. do id quod mihi est:
Nam is mihi thesaurus jugis in nostra est domo.

CA. Actum hodie de me est. sed potes nunc mutuam
Drachmam dare mihi unam, quam cras reddam tibi?

85 Ps. Vix hercle opinor, si me opponam pignori.

Sed

64. *Amantium comparum.*] Ex vet.

cod. leg. *arta amantium comparum.* Com-

pares sunt *οὐζυγοι.* usurpatur in amore

de duobus, qui inter se amant. Horat. 2.

Od. 5. *Nondum munia comparis Aequare*

valet. Lipsius.

66. *Papillarum horridularum.*] Id est,

prominentium, exstantium. Nonius. Ca-

tullo surgentes papilla sunt tumescentes

& veluti strophio obnientes; quas hic

Plautus *horridulas* vocat. alias & *plenum*

significat; ut cum Varro *horreum ab hor-*

rido dedit. Turneb.

68. *Discidium.*] Vide notas Milit.

act. 3. sc. 1. ¶ 60.

73. *Pumiceos.*] Vide notas Aulular.
act. 2. sc. 4. ¶ 18.

74. *Lacrumam expuant.*] Tralatio ri-
dicula & servo digna: alioqui putida &
inepta. L.

77. *Ne parsis.*] Id est, ne pepercenis,
ne parce ejules, suppeditabo enim tibi
magnum copiam vocum harum flebi-
lium. Lamb.

82. *Ingiis.*] Perennis: propter incom-
moda servitutis scilicet. *Thesaurum* ve-
ro de re etiam mala dici, Mercat. nota-
vimus. Sic Oppianus, ὁλέον ὀλέθρα,
thesaurum interitus, pro mundo & copia
sive διωδημά: ut observat. Rittersh.

94. Ciss.

Sed quid de drachma facere vis? CA. restim volo
Mili emete. Ps. quamobrem? CA. qui me faciam pensilem.

Certum est mihi ante tenebras persequi tenebras.

Ps. Quis mili igitur drachmain reddet, si dederim tibi?

90 An tu te ea cauilla vis sciens suspendere,
Ut me defraudes drachma, si dederim tibi?

GA. Profecto nullo pacto possum vivere,
Si illa a me abalienatur atque abducitur.

Ps. Quid fles, cucule? vives. CA. quid ego ni fleam? *Grat. vive.*

95 Cui nec paratus numinus argenti fieri:

Neque cui libellæ spes sit usquam gentium.

Ps. Ut literarum ego harum sermonem audio,

Nisi tu illi drachmis fleveris argenteis,

Quod tu istis lacrumis te probare postulas,

100 Non pluris refert, quam si imbre in cribrum geras.

Verum ego te amantem, ne pave, non deseram.

Spero, alicunde hodie me bona opera, aut hac *Melius bona opera
ta aut mala.*
mea,

Tibi inventurum esse auxilium argentarium.

Atque id futurum unde, unde dicam nescio,

105 Nisi quia futurum est: ita SUPER CILIUM SALIT.

CA. Utinam quæ dicis, dictis facta suppetant!

Ps. Scis

94. *Cucule.*] Vide notas Asinar. extrema, §l. 73.

95. *Libella.*] *Libella* numulus erat argenteus, decima denarii pars. Proinde *As*, *libra*, *libella argenti* Plauto, & *libella* Ciceroni & *afu*, pro eodem accipiuntur. Hinc illa, *Ad libellam debere: sumptum reddere ad assem*. Aliud est apud Plin. *Ad libellam & normam exigere*. V. N. Capt. aet. 5. sc. 1. §l. 27.

99. *Quod tu istis lacruminis, &c.*] Quod censes, te existimari ab illa probum amatoorem, ob lacrymas, falleris, &c.

102. *Aut hac mea.*] Quia semel cessit avi pro aut restitutum, hic quoque applicandum fuit, sed, ut opinor, avi mala. Nec tamen placet, ut hac mea. Nihil melius vulgato: *Bona opera, aut, si bona esse non potest, vel boni a me nihil*

exspectas, hac mea, qualiscumque esse potest. *Gronovius.*

105. *Ita supercilium salit.*] Ominandi scientia à veterum superstitione diligenter culta fuit: quam *κανδωντινούς vocabant*. Quid Aufonius ait, ejus tres species esse: non dubito, quin hæ fuerint: *πλαύος, πελμός, & tinnitus auris*. De *Plenitude multi*; ut Propert. *Aridus argutum sternuit omen amor*. Cujus omninationis sollicitudinem cum deprecabantur Græci, dicebant, *Ζεῦ σῶσον: In Epigrammate:*

Οὐδὲ λέγε, ζῆται σῶσον, ὅτεν πτερῆν.

De palpitatione autem Theocr.

Αἴτιος ὁ φθεγμός μάνιος ὁ δέξιος, οὐρανοῖς

Αὐτάν;

Plaur. Supercilium mihi salit. Unde sali-

K. 2. satios,

Ps. Scis tu quidem hercle! mea si commovi sacra,
Quo pacto & quantas soleam turbellas dare!

CA. In te nunc sunt omnes spes ætati meæ.

110 Ps. Satin' est, si hanc hodie mulierem efficio tibi,
Tua ut sit, aut si tibi do viginti minas?

CA. Satis, si futurum est. Ps. roga me viginti minas.
Ut me effecturum tibi, quod promisi, scias:
Roga obsecro hercle; gestio promittere.

115 CA. Dabisne argenti mihi hodie viginti minas?
Ps. Dabo, molestus nunc jam ne sis mihi.

Atque hoc ne dictum tibi neges, dico prius,
Si neminem alium potero, tuum tangam patrem.

CA. Dii te mihi omnes servent. verum si potes
120 Pietatis caussa vel etiam matrem quoque.

Ps. De istac re in oculum utrumvis conquiescito.

CA. Oculum utrum, anne in aurem? PE. at hoc pervolga-
turn est minus.

Nunc ne quis dictum sibi neget, dico omnibus,
Pubes præfenti, in concione, omni populo,

125 Omnibus amicis, notisque edico meis,
In hunc diem à me ut caveant, ne credant mihi.

CA. St!

satio, παρπός dicitur à veteri Glossario.
Scalig.

107. *Mea si commovi sacra.* Putem
hoc interpretandum de sententia Servii,
scribentis ad illud Virgilii Æneidos 4.

— *Quali commotu excita sacris*
Thyas, ubi audito, &c. *Commotis sacris*
ideo dixit, quia in Sacrorum renovatio-
ne commovebantur simulaciae unde Hor-
atius i. Od. 18.

— *Non ego te, candide Bassareu, Invi-*
tum quatiam: quod ad trieterica, triennia-
lia Bacchi pertinet. Ea enim sacra tertio
quoque anno innovabantur. Sane sciendū
ὅππα apud Gracos dici Sacra om-
nia, sicut apud Latinos Ceremonia di-
cuntur. sed iam abusive Sacra Liberi Or-
gia vocant, vel Δρόμοι ὥρην, id est, fu-
rore, vel Δρόμοι ὥρην, id est, à montibus.
Douza. Vide i. Observ. 15. Gronovius.

108. *Turbellas.*] Vide notas Bacchid.
act. 4. sc. 9. ¶ 134.

116. *Nunc jam ne sis.*] Deest huic ver-
sui pes. Parens: *nunc jam.* Forte: *nunc*
jam ne sis mihi. Gronovius.

118. *Tangam patrem.*] Vide notas
Epidic. act. 5. sc. 2. ¶ 1. 4.

119. *Verum si potes, pietatis caussa.*]
Per pietatem liceat tibi non patrem tan-
tum; sed matrem quoque tangere. *Pie-*
tatis caussa, sicut, *mea caussa*, per me.
Sententia Lambin. absurdā est: *hac uni-*
cevera. Accidit.

124. *Pubes presenti.*] Pubes, auctōre Fe-
sto, συνερδόχουσ ab iis, qui puberes sunt,
omnem populum significat. Doctissimus
Romanorum Virgilius, inter alia condi-
ta antiquitatis arcana & hoc posuit, cum
ait, *pupesque tua pubesque tuorum. ex ea*
enim consuetudine dixit, cum exprime-
ret Homericum:

— Σωδιάτε οὖν τοῖς ἑτδέστι.¶
Ibidem: *Pubes, adolescens, qui etiam Ve-*
sticeps vocatur. Cui contrarium Investis-
Pubes.

CA. St! tace obsecro hercle. Ps. quid negotii est? CA. ostium Lenonis crepuit. Ps. crura mayellein modo.

CA. Atque ipse egreditur penitus perjurum caput.

*Mens. Pensus perjur.
Ritervb. intus. &c.
diff. ali. perjuri.*

Tubes, & pro plurimum puberum numero dici solet. Felius. Scalig.

127. Ostium crepuit.] Vide notas Mil- lit. act. 2. sc. 1. ¶ 76.

128. Crura mavellam modo.] Crura mallem crepuisse, id est, fracta esse. De crurifragio. Vide Afin. act. 2. scen. 4. ¶ 68.

ACTUS PRIMI SCENA SECUNDA.

LENO, LORARII IV. PSEUDOLUS, CALIDORUS.

E Xite, agite, ite ignavi, male habiti, & male conciliati, Quorum nunquam quicquam quoiquam venit in mente, ut recte faciant.

Quibus nisi ad hoc exemplum experior, non potest usurpari usura.

Neque ego homines magis asinos unquam vidi, ita plagis costæ callent.

5 Quos dum ferias, tibi plus noceas: eo enim ingenio hi sunt flagitribæ,

Qui hæc habent consilia, ubi data occasio est, rape, clepe, tene, harpaga,

Bibe, es, fuge, hoc est eorum opus.

Ut mavelis lupos apud oves linquere, quam hos domi custodes.

At faciem cum aspicias eorum haud malividentur, opera fallunt.

10 Nunc adeo hanc editionem nisi animum advor- *Douz. nunc habeo
hanc edit.*

titis omnes.

Nisi somnum secordiamque ex pectore oculisque amovetis.

Ita ego vostra latera loris faciam, ut valide varia sint:

Ut ne peristromata quidem æque picta sint Campanica,

Neque

Male habiti, & male conciliati.] Male habiti, id est, damnoſe, nmo (ut Catullus loquitur) magnocum reto atque male alti eductique mili: ne quis male habitoſ forte pro frigosis & iacentis inficte habeat. Sic noſter alii: Bene ego & pudice hanc domi habui mea, est, aliuatque educavi. Idem de male conciliatis dictum velim, nempe ayri agno, id est, care & cum dispendio herili imparatis accipiendo, ut contra: Bene pulchre conciliare, pro vili emere, distita-

bant. Consule Donatum ad illud Terent. Eun. act. 4. sc 4. Fugitive prodi, male conciliate. ubi omnem conventionem conciliacionem dici testatur. credoque pervulgatum in improba, nequam maleq; frugimancipia herile convicium fuisse. Douz.

3. Quibus nisi ad hoc exemplum experior.] *Aenatus.* Videtur enim hoc dicens, seutica & tergino officij quemque sui commonefecisse. Douza.

12. Ut valide varia sint.] Vide notas Epidic. act. 1. sc. 1. ¶ 15.

Nequæ Alexandrina belluata conchyliata tapetia. Grat. consu-
ta tapetia.
15 Atque heri ante dixeram omnibus, dederamque eas provin-
cias:

Verum ita vos estis perditæ, negligentes, ingenio improbo,
Officium vostrum ut vos malo cogatis coimonerier.

Nempe ita animati estis vos. vincite hoc duritia ergo atque me.
Hoc vide sis, ut alias res agunt: hoc agite, hoc animatum advor-
tite.

20 Huc adhibete aures, quæ ego loquar, plagiæ genera homi-
num.

Nunquam edepol vostrum durius tergum erit, quam tergi-
num hoc meum,

Qui nunc? doletne? hem, sic datur, si quis herum servos sper-
nit.

Assistite omnes contra me, & quæ loquor, advortite animatum.

Tu qui urnam habes, aquam ingere, face plenum aënum sit
cito.

25 Te, cum securi, caudicali præficio provinciæ.

Lo. At

14. *Alexandrina belluata.*] Intellexit
hoc loco Plautus polymita; quæ sic Græ-
cis dicebantur à polymitariis, qui stra-
gula multis liciis texebant, & inde hoc
nomine vocabantur. Hunc texendi modi-
dum & artem Alexandriæ primum in-
stitutam fuisse, testis Plinius: plurimis
vero liciis texere, quæ polymita appellantur;
Alexandria instituit, inde etiam Alexan-
drina dicebantur, quæ ad eum modum
erant texta non acu operabantur Alexan-
drini illi polymitarii, sed peñine: nam in
tela & textoriis instrumentis artem suam
exercebant, ac per hoc vere & proprie-
texebant. Tantum tamen eorum artifi-
cium fuit & industria, ut majore ferme
varietate eorum opera distinguerentur,
quam quæ acu Babylonia, aut Phrygia
picta essent, nam & in his, & belluarum,
& hominum, & avium aliarumque re-
rum formæ exprimebantur, haud siccus
atque in Babylonicis. Salmas.

14. *Conchyliata tapetia.*] Conchyliatus
color est è cœruleo & rubro, qualis Mar-
tia violæ. Dicitur & purpureus, ostrinus,

Sarranus; Thessalicus etiam Lucretio: blat-
teis, &c. Et tapetum, vel tapetem No-
nius exponit tegmen unite pictum de va-
riis coloribus. Cicerô: Conchyliatus Cn.
Pompeji peristratiæ servorum in celis le-
ctos stratos videres. Camer.

18. *Vincite hoc duritia ergo.*] Qui hæc
mutare aggressi sunt, ignoraverie quam
necessarium sit in Comœdiæ lectione
gestus identidem sibi repræsentare. Hoc,
securiūs hic ponitur. Sententia autem
est. Vos, si quidem velitis & possitis, du-
ritia vestra, & hoc terginum (id manu
ostenditur) & me eo vos excepturum,
vincite. Boxhorn.

21. *Terginum.*] Terginum pro scutica
& corio dixerunt antiqui. Lucill.

— Dum salvo tergo & tergino licet.
Scalig.

25. *Caudicali præficio provinciæ.*] Ut
lignum findas, & in tabulas ac fragmen-
ta minuta disseces. caudex seu codex, ar-
boris truncus. Virgil. 2 Georg. Quin &
caudicibus setis, &c. est & interdum plu-
rium tabularum contextus. Varro apud
Non.

Lo. At hæc retunsa est. Le. sine siet: itidem vos quoque estis plagis omnes.

Nun qui minus ea gratia tamen omnium opera utor?

Tibi hoc præcipio, ut niteant ædes. habes quod facias: prope-
ra, abi intro.

Tu esto lecti sternator, tu argentum eluito, idem exstruito.

30 Hæc, cum ego à foro revortor, facite, ut offendam parata,
Vorsa, præsterga, strata, lautaque coctaque Steph. præstega, strata.
Acid. sparsa, terfa, str.

omnia uti sint.

Nam mihi hodie natalis dies est, decet eum omnes vos con-
celebrare.

Pernam, callum, glandium, sumen, facito in aqua jaceant.
satin' audis?

Magnifice volo enim summos viros accipere, ut mihi rem
esse reantur.

35 Intro abite, atque hæc cito celebrate, ne mora quæ sit, cucus
cum veniat,

Mihi. ego eo in macellum, ut piscium quicquid est pretio præ-
stinet.

I puere præ, ne quisquam pertundat crumina cautio est.

Vel opperire: est quod domi dicere pæne fui oblitus,

Auditin? vobis mulieres hanc habeo edictionem:

Vos

Non. hinc Claudius, qui primus Roma-
nis persuasit concordare navem, cogno-
minatus Caudex. Seneca de brevit. vir-
29. Idem extruso.] E thecis ex-
ptum disponit. Lamb. imo. si abaco
ordine collato. Taubm.

31. vorsa.] Vorsa, à errando, στριψω-
Hinc versu videtur in animo
fabuisse Diomedes, cum scribit lib. 1.
ap. 4. Verro, meto, furio, horum verbo-
um non facile reperimus tempus perfe-
tum. & tamen, quod est verro, in passi-
a significatione versus habet: ut apud
enec. Versa templi: & Plaut. Versa,
barsa. Douza. Præsterga.] Sic Mss. Pall.
Iembrana Acad. Lugd. præstera. Ve-
rum puto pertersa. Ut Horatio, Gausape
impureo mensam pertersit: & Columellæ
unda spongia vase pertergere. Apud Lu-
etium quoque semel atque iterum præ-

tergo. pro pertergere habebatur in corru-
ptioribus libris. Tum S & G miseri in-
terdum à librariis notavimus etiam in
Livio, ubi senes pro genus. Gronovius.
Coclaque.] Quæ cotta sunt hic non fa-
ciunt. Infra dénum dicit, coquos sese
adducturum. Quomodo igitur aut quare
hic vult, ut omnia cotta inveniat, do-
mum reversus? C & D facile inter se in
libris antiquis comitantur. Legendum
ergo puto; doctaque. Docta hic dicuntur
scita, elegancia, expolita; quomodo docta
facies in libris amorum Nasoni appella-
tur. Boxhorn.

34. Accipere.] V.N. Cistell. act. 1. i. 12.

35. Hac cito celebrate.] Celebre non
solum frequens, sed etiam velox signifi-
cat. Nonius.

37. Cautio est.] Id est, cavendum est;
Donatus Andri. act. 2. sc. 3.

K 4

42. Quæ

- 40 Vos quæ in mundiciis, molliciis, deliciisque æstatulam agitis,
Viris cum summis inclitæ amicæ: nunc ego scibo, atque ho-
die experiar,
Quæ capiti, quæ ventri operam det, quæque suæ rei, quæ so-
mno studeat:
Quam libertam fore mihi credam, & quam venalem, hodie ex-
periari.
Facite hodie, ut mihi munera inulta huc ab amatoribus conve-
niant.
- 45 Nam nisi penus annuus hodie convenit, cras populo prosti-
tuam vos.
Natalem scitis mihi diem esse hunc. ubi isti sunt, quibus vos
oculi estis?
Quibus vitæ? quibus delitiæ estis? quibus savia? mammilla?
mellitæ?
Manipulatim mihi munerigeruli facite ante ædîs jam hîc assint.
Cur ego vestem, aurum, atque ea quibus est vobis usui, præhi-
beo? quid mihi
- 50 Domi, nisi malum, vostra opera est hodie, improbae? viño
modo cupidæ estis:
Eo vos vostros panticesque adeo madefacitis, cum ego sim hîc
siccos.
- Nunc adeo hoc factum est optimum, ut nomine quainque ap-
pellém suo;
- Ne dictum esse actutum sit: quæpiam vostrarum mihi neget.
adhortite animum cunæ,
- Principio, Hedylium, tecum ago, quæ amica es cult. principio adi-
lis sum tecum. &c.
- frumentariis,
- 55 Quibus cunctis montes maxumi acervi frumenti sunt aceni:

42. *Quæ capiti.]* Saluti & libertati.

49. *Prahibeo.]* Præbeo. Vide Me-
nachm. s. 2. 51.

51. *Panticesque.]* Vide notas Capt. aet. 4.
sc. 3. vs. 116. Porro hoc loco scriben-
dum est; *Eo vos vostros pantices usque adeo*
madefacitus, cum ego sim hic siccos. Vulgata
lectio palam inconcinnâ est. Boxh. Cum
ego sim hic siccos. Horat. 4. Od. 5.

Dicimus integro

Sicci mane die: dicimus uvidi,

Cum Sol oceano subeft.

Ita abstemius sâpe dicitur, non qui invi-
nius priscis illis; ô μὴ μετέχων οἶνος, sed ô
μῆνων, qui pro hora diei nihil dum vinib-
bit. quem Sobrium vel Siccum dicimus.
Apul. Apologia: Nam dicitur ante horam
dies secundam, jejunus adhuc & abstemius,
testimonium iſtud vendidisse: ἀπὸ τοῦ
δούλου. Ita utitur & Tertul. & alii. Casaub.
55. *Montes maximi acervi.]* Acervi
maximi instar montium. V. N. Ep. I. I.
& Mil. 4. 2.

59. *Rer.*

Fac sis sit delatum huc mihi frumentum, hunc annum quod
satis

Mihi, etiam familiæ omni sit meæ: atque adeo ut frumento
affluam,

Ut civitas nomen mihi commutet, meque ut prædicet

Lenone ex Ballione regem Jasonem. CA. audin' furcifer

60 Quæ loquitur? satin' magnificus tibi videtur? Ps. pol iste,
Atque etiam malificus. sed tace, atque hanc rem gere.

LE. Æschrodora tu, quæ amicos tibi habes. lenonum æmulos
Lanios, qui item ut nos jurando jure malo querunt. Dousz. malam.
querunt rem.

rem, audi:

Nisi carnaria tria grandia tergoribus oneri uberi hodie

65 Mihi etunt, cras te quasi Dircam olim, ut memorant, duo
Gnati Jovis devinxere ad taurum, item, hodie stringam ad
carnarium: id tibi

Profecto taurus fiet. Ps. nimis sermone hujus ira incendor.

Hunccine hic hominem pati colere juventutem Atticam?

Ubi sunt, ubi latent, quibus ætas integra est, qui amant à lenone?

70 Quin conveniunt, quin unâ omnes peste hac populum hunc
liberant?

Sed nimis sum stultus, nimium fui indoctus, ne illi audeant
Id facere: quibus ut serviant suus amor cogit, simul
Prohibet, faciant advorsum eos quod volunt. CA. val! tace.

Ps. quid est?

CA. Male morigerus male facis mihi, cum sermone
huic obsonias. Ps. taceo.

Pass. ob-
scævas.

75 CA. Attaceas malo multo, quam tacere te dicas. LE. tu autem
Xystylis, fac ut animum advortas, quojus amatores olivi

Dyna-

59. Regem Jasone.] Jasone Theſſaliae tyrannum, qui ætate Epaminonda floruit, malum intelligi, quam illum Argonautam. Lambin.

62. Lenonum æmulos Lanios.] V. N. Sept. act. 3. 1.

64. Tergoribus oneri uberi.] Tergoribus uberi. sic parti pro parte, &c.

65. D. ann. ex Antiop.] Zethus & Amphion Jovis Antiopa eoli, Dirce, quam Lycus, matre ejecta, uxorem

duxerat; quæq; Antiopam in vincula con-
jecerat; cauda bovis indomiti alligarent
Lycumque interfecerunt. Pafferat.

68. Pati colere.] Colere, absolute, pro-
incolere & degere aliquo in loco.

69. Qui amant à Lenone.] V. N. Milit. act. 2. 2. Pæn. act. 5. 2.

71. Ne illi audeant.] J. Guliel. Acidal.
& Popma, ajunt anastrophēn esse, pro
line. Terent. Andr. Audiri jam omnia.
D. ab ne tu omnia? id est, tu ne? V. N.
Aulul. Prolog. T.

K. S.

77. Dy-

Dynamini domi habent maximiām.

Si mihi non jam huc culleis oleum deportatur,

Tē ipsam culleo ego cras faciam ut deportere in pergulam.

80 Ibi tibi adeo lectus dabitur, ubi tu haud somnium capias,
Sed ubi usque ad languiorem. tenes quorsum hæc tendant quæ
loquor?

En excetra tu, quæ tibi amicos tot habes, tam probe oleo onu-
stos,

Num quoipiam est hodie tua tuorum opera conservorum;

Nitidiusculum caput? aut num ipse pulmēto

M. nitidic.
simum.

utor magis

85 Unctiusculo? sed scio; tu oleum haud magni pendis, vino te

Devincis. sine modo. reprehendam ego cuncta hercle Acid. deuin-
gis.

una opera, nisi

Quidem hodie tu omnia facis, scelestā, hæc uti loquor.

Tu autem quæ pro capite argētūm mihi jam jamque sæpe nu-
meras?

Ea pacisci modo scis: sed quæ pacta es, non scis solvere.

90 Phœnicium, tibi hæc ego loquor, deliciæ summatum virūm:

Nisi hodie mihi ex fundis tuorum amicorum omne huc penus
affertur:

Cras Phœnicium Phœničio corio invises pergulam.

77. *Dynamin.*] In Tarvisina, Paris. Basil. & Venera edit. est, amatores oli-
vinam domi habent. Hinc emendo: quo-
jus amatores Olivatam domi habent, nam
veteribus Olivita, sive Oliveta, idem erat
quod Olivetum: ut mendax, mendum, &c.
Ergo errat Festus, qui putat esse illud
tempus, quo olea colligebatur: quod ta-
riten Olivitas dicebatur. Meursius.

79. *Pergulam.*] Nullæ unquam fue-
xunt pergulae publicæ, sed tantum ap-
pendices adficiorum, quæ in publicum
spectabant. Et ob id artifices & magistri,
qui minus noti erant, in illis primum so-
labant opera sua proponere aut docere,
ut populo innotescerent. Juvenal.

Sed nec stritor erit; cui eedere debeat
omnis

Pergula.

Et, quod Tueribus producit ex Plauto
de Lenone, qui interminatur mulieri-

bus, se eas expositurum in pergula, est
ipsius Lenonis pergula: qui vult eas mu-
lieres venales prostare. propterea eas ex-
ponit in eo ædium loco, qui omnibus in
conspictu esset: quo nomine vetus Glo-
far. exponit: Pergulam ædiorum. Scalig.
Non verum est, quod vir doctissimus scri-
psit, pauperes Grammaticos, quibus in æ-
dibus habenda schoola potestas non erat,
in pergula docuisse. Pergula erant cellæ
publicæ, in quibus omnium artium do-
ctrinamque Professores publice dice-
bant. Cellæ quoque publicæ meretricum,
pergula hoc loco dicuntur. Salmas.

82. *Excetra tu.*] Vide notas Casin
act. 3. sc. 5. §. 19.

83. *Tua tuorum opera.*] Quæsum
tricio ex oleariis facta, &c. Pilm.] Phœ-
92. Phœničio corio in vises p̄gul. Hic ter-
niciū coriū, iudicium significatur. Turn-
gum flagris cruentum si.

A C T U S

ACTUS PRIMI SCENA TERTIA.

CALIDORUS, PSEUDOLUS, BALLIO.

PSeudole, non audis quæ hic loquitur? Ps. audio here
equidem atque animum advorto.

CA. Quid mihi es auctor, huic ut mittam, ne amicam hic
meam prostituat?

Ps. Bene curassis. liquido es animo : ego pro me & *Pi. tu ne
curass.*
pro te curabo.

Jam diu ego huic bene & hic mihi volumus, & amicitia est an-
tiqua.

5 **M**ittam hodie huic suo die natali malam rem magnam & ma-
turam.

CA. Quid opus est? Ps. potin' aliam rem ut cures? **CA.** at.
Ps. bat. **CA.** crucior. Ps. cordura.

CA. Non possum: Ps. fac possis. **CA.** quoniam pacto possim
vincere animum?

Ps. In rem quod sit prævortaris, quam re aduersa animo au-
scutes.

CA. Nugæ istæc sunt: non jucundum est, nisi amans facit
stulte. Ps. pergin?

10 **CA.** O Pseudole mi, sine sim nihili; mitte me sis. Ps. fine,
modo ego

Abeam. **CA.** mane, mane : jam ut voles me esse, ita ero.
Ps. nunc tui sapi.

BA. Itæ dies: ego mihi cello. i præ; puere. **CA.** heus, abil. quin
revocas?

Ps. Quid

3. **B**ene curassu.] Conjiciunt, Ne cu-
rasu, Tu ne curassu, sine curassu,
Bene: ne curassu. **BA.** ne curassu. Omnia
frustra. Censco formulam esse hortandi
aliquem, ne quid ex ordine quotidiano
intermittat ob præsentem metum i sed
agat solita, quasi nihil sit, quod interpellat.
Recte rem aliam gere: noli ob hoc
animo perturbato minus curare res a-
llias. Eadem brevitate verbum idem in
prologo Pænoli: Ne & hic variantur
virgiss & loris domi, Si minus curassisti,

cum veniant heri domum. Hinc & mox.
Potin' aliam rem ut cures. Gronovius.

6. At. Ps. bat.] Bat, sonus est cor-
nicinis lituum ex ore eximentis. Chari-
fus.

8. **Q**uam re aduersa.] Futile interpre-
tamentum Lambini dicit hic Acidalius:
idem enim per idem interpretatur. Ipse
corrigit, quam rei aduersa, vel re accipit
pro rō rei: ut sit, quam obtemperes ani-
mo iis agendis, quæ abs re sunt vel rei
adversa. Non percepunt dignam intel-
ligi

Ps. Quid properas? placide. CA. at priusquam abeat.

BA. Quod hoc malum? tam placide is, puere.

15 Ps. Hodie nate heus, hodie nate, tibi ego dico, heus hodie
nate, redi &

Respice ad nos tametsi occupatus, moramur,
mane: sunt colloqui

Lamb. occupa-
tum moramur,

Qui volunt te. BA. quid hoc est? quis est qui moram occu-
pato molestam obtulit!

CA. Qui tibi sospitalis fuit. BA. mortuus est, qui fuit: qui est,
vivos est.

Ps. Ni mis superbe. BA. ni mis molestus. CA. reprehende ho-
minem: assequere.

20 BA. I, puere. Ps. accedamus hac obviam. BA. Juppiter te per-
dat, quisquis es.

Ps. Te volo. BA. at vos ego ambos. vorte hacte, puere. Ps. non
licet.

Colloquite? BA. at mihi non lubet. CA. si tuam est quip-
piam in rem? BA. licet.

Ne obsecro vivere, an non licet? Ps. vah, manta. Zips. bitere,
id est, ire.

BA. omitte. CA. Ballio,

Audi. BA. surdus sum, profecto inanilogus es. CA. dedi, dum
fuit.

25 BA. Non peto quod dedisti. CA. dabo, quando erit. BA. ducito,
Quan-

sigi sententiam. Animus nonnunquam
veteribus ea pars ingenii est, quæ mini-
strat, non quæ regit: non ratio, sed quæ
fuscepit effectus & iis agitatur. Ut in
Trinummo 2. 2. 24. Qui homocum ani-
mo inde ab ineunte estate depugnat suo, &c.
Hoc vult ergo: Readvorsa, in rebus pa-
ram secundis, prævortaris quod in rem fit,
potius consulas, potius provideas & cu-
res quomodo illas explices; quam auscul-
tes animo, id est, perturbare, trepides, in-
fanias: Gronovius.

14. Quod hoc malum.] Ps. Quid hoc
malum, tam? placide. BA. i puer. Scriv.

15. Hodie nate heus.] Ita Lenonem
appellari quod superiore Scena dixerat,
sibi hodie natalem diem esse. Nascentur
eriam qui honores adipiscuntur: & na-
scuntur, qui ab exilio reducuntur. Turneb.

16. Tametsi occupatus moramur.] Lam-
binus malit occupatum. Sed non necesse
est scripturam veterem mutare, Occupa-
tu's. Si enim scribendum. Licet occu-
patus sis, tamen necessario te moramur,
detinemus. Boxhorn.

18. Mortuus est, qui fuit.] Vide N.
Capteiv. act. 3. scen. 3. ¶ 1. 1.

21. Te volo.] Ambiguum. vel, Te volo
convenire; vel, Te Juppiter perdat, volo.
Atq; hoc modo Pseudolius intelligit, idq;
non fecellit Lenonem; qui sic respon-
dit: At ego volo vos ambos perdat Juppiter.

22. Colloquite.] V. N. Afr. 3. 1. Li-
cetne obsecro vivere.] Q. d. vos sine eneca-
tis odio vestro & molestia. L. V. N.
act. 4. 2. & N. Epid. 1. 2.

25. Dulito.] Scil. Phœnicium. V. N.
Epid. 3. 2. & Trin. 2. 1.

28. Rem

Quando habebis. CA. heu heu, quam ego malis perdidimodis,
Quod tibi detuli & quod dedi! BA. mortua re, verba nunc facis.

STULTUS ES, REM ACTAM AGIS. Ps. nosce saltem hunc qui est. BA. jam diu

Seio qui fuit: nunc quis est is, ipius sciat. ambula tu.

Ps. Potin' ut semel modo, Ballio, huc cum lucro respicias?

BA. Respiciam istoc pretio: nam si sacrificem summo Jovi,
Atque in manibus exta teneam, ut porriciam, interea loci
Si lucri quid detur, potius rem divinam deseram.

Ps. Non potest pietate obsisti huic, ut res sunt cæteræ!

Deos quidem, quos maxime æquum est metuere, eos mini-
mi facit.

BA. Compellabo, salve multum, serve Athenis pessime.

Ps. Dite Deæque ament vel hujus arbitratu, vel meo:

Vel si dignus alio pacto, neque ament, neque faciant bene.

BA. Quid agitur, Calidore? Ps. amatur, atque egetur acriter.

BA. Misereat, si familiam alere possim misericordia.

Ps. Eia scimus nos quidem te qualis sis; ne prædices.

Sed sciu' quid nos volumus? BA. po ego propemodo: ut ma-
le sit mihi.

Ps. Et id, & hoc quod te revocamus, quæso animuim advoce.
BA. audio.

Atque in pauca, ut occupatus nunc sum, confer, quid velis.

Ps. Hunc pudet quod tibi promisit: quaque id promisit die,
Quia tibi minas viginti pro amica etiam non dedit.

BA. NIMIO ID quod pudet facilius fertur, quam illud
quod piget:

Non

28. *Rem actam agis.*] Donatus Andr. Et. 3. sc. 1. *Hac res secundum ius civile dicitur: in qua cæetur, ne quis rem etam apud judices repeatat.* Idem ad Eu-
such. act. 1. scen. 1. *Actum est, sum- tum à Jure, ilicet, à Judicio; peristi, supplicio.*

32. *Ut porriciam.*] Porriodi verbum & disciplina haruspicum & ex præce- pto Pontificum solemne sacrificantibus suisse, Macrob. 1. 3. 2. tradit. Nævius: *Simul atrocia porricerent exta ministratores.* Turneb.

47. *Nimio id.*] Viro bono indigna- fentitia; cui famæ & existimationis ja- ctura gravior, quam rei, Sophocles:

Tὸ περὶ τὸν τὸν δέ τοι φύσεων ἐν.

V. N. Trin. 2. 2.

Non dedisse, istum pudet: me, quia non accepi, piget.

Ps. At dabit, parabit: aliquot hos dies manta modo.

Donx. parabit ali-
quid: tres dies
manta modo.

50 Nam hic id metuit, ne illam vendas ob similitatem suam.

Ba. Fuit occasio, si vellet, jam pridem argentum ut daret.

Ca. Quid, si non habui? Ba. amabas? invenires Douz. jam habe-
res, immo.

mutuom,

Ad Danistam devenires, adderes fœnusculum:

Surripuisse patri. Ps. surriperet hic patri, audacissime?

55 Non periculum est, ne quid recte monstres? Ba. non lenonium est.

Ca. Ego' patri surripere possim quicquam, tam cauto seni?

Atque adeo, si facere possem, pietas prohibet. Ba. audio.

Pietatem ergo istam amplexator noctu, pro Phœnicio.

Sed quoniam pietatem amori video tuo prævortere,

60 Omnes tibi patres sunt? nullus est tibi quem roges mutuum

Argentum? Ca. quin nomen quoque jam interiit Mutuum.

Ba. Heus tu, postquam hercle isti à mensa surgunt saturi, poti,

Qui suam repetunt, alienum reddunt nato nemini,

Ab alienis cautores sunt, ne credant alteri?

65 Ca. Nimis miser sum, nummum nusquam reperire argenti queo:

Ita miser & amore pereo, & in opia argentaria.

Ba. E M E

55. *Non lenonium est.*] Scil. recte monstrare.

62. *Heus tu, postquam.*] Ineptissima illa sunt Lambini, mensam de cibaria mensa accipientis: cum manifesto mensam trapezitarum intelligat. Et verborum quidem, quæ in vulgatis hodie habentur, hunc sensum esse puto: ut sit jocus in astutos trapezitas, qui cum boniscedere & mensam relinquere decreverunt, prius omnia quæ ipsis debentur, exigunt & abscondunt, ne ii, quibus ipsis debent, ea occupent. Quasi dicat: Post quam ii, qui boniscedunt, tam astuti facti sunt, ut non prius à mensa surgant, quam debita sua exegerint, sive carent omnes mutuari. Pistor. A mensa surgunt saturi, poti.] Non erat cur desperarent de-

hoc loco, tanquam mutilo, aut lurcones aut helluones describi putarent, aut pescio quos *Saturnipetas* & *Saturipetas* configerent. De trapezitis agere certum est, qui cum bonis cedere & mensam relinquere decreverant, prius omnia, quæ ipsis debentur, exigunt & abscondunt, ne illi, quibus ipsis debent, ea occupent, ut recte Pistorius. *Qui suum repetunt*, descriptio est argentiorum. Curcul. 3. *Habent hunc morem plerique argentarii*; *Ut alius alium poscant, reddant nemini*. Sed cur addit saturi, poti? non alia de causa, quam quia appellarat mensam: quæ est & trapezirica & ad quam vestimur, saturique & poti reddimur. Ut cum in Curculione quia dixerat datores, addit & factores, et si ad sententiam factores

BA. E ME die cœca hercle olivom, id vendito oculata die.

Jam hercle vel ducentæ fieri possum præsentes minæ.

CA. Perii! an non tum Lex me perdit quinā vicenaria?

70 Metuunt credere omnes. BA. eadem est inhi lex, metuo credere.

Ps. Credere autem? echo. an pœnitet te; quanto hic fuerit usui?

BA. Non est justus quisquam amator, nisi qui Lipf. non est usui
quisquam. ■

perpetuat data,

Datque usque. quando nihil sit, simul amare desinat.

CA. Nihilne te mei miseret? BA. inanis cedis: dicta non sonant.

75 Atque ego te vivom salvo inque vellem. Ps. echo, an jam mortuus est?

BA. Ut ut est: mihi quidem profecto cum istis dictis mortuus est.

ILICO VIXIT amator, ubi lenoni placet. Doux ubi ille lenoni.

Semper tu ad me cum argentata accedito querimoniâ.

Nam istoc, quod nunc lamentare, non esse argentum tibi

80 Apud novercam querere. Ps. echo an unquam tu hujus nupstisti patri?

BA. Dii

Etates nihil facerent. Ut cum Menæchmuni dixisset eum convivas recreare, addit & medicinam facere. Et tamen ~~ann-~~
~~yez~~ possunt eadem verba ad præsen-
tem pertinere materiam, ut sint sibi cre-
dita pecunia saginati & ebrii. Postquam,
inquit, argentarii crebro à mensa surge-
re & bonis cedere coeperunt, ex eo tem-
pore homines ab alienis, quorum rem
& statum non probe habent cognitum,
cautiores sunt, & non facile cuiquam
credunt. *Gronovius.*

67. Em die cœca.] Id est, solutione in diem prolata. Contra; *Oculata die emere*, est præsenti pecunia emere. Ita Cato dixit, *die vendere*. Sic JCTi vocant *Cœca testimonia*, quæ scripto perhibentur absentibus. Ita Virgil. in *Aetna*:

Atque oculis hasura tuis.

Hoc est, quod Graci Poëtæ dicunt βλέ-
ποντα μετίσεια. Plautus vero aliter extulit:

— Rem tibi auctorem dabo.
Sic infra,
Non illic duce me occultas scrutabere causas:

Occurrent oculis ipse.
Eodem modo, oculata diem dixit Plau-
tus. *Scalig.*

69. *Lex me perdit quina vicennaria.*] Ita duplice nn scribendum. nam vicen-
sunt *ei* *sinor* & *ἀριθμόν*: vicennes vero
εἰκοστεῖς. *Lex* enim *Latoria* vetabat
filium familias minorem viginti quinque annis stipulari, id est, *ἐπεφωτάσαι*,
ut ait Priscianus, lib. 8. & 18. sive sti-
pulare respondere: aut spondendo ob-
ligari: ut *Ἐπιλογούνται*. *Lipfius.*

80. *Apud novercam querere.*] Lusum
putant viri docti in hoc, quod Pseudolus
illud querere *avtū tē quereris* accipit,
quum sit imperantis. Immo & leno &
Pseudolus *tō querere avtū tū quereris* ac-
cipiant: neixerit sit imperantis. Sed
lusus

BA. Dii melius faciant. Ps. fac hoc, quod te rogamus, Ballio;
Meā fide, si isti formidas credere, ego in hoc triduo
Aut terra aut mari alicunde evolvam id argentum tibi.

BA. Tibi ego credam? Ps. cur non? BA. qui apol, qua opera
credam tibi,

85 Una opera alligem fugitivam canem agniniis lactibus.

CA. Siccine mihi abs te bene merenti, male refertur gratia?

BA. Quid nunc vis? CA. ut opperiare hos sex dies saltem
modo,

Ne illam vendas, neu me perdas hominem amantem. BA. ani-
mo bono es.

Vel sex menses opperibor. CA. euge, homo lepidissime.

90 BA. Immo vin' etiam te faciam ex læto lætantem magis?

CA. Quid jam? BA. quia enim non venalem habeo Phœni-
cium.

CA. Non habes? BA. non hercle vero. CA. Pseudole, arcessē
hostias,

Victimas, Ianios: ut ego huic sacrificem summo Jovi:

Nam hic mihi nunc est multo potior Juppiter, quam Juppiter.

95 BA. Nolo victimas: agniniis me extis placari volo.

CA. Propera, quid stas? arcessē agnos. audin' quid ait Juppiter?

Ps. Jam

Iusus est in vocabulo *noverca*, quod per translationem accipit Ballio, seu proprie dictum servus. *Apud novercam queri* est queri apud aliquem qui non exaudiat, *ταξιμιωδης*. Si mecum queri velis, quod utilite tibi sit, fac veniam cum argenta tata querimonia: nam quod nunc doles sine nummis, doles apud novercam, hoc est, eum qui tui non misereatur. Hoc captat Pseudolus: Ergo tu Callidori noverca es? & sic nupsisti hujus patri. Eam enim novercam dicimus, quæ post matrem patri nostro nupsit. Gronovius. *An unquam tu hujus nupsisti patris?* Argutus, sed licentior sane jocus, qui in verbo *Nubendi* consistit, quod verbum antiquitus interea fuit, quæ custos ille hortorum libentius, quam Virgines Vestae usurparent. Inde Festo, *Nupta verba, obscœna*; & Petronio, *Nuptias facere, τὸ σωστίζειν*. Inde Virgini Vestali

crimen incesti intentatum apud Declamatores, quod versum scripsisset: *Felices nuptæ: moriar, nisi nubere dulce est.* Lipsius. Vide notas Cistellar. act. I. sc. I. 45.

93. *Lanios.*] Ita vocat popas hostium magistatores, qui malleo ipsas impetrerent, dum à victimario interim tenebantur. Guther.

95. *Agniniis me extis placari volo.*] *Victimam de magnis dixere;* Certum veteribus illis, qui pure loquebantur, ita observatum feisse. Quod verum esse, manifesto Plautus docet in Pseud. ex verbis Lenonis:

Nolo victimas: minimis med extis placari volo.

Nam *minima exta* opposuit *victimæ*. Sed lusit Comice in voce *minimæ*, respiciens ad mines viginti, quibus sibi litari volebat. Adolescentis vero jocum non percipiens

Ps. Jam hic ero: verum extra portam Metiam currendum est prius.

Ca. Quid eo? Ps. Lanios inde arcessam duos cum tintinnabulis.

Eadem duo greges virgarum inde ulmeatum adegero;

100 Ut hodie ad litationem huic suppetat satias Jovi.

In malam cricem istic ibit Juppiter lenonius.

Ba. Ex tua re non est, ut ego emoriar. Ps. qui dum? Ba. ego dicam tibi:

Quia edepol dum ego vivos vivam, nunquam eris frugi bona.

Ps. Ex tua re non est, ut ego emoriar. Ba. qui dum? Ps. sic, quia

105 Si ego emortuus sim, Athenis te sit nemo nequior.

Ca. Dic mihi, obsecro, hercle verum serio, hoc quod te fogo.

Non habes venalem amicam tu meani Phoenicum?

Ba. Non edepol habeo profecto; nam jam pridem vendidi.

Ca. Quomodo? Ba. sine ornamenti, cum intestinis omnibus.

Ca. Meam

piens; jubet arcessu agnos: quia ex sunt
minime hostia, & quae vere victimæ dici
non possunt, quum ait; *Propera, quid
fas? arcessu agnos.* Itaque male legitur ho-
die agnitus extus: quum pleræque calamo
exarata membranæ habeant; *minimus ex-
tus,* ubi sane vele Plautinus latet jocus.
Scaliz.

97. *Extra portam Metiam currendum, &c. lanios inde arcessam.]* Intelligit
carnifices, quorum extra eam portam
domus, ad solemnem supplicis locum.
Etiam locus certus fuit extra urbem;
quem *Sestertium* dixerunt, quia semiter-
rio ab urbe millari: ubi crues, patibula
defixa, cadavera abjecta, aliaque, quæ ad
supplicia plebis. *Lips.*

98. *Cum tintinnabulu.]* Quid fuit in
mentem Scaligero, quin ad quartum
Varronis notaret duo esse genera vehicu-
lorum, *sirpeas* & *tintinnabula*, & insultaret
scholasticorum ac grammaticorum
nationi, quibus haec essent ignota vocabu-
la? Quid illis, qui toties hoc ex illo de-
scribunt? Immo nec *sirpea* vehiculum
est, sed imponitur véhicule, nec *tintin-
nabulum*, sed, si quando, appenditur. De
Sirpea alibi. Sed dixerit Lucilius: *Tin-*
Tom. II.

tinnabulum abest hinc, *sirpiculaque oleo-*
num. Quid hic, quamobrem credam ea
esse vehicula? Quid in loco Plauti? Pa-
lam est carnifices & tortores describi,
qui solebant cædere *καθάροφορύτας*,
ut ab aliis jam riotatum. Et tamen etiam
nolas ad usum sacrificiorum communi-
scuntur. Lusus est servuli, qui de sup-
plicio, quo vult macstati Lenonem; lo-
quitur quasi de sacrificio, quo is, quem
Jovem sibi fecerat herus, macstetur. Ita-
que pto carnificibus dicit Lanios, quasi
victimarios; sed cum *tintinnabulu*, qui-
bus carnifices ornabant noxios, pro ho-
stiis, *greges virgarum ulmearum*, vel vir-
gas in fascem colligatas. *Gronovius.*

109. *Sine ornamenti cum intestinis om-
nibus.]* Id est, nudarū verididi: & in-
est in his verbis faceta antithesis. Hoc ex
Lambino usque repetunt. At poterant
aliquid doctius. Nempe hunc sermo-
nem translatum à venditione ædium;
ubi proprium ejus domicilium est. In
iis ornamenta, in iis opus intestinum: &
quum vendebantur, opus intestinum fie-
bat emptoris, ornamenta recipiebantur.
Cicer in Topicis: *Festisque quod liberales
venditores solent, ut cum ades fundum e*
venda.

110 C.A. Meam tu amicam vendidisti? B.A. valde, viginti minis.

C.A. Viginti minis? B.A. utrum vis, vel quater quinque minis,
Militi Macedonio. & jam quindecim habeo minas.

C.A. Quid ego ex te audio? B.A. amicam tuam esse factam ar-
genteam.

C.A. Cur id ausus facere? B.A. libuit, mea fuit. C.A. echo;
Pseudole.

115 I, gladium affer. Ps. quid optis gladio? C.A. quoniam hunc occi-
dam, atque me.

Ps. Quin tu te occidis potius? nam hunc fames jam occiderit.

C.A. Quid ais, quantum terra regit, homi-
num perjurissime,

Lip. quantum in ter-
ra degit, hom. &c.

Juravistin' te illam nulli venditatum, nisi mihi?

B.A. Fateor. C.A. Neimpe conceptis verbis. B.A. etiam con-
sultis quoque.

120 C.A. Perjuravisti, scelesti. B.A. at argentum intro condidi.

Ego scelestus nunc argentum promere possum domo:

Tu, qui pius es istoc genere gnatus, nummum non habes.

C.A. Pseudole, assiste altrinsecus, atque onera hunc maledictis.
Ps. licet.

Nunquam ad prætorem æque cursim currat, ut emittat
manu.

C.A. In-

vendiderint, rutis cæsis receptis, concedant
tamen aliquid emptori, quod ornandi causa
apte & loco positum esse videatur: sic tibi
nos ad id, quod quasi mancipio dare debui-
mus, ornamenta quædam voluimus non de-
bita accedere. Scilicet ornamenta erant in
rutis cæsis. Varro lib. 3. de re rust. cap. 1.
Quum villam haberet opere tectorio & in-
testino & pavimenti nobilibus spectandam.
Vitruvius lib. 4. cap. 4. Pluteus marmo-
reis seu ex intestino opere factus. Sic appa-
ret, unde quamque eleganter petiverit
hunc sermonem Plautus. Gronovius.

117. Quantum terra tegit.] Sic omnes
libri. Conjectant: Quantum in terra de-
git: Quantum terra regit: Quantum ter-
ra regit: Quantum terra gerit: Denique
explicant, quantum est Acherunti mor-
tuorum, vel qui unquam fuerunt. Puta-
mus commodius explicari posse, quan-
tum terratuetur, tectoris ac salvos habet.
Ut Rud. 1. 3. 26. Nec cibo nec loco restat

quo sim scio. Sallustius in Catil. Neque
locus neque amicus quisquam teget, quem
arma non texerint. Ut videtur & in veri-
similibus accepisse Scioppius. Gronovius.

118. Juravistin' te illam nulli.] Tali in-
terrogatione utuntur Scriptores veteres,
etiam cum responsione ajentem subjici
volunt, Lambin.

119. Conceptis verbis.] Verbis conceptis
jurare, est alio præente & jusjurandum
verbis certa comprehensis formula di-
stante jurare. Turneb.

121. Ego scelestus, &c.] Seneca Phi-
losoph. Epist. 115. èvett. Poëtis: Sine
me vocari pessimum; ut dives vocer. An
dives, omnes querimus: nemo, an bonus.
Non, Quare, & Unde: Quid habeas,
tantum rogant. Ubique tanti quisque &
quantum habuit, sicut. & quæ sequun-
tur.

124. Ad prætorem, &c.] Vide notas
Mil. act. 4. sc. 1. v. 15.

127. Bis.

- 125 CA. Ingere mala multa. Ps. jam ego te differam dictis meis,
Impudice. BA. ita est. Ps. scelestè. BA. dicis vera. Ps. ver-
bero.
BA. Quippini. CA. bustirape. BA. certe. CA. furcifer.
BA. factum optime.
CA. Sociofraude. BA. sunt mea hæc ista. Ps. parricida.
BA. pergetu.
Ps. Sacrilege. BA. fateor. CA. perjure. BA. vetera vaticina-
mini.
130 CA. Legirupa. BA. valide. Ps. perniciēs adolescentum.
BA. acerrume.
CA. Fur. BA. babæ. Ps. fugitive. BA. bombax. CA. fraus
populi. BA. planissime.
Ps. Fraudulente. CA. impure leno. Ps. cœnum. BA. can-
tores probos!
CA. Verberavisti patrem atque matrem. BA. atque occidi
quoque,
Potius quam cibum præhiberem: num peccavi quippiam?
135 Ps. IN PERTUSUM INGERIMUS DICTA
DOLIUM: operam ludimus.
BA. Nunquid alium etiam voltis dicere. CA. ecquid te pu-
det?
BA. Ted amatorem inventum esse inanem, quasi cassam nu-
cem.
Sed quanquam multa, malaque in me dicta dixistis mihi,
Nisi mihi attulerit Miles quinque, quas debet, minas,
140 Sicut hæc est præstituta summa argento dies:

Si

127. *Bustirape.*] Qui lucri caussa ne-
fanda omnia subire non verebantur. *bu-*
stirapi audiebant. *I. Gul.*

131. *Baba.*] Baba, ut & *Bombax*, hoc
loco Interjectiones sunt hominis cum
admiratione approbantis, vel negligen-
tis; aut etiam late alterius dicta ferentis.
Lambin.

135. *In pertusum,*] Proverbium à fa-
bula Danaidum. *Lucret. lib. 4.*

*Et non omnia pertusum congesta quasi in
vas*

*Commoda perfluxere, atque ingrata in-
teriere.* Taubm.

Scite Seneca in *Apocolocynt.* Placuit
novam panam excoxitati debere; instituen-
dum illi laborem irritum sine fine & effectu.
Tum *Æacus* jubet illum alea ludere, per-
tusus fritillo. Loquitur de Claudio Cæsare.
Boxhorn.

136. *Nunquid alium.*] Ita Schopp. è
Mss. quasi dicat: Num præter superiora
illa cognomina, quæ mihi fecistis, insu-
peraliud mihi facere vultis? *T.*

Si is non aderit, posse opinor facere officium *me* meum.

C A. Quid id est? B A. si tu argentum attuleris, cum illo per-
diderim fidem.

Hoc meum est officium: ego, opera& si sit, plus tecum lo-
quar:

Sed sine argento frustra est, quod me tui misereri Schopp. fru-
postulas. tra es.

145 Hæc mea est sententia, ut tu hinc porto, quid agas, consilias.

C A. Jamne abis? B A. negotii nunc sum plenus. Ps. paulo
post imagis.

Illic homo meus est: nisi omnes D i me atq; homines deserunt,
Ex offabo ego illum similiter itidem ut murænam cocus. Non. si-
multe.
Sed nunc, Calidore, operam te mihi volo dare. C A. ecquid
imperas?

150 Ps. Hoc ego oppidum admœnire, ut hodie capiatur, volo.

Ad eam rem usu&t hominem astutum, doctum, scitum, &
callidum,

Qui imperata effecta reddat, non qui vigilans dormiat.

C A. Cedo mihi, quid es facturus? Ps. tempori ego faxo scies.
Nolo bis iterare: sat sic longæ fiunt Fabulæ.

155 C A. Optimum atque æquilibrium oras. Ps. propera, ad-
duc hominem cito.

PAUCI EX MULTIS sunt amici, homini qui certi sient.

C A. Ego scio istuc. Ps. ergo utrumque tibi nunc ad. utrum-
delectum para: que.

Ex multis exquire illis unum, qui certus siet.

C A. Jam hic faxo aderit. Ps. potin' ut abeas? tibi moram di-
ctis creas.

141. *Officium me meum.*] Officium le-
nonis, est perfidia. ut Capt. Servile offi-
cium, fuga.

146. *Paulo post magis.*] Plus negotii
tibi faressem.

148. *Exoffabo ut muranam.*] Vide no-
tas Amph. act. I. sc. I. ¶. 163.

150. *Admœnire.*] Fossa & vallo ci-
gere. L. V. N. Cist. 2. 2. ¶. 5.

A C T U S P R I M I S C E N A Q U A R T A.

P S E U D O L U S.

P Ostquam illic hinc abiit, tu astas solus, Pseudole:
Quid nunc acturus, postquam herili filio

Largi-

Largitus dictis dapifilis? ubi sunt ea?
 Quoi neque parata gutta certi consilii,
 5 Neque adeo argenti: neque nunc quid faciam scio;
 Neque exordiri primum, unde occipias, habes,
 Neque ad detexundam telam certos terminos.
 Sed quasi Poëta tabulas cum cepit sibi,
 Quærerit quod nusquam est gentium, reperit tamen.
 10 Facit illud verisimile, quod mendacium est.
 Nunc ego Poëta siam: viginti minæ
 Quæ nusquam nunc sunt gentium, inveniam tamen
 Atque ego huic jam pridem me daturum dixeram,
 At volui injicere tragulam in nostrum senem:
 15 Verum is, nescio quo pacto, præsensit prius.
 Sed comprimenda est mihi vox atque oratio.
 Herum eccum video huc, una Simonem simul,
 Cum suo vicino Caliphone incedere,
 Ex hoc sepulchro vetere viginti minas
 20 Effodiām ego hodie, quas dem herili filio.
 Nunc huc concedam, ut horum sermonem legam.

Exordiri.] Ordendi verbum pro-
 prium artis Minervæ. *Lipstius.*
 7. Detexundam.] Detexere, de perfecto
 panno aut tela: quod Theocritus elegan-
 tissime dixit, καθαρεῖ ἵστον. alii
 καθαρεῖ ἵστον. Vetus Gloss. Detexo, κα-
 θαρεῖ ἵστον. Titinnius Fullonibus: *Qua-*
inter annos decem nequisti togam unam de-
texere. Significantius tamen alii; depo-
nere. P. Diaconus lib. 2. cap. 5. talem se
eidem telam ordituram, qualiter ipsa dum
viveret, deponere ac detexere non posset.

Dixi, significantius. nam proprie *detexe-*
re non est aliud quam ἵστον ὑπάλικεν;
 & ita sæpe apud Plaut. & Ciceronem.
 Quare non omnis *detextata tela*, utique &
 deposita. *Casaub.*
 14. *Tragulam injicere.*] Vide notas
Epid. act. 5. sc. 2. ¶ 1. 25.
 19. *Ex hoc sepulcro vetere viginti, &c.*] Putem respectum ad aperturam sepulcro-
 rum, ad eruendos thesauros. Veteres
 enim partim luxus, partim securitatis
 causa, pecuniam ibi condebant. *Freherus.*

ACTUS PRIMI SCENA QUINTA.

SIMO, CALIPHO, PSEUDOLUS.

Si de damnosis aut de amatoribus
 Dictator fiat nunc Athenis Atticis,
 Nemo antecedat filio, credo, meo:
 Ita nunc per urbeim solus sermo est omnibus,

Eum

Dictator fiat nunc Athenis:] No-
 minat more suo magistratum

telligitque filium suum ducem prin-
 cipemque ac caput esse hominum amore
 perditorum.

- 5 Euin velle amicam liberare , & quærere
 Argentum ad eam rem . hoc alii mihi renunciant ,
 Atque id jam pridein sensi , & subolet mihi.
 Ps. Occisa est hæc res , hæret hoc negotium.
 Quo in commeatum voltui argentarium
 10 Proficisci , ibi nunc oppido obsepta est via.
 Præfensit : nihil est prædæ prædatoribus.
CA. HOMINES QUI GESTANT, quiue au-
 sculant crimina ,
 Si meo arbitratu liceat , omnes pendeant ,
 Gestores linguis , auditores auribus.
 15 Nam istæc quæ tibi renunciantur : filium
 Te velle amantem argento circuinducere ,
 Forsitan ea tibi dicta sunt mendacia.
 Sed si vera ea sunt , ut nunc mos est , maxime ,
 Quid mirum fecit ? quid novum ? adolescens homo
 20 Si amat , si amicam liberat ? Ps. lepidum senem !
 Si. Vetus nolo faciat. **CA.** at enim nequicquam nevis.
 Vel tu ne faceres tale in adolescentia.
PROBUM PATREM ESSE oportet , qui gnatum
 suum
 Esse probiorem , quam ipsis fuerit , postulet.
 25 Nam tu quod damni , & quod fecisti flagitii ,
 Populo viritim potuit dispertirier.

*Paf. face-
res talia.*

Id

14. *Gestores linguis.*] Ut , qua quis par-
 te peccaret , eadem & plecteretur. Sic
 Seneca Epist. 123. *Pessimum genus homi-*
nūm videbatur , qui verba gestarent : sunt
guidam qui vitia gestant. Horum sermo
multum nocet. nam etiam si non statim offi-
cit , semina in animo relinquunt.

21. *Vetus nolo faciat.*] Horum sen-
 tentiam neque *Lambinus* , neque *Acida-*
lius sunt assediti. Dixerat Caliphō: *quid*
novum? &c. quibus verbis ostendit , ne-
 que *Callidorum Simonis filium* primum
 de *Atheniensibus* adolescentulis hanc
 insaniam insanivisse ; sed id ab aliis
 etiam jam longe factum fuisse : at repon-
 nit Simo , nolle se ut ista faciat filius suus ,
 cum fuerit aetate proiectio. Huic in-

terpretationi firmandæ unice facit *Te-*
rentianus Micio , Adelph. 1. 2.

Non est flagitium , mihi crede , adolescen-
tulum Scortari , &c.

— *Et tu illum tuum , si es es homo ,*
Sineres nunc facere , dum per etatem ti-
cet ,

Potius quam , ubi te expectatum ejecisse
foras

Alieniore aetate post faceret tamen.

Petitus.

26. *Populo viritim potuit dispertirier.*] Certum est alludi ad viscerationes , in
 quibus singulis , qui aderant , certa pars
 cibi dabatur. Et hoc vult : Tam magna
 sunt flagitia tua , ut cuilibet ē populo.
 tanquam in publica visceratione , pars
 aliqua

Id ne tu miraris, si patrissat filius?

Ps. Ωζεῦ, quam pauci estis homines commodi!

Ehem, illuc est patrem esse, ut æquum est, filio!

30 Si. Quis hic loquitur? meus hic est quidem servos Pseudolus.

Hic mihi corrumpit filium, scelerum caput.

Hic dux, hic ille est pædagogus: hunc ego

*1. Gal. hic illi est
pædagogus.*

Cupio excruciar. CA. Jam istæc INSIPIENTIA EST,

Sic irami in promtu gerere. quanto satius est,

35 Adire blandis verbis, atque exquirere,

Sint illa, necne sint, quæ tibi renunciant?

BONUS ANIMUS in mala re dimidium est mali.

Si. Tibia auscultabo. Ps. itur ad te, Pseudole:

Orationem tibi para aduersum senem.

40 Herum saluto primum, ut æquom est: postea

Si quid supersit, vicinos impertio.

Si. Salve. quid agitur? Ps. statur hic ad hunc modum.

Si. Statum vide hominis, Callipho, quam Basilicum!

CA. Bene confidenterque astitisce intellego.

45 Ps. DECET INNOCENTEM, qui sit, atque innoxius,

Servom superbum esse apud herum potissimum.

CA. Sunt quæ te volumus percontari, quæ quasi

Per nebulam nosmet scimus atque audivimus.

Si. Conficiet jam te hic verbis: ut tu censeas

50 Non Pseudolum, sed Socratem tecum loqui.

Ps. Ita est. jampridem tu me spernis, sentio,

Parvam esse apud te mihi fidem ipse intellego:

Cupis me esse nequam, tamen ero frugibonæ.

Si. Fac sis vacivas, Pseudole, ædis aurium,

55 Mea ut migrare dicta possint quo volo.

Ps. Age, loquere quid vis, tametsi tibi succenso.

Si. Mi-

aliqua inde dari possit. Ad magnitudinem igitur pertinet; non, quod quilibet è populo suam partem ibi inventurus sit. *Pistorius.*

32. *Hic ille est pædagogus.*] Antiquo illo anno Pedagogi distincti à Præceptoribus. Nam isti nihil nisi affectæ erant, & ut puerorum progressus, actiones, mores

observarent aut formarent. At Præceptores docebant, & artes scientiasque infundebant. Seneca l. 2. 22. De Ira: *Præceptores pædagogique pueris placidi dentur.* Lips. 43. *Statum.*] Vide Not. Amphitr. i. 1. 110.

54. *Fac sis vacivas.*] Vide N. Casina Prologo yl. 29.

Si. Mihin' domino servos tu succenses? Ps. jam tibi
Mirum id videtur? Si. hercle qui, ut tu prædicas,
Cavendum est mihi abs te irato: atque alio tu modo

60 Me verberate, atque ego te soleo, cogitas.

Ca. Quid censes? edepol merito esse iratum arbitror,

Cum apud te parum stet fides. Si. jam sic simo,

Iratus sit: ego ne quid noceat, cavero.

Sed quid ais? quid hoc, quod te rogo? Ps. si quid vis, roga

65 Quod scibo, Delphistibi responsum dicito.

Si. Advorte ergo animum, & fac sis promissi memor.

Quid ais? ecquam scis filium tibicinam

Meum amare? Ps. negare meum est. Si. liberare quam velit?

Ps. Kā τέτο κάτετο nego. Si. ecquas viginti minas

70 Per sycophantiam atque per doctos dolos

Paritas, ut auferas à me? Ps. abs te ego auferam?

Si. Ita: quas meo gnato des, qui amicam liberet.

Ps. Fateri dēi κατετο ναι, κατετο ναι.

Ca. Fatetur. Si. dixin', Callipho, dudum tibi?

75 Ēa. Memini. Si. cur hæc, ubi tu rescivisti illico,

Cælata me sunt? cur non rescivi? Ps. eloquar.

Quia nolebam ex me morem prægigni malum,

Herum ut servos suum criminaret apud herum.

Si. Juberet hunc præcipitem in pistrinum trahi.

Grat. Luberet hunc.

80 Ca. Nunquid peccatum est Simo? Si. immo maxume.

Ps. De-

68. *Meum amare, &c.*] Latent in his
voces Græcæ; lego itaque:

Meum amare? Ps. ναι γα. βῆμα εόντες.

Si. liberare quam velit.

Ps. Κατετο ναι τέτο ναι γω. Si. ecquas
viginti minas

Per sycophantiam, atque per doctos dolos,
Paritas, ut auferas à me? Ps. abs te ego
auferam?

Si. Ita: quas meo gnato des, qui amicam
liberet.

Ps. Φα. θηγ. δει. κατετο τέτο, κατετο τέτο,
ναι, κατετο τέτο, ναι.

Petitus, de quo vide eum differentem.
lib. 2. Miscell. 18. Negare meum est.]

Censeo recte vidisse Petitum in his quo-
que verbis aliquid Græci latere. Et vide-
tut adamasse Græca & hic, ut his postea,

quia dixerat: *Delphis tibi responsum dedito.*
Voluit igitur Græci Dei oracula imitari.
Tum alter codicum, *naegar mea* est: al-
ter, ut & codex Academix: *negar mea*
est. Sed quia non videtur auctor tot supra
infraque nensis senariis interjecisse duos
hos versus longiores, utrumque brevi-
orem fecerim, ejectis quæ inscrita libra-
torum interposuit. Ut sit: *Meum amare.*
Ps. ναι ναι. Si. liberare quam velit. Ps. ναι
τέτο ναι, κατετο τέτο. Si. ecquas viginti mi-
nas. Nam & posterior sic exstat in V. C.
Cetu ton katto ne gras equas viginti minas.
Ac. *Cetu tu au negar sita ecquos, &c.* Gro-
novius.

71. *Paritas.*] Id est, paras.

72. *Herum.*] Herilem filium apud
herum majorem, patrem.

85. In

Ps. Desiste: recte ego rem meam sapio, Callipho.
 Peccata mea sunt. animum adyorte nunc jam.
 Quapropter te expertem amoris nati habuerim,
 Pistrinum in mundo scibam, si id faxem, mihi.

85 Si. Non à me scibas pistrinum in mundo tibi,
 Cum ea missitabas? Ps. scibam. Si. cur non dictum est mihi?
 Ps. Quia illud malum aderat, istuc aberat longius.
 Illud erat praesens, huic erant dieculæ.

Si. Quid nunc agetis? nam hinc quidem à me non potest

90 Argentum auferri, qui praesertim senserim.
 Ne quisquam credat numinum, jam edicam omnibus.

Ps. Nunquam edepol quoiquam supplicabo, dum quidem
 Tu vives: tu mihi hercle argentum dabis:

Abs te equidem sumam. Si. tu à me sumes? Ps. strenue.

95 Si. Excludito mihi hercle oculum, si dedero. Ps. dabis. Lamb. Excal. pto m.
 Jam dico, ut à me caveas. Ca. certe edepol scio:
 Si abstuleris, mirum & magnum facinus feceris.

Ps. Faciam. Si. si non abstuleris? Ps. virgis cædito,
 Sed quid, si abstulero? Si. do Jovem testem tibi,

100 Te ætatem impune habiturum. Ps. facito ut memineris.
 Si. Ego' ut cavere nequeam quoi prædictitur?

Ps. Prædico, ut caveas: dico, inquam, ut caveas: cave.

Hem, istis mihi tu hodie manibus argentum dabis.

Ca. Edepol mortalem graphicum, si servat fidem!

105 Ps. Servitum tibi me abducito, ni fecero.

Si bene atque amice dicas: nam nunc jam meus es. Gret. nam nunc haud meus est.

Ps. Vin' etiam dicam, quod vos magis miremini?

Ca. Studeo hercle audire, nam ted ausculto libens.

Si. Agedum, nam satis libenter te ausculto loqui.

Ps. Prius-

85. In mundo.] V. N. Ep. act. 5.1.12.

88. Huic erant diecula.] Omnia sibi respondent: Illud à filio: istuc à te. Illud aderat praesens, hoc erat in diem, ut Ter. loquitur. Accidit.

89. Nam hinc quidem à me.] Casau-bonus ait laborare metri modulum: eoque tollendam Glossam legendumque: Nam hinc quidem jam non potest: ad illud Hinc fuisse adscriptum à me: quod tolli

necessè esse, si metrum salvum velimus.

Sic ille in epistolis. Quod equidem vehementer miror. Quid enim perfectius versu, ut est in vulgata. Cur autem non diceret: hinc à me: ut in Rud. act. 4. sc. 4. dum hinc à me sentiat. Casin. 2.8. Vocabit huc eum ad se in nuptias. Epid. 1. 2. Eamus intro huc ad te. Et similia passim. Gron.

100. Etatem.] V. N. Asin. act. 2. 2.

104. Graphicum.] V. N. Epid. 3. 3. 29.

- 110 Ps. Priusquam istam pugnam pugnabo, ego etiam prius
Dabo aliam pugnam claram & commemorabilem.
Si. Quam pugnam? Ps. hem, ab hoc lenone vicino tuo
Per sycophantiam atque per doctos dolos
Tibicinam illam, tuus quam gnatus deperit,
115 Eam circumducam lepide lenonein. Si. quid est?
Ps. Effectum hoc hodie reddam utrumque ad vesperum.
Si. Siquidem istae opera, ut prædictas, perfeceris,
Virtute regi Agathocli antecesseris.
Sed si non faxis, nunquid caußæ est, ilico
120 Quin te in pistrinum condam? Ps. non unum quidem ^{Acid. delet.} condam?
Diem modo, verum hercle in omnīs, quantum est. sed si
effecero,
Dabin' mihi argentum quod dem lenoni ilico
Tua voluntate? Ca. jus bonum orat Pseudolus:
Dabo, inque. Si. at enim scin' quid mihi in mente in venit?
125 Quid si hice inter se consenserunt, Callipho;
Aut de compacto faciunt consutis dolis,
Qui me argento circumvortant? Ps. quis me audacior
Sit, si istuc facinus audeam facere? immo sic, Simo,
Sisimus compecti, sive consilium unquam inivimus
130 De istac re, aut si de ea re unquam inter nos convenimus:
Quasi in libro cum scribuntur, calamo literæ,
Stilis me totum usque ulmeis conscribito.
Si. Indice ludos nunc jam, quando lubet.
Ps. Da in hunc diem operam, Callipho, quæso mihi,
135 Ne quo te ad aliud occupies negotium.
Ca. Quin rus uti irem, jam heri constitueram.
Ps. At nunc disturba quas statuisti machinas.
Ca. Nunc non abire certum est istac gratia.

Lubido

110. Priusquam istam pugnam pugna-
bo.] Priusquam abs te argentum aufe-
sam. Lucilius:

Vicimus, ô socii, & magnam pugnavimus
pugnam.

126. Consutis dolis.] Sic Gr. dicunt,
ερπάτην δέλες. inde sutelas, pro
fraudibus. Vide insuper notas Amph.
act. i. sc. i. xl. 211.

132. Stilis ulmeis conscribito.] Reste,
stilis, pro virgis dicit: ut perpetuetur mé-
taphora. Virgil. i. Aen.

— Versa pulvis inscribitur hasta.
Sidonius lib. i. mundus incanduit, gla-
cies Alpina deletur, & hiulcis arenium
rimarum flexibus terra perscrribitur.
Meursius.

143. Cla-

Lubido est ludos tuos spectare, Pseudole.

140 Et si hunc videbo non dare argentum tibi,

Quod dixit: potius quam id non fiat, ego dabo.

Si. Non demutabo. Ps. namque edepol, si non dabis,
Clamore magno & multum flagitabere.

Agite, amolimini hinc vos intro nunc jam,

*M. alt. & edd.
amovemini.*

145 Ac meis vicissim date locum fallaciis.

Si. Fiat, geratur mos tibi. Ps. sed te volo

Domi usque adesse. Si. quin tibi hanc operam dico.

Ca. At ego ad forum ibo. jam hic adero. Si. actum redi.

Ps. Suspicio est mihi nunc vos suspicarier,

150 Me iccirco haec tanta facinora promittere,

Qui vos oblectem, hanc Fabulam dum transfigam,

Neque sim facturus, quod facturum dixeram.

Non demutabo, atque etiam certum, quod sciam;

Quo sim facturus pacto, nihil etiam scio,

155 Ni si quia futurum est. nam qui in Scenam provenit

Novo modo, novum aliquid inventum afferre addecet.

Si id facere nequeat, det locum illi qui queat.

Concedere aliquantis per hinc mihi intro libet,

Dum concentrio in corde sycophantias.

160 Tibicen vos interea hic delectaverit.

143. Clamore magno & multum flagitabere.] M. alt. & edd. Multo. Scrivenerius.

refero. Cicer. ad Att. Brutus centurias Capua. V. N. Trin. 4. 2. 160.

159. Concentrio.] Id est, in album

ACTUS SECUNDI SCENA PRIMA.

PSEUDOLUS.

Pro Juppiter, ut mihi, quicquid ago, lepide omnia prosperaque eveniunt!

Neque quod dubitem, neque quod timeam, meo in pectore conditum est consilium.

Nam ea STULTITIA EST, FACINUS magnum timido cordi credere. nam OMNES

Res

3. **N**am ea, &c.] Tò Nam, data | dam Servi non nimis accurate loquentis opera toties iterat, ad exprimen- | negligentiam. Lambin.

6. Ma-

R E S P E R I N D E sunt, ut agas, ut eas magnificias. nam
ego in meo

5 Pectore prius ita paravi copias duplicis; triplicis dolos,
Perfidias: ut ubicumque ^{Grat. maje-} cum hostibus congregiar,
malorum meorum

Fretus virtute dicam, meâ industriâ & malitiâ, fraudulentia.
Facile ut vincam, facile ut spoliem meos perduelles meis per-
fidiis.

Nunc inimicum ego hunc communem, meum atque vo-
strum omnium

10 Ballionem, exballistabo lepide; date operam modo. hocego
oppidum

Admœnire, ut hoc die capiatur, volo: atque ad hoc meas le-
giones

Adducam. si hoc expugno, facilem ego hanc rem meis civibus
faciam.

Post ad oppidum hoc vetus, continuo tecum exercitum pro-
tinus obducam.

Inde me & simul participes omnes meos præda onerabo, at-
que opplebo:

15 Metum & fugam perduellibus meis injiciam, me esse ut sciant
natum,

Quo sum genere gnatus. magna me facinora decet efficere,
Quæ post mihi clara, & diu clueant. sed hunc quem video, qui
hic est,

Qui oculis meis obviam ignorabilis objicitur? libet scire
Quid hic velit, cum machæra: & huic, quam rem agat, hinc
dabo infidias.

6. Malorum meorum.] Ridicule, imo
præter auditorum exspectationem: quum
in eo potius esse videretur, ut diceret,
majorum meorum. Nec minor in illius
dicti insolentia festivitas,

Ego sum genere gnatus, magna me faci-
nora decet efficere.

Non sine Amphiboliæ gratia, quæ ambi-
guo illo τῷ facinora vocabulo occulta-
tur. Q. Curtius lib. 9. ex persona Alexan-
dri: Ea stirpe sum genitus, ut multam prius,

quam longam vitam debeamus optare. Douz.

10. Ballionem exballistabo.] Similis
huic plane metaphora est Bacchid. 4. 4.

11. Admœnire.] Vide notas Cistell.
act. 2. sc. 2. ¶ l. 5.

12. Facile ego hanc rem meis.] Facile
ego claream (vel vincam) meis clibanis factis.

Scrivérius.

14. Participes.] Συμμάχος, nouvœus.

17. Quæ post mihi clara & diu clueant.]
Claritudine clueant. Scrivérius.

ACTUS SECUNDI SCENA SECUNDA.

HARPAX, PSEUDOLUS.

HI loci sunt, atque hæ regiones, quæ mihi ab hero sunt demonstratae,
Ut ego oculis orationem capio, quam mihi ita dixit Lipf. nara
mihi.
herus meus miles,
Septimas esse ædes à porta, ubi ille habitat leno, cui jussit
Symbolum me ferre, & hoc argentum. nimis velim, certum qui
Mihi faciat, Ballio leno ubi hic habitat. Ps. st. tace, tace.
Meus hic est homo, ni omnes dì atque homines deferunt.
novo consilio

Nunc mihi opus est: nova res subito mihi hæc objecta est:
Hoc prævortar principio: illa omnia missa habeo quæ ante age-
re occèpi.

Jam pol ego hunc stratioticum nuncium advenientem probe
percutiam.

○ HA. Ostium pultabo, atque intus evocabo aliquem foras.

Ps. Quisquis es, compendium ego te facere pultandi volo;

Nam ego prelator & patronus foribus processi foras.

HA. Tunc es Ballio? Ps. immo vero ego ejus sum Subballio.

HA. Quid istuc verbi est? Ps. condus promus sum, procura-
tor peni.

○ HA. Quasi te dicas atriensem. Ps. immo atriensi ego impero.

HA. Quid tu, servusne, an liber? Ps. nunc quidem etiam servio.

HA. Ita videre, & non videre dignus qui liber sies.

Ps. NON SOLES RESPICERE TE, cum dicas
injuste alteri?

HA. Hunc hominem malum esse oportet. Ps. dì me servant at-
que amant.

Nam

C Ertum qui mihi faciat.] V. N. Me-
nachm. act. 2. 1.

14. Procurator peni.] Glossæ: Atrien-
s, diastrægæ, diastræpæc. Dieta
ii est cænatio: aliis habitat in hortis.
Idonius: Ex triclinio in diatam sive cæ-
stianulum sis transitus. Glossar. dia tra,

τοιχεῖον, Cænaculum. Servius 1. En-

afferit, veteres in atrio solitos epulari.

At atrientes, principes servi triclinares.

Vide notas Asinar. act. 2. sc. 1. ¶ 16.

18. Non soles respicere te.] Sic Tru-
cul. 1. 2. Qui alterum inusitat proibi, euro-
se intueri oportet.

20. Nota

20 Nam hæc mihi incus est: procudam ego hodie hinc multo dolos.

HA. Quid illic secum solus loquitur? Ps. quid ait tu adolescens?
HA. quid est?

Ps. Esne tu, an non es, ab illo Milite Macedonio,
Servos ejus qui hinc à nobis est mercatus mulierem?

Qui argenti hero meo Lenoni quindecim dederat minas,

25 Quinque debet? HA. sum. sed ubi tu me novisti gentium,
Aut vidisti, aut collocutus? nam equidem Athenas antidhac
Nunquam adveni, neque te vidi ante hunc diem unquam oculis meis.

Ps. Quia videre inde esse: nam olim cum abiit, argento hæc dies

Præstituta est, quoad referret nobis; neque dum rettulit.

30 HA. Immo adest. Ps. tun' attulisti? HA. egomet. Ps. quid dubitas dare?

HA. Tibi ego dem? Ps. mihi hercle vero, qui res rationesque heri

Ballionis çuro, argentum accepto, expenso, & cui decet dato.

HA. Siquidem hercle etiam supremi promptas thesauros Jovis,

Tibi libellam argenti nunquam credam. Ps. dum Sciop. creduam.
Ps. si tu credas.

tu strenuas,

35 Res erit soluta. HA. vinclam potius sic servavero. Sciop. vinclam
potius: sic s.

Ps. Væ tibi! tu inventus vero, meam qui forcilles fidem!

Quasi

20. *Nam mihi hic incus est.*] Mss. *hac incus.* Quod sine mora recipiendum. Sic enim malebant interdum loqui. Vide ad Senecæ Consol. ad Marciam cap. 19. Et hinc firmatur, quod in Amphitr. 2.2. 82. *Siquidem hac jam mulier facta est ex viro.* Quod autem hic subjiciunt ex Gulielmo, Tacitum dixisse *incudem operis & laboris, falluntur & fallunt.* Nam apud Tacitum est, *vetus operis ac laboris, lib. I. Annal. 20. Gronovius.*

34. *Dum tu sternuas.*] Pro *strenuas* quod nihil est, legendum *sternuas*. sed aliter distinguendus locus, & mutanda persona hoc modo:

Tibi libellam argenti nunquam credam.

Ps. *I dum tu sternuas.*

Id est, rem tibi solvam & que cito quam

tu sternuas. Dum tu sternuis, res erit tibi soluta. Nam & legi potest, quod & melius puto, dum tu sternuas. Salmas. Lege: *nunquam creduam.* Ps. *si tu creduas. Res erit soluta.* Scrivarius. Veniebat aliquando in mentem: *da dum strenue: Res erit soluta.* Gronovius.

36. *Meam qui forcilles fidem.*] Pæne assentior illis qui legunt, *suggilles.* Scriptum quippe videtur fuisse, *foccilles pro suggilles.* Unde postea *corruptum forcilles.* Ex cujus vocis vestigiis commode etiam conjiciatur, *meam qui foriales fidem*, id est, *inquires, containines. Forriare, & foriolare* idem, & *lutare & lutulare*, à quo & *collutularit.* Mention forioli apud Nonium: à quo verbum *foriolare.* Salmas.

41. *Leida*

Quasi mihi non sexcenta tanta soli soleant credier !

Ha. Potest ut alii ita arbitrentur , & ego ut ne credam tibi.

Ps. Quasi tu dicas inē te velle argento circumducere.

40 Ha. Immo vero quasi tu dicas, quasique ego autem id suspicer. Sed quid est tibi nomen ? Ps. servos est huic lenoni Syrus, Eum esse me dicam. Syrus sum. Ha. Syrus ? Ps. id est nomen mihi.

Ha. Verba multa facimus: herus si tuus domi est, quin pro- vocas :

Ut id agam quod missus huc sum ? quicquid est nomen tibi.

45 Ps. Si intus essem, evocarem, verum si dare vis mihi, Magis erit solutum, quam ipsi dederis. Ha. at enim scin' quid est ?

Reddere hoc, non perdere, herus me misit. nunc certe scio Hoc, febrim tibi esse, quia non licet hoc injicere ungulas.

Ego, nisi ipsi Ballioni, nummum credam nemini.

50 Ps. At illic nunc negotiosus est : res agitur apud judicem.

Ha. Di bene vortant. at ego quando eum esse censebo domi, Rediero. tu epistolam hanc à me accipe, atque illi dato.

Nam istic symbolum est inter herum meum & tuum de muliere.

Ps. Scio equidem, ut qui argentum afferret, atque expressam imaginem

55 Suam huc ad nos, cum eo ajebat velle mitti mulierem.

Nam hic quoque exemplum reliquit ejus. Ha. omne rem tenes.

Ps. Quid ego ni teneam ? Ha. dato ergo istum symbolum illi.

Ps. licet.

Sed quid est tibi nomen ? Ha. Harpax. Ps. apage te Harpax, haud places.

Huc quidem hercle haud ibis intro, ne quid Harpax feceris. ^{scriv. ne quid harpagaveris}

Ha. Ho-

41. *Quid est tibi nomen.*] Ita etiam lo-
cūtus Mostell. 3.1. ¶ 127. Menach. 5.6.
¶ 60. & 5.9. ¶ 71. V.N. Amphit. 1.1.
¶ 240.

48. *Hoc febrim tibi esse.*] Hæc tibi fe-
bris instar esse.

55. *Cum eo alebat.*] Αὐτοὶ λέθοι,
nam particula, ut, quæ supra posita est,
non habet, cum quo cohæreat. Lamb.

59. *Ne quid Harpax feceris.*] V. N.
Trin. act. 4. 2. Lege: Harpagaverū. vel
harpagefecerū. Scriverius.

64. Dis-

60 HA. Hostes vivos rapere soleo ex acie : *ex* hoc nomen mihi est.
Ps. Pol te multo magis, opinor, vasa ahenea ex Lipf. pol tu vi-
vos?magis opin-

ædibus.

HA. Non ita est. sed scin' quid te orein, Syre ? Ps. sciam si
dixeris.

HA. Ego devortor extra portam huc in tabernam tertiam,
Apud anum illam doliarem, cludam, crassam, Chrysidem.

65 Ps. Quid nunc vis ? HA. inde ut me arcessas, herus tuus ubi
venerit.

Ps. Tu arbitratu, maxume. HA. nam ut lassus veni de via,
Me volo curare. Ps. sane sapis, & consilium placet:
Sed vide sis ne ini quæstione sis, quando arcessam, mihi.
HA. Quin ubi prandero, dabo operam somno. Ps. sane cen-
seo.

70 HA. Nunc quid vis ? Ps. dormitum ut abeas. HA. abeo.

Ps. atque audin' Harpage :

Jube siste opperii : beatus eris si confudaveris.

64. Diabolarem.] Verba Donati ad Andr. 4. 4. Proprium est anibus suffici-
natas esse : ut Persius, pannacea Baucis,
Et Plautus, dolarem, claudam, crassam.
Et is habuit omnino meliores Plauti co-
dices quam nunc nobis sunt. Facit illud
Augusti ad Horatium: Vereri mihi uteris,
ne majores libelli tui sint, quam ipse es. Sed
si tibi statura deest, ventris abunde est. Ita-
que licebit in sextariolo scribas, quo circui-
tus volumini tui sit òsuodescet, sicut
est ventriculi tui. Sic Nicetas in Alexio
Commeno lib. 3. Ex τῷ Κορυλων
τῷ πάντα βασιλεῖ ἐπωνύμῳ, οὐδέν
τὸν τὸν μεγαλύτερον τῷ πάντα πεθώσι
τὸν πάνταν τῷ πάντα ; τὸ παχὺ εἰς
ἐπωνύμος εἶληται, At ratio obstat, in-
quit Gruterus. Quid enim ineptius, ait,

quam post doliarem appellare crassum ?
Quasi vero doliarius prorsus sit idem quod
crassus : aut insolens sit Plauto in epitheti-
cis congestis verba propinquæ aut etiam
ejusdem omnino significationis ponere.
Quid autem ineptius quam explicare
anum diabolarem, quæ duobus obolis sui
copiam faciat. Unde enim qui vel duobus
obolis anus copiam peteret ? Nam
scorta illa diabolaria, quorum alibi me-
minit, utcurque sordida, habebant
ætatem bonam. Deinde non significat
Harpax se pergere in lupanar, sed in ta-
bernam diversoriam : & se facit frugi-
Gronovius.

68. Ne in questione sis.] Sic Cas. 3. 1.
Cave inquisitioni mihi sis. id est, quæren-
dus sis. V. N. Cistell. 2. 3.

ACTUS SECUNDI SCENA TERTIA.

P S E U D O L U S.

D Immortales ! conservavit me illic homo adventu suo:
Suo viatico reduxit me usque ex errore in viam.
Nam ipsa mihi Opportunitas non potuit opportunius

Adve-

Advenire, quam hæc' allata est mihi opportune epistola:

5 Nam hæc allata cornucopiæ est, ubi inest quicquid volo.

Hic doli, hic fallaciæ omnes sunt: hic sunt sycophantiæ,

Hic argentum, hic amica amanti herili filio.

Atque ego nunc me ut gloriosum faciam, ut copi pectore,

Quo modo quicque agerem, ut Lenoni suriperem muliercu-

lam,

10 Jam instituta, ornata, cuncta in ordine animo ut volueram,

Certa, deformata habebam: sed profecto hoc sic erit.

CENTUM DOCTUM hominum consilia sola hæc divin-

cit D E A

Fortuna, atque hoc verum est: proinde ut quisque fortunâ uti-

tur,

Ita præcellet; atque exinde sapere eum omnes dicimus.

15 Bene ubi quod consilium discimus accidisse, hominem catum

Eum esse declaramus: stultum autem illum, qui vortit male.

Stulti haud scimus, frustra ut simis, cum quod cupienter dari

Petimus nobis, quasi quid in rem sit, possimus noscere.

Certa

4. **H**æc allata est.] Vett. edd. Mss.
Pal. cum Acad. hac cavata est.
Conjecturæ doctorum probabilitate certant. Scaliger cavita. Douza captata. Posse & curata. Sed allata Lipsii Scioppio (etsi prius cogitasset hec data) Meursio, Gruterio probatum. Sequenti quidem versu sine dubio Mss. hac allata: ut Camerarius, Sambucus, Douza ediderunt, Gruterius edi voluit. Quod fecit idem cornucopia est, vix toleres: nam cornucopia dicimus, non cornucopiam: nisi divisa voce: ut diversæ meo bona copia cornu est, & cornu qua retinet divite copiam. Sed credibile est Mss. in quibus, cornu copia est, significare, cornucopia est. Membr. Acad. Non hac alata copia est cornu. Vix putem sectionem vocis ab librario esse: adeo suavis est. Gell. 14. 6. tanquam si copia cornum natus esset. Et fere allubescit: Nam hac allatum copia est cornu, ubi inest, quoquid volo. Versus est integer Trochaeus: sed ultima vocalis tē cornu non elilitur. Quod qui non intelligerent, violentur voces transposuisse. Hunc sensum quærebat Lambinus audacius rece-

dendo à veteri scriptura: Nam hoc illud cornucopia est. Mox idem codex Acad. Hic argentum, hic amanti amica herili filio. Quod etiam suavius videtur. Ubi pariter, quum hiatum non ferrent, nec ultimam in argentum non elidi, contra scriptos & vett. editiones, interposuerunt, est. Gronovius.

11. Deformata.] Seneca l. 7. c. 2. De Benef. virum, quem deformamus: Ubi, deformare est *curvulari*, describere. quo verbo & Cicero eodem sensu utitur. Lipsius.

12. Centum doctum, &c.] Plenissima hujus sententiæ explicatio à Plinio petenda lib. 5. Epist. 21. Est omnino iniquum, inquit, sed usu receptum, quod honesta consilia vel turpia, prout male aut prosperecedunt; ita vel probantur, vel reprehenduntur. Inde plerumque eadem facta modo diligentie, modo vanitatis, modosu-
rorum nomen accipiunt.

17. Stulti haud scimus, &c.] Plane idem dicit, quod tota Satyr 10. perficitur Juvenalis, & paucis sub initium perstringit:

M

— Quis

Certa amittimus, dum incerta petimus: atque hoc evenit
 20 In labore atque in dolore, ut mors obrepat interim.
 Sed jam satis est philosophatum, nimis diu & longum loquor:
 Di immortales, aurichalco contra non carum fuit
 Meum mendacium! hic modo quod subito commentus fui,
 Quia Lenonis me esse dixi. nunc ego hanc ^{Doux.} epistolâ _{à lenone.}
 25 Tres deludam; herum & Lenonem, & qui hanc mihi dedit
 epistolam.

Euge par pari! aliud autem quod cupiebam contigit.

Venit eccum Calidorus, dicit nescio quem secum simul.

<i>Quid enim ratione timemus?</i> <i>Aut quid tam dextro pede concipi, ut te</i> <i>Conatus non peneat, votique peratt?</i> <i>Evertere domos totas optantibus ipsis</i>	<i>Di faciles, &c.</i> <i>22. Aurichalco contra.] V. N. Epid.</i> <i>3. 3. 30. De orichalco V. N. Caic.</i> <i>aet. I. 3. 46.</i>
---	--

ACTUS SECUNDI SCENA QUARTA.

CALLIDORUS, CHARINUS, PSEUDOLUS.

DULCIA atque amara apud te sum elocutus omnia.
 Scis amorem, scis laborem, scis egestatem meam.
CH. Commemini omnia: id tu modo quid me vis facete;
 facsciam.

CA. Cum haec tibi alia sum elocutis, ut scires, si scis de symbolo.

CH. Omnia, inquam, tu modo quid me facere vis, fac ut sciām.

CA. Pseudolus mihi ita imperavit, ut aliquem hominem stre-
 nuum,

Benevolentem adducerem ad se. **CH.** servas imperium probe;

Nam & amicum & benevolentem ducis. sed istic Pseudolus

Novus mihi est. **CA.** nimis est mortalis graphicus: heure-
 tes mihi est:

10 Is mihi haec esse effecturum dixit, quae dixi tibi.

Ps. Magnifice hominem compellabo. **CA.** euja vox sonat.

Ps. jo, jo, jo.

Te te te tyranne, terogo, qui imperitas Pseudolo,

Quero, quo i ter, trina, triplicia, tribus modis, tria gaudia,

Arti-

13. **Q**uare cui trina.] Opera pretium | quare ad sequentia, non ad præcedentias
 fecisse putant, qui observant in | esse referendum. Sed ad utraque refe-
 ren-

- Artibus tribus, ter demeritas dem lætitias; de tribus
 15 Fraude partas; per malitiam, & per dolum & fallaciam,
 In libello hoc obsignato ad te attruli pauxillulo.
 CA. Illic homo est. CH. ut paratragœdat carnufex! CA. con-
 fer gradum
 Contra pariter: Ps. porrige audacitet ad salutem brachium.
 CH. Dic, utrum Speimne an Matrem te saluteim, Pseudole?
 20 Ps. Immo utrumque. CH. utrumque salve. sed quid actum
 est? Ps. quid times?
 CA. Attuli hunc. Ps. quid, attulisti? CA. adduxi, volui dicere.
 Ps. Quis istic est? CA. Charinus. Ps. euge! iam $\chi\alpha\epsilon\gamma\delta\omega\eta\alpha\omega\delta\omega$
 $\pi\tau\omega\omega$,
 CH. Quin tu quicquid opus, audacter imperas. Ps. tam
 gratia est.
 Bene sit, Charine: nolo tibi molestos esse nos.

Palm. bene sit.
 $\chi\alpha\epsilon\gamma\delta\omega\eta\alpha\omega\delta\omega$ Charine:
 CH. Vos

tendum est; & oratio obversus necessi-
 ratem trajecta, ita construenda: Te te te
 tyranne, qui imperitas Pseudole, te rego,
 quero, ter trina, &c. Ludit autem nu-
 mero ternatio, quia dixerat præcedenti
 scena se tres delusurum, herum, Lenon-
 hem & à quo acceperat epistolam. Gro-
 novius.

19. Speimne an salutem.] Veteres li-
 bros consensu habete; Speimne an matrem
 notavit Lipsius 4. Ant. 8. Idem expertus in Pall. Gruterus: & in Academico
 ego. Itaque diutius id excludere nequi-
 vi. Nam quod viro dat mulieris titulum,
 non magis miror quam quum in Curcu-
 lione ad parasitum adolescens, omnia op-
 portunitas, aut ipse parasitus, meam nutri-
 cem Herculem: nec incommodo ad hunc
 muliebrem titulum venit, quia nominavit
 ante spem foeminini nominis numen.
 Denique videtur alludere ad ædem Spei
 Romæ & Matri Matutæ, quæ vicina
 erant; hæc intra portam Carmentalem,
 illa extra eandem. Liv. 24. In templis For-
 tunæ ac Matri Matuta & Spei extra por-
 tam late vagatus ignis. lib. 25. reficiendu-
 sedibus Fortune ac Matri Matuta intra
 portam Carmentatam, sed & Spei extra
 portam. Gronovius.

22. Euge! jam.] Lego: euge! jam

$\chi\alpha\epsilon\gamma\delta\omega\eta\alpha\omega\delta\omega$ $\chi\alpha\epsilon\gamma\delta\omega\eta\alpha\omega\delta\omega$ volo. Ludit enim in Cha-
 rini nomine, quem valere & missum
 fieri vult, non usui nunc illi. cui supra
 jussérat ejusmodi hominem inveniri.
 Optime omnium hæc Acidalius. Verum
 scriptura eorum, si ductum MSS. Camer.
 sequamur, hæc nobis videtur: Euge jam!
 $\chi\alpha\epsilon\gamma\delta\omega\eta\alpha\omega\delta\omega$, $\delta\gamma'$ $\pi\tau\omega\omega$. Jussérat Pseu-
 dolus sibi adduci à Calidoro hominem
 & astutum & callidum: dum in eo erat
 Calidorus, aliam decipiendi lenonis oc-
 casionem nactus, castigat his verbis Ca-
 lidori moram: Euge jam! & ostendit
 nihil sibi opus esse, ut quidem res erat,
 $\chi\alpha\epsilon\gamma\delta\omega\eta\alpha\omega\delta\omega$, $\delta\gamma'$ $\pi\tau\omega\omega$, $\pi\tau\omega\omega$, gratiam,
 ut nunc res est, facio. Quæ verba sunt re-
 censantis uti opera Charini, quem addux-
 erat Calidorus. Quod miror non anim-
 adverteisse viros eruditissimos; cum ysl.
 seq. ubi Charinus ipse operam suam
 pollicetur, Pseudolus recusat pæne illi-
 dem verbis: CH. Quin tu, &c. Peti-
 tust.

23. Jam gratiam.] Camerarius intel-
 ligit, habemus. Douza F. jam gratia est.
 Sed quin in altero codicum sit, tam gra-
 tiā, dubium mihi non est, quin sit scri-
 bendū: Tum gratia est, ut voluit Pa-
 reus. Vide ad Stichum 3. 2. 17. Versu-
 autem præcedente lego: $\chi\alpha\epsilon\gamma\delta\omega\eta\alpha\omega\delta\omega$ $\chi\alpha\epsilon\gamma\delta\omega\eta\alpha\omega\delta\omega$
 M. 2.

25 Ch. Vos molestos mihi? molestum est *id* quidem. Ps. tum tu igitur mane.

Ch. Quid istuc est? Ps. epistolam modo hanc intercepi, & symbolum.

Ch. Symbolum? quem symbolum? Ps. qui à milite allatu'st modo,

Ejus servo, qui hunc ferebat cum quinque argenti minis,
Tuam qui amicam hinc arcessebat; ei os sublevi modo.

30 Ca. Quomodo? Ps. horum causâ hæc agitur spectatorum Fabula.

Hisciunt, qui hîc assuerunt, vobis post narravero.

Ca. Quid nunc agimus? Ps. liberam hodie tuam amicam amplexabere.

Ca. Egone? Ps. tute. Ca. ego? Ps. ipsus, inquam: siquidem hoc vivet caput.

Si modo mihi hominem invenietis propere. Ch. qua facie?
Ps. malum,

35 Callidum, doctum, qui quando principium prehenderit,
Porro suâ virtute teneat, quid se facere oporteat.

Atq; eum qui non hîc usitatus sâpe sit. Ch. si servos est, ^{Douz. visita} tus sâpe sit.
Nunquid refert? Ps. immo multo mavolo quam liberum.

Ch. Posse opinor me dare hominem tibi malum & doctum,
modo.

40 Qui à patre advenit Carysto: nec dum exiit ex ædibus
Quoquam, neque Athenas advenit, unquam ante hesternum
diem.

Ps. Bene juvas. sed quinque inventis opus est argenti minis
Mutuis, quas hodie reddam: nam unam hujus mihi debet pater.

Ch. Ego

rotâ. Id est, Charinogratiam facio. Gronovius.

25. Molestum est id quidem.] Vosne, inquit Charinus, mihi oneri & molestia esse censem? Certe id vos suspicari, mihi molestum est. Pontanus.

43. Nam unam hujus.] Pro illis nam unam hujus mihi debet pater, puto omnino scribendum, Nam quinam hujus mihi debet pater. id est, quinam minam, pro, quinque minis. Sic are quaterno apud

Martialem, pro quatuor assibus. Et centenus remex Virgilio, pro centum remis vel remigibus. Salmasius. Nam unam hujus.] Quomodo quinam? An non superiorius 1. 5. Pseudolus ad senem. Dabin' mihi argentum, quod dem Lenoni? Atque ille promittit. Id argentum erat viginti minæ, ut constat ex superioribus. Et infra act. 4. sc. 7. senex: At me viginti commodis multavit minis. Tum scena 8. At ego jam inultus promam viginti minas.

CH. Ego dabo, ne quare aliunde. Ps. ô hominem opportu-
num mihi!

45 Etiam opu'st chlamyde & machæra, & petaso. CH. possum
à me dare.

Ps. Dì immortales, non Charinus mihi hic quidem est, sed
copia!

Sed istic servos, ex Carysto huc qui advenit, quid sapit?

CH. Hircum ab alis. Ps. manuleatam tunicam habere homi-
nem decet.

Ecquid habet is homo aceti in pectore? CH. atque acidissimi.

50 Ps. Quid, si opus sit, ut dulce promat indidem, ecquid ha-
bet? CH. rogas?

Murrrinam, passum, defrutum, melinam, mel quojusmodi.

Quin

minas. Ergo Palmerius: nam viginti mi-
nas: Guilelmus & Gruterus delect rò
unam: tolerabilius & hi & ille quam
ò πάντα quinam. Forte: nam omne hujus.
hoc est, totam summam viginti mina-
rum. quam noverat Charinus, apud
quem Calidorus dulcia atque amara erat
clocutus omnia. Gronovius.

48. CH. Usque à cunabulis.] Ita omn.
Ed. veteres. At vero ego vehementer
probem, quod repperi in schedis vetu-
tiss. Hircum ab alis. Facetissime, respon-
set ex ambiguo, in verbo sapit: ac si
quæserit Pseud. quid oleret; non, quam
apiens esset. ut pluribus etiam explicat
Lambinus. Hircum autem notare tetur
illum odorem subalarem, vel Catullus
loget: & Horat.

— *Gravis hirsutis cubat hircus in
alis.*
pod. 12. Turnebus. Usque à cunabulis.]
rufra spectator ille unus dissentit à
turnebio, quem magno totius caveæ
consensu locum hunc emendasse fatetur.
rufra sumit operam interpretando,
uod Plauti non esse scripti ostendunt,
uia cunarum alicubi meminit, ubi quid
tripicum significatur. Nec debuit am-
gue respondere Salmasius, si libri vetu-
issimi habeant, quomodo in his se repe-
sse dicit Turnebus, non aliud quæren-
ta: sin vetus & vera scriptura sit, usq;

à cunabulis, ita fore intelligendum, ut
interpretatur Lipsius. Quid enim ambi-
guum potest esse, ubi Pal. alter prorsus
Hircum ab alii: alter Hircum ab aliis. Lam-
binus in duobus reperit Hircum ab aliis.
in aliis Isum ab aliis. Accedit membrana-
ceus Academiz nostræ, in quo ut in Pal.
sec. Hisum ab aliis. Atullo se in Ms. re-
perisse, Usque à cunabulis, ne quidem qui-
tuetur, dicere ausus, Lipsius. Manicatum
autem tunica minus pati pervenire ad
nasosillam pestem, quam colobion, pa-
lam est. Et tamen adest Peritus cum suo:
Ιστὸν ἀγαλέιν, quod non intelligeret
ipse Plautus. Gronovius.

50. Quid si opus sit, &c.] Possumus
ex vestigiis Thuanii & Rigalii Codd. si
modo certa sint, hanc lectionem ex-
sculpere:

Quod si opus ut dulce promat, id ex se ec-
quid dabit? Rogas.

Murrrinam, passum defrutum, &c.

De murrrina veterum magna à veritate
aberratio est, quum eam à murra dictam
deductamque censem. Græcum est, ὁ μύρρινος, inde Latinum hæc murrrina;
ut ὁ χειρόπτης, hæc charta: ὁ χαροπτής,
hæc gauſapæ. Μυρρίνω οἶνος dicebant
Græci temperatum unguento, vel cui su-
perfundebatur unguentum, τὸ μύρρῳ κε-
κεχρύσων. Idem & μυρίτης, ut autem
à voce φύλλον, ὁ φύλλινος, sic à μύ-
ρῃ,

- Quin in corde instruere quondam cœpit thermopolium.
 Ps. Eugepæ! lepide, Charine, me meo ludo lamberas.
 Sed quid nomen esse dicam ego isti seruo? Ch. Simiae.
- 55 Ps. Scitne in re advorsa vorsari? Ch. turbo non æque citus est.
 Ps. Ecquid argutus est? Ch. malorum facinorum sœpissime.
 Ps. Quid, cum manifesto tenetur? Ch. anguilla'st, elabitur.
 Ps. Ecquid is homo scitus est? Ch. plebiscitum non est scitus.
 Ps. Probus homo est, ut prædicare te audio, Ch. immo si scias,
- 60 Ubi te aspicerit, narrabit ultro quid se velis.
 Sed quid es acturus? Ps. dicam, ubi hominem exornavero,
 Subditicium fieri ego illum militis servom volo:
 Symbolum hunc ferat lenoni cum quinque argenti minis:
 Mulierem ab lenone abducat. hem tibi omne fabulam.
- 65 Cæterum quo quicque pacto faciat, ipsi dixerit.
 Ca. Quid nunc igitur stamus? Ps. hominem cum ornamenti omnibus
 Exornatum adducite ad me, jam ad trapezitam Aeschinum.
 Sed properate. Ch. prius illic erimus, quam tu. Ps. abite ergo
 oculi.
- Quicquid incerti mihi in animo prius, aut ambiguum fuit,
 70 Nunc liquet, nunc defæcatum est: cor mihi nunc pervium'st.
 Omnes ordines sub signis ducam legiones meas, Lanoi sub signis du-
cam legionis meas. Avi

*egv o pupiunc oīnG. quin & pupiunc
feribebant geminatione solemini caninae
literæ. Salmas. Mss. Acad. cum duobus
Pall. ut editur. Gronovius.*

51. *Passum.*] Vinum ex uvis passis &
Sole siccatis confectum. *Uva passa est
siccata. Passum est, quidquid ex uva passa
compressum effluerit.* Dicitur autem pa-
sum à patiendo, vel pandendo. *Uva enim
tempore suo ad solem expanditur, & dum
siccata fuerit, percutitur atque decoquitur.*
*Inde fit passum vinum, quod defrutum, id
est, coctum dicimus.* Hac totidem verbis
in optimo veteri Glossario, quod Ms.
habeo, leguntur, & hoc maxime faciunt.
Boxhornius. Defrutum.] Vinum musto
ad dimidiás decocto factum: ἔψημα.
à deservendo. sed vide Columell. lib. 12.
cap. 20.

52. *Thermopolium.*] Tabernam, ubi

dulces potionēs vénibant, quas calidas
bibebant: unde & nomen. Turneb.

53. *Memeo ludo lamberas.*] Lamberare,
inquit Festus, est scindere, laniare. Ver-
berari igitur & vapulare se suo ludo Ser-
vus dicit. Eisdem enim jocis appetitur,
quibus laceſſiverat. Turneb.

56. *Ecquid argutus est?*] Jocus in ver-
bo. Nam cum Pseud. quæſiſſet; Ecquid
argutus, ingeniosus & follers est? Re-
ſpondet Chærinus, illum esse argutum,
id est, accusatum malorum facinorum
sœpissime, atque adeo convictum. So-
linus: Peccato argutus. Linac. Glossa
Papiæ; Argutus, convictus. Boxhor-
nius.

71. *Omnes ordines.*] Littera ſ, quæ pri-
ma sequentis vōculæ fini præcedens fa-
cile, ut sit, adhærere potuit, hunc locum
corrupit. Omnino reſcribendum puto;
Omnes

A vi sinistra, auspicio liquido, atque ex sententia:
Confidentia est inimicos meos me possè perdere.

Nunc ibo ad forum, atque onerabo meis praeceptis Simiam,

75 Quid agat, ne quid titubet, docte ut hanc ferat fallaciām.

Jam ego hoc ipsum oppidum expugnatum faxo erit lenonium.

Omnis ordine sub signis ducam legiones
meas. Nihil certius, ut nihil ineptius
vulgata lectio. Boxhorn.

inimicos meos perdam ac evertam.

74. Onerabo meis preceptis.] Quid que-
stionis pondus ad precepta! Si opus erat,
poterant adjicere ex Milite auct. 3. 3. Ec-
quid hict te oneravit preceptus. Gronovius.

73. Confidentialia est.] Nullus dubito,
plenus spei, imo certus sum, futurum ut

ACTUS TERTI SCENA PRIMA.

P U E R.

CUi servitutem di danunt lenoniam
Puero, atque eidem si addunt turpitudinem,
Næilli, quantum ego nunc corde conspicio meo,
Malam rem magnam, multaque ærumnas danunt.

5 Velut hæc mihi eyenit servitus, ubi ego omnibus
Parvis magnisque miseriis praeffulcior:

*Act. ministe-
riis praefulcior.*

Neque ego amatorem mihi invenire ullum quœo:
Qui amet me, ut curet tandem nitiduscule.

Nunc huic lenoni est hodie natalis dies,

10 Interminatus est à minimo ad maximum,
Si quis non hodie munus misisset sibi,
Eum cras cruciatu maxumo perbitere.

Nunc nescio hercle rebus quid faciam meis.

Neque ego illud possum, quod illi qui possunt,
solent,

*Merc. quod illi pos-
sunt, qui solent.*

15 Nunc nisi lenoni munus hodie misera,
Cras mihi portandus fructus est fullonius.
Eheu! quam ille rei ego etiam nunc sum parvulus?

Atque

Quantum nunc corde conspicio.] Vi-
detur legendum concipio. id est,
quantum mente utor vel valeo: quant-
um mentis compos & sanæ sum. Ver-
um elegans quod Catoni & Livio Li-
tius, nos ter Senecæ restituimus: & lo-
s, in quibus vulgo etiam *conspicere* ha-
ctetur. Idem cod. suo adscripsérat P. Scri-
tius. Gronovius.

8. Ut curet.] Lego: curer. Nam in
lenonia familia laetus curantur, qui
amatorculos facile inveniunt: ii enim
domino quæstuosi. I. Gul.

16. Fructus fullonius.] Non dubium
est quin, *fructus fullonius*, ita sit accipien-
dum, ut vulgo exponunt interpres.
Quod locis aliquot veterum possem con-
firmare. Etiam hodieque apud nos ful-
loni

Atque ede polut nunc male eum metuo miser!
 Si quispiam det, quo i manus gravior siet,
 20 Quanquam illud ajunt magno gemitu fieri,
 Comprimere dentes videor posse aliquo modo:
 Sed comprimenda est mihi vox atque oratio,
 Herus eccum recipit se domum, & dicit coquom.

Ioni dari dicuntur mulieres quæ subiguntur & permoluntur. Latini premi & comprimi mulieres dicunt, quæ verba propria sunt fullonicæ artis. *Salmas.*

18. *Manus.*] Puto omnino scribendum, quo manus gravior siet. Nusquam legi aut extare credo manum pro ea parte quæ viri sunt. Sed solebant nequitæ artifices, cum puer meritorio, aut muliere meretrice congressuri, statim in manus eorum dare quo fieret gravior. Sic interpretantur versum illum veterem, *Mala manu retinens gravida concepit in alvo.* Item illud Propertii, cum deprehendisset dormientem Cynthiam: *Et modo suppositis mala dabam manibus.* Sunt illa

malabracca, quæ vocantur ab auctore Priapeorum. Pudet hæc apertius interpretari. *Salmas.* Quoi manus gravior siet.] Frustra turpificant & correctionibus & interpretationibus hæc verba. Legendum: qui manus. Et sic uterque scriptus. Nec aliud intelligit quam nummos. Sed & distinguendum: ut nunc male eum metuo miser, Si quispiam det. Ut pro utcumque, quamvis. *Trucul.* 1. 2. Nam qui manus attulerit steriles ad nos, gravidas foras exportet. *Catullus* carm. 20. Meisque pingui cgnus ex ovilibus Gravem domum remittit are dexteram. *Virgilii:* Non unquam gravia are domum mibi dextra redibat. Vide 3. *Observ.* cap. 4. *Gronovius.*

A C T U S T E R T I I S C E N A S E C U N D A.

B ALLIO, COCUS, PUER.

F Orum coquinum qui vocant, stulte vocant,
 Nam non coquinum est, verum furinum est forum:
 Nam si ego juratus pejorem hominem quærerem,
 Coquum non potui, quam hunc quem duco, ducere,
 5 Multiloquum, gloriosum, insulsūm, inutilem:
 Quin ob eam rem Orcus recipere hunc ad se noluit,
 Ut esset hic, qui mortuis cœnam coquat.
 Nam hic solus illis coquere, quod placeat, potest.
 Co. Si me arbitrabare isto pacto, ut prædictas,
 10 Cur conducebas? Ba. in opia: alius non erat.

Sed

7. *M* Ortus cœnam coquat.] *Orcus* haud dubie hic accipitur pro Dite patre aut Summano. Porro, mortui non sunt ciborum, aut eduliorum indigentes. Quivis appositi, etiam insulsi, iis placent, si quid iis placeat, quibus nihil potest dispicere. Facete ergo hic descri-

pturus coquum insulsum, dicit eum inter viventes mortuis cibum coquere, illaque solis, cum nihil quantumvis insulfissimum appositum his possit disdiscere, eum placere. Hæc venustissima trujus loci sententia est, quam non videbunt interpretes. *Boxhorn.*

II. Ce-

Sed cur sedebas in foro, si eras coquus
 Tu solus præter alios? Co. ego dicam tibi:
 Hominum avaritiæ ego sum factus improbior coquus,
 Non me opte ingenio. BA. qua istuc ratione? Co. eloquar:
 15 Quia enim cum extemplo veniunt conductum coquom,
 Nemo illum querit qui optimus, & carissimum est:
 Illum conducunt potius, qui vilissimum est.
 Hoc ego fui hodie solus obfessor fori.
 Illi drachmis issent miseri: me nemo potest
 20 Minoris quisquam nummo ut surgam, subigere.
 Non ego item cœnam condio, ut alii coqui,
 Qui mihi condita prata in patinis proferunt,
 Boves qui convivas faciunt, herbasque oggerunt,
 Eas herbas herbis aliis porro condunt,
 25 Indunt coriandrum, feniculum, allium, atrum olus:
 Apponunt ruminem, brassicam, betam, blitum,
 Eo laserpicii libram pondo diluunt:
 Teritur sinapis scelerata cum illis: qui terunt,
 Priusquam triverunt, oculi ut exstinent, facit.

Ei

11. *Coquus.*] Si coquinaria artis bene peritus eras, cur tu solus otiosus, non conductus ad coquendum, in foro sedebas, ceteris omnibus coquis conductis. Id imperiæ tuae in his rebus est argumentum. Boxhorn.

13. *Improbior coquus.*] Minus probatus sum; minus opera mea cives utuntur. Ita enim vox, *improbior*, hic accipienda. Non enim vult se malum & insulsum esse coquum, sed carissimum esse, ideoque minus probari. Boxhorn.

19. *Illi drachmis issent miseri.*] Verbum *drachmisse*, à Lamb. repertum, ego ne coquinis quidem Romanis dignum censeo. Legendum, *Illi drachmis sunt miseri. Drachmis esse, venire, sive operam drachmu locare; elegantes loquendi formulæ.* Cassius ad Cic. *Nam jam ternus tetradrachmū frumentum apud Casfium est.* J. Gul. *Drachmis issent.*] In altero cod. est *drachmū sent.* Quod palam arguit *ro* à posterioris vocis à fine precedentis esse absorptum. Illi, inquit, drachmis singulis conducti issent cum

conducente domum: ego ut surgam & eam, non possum induci, nisi nummo, hoc est, duabus drachmis, ut superius dictum. Neque enim aureus Romanus intelligitur, ut voluerunt. Neque opus, *drachma issent*: quia loquitur de multis. Et est quale in XII. Tabb. *Libras farris in dies dato*, hoc est, quoque die libram. Gronovius.

25. *Atrum olus.*] Atrum olus accepimus pro insipido, ingrato. *Atrum, nigrum*, pro malo & ingrato passim ponitur.

26. *Blitum.*] Blitum genus oleris. à saporis stupore appellatum esse ex Græco putatur, quod ab his βλαδζ dicitur *stupidus*. Festus. V. N. True. act. 4. 4.

27. *Laserpicii.*] Vide Not. Rudent, act. 3. 2.

29. *Exstinent.*] Terent. Phorm. 5. 8. *Hicce ego illam dictu ita tibi incensam dabo,*

Ut nere singuas, lacrymisi extillaveris. Ubi Donatus: *Stillare*, est guttas emittere à corpore. *Exstillare*, ipsum corpus guttatum finire.

- 30 Ei homines cœnas sibi coquint, cum condijnt;
 Non condimentis condijnt, sed strigibus,
 Vivis convivis intestina quæ exedint.
 Hoc hinc quidem homines tam brevem vitam colunt.
 Cum hasce herbas hujusmodi in suum alvom congerunt,
 35 Formidolosas dictu, non esu modo:
 Quas herbas pecudes non edunt, homines edunt.
 BA. Quid tu? divinis condimentis utere,
 Qui protogare vitam possis hominibus,
 Qui ea culpes condimenta? Co. audacter dicio:
 40 Nam vel ducentos annos poterunt vivere,
 Meas qui esitabunt escas, quas condivero.
 Nam ego cicilendrum quando in patinas indidi,
 Aut si polindrum, aut macidem, aut sancaptidem,
 Eæ ipsæ sese patinæ ferve faciunt illico.
 45 Hæc ad Neptuni pecudes condimenta sunt:
 Terrestres pecudes cicimandro condio,
 Aut happalopside, aut cataractria. BA. at te Juppiter
 Diique omnes perdant, cum condimentis tuis,
 Cumque tuis omnibus mendaciis.
 50 Co. Sine sis loqui me. BA. loquere, atque i in malam crucem,
 Co. Ubi omnes patinæ fervent, omnis aperio,
 Is odos demissis pedibus in cœlum volat:
 Eum in odorem cœnat Juppiter cotidie. 1. Gul. eum odorem,
 BA. Odor demissis pedibus? Co. peccavi insciens.
 55 BA. Quid est? Co. quia enim demissis manibus volui dicere. BA. Si

30. *Cœnas sibi coquint.*] Tales coqui cœnas hujusmodi sibi coquunt; non aliis, aut mihi.

31. *Sed strigibus.*] *Striges*, aves nocturnæ, ut ait Verrius. Græci σειγας appellant: unde maleficis mulieribus nomen inditum est; quas *volaticas* etiam vocant. *Scalig.* Significat; condimenta, quæ alii coqui adhibent, distorquere convivis intestina, ut striges quasdam. *Taubmann.*

43. *Maculem.*] *Macis* cortex aromaticus, nucis myristicæ amiculum.

53. *Eum in odorem.*] Tè in merito dis-

plicet eruditis. puto conjungendum esse cum odorem, &c., nidorem scripsisse Plautum. *Boxhorn.*

55. *Demissis manibus volui, &c.*] *Demissis manibus currit*, qui currit contentissime: quia cum rapido incitati cursu sumus, manus ultraquam moventes demittimus. At ille coccus *demissis pedibus*, pro *demissu manibus* dixerat: nam pedibus demissis non potuisset subvolare in cœlum odor, sed inferos petere: cum demittere pedes, sit, eos deorsum mittere; ita eo odore inferi parti fuissent, non superi. Sic labes terræ in altam desideris. &c. de-

BA. Si nusquam iſ coctum, quidnam cœnat Juppiter?
Co. It incœnatus cubitum. BA. i in malam crucem.
Istaccine causā tibi hodie pumnum dabo?

60 Co. Fateor equidem esse me coquom carissimum?

Verum pro pretio facio, ut opera appareat
Mea, quo conductus veni. BA. ad furandum quidem.
Co. An invenire postulas quemquam coquim,
Niſi milvinis aut aquilinis ungulis?

65 BA. An tu coquinatum te ire quoquam postulas,

Quin ibi conſtrictis ungulis cœnam coquas?

Nunc adeo tu qui meus es, jam edico tibi,

Uti noſtra properes amoliri omnia:

Tum ut hujus oculos in oculis habeas tuis:

70 Quoquo hic ſpectabit, eo tu ſpectato ſimul:

Siquo hic gradietur, pariter progrediminoſ.

Manum ſi protolleſ, pariter proferto manum,

Suum ſi quid ſumeret, id tu ſinito ſumere:

Si noſtrum ſumet, tu teneto altrinfecſ.

75 Si iſte ibit, ito; ſtabit, aſtato ſimul,

Si conquinifcet iſtic, ceveto ſimul,

Item hiſ diſcipulis priyoſ cuſtodes dabo.

Co. Habe

& depreſſæ, Poëta demiſiſ pedibus factas
dicit in Aetna:

*Cerous & inſilvis ſpacioſa cubilia retro
Antraque demiſiſ pedibus fodiffe late-
bras. Turneb.*

57. *It incenatus cubitum.*] Incenatus
ſcripſit Plautus. Vide Glosſ. Ifidori.
Scrivenius.

60. *Pro pretio facio.*] Facio ut & ope-
ris & mercedis ratio conſtet conductori
meo, par pari hoſtimentum reddens.
Cato: ſi ei opus non appetet, dicit ruficus ſe-
duſo ſe feciſſe, ſervos non valuiſſe; id eſt,
ſonticum morbum cauſſatos, quo minus
opus facere valuerint. Douza.

75. *Conquinifcet.*] Conquinere, decu-
bare eſt: à quo Conquinifco. Eſt enim
conquinifcere, cernuum ſe infleſtere, vel
inclinare, ut faciunt exoneraturi ven-
trem. Pomponius Attellanarius: *In terra*
ut cubabat nuda: ad eum ut conquexi, &c.
Hoc etiam cernuare dicebant. quanquam

& hoc ḏrū ſe ḏr̄koiſd̄ḡy accipiebant.

Scalig. Corrigi volo Plautum ē Nonio.

ubi extat, *Si conquinifcet iſtic, ceveto ſi-
mul.* cevere enim idem quod conquinif-
fcere, hoc eſt, inclinari: Itaque ut oc-

quiñifcere interdum pathicis attributum,
ita ſemper cevere de iis dictum. Juvenal.

ego te ceventem Sexte verebor? Et: Com-
putat, & cevet. Persius: *An Romule
ceves.* Martial. Sed pulcre. *Na vole ceves.*

Glosſa. *Cevens, κύφων.* Hujus vocis
ignoratio corrupit locum Plauti: reper-
tam enim eam in ſuis libris cum non in-

telligerent, mutarunt: dein, quia verſus
nimium excreſcebat, quidam vocem ſi-
mul, rejecere in ſequentem verſum. alii

iſtic ē verſu ſuſtulerunt. Mercier.

76. *Priyoſ cuſtodes dabo.*] Trivi vetu-
ſte, qui nobis ſinguli. Lucilius:

Culticula accedunt priya centonibꝫ bonis.
J. Gul.

Co. Habe modo bonum animum. BA. quæso, qui possim, doce;
Animum *bonum* habere, qui te ad me adducam domum?

Co. Quia sorbitione faciam ego te hodie meā,

80 Item ut Medea Peliam concoxit senem:

Quem medicamento, & suis venenis dicitur

Fecisse rursus ex sene adolescentulum:

Item ego te faciam.. BA. eho, ant tu etiam beneficus?

Co. Immo edepol vero hominum servator magis.

85 BA. Hem mane, quanti istuc unum me coquinare
perdoce?

*P.aff. quanto
istuc num-
mo me coq.*

Co. Quid? BA. ut te servem, ne quid surripias mihi.

Co. Si credis, nummo; si non, ne mina quidem.

Sed utrum amicis hodie, an inimicis tuis

Daturus cœnam? BA. pol ego amicis, scilicet.

90 Co. Quin tu illos inimicos potius, quam amicos vocas:

Nam ego ita convivis cœnam conditam dabo

Hodie, atque ita suavitate condiam,

Ut quisque quicque conditum gustaverit,

Ipsos sibi faciam ut digitos prærodat suos.

95 BA. Quæso hercle priusquam quicquam convivis dabis;

Gustato tute prius, & discipulis dato,

Ut prærodatis vostras furtificas manus.

Co. Fortasse hæc tu nunc mihi non credas quæ loquor.

BA. Molestus ne sis, nimium jam tinnis, non places.

100 Hem, illiç ego habito. intro huc abi, & cœnam coque

Propere. Co. quin is accubitum, & convivas cedo.

Corruptitur jam cœna. BA. hem, subolem sis vide!

Jam

80. *Ut Medea Peliam concoxit.*] De
Æsone hoc traditur, non de Pelia: hunc
enim concoquendo necavit. Jocatus igi-
tur est & lusit Plautus sciens. vel est hoc
μηνονοιν διμέρην. Camer. Plautus
hic de industria affectasse τὸ πέπονος Fa-
mæ, quæ plurimum mendi, si præsertim
de re vetustiori sit, secum trahit. Cum
enim hæc historia à vulgo depravate nar-
raretur, Plautus vulgi errorem studio fe-
qui voluit, ex quo errore plane Prover-
biū originem traxerat: *Tanquam Pelium*
recognoscere, quo & Cic. ita utitur. Freher.

94. *Ipsos sibi faciam, &c.*] Cum sua-
vitatem alicujus cibi, aut aviditatem eo-
rum, quibus appositum iri deberet, Græ-
ci ostendere volebant, ὅτεροι τινὲς
de illis dicebant, καθεδεῖσιν δικύλως.
Aristoph. in Pythagoreos utitur: immo-
nos quoque in patrio sermone. Vitt.

101. *Et convivas cedo.*] Lego: con-
vivias cedo. Ut ita usurparint Latini cedo,
quemadmodum hic hactenus ceperunt,
animum inducere non possum ut cre-
dam. Certe exempla nulla proferent: at,
ut nos correxiimus, vel sexcenta promi-
possum.

Jam h̄c quoque scelestus, est coqui sublingio,

Profecto quid nunc primum caveam nescio,

105 Ita in ædibus sunt fures: prædo in proximo est.

Jam à me hic vicinus apud forum paulo prius

Pater Calidori opere petivit maximo,

Ut mihi cayerem à Pseudolo servo suo,

Neu fidem ei haberem, nam eum circumire in hunc diem;

110 Ut me si posset muliere intervorteret,

Eum promissè firmiter, dixit sibi,

Sese abducturum à me dolis Phænicium.

Nunc ibo intro, atque edicam familiaribus,

Profecto ne quis quicquam credat Pseudolo.

possunt. *Circul. Auro contra cedo mode-*
stum amatorem. J. Gul.

quomodo alibi *tocullio*, & *turpio* apud
Latinos. *Turnebus.* Legendum puto, eo-
quis *sublingio*. Coquum subliguritorem à
sublingendis, & liguriendis patinis.
Coqui sublingio, ut *scelus viri. Salma-*
sius.

ACTUS QUARTI SCENA PRIMA.

PSEUDOLUS, SIMIA.

SI unquam quenquam Dī immortales voluere esse auxilio
adjutum,

Tum me & Calidorum servatum volunt esse, & lenonem ex-
tinctum.

Cum te adjutorem genuere mihi, tam doctum hominem at-
que astutum.

Sed ubi illic est? sumne ego homo insipiens, qui hæc mecum
egomet loquor solus?

5 Dedit verba mihi hercle, ut opinor, malus cum malo stulte cavi.
Tum pol ego interii, homo si ille abiit: neque hoc opus quod
volui, ego hodie efficiam.

Sed eccum video verbeream statuam: ut magnifice infert sese!

Hem, te hercle ego circumspectabam: nimis metuebam male,
ne abiisses.

Si. Fuit

5. **M** Alus cum malo.] Ita quidem
codex alter: sed alter *cum malo*,
ut & Academiæ nostræ liber. Quod re-
ete probat Acidalius, & confirmat loco
ex Mostell. 5. 2. Hercle mihi tecum caven-
dum est. At Diffaldæus, *cum malum*. Ecce
& qui distinguit: Dedit verba, hercle, mi-
hi, ut opinor, malus cum malo. stulte cavi.
At illi non intellexerunt, quid esset ca-
vere *cum aliquo*. Senex ait: tecum mihi
cavendum est, id est, caute & prudenter
agendum. Pseudolus: ego malus cum ma-
lo stulte cavi, id est, parum mihi provi-
di parum callide cauteque egí. Gronovius.
11. Me-

Si. Fuit meum officium ut facerem, fateor. Ps. ubi restiteras?

Si. ubi mihi libitum est.

10 Ps. Iстuc ego jam satis scio. Si. cur ergo quod scis, me togas? Ps. at hoc volo monere te.

Si. Monendus ne me moneat. Ps. nimis tandem ego abs te contemnor.

Si. Quippe ego te ni contemnam, stratoticus homo qui cluear? Ps. jam

Hoc volo quod occemptum'st, agi. Si. nunquid agere aliud me vides?

Ps. Ambula ergo cito. Si. immo otiose volo. Ps. hæc ea occasio est, dum ille dormit,

15 Volo tu prior ut occupes adire. Si. quid properas? placide: Ne time, ita ille faxit Juppiter, ut ille palam ibidem affiet.

Quisquis ille est, qui adest à Milite, nunquam edepol erit ille potior

Harpax, quam ego. habe animum bonum: pulchre ego hanc explicatam tibi rem dabo.

Sic ego illum dolis atque mendaciis in timorem dabo

20 Militarem advenam, ipse se se ut neget eum esse qui siet, Meque ut esse autem, qui ipius est. Ps. qui potest? Si. occidis me

Cum istuc rogitas. Ps. ô hominem lepidum! te quoque etiam dolis

Atque etiam mendaciis, Juppiter te mihi servet.

Si. Immo mihi, sed vide, ornatus hic, satis me condecet?

25 Ps. Optime habet. Si. esto. Ps. tantum tibi boni Di immortales dunt,

Quantum tu tibi optes. nam si exoptem quantum dignus, tantum dent,

Minus nihilo est. neque ego hoc homine quenquam vidi magis malum,

Et

11. Monendus ne me moneat.] Id est, Nefus Minervam. Horat. i. Epist. 17. Disce, docendus adhuc quæ censem amictulus.

25. Tantum tibi boni.] Pæn. act. 5. 2. Dii dent tibi omnes, qua velis. Quæ proverbialiter extulisse veteres conitat. Vñ N. Stich. 2. 2.

29. Se-

Et maleficum. Si: tun' id mihi? Ps: taceo. sed ego

quæ tibi doria

Douz. bona
dabo & fac.

Dabo & faciam, si hanc rei sobrie accurassis! Si. potin' ut
taceas?

30 M E M O R E M immemorem facit; qui monet quod me-
mor meminit: teneo omnia:

In pectore condita sunt, meditati sunt doli docte: Ps. probus
hic est

Homo: Si. neque hic est, neque ego: Ps. at vide ne titubes.
Si. potin' tit taceas?

Ps. Ita me Dii ament. Si. ita non facient, mera jam menda-
cia fundes.

Ps. Ut ego obtuam, Simia, perfidiam te amo & metuo, &
magnifico!

35 Si. Ego istuc aliis date cotididici. mihi obtrudere non potes
palpum.

Ps. Ut ego te hodie accipiam lepide, ubi effeceris hoc opus!
Si. ha ha he!

Ps. Lepido victu, vino, tinguentis, & inter pocula pulparien-
tis,

Ibidem una aderit mulier lepida, tibi favia super favia quæ det.

Si. Lepide accidis me. Ps. immo si efficis, tum faxo magis dicas.

40 Si. Nisi effecero, cruciabiliter carnufex me accipito.

Sed propera mihi monstrare ubi ostium lenonis ædium.

Ps. Tertium hoc est: Si. st, tace, ædes hiscunt. Ps. credo
animo male st

Ædibus. Si. quid jam? Ps. quia edepol ipsum Lenonem evo-
munt.

Si. Illiccine est? Ps. illic est. Si. mala merx est. Ps. illuc sis vide:

45 Non prouersus, verum ex transvorsu cedit, quasi cancer solet.

A C T U S

29. Sobrie accurassis.] Sobrie fieri di-
tur, quidquid cum cura & diligentia
quisita aggredimur. Gruter.

31. Meditati sunt.] Μεμελετηθόν.
afflīsse. Priscian. lib. 8.

35. Palpum.] Obtrudere palpum, est ar-
fucoque decipere. hinc palpari, adulari:
palpones, adulatores. Tractum ab equi-
nibus.

40. Carnufex me accipito.] Ambigui-
tas jocum parit. nam accipito personæ fe-
cundæ & tertiaræ est, dumque hæc carnifi-
cem imprecatur sibi, simul illa carnifi-
cem ipsum appellat Pseudolum. Acida-
lius.

44. Mala merx est.] Merx mala, de
homine, aut re nihili. I. Gul.

45. Non prouersus.] Fortasse Leno ali-
quid

quid servis imperabat domo exiens : atque ideo non adversa fronte , sed secundum parietem transversus egrediebatur. *Lambin.* Apparet Varroni in animo hunc locum fuisse , lib. 6. de L. Lat. *Ut transversus cedit, quasi cancer;* non prorsus , ut homo. Est igitur prorsus , & transversus, *mādīgō.* nisi

Varro etiam proversus accepit, ut nomen. *Camer.* Immo, prorsus nihil plane à proversus differt. Ita quorsum est quoversum : *horsum, hoc versum: aliorum, alio versum.* idem hoc est, quod Catin. act. 2. scen. 8. *imitari nepam.* intelligit οὐρανούς λογοτέχνας , ut in Epigram. Graco. *Scalig.*

ACTUS QUARTI SCENA SECUNDA.

BALLIO, PSEUDOLUS, SYCOPHANTA.

Minus malum hunc hominem esse opinor , quam esse censem
sebam coquum:

Nam nihil etiam dum harpagavit , præter cyathum & cantharum.

Ps. Heus tu , nunc occasio est & tempus. Sy. te cum sentio.

Ps. Ingredere in viam dolose. & ego hic in insidiis ^{I. Gul. dolose;} _{I. ego hic.} ero.

5 Sy. Habui numerum sedulo , hoc est sextum à porta proximum

Angiportum , in id angiportum me devorti jussérat ;

Quoturnas ædes dixerit , id ego admodum incerto scio.

BA. Quis hic homo chlamydatus est , aut unde est , aut quem queritat ?

Peregrina facies videtur honinisi , atque ignobilis.

10 Sy. Sed ecce , qui ex incerto faciet mihi , quod quero certius.

BA. Ad me adit recta : unde ego hominem hunc esse dicam gentium !

Sy. Heus tu , qui cum hirquinâ astas barbâ , responde quod rogo.

BA. Echo , an non prius salutas ? Sy. nulla est mihi salus dataria.

BA. Nam pol hinc tantundem accipies. Ps. jam inde à principio probi.

15 Sy. Ecquem in angiporto hoc hominem tu novisti ? te rogo.

BA. Egomet me. Sy. pauci istuc faciunt homines , quod tu prædictas.

Nam

2. **C**hlamydatus .] Ita Sc. 7. Chlamydate , & hinc Chlamydatos , qui peregrinantes , &c. Chlamys , viatoria vestis venirent , ab habitu fere vocabant.

23. Pers.

Nam in foro **VIX DECIMUS** quisque est, qui ipsius se-
se noverit.

Ps. Salvos sum : jam philosophatur. **Sy.** hominem ego hic
quæro malum,

Legirupam, impium, perjurum, atque improbum. **BA.** me
quaeritat:

20 Nam illa sunt cognomenta, nomen si memoret modo.

Quid est ei homini nomen? **Sy.** Leno Ballio. **BA.** scivis' ego?
Ipse ego is sum adolescens, quem tu quaeritas. **Sy.** tune es
Ballio?

BA. Ego enimvero is sum. **Sy.** ut vestitus est perfessor parie-
tum!

BA. Credo in tenebris conspicatus si sis me, abstineas manum,

25 **Sy.** Hetus meus tibi me salutem multam voluit dicere.

Hanc epistolam accipe à me, hanc me tibi jussit date.

BA. Quis is homo' st qui jussit? **Ps.** perii, nunc homo in me-
dio luto est,

Nomen nescit. hæret hæc res. **BA.** quem hanc mississe ad me
autumas?

Sy. Nosce imaginem; tute ejus nomine memorato mihi,
Ut sciam te Ballionem esse ipsum. **BA.** cedo mihi epistolam.

30 **Sy.** Accipe: cognosce signum: **BA.** oho! Polyma-
chæroplacides,

*silva poly-
mæchero-
placides.*

Purus putus est ipsius: novi: heus! **Sy.** Polymachæroplacides
Nomen est. scio jam tibi me recte dedisse epistolam:

Postquam Polymachæroplacidae elocutus nomen es.

BA. Sed

23. *Professor parietum!*] Totxopū. Cic. in Vatin. *Licet impune per me paries in adolescentia perfoderis, vicinos compilaris, matrem ierberaris.* Idem & Effrætores] Cts dieti: item vesticularii, quod veste, id est, palo ferreo, muros furandi gratia perfodiant. atque hi vesticulariam sacre dicuntur & eorum vita vesticularia. Hinc & Thraso Ter. Donacem cum vetti venire jubet ad ædium expugnationem. Porro, veteres Lenonibus vericolorem habitum attribuere, atque eosdem raso capite & calvos in Scenam induxerunt. T.
Temp. II.

27. *In medio luto est.*] Id est, non potest se expedire. Lambin.

28. *Hæret hæc res.*] V.N. Amph. act. 2. sc. 2.

31. *Cognosce signum.*] Linum fuit vinclum, quo epistola obligabatur: & cui signum ipsum impositum impresumque. Nec epistolam aperire fuit, nisi illo soluto. Inde linum incidere, apud Cic. & passiva vulgataque phrasis, Solvere epis-
tolam. Fere autem signum cum eo fra-
ctum: ideoque jubebant semper ante
expitionem signa agnoscere, fidei cau-
sa. ita &

35 BA. Sed quid agitis? Sy. quod homo edepol fortis, atque bellator probus.

Sed propere hanc pellegere quæsto epistolam, ita negotium est,
Atq; accipere argentum auctum, mulieremque mihi emitttere.
Nam necesse hodie Sicyoni me esse, aut cras mortem exequi,
Ita herus meus est imperiosus. BA. novi, notis prædicas.

40 Sy. Propera pellegere epistolam ergo. BA. id ago, si taçeas modo.

Miles lenoni Ballioni epistolam

Conscriptam mittit Polymachæroplacides,
Imaginem obsignatam: quæ inter nos duo
Convenit olim. Sy. symbolum est in epistolâ.

I. Gal. im-
agine obfig.

45 BA. Video, & cognosco signum. sed in epistola
Nullam salutem mittere ne scriptam solet?

Sy. Ita militaris disciplina est, Ballio:
Manu salutem mittunt benevolentibus;
Eadem malam rem mittant malevolentibus.

50 Sed ut occipisti, perge operam experirier,
Quid epistola ista narret. BA. ausculta modo.

Lipf. opera
experirier.

Harpax calator meus est, ad te qui venit.

Tunc is es Harpax? Sy. ego sum, atque ipse Harpax quidem.
BA. Qui epistolam istam fert, ab eo argentum accipi,

55 Et cum eo simitu mulierem mitti volo.

Salutem scriptam dignum est dignis mittere:
Tesi arbitram dignum, misissim tibi.

Sy. Quid nunc? BA. argentum des; abducas mulierem.

Sy. Uter remoratur? BA. quin sequere ergo intro. Sy. sequor.

Ita & Cic. in Catil. offendit tabellas Lentu-
lo, & quasi vi, cognoscetne signum? Lipf.

32. Purus puer.] Futum pro puro dice-
bant: unde, putata vites; quod cum id, quod
impedimento erat decissum est, remanent pu-
ra. Festus.

52. Calator.] Festus: Calatores dice-

bantur servi, δηποτελεῖν, quod est vo-
care: quia semper vocari possent, ob neceſſi-
tatem servitutis. Calatores, εὐειδέσσα-
ίρεων, δέλοι διμόδοι. Calator, πλάντως.
Glossæ Græcorum. Ita Isidorus: Calator,
minister sacrorum. Et erant libertini, ut
patet ex Tacito. Scalig.

ACTUS QUARTI SCENA TERTIA.

PSEUDOLUS.

Pejorem ego hominem magisque vorsute malum
 Nunquam edepol quenquam vidi, quam hic est Simia.
 Nemisque ego illum hominem metuo & formido male,
 Ne malus item erga me sit, ut erga illum fuit,
 Ne in re secunda nunc mihi obvortat cornua,
 Si occasionem capsit, qui siet malus.
 Atque edepol equidem nolo: nam illi bene volo.
 Nunc in metu sum maxumo, triplici modo.
 Primum omnium jam hunc comparem metuo meum,
 Ne deserat me, atque ad hostis transeat.

Metuo autem ne herus redeat etiam dum à foro, I. Gal. etiam de
sumum à foro.
 Ne capta præda capti prædones suant.
 Cum hæc metuo, metuo ne ille hoc Harpax adveniat,
 Priusquam hinc hic Harpax abierit cum muliere:
 Perii hercle! nimium tarde egrediuntur foras.
 Cor colligatis vasis exspectat meum,
 Si non educat mulierem secum simul,
 Ut exultatum ex pectore aufugiat meo:
 Victor sum: vici cautos custodes meos.

Compares.] Compas, cuiusvis rei | 16. Cor colligatis vasis.] Sumptum
 aut muneric socius. unde & con- | à re militari, ubi vasa colligant aut or-
 ages, qui divinae & humanæ domus so- | nantes fugam aut castra mutantes. Dosa-
 lisunt, Compares vocat Plinius I. 18. Lang. | za.

ACTUS QUARTI SCENA QUARTA.

SYCOPHANTA, PSEUDOLUS.

Ne plora: nescis ut res sit Phœnicium,
 Verum haud multo post faxo scibis accubans.
 Non ego te ad illum duco dentatum virum
 Macedoniensem, qui te nunc flentem facit.
 Quojam esse te vis maxume, ad eum duco te.
 Calidorum haud multo post faxo amplexabere.
 Ps. Quid tu intus quæso defedisti, quamdiu

Mihî

Dentatum.] Vel magnis dentibus; | 7. Quid tu intus.] Lego:
 vel mordacem. Lambin. | Quid tu intus quæso defedisti tam din? | Mihî
 N 2

Mihi cor retusum' st oppugnando pectore!

Sy. Occasionem repperisti, verbero,

10 Ubi perconteris me insidiis hostilibus:

Quin hinc metimur gradibus militariis.

Ps. Atque edepol, quanquam nequam homo es, recte inones.

Ite hâc triumphi ad cantharum recta via.

*Mihi cor retusum' st (pro retusum est) op-
pugnando pectore.*

dum expecto rectene an perpetam ne-
gotium peregeris, de abducenda virgine
à lenone, ita mihi palpitando cor pectus
tudit, ut jam ipsum penitus retusum sit.

Dissal.

11. *Quin hinc metimur.*] Neque le-
ctio vulgata, neque aliorum emendatio-
nes mihi probæ videntur. Non enim
putem Latine simpliciter dici posse, me-
timur, ut via subintelligatur. De novis
lectionibus, quas alii fingunt, nihil opus
est dicere. Sunt enim palam improbae.
Lego; *Quin hincmet imus gradibus mili-
taribus;* nulla prope mutatione. Nihil ob-
stare video, quo minus *hincmet*, quam
tanguammet, quod in Curculione Plauti
legitur, & ejusmodi alia, dici possit. Porro
gradus militares sunt, quibus olim ex mi-
litia disciplina iter facere miles solebat.
Horis quinque æstivis xx. millia pas-

suam emetiri tenebatur, ut Vegetius do-
cet. Boxh. Si *hincmet* dicitur ut *ipsemet*,
aut *semet*, non dubium est, quin sit vera
lectio, quam excogitavit doctiss. Boxh.
Quin hincmet imus. Legebam olim: *Viam*
hinc metimur gradibus militaris. Si legi-
tur, *Quin hinc metimur, subintelligendum*
erit, *viam.* Salm. *Quin hinc metimur.*]
Cum ita suspenderet sententiam suam
πάντα, non ignorabat solum sanum esse,
quod habent omnes libri: *Quin hinc me-
timur, nempe viam, & tam Latinum esse.*
Hincmet imus, quam non Latinum, *Hinc-
met imus.* Sed dedit consutori, ne inepte
videretur interrogasse. In Curculion. 5.2.
29. videbis apud Gruterum, Cam. par-
ter & Lang. habere; tanquam me & genium
meum non tanguammet. Tò viam eodem
modo intelligi vult Rud. 1. 2. *Si ad sa-
xum quo capes fit, deorsum cadat, Errationis*
fecerit compendium. Adde quæ diximus
ad Liv. 38. 17. Gronov.

ACTUS QUARTI SCENA QUINTA.

B A L L I O.

HA hæ! nunc demum mihi animus in tuto est loco,
Postquam iste hinc abiit, atque abduxit mulierem.
Mihi libet nunc venire Pseudolum, scelerum caput,
Et abducere à me mulierem fallaciis.

5 Conceptis hercle verbis satis certo scio.

Ego perjurare inavellim me millies,

Quam mihi illum verba per deridiculum dare.

Nunc deridebo hercle hominem, si convenero.

Verum in pistrinum, credo, ut convenit, fore.

10 Nunc ego Simoneim mihi obviam veniat velim,

Ut mea lætitia luctus promiscam siet.

*Kotter. perbitas
ia est, perire.*

ACTUS

ACTUS QUARTI SCENA SEXTA.

SIMO, BALLIO.

VILO quid rerum meus Ulysses egerit,
Jamne habeat signum ex arce Ballonia.
BA. O fortunate, cedo fortunataim manum,
Simo! Si. quid est? BA. jam. Si. quid jam? BA. nihil est
quod metuas. Si. quid est,

5 Venitne homo ad te? BA. non. Si. quid est igitur boni?

BA. Minæ viginti sanae ac salvæ sunt tibi,
Hodie quas abs te inde est instipulatus Pſeu-
dolus.

*Prif. abs te est in-
ſtipulatus. Cem. in-
d'est ſtipulatus.*

Si. Velim quidem hercle. BA. roga me viginti minas,
Si ille hodie illa fit portitus muliere,

10 Sive eam tuo gnato hodie, ut promisit, dabit:
Rogato hercle obſecro: gestio promittere.
Omnibus modis tibi eſſe rem ut salvam ſcias,
Atque etiam habeto mulierem dono tibi.

Si. Nullum periculum eſt, quod ſciam, ſtipularier.

15 Ut concepiſti verba, Viginti minas
Dabin? BA. dabuntur. Si. hoc quidem actum'ſt haud male.
Sed hominem conveniſtin? BA. immo ambos ſimul.
Si. Quid ait? quid narrat? quæſo, quid dicit tibi?
BA. Nugas theatri, verba quæ in Comœdiis

20 Solent Lenoni dici, quæ pueri ſciunt:
Malum & ſcelestum & perjurum ajebat eſſe me.
Si. Pol haud mentituſt. BA. ergo haud iratus fui,
Nam QUANTI REFER T TE nec reſte dicere,
Qui nihili faciat, quique inficias non eat?

25 Si. Quid eſt quod non metuas ab eo? id audire expeto.

BA. Quia

2. **S**ignum.] Phœnicium ut olim Ulysses ex arce Trojana Palladium, Vide notas Bacch. aſt. 4. ſc. 9. ſtipulatur, ſeipſe non obligat, niſi accedit restipulatio. Paffer.
7. **Abs te inde eſt ſtipulatus.**] Lego: ab te induſtipulatus, id eſt, instipulatus. 22. **Mentituſt.**] V. N. Mercat. aſt. 5. 2. Ergo haud iratus.] Ergo, ideſt, ob eam cauſam, quod non mentitus fuerit. Gryter. Scriverius.
14. **Nulū periculum.**] Qui enim 23. **Nec reſte dicere.**] Eſt male dicere, καὶ λιτότητα. V. N. Bacch. 4.

B.A. Quia nunquam ab me abducet mulierem jam, nec potest.
Meministine tibi me dudum dicere,
Eam venisse mili Mace donio?

S.I. Memini. B.A. hem, illius seruos huc ad me arg entum at-
tulit,

30 Et obsignatum symbolum. S.I. quid postea?

B.A. Qui inter me atque illum militem convenerat:
Is secum abduxit mulierem haud multo prius.

S.I. Bonan' fide istuc dicis? B.A. unde ea sit mihi?

S.I. Vide modo ne illic sit contechnatus quippiam.

35 B.A. Epistola atque imago me certum facit.

Quin jam quidem illam in Sicyonem ex urbe adduxit modo.

S.I. Bene hercle factum. quid ego cesso Pseudolum

Facere, ut det nomen ad molarum coloniam?

Sed quis hic homo est chlamy datus? B.A. non edepol scio,

40 Nisi ut ob servemus quo eat, aut quam rem gerat.

31. *Qui inter me, &c.*] Ad symbolum referatur. dabant. Sic. Afin. 2. 2. *O catenarum ca-*

38. *Ad molarum coloniam.*] Alludit ad morem Rom. quo, qui educendi erant in aliquam celoniā, in eam nomen & apud J Ctos, pro quavis etiam habitatione & conductione coloni seu domicilii sumitur. Sc. Gentil.

A C T U S Q U A R T I S C E N A S E P T I M A . HARPAX, SIMO, BALLIO.

M Alus & nequam est homo, qui nihili imperium heri
Sui seruos facit. **N I H I L I E S T** autem, suum

Qui officium facere immemor est, nisi adeo monitus.

Nam qui liberos esse illico se arbitrantur,

5 Ex conspectū heri si sui se abdiderunt,

Luxuriantur, lustrantur, comedunt quod

Habent, ii nōmen diu servitutis ferunt:

Nec boni ingenii quicquam in his inest, nisi ut im-

Probis se artibus teneant. cum his mihi nec locus, nec sermo

Con-

6. *L uſtrantur.*] *Luſtro, luſtronis, est, qui in luſtris patrita & avita abſumit.* Nævius: *Peffumorum peffume, au-
dax, ganeo, luſtro, aleo.* Et verbum *Luſtri.* Lucilius:

*Quam ſumptum facis in luſtris circa op-
pida luſtrans.*

Et luſtramentum apud J Ctum ἀστηρίας, ἀρχεγίας, Sealig. Comedunt quod habent.] Non est necesse mutari diſtin-
tionem, & referriri id quod habent ad ſequens nomen. Servi comedunt, quod ha-
bent dum peculium suum turbicinan-
tur. Salmas.

*Noñ. Luxantur, Inſtr.
Gret. Comedunt quod
habent, quod non Ma-
bent, ii non.*

¶ Convenit, neque his unquam nobilis fui.

Ego ut mihi imperatum est, etsi abest, hic adesse hetum
Arbitror. nunc ego illum metuo, cum hic non adest;
Ne cum affiet, metuam, ei rei operam dabo.

Nam *me* in taberna usque adhuc sineret Syrus,

¶ Quo dedi symbolum: mansi ut juss erat:

Leno ubi essem domi, me ajebat arcessere.

Verum ubi is non venit, nec vocat, venio huc ultro,

Ut sciam quid rei siet: ne illic homo me ludificetur.

Neque quicquam est melius, quam ut hoc pulitem, atque aliquem

¶ Evocem huc intus. Leno argentum hoc volo à me accipiat,
Atque amittat mulierem mecum simul.

B.A. Heus tu? Si. quid vis? B.A. hic homo meus' st. Si. qui dum.

B.A. quia

Præda hæc mea est: scortum quærerit, habet argentum.

Jam admordere hunc mihi lubet.

¶ Si. Jamne illum comesurus es? B.A. dum recens est,

Dum datur, dum calet, devotari decet: nam

Boni viri me pauperant, improbia lunt.

Augent rem meam mali: populi strenui

Damno mihi, improbi usui sunt. Si. malum,

¶ Quod tibi dei dabunt, qui sic scelestus.

H.A. Me nunc commoror, cum has fores non ferio,

Ut sciam sitne Ballio domi. B.A. Venus mihi hæc

Bona dat, cum hos huc adigit lucrifugas, damni

Cupidos, qui se suamque ætatem bene curant;

¶ Edunt, bibunt, scortantur. illi sunt alio ingenio atque tu.

Qui neque tibi bene esse patere, & illis, quibus est, invides.

H.A. Heus,

29. *Damno mihi.*] Tò *damno* supplementum est Camerarii. Gruterus pro eodem facit *in usui*. Neutrum in scriptis ullis aut editis antiquis repererunt. Acad. *populi strenui mihi improbi usui sunt.* Nos distinctionem modo & literam mutamus unam: imo si grave est, ne literam quidem: *Boni viri me pauperant, improbia lunt.* Augent rem meam. *malum. populi strenui mihi, improbi usui sunt.* Po-

tes & eadem interpunctione: *mali populi strenui.* Strenui, inquit, mihi sunt mali, id est, inutiles & non boni: improbi mihi sunt usui. *Gronovius.*

34. *Bene curant. Curant* verbo, ut & *Præbendi*, in rebus vita ac victui necessariis utebantur. Apul. *prolixe quam curabat!* id est, quam benigne & opipare excipiebat! Cic. *se curare.* Ter. *Adelph. Curastite molliter.*

HA. Heus, ubi estis vos? BA. hic quidem ad me recta habet rectam viam.

HA. Heus, ubi estis vos? BA. heus, adolescens, quid istuc debetur tibi?

Bene ego ab hoc prædatus ibo: novi; bona scæva est mihi.

40 HA. Ecquis hoc aperit? BA. heus chlamydate, quid istuc debetur tibi?

HA. Ædium dominum lenonem Ballionem querito.

BA. Quisquis es, adolescens, operam fac compendi querere.

HA. Quid jam? BA. quia te ipsius coram præsens præsentem videt.

HA. Tun' is es? SI. chlamydate, cave sistibi à curio infortunio,

45 Atque in hunc intende digitum: hic Leno est. BA. at hic est vir probus.

Sed tu, bone vir, flagitare saepe clamore in foro,

Cum libella nusquam est, nisi quid Leno hic subvenit tibi.

HA. Quin tu mecum fabulare? BA. fabulor. quid vis tibi?

HA. Argentum accipias. BA. jam dudum, si des, porrexim manum.

50 HA. Accipe: hic sunt quinque argentillectæ numeratae minæ, Hoc tibi herus me jussit ferre Polymachoplacides.

Quod debet, atque ut mecum mitteres Phœnicium.

BA. Herus tuus? HA. ita dico. BA. miles? HA. ita loquor.

BA. Macedonius?

HA. Admodum, inquam. BA. te ad me misit Polymachæroplacides?

HA. Vera

39. Bonasæva.] Scavum à Græci; qui scavum dicunt sinistrum. Varro: --ne quid ob sit bona scæva causa. Indo Scævola appellatus, à sinistra: quod qua sinistra sunt, bona auctorita esse existimantur, à quo dicuntur Comitia; aliudve, quod sit aye sinistra, scæva. Feitus. Vide N. Epid. 2. 2.

44. A curio infortunio.] Non probo crucio infortunio legi, pro curio. Nec enim verisimile videtur, vocem adeo notam mutatam fuisse à correctoribus in eam quæ difficilioris esset intellectus.

Curius à cura. Ita agnum curionem supra dixit pro macro, quia præ curis emaciatur homines. Ita hoc loco curium infortunium dixit, quo macer reddi possit iste, qui tam sollicite quereret, ubi esset Ballio leno. Salmas.

45. Digitum.] Martialis 2. 8. Rideto multum, quite Sextille cinadum Dixerit et digitum porrigit o medium. Idem 7. 70. Ostendi digitum, sed impudicum, Alconti. Juvenalis: cum Fortuna ipse minaci Manda ret laqueum, mediumque ostenderet unguem. 59. Die.]

55 HA. Vera memoras. BA. hoc argentum ut mihi dares? HA. si tu quidem es,

Leno Ballio. BA. atque ut à me mulierem abduceres? HA. ita. BA. Phœniciumne esse dixit? HA. recte meministi. BA. mane: Jam redeo ad te. HA. at maturate propera. nam propero; vides

Jam die multum esse? BA. video: hunc advocare etiam volo.

60 Mane modo istic: jam revertar ad te, quid nunc fiet, Simo? Quid agimus? manifesto hunc hominem teneo, qui argen-tum attulit.

SI. Quid jam? BA. an nescis quæ sit hæc res? SI. juxta cum ignarissimis.

BA. Edepol hominem verberonem Pseudolum: ut docte dolum

Commentu'st! tantundem argenti, quantum miles debuit,
65 Dedit huic, atque hominem exornavit, mulierem qui arces-feret.

Pseudolus tuus allegavit hunc, quasi à Macedonio
Milite esset. SI. habesne argentum ab homine? BA. rogitas,
quod vides?

SI. Heus, memento ergo dimidium istud in mihi de præda dare:
Commune istuc esse oportet. BA. quid, malum? id totum
tuum est.

70 HA. Quam mox mihi operam dat? BA. tibi do equidem. quid
nunc mihi es auctor, Simo?

SI. Exploratorem hunc faciamus ludo suppositicum.

BA. Adeo, donicum ipsius se se ludos fieri senserit:
Sequere. quid ais? nempe tu illius servos es? HA. planissime.

BA. Quantum emit? HA. suarum in pugna virium victoria.

75 Nam ego eram domi imperator summus in patria mea.

BA. An

59. *Dic.*] Hæc loquutio valde anti-quis familiaris; dies multum præteriti: jam diei multum est, Græci πολλὸν τὸ ήμέρες. Die, ἀπρινῆ pro diei. Ut apud Poëtam, Libra die somniaque pares. Et alio loco, letitiamque die. Salmas.

62. *Iuxta cum ignarissimis.*] Aequenescio ac ignarissimi. Vide N. Aulul. act. 4. 7.

69. *Quid, malum?*] Jocus Malum interjectiva particula, in indignatione solemnis. sed & damnum & cruciatum notat. dumque hoc dicere videtur; Quid adeo commune lucrum istuc postulas? totum id quidem est tuum. illud interim dicit: Quid commune tibi postulas mecum? Malum? id vero totum tuum sit: nec mihi partem inde peto. Accidat.

BA. An etiam ille unquam expugnavit carcerem patriam tuam?

HA. CONTUMELIAM si dices, audies. BA. quotum die
Ex Sicyone huc pervenisti? HA. altero ad meridiem.

BA. Strenue me hercle isti. quamvis pernix hic est homo!

80 Ubi suram aspicias, scias posse eum gerere crassas compedes.
Quid ais? tunc etiam cubitare solitus es in cunis puer?

SI. Scilicet. BA. etiamne facere solitus es. scin' quid loquar?

SI. Scilicet solitum esse. HA. sanine estis? BA. quid hoc, quod
terogo?

Noctu in vigiliam quando ibat miles, tum tu ibas simul?

85 Conveniebatne in vaginam tuam machætra militis?

HA. In malam crucem. BA. ire licebit tibi tamen hodie tem-
pori.

HA. Quin tu mulierem mihi emittis, aut reddis argentum?
BA. mane.

HA. Quid, maneam? BA. chlamydem hanc commemores
quanti conducta'st. HA. quid est?

BA. Quid meret machætra? HA. helleborum hisce hominibus
est opus.

90 BA. Echo! HA. mitte. BA. quid mercedis petasus hodie domi-
no demeret?

HA. Quid, domino? quid somniatis? mea quidem haec habeo
omnia,

Meo

78. Altero ad meridiem.] Uno die in-
tegro & dimidio.

81. In cuno puer.] Haec partim male
corrigunt, partim non bene intelligunt
docti viri. Nec enim obsecrunitatis signifi-
catio in eo est, quod cuna vocabulum
alludat, ad eam vocem quæ honeste no-
minari non potest, qua fœminæ sunt;
sed ad solam cunarum motitationem re-
spicit Comicus: tunc etiam cubitare soli-
tus es in cunis puer? id est, tunc etiam mo-
veri solitus es? hoc est, nivēs, quo sen-
su nivēs Græci accipiunt, solos eos latet,
qui Græca vel primoribus labris non-
dum attigerunt. Salmas.

82. Etiamne facere solitus es.] Maluf-
sem; Scilicet. BA. Etiamne solitus es puer?
scin' quid loquar? neque enim pueri me-
ritorii faciunt, sed pariuntur: ignorata-

que vis illius, solitus. Ab eadem mente,
consuetum puerum, quoque vocat Plautus
Asin. act. 3. sc. 3. v. 113. & Lucret.
canes consuetos, absolute, sine præterea
verbo; exemplo eodem, sensu alio. At
consueta domi catulorum blanda propa-
go, &c. Gruter.

85. Conveniebatne.] Cato 21. cap.
Eo fistulam ferream indito, qua in colu-
mellam conveniat & in cupam. νεύσος,
vagina. Et sane pars illa in nobis, qua
honeste nominari non potest, inde dicta
est. quo Plautus alludere videtur. Scalig.

89. Helleborum hisce.] Elleborum in-
faniæ curandæ perutilem esse, norunt
Medici. Rud. Elleborus sum. G. at ego
cerritus. Hor. 2. Sat. 3.

Danda est ellebore multo pars maxima
avaris. Turneb.

92. Meo

Meo peculio empta. BA. nempe quod fœmina summa sustinet.

HA. Unde hi sunt senes, fricari sese ex antiquo volunt.

BA. Responde obsecro hercle hoc vero serio, quod te rogo:

95 Quid meres? Quantillo argento te conduxit Pseudolum?

HA. Qui istic Pseudolum? BA. præceptor tuus, qui te hanc fallaciam

Docuit, ut fallaciis hinc à me mulierem abduceres.

HA. Quem tu Pseudolum, quas tu mihi prædictas fallacias?

Quem ego hominem nullius coloris novi. BA. non tu istinc abis?

100 Nihil est hodie hic Sycophantis quæstus: proin' tu Pseudolo

Nuncies, abduxisse alium prædam, qui occurrerit prior Harpax. HA. is quidem edepol Harpax ego sum. BA. immo edepol esse vis.

Purus putus hic sycophanta est. HA. ego tibi argentum dedi, Et dudum adveniens extemplo symbolum servo tuo,

105 Heri imagine obsignatam epistolam hic ante ostium.

BA. Meo tu epistolam dedisti servo? cui servo? HA. Syro.

BA. Non

92. *Meo peculio.*] Ad eam rem dictum etiam in Phallicis: *Pulcre penilibus peculiati.* Petronius in Satyrico Massiliensi: *prolatoque peculio stuprum rogare cœpit.* In vita Heliegabali leguntur homines bene vasati & majoris peculii. *Vasa quoque in eam partem dicebant.* Unde *vasati Lampridio*, qui in Phallicis *bene peculiati*. Alludit Pl. Poenulo:

Facio quod manifesto mæchi hand ferme solent.

Mt. *Quid est? Sy. refero vasa salva.* Græcorum imitatio. nam apud Medicos ea pars τὸ οὐλόν vocatur. Dicebant & Res. Arnobius lib. 5. *Artificii curas tum rebus adhibuisse perituris*, id est, genitalibus. in eodem: *Oculum imperavisse captiue*, ut intelligeret, & cognosceret, quid fibri res vellent. Loquitur de illis veretris quæ in foco à Tanaquile, aut Tanaquilis ancilla inventa fuerant. Idem in versione Orphæi carminum:

Objectique oculis formatas inguinibus res. Etiam in Gallia ita vulgo loquimur, honeste rem födam circumloquentes. *Scal. Femina summa sustinet.*] Ut me breviter abolvam; *femina* hic non mulierem, sed femora significant: quod cum non intellectu nonnulli, sustinent in sustinet perperam mutarunt: Quain quidem corporis partem summa sustinent femina, nemo dubitat. Eam videlicet innuit, quam Graccho Corneliam dicit præbuisse Martialis, lib. 11. epigr. 105. Etiam Cælius Curio *femina* hic de interiore coxa interpretatur. *Canter.*

99. *Nullius coloris novi.*] Qui homo mihi plane est ita ignotus, ut id, quod nullo colore præditum est. Phædrus Fa-
bul. 54. 1. 3. *Unde illa scivit, niger an albus naſcerer?* Apul. in Apolog. Etiam libenter te, nuper usque albus an ater effe, ignoravi. quod summi contemptus indicium.

B.A. Non confidit. sycophanta hic nequam est: nugis meditatur male.

Edepol hominem verberonem Pseudolum, ut docte dolum
Commentu'st! tantundem argenti, quantum miles debuit,
110 Dedit huic, atque hominem exornavit, mulierem qui ab-
duceret.

Nam illam epistolam ipsius verus Harpax huc ad me attulit.

H.A. Hatpax ego vocor: ego servosum Macedonis <sup>Doux. Mace-
domi militis.</sup> militis:

Ego nec sycophantiose quicquam ago, nec malefice,
Neque istum Pseudolum mortal is qui sit novi, neque scio.

115 Si. Tu, nisi mirum'st, Leno, plane perdidisti mulierem.

B.A. Edepol næ istuc magis magisq; metuo, cum verba audio.

Si. Mihi quoq; edepol jam dudum ille Syrus cor perfrigefacit.
Symbolum qui hoc accepit: mira sunt! Pseudolus <sup>Pet. ed. sunt.
ni Pseud.</sup>

est. echo

Tu! qua facie fuit dudum, cui dedisti symbolum?

120 H.A. Rufus quidam, ventriosus, crassis suris, subniger,
Magno capite, acutis oculis, ore rubicundo, admodum
Magnis pedibus. Si. perdidisti, postquam dixisti pedes.

Pseudolus fuit ipsius. B.A. actum est de me. jam morior Simo.

H.A. Hercle haud te sinam emoriri, nisi argentum mihi redi-
ditur,

125 Viginti minæ. Si. atque etiam mihi aliæ viginti minæ.

B.A. Auferetur id præmium à me, quod promisi per jocum?

Si. De IMPROBIS viris auferri præmium & prædam decet.

B.A. Saltem Pseudolum mihi dedas. Si. Pseudolum ego de-
dam tibi?

Quid

107. *Nugis meditatur male.*] Nescio
ansit Latinum *nugis meditari.* mihi sine
exemplo est. Nisi velis ita dictum *nugis*
meditari, ut curare amicis, curare rebus
alienis, quod alibi annoto. Certe nihil
nos verat legere; *nugis munditatur male.*
Ait non esse latiss confidentem, ut pro-
bum sycophantam decet, eumque male
meditatas *nugas proferre.* *Diffald.* *Nugis*
meditatur male.] Videtur scribendum:
Sycophanta hic nequam est, nugax, meditatus
male. Non bene edoctus suas partes. Pers.
e. 2. *Satin' est' u meditari.* 5. 4. *Tragici atq;*

Comici. Nanquam eque sunt meditati. Aut.

si malis, *nugas meditatus male.* *Gronov.*

122. Si. Perdidisti, postquam.] Hoc
cum toto sequente versu Ballioni dan-
dum. *Scriverius.*

126. *Quod promisi per jocum.*] Jus ci-
vile stipulationes introduxit, & ex stipu-
latu actiones. ideoque stipulationes o-
mnes fere ipso jure sic ex interrogatione
& responsione subsistere intelligeban-
tur, ut ad obligationem, etiam jocandi
animo essent interpositæ, ipso jure pro-
dissent. *Rav.*

130. *Vi-*

Quid deliquit? dixin' ab eo tibi ut caveres centies?

130 BA. Perdidit me. Si at me viginti modicis mulctavit minis.

BA. Quid nunc faciam? HA. si mihi argentum dederis, te suspendito.

BA. Di te perdant. sequere sis me ergo hac ad forum, ut solvam. HA. sequor.

BA. Hodie ego peregrinos absolvam, cras agam cum civibus. Pseudolus mihi centuriata habuit capititis comitia,

135 Qui illum ad me hodie allegavit, mulierem qui abduceret. Sequere tu nunc, ne exspectetis dum hac domum redeam via.

Ita res gesta est: angiporta haec certum est consecutarier.

HA. Si graderere tantum, quantum loquere, jam essem ad forum.

BA. Certum'st mihi emortualem facere ex natali die.

130. *Viginti commodis multat' minis.*] Ita post Lambinianam legunt sequentes omnes editiones. At certum est, *commodis* non à libris sed Lambino esse. Neque minus certum mihi est, eam lectionem nulla ratione defendi posse. Minæ, quibus quis mulctatur, non *commodæ* sunt, sed *incommoda*. Veteri lib. & Edd. habent *modicis*. Sed nec illud hic locum habet. Non enim Simo dicere vult *modicis*, sed *immodicis* minis esse mulctatum. Et omnino legendum puto; *immodicis*. Litera postrema vocis *præcedentis*, *viginti*, ab-

stulit sequenti eandem litteram, nempe i, quomodo contra te scribitur *in vel im.* Sic ex *immodicis* factum est *modicus*, pro quo *immodicis* restituendum. Dicit autem se viginti mulctatum minis, nimium & supra modum esse mulctatum. Boxhorn. Sed vide Scalig. de re nummaria pag. 25.

134. *Centuriata habuit, &c.*] Significat Pseudoli consilia omnibus artibus fuisse instructissima & callidissima. Alludit ad *Comitia centuriata*, quæ erant omnium maxima. Curiata enim & Tributa erant minora. Lamb.

ACTUS QUARTI SCENA OCTAVA. S I M O.

Bene ego illum tetigi, bene autem servos inimicum suum. Nunc mihi certum est, alio pacto Pseudolo insidias dare, Quam in aliis Comœdiis fit, ubi cum stimulis aut flagris Infidiantur: at ego jam inultus promam viginti minas, 5 Quas promisi, si effecisset, obviā ei ultro deferam. Nimis illic mortalis doctus, nimis vorsutus, nimis malus. Superavit Dolum Trojanum atque Ulyssēm Pseudolus.

Nunc

7. *Superavit Dolum Trojanum.*] Dolum, |exit pro *Tranionem* Mostell. act. 1. 3. & id est, Dolonem, Sic *Tranum* di- | *Electri* pro *Electri* Prologo Amphionis.

Nunc ibo intro, argentum promam: Pseudolo insidias dabo.

truonis. Quod sic accipiendum; ut per Ulysse, qui & ipse speculatum venerat, Dolonem Ballio intelligatur, per Ulyssem Simo. Quemadmodum enim Dolo factus. Douza. speculator in castra Grecorum missus, ab

A C T U S Q U I N T I S C E N A P R I M A.

P S E U D O L U S.

Quid hoc? siccine hoc fit? pedes, statin' an non?
An id voltis ut me hic jacentem aliquis tollat?
Nam hercle si cecidero, vostrum erit flagitium.
Fergitin' pergere? ah, saviendum mihi
5 Hodie est. MAGNUM hoc vitium vino est,
Pedes captat primum, luctator dolosu'st.

Pro-

1. **S**iccine hoc fit?] Siccine forte hic secundus casus est, & siccissime. Pro fit script. fit. Siccine hoc fit? Estne sobrii & siccii, pedibus ita vacillare? Ebrii, ubi à poculis abstinent, & solita aggrediuntur, & per ebrietatem impedimenta sibi objici sentiunt, mirari fere solent se siccos & sobrios non esse. Potest tamen ferri lectio vulgata. Boxh. Vix est siccii & sobrii haec scribere. Asin. 1. 1. Siccine hoc fit? foras me ex adibus ejici. Mirantur ebrii, non, se non esse siccos & sobrios sed se plus bibisse, & majorem vim vini sentire, quam putarant. Ut ille in Eu-nucho: Atat! data hercle verba sunt: vicit vinum quod bibi. Gronovius.

4. **P**ergitin' pergere.] Pergitisne vacillare? Sic & Pergere ludos, Pergere iter, culpam, librum, & hæctalia: pro in initio, in libro perficiendo, in culpa pergere, eleganter & usitatissime dicitur, Palmer. Ah, saviendum mihi hodie est.] Cum in Roveriano codice disertim legi, sedendum, testetur Lipsius; visus mihi sum veram lectionem ex his vestigiis eruuisse. Pro sedendum reponendum, sed eundum. Sed eundum mihi Hodie est. Pergitisne pergere, o pedes, in cadendo & vacillando? Atqui hodie maxime inihi eundum est, vestro ministerio opus habeo. Boxhorn. Difficile est dicere quam

orationem tunc habuerit iste ebrius; nulla enim tam stulta fingi potest, quin ebrio conveniat. Haud scio quam bonus ille Codex Roverii fuerit, ex quo Lipsius promptis sedendum. Si alii Codices consentirent, probarem sane conjecturam Clariss. Boxhornii legentis, sed eundum est mihi. Si saviendum retineatur ex Camerarii exemplaribus, non alia erit sententia, quam que vulgo affectur; ebrium istum saviore in pedes suos voluisse, quia officium suum facere nollent. Savient etiam qui verbis atrocibus & immoderatis in aliquem utuntur. Ne savi mega sacerdos apud Virgilium. Satis bene convenit hac oratio ebriofo, & mentis suæ importi. Salmas. Sedendum mihi.] Sane optimi codices, saviendum. Quod putto factum ex ignotiote: cevendum. Habes supra: si conquinisces istuc, ceveto simul. Et solet facile ab turpiculis jocum petere. Sic in Casina: Facendum est puerile officium; conquiniscam ad cistulam. Præterea fert vulgaris consuetudo sermonis, ut obscenis utantur, ubi nihil est obscenii. Ut in illo Catulli: Padiabo ego vos, & irrumabo. Hoest, male habebo. Et bene me ac diu supinum, &c. Quantum video, oportet me hoque inclinari, certuasi, capite sistere. Gronovius.

7. Abes

Profecto edepol ego nunc probe abeo madulsa:

Ita victu excurato, ita mundiciis digne ah!

Itaque in loco festivo sumus festive accepti.

*Pont. ita mundiciis
dignati, Itaque.*

- 10 Quid opus me multas agere ambages? hoc
Est homini quamobrem vitam amet. hic omnes
Voluptates; in hoc omnes venustates sunt:
Deis proximum esse arbitror. nam ubi amans complexu'st
Amantein, ubi labra ad labella adjungit,
- 15 Ubi alter alterum bilingui manifesto
Inter se prehendunt: ubi mamma manicula
Opprimitur alia; aut si lubet, corpora
Conduplicant; manu candida cantharum dulciferum
Propinare amicissimam amicitiam: neque ibi esse alium alii
- 20 Odio, ibi nec molestum, nec sermonibus morologis uti:
Unguenta, atque odores lemniscos, corollas dati dapsiles.
Non enim parcipromi victu cætero, ne quis me roget,
Hoc ego modo, atque herus minor hanc diem sumpsum
prothyme,
- Postquam opus meum, ut volui, omne perpetravi, hostibus
fugatis:

Illos

7. *Ab eo madulsa.] Festus: Madulsa, brius: à Græco μαδούη deductum. vel quia sit madidus vino. Si hoc recte Festus, quis hæredit, quin recta mea correctio it; probe habeo madulsa! Probe habeo, deest, pulchre mihi est: vel etiam, Ab madulsa.* Lipsius.

15. *Bilingui.] Mερσαλωτφ. Scribe-*

16. *Manicula.] Parvam manum interpretantur. At ego jurare ausim, à mala nanu hic esse, manicula. Si de manu geretur, rectum esset manicula. Ubi manus manicula opprimitur alia. Ceterum gitur de mamma, ac proinde omnino egendum est, mammicula. Ubi mamma mammicula Opprimitur alia. Mamicula iminutivum à mamma, ut & mamilla. mamilla etiam esse possit mamillula, & sic hic legi. Nihil interim certius, quam ut mammicula, aut mamillula, quæ duo item significant, hic esse reponendum. Dulce est, inquit, ibi esse, ubi Veneris*

frequentantur complexus; ubi mamma alia mammillula suaviter premitur. *Boxhornius.* Nihil puto mutandum. Nihil notius in ipsis amantium nequitissimum, quam mammilarum oppresioncula & pertristationes. Apud Apollonium de Jasone & Medea, καλὰ μεμφτὸς σύθεα παρεζινῆς. At si legitur, mamma mammillula opprimitur alia, hæc esset conduplicatio corporum, de qua statim sequitur; aut si lubet, corpora conduplicant, Salmas.

18. *Manus candida.] Hac veterum librorum scriptura est, quam non debuerant mutare viri docti. Constructio est & ordo; cantharum dulciferum candida manu propinare amicissimam salutem. Sententia est; Diis proximum esse arbitror, ibi esse, ubi cantharus dulcifer candida manu propinat amicissimam salutem. Non ergo necesse erat hic hædere. Boxhorn.*

21. *Lemmiscos.] Lemnisci sunt fasciæ purpureæ dependentes ex coronis. Solebant enim*

- 25 Illos accubantis, potantis, amantis, cum scortis
 Reliqui, & meum scortum ibidem, cordi atque animo suo
 Obsequentes. sed postquam exsurrexi, orant med uti saltem
 Ad hunc me modum intuli, ut illis satisfacerem ex disciplina
 quippe ego
 Qui probe Ionica perdidici. sed palliolatim amictus
 30 Sic hac incessi ludibundus. plaudunt partim : clamitant me ui
 revortar.
 Occepi denuo hoc modo volvi. idem amicæ dabam me niae,
 Ut me amaret : ubi circumvortor, cado : id fuit
 nenia ludo.
- I. Gul. lib. ub
circumvortor.*
- Itaque dum enitor, pax ! jam pæne inquinavi pallium. nimia
 tum
 Voluptati edepol sui, ob casum datur cantharus, bibi. com-
 muto
- 35 Ilico pallium, illud posivi : unde huc exii, crapulam dum amo-
 verem.
- Nunc ab hero ad herum meum majorem venio fœdus com-
 memoratum.
- Aperite, aperite, heus Simoni me adesse, quis nunciate.

*enim veteres coronas fasceis laneis ex purpu-
 tra alligatae donare. Festus.*

29. *Ionica.*] V. N. Stich. 5.7. *Palliolatim.*] *Tunica palliolata mixtum est genus
 vestis, & formam quodammodo referens
 & usum præstans duarum, tunice & pal-
 lii. Utraque vestis tam muliebris quam
 virilis. Quæ non male pallæ manicata
 dicuntur, quibus matronæ domi utun-
 tur, & mantelia cubicularia vocant.* *Casan*

31. *Occepi dentio.*] De saltatione Ser-
 vum agere appetat, quam à se instauratam
 ait flagitatione sodalium, & ut amicæ
 suæ bellus amasius videretur. Ea causa
 nondubium mihi, quin recte correxe-
 rim, *Occepi dentio hoc modo volvi.* Volvi
nere, aptum tendenti saltationi ver-
 bui. *I. Gul.*

32. *Id fuit nenia ludo.*] Inepti sunt
 interpretes, qui Pseudolum hoc velle
 volunt; is casus cantus & carminis vi-
 cem fuit. Imo hoc vult; is casus huic lu-

do meo finem fecit. Notum est, naniam
 cani solitam iis, qui finierant vitam. In-
 de tracta loquendi ratione, hic nenia
 ludi esse dicitur ludi finis. *Boxhorn.*

33. *Pax.*] V. N. Mil. 3. 1.
 34. *Fœdus commemoratum.*] *Fœdus, sti-
 pulatio est. Commemorare valet commo-
 nefacere, in memoriam revocate. Acid.
 Admonitum , quod ex pacto debeat.
 Sed dictione utitur magnifica Tacitus 2.
 annal. Inter qua ab rege Parthorum Artabanô legati venere: miserat amicitiam ac fœ-
 dus memoraturos. Idem lib. 4. Antequam
 arma inciperent, misere legatos amicitiam
 fœdusque memoraturos. Cicero lib. 2. in
 Verrem : *legatum à Verre venisse, qui
 gratiam, amicitiam cognitionemque com-
 memoraret.* Livius lib. 27. *Carthalonem
 praefustum Punici praesidii, cum commemo-
 ratione paterni hospitii positis armis venien-
 tem.* Ovidius 7. Met. *fœdusque resert
 jura parentum.* *Gronov.**

ACTUS QUINTI SCENA SECUNDA.

SIMO; PSEUDOLUS; BALLIO.

VOx viri pessumi me exciet foras. sed quid hoc? quo modo?
quid tu video ego?

Ps. Cum corona ebrium Pseudolum tuum. Si. libere hercle
hoc quidem. sed vide statum!

Nun mea gratia pertimescit? magis cogito, saevis blandis
terie alloquitur.

Sed hoc me vetat vim facere nunc, quod fero, si qua in hoc
spes sit mihi.

Ps. Vir malus viro optumo obviam it. Si. di te afflent, Pseu-
dole. phui! in malam crucem.

Ps. Cur ergo me afflictor? Si. quid tu, malum, down me afflictas
ergo in os mihi ebrius fructus?

Ps. Molliter siste nunc me, cave ne cadam: non vides me ut
madide madeam?

Si. Quae ista haec audacia est, te sic interdius cum corolla ebrium
incedere? Ps. lubet.

Si. Quid lubet? pergin' ructate in os mihi? Ps. sua I. Gul. sic sine modo.
vis ructus mihi est, sic sine modo.

Si. Credo equidem potesse te, scelus, Massici montis uber-
rumos quattuor

Fructus eibere in hora una. Ps. hiberna, addito. Si. haud
male mones:

Sed dic tamen, tunc onustam celocem agere te praedicem.
Ps. cum tuo filio

Petpotavi modo. sed, Si mo', ut probe tactus Ballio est! quae
tibi dixi, ut

Quid tu video ego?] Lege; quo modo
quid? ten' video ego? quomodo
ic homo adstat coronatus? quid sit te-
e ego video? tunc es, Pseudole, qui
corona ornatus es? Boxhorn.

2. Cum corona.] V. N. Amph. 3. 4.
L. 16. Libere hercle.] Quasi diceret, co-
ronatus tu, quasi jam manu emissus. nam
ianumissos coronatos disertim affir-
mat Tertull. cap. 13.

Temp. II.

Effec-

34. Si quia in hoc spes.] Si forte aliquid
ex pecunia promissa recipere possim, aut
servare. Taubmane

III. Fructus.] Vindemias. Hiberna.]
Scil. hora: quae brevissima sunt. Atque
ita strenuior effem potor. Cal. Rheda
lib. i. 2. cap. 9. Leet. antiqu.

12. Onustam celocem.] Quod avacal-
hes effet onus imponere & cherare,

hinc

Effecta reddidi! Si. derides? pessumus homo est.

*I. Gal. pessum
is homo iit.*

Ps. mulier hæc

15 Feci cum tuo filio libera accubet. Si. omnia; ut quidque egisti ordine,

Scio. Ps. quid ergo dubitas dare mihi argentum? Si. jus petis, fateor.

Tene. Ps. at negabas daturum esse te mihi, tamen das. onera hunc hominem, atque me.

Consequere hac. Si. ego istum onerem? Ps. onerabis, scio.

Si. quid ego huic homini faciam?

Satin' ultro & argentum auferet, & me irridet? Ps. vœ victis!

vorte ergo humerum!

20 Hem! Ba. hoc ego nunquam ratus sum fore, me ut tibi fierem supplex.

Heu heu heu! Ps. desine. Ba. doleo. Ps. ni doleres tu, ego

dolorem.

BA. Quid hoc? auferre, Pseudole, ab tuo hero?

*Pist. auferre
ne Pseud.*

Ps. lubent illumo corde atque animo.

BA. Non audes, quæso, aliquam partem mihi gratiam facere

hinc argentum?

Ps. Novi, me dices avidum esse, nam hinc nunquam eris numerus ariomo divitior.

Neque

hinc eleganti tralatione de bibulis dicitur, qui celocem onerant & vino se implet. Inde celocem onerare, pro inebriate feso; dixit hoc loco Comicus. Hinc avulda mulier, quæ celocem liberenter faburrat, bibula nempe & multi-biba. V. N. Mil. 4. 1. yf. 40. Salmas.

17. Onera hunc hominem.] Lambini expositio non convenit. Jam enim deaderat argentum Senex illo verbo, Tene. Vult Pseudolus Ballioni, quem nunc conspicatur, ab hero illudi, & maledictis, aut alia te mala onerari. Mercatore: quibus est dictus dignus, oneremus usque ambo. Ita, Consequere hac, scil. ad Ballionem, ad quem ibat. Pistoris.

19. Vœ victis. Vœ victis; (Titulus Satyra Varronianæ) in Proverb. venisse existimatur, cum Roma capta à Senonibus Gallis, aurum ex conventione & pacto

appendetur, ut fecederent: quod inquis ponderibus exigili barbaris querente Ap. Claudio, Brennus rex Gallorum ad pondera adjectit gladium, & dixit, *Vœ victis.* quem postea persecutus Fur. Camillus, cum insidiis circumventum consideret, & quereretur contra fœdus fieri, eadem voce remunerasse dicitur. Hoc autem vulgo Ballioni hic tribuunt. Sed cum sit formula triumphantis, Pseudolo adscriendum, quibus Ballioni insultet, ut & sequentia verba, *Vorte ergo humerum, Hem!* Ut Ballionem aversum, ut pote indignabundum, circumrotet illudendi caussa. Et hoc denotat, *Hem.* hoc enim ipso hominem rotat. Pistoris.

21. Ni doleres tu, &c.] Nisi te Phoenix intervortissim, quod promiseram Simoni, in pistinum conditus essem. Taubm.

33. In

- 25 Neque te mei tergi misereret, si hoc non hodie effecissem.
 BA. Erit ubi te ulciscar, si vivo. Ps. quid minitare? habeo ter-
 gum.
 BA. Age sane. Ps. igitur redi. BA. quid redeam? Ps. redi mo-
 do, non eris deceptus.
 BA. Redeo. Ps. simul mecum potatum. BA. egone eam?
 Ps. fac quod te jubeo.
 Si is, aut dimidium, aut plus etiam faxo hinc feres. BA. eo,
 duc me quo vis. Ps. quid nunc?
 30 Nunquid iratus es aut mihi, aut filio, propter has res, Simo?
 Si nihil profecto.
 Ps. I hac. BA. te sequor. quin vocas spectatores simul? Ps. her-
 cle me isti
 Haud solent vocare, neque ergo ego istos. verum si voltis ap-
 plaudere
 Atque approbare hunc gregem & Fabulam, in crastinum vos
 vocabo.

33. *In crastinum, &c.*] Vos jam vo-
 cabo, ut cras nobiscum potetis. Sic Mart. | Quasi dicat, non in crastinam, sed in ho-
 lib. 2. 37. Cras te, Caciliane, non vocavi. diernam coenam te vocavi. Proverbii au-
 tem genus est, ut indicat titulus Varro-
 nianæ Satyræ: Cras credo, hodie nihil.

FINIS PSEUDOLI.

M. ACCI PLAUTI
 P O E N U L U S.
 DRAMATIS PERSONÆ.

AGORASTOCLES, adolescentis.
 MILPHIO, servos.
 ADELPHASIUM, ANTERASTILIS, meretrices.
 LYCUS, leno.
 ANTHEMONIDES, miles.

ADVOCATI.
 COLLYBISCUS, villicus.
 SYNCERASTUS, servos.
 HANNO, Pænus.
 GIDDE NEME nutrix.
 PUER.

ARGUMENTUM, ut quibusdam videtur,

P R I S C I A N I.

Per septuennis surripitur Carthagine.
 Osor mulierum adoptat hunc emptum senex,
 Et facit hæredem. ejus pueri cognatae duæ,
 Nutrixque earum raptæ. mercatur Lycus,
 V exatque amantem. at ille cum auro villicum
 Lenoni obtrudit: ita eum furto alligat.
 Venit Hanno Pænus, gnatum hunc fratri repperit,
 Suasque agnoscit, quas perdiderat, filias.

A LI U D A R G U M E N T U M

C A M E R A R I I.

A Pæno Pœnulus est forma diminutionis. Pænus autem φοῖνιξ. In Prologo & Patruus memoratur. nam Pænus ille qui introducitur, patruus est adolescentis, cuius sunt primæ partes in Fabula. res autem exposita, talis est. Quidam adolescentis Carthaginensis furtim surreptus, avehitur Calydonia in Ætoliam, & ibi venditur seni civi. hic adoptavit illum, & moriens reliquit hæredem. Amabat adolescentis puellam populararem & cognatam: patrui enim ea filia erat, quod ipse nesciebat. nam prædones ruri deprehensas duas parvulas filias hujus, una cum nutrice abductas Lenoni Calydonio vendiderant in Anactorio, quod nomen loci & oppidi fuit in Acarnania. Cum nihil æquum adolescentis à Lenone de suis amoribus impetrare posset, usus servi sui consilio, infidias fecit Lenoni, ut ille furti manifesti condemnaretur. Interea indicium fit, puellas esse Carthaginenses ingenuas: & pater illarum, qui ubique gentium ipsas quærebat, advenit, & eas agnoscit: & majorem natu nuptum dat fratri filio.

PRO-

P R O L O G U S.

A Chillem Aristarchi mihi commentati lubet. <sup>Mur. militi
imitari
lubet.</sup>
Inde mihi principium capiam ex ea Tragœdia.
Sileteque & tacete, atque animum advortite.
Audire jubet vos imperator histricus.

- 5 Bonoque ut animo sedeant in subselliis,
Et qui esurientes, & qui saturi venerint.
Qui edistis, multo fecistis sapientius:
Qui non edistis, saturi fite fabulis.
Nam cui paratum'ſt quod edit, nostrâ gratiâ,
10 Nimia est stultitia, sessum impransum incedere.
Exurge præco, fac populo audientiam.
Jamdudum exspecto, si tuum officium scias.
Exerce vocem quam per vivis & colis.
Nam nisi claimabis, tacitum te obrepet fames.
15 Age nunc reside, duplicem ut mercedem feras.
Bonum factum'ſt, edicta ut servetis mea.
Scortum exoletum ne quis in proscenio
Sedeat, neu lictor verbum, aut virgæ muttiant,
Neu dissignator præter os obambulet,
20 Neu sessum ducat, dum histrio in Scenâ siet.
Diu qui domi otiosi dormierunt, decet
Animo æquo nunc stent, vel dormire temperent.

Servi

7. **A** Chillem Aristarchi.] Aristarchus Poëta tragicus, æqualis Euripidis, Tragediam Achillem scripsit: quam postea in Latinum transtulit Ennius, teste Festo, in Prolato are. Versus Homeri illi tantum admissi sunt, quos Aristarchus probavit: Comœdia Terentii, quas Calliopius. sic Tragœdia vetus Achilles Aristarchi: quod ab eo emendata esset. Scalig.

3. **Sileteque & tacete.]** Fronto: *Silet, enjus loquentis sermo comprimitur: ficto verbo ab s. litera, quæ nota silentii est. Tacet, qui ne loqui quidem cœpit.*

14. **Tacitum obrepet fames.]** Tacitum esuries. Turneb.

16. **Bonum factum'ſt!]** Formula so-

lemnisi, edictis pæfigi solita, boni omnis cauſa. Briffon.

18. **Neu lictor, &c.]** Quemadmodum Dissignatores in funere publico Lictores comitabantur severoris imperii cauſa & ordinis servandi: sic in theatris. Nam qui hoc refert ad lictores magistratum; errat. nullæ in hac histrifica Provincia eorum partes. Lipsius.

19. **Præter os obambulet.]** Obqmbulare, ultro citroque ambulare est hoc loco. Neque Douzx sententia audienda. Præter os. intellige histrionis. Bevh.

21. **Diu qui domi otiosi, &c.** Solebant enim spectatores summo mane, immo etiam vel nocte occupare locum. Suetonius Caligula cap. 26. Inquietus tremitus

- Servi ne obsideant, liberis ut sit locus,
Vel æs pro capite dent: si id facere non queunt,
- 35 Domum abeant, vitent anticipi infortunio:
Ne & hīc varientur virgis, & loris domi,
Si minus curassint, cum veniant heri domum.
Nutrices, pueros infanteis minutulos
Domi ut procurent, neu quæ spectatum afferant,
- 30 Ne & ipsæ sitiant, & pueri pereant fame:
Neve esurientes hīc quasi hodie obvagiant,
Matronæ tacitæ spectent, tacitæ rideant,
Canora hīc voce sua tinnire temperent.
Domum sermones fabulandi conferant,
- 35 Ne & hīc viris sint & domi molestiae.
Quodque ad ludorum curatores attinet,
Ne palma detur quoiquam artifici injuriā,
Neve ambitionis causā extrudantur foras,
Quo deteriores anteponantur bonis.
- 40 Et hoc quoque etiam, quod pæne oblitus fui,
Dum ludi fiunt, in popinam pedisequi
Irruptionem facite; nunc dum occasio est,
Nunc dum scribilitæ æstuant, occurrite.
Hæc imperata quæ sunt pro imperio histrico,
- 45 Bonum hercle factum, pro se quisque ut meminerit.
Ad ARGUMENTUM nunc vicissatim volo

Ald. neve
spectatum.

Calli. scribilitæ.

Remi-

fremitu gratuita in Circu loca de media nocte
occupantium. Grut.

24. *Æs pro capite.*] Indicat hic locus, receptum etiam fuisse prisco illo ævo, ut servi aliquid pro loco penderent, si sedarent. Hoc Græci ἡρκλεα appellasse videntur, quæ explicant in Callim. Scholiastæ, τὰ ἡρκλεά της ιδεῖν δύεται. Nec in servistantum, sed receptum hoc etiam in aliis è plebe, qui Locarii nescio quid pro sedibus pendebant. Lipsius. Sunt etiam, qui *as pro capite dent* interpretentur, dato pretio libertatem à dominis emant. inter quos est Gruterus. Taubmannus.

34. *Domum sermones fabulandi.*] Quam

proclive est rescribere fabulando, ajunt. Certe, si domi legeretur. Sed differunt conferre sermones fabulando, & domum conferre sermones fabulandi. Nam est alius sermo fabulandi, alius objurgandi, alius orandi, alius deprecandi, alius literarum, ut Pseud. I. 1. 98. Gronovius.

38. *Ambitionis causa.*] Gratificandi minus bonis causâ extrudantur melior resartices.

43. *Scribillata vel Scriblita.*] Scriblita genus placenta. Scriblita eo fortasse appellata est, quod qui eam fingit, tanquam scribit: aut quod esset notis quibusdam signata, & tanquam scripta videtur. Turneb.

47. Igua-

Remigrare, æque ut mecum sitis ignarures.

Ejus nunc regiones, limites, confinia.

Determinabo: ei rei ego sum factus finitor,

50 Sed nisi molestum est: nomen dare vobis volo

Comœdia: si odio est, dicam tamen:

Siquidem licebit per illos, quibus est in manu.

CARCHEDONIUS vocatur hæc Comœdia,

Latine Plautus PATRUUS PULTIPHAGONIDES.

55 Nomen jam habetis; nunc rationes cæteras

Accipite: nam argumentum hoc h̄ic censembitur.

Locus argumento' st suum sibi proscenium,

Vos juratores estis: quæſo, operam date.

Carthaginenses fratres patrueles duo

60 Fuere, summō genere & summis divitiis;

Eorum alter vivit, alter est emortuus.

Propterea apud vos dico confidentius,

Quia mihi pollinctor dixit, qui eum pollinxerat,

Sed illi seni qui mortuus est, filius,

65 Unicus qui fuerat, abditivus à patre,

Puer

47. Ignarures.] Iстuc ignarures *et* *negotiorum* risum excitavit: cum contrarium ejus exspectaret populus. Et verum tamen dixit. nam sane non minus ignorabat regiones, limites, confinia; quam ignorassimus de populo. Turneb. V. N. Mostell. 1. 2. 17.

52. Quibus est in manu.] V. N. Prol. Amph. 8f. 80.

54. Patruus Pultiphagonides.] Latine inscripsit Plautus Poenulum. ergo Pultiphagus, Carchedonius est, seu Poenus. Poenus pultiphagos fuisse, argumento est puls, quæ à Poenis Punica vocata est, cuius facienda rationem docet Cato. Non ergo Pultiphagus pro Romano intelligentius (quod vult doctiss. Turn.) sed Poenus, ut dictum. Scaliger. Mureto & aliis quibusdam placebat legi, Latine Plauti patruus pultiphagonida. Quam lectionem nec probare possum, cum nimis longe beat à scripta lectione omnium Codicum. Idem sensus manet ex vulgata, La-

tine Plautus, patruus pultiphagonides. Carchedonius Græce vocatur hæc Comœdia, Latine Plautus, inscriptis scilicet, patruus pultiphagonides, id est, patruus Poenulus. Non enim soli pultiphagi Romani, sed etiam Poeni. Unde pultis genus apud Catonem, cui nomen, Punica. Salmas.

57. Proscenium.] Ita Lucr. lib. 4. Post scenia vita, eleganti tralatione appellat actiones, quas celant homines. Vox Romana civitate donata, ut Prologus antelogium, elogium. Gifan.

58. Vos juratores estis.] Non testes, sed censores dicti juratores, qui jurejando adigebant in censu cives. Vide quæ diximus 4. Observ. 3. Pessime Disfalcatus viatores. Gronovius.

63. Pollinctor.] Fulgentius Pollinctor, quasi pollutorum. id est, cadaverum unditor. Quali pelli unditor dici puto, & pollinçere tanquam pellem ungere. Cadavera enim odoribus & aromatis omne genus sparsa olim

- Puer septuennis surripitur Carthagine,
 Sexennio prius quidem, quam moritur pater.
 Quoniam periisse sibi videt gnatum unicum,
 Conjuratur ipse in morbum ex ægritudine.
- 70 Facit illum hæredem fratrem patrualem suum.
 Ipse abiit ad Acheruntem sine viatico.
 Ille qui surripuit puerum, Calydonem avehit.
 Vendit eum domino hic diviti cuidam seni,
 Cupienti liberorum, osori mulierum.
- 75 Emit hospitale is filium imprudens senex
 Puerum illum, eumque adoptat sibi pro filio;
 Eumque hæredem fecit, cum ipse obiit diem.
 Is illic adolescens habitat in illisce ædibus.
 Revortor rursus denuo Carthaginem:
- 80 Si quid mandare voltis aut curarier,
 Argentum nisi qui dederit, nugas egerit.
 Verum qui dederit, magis maiores egerit.
 Sed illi patruo hujus, qui vivit senex,
 Carthaginensi duæ fuere filiæ:
- 85 Altera quinquennis, altera quadrimula,
 Cum nutrice una perierte. à Magaribus
 Eas qui surripuit, in Anacltorium deyehit,
 Venditque has oimnes, & nutricem, & virginem,
 Præsentì argento; hopnini, si leno est homo,

olim & perunsta, ad putorem illum lethalem abigendum. Tertull. de resurrect. carnis: Proinde & corpora medicata condimentis sepultura, manus & monumen-
tis sequestrantur. Turn. Pollinctorum dicti, quod mortuis os polline oblinerent, ne livor appareret extincti. Serv. ad 9. Aen.

71. Sine viatico.] Jocatur. Solebant enim tumulis mortuorum imponere viaticum, aurum, & pretiosa vasa; putantes sine his animas nusquam posse diversi. Aristophan. in Ran. duorum obulorum meminit, qui essent πόρθμον Charontis: postea ad triobulum excrevit. Goldast.

79. Revortarrurus.] Ita Sueton. Cæ-
 sare: Rurus repetita Bithynia. ita alibi:
 Ergo igitur, πάλιν αδ, οὐτεγραφθεις, &c.

Quan-
 Quæ licet speciem habens βαλτολογίας:
 atque εἰν ἀρχαῖς dicantur, usita-
 tissima tamē sunt. Casaub.

86. A Megaribus.] Id est, ab hortis, ad quos ambulatum iverant, volente & jubente patre. Erant enim Megara, locus in ipsa urbe Carthaginæ, hortis & arboribus confitus. Appianus Punicis: χωεῖον δὲ ἐστὶν ὑπέργειος εἰ τὸ πύλεν τῆς Καρχηδόνος τὰ Μέγαρα, τῷ τόπῳ πάρεξθυμόν. Paulo post: τὸ γὰρ χωεῖον τὰ Μέγαρα ἐλαχανεύετο, καὶ φυτῶν φραιάν ἐμέλι, αἱμαστᾶς τε καὶ δριζεῖς βότες, καὶ ἀλοις ἀνερθεις, καὶ ὄχητοις βαθεῖς. Καὶ ὑδατὶς ποικίλοις τε καὶ σκολοπίοις κα-
 τάπλεον οὖσ. Petitus.

87. Anacltorium.] Oppidum in Acar-
 nania. Lambin.

- 90 Quantum hominum terra sustinet, sacerrumo.
 Vosmet nunc facite conjecturam cæterum,
 Quid id sit hominis cui Lyco nomen siet.
 Is ex Anaactorio, ubi prius habitaverat,
 Huc commigravit in Calydonem haud diti,
 95 Sui quæsti causa. is in illis habitat ædibus.
 Earum hic adolescentis alteram efflictim perit
 Suam sibi cognatam imprudens, neque scit quæ ea
 Sit, neque eam unquam tetigit: ita eum leno macerat.
 Neque quicquam cum ea fecit etiamnum stupri,
 100 Neque duxit unquam, neque ille voluit mittere.
 Quia amare cernit, tangere hominem volt bolo.
 Illam minorem in concubinatum sibi
 Volt emere miles quidam, qui illam deperit.
 Sed pater illarum Poenus, postquam eas perdidit,
 105 Marique terraque usque quaque queritat.
 Ubi quamque in urbem est ingressus, illico
 Omnes meretrices, ubi quisque habitant, invenit:
 Dat aurum, dicit noctem: rogitat postib⁹
 Unde sit, quojatis, captane an surrepta sit,
 110 Quo genere gnata, qui parentes fuerint.
 Ita docte atque astu filias querit suas.
 Et is omnis linguas scit; sed dissimulat sciens
 Se scire. Poenus plane est, quid verbis opus est?
 Is heri huc in portum navi venit vespere.
 115 Pater harunc idem huic patruus adolescentulo est.
 Jamne hoc tenetis? si tenetis, ducite.

Cave

90. *Sacerrumo.*] Servius ad illud Virgil. 3. Aen. *Auri sacra fames.*
Sacra, id est, exsecrabilis. Tractus sermo ex more Gallorum. nam Massilienses quoties pestilentia laborabant; unus se ex pauperibus offerebat alendus anno integrum publicis & purioribus cibis. hic postea ornatus verberis & vestibus sacris circumducebatur per totam civitatem cum execrationibus, ut in ipsum reciderent mala civitatis: & sic projiciebatur.

92. *Quoi luco nomen.*] Quasi ex cuiusque nomine de moribus conjectura fieri

possit. Sic Bacchid. Adeon' mes, &c. Sic ex nomine *Verris* augurabantur homines, fore ut ab eo Sicilia verreretur. Muret.

101. *Tangere hominem volt bolo.*] Tangere bolo, dictum, ut illud apud Non. patrem argenti talento tetigi, id est, circumveni. Tangere enim hic fallere & circumvenire est. Tale est Ter. Phorm. Geta ferietur alio munere. Argum. Trucul. ingenti militem tangat bolo. Tralatio ducta à pescatoribus. Turneb.

116. *Ducite.*] Alludit hoc loco ad ludum puerorum, qui ducebant spartem restem;

Cave dirumpatis: quælo, finite transfigi.

Ehem? pæne oblitus sum reliquom dicere.

Ille qui adoptavit hunc pro filio sibi,

¶ 120 Is illi Pœno hujuscē patri hospes fuit.

Is hodie huc veniet, reperietque hīc filias:

Et hunc sui fratrī filium, ut quidem didici ego.

Ego ibo, ornabor: vos æquo animo noscete.

Hic qui hodie veniet, reperiet suas filias,

¶ 125 Et hunc sui fratrī filium. dehinc cæterum

Valete, adeste. ibo: alius nunc fieri volo.

Quod restat, restant alii, qui faciant palam.

Valete, atque adjuvate, ut vos servet Salus.

restem; & tamdiu trahebant, donec aut
rumperent; aut altetuter, omissa funis
prehensione, in nates caderet. Scaliger.
Si tenetū ducite.] Nequé in his verbis est
obscoenitas, & frustra laborant, ut ver-
bum *ducite* aptent materiae præsenti, qua-
si oret, ut argumentum hoc audientia &
patientia ducant, nec tinnitu abrumpant.
Mera est vernilitas centies usurpata au-
tori. *Teneri* dicitur, quod memoria com-
prehendimus: *teneri* etiam restis, cum
ducitur. Ab illa significatio incipit, ad
hanc risus & joci causa delabitur. Simi-
liter in illo: *Cave dirumpatis*: quod si
referas ad *ducite*, pergit quasi de reſte lo-
queretur; si ad sequens, sonat quasi nolit
abrumpi actionem, antequam finita sit.
Similis lusus 3. 1. 63. *tenetū rem*. Ad. *Vix*
quidem hercle, ita pauxilla est, digitulus
primoribus. Ubi responsio advocatorum

nihil facit ad id, quo de agebatur, sed
jocus etiam est, petitus ex ambigua
phrasē rem tenere. Vide ibi nostra: ne-
que enim intellexerunt. Et 3. 5. 19.
Si pultem, non recludet. Ad. *Panemfran-*
gito. Nihil hoc quoque ad negotium
institutum: sed quia *pultem* dicitur, &
à *pultare*, & à *puls*, sic ludit. Tale 1. 2.
Affum apud te ecum. Ad. *ego elixus sis,*
volo. Gronovius.

123. *Ornabor.*] Induam personam
Comicam, & alius factus, in proce-
nium prodibo.

126. *Valete, &c.*] Mos solitus Comi-
cis bene precari publicis eorum rebus,
qui attente effent audituri. Ita Prologo
Afin. *Ut vos item alias, pariter nunc Mars*
adjuvet. Ubi ars pro *Mars* reponendum
esse, male docuimus. Nam & mea mili-
vineta cædenda sunt. Boxhorn.

ACTUS PRIMI SCENA PRIMA.

AGORASTOCLES, MILPHIO.

SÆpe ego res multas tibi mandavi, Milphio,
Dubias, egenas, inopiosas confilii,
Quas tu sapienter, docte, & cordate, & cate
Mihi reddidisti opiparas operâ tuâ.
¶ Quibus pro benefactis fateor deberi tibi
Et libertatem & multas grates gratias.

Mi. Sci-

Mi. Scitum'st, per tempus si obviam it, verbum vetus:

Nam tuæ blanditiæ mihi sunt, quod dici solet,
Gerræ germanæ, atque edepolliræ liræ.

10 Nunc mihi blandidicus es, heri in tergo meo
Tris facile ccrios contrivisti bubulos.

Ag. At amans per amorem si quid feci, Milphio,
Ignoscere id te mihi æquom est. Mi. haud vidi magis,
Et nunc ego amore pereo. sine te verbarem,

15 Item ut tu mihi fecisti, ob nullam noxiām:
Post id locoruī tu mihi amanti ignoscito.

Ag. Si tibi lubido est aut voluptati, simo.
Suspende, vinci, verbera, auctor sum, simo.

Mi. Si auctoritatē postea defugeris,

20 Ubi dissolutus tu sies, ego pendeam.

Ag. Egone istuc ausim facere præsertim tibi?
Quin si feriri video te, extemplo dolet.

Mi. Mihi quidem hercle. Ag. immo mihi. Mi. istuc mavelim.
Sed quid nunc tibi vis? Ag. cur ego apud te mentiar?

25 Amo immodeste. Mi. meæ istuc scapulæ sentiunt.

Ag. At ego hanc vicinam dico Adelphasium meam,
Lenonis hujus meretricei majusculam.

Mi. Jampridem equidem istuc ex te audivi. Ag. differor
Cupidine ejus. sed lenone istoc Lyco

30 Illius domino non lutum'st lutulentius.

Mi. Vin'

7. **S**citum' est, &c.] Verbum vetus il-
lud est; *Gerra germana*, &c. quod
aperte ostendunt illa, quod dici solet. Et
quamvis illud, *Gerra*, *liræ*, &c. tam ma-
gni momenti non sit, ut tanta cum præ-
fatione proferri debuerit, apparet tamen
servum jocari; & quod magno conatu
cœperat, in risum desinere: non aliter
atque ipse æstimabat orationem adole-
scens. Jam, per tempus si obviam it, est,
si suo loco & tempore in mentem venit:
aut si opportune objicitur in responsio-
nibus. *Pistor.*

9. *Liræ liræ.*] Plautus scripsérat,
λύραι λύραι, vel *leroe*, *leroë*. *Delirus*
autem & *delirare*, quod hic applicant;
aliam originem habet, & credendum

Velio Longo & Plinio lib. 18. c. 20. id à
lira rustica esse deductum. Vide G. Vof-
fium in Etymologico. *Gronovius.*

13. *Haud vidi magis.*] Genus quod-
dam loquendi ironicum: quo utebantur,
cum ostendere volebant, id quod dixis-
set alius, sibi non probari: neque ita esse,
ut ille dixisset. Hic quidem perinde est,
ac si diceret irridens Servus: *Nihil vidi*
unquam aquius. cum ex contrario intel-
ligi velit, iniquissimum esse. Dixerat
quippe Adolescens, quod per amorem
Servum verberasset pridie, *id sibi ignoscä*
aquum esse. Muretus. Vide N. Am-
phit. 2, 2.

19. *Si auctoritatē postea defugeris.*
V. N. Epid. 3. 2.

31. Vin'

Mi. Vin' tu illi nequam dare nunc? Ag. cupio. Mi. en! me dato
Ag. Abi dierectus. Mi. dic mihi vero serio:

Vin' dare malum illi? Ag. cupio. Mi. hem! eundem me dato.
Utrumque faxo habebit, & nequam & malum.

35 Ag. Jocare. Mi. vin' tu illam hodie sine damno & dispendio
Tuo, tuam libertam facere? Ag. cupio, Milphio.

Mi. Ego faciam ut facias. sunt tibi intus aurei
Trecenti nummi Philippii. Ag. sexcenti quoque.

Mi. Satis sunt trecenti, Ag. quid facturus? Mi. tace.

40 Totum lenonem tibi cum tota familia
Dabo hodie dono. Ag. quid facturus? Mi. jam scies.
Tuus Collybiscus nunc in urbe'st villicus,
Eum hic non novit leno. satin' intellegis?
Ag. Intellego hercle: sed quo evadas nescio.

45 Mi. Non scis? Ag. non hercle. Mi. at ego jam faxo scies.
Ei dabitur aurum, ut ad lenonem deferat:
Dicatque se peregrinum esse ex alio oppido;
Se amare velle, atque obsequi animo suo.

50 Locum sibi velle liberum præberier,
50 Ubi nequam faciat clam, ne quis sit arbiter,
Leno ad se accipiet auri cupidus illico:
Celabit hominem & aurum. Ag. consilium placet.
Mi. Rogato, servos veneritne ad eum tuus.
Ille me censembit queri. continuo tibi

55 Negabit. quid tu dubitas, quin extempulo
Dupli tibi auri & hominis fur leno siet?
Neque id unde efficiat, habet. ubi in jus venerit,
Addicet Prætor familiam totam tibi:
Ita decipiems foveâ lenonem Lycum.

31. *Vin' tu illi nequam dare.*] Nequam
veteres usurpabant pro nequitia & malo,
cum etiam in homine malo & improbo
poneretur: unde jocus hic ex ambiguo.
cum enim dixisset, *vin' illi dare malum &*
& incommodare, ut, qui respondeat, intel-
lexit: quasi tamen de se improbo servo
locutus, præter exspectationem subiecit,
En! me dato, qui nequam sum. Turneb.

32. *Abi dierectus.*] V. Not. Capteiv.
act. 3. scen. 4. yrs. 103. Et Trin. 4. 2.

33. *Quid facturus.*] Jam dixerat Mil-
phio quid esset facturus, nempe se to-

Ag. Pla-
tum lenonem cum tota familia hodie da-
turum dono. Sententia ergo & ordo po-
scunt, ut hic scribatur; *qui id facturus?*
quomodo id effectum dabis? Boxhorn.

49. *Locum sibi velle liberum.*] Locus li-
ber, ubi remotis interpellatoribus & arbi-
tris, aliquis voluptati operam dare po-
test. Turneb. Vide & notas Asin. act. 5.
sc. 2. 17.

56. *Dupli tibi auri.*] Dupli pena in
eum constituatur, & auri, & hominis
id est, servi surrepti nomine. Lambin.

59. *Decipiems foveâ Lenonem.*] Sum-
ptuum

60 AG. Placet consilium. MI. immo etiam ubi expolivero
Magis, hoc tum deum dices: nunc etiam rude'st.
AG. Ego in ædem Veneris eo, nisi quid vis, Milphio.
Aphrodisia hodie sunt. MI. scio hoc. AG. oculos volo
Meos delectare munditiis meretriciis.

65 MI. Hoc primum agamus, quod consilium cepimus.
Abeamus intro, ut Collybiscum villicum
Hanc perdoceamus ut ferat fallaciam.

*I. Gal. ut ferat
fallaciam.*

AG. Quanquam Cupido in corde vorsatur, tamen
Tibi auscultabo. MI. faciam ut facta gaudeas.

70 Inest amoris macula huic homini in pectore,
Sine damno magno quæ elui neutiquam potest.
Itaque hic scelestus est homo leno Lycus,
Quo jam infortunii intenta ballista est probe,
Quam ego haud multo post mittam ē ballistario.

75 Sed Adelphasium eccam exit, atque Anterastilis.
Hæc est prior, quæ meum herum dementem facit.
Sed evocabo. heus, i foras, Agorastocles!
Si vis videre ludos jucundissimos.

AG. Quid istuc tumultus, Milphio! MI. hem, amores tuos
o Si vis spectare. AG. ô multa tibi Di dent bona!
Cum mihi hoc obtulisti, tam lepidum sp̄ctaculum.

tum à rusticis, qui cæca fovea facta, lu- | unde ballistæ mittebantur. Turnebus,
os capere solent. lib. 5. 6. V. N. Capt. 4. 2. Lipsius in Po-
60. *Expolivero.*] V. N. Afin. 5. 2. 57. llior. lib. 3. cap. 2. non pro loco, sed
71. *Elui neutiquam potest.*] Proprie- pro machina ipsa. T.
acula enim eluitur. Atque hæc secum 76. *Hæc est prior.*] Vult dicere; Adel-
Milphio. V. N. Capt. 4. 1. phasium, quam priorem nominaverat
74. *Ballistario.*] Ballistarium locus est amari ab hero suo Agorastocle. Meurs.

ACTUS PRIMI SCENA SECUNDA.

ADELPHASIUM, ANTERAST. MILPHIO, AGORASTOCLES, ANCILLA.

N Egotii sibi qui volet vim parare,
Navem & mulierem, hæc duo comparato.
Nam nullæ magis res duæ plus negotii
Habent, forte si occuperis exornare.

75 Neque unquam satis hæc duæ res ornantur,
Neque eis ulla ornandi satis satietas est.
Atque hæc ut loquor, nunc modo docta dico.

*Actid. nunc domi
docta dico.*

Nam

- Nam nos usque ab aurora ad hoc quod diei est,
Ex industria ambæ nunquam concessavimus
10 Lavari, aut fricari, aut tergeri, aut ornari,
Poliri, expoliri, pingi, fingi : & una
Binae singulis quæ datae nobis ancillæ,
Eæ nos lavando, eluendo, operam dederunt:
Aggerundaque aqua sunt virti duo defessi.
15 Apagesis, negotii quantum in muliere una est!
Sed vero duæ, sat scio, maximo uni
Populo, cui libet, plus satis dare potis sunt.
Quæ noctes diesque omni in ætate semper
Ornantur, lavantur, tergentur, poliuntur.
20 Postremo, M O D U S M U L I E B R I S nullus est,
Neque unquam lavando & fricando scimus
Facere * Nam quæ lavata est, nisi
Perculta est, meo quidem animo, quasi illauta est.
A N. Miror equidem, soror, te istæc sic fabulari,
25 Quæ tam callida & docta sis & faceta.
Nam cum sedulo munditer nos habemus,
Vix ægreque amatorculos invenimus.
A D. Ita est. verum hoc unum tamen cogitato:

Mff. clavata

MO.

14. *Aggerundaque aqua, &c.]* Viri illi qui lavantibus meretricibus aquam aggerebant, Latine aquarii vel aquarioli vocabantur. Spartan. in Com ment. aquam gesit, ut lenonum minister, id est, aquarius fuit. Festus : aquarioli dicebantur mulierum impudicarum sordidi affectæ. Bacariones etiam appellati isti aquarioli, à bacarione, quod vas is erat genus aquarii, longiore manubrio; trullam quidam appellabant, inquit Festus. Eo aquam in balneis hauriebant medias tini, quam super lavantes jastrarent & funderent, ad eos perfundendos & eluentos. Hinc bacariones aquarioli dicti, qui hujusmodi munus obibant in domo lenonia, & lavantibus meretriculis ministabant, in aqua aggerunda & effundenda. Glossæ: bacario, ἡρόδοτον. Vas huic rei serviens in balneis, ἀπογαιya Græce, & ἀπογαιæ diceba-

tur, ἀπὸ τῆς ἀρένειν τὴν βάλνειν τὸ ὕδωρ, ut cenfet Pollux. inde & βαλνάδες & βαλναῖοι dicti. Salmas.

17. Potis sunt.] Lego : potessunt. ut Ennius lib. 17. Annal.

Spero, si spes quicquam prodeesse potest sunt.

Nam potessunt; sunt potes. Merula.

21. Scimus facere.] Scripti omnes libri habent, facere eniam, vel enjam. Scripsit proximo præcedente versu: Postremo modus muliebris nullus est. Sequitur; neque unquam lavando & fricando scimus facere era. Nam quæ elauta est. Ubi En posuit ἀπὸ τῆς πρὸ τοῦ εἰδούς pro eum, ut ibus pro iis Modus inquit, nullus est muliebris; neque eum scimus facere fricando & lavando. Plautinum est, modum lavando facere; pro modum lavandi. Ita eum alibi scio loquutum. Sequitur, Nam quæ elauta est. Nam nisi modus adhibeat la-

van-

MODUS OMNIBUS in rebus, soror, optimum est
habitu.

30 NIMIA OMNIA nimium exhibent negotium homini-
bus ex se.

AN. Soror cogita, amabo, item nos perhiberi

Quasi falsa muriatica esse autumantur

Sine omni lepore, & sine suavitate:

Nisi multa aqua usque & diu macerantur,

35 Olént, falsa sunt, tangere ut non velis. item nos
sumus. ¶ nos sumus
Ejusmodi mu-
lieres.

Ejus seminis mulieres sunt insulsæ.

Admodum, atque invenustæ sine munditiâ & sumptu.

Mi. Coqua est hæc quidem, Agorastocles, ut ego opinor:

Scit muriatica ut maceret. AG. quid molestus?

40 AD. Soror parce amabo: sat est istuc alios dicere nobis,

Ne nosmet nostra etiam vitia loquamur.

AN. Quiesco. AD. ergo amo te. sed hoc nunc
responde mihi.

*I. Gul. Quiesco er-
go. AD. amo te.*

Sunt hîc omnia quæ ad Deûm pacem oportet adesse?

AN. Omnia accuravi. AC. diem pulchrum & celebrem & ve-
nustatis plenum.

45 Dignum Veneri, pol, cui sunt Aphrodisia hodie!

Mi. Ecquid gratiæ, cum huc foras te evocavi? jam non

Me decet cado donari vini veteris? dic dari.

Nihil respondes? lingua huic excidit, ut ego opinor. quid
hic malum,

Astans obstipuisti? AC. sine amem: ne obturba, ac tace.

50 Mi. Taceo. AG. si tacuisses, jam istuc, Taceo, non natum
foret.

AN. Eamus mea soror. AD. echo, amabo. quid illo nunc pro-
peras? AN. rogas?

Quia

vandi, ea quæ nimis elauta est, nec ta-
men se perfectam putat, pro illauta est
habenda. *Salmas.*

32. *Muriatica.*] Aliud est *muria*,
aliud *garum*. Nam *muria* ex thynnorum,
garum ex scombrorum tabe conficieba-
tur. quæ & liquaminis nomine, & liquo-
nis sociorum vocabatur. Et *muria* paupe-
tum tantum erat: *contragatum* dicitum:

unde & *fastosum* à Martiale l. 13. epigram.
102. vocatur. A muria arida ταξιχη pi-
scium vocarunt Romani, quæ omnino
uno nomine Septentrionalium lingua
hodie dicuntur, *Stok-fisch.* Nam nisi diu
aqua macerata, non coquuntur. *Scalig.*

37. *Invenustæ.*] Glossar. *Venuſus*,
επαφέστητο. ita *Invenustus*, pro eo,
qui parum in amore felix est. *Muret.*

54. *Fre-*

Quia herus nos apud ædem Veneris mantat. Ad. maneras pol.
mane.

Turba est nunc apud aram. an te ibi vis inter istas
vorfarier Doux an ibi vis.

55 Prosedas, pistorum amicas, reliquias alicarias,
Miseras, schœno delibutas, servolicolas folididas?
Quæ tibi olant stabulum, statumque, sellam & sessibulum
merum:

Quas adeo haud quisquam unquam liber tetigit, neque duxit
domum:

Servolorum folidulorum scorta diabolaria.

Ml. I in malam crucem: tun' audes etiam servos spernere?

60 Propudium, quasi bella sit, quasi eam pse reges ductitent.
En monstrum mulieris! tantilla tanta verba funditat,
Quojs ego nebulae cyatho septem noctes non emam.

Ag. Dii immortales omnipotentes, quid est apud vos pul-
chrius?

Quid habetis, qui mage immortales vos credam esse, quam
ego siem? Qui

54. *Prosedas.*] A prosedendo in merito-
riu vel fornicibus: Isid. *Profibula* alibi ha-
meretrices dicuntur, quod ante stabulum
flunt, questus diurni ac nocturni gratia,
ut ait Nonius: tametsi non semper ste-
terint meretrices; interdum enim sellis
infidebat: ut vel ex hoc Plauti loco
liquet. *Juv. Sat. 6.*

Et dubitas alta Chionem deducere sella?
Ubi commentator: *Inde sellaria dicun-
tur, &c. Wouw. Alicarias.*] *Alicaria*
meretrices appellabantur in Campania, soli-
te ante pistrina *Aliciariorum* versari, que-
sus gratia. *Festus.* Idem ibidem: *Alica-*
diciatur, quod alit corporis.

55. *Schœno delibutas, servolicolas.*] *Sce-
no*, sine aspiratione scribendum. nam Sa-
bini dicebant *Scenum pro cœnum*: ut
sceolum pro cœlum: & *sceona pro cœna*:
ut ad Amph. act. 3. 1. annotavi. hinc ob-
sceenus, *sceona* sive *cœno* obnoxius: ma-
nifesto retentus in composita voce Sabi-
nismus. *Quin immo & hoc argumento*
*esse potest, quod eruditæ lectors distio-
nem æquipollentem, sed notiorem (cœno)*
substituerunt. Jam autem illa de schœno,

unguento nescio quo, meræ nugæ sunt.
Sane ut hic *scœno delibutas*, ita alibi *lu-
tulentas & immundas* nominat. *Trucul.*
act. 4. 4.

*Blitea & lutea est meretrix, nisi quæ sapit
in vino ad rem suam.*

*Et Synceraurus de Lenone inferius: ne-
que tam luteus, neque tam cœno collitus:*
Non vero mirum voce Sabina eum uti;
cum ex Macrobo discamus, Romanos
multa Tuscorum, Oscurum, Sabino-
rumque finitimorum vocabula usurpa-
se. *Meirys.*

58. *Servolorum folidulorum scorta di-
abolaria.*] *Meretricula diabolares, vilissimi
generis quæque merebant binos obulos,*
hoc est, dupondium. id enim, ut opinor,
Declamator apud Senec. inquit, VI. Con-
troversiarum. *Itane decem juvenes perie-
runt prōpter dupondios diuos?* J. Gul.

62. *Quojs ego vel nebulae cyatho.*] *Ne-
bulam pro re nihil ponebant: unde &
nebulones. Persius: Grande locuturi nebu-
las Helicone legunto, id est, nugas &
inanias & nugacias Poëtarum figmenta;
fumis & nebulis simillima. Turn.*

65 Qui hæc tanta oculis bona concipio? nam Venus non est
Venus.

Hanc equidem Venerem venerabor, me ut amet posthaec
propitia.

Milphio, heus Milphio, ubi es? Mi. assūm apud te ecum.
Ag. ego elixus sis volo.

Mi. Enim vero, here, facis delicias. Ag. de te quidem hæc
didici omnia.

Mi. Etiamne ut ames eam quam nunquam tetigeris? nihil illuc
quidem est.

70 Ag. Deos quoque edepol & amo & metuo; quibus ego ta-
men abstineo manus:

An. Heu ecastor, cum ornatum aspicio nostrum ambarum,
pœnitet

Exornatae ut sumus. Ad. imino vero sane commode.

Nam pro herili & nostro quæstu satis bene ornatæ sumus.

Non enim P O T E S T Q U A E S T U S consistere, si eum
sumptus supererat, soror.

75 Eo illud satius est satis quod satis est, habitus
plus quam sat est.

Ag. Ita me Di aiment, ut illa me amet malim, quam Di, Mil-
phio.

Nam illa mulier, lapidem silicem subigere, ut se amet, potest.

Mi. Pol id quidem haud mentire, nam tu es lapide silice stultior,

Qui

67. *Affum.*] Consulendum est auris-
us & materiæ. ita hic Plautus, quando-
ocatur, maluit *Affum* dicere quam *Ad-
am*: ut subinferret, *Elixum* volo. Scâ-
iger.

68. *Delicias facta.*] *Tpupas*, rebus
secundis elatus, jocaris. Lamb. Enim
here delicias. Enim here. V. C. Recte:
riverias.

75. *Eo illud satius est.*] Puto legendum
e distinguendum minima mutatione,
Eo illud satius est satius. Quod satis est ha-
bitu, plus quam sat est. Non potest; in-
uit, quæstus consistere si eum sumptus
aperet. Ideo illud habitu, satis est. Quod
nim satis est habitu, plus quam sat est.
Ego uero est comicum. Quod satis est
Tom. II.

habitu, ad habitum plus quam satis est.
Ideo non transcendendus hic modus, in-
tra quem consistere debemus, ne sum-
ptus quæstus supererat. *Salmas.* Eo illud
satius est.] Suspicio fuisse: *Eo illud sa-
tius est satu*, quod satu est, habitus, plus
quam satis. Illud satu habitus & vetti-
mentorum, quod satu est; inquit: nam
intedum Tò satu minuit rem, & est quo-
dammodo non satis: Ut quum Catoni

de Re Rust. cap. 137. *bonus locus* est pri-
mus, *satis bonas* secundus, inde tertius.
Quum eidem & Ciceroni in secundo de
Officiis extremo *satu bene pascere* est non
tantum, quantum bene pascere, sed me-
diocriter, ut interpretatus Columel. præ-
lib. 6. Et ad Atticum. 2. ep. 19 *satu bonis*
non

Qui hanc ames. Ag. at vide sis cum illa nunquam limavi caput.
80 Mi. Curram igitur aliquo ad piscinam, aut lacum, limum pettam.

Ag. Quid eo opus est? Mi. ego dicam: ut illi & tibi limem caput.

Ag. In malam rem. Mi. ibi sum equidem. Ag. pergis?

Mi. taceo. Ag. at perpetuo volo.

Mi. Enim vero, here, meo me lacefis ludo, & delicias facis.

An. Satis nunc lepide ornatam credo, soror, te tibi viderier:

85 Sed ubi exempla conferentur meretricum aliarum, ibi tibi Erit cordolum, si quain ornatam melius forte conspexeris.

Ad. Invidia in me nunquam innata est, neque malitia, mea soror:

BONO INGENIO ME esse ornatam, quam auro multo mavolo.

AURUM IN FORTUNA invenitur, natura inge-
nium bonum.

90 **BONAM EGO QUAM** beatam me esse nimio dici mavolo.

MERETRICE M PUDOREM gerere magis decet,
quain purpuram:

Magisque meretricem pudorem, quam aurum gerere conde-
cet.

PULCHRUM ORNATUM turpes mores pejus coe-
no collinunt.

LE-

non tam boni quam boni simpliciter, &
in 3. de Orat. 22. Orator sat bonus intra
bonum. Illud igitur satis, quod est, non
minus justo, ut interdum est, sed satis,
id est, omnino sufficiens, est satis, quam
plus satis, id est, τὸ πλέον τὸ δέσις, five
quam id quod plus quam satis est, & ju-
stum desiderium & modum excedit.
Gronovius.

79. *Limavi caput.*] Limare caput, con-
jungere, Nonius interpretatur. Sed con-
jungere ex eo significat, quod qui amato-
res cum amica caput jungunt, tanquam
terunt & limant se mutuo fricando,
dum osculantur. *Vetus Lex.* sociare ex-
pli- cat. *Turneb.*

81. *Ut illi limem caput.]* Jocatur ex
ambiguo; quasi Agorafocles limare,
prolimo inquinare & conspurcare ac-
cipit.

82. *At perpetuo volo.]* Perpetuan
taciturnitatem, cum aliqua argutia in-
terpretetur mortem. Alias nullas video
delicias, quas facere dicitur Agorafocles.
Acidal.

90. *Quam beatam.]* Beatos olim vo-
cabant, qui abundarent opibus. Et Gra-
ci nonnunquam homines copiosos &
despiciens vocant. *Catull.*

O quantum est hominum beatiorum!
Muret.

99. *Pro*

LÉPIDI MÖRES turpem ornatum facile factis comprobant.

95 AG. Echo tu, vin' tu facinus facere lepidum & festivom ?
MI. volo;

AG. Potesne mihi auscultare ? MI. possum. AG. abi domum,
ac suspende te.

MI. Quamobrem ? AG. quia jam nunquam audibis verba
tot tam suavia.

Quid tibi opus vixisse ? ausculta mihi modo, ac suspende te.
MI. Siquidem tu es mecum futurus pro tua passa pensilis.

100 AG. At ego amo hanc. MI. at ego esse & bibere. AD. echo
tu, quid ais ? AN. quid, rogas ?

AD. Viden' tu, pleni oculi sordium qui erant, jam splendent
mihi ?

AN. Immo etiam in medio oculo paullum sordet. AD. cedo
sis dexteram.

AG. Ut tu quidem hujus oculos illotis manibus tractes ac te-
ras ?

AN. Numia nos socordia hodie tenuit. AD. qua de re, obse-
cro ?

105 AN. Quia jam non dudum ante lucem ad ædem Veneris ve-
nimus ?

Primæ ut inferemus ignem in aram. AD. ah !
non factost opus

*M. primæ cum
ut inferr. Alter,
prius. cum inf.*

Quæ habent nocturna ora, noctu sacrificatum ire occipant:
Priusquam Venus expurgiscatur, prius deproperant sedulo
Sacrificate. nam vigilante Venere si veniant ex ;

110 Ita sunt turpes, credo ecastor Venerem ipsam è fano fugent:
AG. Milphio. MI. edepol Milphionem miserum. quid nunc
visisti ?

AG. Ob-

99. *Pro uita passa pensilis.*] Alludit ad *sos senes* dixit ; Persius *apricos*. Scalig.
ivas; quæ s̄pē lūpenduntur, ut passæ
fiant. Horat. 2. Sat. 2.

— *Tum pensiliu iuva secundas*
Et nux ornabat thenas.

Furn. Sic auctor Priap. *Uvæ aridior puel-*
pas, Et Græci hominem exscu-
sum *æterqida* vocant. Lucill. *pas-*

105. Ante lucem.] Et officii & sacri cauf-
fa mature evigilandum fuit. Cæsæbonus.

107. *Nocturna ora.*] Malim legere ;
nocturna ora. à noctuis avibus deformi-
bus & inauspicatis ita appellata; quomo-
do Curcul. act. 1. sc. 3. *noctuini oculi* di-
cuntur. Boxhorn.

AG. Obscro hercle, ut multa loquitur! MI. nihil nisi laterculos,

Sesamum, papaveremque triticum, & frictas nuces.

AG. Ecquid amare videor? MI. damnum, quod Mercurius minime amat.

115 AG. Namque edepol LUCRUM AMARE nullum amatorem addecet.

AN. Eamus, mea germana. AD. age sis ut lubet. sequere hac. AN. sequor.

AG. Eunt hæc quid si adeamus? MI. adeas.

Ritterf. quid si
adeamus ad eas?
Primum, &c.

AG. primum prima salva sis:

Et secunda tu secundo salve in pretio: tercia

Salve extra pretium. ANC. tum polo ego & OLEUM ET OPERAM PERDIDI.

120 AG. Quo te agis? AD. egone? in ædem Veneris. AG. quid eo? AD. ut Venerem propitiem.

AG. Echo, an irata est? propitia hercle est. vel ego pro illa spondeo.

AD. Quid tu agis? quid mihi molestus, obscro?

MJ. ais.

AG. ah! tam fæviter.

AD. Mitte, amabo. AG. quid festinas? turba nunc illi est.

AD. scio.

Sunt illi alii, quas spectare ego, & me spectari volo.

AG. Qui

112. *Laterculos.*] *Laterculus* genus pistillorum operis, à forma, in quam fngit, vocati. Sic Apul. 10. hic panes, crufula, lycunculos, hamos, laterculos: plura scitamenta mellita. Turneb.

113. *Sesamum, &c.*] *Sesamum*, vel principem locum obtinebat inter bellaria. Papaverem quoque ex eodem numero fuisse, patet velex Petronio: *Mellitos verborum globulos, & omnia dicta factaque tanquam papavere & sesamo sparsa.* Jam ex tritico multa placentatum genera & olim siebant, & hodie fiunt; & ut amygdala, sic & nuces frictæ ex melle in secundis mensis apponebantur. Sic cicer frictum, sic fabam frictam ex melle edebant. Dulcia igitur enumerat Servus, non multis dictis contraria: ut Lamb. delirat.

Muret. Inde cum aliquid studiose politum significare vellent, στραπόειδες, & papavere ac sesamo sparsum dicebant. Scal.

114. *Damnum quod Mercurius.*] *Quippe qui lucris praestet, & mercatorum deus* V. N. Amphit. Prolog.

115. *Namque edepol lucrum, &c.*] Amantem enim oportet esse munificum, atque adeo profusum.

119. *Ancil. tum polo ego & oleum & operam perdidi.*] De ornatu intelligo, quo se in festo Aphrod. procul dubio Ancilla non minus esse pulcrum voluit, quam hera. Ideo ait, si tam extra pretium sum, operam perdidi, cum me ornavi. Pistoris.

122. *Quid tu agi?*] Ita Camerariana. Amantium enim more eam attractando morabatur. Lambin.

131. *Orcus*

125 AG. Qui lubet spectare turpes, pulchram spectandam dare?

AG. Quia apud ædem Veneris hodie est mercatus meretricius.

Eo convenient mercatores: ibi ego me ostendi volo.

AG. IN VENDIBILI MERCE oportet ultro emptorem adducere,

PROBA MERX FACILE emptorem reperit, tametsi in abstruso sita est.

130 Quid ais tu? quando illi apud me mecum caput & corpus copulas?

AD. Quo die Orcus ab Acheronte mortuos amiserit.

AG. Sunt mihi intus nescio quot nummi aurei lymphatici.

AD. Deferto ad me, faxo actutum constiterit lymphaticum.

Mi. Bellula hercle! AG. i dierecte in maxymam malam crumentem.

135 Mi. Quam magis aspecto, tam magis est nimbata, & nugæ meræ.

AD. Segrega sermonem. tædet. AG. age, fustolle hoc amiculum.

AD. Pura sum: comperce, amabo, me attrectare, Agorastocles.

AG. Quid

131. *Orcus ab Acheronte.*] Vide notas Mostellar. actus 2. scen. 2. ps. 68. *Nummi lymphatici.*] Antiquis lymphare idem quod *Oblucinare* erat, utrumque à luco *oblucinare* dicebant, quod lucos sacros diis existimarent, & qui ip. illis multum versarentur, deorum occursu & præsentia furore agitari: sic cum, cui conspectæ Nymphæ essent, νυμφόλυπτον vocabant: & *Lymphatum*, furiosum, &c. Ergo *nummos lymphaticos* dixit Plautus νυμφάντας, qui in bulga continere se non possunt: quales prodigorum esse solent. Heinssius.

133. *Constiterit lymphaticum.*] Significat se nummos habere qui exire gestiant, nec constitere queant, sed lymphatici sint atque fuiosi. Adelphasium pollicetur medicinam, seque effecturam, ut si ad se deferantur lymphatici nummi, constant, quietique reddantur, sanaro furore & lymphatico morbo. Sic Cicero dicit,

Ejus mentem non confidere, qui furore & ve-
cordia percitus est. qui enim furiosi sunt,
jactantur & agitantur, neque vel corpore
vel animo conquiescere possunt. Turneb.

135. *Est nimbata.*] *Nimbus* erat fascia frontalis. nam cum frons parva inter formæ decora reputaretur, ut magnitudinem dissimilare possent, nonnullæ formæ studiose nimbis eam imminuebant: Arnob. lib. 2. *Laminas pertunderent aurium, imminuerent frontes nimbi, fuligine oculos inumbrarent.* Et hospites *Nimbus* tam callide dissimulabant, ut ægre cognosci possent. Inde est, quod dicat hic Milph. meretricem quo attentius intueretur, co magis videri nimbatam. Inibuerant enim colore eodem, qui esset capillorum: unde *Fascia colorisæ Osce à veteri Poëta nuncupantur, id est. coloria.* Meurs.

137. *Pura sum.*] Dum jubet Agorastocles, ut amiculum, quod humum verberat fustollat, & ipse illud tollere anniens, paullo licentius Adelphasium attestabat:

AG. Quid agam nunc ? MI. si sapias, curam hanc facere compendi potes.

AG. Quid ego nunc te curem ? quid agis, Milphio ? MI. ecce odium meum.

140 Quid me vis ? AG. cur mihi haec irata est ? MI. cur haec irata est tibi ?

Cur ego id curem ? namque istae magis tua est curatio.

AG. Jam hercle tu peristi, nisi illam mihi tam tranquillam facis,

Quam mare est olim, cum ibi alcedo pullos educit suos.

MI. Quid faciam ? AG. exora, blandire, expalpa. MI. faciam sedulo.

145 Sed vide sis, ne tu oratorem hunc pugnis peccas postea.

AG. Non faciam. AD. nos eamus nunc, etiam morare ? male facis.

Bene promittis multa, ex multis omnia incassum cadunt.

Liberare juravisti me haud semel, sed centies.

Dum te exspecto, neque usquam aliam mihi paravi copiam;

150 Neque istuc usquam appetet : ita nunc servio nihilominus.

I, soror. abscede tu a me. AG. perii, echo ! quid agis, Milphio ?

MI. Mea voluptas, meæ delitiæ, mea vita, mea amoenitas,

Meus ocellus, meum labellum, mea salus, meum savium,

Meum mel, meum cor, mea colostra, meus molliculus

caseus.

155 AG. Mene ego illæc patiar præsente dici : discrucior miser,

Nisi ego illum jubeo quadrigis cursim ad carnuficem rapi,

MI. Noli, amabo, succentere heros meo causâ meâ.

Si non ego faxo, irata es, nimium pro te dabit :

Atque te faciet ut sis civis Attica atque libera.

AD. Quip

Et abat ; quod ægre ferens puella, rogit, id ne faciat ; cum sit a viro pudica.

Lambinus.

143. Alcedo.] Vide notas Casin. Prol. ¶ 26.

154. Colostra.] Colostra sive Colofrum, lac novum in mamma. Nonius. Mart. lib. 13. 38.

Subripuit pastor quæ nondum flantibus
bedu.

De primo matrum latte colostra damus.
158. Sine. MI. irata es nimium : argentum.] Hoc Mureti est, quod Turnebus, cum in MSS. eidem personæ Milphioni totum hunc versum adscriptum hoc modo, Ego faxo si non irata es nimium pro te dabit. reperisset, voluerat nummulum pro se dabit, cavillantis : nam, si inquit, nummulo uno potuisset liberari Adelphasium, non diu servisset. Sed

Tus

160 AD. Quin abire sinis? quid vis tibi? QUI BE-
NE VOLUNT, bene vis item.

Lipf. bene.
fici sicut.

Mi. Si ante quideim mentitus est, nunc jam dehinc erit ve-
rax tibi.

AD. Abscede hinc sis, sycophanta. Mi. pareo. at scin' quo-
modo?

Sine te exorem, sine te prendam auriculis, sine dem savium.
Jam hercule ego faciam plorantem illum, nisi te facio propi-
tiam.

165 Atque hic me ne verberet (illud faciet, nisi te propitio)

Male formido: novi ego hujus mores morosi malos.

Quamobrem, amabo, mea voluptas, sine te exorarier.

AG. Non ego homo trioboli sum, nisi ego illi mastigiae
Exturbo oculos atque dentes. hem voluptatem tibi,

Hem

Turnebus diserte explicat, sua pecunia
te redimet. Nec mirum foret παρεχειν
μοροσιαν νυμμulum dicere servum,
cum talentum dicere debuisset, modo
constaret hoc vocabulo Plautum usum.
Interim intrudere argentum incivile est.
Viderit Muretus, quibus in exolescenti-
bus librissid repererit, quod non Lambi-
nus in suis, non Gruterus in Pall. non
ego in Academico. Ego veterem scri-
pturam omnem farram testam servan-
dam censeo: Ego faxo, si non irata es, ni-
mium pro te dabit. Cur enim non dicam
nimium pro quantumvis ingenti summa?
Gronovius.

160. Bene vū item.] Veterum libro-
rum & vera scriptura est; Bene vīstēm.
Benevolentes mihi bene & blandis ocu-
lis aspicio. Cum bonis & faventibus mi-
hi bene ago. Vīsto idem est, quod, video.
Vītere, vīstare, videre, cupide intueri. Ita
Glossa Papīx. Boxhorn. Recta est scri-
ptura librorum, Qui bene volunt bene vi-
sitem. Nec scribendum cum Turnebō,
bene vū item, aut cum Lipsio, benefici
sient. Bene videam eos qui bene mihi vo-
lunt, non qui male. Vīstare antiquum
pro simplici videre. Inde invīstata sāpius
in libris vetustissimis optimorum auto-
rum occurrit, pro requæ nunquam visa
est. Inaudita atque invīstata. Pro quo

apud Cæsarem, Ciceronem, Livium, &
alios vulgo legitur; invīstata. Salmas.

163. Prendam auriculū.] Inter cæ-
teras antiquæ vetustatis blanditias, obser-
vandum est hoc osculi genus, quo sole-
bant pueri parentes aut alios, vel aman-
tes inter se, alterius auribus apprehensis,
osculari. Id illi χύτεγγε five ὄλλαν voca-
bant: credo quod in eo gestu, ut caput
ollæ, ita aures ansarum formam referre
videbantur. Pollux lib. 10.

Λέξεις τῆς τρώγου τηλί χύτεγγε.

Ollam prehensis osculatur auribus, &c.

Inter Latinos hoc osculi genus primum
expressit Plautus hoc loco, & Afin. 3. 3.
prehende auriculū: compara labella cum
labellū. Canter.

165. Ne verberet (illud faciet)] Et hic
Muretum secuti sunt: atque ita sane in
codice Academicō video. Non temere
tamen est, quod Turnebi, Lambini, Ca-
merariani codices consentiunt exhiben-
do illum faciat: non quasi hoc explican-
dum censem, ut illi tentarunt, & infeli-
citer: sed quod sub hoc corrupto putem
longe aliud latere. Vide an sit, Atque
hic me ne verberabilem faciat, nisi te propi-
tio, maleformido. Utitur eadem voce in
Aulularia. *Gronovius.*

169. Exturbo oculos.] Exsculpo. Scri-
verius.

170 Hem mel, hem cor, hem labellum, hem salutem, hem saviuum!

Mi. Impias, here, te: oratorem verberas. AG. jam istoc magis.

Et jam ocellum addam, & labellum, & linguam. Mi. ecquid facies modi?

AG. Siccine ego te orare jussi? Mi. quomodo ergo orem? AG. rogas?

Sic enim dices, scelestè: Hujus voluptas, te obsecro:

175 Hujus mel, hujus cor, hujus labellum, hujus lingua, hujus saviuum,

Hujus colostra, hujus salus amœna, hujus festivitas,

Hujus colostra, hujus dulciculus caseus, mastigia,

Hujus cor, hujus studium, hujus saviuum, mastigia;

Omnia illa quæ dicebas tua esse, ea memorares mea.

180 Mi. Obsecro hercle te, voluptas hujus, atque odium meum:

Hujus amica mammeata, mea inimica & malevola:

Oculus hujus, lippitudo mea: mel hujus, fel meum:

Ut tu huic irata ne sis: aut si id fieri non potest.

AD. Capias restim, ac te suspendas cum hero & vostra familia.

185 Mi. Nam mihi jam video propter te viçitandum forbilo,

Iraque jam quasi ostreatum tergum ulceribus gestito,

Propter amorem vostrum. AD. amabo, men' prohibere po-

stulas,

Ne te verberet, magis quam ne mendax me adorsum siet?

AN. Aliquid huic responde, amabo, commode, ne incom-

inodus

190 Nobis sit, nam detinet nos de nostro negotio.

AP. Verum etiam tibi hanç amittam noxiā unam, Agora-

stocles.

Non

183. Fieri non potest.] Adelphasim
irata loquentem interpellat.

185. Viçitandum forbilo.] Video mihi propter te vapulandum & gemendum. Suspiçia enim & gemitus vapulantum imitantur spiritum forbentium. Turneb. Rectum est, viçitandum forbilo.

à verbo forbeo, forbilo forbilare. Unde

& nomen forbilem pro forbitione, ut à

monstro monstrum, & similia. Salmas.

191. Verum.] Adsentientis particula passim est. Verum. Ter. Eun. act. 2. sc. 3. Comites secuti scilicet sunt virginem? CH. Verum. Ubi Donatus notat, Inceptivam esse particulam, non Relativam. at melius dicent, Affirmativam esse. Frequens illi Comico: & valet idem prorsus, quod in. Acidal.

4. Maj.

Non sum irata. AG. non es? AD. non sum. AG. da ergo, ut credam, favium.

AD. Mox dabo, cum ab re divina rediero. AG. i ergo strenue,

AD. Sequere me soror. AG. atque audin' etiam? Veneri dicitur

195 Multam meis verbis salutem. AD. dicam. AG. atque hoc audi. AG. quid est?

AG. Paucis verbis rem divinam facito. atque audin'? respice.

Lipf. respice,
AD. respexi.

Respexit. idem pol Venerem credo facturam tibi. AG. idem pol.

A C T U S P R I M I S C E N A T E R T I A.

A G O R A S T O C L E S , M I L P H I O .

Quid nunc mihi es auctor, Milphio? Mi. ut me verberes, Atque auctionem facias. nam impunissime

Tibi quidem hercle vendere hasce ædis licet.

AG. Quid jam? Mi. majorem partem in ore habitas meo.

5 AG. Supersede istis verbis. Mi. quid nunc vis tibi?

AG. Trecentos Philippo Collybisco villico

Dedi dudum, priusquam me evocasti foras.

Nunc obsecrote, Milphio, hanc per dexteram,

Perque hanc fororem levam, perque oculos tuos,

10 Perque meos amores, perque Adelphasium meam,

Perque tuam libertatem. Mi. hem, nunc nihil obsecras.

AG. Mi Milphidisce, mea commoditas, mea salus,

Fac quod factum te esse promulisti mihi,

Ut ego hunc lenonem perdam. Mi. perfacile id quidem est.

I, ad-

4. **M**ajorem partem in ore habitas unquam cortina Phœbi protulit. Cum enim Servas frequenter ab immodesto illo amatore vapulans per indignationem dixisset, vende tandem has ædes tuas: demiratus insolentiam dictioris; Qui tandem ædes? inquit adolescens. Nam, respondet servus, ego tibi pro ædibus sum, in cuius ore pugni tui magnam partem sic versantur, ut habitare in eo videaris. Notum autem est, Habitandi verbum ita transferri, ut quibus in rebus quis frequens & multus est, in iis

habitare dicatur. Lipsius.

9. Sororem levam.] Lepida figura. Omniaenim paria vocabant fratres aut forores. Martialis lib. 14. epigr. 148. lodi- ces forores. Auctor Moreti:

Interdum fessa succedit lava forori,
Alternatque vices.

Tertullian. cap. 51. De Anima: Corpus & anima forors substantia. Gruter.

11. Nihil obsecras.] Servus eam obtestationem vanam dicit, quia liber nunquam sit futurus, & perpetuum sibi servitutem ominatur. Nihil, est, frustri. Acidalius.

- 15 I, adduce testeis tecum. ego intus interim
 Jam & ornamenti meis & sycophantiis
 Tuum exornabo villicum: propora atque abi.
 AG. Fugio. MI. meum est istuc magis officium, quam tuum.
 AG. Egone? egone? si istuc lepide effexis! MI. i modo.
 20 AG. Ut non ego te hodie! MI. abi modo. AG. emittam ma-
 nu?
- MI. modo. AG. non hercle meream ah! MI. vah! abi modo.
 AG. Quantum Acheronte'st mortuorum. MI. etiamne abis?
 AG. Neque quantum aquæ est in mari. MI. abiturusne es?
 AG. Neque nubis quantum. MI. pergin' pergere?
 25 AG. Neque stellæ in cœlo. MI. pergin' aures tundere?
 AG. Neque hoc, neque illuc, neque: enim vero serio,
 Neque hercle vero. quid opus est verbis? quippini!
 Quod uno verbo dicere hic quidvis licet,
 Neque hercle vero serio. scin' quomodo?
- 30 Ita me dii amabunt. vin' bonâ dicam fide?
 Quod hic inter nos liceat. ita me Juppiter.
 Scin' quam? vide tu. credin', quod ego fabuler?
 MI. Si nequeo facere ut abeas, egomet abiero.
 NAM ISTI QUIDEM HERCLE orationi Oedipo
 35 Opus est conjectore, qui sphynxi interpres fuit.
 AG. Illinc hinc iratus abiit. nunc mihi cautio est,
 Ne meamet culpa meo amori objexim moram.
 Ibo atque arcessam testis: quando amor jubet
 Meo obedientem me esse servo liberum.

22. *Quantum Acheronte est.]* Oratio est non tam perdite amantis, quam studiose nugax, & promittentis ita libertatem servo, ut tamen nulla nimis certa & religiosa affirmatione ad eam dandam velit adstringi. Itaque frustra quærimus, quis unquam poposcerit sibi pro mercede, quantum sit in Acheronte mortuorum, quantum aquarum in mari, quan-

tum nubium in cœlo. Dicit enim hæc tantummodo, ut videatur aliquid dicere, quum dicat nihil. Frustra fingitur, cum desiderare tantum ex Adelphasio voluntatum & gaudiorum, quantum mortuorum Acheruns, &c. Desiderabat ille quidem hæc & imaginabatur eventura, si illa potiretur: sed ea se desiderare hic minime dicit, neq; perilla adjurat: *Gren.*

ACTUS SECUNDUS.

LYCUS, ANTHEMONIDES.

Dillum infelicit omnes, qui post hunc diem
Leno ullam Veneri unquam immolarit hostiam;
Quive illum turis granum sacrificaverit.
Nam ego hodie infelix dīs meis iratus sum
Sex immolavi agnos, nec potui tamen
Propitiam Venerem facere uti esset mihi.
Quoniam litare nequeo, abii illinc ilico
Iratus: vetui exta proficarier:
Neque ea aspiceret volui, quoniam non bona
Aruspex dixit, deam esse indignam credidi.
Eopacto avaræ Veneri pulchre adii manum.
Quando id quod sat erat, satis habere noluit,
Ego pansam feci; sic ago, sic me decet.
Ego faxo posthac dī deæque cæteri

Pīl. dea esse iā;
digna credidi.

Con-

7. **I**tare.] Καλλιεργεῖν, vel, ut ait Macrob. lib. 3. cap. 5. factō sacrificio numen placare. Veteres eo verbo usū, cum grata acceptaque diis sacra fuisse intelligenter. Sacrificare igitur est offerre sacram, & veniam poscere: Litare est propitiare, & votum impetrare: non quidem ἀπὸ τῆς λίτων, id est, à precibus: sed à luere, id est, solvere. Varro Hecatombe: In quo ego, ut puto, quoniam est luere solvere, lutavi. Turneb.

8. **P**roficarier.] Extæ cocta solebant profecare: unde & profecta dicebantur, ac partem adolebant, partem consecrabant, sacerdotibusque dabant: partem sibi apponebant. Sic lustralibus extis vescuntur apud Virgilium 8. Aen. Suet. in Augusto, cap. 1. semicrudæ extæ raptæ fœco profecit. Ovid. 6. Fast.

Inde ubi libavit, profecta sub aethera ponit, &c.

Turnebus. Nonius: Profecta extæ quæ aris dantur ex fibri peudum dissecta. Facete autem dicuntur: quasi probe se se ultus sit Leno; quod, cum non litasset, extæ deo non reddiderit. Taub.

10. **D**eam esse indignam.] Taubman. &

Gruterus tradunt ita Cam. Samb. Lamb. & Douzam edidisse: reliquos deam: sed alterum reconditiorem antiquitatem sapere. Silent autem diligenter de scriptis Palatinis: in quibus plane deam fuisse indicavit probavitque primum Pareus: postea mutavit sententiam, quoniam infra. 5. 3. 15. in altero cod. inventum ait deum. At præter ipsum nemo priorum illo loco ausus deum facere. Et credibile est tò a superiori parte apertum illic fuisse, ut solet in nonnullis antiquis codicibus. In Acad. nostro est deam utroque loco. Nec vel reconditor illa antiquitas vel auctoritas tantorum virorum, quibus libenter assurgimus, tantum apud nos potest, ut à veteri scriptura recta & proba recedamus. Indignam autem est non meritam. Aruspex ajebat Veneri disPLICERE sacra: ego interpretabar sacris disPLICERE Venerem; & nolle se illico commoda præbere velut parum ea meritæ. Gronovius.

11. **A**dii manum] Mihi videtur; Adire manum alicui, dici eum, qui, quod illi, tanquam in manum traditus, ostentet: cumque ille manum ad id cæpi-

- 15 Contentiores image erunt, atque avidi minus,
Cum scibunt, Veneri ut adierit leno manum.
Condigne aruspex, non homo trioboli,
Omnibus in extis ajebat portendi mihi
Malum damnumque, & deosesse iratos mihi,
- 20 Quid ei divini aut humani æquom est credere?
Mina mihi argenti dono postilla data est.
Sed quæso ubinam illic restitit miles modo,
Qui hanc mihi donavit? quem ego vocavi ad prandium.
Sed eccum incedit. AN. ita ut occipi dicere,
- 25 Lenulle, de illac pugna pentethronica,
Qua sexaginta millia hominum uno die
Volaticorum manibus occidi meis.
LY. Eh! volaticorum hominum? AN. ita dico quidem.
LY. An, obsecro, usquam sunt homines volatici?
- 30 AN. Fuere; verum ego interfeci. LY. quomodo
Potuisti? AN. dicam. viscum legioni dedi,
Fundaque: eo præsternebant folia farferi.
LY. Quoi rei? AN. ne ad fundas viscus adhæresceret.
LY. Perge: optume hercle perjurias. quid postea?

AN. In

piendum, porrexerit, suam ipse manum
retro trahat, eumque inanem atque hian-
tem destituat. Hoc loco autem Leno;
Venus, inquit, ut avara est, plures assidue
à me hostias exspectabat: ideoque litare
me nolebat. at ego, né prosecari quidem
exta volui: eamque hiantem reliqui: &
sic ei adiui manum. Muret.

17. Condigne aruspex.] Qui jungen-
dum censem: Veneri ut adierit leno manum
condigne. Aruspex: & explicant, prout
irata vel infesta Venus de me mereba-
tur; ostendunt se nondum observasse,
quomodo Plautus hac voce soleat uti,
quod & supra jam prodiderunt. Juxta
futilis & pari vanitate aruspex, inquit.
Gronovius.

25. Lenulle.] Lenius & leno veteres di-
cebant, unde lenulus diminutivum, &
lenulus, quod est hoc loco. à leno lenuncu-
lus: à lenus lenulus, & verbum lenare.
Isidorus in Glossis: lenulus, parvus laca-
tor, lacare idem. quod scortari & lenoci-

nari, à Græco λενᾶς & λενάζειν.
Salmas. Lenulle, de illac pugna Pentethro-
nica.] Leno Lenulus, ut homo homulus.
Deinde scribendum non Pelethonica
cum Stephano; sed vel Pterornithica cum
Heraldo, vel nobiscum Pterornithica.
Compositum vocem ex πτερόν & ὄψις ὄπ-
υθετ. Gronovius.

28. Eh! volaticorum.] Sic Gruterus,
cum in Mss. esset, ut & in nostro Acad.
Evolaticorum. pro Eu, id est, Heu. quam
non modo lamentantis, sed & admirantis
esse jam notarunt in hac fabula s. 2.
147. & Rud. 2. 4. 2. Gronovius.

32. Farferi.] Festus: Farferum, virguli-
ti genus. Farferum herba est nymphæ non
dissimilis, tussilago nostra βίσχον, popu-
li alba folio, sed ampliore: quæ ferræ-
num etiam & farfugium vocetur. Apulejus:
Folia sunt farferi & nuga mera. Turn.

34. Perjurias] Perjurare. pro mentiri
simpliciter, ut infra act. 5. 4. AG. dapi-
gnus, nūnē perjurias, &c. Mil. act. 4. 2.
Hem

- 35 An. In fundas visci indebant grandiculos globos,
Eo illos volantes jussi funditarier.
Quid multa verba? quemquem visco offenderant,
Tain crebri ad terram accidebant quam pira.
Ut quisque acciderat, eum necabam illico
40 Per cerebrum pinnâ sua sibi, quasi turturem.
Ly. Si hercle istuc unquam factum est, tuni me Juppiter
Faciat, ut semper sacrificem, nec unquam litem.
An. An mihi hæc non credis? Ly. credo, ut mihi est æquom
credier.
Age eamus intro, dum exta referuntur. An. volo
45 Narrare tibi etiam unam pugnam. Ly. nihil moror.
An. Ausculta. Ly. non hercle. An. tuum jam elidam caput,
Nisi auscultas, aut is in malam crucem.
Ly. Malam crucem ibo potius. An. certum ne est tibi?
Ly. Certum. An. tum tu igitur die bono Aphrodisiis
50 Addice tuam mihi meretricem minusculam.
Ly. Ita res divina mihi fuit. res serias
Omnes extollo ex hoc die in alium diem:
Profecto festos habeam decretum est mihi.
Nunc hinc eamus intro. sequere hac me. An. sequor.
55 In hunc diem jam tuus sum mercenarius.

*Heme castor hom. perjurum! Merc. act 3.1.
Utautem perjurium pro simplici menda-
cio: sic infra act. 5.2. incestus pro stupro.
Accidat.*

40. *Turturem.*] Solet enim turdus, ut
& attagen, aliæque aves, pennæ suæ acu-
mine per cerebrum, qua cervix capiti
committitur, ex disciplina venatoria,
adacto necari.

50. *Addice.*] Vende, & trade vendi-
tam. *Addicere* hic est venditoris: inter-
dum est Prætoris. *Lambin.*

51. *Ita res divina mihi fuit.*] Vulgo
fuerit, & continuantur hæc à milite. Sed
fuit legendum, & hæc esse lenonis ex pr.
Pal. recte notavit Gruterus: sed quo sen-

su? Pareus: Ly. *Ita res divina mihi fuit.*
Quæ minime placet distinctio. Non
vult enim Leno eam addicere hoc die,
quia rem divinam fecerat, & sic, ut
malum ei damnumque portenderetur:
eoque se omnes res serias in alium
diem proferre. At quod sequitur, *Pro-
fecto festos*, reddendum est militi, &
legendum *Profestos*, quando MSS. *Profe-
tos*: quod & alibi Plauto pro illo subje-
ctum in scripto animadvertisimus. Mihi,
inquit Anthemonides, non est illa reli-
gio, sed decretum, ut festos habeam
profestos, id est, pro profestis. Inde
leno: *Nunc eamus intro: sequere hac me.*
Gronovius.

ACTUS TERTII SCENA PRIMA.

AGORASTOCLES, ADVOCATI.

ITa me Diament, TARDO AMICO nihil est quicquam iniquius,

Præsertim homini A M A N T I, Q U I quicquid agit, proferat omnia.

Sicut ego hos duco advocatos, homines spissifragadissimos, Tardiores quam corbitæ sunt in tranquillo mari.

§ Atque eisdem hercle dedita opera amicos fugitavi senes.

Sciebam ætate tardiores, metui meo amori moram.

Ne quicquam hos procos mihi elegi loripedis, tardissimos.

Quin si ituri estis hodie, ite, aut ite hinc in malam crucem.

Siccine oportet ire amicos homini amanti operam datum?

¶ Nam iste quidem gradus succretu's cribro pollinario,

Nisi cum pedicis condidicistis sic hoc graffari gradu.

AD. Heu tu, quanquam nos videatur tibi plebei & pauperes,

Si nec recte dicis nobis, dives de summo loco,

Divitem audacter solemus mactare infortunio.

¶ Nec tibi nos obnoxii sumus, istuc quid tu ames aut oderis:

Cum

4. **C**orbitæ.] Naves onerariæ, tardæ & grandes. sic dictæ, quod earum malus præferebat corbem in summo fastigio: ut etiamnum usus obtinuit. V. N. Cal. 4. 1. 20.

7. **Procos.**] Procorum nomine intelligo adolescentes eætate, ut de uxore duccenda cogitare possint. Adolescentes enim, qui properat, senes sibi advocate noluerat: adolescentes sumperat: sed id sibi nihil profuisse dicit: cum præmollitia & delitiis, (ob id enim eos procos vocat) nihil celestius incederent, quam senes. Idque ipsæ ita perspicue dicere videtur: ut mirer, non dico Turnebum, hominem perspicacissimum, sed quemquam omnino fuisse, qui aliter accipere potuerit. Muret.

10. **Succretu's cribro pollinario.**] Quod evançēr dicebantur asturones & tolutares equi, quorum gradus in ambulando perinde minutus & creber, quasi facio colatus esset & aliquatus (liquores

enim per saccum dum exprimuntur, crebris & minutis guttis eunt) prorsus eadem metaphora, de minutissimo ac spississimo gradu, dixit hoc loco Plautus, eum succretum esse cribro pollinario. *Vergilius* de Persiciis equis, qui nostris traquenariis similes erant: *Persici* statura & positione à ceteris equorum generibus non plurimum differunt, sed solius ambulature quadam gratia discernuntur à ceteris. Gradus est minutus & creber; & qui sedentem delectet & erigat, nec arte doceatur, sed natura veluti jure præstetur. *Salmasius*. Succretus est cribro pollinario. Errant, qui non ex seta confectum incerniculum, quo vibratur sive excutitur pollen, intelligi volunt, sed cribrum hic esse ipsam pollinem sive farinam, quæ inter dependum sive subigendum lentissima sit materiæ; humecta præsertim, & in fermento jacens: ur mola dicitur pro farre molito. Immo gradus succretus cribro pollinario, est tam lentus ac spissus, quam tarde è cribro tali

excep-

Cum argentum pro capite dedimus, nostrum dedimus, non tuum,

Liberos nos esse oportet: nos te nihili pendimus.

Ne tuo nos amori servos tuos esse addictos censeas.

LIBEROS HOMINES per urbem modico magis par est gradu

20 **Ire:** servuli esse duco festinantem currere:

Præsertim in re populi placida, atque interfectis hostibus,
Non decet tumultuari. sed si properabas magis,
Pridie nos te advocatos huc duxisse oportuit.

Ne tu opinere, haud quisquam hodie nostrum curret per vias.

25 Neque nos populus pro cerritis insestabit lapidibus.

AG. At si ad prandium me in ædem vos dixisse in ducere,
Vinceretis cervom cursu, vel clavatorem gradu.
Nunc vos quia mihi advocatos dixi, & testes ducere,
Podagrosi estis, ac vicistis cochleam tarditudine.

30 **AD.** An vero non justa causa est, quo curratur celeriter,
Ubi bibas, edas de alieno, quantum velis usque affatim?
Quod tu invitus nunquam reddas domino, de quo ederis,
Sed tamen quomodo cunque, quanquam sumus pauperculi,
Est domi, quod edimus: ne nostam contemptim conteras.

35 **Quidquid est pauxillulum illuc nostrum;** illud omne intus est:
Neque

excernitur vel excretus & percolatus ex-
cidit flos ille tritici, pollen: quod videre
licet quotidie in pistrino fieri quam tar-
dissime. *Gronovius.*

22. *Tumultuari.*] Propriè dixit, *Tu-
multuari.* *Tumultus* enim quasi *tumor
multus.* Et attende Poëtae *Comicum* ar-
tificium, quasi dissimulanter, & quasi
aliud agens, Romanorum res gestas vi-
ctorialque de Poenis viatis quafitas, hic
attigerit. *Douza.*

26. *Adem.*] *Adem* hic accipio sa-
cram, ex antiquorum ritu: qui sacrifican-
tes ad templa amicos vocare solebant
convivatum. Exemplum est initio Rūd.
Et alias in templis convivia agitantur:
ut cum *Cæna popularis* celebraretur. de
qua Trin. — *quid tu, si in adem ad Cæ-
nam veneris, &c.* Acidal.

27. *Clavatorem gradu.*] Omnes Gram-

matici veteres citant: & *grallatorem gra-
du.* Sed minime dubium est, quin anti-
qui alicuius Grammatici interpretamen-
tum in textum irrepererit, pro vero verbo
Plautino: nam qui *grallatorem* clavato-
rem esse erat interpretatus, ansam dedit
huic mutationi facienda. *Clava* igitur
colobathrum vel gralla; & *clavator* gral-
lator. Postea *clava*, vel *κλάτη*, ut re-
centiores Græci dixerunt, pro quovis li-
gne calceo dici coepit. *Salmas.*

32. *Quod tu invitius.*] Ad quod reddendum domino, à quo opipare exceptus es, nunquam cogaris. Ludit in vocabulo *alienus.* Qui aliena utenda accepit, ad reddendum cogi potest. Qui vero de aliena bibit & edit, aliena plane facit sua, & ad reddendum cogi non potest. *Boxhorn.*

35. *Quicquid est pauxillulum.*] Quic-
quid nobis est, id omne domi est, nec
aliude

Neque nos quemquam flagitamus, neq; nos quisquam flagitat.
Tuā caussā nemo nostrorum est suos rupturus ramices.

AG. Nimis iracundi estis: equidem hæc vobis dixi per jocum.

AD. Per jocum itidem dictum habeto, quæ nos tibi respondimus.

40 AG. Obsecro hercle operam celocem hanc mihi, ne corbitam date:

Attrepidate saltem, nam vos appropereare haud postulo.

AD. Si quid tu placide otioseque agere vis, operam damus:

Si properas, curfores melius' te advocationes ducent.

AG. Scitis, rem narravi vobis, quod vostra opera mihi opus fiet,

45 De lenone hoc, qui me amantem ludificatur tam diu,

Ei paratæ ut sint insidiæ de auro & de servo meo.

AD. Omnia istæc scimus jam nos, si hi spectatores sciant.

Horunc hinc nunc caußâ hæc agitur spectatorum Fabula:

Hos te satius est docere, ut, quando agas, quid agant, sciant.

50 Nos tu ne curassis, scimus rem omnem: quippe omnes simul Didicimus tecum una, ut respondere possimus tibi.

AG. Ita profecto est. sed agite igitur, ut sciam vos scire rem Expedite, & mihi quæ dudum vobis dixi, dicite.

AD. Itane tentas an sciamus? non meminisse nos ratus,

55 Quomodo trecentos Philippo Collybisco villico

Dederis, quos deferret huc ad lenonem inimicum tuum;

Isque se ut assimularet peregrinum esse aliunde, ex alio oppido.

Ubi is tetulerit, tu eo quæ situm servom adventes tuum

Cum pecunia. AG. meministis memoriter: servastis me.

60 AD. Ille negabit, Milphionem queri censebit tuum:

Id

aliunde petimus; ut quidem Lamb. explicat. Sed id non satis. Etiam suum id esse totum, quod habeant quantillum habeant, affirmant. Interpunges igitur: Quicquid est pauxillulum illuc, nostrum il-

lud. Acidal.

37. Ramices.] Vid. Not. Merc. act. 1. scen. 2. ¶ 27.

40. Operam celocem.] Allusio ad celo-

cem & corbitam: quarum hæc tarda, illa celeris est. V. N. Milite 4. 1.

41. Attrepidate.] Adrepitate. Scriverius. Senum est atrepidare, ac senili gradu appropereare. V. N. Aul. 2. 3.

51. Didicimus tecum.] Fabulam Poëta docet: discunt Actores, & discunt simul, dum actionem periclitantur, quo facete hic allusit Plautus. I. Gul.

61. Ad-

Id duplicabit omne furtum. leno addicetur tibi.

Ad eam rem nos esse testis vis tibi. AG. tenetis rem.

AD. Vix quidem hercle, ita pauxilla est, digitulis primori-
btis.

AG. Hoc cito & cursim est agendum. propera jam quantum
potest.

65 AD. Bene vale igitur: te advocates melius celatis, ducere:
Tardi sumus nos. AG: optime itis, pessimē her- Acid. pessimē itis,
optimē her.

cle dicitis.

Quin etiam deciderint vobis feminā in talos velini. Duci. feminā

AD. At edepol nos tibi in lumbos linguam, atque oculos in so-
lum.

AG. Eja, hātid vostrūm est, iracundos esse, quod dixi joco.

70 AD. NEC TUUM QUIDEM EST; amicis per
jocum iniuste loqui.

AG. Mittite istac: quid velim, vos scitis. AD. callemus probe:

Lenoneni perjurum ut perdas, id studes. AG. tenetis rem:

Ecce opportune egrediuntur Milphio una & villicus.

Basilice exornatus incedit, & fabre ad fallacia.

61. *Addicetur.*] Apratore:

62. *Tenetis rem.*] Jocus in vocē, Rem.

Ausonius:

*Imperium, Litem, Venerem cur una
notat Res!*

V. N. supra Prolog. & Pseud. act. 4. 7.

63. *Vix quidem hercle.*] Jocus adhuc non perceptus. Crediderunt enim Lam-
bino, qui per rem intelligit aliquid turpi-
culum; nō nō videlicet. Quod insul-
fissimum nec ulla hōc in loco est obsec-
nitas. Re significat aliquando negotium;
aliquando pecuniam familiarem, patri-
monium; ut res habere, rem confringere.
Introducuntur autem ubique hi advo-
cati pauperes libertini. Itaque cum ro-
gasset Agorastocles: tenet rem? quod
est, scitis quid agendum sit: illi respon-

dent, quasi rogasset de statu illorum &
pecunia: Tenemus quidem, sed vix her-
cle: ut tenentur, quā minimi modi sunt;
digitulis primoribus: ita pauxilla; te-
nuis, exigua est. Similiter ludit Curcul.
act. 5. scen. 2. Magna res est. PH. Nulla
est mihi: nam quam habui; absurdi cele-
riter. Gronovius.

66. *Optime itis.*] Contra plane vult
Plautus. Itaque traducit Acidalius: AG.
pessime itis, optimē hercle dicitis. Quasi di-
cat: Lingua celeres, pedibus inertissimi
estis. Sed Acidalius audiendus non est:
Ironice loquitur Agorastocles. Optime
itis, scilicet, qui tardī estis; certe pessime
dicitis. Boxhorn.

67. *Femina.*] V. N. Epid. 5. 2. &
Pseud. 4. 7;

de qua

ACTUS TERTII SCENA SECUNDA.

MILPHIO, COLLYBISCUS, AGORASTOCLES, ADVOCATI.

J Am tenes præcepta in corde. Co. pulchre. Mi. vide sis cal
leas.

- Co. Quid opu'st verbis? callum aprugnum callere æque non
finam.

Mi. Fac modo ut condœcta tibi sint dicta ad hanc fallaciam.

Co. Quin edepol condœctior sum, quam Tragœdi aut Comici.

5 Mi. Probus homo es. Ag. a deam propius. affunt te- ^{Gru. adea-}
stes. Mi. tot quidem ^{mus propius}

Non potuisti adducere homines magis ad hanc rem idoneos.

Nam istorum nullus nefastu'st, comitiales sunt meri:

Ibi habitant: ibi eos conspicias, quam prætorem saepius.

Hodie juris coctiores non sunt, qui lites creant,

10 Quam sunt hi: qui si nihil est litium, lites serunt.

AD. Dite perdant. Mi. vos quideim hercle, coimmendo, quom
qui tamén,

Et

2. *Callum aprugnum.*] Vide notas
Capt. act. 4. sc. 3. yf. 4.

3. *Condœcta.*] In utroque versu *condœctum* lego; non *conductum*, & membranis ad stipulantibus & favente sensu. *Condœcti* autem *Comici* sunt, qui *Fabulam*, quam acturi sunt, una fideliter addidicerunt, gestumque agere sciunt. Oportet enim *histriones* peritos esse, & *Fabulam* simul edidicisse, antequam in proscenium prodeant: quo, nisi fallor, resperxit. *Turneb.* Cum fabulas suas proferebant spectandas, *didicunt* eos dicebant: ut Latini: *docere fabulam*. Et qui productis in theatri corōnam *Poëmatis*, de palma invicem certabant, non *avταγωνισμοί* propriæ, sed *avταδιδονελοί* vel *avτατεχνοί* nuncupabantur. *Palmer.*

7. *Nullus nefastus est.*] J. Rævard. Conject. lib. 2. cap. 20. Quem, inquit, Decemviri & JC. intestabilem vocant, is hoc loco *nefastus* dicitur, nam sensus est: His testibus non esse nefas testimonium perhibere: & sic nec improbos, nec intestabilis esse: quandoquidem in comitio sedulam quotidie perhibendis testimoniis dent operam. Immo simpliciter hoc

vult, metaphora à diebus ducta. Adeo frequentes in foro sunt, ut nullo unquam die absineant. Quia enim die nefasto jus non dicebatur, ideo is dies quasi in foro non esse, sed forum quasi fugere videbatur. Hoc, ait servus, non faciunt isti; nunquam absunt à foro: nunquam eximuntur. Et ita se explicat ipse servus: *Ibi habitant, &c.* *Pistor.*

9. *Coctiores.*] *Coctiores* legendum & ridiculum dictu, *juru coctiorem*, *pro iurii doctiorem* dicere: quod urbanitate *Comica* conditum protulit, ambigui occasione usus. nam & *jus culinarium* coquitur; & *coctus ac recolitus* dicitur, qui in aliqua re tyro non est. *Turneb.*

10. *Lites serunt.*] Scripti habent, lites emunt. Et recte ita reposuit *Turnebus*. *Litium redemptores* intelligit, ac *depeñores* *litium*. *Horum* in jure fit mentio: *Salm.*

11. *Commendo.* Non opus legere cum eo pro commendo. Ambigue lusit servus. Dixerant *Advocati*, *Dite perdant*. Servulus nequam ut in eorum caput hoc male-dictum regereret, ita respondit, ut simul hanc imprecationem in eos retorque-ret,

Et bene & benigne facitis ; quom hero amanti operam datis.
Sed isti jam sciunt , negotii quid sit : Ag. omnem rem ordine.
Mi. Tum vos animum adyortite igitur. hunc vos lenonem Ly-
cum

15 Novistis. Ad. facile. Co. at ego poleum qua sit facie nescio.
Eum volo mihi demonstretis hominem. Ad. nos curabimus;
Satis præceptum. Ag. hic trecentos nummos numeratos ha-
bet.

Ad. Ergo nos inspicere oportet istuc aurum , Agorastocles ,
Ut sciamus quid dicamus mox pro testimonio.

20 Ag. Agite , inspicite : aurum est. Co. profecto , spectatores ,
Comicum :

Macerato hoc pingues fiunt auro in barbatia boves.

Verum ad hanc rem agundam Philippum est. Ad. ita nos assi-
mulabimus.

Co. Sed ita assimilatote, quasi ego sim peregrinus. Ad. scili-
cer,

Et quidem quasi tu nobiscum adveniens hodie oraveris :

25 Liberum ut commonstraremus tibi locum & voluptarium ;
Ubi ames , potes , pergræcere. Mi. heu, edepol mortales ma-
los !

Ag. Ego enim docui. Mi. quis te porro ? Co. agite , intro
abite , Agorastocles:

Né

ret ; & tamen illi hoc intelligere non possent, id dici raut saltem ipse excusare posset nihil tale à se dictum. Prima verba responsonis eo trahi possunt, vos quidem hercle, nempe dii perdant ; sed statim subjungit, commendo, ut intellectus defendere posset , se aliud dixisse. Quiqui, inquit, estis, certe vos commendo ; ut pote peritos & doctos juris , & litium creandarum. Deinde quod & bene ac benigne facerent, qui hero amanti hanc operam darent. Salmas. Commendo.] Sane in Acad. commendo qui qui tamen. Sed in neutro est Pall. qui haud dubie meliores. Sic enim prior, hercle quo meo quin n qui qui tamen : alter, hercle quo meo quam qui qui tamen. Unde videtur scribendum: Vos quidem hercule aquum, quom qui qui tamen. Quæ verba non carent ea ambi-

guitate , quam certum est. captasse Mil- phionem. Nam ræ Vos quidem hercule aquum, si referantur ad priora, intelligitur sub his, deos perdere : si ad posteriora; intelligitur, facitu, quum quicumque facitis & bene & benigne, quumque he- ro amanti datis operam. Gronovius.

20. Comicum.] Comicum aurum hic lupini sunt. Et sicut in Comœdia pro au- teis nummis annumerantur lupini, sic & pueri lupini/grana pro nummis soliti sunt habere ; atque numerare, & inter æs & lupinum parum distinguere : atque idem hodieque in Italia lusitantes pueri, eimentiri & æmulari lupinis nummos constat. Muret.

24. Nobisum adveniens hodie oraveris.] Nobisum orare, pro nos orare, archaiumus est. Turneb.

Qz

33. Cre-

Ne h̄ic vos mecum conspicetur leno: neu fallaciæ

Præpedimentum objiciatur. Mi. hic homo sapienter sapit.

30 Facite, quod jubet. AG. abeamus. sed vos! satis dictum' st?
Co. abi.

AG. Abeo, quæso, dii immortales. Co. quin abis? AG. abeo.
Mi. sapis.

Co. St! tace. AD. quid est? Co. fores hæ fecerunt magnum
flagitium modo.

AD. Quid id est flagitiū? Co. crepuerunt clare. AD. dī te perduint.
Pone nos recede. Co. fiat. AD. nos priores ibimus.

35 Co. Faciunt, scurræ quod consuērunt: pone sese homines
locant.

AG. Illic homo est qui egreditur leno. Co. bonus est: nam si-
milius malo est.

Jam nunc ego illi egredienti sanguinem exsugam procul.

33. Crepuerunt.] Alludit ad crepitum
ventris, qui non sine flagitio in cœtu ho-
minum editur. Lambin.

35. Scurra.] Vide notas Epid. a&e. 1.
sc. 1. & l. 13. Pone sese homines.] Qui an-
tecedunt, & alios sequi se jubent. Scur-
rae hic sunt homines urbani (quos as-
diu cives in Trin. vocat) militari homi-
num generi opponi antiquitus soliti: ut
& inferius a&e. 5. sc. 5. Lindebrogius.

36. Bonus est: nam similis, &c.] Hæc
quid sibi vellent, videntur ignorasse

interpretes. Ideo tacent. Sententia est.
Bonus leno est. Nam, quantum ex
vultu ejus colligo, similis malo, ma-
lus est. Bonus leno esse non potest, nisi
sit malus. Bonus leno ergo dicitur, ut
bonus futor, miles. Bonus enim non
tantum est, qui virtute excellit, sed qui
in eo quod facit, sive malum id, sive
bonum sit, virum sese & eximium præ-
stat. Ex ambigua significatione τὸ bo-
nus captatur jocus. Subintelligitur au-
tem, leno. Boxh.

ACTUS TERTII SCENA TERTIA.

LYCUS, ADVOCATI, COLLYBISCUS.

J Am istuc ego revertar, Miles: convivas volo

Reperite nobis commodos, qui una sient:

Interibi attulerint exta: atque eadem mulieres

Jam ab re divina credo apparebunt domi.

5 Sed quid huc tantum hominum incedunt? ecquidnam affe-
runt?

Etille chlamydatuſ quisnam est, qui ſequitur procul?

AD. Aetoli cives te ſalutamus, Lyce:

Quanquam hanc ſalutem ferimus inviti tibi,

Et quanquam bene volumus leviter lenonibus.

Ly. For-

2. Commados.] Facetos, urbanos. Vide Lamb. ad Horat. 4. Od. 8.

12. Ifsic

10 LY. Fortunati omnes sitis, quod certe scio.
Nec fore, nec fortunam id situram fieri.

AD. ISTIC EST THESAURUS stultis in lingua situs,
Ut quæstui habeant male loqui melioribus.

LY. VIAM QUI nescit, quâ deveniat ad mare,
15 Eum oportet amnem querere comitem sibi.

Ego male loquendi vobis nescivi viam :
Nunc vos mihi amnes estis : vos certum est sequi.
Si benedicetis, vostrâ ripâ vos sequar.
Si maledicetis, vostro gradiar limite.

20 AD. MALO BENEFACERE, tantundem est periculum ?
Quantum bono malefacere. LY. qui vero ? AD. scies.
MALO SI QUID benefacias, id beneficium interit.
Bono si quid malefacias, ætatem expedit.

LY. Facete dictum. sed quid istuc ad me attinet ?

25 AD. Quia nos honoris tui causâ huc ad te venimus.
Quanquam bene volumus leviter lenonibus.
LY. Si quid boni apportatis, habeo gratiam.
AD. Boni de nostro tibi nec ferimus, nec damus,
Neque pollicemur, neque adeo volumus datum.

30 LY. Credo hercle vobis, ita vostra est benignitas.
Sed quid nunc voltis ? AD. hunc chlamydatum quem vides,
Ei Mars iratus est. CO. capiti vostro istuc quidem.
AD. Hunc nunc, Lyce, ad te diripiendum adducimus.

CO. Cum præda hic hodie incedet venator domum.

35 Canes compellunt in plagas lepide Lycum.

LY. Quis hic est ? AD. nescimus nos istum quidem qui siet.

Nisi

12. *Istic est thesaurus, &c.*] Scita tentia in maledicos ac velut Scyllaos canes. Vide Cæl. Rhodig. Antiq. lect. lib. 15. cap. 25.

cile placatur, quin sui doloris pœnas repetiverit. Lambin.

15. *Amnem querere.*] Amnes enim & flumina ut ex mari nasci, ita in mare reverti & exonerare se creduntur. Boxhorn.

30. *Benignitas.*] Liberalitas. εἰρωτῶς dictum. L.

20. *Tantundem est periculum.*] Tantundem, idem ipsum, similitudo, figura ejusdem rei, de qua agitur. Ita Papias in Glossis. Et forte huc recessit. Boxh.

32. *Ei Mars iratus est.*] Neque Lambinus, neque Acidalius hic audiendi. Mars iratus illi dicitur, qui adversam bello fortunam expertus est. Talis hic fingitur, & apud Lenoneum distribuitur Collybiscus. Mox enim fingitur & dicitur; militem eum fuisse in Sparta ; inde aufugisse, quia oppidum capiebatur. Boxhorn.

23. *Ætatem expedit.*] Id est, diu durat. nam vir bonus injuste latus non fa-

34. *Co. Cum præda.*] Venationem ex sen-

Nisi dudum à mani ut ad portum processimus;

Atque istunc è navi exeunte oneraria

Videmus. adiit ad nos extemplo exiens;

40 Salutat: respondeamus. Co, mortales malos!

Ut ingrediuntur docte in sycophantiam!

Ly. Quid deinde? Ad. sermonem nobiscum ibi copulat,

Ait se peregrinum esse hujus signarum oppidi.

Locum sibi velle liberum præberier,

45 Ubi nequam faciat. nos hominem ad te adduximus.

Tu, si te dii amant, agere tuam rem occasio est.

Ly. Itane ille est cupiens? Ad. aurum habet? Ly. præda hæc
mea est.

Ad. Potare, amare volt. Ly. locum lepidum dabo.

Ad. At enim hic clam furtim esse volt, ne qui sciant,

50 Neve arbiter sit, nam hic latro in Sparta fuit,

Ut quidem ipse nobis dixit, apud regem Attalum,

Inde nunc aufugit, quoniam capitur oppidum.

Co. Nimis lepide de latrone, de Sparta optume.

Ly. Di deæque vobis multa bona dent, cum mihi

55 Et bene præcipitis, & bonam prædam datis.

Ad. Immo ut ipse nobis dixit, quo accures magis,

Trecentos nummos Philippos portat præsidii.

Ly. Rex sum, si ego illum hodie hominem ad me allexero.

Ad. Quin hic quidem tuus es? Ly. obsecro hercle hortamini,

Uc

sententia sibi successuram ait, semet
deixitiōs venatorem faciens; Advocato-
res, canes. Pistor.

46. Tu, si te dii amant.] Tu, si non
habet, quo referatur, non est novum. Sæ-
pe Plautus orditur iis casibus nominis
vel pronominis orationem, ut aliud ver-
bum destinasce responsurum videatur,
quam quod postea reddit. In quo imita-
tur sermonem quotidianum, non tam
negligenter, quam subito, ut res fert, ex
tempore & non ex præparato loquen-
tium. Id hic tamen haud quaquam tam
dure, quam interdum alibi. Nam quid
proclivius, quam illud Tu ita exaudire,
quasi sit, Heustu: vel audi tu: vel Tu me-
mendo: vel Tu vigila & vide quid agas.

Hæc interpretes jam viderunt: itaque
sero apparent cum suo Tumè Papia glo-
fis. Gronovius.

53. De Sparta optume.] Neque ad fla-
gra Spartancorum, neque ad furta auto-
rem puto allusisse. Latronis nomen hic
pro milite, ut alibi passim in Comœdia
Romana. Latronem, id est, militem in
Sparta fuisse significat, capto eo oppido
ad Attalum regem profugisse. Hic infra
ipse dicit se narraturum lenoni res Spar-
tiaticas. Et peregrinus Spartanus infra
vocatura act. 3. sc. 5. Salmas.

57. Præsidii.] Præsidium eleganter
pro commeatu five viatico positum,
quod fami arcendæ est. ut Perfa. act. 1.
sc. 3. Portare igitur nummos præsidii, est
in

60 Ut devortatur ad me in hospitium optumum.

AD. Neque nos hortari, neque dehortari decet
Hominem peregrinum : tuam rem tu ages, si sapis.
Nos tibi palumbem ad aream usque adduximus:
Nunc te illum melius capere, si captum esse vis.

65 Ly. Jamneitis? Co. quid, quod vobis mandavi, hospites?

AD. Cum illoc te melius tuam rem adolescens loqui.
Illic est ad istas res probus, quas queritas.
Co. Videre equidem vos vellem, cum huic aurum darem.
AD. Illinc procul nos istuc inspectabimus.

70 Co. Bonam dedistis mihi operam. Ly. it ad me lucrum.

Co. Illud quidem, quorsum asinus cedit calcibus.
Ly. Blande hominem compellabo. hospes hospitem
Salutat: salvom te advenire gaudeo.

Co. Multa tibi Di dent bona, cum me salvom esse vis.

75 Ly. Hospitium te ajunt queritare. Co. querito.

Ly. Ita illi dixerunt, qui hinc à me abierunt modo,
Te queritare à muscis. Co. minime gentium.

Ly. Quid ita? Co. quia à muscis si mihi hospitium quererem,
Adveniens huc irem in carcere rectâ viâ.

80 Ego id quero hospitium, ubi ego curer mollius,
Quam regi Antiocho oculi curari solent.

Ly. Edepol næ tibi possum illum festivum dare,
Siquidem potes esse pati te, in lerido loco,
In lecto lepide strato, lepidam mulierem

Com-

in commatum & sumptum secum ferre.

I. Gul. gnificat igitur, lucrum non proversum ad Lycum iterum, sed verius retrosum ab eodem abscessurum. Taubman.

68. *Videre, &c.*] Submissa voce loquitur. Taubm.

70. *It ad me lucrum.*] Varro: *Quod usque idem it, quod in aliquo confisit premium. idem usque it,* dictum vel de Præcone, qui semper vagatur, donec inveniet, in quo confisit premium: vel de mero, quæ semper ēπωλεῖ, & incerta est, donec in eo mancipe confisit, qui auctionem evicerit. Quo in significatu Plautus dicit, *It ad melucrum: nimirum, ut in eo confisit & quiescat.* Sealig.

71. *Quorsum asinus cedit calcibus.*] Asinus ferociens retro jactat calces. Si-

gnificat igitur, lucrum non proversum ad Lycum iterum, sed verius retrosum ab eodem abscessurum. Taubman.

77. *A musci.*] Parasitos &c ejusmodi nugas hominum, qui alienis conviviis non vocati supervenient, facete muscas vocarunt. Ita interpretandi hi versus, qui plerisq; ænigma videntur. Quærebant adolescentes hospitium à musci, id est, liberum ab arbitris & adventoribus. id enim supra *Advocati* dixerant. Addit deinde ludens de carcere. nam certe in carcere periculum non erat, ne qui invocatus veniret. Invenio ita locutos & Græcos. Lipsius.

81. *Antiocho oculi.*] Græca fabula eo tempore scripta est, quo Antiochus re-

§ 5 Complexum contrectare te. Co. is lenoviam,
 Ly. Ubi tu Leucadio, Lesbio, Thasio, Co.,
 Vetustate vino edentulo ætatem irriges:
 Ibi te replebo usque unguentum echeumatis.
 Quid multa verba? faciam, ubi tu laveris,

§ 6 Ibi ut balneator faciat unguentariam.

Sed hæc latrocinantur quæ ego dixi omnia.

Co. Quid ita! Ly. quia aurum poscunt præsentarium,

Co. Quin hercle accipere tu non mavis, quam ego dare.

Ly. Quin sequere me intro. Co. duc ergo me intro, addicatum tenes.

§ 5 Ad. Quid si evocemus huc foras Agorastoclem,
 Ut ipse testis sit sibi certissimus,
 Heus tu! qui furem captas, egredere ocius,
 Ut tute inspectes aurum lenoni dare.

gnabat. Oculi fortasse ægrotabat. Quod ex historia illorum temporum notum tunc poëta fuit. *Salmas.*

§ 7. *Vino edentulo.*] Lepide dictum, *Vinum sine dentibus*; quasi nimia vetustate. iisdem verbis Alexis Comicus: Εἰσαγγελία βρύσιον μέθη, ἐσαγγελία μέλανα. Ηὐδοὺς γέροντας ἐγγένειον συνεπεῖς.

Lipsius. Vinum vetus antiquis laudatum. In comparatione à senibus desumpta, edentulum vocat Plautus, quia ut senibus dentes excidunt, ita vinum vetustum sine dentibus est, id est, cruditatem acerbitatemque depositum. *Edentulus, sine dentibus.* Ita *Glossæ Papiræ. Boxhorn.*

§ 8. Quid multa verba? faciam, ubi tu

laveris, ibi.] Ita unguentis balneum, in quo lavabis, effluere faciam, ut non balneum verum, unguentarii officina potius videri possit. Et δοκοντὶ sermonis usitata est. Quid multa verba? Porro, facere unguentariam, ea ipsa legē dictum, qua & argentariam, topariam, vellaturam, medicinam facere, & pullariam. denique & scrutariam dictabant. *Douza.*

§ 9. *Latrocinantur.*] V. N. Milit. I. 1.

§ 9. *Duc ergo me.*] Argute alludit ad judiciorum consuetudinem, in quibus damnatus, si solvendo non sit, addicitur adversario, & ab illo domum abducitur. Asin. 5. 2. *Iudicatum me uxor abducit domum.* Nam abducendi verbum in ea sit proprium. *I. Gul.*

ACTUS TERTII SCENA QUARTA.

AGORASTOCLES, ADVOCATI, COLLYBISCUS, LYCUS.

Quid est? quid voltis, testes? Ad. specta ad dexteram. Tuus seruos aurum ipsi lenoni datat.

Co. Age, accipe hoc sis: hic sunt numerati aurei trecenti nummi, qui vocantur Philippei.

Hinc

§ Hinc me procura, propere hancē absūmi volo.

Ly. Edēpol fecisti prodigum promum tibi.

Age, eamus intro. Co. te sequor. Ly. age, age, ambula.

Ibique reliqua alia fabulabimur.

*I. Gul. ibi, quæ reliqua
alii fabulabimur.*

Co. Eadē m narrabo tibi rē Spartiaticas.

10 Ly. Quin sequere me ergo. Co. abduc intro. addictum tenes.

Ag. Quid nunc inīhi auctores estis? Ad. ut frugi sies.

Ag. Quid si animus esse non sinit? Ad. esto ut sinit.

Ag. Vidistis, leno cum aurum accepit? Ad. vidimus.

Ag. Eum vos esse meum servom scitis? Ad. scivimus.

15 AG. Rem aduersus populi saepe leges? Ad. scivimus.

AG. Hem, istac volo ergo vos commemorisse omnia,

Mox cum ad Prætorem usus veniet. Ad. meminerimus.

AG. Quid si recenti re ædīs pultem? Ad. censeo,

AG. Si pultem, non recludet. Ad. panem frangito.

20 AG. Si exierit leno, censetis hominem interrogem,

Meus servos si ad eum venerit, nec ne? Ad. quippini?

AD. Cum auri ducentis nummis Philippis. Ad. quippini?

AG. Ibi extemplo leno errabit. Ad. qua de re? AG. rogas?

Quia centum nummis minus dicetur. Ad. bene putas.

25 AG. Alium censembit queritari. Ad. scilicet.

AG. Extemplo denegabit. Ad. juratus quidem,

AG. Homo furti sese adstringer, Ad. haud dubium id quidem est.

AG. Quantum quantum ad eum erit delatum. Ad. quippini?

AG. Diespiter vos perdidit. Ad. te quippini?

AG. Ibo

6. *Prodigum promum.*] Non potuisti eligerre promum largiorem, quam ego sum. Lamb.

15. *Populi saepe leges.*] Non opus alia correptione hic verius habet, sed lectio tantum vetus reponidebet, quæ in meo Cantabrico Codice habetur; *Rem adversus populi esse leges.* Salmas.

19. *Panem frangito.*] Jocus est in voce pultem. Dixerat Agorastocles; *Si pultem non recludet.* Quid si pultem, & non apertiat? Advocati, tanquam pultem accusandi casu dixisset Adolescens, & de palte loqueretur, excipiunt; *panem frangito.* Id est, pedibus & pultando fores frangito, haud

aliter, quam panis frangitur? ubi puls nondatur. Mosenim veterum, *panem frangere.* Quod in Brixiensi editione legitur; *pede ades frangito,* glossa est, sive interpretantis *is panem frangito,* quomodo disertum legunt Mss. Pall. Boxhorn.

20. *Si exierit leno.*] Videtur moris fuisse, ut quem quis furem esse sciret, eum testibus presentibus interrogaret, Nunquid illa res apud illum esset; aut, Nunquid eam contreditasset? Si negaret, res testibus iisdem presentibus compriebatur: ut hoc loco: item Scena seq. AG. *Hoc age si l. &c. item aliquanto post:* AG. *Negasne apud te esse aurum, &c. Hot.*

Q 5 35. *lai-*

- 30 AG. Ibo & pultabo januam hanc. AD. ita quippini?
 AG. Tacendi tempus est: nam crepuerunt fores.
 Foras egredier video Lenonem Lycum.
 Adeste, quæso. AD. quippini? *quin si voles,*
 Operire capita, ne nos leno noverit,
 35 Qui illi malæ rei tantæ fuimus illices.

35. *Illices.*] Vide notas Asinar. act. 1. sc. 3. ¶ 68.

ACTUS TERTII SCENA QUINTA.
 LYCUS, AGORASTOCLES, ADVOCATI.

- Suspendant omnes nunc iam se haruspices.
 Quid ego illis posthac quod loquantur creduam?
 Qui in re divina dudum dicebant, mihi
 Malum damnumque maximum portendier,
 5 Is explicavi meam rem postilla lucro.
 AG. Salvos sis leno. LY. di te ament, Agorastocles.
 AG. Magis me benigne nunc salutas, quam antidhac.
 LY. Tranquillitas evenit, quasi navi in mari:
 UT CHNQUE EST VENTUS, exin velum vorti-
 tur.

- 10 AG. Valeant apud te quas volo, atque haud te yolo.
 LY. Valent ut postulatum est, verum non tibi.
 AG. Mitte ad me, sodes, hodie Adelphasium tuam,
 Die festo celebri nobilique Aphrodisis.
 LY. Calidum prandisti prandium hodie? dic mihi.
 15 AG. Quid jam? LY. quia os nunc frigefactas, cum rogas.

AG. Hoc

5. *I Se explicavi.*] Id est, extendi & quasi dilatavi, atque auxi. Sic Prolog. Amph. dixit, *expedire rationes.* Douza.
 9. *Utrumque est ventus.*] A quacumque parte ventus flat, ad eam velum vertitur. Ita qualis est Fortuna, Talis est hominum animus, vultus, oratio. V. N. Epid. 1. 1.

11. *Non tibi.*] Chlamydato enim has puellas jam pretio destinarat. Lamb.

13. *Die festo celebri.*] Non est ab interprete rō festo, ut putarunt. Sallustius in Bello Jugurthino: *in diem tertium consti- tuerunt, quod is festus celebratusq; per omnem*

Africam ludum & lasciviam magis quam formidinem ostentabat. Gronov.

15. *Nunc os frigefactas.*] Qui calidum prandet prandium, avide captata aura libenter os frigefactat, qui vero auram captat, nihil agit: sic Agorastocles nihil agit rogando ad se mitti Adelphasium. Sic putant se acute rem expedisse. Sane qui auram captat pro corpore, is nihil agit: sed qui auram captat, ut auram, nempe refrigerandi & recreandi sui causa, is profecto aliquid agit, & se restituifentit. Alio & commodius respicit Plautus. *Frigida dicuntur, in quibus parum est gratia,*

- AG. Hoc age si leno, servom esse audivi meum
Apud te. LY. apud me? nunquam factum reperies.
AG. Mentire. nam ad te venit, aurumque attulit.
Ita mihi renunciatum est, quibus credo satis.
- 20 LY. Malus es, captatum me advenis cum testibus.
Tuorum apud me nemo est, nec quicquam tui.
AG. Mementote illuc, Advocati. AD. meminimus.
LY. Ha ha he! iam teneo quid sit, perspexi modo.
Hi, qui illum dudum conciliaverunt mihi
- 25 Peregrinum Spartanum, id nunc his cerebrum uritur,
Me esse hos trecentos Philippos facturum lucri.
Nunc hunc inimicum quia esse sciverunt mihi,
Eum allegaverunt, suum qui servom diceret
Cum auro esse apud me. composita est fallacia,
- 30 Ut eo me privent, atque inter se dividant.
- L U P O A G N U M eripere postulant, nugas agunt.
AG. Negasne apud te esse aurum, nec servom meom?
LY. Nego: & negando, si quid refert, raving. Meurs. annuo.
AD. Peristi leno. nam iste est hujus villicus,
- 35 Quem tibi nos esse Spartiatem diximus,
Qui ad te trecentos modo Philippos detulit.
Idque adeo in isto aurum inest marsupio.
LY. Vae vostræ ætati! AD. id quidem in mundo est tuæ.
AG. Age, omitte aëtutum furcifer, marsupium:
- 40 Manifesto furest mihi. quæso hercle operam date,

Dum

gratia, salis, faciarum: sic frigidum schema, frigida urbanitas, Sic igitur & frigida qua sine gratia excipiuntur, pro fatuis, insulsis, inficetis audiuntur. Tam frigida, inquit, loqueris, ut si calido cibo raptim gustato guttur adussisses, ad hæc verba id refrigerare posses. Sic & Rudente, 5. 2. *Osalet tibi: nunc id frigesatas.* Similiter ludit Martialis 3. 25. Si temperari balneum cupu fervens, Rogat, lauetur, rhetorem Sabinejum: Neronianas in refrigerat thermas. Et Gnathæna Diphilo, οὐχέγν γ' ἔχεις τὸ λάκκον ὁμολογεύσθως, dicenti sic respondit: ταῦ σῶν δερμάτων γδ' ἐπιμελᾶς Eἰς αὐτὸν ἀεὶ τὸς περιόγεις ἐμβάλλομεν, apud Athene-

nænum lib. 13. Gronovius. *Frigesatas.*] J. Guliel. & Douza probant *frigidesatas*: qua voce, eodem plane sensu, usus in Rud. act. 5. 2. ¶ 39. *Osalet tibi!* nunc & *id frigesatas?*

24. *Hi, qui illum, &c.*] Ii, quorum opera hic Spartanus ad me venit, moleste jam ferunt, me hos CCC. Philippos lucifactorum esse: Illud autem, *hi*, non habet, quo referatur, more Comico. Turneb.

33. *Raving.*] Hoc est, contenta voce ad raving usque clamans pernegero. Turneb.

39. *Age, omitte.*] Hinc furem dici manifestum non posse, postrem in destinatum locum perlata, quamvis cum ipsa

Dum me videatis servom ab hoc abducere.
 Ly. Nunc pol ego perii certo, haud arbitrario.
 Consulto hoc factum est, mihi ut insidiae fierent.
 Sed quid ego dubito fugere hinc in malam crucem,
 45 Priusquam obtorto collo ad praetorem trahor?
 Eheu! quam ego habui ariolos aruspices,
 Qui si quid boni promittunt, pro spisso evenit:
 Id quod malis promittunt presentarium est.
 Nunc ibo, amicos consulam quo me modo
 50 Suspendere aequum censeant potissimum.

ipsa re deprehendatur: immo ne furem
 quidem esse: cum dolo malo rem alienam non contreditur, docet Hotomanus.

42. *Haud arbitrario.*] Non est, quod quisquam dicat se arbitrari me periisse,

sed potest hoc liquido dicere. L. Sticho 3.

2. *Perii plane, non obnoxie.* V. N. Am-

phit. I. 1.

45. *Obtorto collo.*] Rapere obtorto collo, est ueste ad collum prehensa gulam & fauces premere & angere, iisque adstrictis urgere & trahere. Turnebus.

47. *Pro spisso evenit.*] Id est, per quam tarde & fero. Turneb. lib. 39. 2.

50. *Suspendere.*] Non querit remedium mali, sed suspendi genus; quasi res omnia jam desperata.

ACTUS TERTII SCENA SEXTA.

AGORASTOCLES, COLLYBISCUS, ADVOCATI.

A Getu progredere, ut testes videant te ire istinc foras.
 Estne hic servos meus? Co. sum me hercle vero, Agorastocles.

Ag. Quid nunc scelesti leno? Ad. quicum litigas,
 Abscessit. Ag. utinam hinc abierit malam crucem!

5 Ad. Ita nos velle aequum est. Ag. cras subscribam homini dicam.

Co. Nunquid me? Ag. abscedas. sumas ornatum tuum.

Co. Non sum nequicquam miles factus: paululum

Prædæ intus feci, dum lenonis familia

Dormitat: extis sum satur factus probe.

10 Abscedam hinc intro. Ag. factum à vobis comiter.

Bonam dedistis, Advocati, operam mihi.

Cras mane, quæso, in Comitio estote obviam.

Tu

5. *Subscribam dicam.*] Vide notas Au-

lular. act. 4. sc. 10. ¶ sc. 30.

6. *Ornatum tuum.*] Villici; deposito
 hoc militari.

12. *Estate*

Tu sequere me intro. vos valete. AD. & tu vale.

Injuriam illic insignite postulat:

15 Nostro servire nos sibi censet cibo.

Verum ITA SUNT ISTI NOSTRI divites:

Si quid benefacias, levior plumâ est gratia:

Si quid peccatum est, plumbeas iras gerunt.

Domos abeamus nostras, sultis, nunc jam,

20 Quando id, quo rei operam deditimus, impetravimus,

Ut perderemus corruptorem civium.

12. *Estantebiam.*] Estote mihi pra- | Epid. 3. 3. de *Comitio*, *Menachm.*
fio: è mei dñi avaritiae. Notat *Donat.* in | act. 4. 2.
Phormion. Terent. act. 2. sc. 3. item | 14. *Insignite, &c.*] Agorastocles aper-
act. 2. sc. 1. *Adefse causa*, proprie dicun- | te à nobis rem in iustam postulat. V. N.
tur patroni & amici. Veteres enim ami- | Cal. extr.
cos pro testibus & advocatis posuerunt. | 18. *Plumbeas.*] Graves & diurnas.
Vide notas supra act. 1. sc. 1. § 7. Et | Lamb.

ACTUS QUARTI SCENA PRIMA.

M I L P H I O.

E Xpecto quo pacto meæ technæ processuræ sient.

E Studeo hunc lenonem perdere, velut meum herum misericordia macerat:

Is me autem porro verberat, incursat pugnis, calcibus:

SERVIRE AMANTI, misteria est, præsertim qui, quod amat, caret.

5 Attat! è fano recipere video se Syncerastum

Lenonis servum: quid habeat sermonis, auscultabo.

ACTUS QUARTI SCENA SECUNDA.

SYNCERASTUS. MILPHIO.

S Atis spectatum est Deos atque homines ejus negligere gratiam,

Cui homini herus est consimilis, velut ego habeo nunc hujusmodi.

Neque

2. C ui homini herus.] Oratio non sat tam voluit; Notum esse, deos ei infestos esse, qui herum habeat hero suo parum attendentis, qui loquatur. Hoc confimilem. *Lambin.*

s. *Lam.*

Neque perjurior, neque prior alter usquam est gentium :
Quam herus meus est: neque tam luteus, neque tam cœno
collitus.

5 Ita me Di ament, vel in lautumiis, vel in pistino mavelim
Agere ætatem, præpeditus latera forti ferro *mea*,
Quam apud lenonem hunc servitutem colere. quid illuc est
genus!

Quæ illuc hominum corruptelæ fiant! Di vostram fidem,
Quodvis genus ibi hominum videoas, quasi Acherontem ve-
neris.

10 Equitem, peditem, libertinum, furem ac fugiti- Mss. furem ad
fugitivum.
vum velis.

Verberatum, vinclum, addictum: qui habet quod det, ut
homo est,

Omnia genera recipiuntur: itaque in totis ædibus
Tenebræ, latebræ: bibitur, estur: quasi in popina, haud secus.
Ibi tu videoas literatas fictiles epistolas,

15 Pice signatas? nomina insunt cubitum longis literis.
Ita viniorum habemus nostræ delectum domi. I. Gul. yiva-
riorum.
Mi. Omnia edepol mira sunt, nisi herus hunc heredem facit,
Nam

5. *Lautumiis.*] Recte lautumias; quasi
λαυτομίαις. Lamb. *Lautumia* sicut loca
lapidibus cæsis exsæcta, in quæ noxiæ
damnari solebant. Cujusmodi erant la-
pidicinæ Syracusis in Sicilia. *Aſcon.*
Tadian.

14. *Epifolas.*] Testas seu amphoras
litteris inscriptas, *epifolas* *fictiles* appellat. Rud. *Urnæ litteratae;* & *enſiculus litteratus.* Vide interpretes ad illud Arbitrii:
ſtatiū allata sunt amphora vitrea diligenter gypſata, quarum in cervicibus pittacia erant affixa. Idem: *Scedium affixum ampullis*, cui inscripta etas vini. Quasigitur noster hic *epifolas* vocat; ille *m̄t̄r̄n̄ov*, & *scedium*: *Glossæ*, *Breves*, item *Epifolas breves*, & *modicas*: Horat. i.
Sat. 10. *Notas.* Ego litteratas epifolas hic
simpliciter intelligo, γεγραπτικὴ πονηρία Athenæ; quæ & uno verbo
ἐπισολαὶ sint diothæ. *Meurſ.*

15. *Nomina.*] Scil. Consulum, quibus
condita erant vina.

16. *Viniorum.*] Est à te militari
quaſita tralatio in voce *Delectum*. Eo
dico, ne quis forte de vasorum viniorum
multitudine Syncerastum loquiatu-
met, à Lambino inductus. *Douza.*

17. *Nisi hunc heredem facit.*] Invehun-
tur in incitiam illorum, qui ex hoc
loco collegunt, qui vivos ludant,
ab iis hæredes plerumque scribi. Ipsi
sic interpretantur: mirum, si hujus
herus Ieno Lycus, qui haud dubie
fallaciis meis jam moritur & interit;
hunc servum non facit hæfedem: ita
magnifica in hujus vel ut mortui lau-
dem meditatur: credibile autem à ne-
mine mortuum impensius laudari,
quam ab eo. qui est hæres institutus.
Et hoc parum scite. Non enim qua-
vis laudes & sermones honestos respi-
cit auctor, sed proprie laudationes fu-
nebres, quæ defunctis honoratis viris
siebant pro Roſtris, quod officium ple-
rumque peragebant hæredes. Sic Ti-
be-

Nam is quidem illi , ut meditatur , verba facit emortuo.

Et adire lubet hominem , & autem nimis eum *Mff. Samb.
equinimis eum.*
aufculto libens.

20 Sy. Hæc cum hic video fieri , crucior pretiis emptos maxumis ,
Apud nos expeculatos servos fieri suis heris.
Sed ad postremum nihil appetet. **MALE PARTUM
DISPERIT.**

Mi. Proinde habet hic orationem , quasi ipse sit frugi bonæ ,
Qui ipsus hercle ignaviorem potis est facere ignaviam.

25 Sy. Nunc domum hæc ab æde Veneris refero vasa , ubi hostiis

Herus nequivit propitiare Venerem suo festo die.

Mi. Lepidam Venerem ! Sy. nam meretrices nostræ primis hostiis

Venerem placavere extemlo. Mi. ô lepidam Venerem denuo!

Sy. Nunc domum ibo. Mi. heus , Synceraste. Sy. Synceratum qui vocat ?

30 Mi. Tuus amicus. Sy. haud amice facis , qui cum onere offeras moram.

Mi. At ob hanc rem tibi reddam operam , ubi voles , ubi jusseras : Habe rem pactam . Sy. si futurum est , do tibi operam hanc.

Mi. quomodo ?

Sy. Ut enim ubi mihi vapulandum est , tu corium sufferas.

Mi. Apage.

berius novem annos natus defunctum patrem pro Rostris laudavit , Caligula Tiberium , Claudium Nero. Omnia mira sunt , inquit , nisi Lycus jam moriens (abierat enim cum his verbis : *amicos consulam , quo me modo suspendere eorum censeant potissimum*) eoque testamentum ordinans , hunc cum maxime hæredem facit : nam , ut loquitur , videtur secum meditari & commentari , quomodo mox eum , quem effteretur , laudaturus sit. Gronov.

24. *Facere ignaviam.*] Qui ipsam Ignaviam id docere posset , quo ipsa fieri posset ignavior. Boxhorn.

27. *Primus hostius.*] Hoc vult dicere (de quo tamen Lambinus verbum nul-

lum ; haud magis utique , quam si Agenoriz , non Veneris sacris operatus litasset) Adelphasium & Anterasilem Aphrodisis Venerem sibi fecisse volente in propitiā , id est , litasse , pacemque à patrona sua ac veniam impetrasse haud gravatim , idque *Primus* , hoc est , Pracitaneus hostius , neque iis , succidaneas subiici porro opus fuisset. vide Festum. Douza.

33. *Corium.*] Tuum pro me tergum supponas. Ita Lambinus , & eum sequit alii , sed pessime , interpretantur. *Corius* hic significat flagellum ex corio bubulo confectum. Ita supra , act. 3. *Tres facile corios contrivisti bubulos.* Alibi : *Iam tibi quis meritis crassus corius redditus est.* Boxhorn.

34. *To*

Ml. Apage. Sy. nescio quid viri sis. Ml. malus sum. Sy. tibi sis. Ml. te volo;

35 Sy. At onus urget. Ml. at tu appone, & respice ad me. Sy. fecero:

Quanquam haud otium cst. Ml. salvos sis, Synceraste. Sy. ô Milphio,

Dì omnes deæque ament! Ml. quemnam hominem? Sy. nec te, nec me, Milphio:

Neque herum meum adeo. Ml. quem ament igitur? Sy. alium quemlibet.

Nam nostrorum nemo dignus est. Ml. lepide loquiere. Sy. me decet.

40 Ml. Quid agis? Sy. facio quod manifesto mœchi haud ferme solent.

Ml. Quid id est? Sy. refero vasa salva. Ml. di te & tuum herum perduint.

Sy. Me non perdant. illum ut perdant facere possim, si velim, Meum herum ut perdant: ni mihi metuam, Milphio. Ml. quid id est? cedo.

Sy. Malus es. Ml. malus sum. Sy. male mihi est. Ml. memorandum! esse aliter decet.

Quid

34. *Tevolo.*] Et hic jocüs est ex ambiguitate, qua sape ludit Plautus. Hac enim verba ad præcedentia relata, significant: Te volo tibi malum esse, tibi ipsum jumento tuo atcessere supplicium: &, ut solent, utque accipit servus alter, te volo conventum. *Gronovius.*

41. *Vasa.*] Facete ludit in ambiguo. Nam & *vasa* omne instrumentum & suppelætum significant, & eam partem, quæ honeste interque res serias nominari non potest; quamque dea Bona à scelto suo exulare voluit. hinc *bene vasato* *Lamprid.* dixit *probe mutoniates*. In Carmine libero:

Hic legimus Cireen Atlantiadensemque Callypso.

Grandia Dulichti vasa tulisse viri.

Plerumque autem accidebat, ut mœchis *επειρήφωφ* deprehensis virilia amputarentur. *Turneb.*

42. *Me non perdant.*] Haec scriptuta est veterimorum librorum. Neque causa erat, cur eam sollicitarent eruditii. Dixerat Milphio; Dii te & herum tuum perdant. Responderet Syncerastus; Imo me Dii non perdent, ut mea superstitionis, florentis, & non perditio opera; perdere possint hierumi meum. In mea enim manu est, perdere posse herum, si velim. *Boëthius.*

44. *Malus sum.*] Non iniuria notantur interpres, quod otiosè hoc prætermittant. Sed qui notat, numquid ipse diligentior? Ludit, inquit, in vocabulo *malus*. Tu putas me esse malum; male tibi velle: ego autem malus sum; id est, tam mutus, quam malus in navi; quasi *Malonautico* dixeris, sit idem quod *Lapidii* dixeris. Quis hoc expectasset! aut quis inventisset alius? Quare autem non *malus* in silva potius quam *malus* in navi. At tu, si nugarum poenitet, lege mecum: *Malis*

45 Quid est quod male sit? quo dōni est quod edis, quod ames
affatim,

Neque triobulum ullum amicæ das, & ductas gratiis.

Sy. Diespiter me sic amabit. Mi. ut quidem edepol dignus es.

Sy. Ut ego hanc familiam interire cupio. Mi. adde operam,
si cupis.

Sy. S I N E P E N N I S volare haud facile'st. meæ alæ penas
non habent.

50 Mi. Nolito edepol devellisse, jam his duobus mensibus
Volucres tibi erunt tuæ hirquinæ. Sy. i in malam rem. Mi. i tu
atque herus.

Sy. Verum enim qui homo eum norit, cito homo Grun. qui modo
un. norit.

Taci.

Malis sum. Dixerat ante idem Milphio
¶l. 34. *Malus sum:* quemadmodum in
Cistellaria quoque de se servus 4. 2. Bo-
na fœmina & malus masculus volunt te.
Hoc nunc ei reddit alter: Non audeo ap-
pud te confiteri: *malus ei.* Respondet ille:
Sic sum malus, sed malis; non bonis sive
omnino sive ad commodum mihi hero-
que meo negotium. Sic infata: *Potius tu
fieri subdolis.* Ha. *Inimico possum.* Gron.
Memorandum.] Mirantur hoc non place-
re, cum sit venustissimum, si absque di-
stinctione cum sequentibus conjunga-
tur, id quod memoraturus es, in quo
tibi male est, decet esse aliter, decet esse
benefici tibi, non male. Sed non habebant
affluetas autes *Ionianus* Romano, quem
adamarunt Comici. Hac ipsa fabula 5. 2.
Memorandum mihi, si novi forte. Ennius
apud Ciceronem 4. Acad. Iteradum ea-
dem met ista mihi. Et Cicefo 2. Tusc. Itera-
dum eadem ista mihi: non enim intelligo.
Habet & lib. 14. ad Attic. 14. Quæ le-
quantur, per interrogationem sunt le-
genda: esse aliter decet? Et ludit iterum
duplici sententia; nimis, an debet
tibialiter esse, quam esse tibi dicis, sive
male? & an decet tibi aliter esse, quam
est, cui tam benefit? Prior sensus, si
referas ad præcedentia: posterior, si ad
sequentia: quibus efficit, ut alter priorem
sensum non animadvertis. *Gronovius.*

Tom. I.

45. *Quoi domi est, quod.*] Habitabat
erit Syncerastus apud Lenonem. Li-
piss.

50. *Nolito edepol devellisse.*] Nequam
plagitriba, præter omnem expecta-
tionem, ex docti dicti insolentia ri-
sum aucupatut, alludens ad pilos su-
balares, id est, primam illam & mu-
steam sub alis sive axillis erumpentem
lanuginem, quem florem vocat Ma-
ro; quas axillas puer ille in vestis alio-
vorsum applicatas pennarum inopiam
pati, Adagionis specie fuerat conque-
itus; easque ipsas brevi fore auguratur,
ut volucres fiant, id est, flore illo Vir-
giliano, veluti plumis quibusdam, ve-
fiantur. *Hircinas* contemptim appellat,
ad *hircum* subalarem oblique respiciens.
Douz.

52. *Qui homo eum norit.*] Quare vul-
gata lectio est insulissima? An quia
non potest intelligi ab eo cito homo per-
verti potest. Ita tamen supra 3. 6. Ita mihi
renunciatum est, quibus credo satis.
Ubijuxta subaudimus ab illi. Persa 2. 1.
Ejus auris, quæ mandata sunt, onera-
bo. Certe si vox homo iteranda est (ut
quum legunt, *Qui hominem*) longe me-
lius dealio hic, de alio illic, quam de
eodem pronuntiatur. *Domi & domo non*
habent hic locum: *modo non est necesse.*
Gronov.

R.

54. T 4-

Mi. Quid jam? Sy. quasi tu tacere quicquam potis sis. Mi. re-
ctius.

55 Tacitus tibi resistam, quam quod dictum est malæ mulieri.

Sy. Animūn inducam facile, ut tibi istuc credam, ni te no-
verim.

Mi. Crede audacter meo periculo. Sy. male credam, & cre-
dam tamen.

Mi. Scin' tu herum tuum meo hero esse inimicum capitalem?
Sy. scio.

Mi. Propter amorem. Sy. omnem operam perdis. Mi. quid
jam? Sy. quia doctum doces.

60 Mi. Quid ergo dubitas, quin lubenter tuo hero meus quod
possit

Facere, faciat male, ejus merito: tum autem si quid tu adjuvas,
Eo facilius poterit facere. Sy. at ego hoc metuo Milphio.

65 Mi. Quid est quod metuas? Sy. dum hero insidias parem, ne
à te perdeam:

Si herus meus me esse locutum cuiquam mortali sciat,
Continuo is me ex Syncerasto crurifragium fecerit.

70 Mi. Nihilquam edepol mortalibusquisquam fiet è me certior,
Nisi hero meo uni indicā flo, atque ei quoque, ut ne enunciet

Id

34. *Tacitus tibi resistam, quam quod.*] Nihil mutandum nisi scribatur, *Tacitus*, ut jam placuit doctis. Sed nihil necesse est. Subaudiendum, magis, ut saxe, præcipue cum sequitur quam. *Tacitus magis tibi resistam.* Resistere est perseverare, & stare in loco. Ut apud Poëtani saxe resistere equos, de equis qui ab incessu defi-
stant & stant. Resistere eodem sensu acci-
pitur. *Dum resistat barbarus Hector;* dum
resistit, & in propugnando persistit ac
perseverat. Ita enim resistere pro persever-
re accipitur, ut remittere pro permittere
apud *Tacitum* & alios. Quod doctis jam
notatum. *Salmas.* *Resistus tacitus.*] Nec
Tacitus est legendum, nec in ῥῳ *Tacitus*
ῥῳ *magis* intelligendum. nam ejus vicem
hic adeſt ῥῳ *Rectius*, in quo adverbium
illud continetur: est enim idem quod
magis recte. *Resistam* eti habent codices,
& potest explicari, malo tamen cum
Palmerio & Acidalio *remfistam*, ut infra

act. 5. 2. *Suam rem sibi salvam fistam.* Rem, quamcunque credideris, tacitus
tibi recte servabo (nam quod fisti & red-
hiberi potest, servetur necesse est) magis
hercle quam, quod dictum est malæ mu-
lieri, servatur. Nec tamen repugnem, si
malis, *Tacitum tibi resistam*, vel *Tacitam*
tibi rem fistam. *Gronovius.*

362. *Parem, ne à te perdeam.*] Admitto
Parci paritem, quum Miss. ambo paritem;
Et exitat hoc verbum Pseudolo l. 5. Per
dolos dolos paritas, ut auferas à me. Dein
lego, ne à te pendeam. Id est, ne salus
mea non sua nitatur vi, sed ex te suspen-
sat: in tua potestate, in tuis manibus
sit, me quando velis perdere. Petronius:
Sine quo non potes vivere? ex cujus osculo
pendes? Simul alludit ad supplicium ser-
vorum, qui pendentes plestebantur. Ut
sit, ne tua opera & beneficio, quoties ti-
bi lobebit, pendeam, sive in cruce sive ad
vapulandum. *Gronovius.*

76. Duas

Id est facinus ex te ortum. Sy. male credam, & credam tamen.

Sed hoc tu tecum tacitum habeto. Mi. Fidei non melius creditur.

Loquere, locus occasioque est, libere: hic soli sumus.

70 Sy. Herus si tuus volet facere frugem, meum herum perdet.

Mi. qui id potest?

Sy. Facile. Mi. fac ergo id facile noscam, ut ille possit noscere.

Sy. Quia Adelphasium, quam herus deamat tuus, ingenua est.

Mi. quo modo?

Sy. Eodem, quo soror illius altera Anterastilis. Mi. sed qui id credam? Sy. quia.

Illa semit in Anaclorio parvolas, duodeviginti minis,

75 De prædone Siculo. Mi. quanti? Sy. duodeviginti minis,

Mi. Duas illas? Sy. nutricem earum tertiam.

Et ille qui eas vendebat, dixit se furtivas vendere:

Ingenuas Carthagine ajebat esse. Mi. Di vostram fidem!

Nimium lepidum memoras facinus: nam herus meus Agora-

stocles

80 Ibidem gnatus, inde surreptus fere sexennis, postibi

Qui eum surripuit, huc devexit, meoque hero eum hic vendidit.

Is in divitias homo adoptavit hunc, cum diem obiit suum.

Sy. Omnia memoras. quo id facilius fiat, manu eas asserat

Suas populares, liberali causâ. Mi. tacitus tace modo.

85 Sy. Profecto AD INCITAS LENONEM REDIGET,

si eas abduxerit.

Mi. Quin

76. *Duas illi, &c.*] Camerariana; duas illas tanti queso emit. Sy. nutricem, &c. quod auctoris arbitror geminum ermanum, mutabam in *Duas illas tanti usq;*? Sy. imo & nutricem earum terram, hoc sensu: Quod tu miraris, duas tam vili emptas; accessit etiam terra: ita ut tres venierint octodecim miles: cum solemine alias pretium unius, minimum, triginta. *Acidal.*

84. *Liberali caussa.*] Adserat eas in pertatem caussa liberali, id est, judicio u actione de libertate. Ter. Adelph.

act. 2. sc. 1. *Nam ego illam liberali assero caussa manu.* ad quem locum Donatus; Ordo est: Ego liberali caussa manu assero. Et sunt juris verba, à quibus etiam *Assertores* dicuntur, vindices alienæ libertatis. nam & caussa ipsa *Liberali* dicitur, quæ actionem in se continet Libertatis. Ita Glossar. Fest. & 12. Tabb. *Liberali manu asserere*, est liberali iudicio natalibus restituere, καρπίζειν: & *Assertor*, *vindex*, καρπίζεις; & Gloss. καρποῦσ, *Vindicta*, *Assertio*. inde καρπταί, vindicia secundum libertatem.

Mi. Quin prius disperibit faxo, quam unam calcem civerit.
Ita paratum est. Sy. ita Di faxint, ne apud lenonem hunc ser-
viam.

Mi. Quin hercle collibertus meus faxo eris, si Di volent.

Sy. Ita Di faxint. nunquid aliud me morare, Milphio?

90 Mi. Valeas, beneque ut tibi sit. Sy. pol istuc tibi & hero tuo est
in manu.

Vale, & haec cura, clanculum ut sint dicta. Mi. non dictum est.
vale.

Sy. At enim nihil est, nisi, dum calet, hoc agitur. Mi. lepidus,
cum mones:

Et hoc ita fiet. Sy. proba materies data est, si probum adhibes
fabrum.

Mi. Potin' ut taceas? Sy. taceo atque abeo. Mi. mihi commo-
ditatem creas.

95 Illic hinc abiit. Di immortales meum herum servatum vo-
lunt,

Et hunc disperditum lenonem: tantum eum instat exitii.

Satine, priusquam unum est injectum telum, tuum instat al-
terum!

Ibo intro, haec ut meo hero memorem. nam huc si ante ædes
sevocabem,

Quæque audivisti modo, nunc si eadem hic iterem, inscritias. 100
Hero uni potius intus ero odio, quam hic sim vobis omnibus.

Di immortales, quanta advenit calainitas

Hodie ad hunc lenonem! sed ego nunc est, cum memoror.
Id negotium institutum est, non datur cessatio.

Nam

86. *Unam calcem.*] De his dicemus in Trin. act. 2. sc. 4. ¶ 136. Quibus haec licet adjicias ex Scalig. Apud Gra-
cos, inquit, alia erat tabula calculorum:
quippe quinque linearum. Itaque non in
ultimis lineis erant inciti calculi, sed in
media. Quare cum alteruter ex lusoribus
ad incitam lineam cogeretur, tunc mo-
vebat calculum ab eadem media linea,
hoc dicto, καὶ ἀπὸ τοῦτο: nam linea
illa vocabatur τετράς: *Calcem enim vocat
hic calculum*; alluditque ad Proverbium
quod usurpavit. Et ita Lucilius: *Nan-*

*machiam licet hac, inquam, alveolumque
putare, Et calces, nam calces hic calculi
manifesto. Festus: Calces, qui per diminu-
tionem vocantur calculi. Vides ergo, quo-
modo Pl. dixerit, Ciere calces. καὶ εἴ τις
περιέσει.*

92. *Dum calet.*] Dum recens est; &
occasio præsto. Tralatio à ferro, quod,
dum calet, tundendum est: ubi refrixit,
frustra cuditur. Lamb.

100. *Intus ero odio.*] Non erat Mil-
phio, narratus rem gratam hero, ei
odio futurus, sed spectatoribus vel audi-
toii

Nam & hoc nocte consulendum quod modo concretum est,

150 Et illud autem inserviendum est consilium vernaculum.

Remora si sit, qui malam rem mihi det, merito fecerit.

Nunc intro ibo: dum herus advenit à foro, opperiar domini.

toribus rem jam dictam repetendo, ut
crambe bis cocta ingrata est. Putem
proinde legendum; Hero uni potius intus
ego; nempe memorabo; odio quam hic,
repetendo scilicet, quæ jam auditis, sim
vobis omnibus. Boxhorn. Intus ero odio.]

Distinguunt: Hero uni potius intus ero,
(quod sit, memorabo) odio quam hic: ne-
que enim qui rem gratam narraturus
erat, hero poterat odio esse. Immo & qui
rem gratiam narrat, eadem sibi incul-
cando, tundendo, sollicitando, ut occa-
sione utaris, potest esse odio. An non
apud Terentium? Ohe, jam define deos,

uxor, gratulando obrundere, Tuum esse in-
ventum gratum: nisi illos tuo ex ingenio
judicas, Ut nihil credas intelligere, nisi si
idem dictum est certes. Quid autem ter-
munculi, esse hero intus pro memorare.
Gronovius.

ros. Vernaculum.] Id est, domesti-
cum illud & à nobis natum consilium,
à me servo adjuvandum. Ita Cic. crimen
domesticum ac vernaculum. Id. sapor ve-
naculus. Id. vernacula festivitas, id est,
domestica. Varro: verbum vernaculum
ac domini natum. Id. vinum, item nra ver-
nacula.

ACTUS QUINTI SCENA PRIMA.

HANNON loquitur Punico.

Y Thalonim, vualonuth si chorathisima comfyth,
Chym lachchuny munys thalmyctibari imisci
Liphon canet byth bymuthii ad ædin bynuthii.
Bytnarob syllo homalonin uby misyrthoho
5 Bythlym mothym noëtothii nelechanti daschmachon
Ylidele brim tyfel yth chylys choi, tem, liphul

Uth

Y Thalonim, vualonuth.] Punico hæc
scripta erant sine punctis vocali-
is, ut & Hebræa sive Phœnicia omnia.
brarii vero vocales pro ingenii & eru-
tionis suæ modulo substituerunt, falso-
pius quam factum vellem. Sunt au-
m restringenda Latinis literis, & distin-
tenda ad hunc modum:
eth alonim, valonoth, seior eth iſi ma-
cum soth:
yni lachchu, uultmimi, Sty almoth ibar-
ti mischi:
phoc anethy bymi Thu ad edin, bymi
Thu,
rnarob, syllo hem alonim, ubymisj,
tohu:
hym orbynosh athu: nelech an ta das
machon?

Eſod elle? brum tyfeloth chyli, ſcontemli,
phol
Eth barim. Ys diber noth co noth Agora-
ſtoles:
Uthemuna tchy chora. ſed uoch, ſoth
noſe,
Bynnu. Dchi li ibi gebulim, lasbit thu-
mi:
Bady al ethe ra, ennyn, vaflym mincoth
nijſim
Et alonim valonoth: ſeccarati miſi attic,
umaffe,
Conco biti miabel lo cutinibe ani: lo lacu
tchina, anus is.
Hoi cefi, lec po, naſſeathid amas, con al
emum diber Tefelon, ob, uſhume:
Celtum: comucra: lu enu: et oni man oſe:
ubar banthy ach Aristoclem.

Uth bynim ysditut thinno cuth nu Agorastocles
 Y the manet ihy chyrsae lycoch sith naflo
 Byuni id chilluhili gubylin lasibit thim
 10 Bodyalyt herayn nyn nuys lym moncoth lusim
 Exanolim volanus succuratum misti atticum esse
 Concubitum à bello cutius beant lalacant chona enus es
 Hujec silec panesse athidamascon alem induberte felonon bu-
 thume
 Celum comuctro lueni, at enim avoso uber bent hyach Aristoc-
 lem
 15 Et te se aneche naſoſtelia elicos alemis duberter mi compſ ve-
 ſpiti
 Aodeanec lictor bodes jussum limnim colus
 Deos deasque veneror, qui hanc urbeſ colunt
 Ut, quod de meā re huſ veni, rite venerim.
 Measque ut gnatas, & mei fratris filium,

Re-

At, affena chiuſot, elialeni, coſa lenum
 diber termi, cai: upſu aspoti:
 Eod eaſec lictor bo deſi aſſam limnim
 coles.

Latine ita reddas licet;
 Inclinate & adortite, ô DI Deaque, quo-
 rum ſub numine viri hujus civitatuſ
 ſunt:
 Deprecationem & integratatem meam acci-
 pite. Dua filia generavi, robur meum:
 Fato impulſus feci ut irent ſingulis Deorum
 diebus festi ad horſos,
 Cum gaudio multo quod conturbavit Deus,
 & in die cantii ſuit vacuitas:
 Fuella ſurprepta abierunt: Quonam ibo tha-
 lamos omnes calcans?
 Ubi eſt qui illas rapuit? ut tollam ineptitudi-
 nes doloruſ mei, qui quaſi fructus pro-
 ducit mihi gignere & educare
 Liberos. Dixerunt hic pro certo habitare
 Agorastoclem:

Eſt hospitali ueffera, Saturni imago, (hanc
 fero)
 Inter nos: Eſto aliquis finis itineris mei,
 quo tandem integrati mea requies con-
 cedatur:
 Ne ſolus, & miſer afflictus que errerem huſc,
 illuc, quin potius in libertate mea innoveret,

& rependam dona & oblationes
 DIS Deabusque, quos in uocāvi consultore
 & adjutores mihi,
 Ad luſtrandum domum meam à dolore, qui
 affectus ſum cum illos laudarem. Sea
 orationem non acceperunt; afflittiſimus
 que ſum & animum deſpondeo.

Opes mea, huſ veni: & qui me cumquā
 manet labor, perferre facito, animos ſu-
 me à veritate oraculi & reſponſorum De-
 Tauri, à diuinationibus, & oſtentis, pro-
 digiisque:

Numero adimplere: erige te, & precar
 Utinam exaudiant: faceſſat dolor à patre
 religioſo, & dignoſcam fratris filium
 Aristoclem:
 Attente audi lamentationem iſtam, Deu-
 mea potentia, festina ad veritatem verb
 exaltationis mea, ô Deus, & eſſabun
 ſterquilinia mea.

Ecce deinceps de meis facultatibus honoren-
 habebo, ſacrificans far DIS omnibus, &
 laudans.

Ita Petitus lib. 2. Miscellaneorum, c. 2
 quem interpretationis hujus ſuę ratio-
 nem reddentem vide.

19. Fratris filium,] Agorastoclem Ja-
 chonis fratris filium.

25. Teſſi

20 Reperire me sritis: dii vostram fidem!

Quæ mihi surreptæ sunt, & fratri filium.

Sed hic mihi antehac hospes Antidaimas fuit.

Eum fecisse ajunt, sibi quod faciendum fuit.

Ejus filium hic prædicant esse Agorastoclem:

25 Deum hospitalem ac tesseram mecum fero:

In hisce habitare monstratu'st regionibus.

Hos percontabor, qui huc egrediuntur foras.

25. *Tesseram.*] Apud antiquos hospita erant privata; quæ magna erat necessitudo. Propter ea hospitium persæpe pro amicitia ponitur. Fuit autem antiqui moris tesseram dari hospitibus dimidiatam, quam quicumque attulisset ad hospitem, continuo agnosciposset & hospitio ex-

cipi, tanquam amicus & vetus hospes. Hoc autem jus necessitudinis ad posteros transibat: propterea tesseram hospitalem diligenter adservabant. Qui autem jus hospitiæ violabat, is tesseram hospitalem confregisse dicebatur: ut Cist. 2. 1. Budæus.

ACTUS QUINTI SCENA SECUNDA.

AGORASTOCLES, MILPHIO, HANNO.

A In' tutibili dixe Syncerastum, Milphio,

Has esse ingenuas ambas surreptitias

Carthaginiensis? Mi. ajo, &, si frugi esse vis,

Eas liberali iam afferes caufâ manu.

5 Nam tuum flagitium' st tuas populareis te pati

Servite ante oculos, domi quæ fuerint liberæ.

Ha. Pro dì immortales obsecro vostram fidem!

Creta est profecto horum hominum oratio.

Quam orationeim hanc aures dulcem devorant!

10 Ut mihi abstenserunt omnem sorditudinem!

Ag. Si ad eam rem testis habeam, faciam quod jubes.

Mi. Quid tu mihi testis? quin tu insistis fortiter.

Aliqua fortuna fuerit adjutrix tibi.

Ag. INCIPERE MULTO EST, quam impetrare,
facilius.

15 Mi-

8. *Cretam.*] Nego cretam per appositionem sumi pro sermone candido & fausto. Arbitror potius Pœnum dicere, orationem Agorastoclis & Milph. eandem vim habere, quam creta. nam ut ea emaculantur vestes, sic illa omnes animo suo ablutas sordes. Jam creta for-

didas vestes nitidati solitas, scitur ex Plin. lib. 35. 15. & 17. Gruter.

14. *Impetrare.*] Impetrare ad exitum perducere sive consuminare est. Impetrare & perpetrare ab antiquo verbo patro derivata sunt. Patrare est consuminare; itaque Patratio, rei Veneræ consuminatio

15 Mi. Sed quænam illæc est avis, quæ huc cùm tunicis advenire
Numnam it à balneis circumductus pallio?
Facies quidein edepol * * *
Servos quidem edepol veteres antiquosque
habet.

Lamb. è Mf. Facies qui-
dem edepol Punica est,
gugga est homo.

16 Ag. Quis scis? Mi. viden' homines sarcinatos consequi?
20 Atque, ut opinor, digitos in manibus non habent.

Ag. Quid iam? Mi. quia incedunt cum annulatis auribus:
Adibo hosce, atque appellabo Punice.
Si respondebunt, Punice pergam loqui:
Si non; tum ad horum mores linguam vortero.

25 Quid ait tu? ecquid adhuc commenisti Punice?
Ag. Nihil edepol. nam qui scire potui, dic mihi,
Qui illinc sexennis perierim Cathagine?
Ha. Pro di immortales! plurimi ad hunc modum
Periere pueri liberi Carthaginem.

30 Mi. Quid ait tu? Ag. quid vis? Mi. vin' appelle hunc Pu-
nice?

Ag. An scis? Mi. nullus me est hodie Pœnus Punior,
Ag. Adi atque appella. quid velit, quid venerit,
Quis sit, quojatis, unde sit: ne parseris.
Mi. Avo, quojates estis? aut quo ex oppido?

35 Ha. Hanno muthumballe bechadreanech.

Ag. Quid ait? Mi. Hannonem sese ait Carthaginem?
Carthaginiensem Muthumballis filium.

Ha. Avo, Mi. salutat. Ha. donni. Mi. doni volt tibi

Dare

gio dicta est: hinc Patres: quod patratio-
ne peracta filios procreassen; teste Iſi-
dora, & Cornuto ad illud Persii;

— Patranti fractus ocello.

Glossar. vetus: Patrat, μετατη. Durand.

15. Avis.] Aven nominat Pœnum,
ob manicas alarum instar utrinque pen-
siles libereque fluentes. Manicas autem
tunicas probro verti, diximus Pseudolo.
Taubman.

18. Servos veteres antiquosque.] V. N.
Mostell. 2. 2. 45.

19. Quis scis?] Ajebat Milphio, servos
illi Pœno vetulos esse: id unde sciat ro-

gatus, ipsos homines commonstrat cum
sarcinis sequentes. Jocatur autem in
schema sarcinatorum, qui sub onere cur-
vi incedentes, videntur senes assimilare
ætatis pondere, quasi Ætna depresso.
Acidal.

21. Annulatis auribus.] Male audiebant
apud Romanos barbari præfertim Pœni,
qui aures perforatas habebant, neque
mediocriter eos aversabantur. Lucilius:

Negquam est, aurum aures eius vehe-
mentius ambit.

Unde jocus Cic. in Afrum: Atqui au-
rem feratam habes, &c.

43. Mi-

Dare hinc nescio quid, audin' pollicerier?

40 AG. Saluta hunc rursus Punice verbis meis.

Mi. Avo donni, hic mihi tibi inquit verbis suis.

HA. Me bar bocca. Mi. istuc tibi sit potius quam mihi,

AG. Quid ait? Mi. miseram esse prædicat buccam sibi.

Fortasse medicos nos esse arbitrariet.

45 AG. Si ita est, nega esse, nolo ego errare hospitem.

Mi. Audi tu rufen nuko istam. AG. sic volo,

Profecto vera cuncta huic expedirier,

Roga, nunquid opus sit? Mi. tu qui zonam non habes,

Quid in hanc venistis urbem, aut quid queritis?

50 HA. Muphurfa. AG. quid ait? HA. mivulechianna. AG. quid venit?

Mi. Non audis? mures Africanos prædicat

In pompam ludis dare se velle ædilibus.

HA. Laech lachananim limi nichot. AG. quid nunc ait?

Mi. Ligulas canalis ait se ad vexisse & nuces:

*Deux. ligulas
vanales.*

55 Nunc orat, operam ut des sibi, ut ea veneant.

AG. Mercator credo est. HA. Isam aruinam. AG. quid est?

HA. Palum erga deetha. AG. Milphio, quid nunc ait?

Mi. Palas vendundas sibi ait, & mergas datas,

Ut horum fodiat, atque ut frumentum metat.

60 Ad messim credo mislus hic quidem tuam.

AG. Quid

43. *Miseram buccam.*] Valde proprie
miseram buccam dixit pro mala & ægto-
ta. nam & miser locus, o menorbas, & mi-
serum latus Horatio; dens miser Marcello.
Miser autem ex Græco μύρης, quod
Æoles μύρης dicebant. Latini enim
τὰ μύρα in οἴσηα frequenter verte-
bant in his vocibus quas ex Græco mu-
tuabantur. *Salmas.*

48. *Qui zonam non habes.*] *Zonam per-*
didit, castrense Proverb. in ἀγενάτος.
Horat.

Ibit eo, quo vis, qui zonam perdidit.
Sed in his Plauti verbis duplex est allu-
sio: & ad vestem Pœnorum more distin-
ctam; & ad pecuniam, quæ in zona ge-
statur, citra quam in urbe sumptuosa
non sat commode vivitur. *Erasm.*

51. *Mures Africanos.*] Romani illi

veteres simplicesque *Elephantem* voca-
tunt *Bovem* *Lucam*; *struthionem*, pas-
sem marinum: *Camelopardalim*, over-
feram: *Pantheras*, mures Africanos:
Leones, Ursos Numidicos sive *Libycos*.
Lipstus.

54. *Ligulas canales.*] Pro *ligulas ca-*
nales, non mihi reponendum videtur,
ligulas vanales. Non enim hic alludit ad
Punica quæ *Pœnulus* protulit, *Lalech*
lib cananiti mi nichot. Servus nequam
qui Punica nesciebat, loquentis *Pœni-*
verba ex solo sono interpretatur. Dif-
tingendum tantum puto ac legendum: *Li-*
gilas, canales, ait se ad vexisse & nuces.
Qui sunt canales? Nempe id quod Lat-
ine dicuntur. Sed deridiculi gratia ex so-
no Punicae vocis, canales etiam ad vexis-
se ait. Sic palas & mergas vendundas sibi

R. S

da-

AG. Quid istuc ad me? MI. certiore te esse volui,
Ne quid clam furtive accepisse censeas.

HA. Muphonnum sucorahim. MI. hem, cave si feceris,
Quod hic te orat. AG. quid ait, aut quid orat? expedi.

65 MI. Sub cratim uti jubeas sese supponi, atque eo
Lapides imponi multos, ut sese neces.

HA. Gunebel balsameniera san. AG. narra, quid est?
Quid ait? MI. non hercle nunc quidem quicquam scio.
HA. At ut scias nunc, dehinc Latine jam loquar.

70 Servom hercle te esse oportet & nequam & malum,
Hominem peregrinum atque advenam qui irrideas.

MI. At hercle te hominem & sycophantam, & subdolum,
Qui huc advenisti nos captatum migdilybs,
Bitulcilingua, quasi proserpens bestia.

75 AG. Maledicta hinc aufer: linguam compescas face.
Maledicere huic tu temperabis, si sapis.

Meis consanguineis nolo te injuste loqui.
Carthagini ego sum natus, ut tu sis sciens.

HA. O mi popularis, salve. AG. & tu edepol, quisquis es.

80 Et si quid opus est, quæso, dic atque impera,
Popularitatis caussa. HA. habeo gratiam.

Verum ego hic hospitium habeo: Antidame filium
Quæro, commonstra, si novisti Agorastoclem.

Ec-

datas dixisse ait Poenum, quia punice di-
xerat Palu merga deet ha. Punica illa ad-
huc lucem desiderant, post virorum do-
ctorum operam in his explicandis positi-
tam. Sed otium nunc non est ea refutare,
qua perperam ab illis exposita sunt, &
dare simul meliora. Salm.

58. *Palas.*] *Pala* interdum nomen est
instrumenti rustici, quo terra fossa vel
egeritur, vel aggeritur. *Taubm.* *Mergas.*]
Merga, furculæ quibus cervi frugum
fiunt: dictæ à volucribus mergi, quia ut
illi se in aquam mergunt, dum pisces perse-
quentur; sic messores eas in fruges demer-
gent, ut elevare possint manipulos. Fe-
ritus.

65. *Sub cratim.*] Supplicii genus Kar-
thaginenibus usitatum. quod Tacit. lib.

De moribus German. ita commemorat:
Proditores & profugos arboribus suspen-
dunt, ignavos & imbecilles & corpore in-
fames cano ac palude, injecta insuper crate
mergunt, &c. Livius lib. 4. Ad vocifer-
ationem eorum, quos sub crate necare juf-
ferat, concursu facto. Lambin.

73. *Migdilybs.*] *Migdilybs*, mixtus Li-
bys est. ut illum mixti generis significet.
& bilinguem, id est, σιγλωττον & μι-
γδηλον: quales erant Carthaginenses; qui
utebantur & lingua Tyriorum & Afro-
rum. Virg. 1. Aeneid.

Quippe domum timet ambiguam Tyri-
que bilingues,
Dupli autem lingua qui utuntur, infi-
deles & veteratores improbique haben-
tur. itaque Haanonem, ut bilinguem,
dicit

Ecquem adolescentem tu h̄ic novisti Agorastoclem?

85 AG. Siquidem Antidamarchi quāris adōptatitium,
Act. siquidem tu An-
tidamæ hic quāris.

Ego sum ipius, quem tu quāris. HA. hein! quid ego audio?

AG. Antidamæ gnatum me esse. HA. si ita est, tesserae
Conferre si vis hospitalem, eccam attuli.

AG. Agedum huc ostende. est par probe: nam habeo
domi.
Mf. domum.

90 HA. O mi hospes, salve multum: nam mihi tuus pater,
Pater tuus ergo, hospes Antidamas fuit:

Hæc mihi hospitalis tessera cum illo fuit.

AG. Ergo h̄ic apud me hospitium tibi præbebitur.

Nam haud repudio hospitium, neque Carthaginem,

95 Inde sum oriundus. HA. di dent tibi omnes quæ velis.

Quid ais? qui potuit fieri, ut Carthagini

Gnatus sis, h̄ic autem habuisti Ætolum pātem?

AG. Surreptus sum illinc. hic me Antidamas hospes tuus.

Emit, & is me sibi adoptavit filium,

100 HA. Demarcho item ipse fuit adoptatius.

Sed mitto de illo, & ad te redeo: dic mihi,

Ecquid meministi tuūm parentum nomina?

AG. Patis atque matris memini. HA. memora dum mihi!

Si novi forte, aut si sunt cognati mihi.

105 AG. Ampfigura mater mihi fuit, Iachon pater.

HA. Patrem atque matrem viverent velle in tibi!

AG. An mortui sunt? HA. factum, quod ægre tuli.

Nam mihi sobrina Ampfigura tua mater fuit.

Pater tuus is erat frater patruelis meus,

Et

dicit esse bisulca lingua quasi proserpentem
bestiam. Turneb.

85. Antidamarchi.] Rectum est sicut
legitur Antidama Demarchi, ut reposi-
tum est à viris doctis. Antidamarchi no-
men sicut in anterioribus editionibus le-
gebatur, stare non potest. Antidamæ ado-
ptatius fuit Agorastocles, Antidamas
porro Demarchi etiam fuit adoptivus fi-
lius. Ergo Agorastocles dicitur filius An-
tidamæ Demarchi, & subaudiendum est;

ut in talibus tralatitium est, filii. *Salm.*

90. *Pater tuus ergo.*] Id est, pater tuus,
inquam: scilicet sunt quādam vocabula
in Comicis, qui negligentiorem vulgi
sermonem imitantur, quorum vis oc-
cultæ *ωμετρεῖν*; ostendi non potest.
Cujusmodi hic τὸ ergo: Milite 4. 1. 77.
sicut. Mercatore aet. 1. 2. §. 9. autem:
& ibid. 2. 2. §. 39. ergo: Perfa aet. 2. 2.
§. 39. *hodie:* & hujus generis alibi alia.
Lamb.

125. *St*

110 Et is me hæredem fecit, cum suum obiit diem,
Quo me privatum ægre patior mortuo.

Sed si ita est, ut tu sis Jachonis filius,

Signum esse oportet in manu læva tibi,

Ludenti puer quod momordit simia.

115 Ostende, ut inspiciam, aperi. AG. vide,
ecum adeſt?

Mi patrue? salve. HA. & tu salveto, Agorastocles.

Iterum mihi gnatus videor, quia te repperi.

Mi. Pol istam rem vobis bene evenisse gaudeo.

Et te moneri num ne vis? HA. sane volo.

120 Mi. Paterna oportet reddi filio bona.

Æquom est habere hunc bona quæ possedit pater.

HA. Haud postulo aliter: restituentur omnia.

Suam rem sibi salvam sistam, si illo advenerit.

Mi. Facito sis reddas, et si hic habitabit tamen.

125 HA. Quin mea quoque iste habebit, si quid me fuat.

Mi. Festivom facinus venit mihi in mentem modo.

HA. Quid id est? Mi. tuā est opus opera. HA. dic mihi
quid lubet?

Profecto uteris, ut voles, operam meam.

Quid est negoti? Mi. potin' tu fieri subdolus?

130 HA. Inimico possum, amico insipientia est.

Mi. Inimicus hercle est hujus. HA. male faxim lubens.

Mi. Amat à lenone hic. HA. facere sapienter puto.

Mi. Leno hic habitat vicinus. HA. male faxim lubens.

Mi. Ei duæ puellæ sunt meretrices servolæ

135 Sorores: earum hic alteram efflixi perit:

Neque eam incestavit unquam. HA. acerba amatio est.

Mi. Nunc leno ludificatur. HA. suum quæstum colit.

Mi. Hic illi malam rem dare volt. HA. frugi, si id facit.

Mi. Nunc

125. Si quid me fuat.] Id est, si obie-
ro mortem. Lucilius:

Si quid me fuerit humanitus, ut tenea-
tur. Cic. si quid mihi humaitus accidisset.
De hac lōquendi formula vide etiam
notas Trinum. Act. 1. sc. 2. yf. 120.

132. Amat à lenone.] V.N. Pseud. 1.2.
Amare à lenone, eleganter dictum. Palm.

Spicil. pag. 115.

136. Incestavit.] Id est, vitium attu-
lit: Lutatius in 2. Statii Thebaid. scri-
bit, Venerem ad non caſtas nuptias non
venit.

Mi. Nunc hoc consilium capio, & hanc fabricam apparo.

140 Ut te allegemus: filias dicas tuas,

Surreptaque esse parvolas Carthagine,

Manuque liberali causa ambas astieras,

Quasi filiae tuæ sint ambæ: intellegis?

Ha. Intelligo hercle, nam mihi item gnatae duæ

145 Cum nutrice una surreptæ sunt parvolæ.

Mi. Lepide hercle assimulas. jam in principio id mihi placet.

Ha. Pol magis, quam vellem. Mi. heu! hercle mortalema
catum,

Malum, crudumque & callidum atque subdolum!

Ut afflet! quo illud gestu faciat facilius.

150 Me quoq[ue] dolis jam superat architectonem.

Ha. Sed earum nutrix, qua sit facie, mihi expedi.

Mi. Statura haud magna, corpore aquilo. Ha. ipsa ea'st.

Mi. Specie venusta, ore parvo, atque oculis Pervo non est in MAT.
sed apud Gell. 13. 28.
pernigris.

Ha. Formam quidem hercle verbis depinxisti mihi.

155 Mi. Vin' eam videre? Ha. filias malo meas.

Sed i, atque evoca illam, si eæ meæ sunt filiae.

Si illarum est nutrix, me continuo novit.

Mi. Heus! ecquis hic est? nunciate ut prodeat

Foras Giddeneme: est qui illam conventam esse volt.

venire cum suo cesto, unde incestum di-
ctum. Paulus lib. 39. de ritu nupt. In-
cestum committere intelligitur, qui ex his
quas legibus aut moribus prohibemur uxori-
rem ducere, aliquam duxerit. uterque ve-
re. nam certe scortatio quævis passim in
usu nomine incestus. Servius ad. 12. A-
eneid. Incestus est quæcumque pollutio. Ful-
gent. Incestum ab eo venit quod est incas-
tum. Paſſer. Papias; Incestare, coitu in-
quinare, polluere, interpretatur. Box-
horn.

147. Pol magis quam vellem.] Certe,
inquit, magis hæc assimulo, quam vel-
leme. Non enim tam assimulata hæc sunt,
quam vera. Et utinam vera non essent!
Boxhorn.

151. Quæſit.] Faciem pro totius cor-

poris colorisque habitu dixit. neque e-
nim Fatio os tantum & oculi & genæ,
id est, οφθαλμον notatur; sed forma o-
mnis & modus & factura quædam to-
tius corporis: à faciendo. de quo Agellius
libro 13. 28.

152. Corpore aquilo.] Aquilus color
est fuscus & subniger: ab aqua nomina-
tus, cuius color neque albus neque niger,
sed incertus, vel etiam niger: unde
Aquilis pronomen. Glossarium: μέλας,
ως λεπτός. Vatro:

Atque Agem flutu quam lavit ante
aquilo.

Savis ubi posuit Neptuni filius ure-
bem.

Aquilum flutum, μέλας, ūdīg, Poëtz.
Scal.

ACTUS QUINTI SCENA TERTIA.

GIDDENEME, MILPHIO, HANNO, AGORASTO-
CLES, PUER.

Quis pultat? Mi. qui te proximus est. Gi. quid vis?

Mi. echo,

Novistin' tu illunc tunicatum hominem, qui siet?

Gi. Nam quem ego aspicio! Pro suprēme Juppiter!

Herus meus hic quidem est, mearum aluminarum pater,

Hanno Carthaginensis. Mi. ecce autem mala!

Præstigiator hic quidem Pœnus probus est,

Perduxit omnis ad suam sententiam.

Gi. O mi here, salve, Hanno, insperatissime,

Mihi tuisque filiis, salve, atque echo

Mirari noli, neque me contemplarier.

Cognostin' Giddenemen ancillam tuam?

Ha. Novi. sed ubi sunt meæ gnatae? id scire expeto.

Gi. Apud ædem Veneris. Ha. quid ibi faciunt? dic mihi.

Gi. Aphrodisia, hodie Veneris est festus dies:

Oratum ierunt deam, ut sibi esset propitia.

Mi. Pol satis scio impetratunt, quando hic hic adeſt.

Ag. Echo an hujus sunt illæ filiae? Gi. ita ut prædicas.

Tua pietas nobis plane auxilio fuit,

Cum hoc advenisti hodie in ipso tempore.

Namque hodie earum mutarentur nomina,

Facerentque indignum genere quæstum corpore.

P U E R. Handones illi havon bene si illi in mustine.

Gi. Me ipsi & eneste dum & alamina cestinum.

Ag. Quid illi locuti sunt inter se? dic mihi.

MI. Matrem salutat hic suam, haec autem hunc filium.

Ha. Tace atque parce muliebri suppellectili.

AG. Quæ

6. Feliū.] Pro filiabūs.

20. Mutarentur nomina.] Mulieres, quæ stupri licentiam apud Aediles professæ meretricium instituerent quæstum, nomen murare consueisse ex hoc Plauti loco constat. Præterea ex quæ capturis quæstuique meretricio renuncia-

bant, liberum sibi ingenuumque nomen, priore illo cum persona deposito, assumere solita. Cellis etiam meretricum superimpositi erant tituli; & meretricis nomen in fronte peperdit. Tertull. *Nomen tuum peperdit in fronte, pretia stupri accepisti, & manus, qua diu datus*

AG. Quæ ea est suppellex? HA. clarus clamor sine modo.

Tu abduc hos intro, & una nutricem simul

Jube abire hanc ad te. AG. fac quod imperat.

30 MI. Sed quis illastibi monstrabit? AG. ego doctissime.

MI. Abeo igitur. AG. facias modo, quam memores, mavelim.

Patrio advenienti cœna curetur volo,

35 MI. Lachanam vos! quos ego jam detrudam ad molas.

Grat. versus horæ tribuit Han.

Inde porro ad puteum, atque ad robustum codicem.

35 Ego faxo hospitium hoc leviter laudabis.

AG. Audin tu patrue? dico, ne dictum neges:

Tuam mihi majorem filiam desponeas.

HA. Paetam rem habeto. AG. spondeñe igitur? HA. spondeo.

AG. Mi patrue salve: nam nunc es plane meus.

40 Nunc demum ego cum illa fabulabor libere.

Nunc, patrue, si vis tuas videre filias,

Me sequere. HA. jamdudum equidem cupio, & te sequor.

AG. Quid si eamus illis obviam? HA. at ne inter vias

Præterbitamus, metuo. magne Juppiter,

45 Restitue certas mihi ex incertis nunc opes.

AG. Ego

datura erat sacra, capturas tulit, &c.
Douza.

33. *Lachanam.*] Punica hec sunt & in duas voces dividenda. *La Chanan* vos. Et *Chanan* pro *Chanaan* צְנָחָן. Non vos, inquit, reducam in Chanan patriam vestram, sed hic jam detrudam ad molas. *Pœni* in Africa *Chananæi* atque ita etiam ibi se vocari volebant, qui ex *Chananæa* oriundi quæ Græcis ποινικη. Græci enim tam *Phoenices* Σύρις quam Africæ, qui eorum coloni, ποινικες appellabant, Romani hos *Pœnos* ex Græco vocabulo φοινίκης. Verum psl, ut dixi, ne in Africa quidem se vocabant *Phœnices* aut *Pœnos*, sed *Chanaæos*. Testatur Augustinus in Epistolam ad Romanos, Hipponenses Rusticos cum interrogabant qui essent, aut quo nomine appellarentur, respondisse, *Chanaæos*. Ex hoc loco apparet, ipsam Africam

quam incolebant, voluisse esse *Chanan* vel *Chanaan*, eodem cum antiqua patria nomine. Nam si ibi etiam *Chanaæos* se vocabant, ipsa quoque regio *Chanaan* vocabatur. Puto itaque huic versui nomen *Pœni* πρæponendum esse non Milphionis. Stephanus: χναὶ est φοινίκης, quod pro *Chanan* intelligendum. Salmas.

34. *Robustum codicem.*] *Robur*, in carcere is locus, quo precipitatur malefictorum genus; quod ante arcis robustis inludebatur. Festus. Codicem à Robore diversum esse censeo, cum sit ligneus stipes, quem alligati servi, qui diliquerant, trahebant, cuique insidebant vincti; qui hodie apud nos appendi solet simiis. Propertius libro 4. 7.

Codicis immundi vincula sentit anus.
Turn.

AG. Ego quidem meos amores in eum confido fore.
Sed eccas video ipsas. HA. haec sunt meæ filiæ?
Quantæ è quantillis jam sunt factæ! AG. scin' quid est?
Græcæ sunt hæ columnæ; sustollit solent.

50 MI. Opinor hercle hodie quod ego dixi per jocum,
Id eventurum esse & severum & serium,
Uthæc inveniantur hodie esse hujus filiæ.

AG. Polistud quidem jam certum est. tu istos, Milphio,
Abduce intro: nos hasce hic prætolabimur.

43. *Inter vias.*] Id est, in via. Terent. Eun. 4. 2.

— capi mecum inter vias

Aliam rem ex alia cogitare.
ad quod Donatus: *Inter vias*, figurate & nove.

49. *Græca sunt ha.*] Quicquid aliis placeat, mihi videtur hæc vera lectio. Neque longe abit verus scriptura, quæ *Treca* habet. Scriptum erat Græcæ pro-Græcæ. Unde factum *Treca* ut T. & C. in libris sæpe confunduntur. Nullæ sunt Threcæ columnæ, sed Græci operis omnes ferme quæ Romanis in pretio, Jonicæ, Doricæ, Atticæ & Corinthiæ. Ex lapideæ sive marmoreæ fiebant, quæ in bases suas cum sustollerentur ita grandiores & celsiores evadabant. Hoc est quod ergo dicit de his puellis quæ è tan-tillis tantæ erant factæ, similes esse ait Græcis columnis, quæ parvæ sunt cum fiunt, ubi vero in basin suam colloca-tæ sunt, tum alta & proceræ existunt. In columnis ligneis hoc non fiebat. Nam columnæ simul ex basi, ex eodem ligno conficiebatur. Videntur Punicæ columnæ è ligno factitari solitæ. Ideo Græcas iis opponit. Pœni in ligneo-peribus præcipue clari. Unde Punicani

lecti. Sed & in Mostellaria de Pœno ag-tifice, non de Romano hæc sunt intel-ligenda: Non enim hæc *pultiphagus* op-tex opera fecit Barbarus. Nam & in hac Fabula Prologo pultiphagonidem di-xit pro Pœno. Hæc mea de hoc loco sententia est. *Salmas*. *Græca sunt colum-na.*] Placet omnino *Græca*: non quasi diversæ à nescio quibus Punicis; sed quia elegans illarum structura tota est Græcorum: & hinc nomina fortieban-tur. Plinius 36. 23. *Columellæ in ade-densius posita crastiores videntur. Genera earum quatuor. Quæ sextam partem al-titudinis in crastitudine ima habent, Do-riæ vocantur: quæ nonam, Ionica, Præ-ter has sunt, quæ vocantur Attica colum-na, quaternis angulis, pari laterum in-te-rvallo. Hæ solent sustolli, sive ligneo-læ sint, sive faxæ; sive basin habeant diversi generis, sive ejusdem: nam ideo fiunt columnæ, & nullum in alium u-sum, quam ut erigantur. Itaque jocus est suavissimus. Miraris ex tam parvis, quum eas ultimum vidisti, nunc tam magnas esse? sunt instar, quibus vulgo utimur, Dorici aut Ionici operis colum-narum: non fiunt, ut non erigantur. *Gronovius.**

ACTUS QUINTI SCENA QUARTA.

ANTHERASTILIS, ADELPHASIUM, AGORA-STOCLES, HANNO.

Fuit hodie operæ pretium ejus qui amabilitati animum ad-jiceret,
Oculis epulas dare, delubrum qui hodie ornatum eo visere ve-nit.
Deamavi ecastor illic ego hodie lepidissima munera meretri-cum,

Digna diva venustissima Venere : neque contempsí ejus
opus hodie.

Tanta ibi copia venustatum aderat, in suo quæque loco sita
munde.

Arabius murrhinusque omnis odor complebat. haud sordere
visus est

Festus dies, Venus, nec tuum fanum : tantus ibi clientarum
erat numerus,

Quæ ad Calydoniam venerant Venereim. certo ^{Acid. Venerem. AN.}
enim, quod quidem ad nos duas

Attinuit, præpotentes, pulchræ, pacifq; potentes, soror fuimus:

Neque ab juventute ibi irridiculo habitæ : quod pol, soror,
cæteris omnibus factum est.

AD. Malim istuc aliis ita videatur, quam uti tu te soror, col-laudes. AN. spero equidem.

AD. Et polego; cum, ingenii quibus sumus atq; alia cognosco,
EO

2. **O**culis epulas dare.] Sic auricula-tum escæ sunt oī λόγοι, Poëma-ta vel orationes tritissimæ Græcis θω-χεῖσθ λόγοις, & δι' ωχίας νοή ἐστισθεν-δων. colligere escauribus. Casaub. vide & Not. Aul. act. 3. 6. 1.

6. *Murrhinusque.*] Recte. nam mur-rhata potio Deis ad pulvinaria addeba-tur, cum illorum festis delubrum orna-retur. Feitus in *Murrhata*. Gutherius. V. N. Pseud. 2. 4. ysl. 51.

9. *Prepotentes.*] Pro formosissimis. unde & fortes pro formosis, & contra pulcer pro forti: *Satus Hercule pulcro Pul-*
Tem. II.

cer Aventino. Passerat. *Pacisque potentes.*] Quæ potuimus pacem à Venere im-pe-trare, &c. Lamb. V. N. Rud. 1. 5.

12. *Et pol ego, &c.*] Obscurius di-ctum. Sententia est: Et sane ego futurum confido, ut nos laudent atque com-men-dent alii, præsertim cum recogito qui-bus nos sumus ingenii, hoc est, optimis, atque alia, nempe quibus sint in-genii, quamque corruptis. Nam post illa, atque alia, subintelligendum, vel διπλῶς τὸ καίρει repetendum, quibus sint ingenii. ita omnia plana sunt. Boxhorn.

Eos sumus genitæ genere, ut deceat nos esse à culpa castas.

Ha. Juppiter, qui genus colis alisque hominum, per quem vivimus vitalem ævum,

15 Quem penes spes vitæ sunt hominum omnium, da diem hunc sospitem, quæso,

Rebus meis agundis: quibus annos multos carui, quasq; è patria Perdidi parvas, redde his libertatem: invictæ præmium ut esse sciam pietati.

Ag. Omnia faciet Juppiter faxo. nam mihi est obnoxius, & me metuit.

Ha. Tace quæso. Ag. ne lacruma patruie.

20 An. Ut volup' est homini, mea soror, si quod agit, cluet victoria!

Sicut hodie nos inter alias præstitimus pulchritudine.

Ad. Stulta, soror, es magis, quam volo. an vero pulchra videre, obsecro,

Si tibi illi non os oblitum est fuligine?

Ag. O Patruie, ô patruie mi patruissime!

25 Ha. Quid est, fratri mei gnate? mignate, quid vis? expedi.

Ag. At enim volo hoc agas. Ha. at enim ago istuc. Ag. patruie mi patruissime.

Ha. Quid est? Ag. est lepida & lauta: ut sapit!

Ha. Ingenium patris habet, quod sapit.

Acid. quo sapit.

Ag. Quæ res? iam diu edepol sapientiam tuam abusa est hæc quidem.

30 Nunchincsapit, hinc sentit: quicquid sapit, amore meo sapit.

Ad. Non eo sumus genere prognatæ, tametsi sumus servæ soror,

Ut deceat facere nos quicquam, quod homo quisquam irrideat.

M U L

14. *Colis.*] Colere veteres etiam dicebant, cum major minorem diligenter, ut Virg. Bucol. 3. *Ille colit terras.* scil. Juppiter. *Servius.* *Vitalem ævum.*] *Ævum* dixit & Lucret. 3.

— *Non omnem poscit durare per ævum.*

17. *In vīctōria.*] In qua semper mali.

20. *Cluet victoria.*] Si in eo, quod agit, victoriâ clarus est & excellit. *Lambinus.*

23. *Os oblitum est fuligine.*] Marcellus: *Sublevit, significat, illusit, & pro ridiculo habuit. tristum à genere ludi, quo dormientibus ora pinguntur.* unde perspicue dilucet, hoc pigmenti genus per joculum & lusum iis allini solere, quos aliis deridendos propinare volebant. idque tutipulis puellis potissimum, quas hoc contumeliam genere à procaci juventute affici mos erat: credo ut hac quasi censione

MULTA SUNT MULIERUM VITIA: sed
hoc è multis maximum est,
Cum sibi nimis placent, nimisque operam *dant* ut placearit vi-
ris.

35 ANT. Nimiæ voluptati est, quod in extis nostris portentum
est, soror,
Quodque aruspex de ambabus dixit. AG. velim de nre ali-
quid dixerit.

ANT. Nos fore invito domino nostro diebus paucis libertas.
Id ego nisi quid dì aut parentes faxint, quid sperem haud scio.

AG. Mea fiducia hercle haruspex, patrue, his Lip. Patruelis
promisit.

40 Libertatem, quia me amare hanc scit. AD. soror sequere hac.
AN. sequior.

HA. Priusquam abitis, vos volo ambas. nisi piget, consistite.
AD. Quis revocat? AG. qui bene volt vobis facere. AD. face-
re occasio est.

Sed quis homo est? AG. amicitis vobis. AD. qui quidem non
inimicus est.

AG. Bonus est hic homo, mea voluptas. AD. pol istum malum,
quam malum.

45 AG. Siquidem amicitia est habenda; cum hoc habenda est.
AD. haud precor.

AG. Multa bona vobis facere volt. AD. bonus Ad. bonis
benefecerit.
bonis benefeceris.

HA. Gaudio ero vobis. AD. at edepol nos voluptati tibi.

HA. Libertatique. AD. isto pretio tuas nos facile feceris.

AG. Patrue mi, ita me dì amabunt, ut ego, si sim Juppiter;

50 Jam hercle ego illam uxorem ducam, & Junonem extrudam
foras:

Ut pudice verba fecit! cogitate, & commode!

Ut modeste orationem præbuit! certo haec mea est.

HA. Sed ut astu sumi aggressus ad eas! AG. lepide hercle atque
commode;

HA. Pergo

sione monitæ; deformitatis suæ in me- | rem. Qua ratione, inquit, sperare possim;
moriā revocarentur. Douza. | nescio. nisi tamen in diis aut parentibus
38. Quid sperem. Rescribo, quis spe- | opis aliquid nobis est. I. Guilielm.

HA. Pergo etiam tentare? AG. in pauca confer: sitiunt qui sedent.

55 HA. Quid istic, quod faciendum est, cur non agimus: in jus vos voco.

AG. Nunc tene, patrue. HA. tu, frugi si bonæ es. AG. vin' ego hanc apprehendam? HA. tene.

AD. An patruus est, Agorastocles, tuus hic? AG. jam faxo scibis. Nunc pol ego te ulciscar probe, nam faxo mea eris sponsa.

HA. Ite in jus, ne moramini. AN. antestare me atque duce.

60 AG. Ego te antestabor, postea hanc amabo, atque amplexabo: Sed illud quidem volui dicere, immo dixi hercle quod volebam.

HA. Moramini: in jus vos voco, nisi honestius prehendi.

AD. Quid in jus vocas nos? quid tibi debemus? AG. dice tu illi.

AD. Etiam me meæ latrant canes? AG. at tu hercle lamb. alla
trant canes? alludiato:

65 Dato mihi pro offa favium, pro osse linguam objicito:

Ita hanc canem faciam tibi oleo tranquilliorem.

HA. Ite, si itis. AD. quid nos fecimus tibi? HA. fures estis ambæ.

AD. Nosne tibi? HA. vos, inquam. AG. atque ego scio.

AD. quid furti est id? AG. hunc rogato.

HA. Quia annos multos filias meas celavistis clam me:

70 Atque eisdem ingenuas, liberas, summoque genere gnatas.

AD. Nunquam mea stator reperies tu istuc probrum penes nos.

AG. Da pignus, ni nunc perjures, in favium, uter utri det.

AD. Nihil tecum ago, abscede obsecro. AG. atque hercle mecum agendum est.

Nam

54. Situnt qui sedent.] Scil. Spectatores. Boxhorn.

56. Tu, frugi] Tu vero eas tene, si bonæ frugi es. ita quidem Lamb. Sed id non penetrat interiorem mentem. Jocus est in ambiguitate verbi *tenendi*, quod & inter venerea. Acid.

60. Postea hanc amabo.] Scil. Adelpharium. voluit dicere, antestabor. Lamb.

64. Mea latrant canes.] Lamb. malit allatrant quod est in Parif. Acidalius malit Brix. Etiam mæs in me latrant canes? Vide tamen & Not. Capt. act. 3.2.

Latrant canes.] Etiamne ii, qui pro me facere debent, mihi adversantur? Alludiato.] Alludiare dicuntur heri canibus suis, cum eis alludunt, cumque eos demulcent. Sticho, 2. 3. *alludiabo mulier.*

65. Pro osse linguam.] De hoc osculi genere Afin. 3. 3.

66. Hanc canem.] Me. *Oleo tranquillorem.*] Hyperbole Proverbialis, in homines minime iracundos, lenique ingenio præditos. Non plane abludit Cic. In nostris inimicitiis me fore auricula infama facta mollierem.

78. Ma-

Nam hic patruus meus est: pro hoc mihi patronus sim necesse est.

75 Ei prædicabo, quomodo vos furta faciatis multa:

Quoque modo hujuscæ filias apud vos habeatis servas,
Quas vos ex patria liberas surreptas esse scitis.

AD. Ubi sunt ex? aut quæ sunt, obsecro? AG. satis sunt maceratæ.

HA. Quin eloquar. AG. censeo hercle, patrue. AD. misera timeo, quid

80 Hoc sit negotii, mea soror: ita stupida sine animo asto.

HA. Advertite animum, mulieres: primum, si id fieri possit.
Ne indigna indignis Dì darent, id ego evenire vellem:
Nunc quod boni mihi Dì dant, vobis vostræque matri,
Eas Dìs est æquum gratias nos agere sempiternas.

85 Cum nostram pietatem approbant decorantq; Dì immortales:

Vos meæ estis ambæ filiæ: & hic est cognatus voster:
Hujuscæ fratribus filius, Agorastocles. AD. amabo,
Num hi falso oblectant gaudio nos? AG. at me ita Dii servent
Ut hic pater est voster date manus. AD. salve insperate nobis,

90 Pater: te complecti nos sine. HA. cupitæ atque exspectatæ.

AN. Pater salve: ambæ filiæ sumus, amplectamur ambæ.

AG. Quis me amplectetur postea? HA. nunc ego sum fortunatus.
Multorum annorum miserias nunc hâc voluptate sedo.

AD. Vix hoc videamur credere. HA. magis qui credatis dicam:

95 Nam vostra nutrix primum me cognovit. AD. ubi ea, amabo,
est?

HA. Apud hunc est. AG. quæso, qui lubet tam diu tenere col-
lum, Prins.

78. *Macerata.*] *Macerare*, idem hic, quod cruciare, torquere. *Boxhorn.*

82. *Ne indigna, &c.*] Ut vobis servitatem.

97. *Sperata.*] *Sperata* dicebatur, quam procus sperabat sponsam suam fore. *Turbæ. lib. 10. 24. V. N. Amph. ac imprimis Alb. Gentilem 1. 2. cap. 11. de Nuptiis*, ubi docet *Speratum* etiam dici sponsum. *T. Omittes salutem.*] Non mihi videntur hic permutandæ personæ. *Quodenim mirum putant salutem pueram ab amatore non yelle, maxime cum*

morem gesserit in eo ut parentis collum linqueret, ego non miror. Præ gaudio in quo sunt ob inventum partem, vix apud se sunt, & nesciunt quid loquantur: tum pro omitte forsitan legendum, omitte. Turbatorem latitæ suæ Agorastoclem ita repellunt. Jubebat ut linqueret collum patris quem amplectebatur. Illa respondet, omitte, hoc sine me sic facere. Salutat deinde speratam suam, illa iterum dicit, omitte salutem, tu nos turbas. Tunc ad alteram salutandam transit, quæ & similiter importunum hoc dicto

Priusquam te mihi desponderit? Ad. omitto. Ag. sperata
salve. Ad. omittit

Salutem. Ag. & tu altera. An. nolo ego istuc: enicas me!

Ha. Condamus alter alterum ergo in nervom brachiale.

100 Quibus nunc in terra melius est? Ag. eveniunt digna dignis.

Tandem huic cupitum contigit. ô Apella, ô Zeuxis pictor,
Cur numero estis mortui? hinc exemplum ut pingeretis.

Nam alios pictores nihil moror hujusmodi tractare exempla.

Ha. Di Deæque omnes, vobis habeo merito magnas gratias,

105 Cum hac me lætitia tanta & tantis affecisti gaudiis,

Ut meæ gnatæ ad me redirent in potestatem meam.

Ad. Mi pater, tua pietas plane nobis auxilio fuit.

Ag. Patru facito in memoriam habeas, tuam majorem filiam

Mihi te despondisse. Ha. memini. Ag. & dotis quid promiseris.

submoyet; nolo ego istuc, enicas me! Et fortasse cum querebatur Agorastocles, quod non linqueret collum patris, voluit eam vi avellere; ideo dixit illi, omitte. Salmas.

99. *Condamus.*] Conjungamur inter nos mutuo brachiorum vinculo. Lamb. Istuc putem aptius dari posse juveni, quam patri; ut scilicet speratam suam amplexatus fuerit, respondeatque Adelphasium: eveniunt digna, &c. iterumque dicat adolescens: O Apella. Gruter.

102. *Exemplum ut pingeretis.]* F. petretius. Scrivarius.

105. *Lætitia & gaudiis.]* Gaudium est affectio animi modeste & constanter se efferentis: *Lætitia* est exultatio quædam animi effuse & inaniter clari, evenitu rei expeditæ. Hæc in quævis cadit, illud in Sapientem, auctore Seneca. Terentius: *Gaudia sua si omnes homines conferant unum in locum, tamen mea exsuperet lætitia.* Tamen confunduntur. Top. ma.

ACTUS QUINTI SCENA QUINTA.

ANTHEMONIDES, ADELPHASIUM, ANHERASTILIS, HANNO, AGORASTOCLES.

SI ego minam non ultus fuero probe, quam lenoni dedi,
Tum profecto me sibi habento scurræ ludificatiū.

Isetiam me ad prandium ad se adduxit ignavissimus,
Ipse abiit foras, me reliquit pro atriensi in ædibus:

SUbi nec leno, neque illæ redeunt, nec quod edim quicquam
datur:

Pro

Pro minore parte prandii pignus cepi, ab ii foras,
Si dedero, ære militari tetigero lenunculum.

Naëtus est hominem, mina quem argenti circumducet.
Sed mea amica nunc mihi irato obviam veniat velim.

10 Jam polego illam pugnis totam faciam ut sit morula;
Ita replebo atritate, attior multo ut siet,
Quam Ægyptii, aut qui cortinam ludis per Circum ferunt.
AD. Tene lis me arcte, mea voluptas: male ego metuo milvos.
Mala illa bestia est: ne forte me auferat pullum tuum.

15 ANT. Ut nequeo te satis complecti, mi pater! AN. ego me
motor.

Propemodium hoc obsonare prandium potero mihi.
Sed quid hoc est: quid hoc: quid hoc est? quid ego video?
quomodo?

Quid hoc est conduplicationis? quæ hæc est congeminatio?
Quis hic homo est cum tunicis longis, quasi puer cauponius?

20 Satin' ego oculis cerno? eitne illæc mea amica Antherastilis?
Et ea certo est. jampridem ego me sensi nihil pendier.

Non pudet puellam amplexari baliolum in media via?

Jam hercle ego illum excrucianum totum carnufici dabo.

Sane genus hoc muliebrosum est tunicis demissitiis. Alii. mu-
tiersum.

Sed

6. **P**ro minore.] Nihil mutari placet. Significat autem, se nefcio quid ex ædibus lenoniis, manticulatum esse. Pro parte, inquit, prandii minore, quam accepissem, si forte prandium, quod debebatur mihi, datum fuisset; pignus, quod majoris multo pretii est, ex ædibus lenoniis abstuli. Hæc vera eit hujus loci sententia. *Douza* legebat; *proxima* experte prandii pignus cepi; Sed causa nulla est mutandi receptam lectionem. *Boxhornius*.

10. *Morula.*] Mss. & omnes meæ, præter Brix. habent, *merula*, id est, tota nigra, ut avia *merula*. Turn.

12. *Cortinam ludis per, &c.*] Homines Sole perusti, qui vas aqua plenum ludis Circensibus circumferunt ut equos cursu defessos frigida aspergant. *Lamb.* *Cortina* τελτας & λεῖς. eaque proprie, in qua lana sufficta succos ebibit. *Varro* dictam vult à corde: at ego à rotunditate;

quod, ut cortes, ita hæc rotunda esset. Hinc Ennius *cortinam* pro hemisphærio cœli dixit:

Quaque freto cava cœruleo cortina recepit. intelligit quæcumque continentur ὁδοὶ τὴν εὐρὺν οὐκέτη; ut loquuntur Poëtae. Servius in *Aetna*, pro theatri incurva parte, five etiam tholo dixisse videtur, magni cortina theatri. *Scaliger.*

16. *Propemodium hoc.*] Δειπνοῦς, eo, quod intus sum furatus. *Lamb.*

22. *Baliolum.*] *V. baliolum.* *Scriverius.* Puto legi debere *Baliolum*. *Balius* est leno & ita Græcis βασιλεὺς. Sed & βασιλεὺς etiam dicebantur, ut olim notavi. à *Balius* diminutum *Baliolus*. Nam & *Balius* dixerunt pro *Balius*. Ita *lenulus* à leno. *Alliolus*, quod quidam hic reponunt, pro eo qui allio vestetur, vix dici latine putem. *Salmasi.*

24. *Tunicis demissitiis.*] *Laxa toga* & ad

25 Sed adire certum est hanc ad amaticem Africam.

Heus tu , tibi dico mulier , ecquid te pudet?

Quid tibi negotii autem est cum istac , dic mihi ?

HA. Adolescens , salve. AN. nolo , nihil ad te attinet.

Quid tibi hanc digito tactio est ? HA. quia mihi lubet.

30 AN. Lubet ? HA. ita dico. AN. ligula , i in malam crucem.

Mss. legula.

Tune hic amator audes esse , hallex viri ?

Aut conrectare , quod mares homines amant ?

Deglupta mæna , Sarrapis fementium ,

Mastruga , ἀλεξαρχεῖς ἄμα : tum autem plenior

MT. Cam.
halagorus.

35 Alli ulpicique , quam Romani remiges.

AG. Num tibi , adolescens , malæ , aut dentes pruriunt ,

Qui huic es molestus , an malam rem queritas ?

AN. Cur non adhibuisti , dum istæ loquereris , tympanum ?

Nam

ad talos demissæ tunicae probro erant , & argumenta libidinosi & mollis animi. Cic. Inve&diva 2. Quos pexo capillo nitidos & imberbes , aut bene barbatos videtu , manicatis ac talaribus tunicis , velut amictos , non togis. Horat. 1. Sat. 2. Malthinus tunicus demissus ambulat. Varro: Cum etiarr Thais Menandri tunicam demissam habeat ad talos .

30. Ligula.] Pro ligula hic non potest reponi lingulata. Nam ad viram sermo est. Fræterea versus non fert. Ligulam voces de parvo homuncione , qui & in sequenti versu , hallex viri dicitur , quasi pollex viri , qui non grandior esset pollice. Qui Alex legunt , & pro halece accipiunt five muria , falluntur. Halec enim vocatur non hallex. Hallus autem & Hallex est pollex pedis antiqua lingua Romana. Salmas.

33. Sarapusfementium.] In his versibus Sarapis videtur vocari Pœnulus , non solum à faciei deformitate , quia Sarapis est Pluton , sed etiam à veste longa disincta , ut pingebatur Sarapis apud Ægyptios. Sic autem vestiti Pœni cum tunicis demissiis , non cinctis , & sine pallio. Ideo putem etiam legi mox debere , & sine cinto mastraga , id est , mastraga non cincta. Forte etiam Sarapus legi

posset , id est . Σαραπες à trahendis pedibus , ut Pittacum olim vocatum esse à quibusdam scribit , nisi fallor . Diogenes Laërius. In sequenti versu scribendum existimo ; Hallagoras hama , αλαρχε compositum de foro in quo sal venalis proponitur: Hama autem vas in quo vendebatur , quæ est σανδάλιον Græcorum. Vas oblongum fuit & cavum , haud absimile veræ scaphæ. Ita vocat Pœnum à statu parvitate. Unde & Hallix vel Hallex viri supra appellatur. Salmas Deglupta menas .] Mss. mena Scribe mæna. Piscis est vilis , ut anguilla , deglubi solitus , cum pararetur ad cibum. De quo vide inter prima ornamenta seculi numerandum , Nic. Heinsum in eruditissimo excursu ad secundum Fastorum Quid. Gron.

34. Plenior alli ulpicique .] Nam vietus remigum Romanorum erat cum pane nigro allium. Ulpicum , allii species est. In vett edd. Alli ulpi , sine copula. potest & epitheton esse allii , ulpicum , quasi dixerit , Punicum alium. Columella 1. 11. c. 3. Ulpicum , quod quidam alium Punicum vocant. Graci autem ἀρρώστης ἐγδον appellant , longe majoris est incrementi , quam allium. Acid.

38. Tympanum.] Ut Galli Sacerdotes Cybeles , homines semifirri. Taubm.

57. Ins-

Nam te cinædum esse arbitror magis, quam virum.
 40 AG. Scin', quam cinædus sum? ite istinc, servi, foras:
 Efferte fustis. AN. heustu, si quid per jocum
 Dixi, nolito in serium converttere.

ANT. Quid tibi lubido est, obsecro, Anthemonides,
 Loqui inclementer nostro cognato & patri?

45 Nam hic noster pater est, hic nos cognovit modo.

Et hunc sui fratris filium. AN. ita me Juppiter
 Bene amet, bene factum! gaudeo, & volu' est mihi.
 Siquidem *quid* lenoni obtigit magni mali,
 Cumque è virtute vobis fortuna obtigit.

50 ANT. Credibile ecastor dicit: crede huic, mi pater.

HA. Credo. AG. & ego credo, sed eccum lenonem Lycum,
 Bonum virum, eccum video, se recipit domum.

HA. Quis hic est? AG. utruinvis est, & leno & Lycus.

In servitute hic habuit filias tuas.

Douz. duas filias tuas.

55 Et mihi hic auri fur est. HA. bellum hominem, quem no-
 veris.

AG. Rapiamus in jus. HA. minime. AG. quapropter? HA. quia
 Injuriarum multam dici satius est.

Douz. multam indici.

57. *Injuriarum multam dici*] Non
 videtur verisimile, videri injuriam Pœ-
 no quod Leno raperetur in jus, qui filias
 ejus in servitute habuisset. Sed nec eo-
 rum sententiae accedo qui putant legen-
 dum, *induci*, vel *duci*, quasi *duci* &
rapi opponantur. Nam de his qui duce-

bantur in jus, si cum aliqua vi & vexatio-
 ne id fieret, ut fere semper solitum, ab
 adversariis rapi in jus dicebatur. Obtor-
 ro enim collo ut plurimum ducebantur.
 Puto igitur retinendam lectionem que
 viris doctissimis placuit: *Injuriarum mul-*
tam dici vel indici satius est. Salm.

ACTUS QUINTI SCENA SEXTA.

LYCUS, AGORASTOCLES, HANNO, ANTHE-
 MONIDES.

D Ecipitur nemo, mea quidem sententia,
 Qui suis amicis narrat recte res suas:
 Nam omnibus amicis meis idem unum convenit,
 Ut me suspendam, ne addicar Agorastocli.
 5 AG. Leno eamus in jus. LY. obsecro te Agorastocles,
 Suspendere ut meliceat. HA. Leno in jus te voco.

S 5

LY. Quid

- Ly. Quid tibi inecum autem? Ha. quia hafce ajo liberas
Ingenuasque esse filias ambas meas,
Quæ sunt surreptæ cum nutrice parvolæ.
- 10 Ly. Jampridem equidem istuc scivi, & miratus fui,
Neminem venire, qui istas affereret manu.
Meæ quidem profecto non sunt. An. Leno, in jus eas.
Ly. De prandio tu dicis: debetur, dabo.
Ag. Duplum pro furto mihi opus est. Ly. sume hinc quidem.
- 15 Ha. Et mihi suppliciis multis. Ly. sume hinc quid lubet.
An. Et mihi quidem mina argenti. Ly. sume hinc quid lubet.
Collo rem solvam jam omnibus, quasi bajolus.
Ag. Nunquid recusas contra me? Ly. ad-
vorsum quidem. Turneb. haud ver-
bum quidem.
- Ag. Ite igitur intro mulieres. sed patrue mi,
20 Tuam, ut dixisti, mihi desponde filiam.
Ha. Haud aliter ausim. An. bene vale. Ag. & tu bene vale.
An. Leno! arthabonem hoc pro mina mecum fero.
Ly. Perii hercle! Ag. immo haud multo post,
cum in jus veneris. Mff. cum in-
tus veneris.
- Ly. Quin egomet tibi me addico. quid Prætore opus est?
25 Verum obsecro te, ut liceat simplum solvere.
Trecentos Philippos, credo, corradi potest:
Cras auctionem faciam. Ag. tantisper quidem,
Ut sis apud me lignea in custodia.
- Ly. Fiat. Ag. sequere intro, patrue mi, ut hunc festum diem
30 Habeamus hilarem, hujus malo, & nostro bono.
Multum valete: multa verba fecimus.
Malum postremo hoc omne ad lenoneum redit.
Nunc quod postremum est condimentum Fabulæ,
Si placuit, plausum postulat Comœdia.
14. **S**ume hinc quidem.] Δειπνησ. | sum. Qui frigidus jocus, sed Lenonis cum
Significat īē collo & suspendio ostenderet īē non contrarium esse nec
omnibus facturum. Lambin. adversarium voluntati Agorastoclis. Sal.
18. **A**dversum quidem.] Scribendum: | 23. **M**ulto post, cum in jus,] Tu qui
Ag. Nunquid recusas contra? Ly. Ne ad- te jam periisse dicis, multo magis id di-
versum quidem. Lusit in contra & adver- ces, quando in jus veneris. Douza.

POENULO SUPPOSITA.

POst actus V, scenam VI. & ultimam, adjecerunt Vett, Edit., sequentem scenam.

**AGORASTOCLES, LYCUS, HANNO, ADELPH.
ANTHERAST. ANTHEMONIDES.**

QUAM rem agit is miles, quo lubet patruo meo loqui inclementer ? Ne mirere, mulieres quod eum sequuntur : modo cognovit filias suas esse hasce ambas. Ly. hem, quod verbum aures meas tetigit ? nunc perii !

Unde haec perierunt ? Ag. domo Carthaginienses sunt. Ly. at ego sum perditus.

¶ Illud ego metui semper, ne cognosceret eas aliquis : quod nunc factum est.

Vae misero mihi ! perierte, opinor, duodevinti minæ, quâ hasce emi. Ag. Et tu ipse periisti, Lyce : Carthaginienses sunt. Ly. at ego sum perditus. Ha. quis hic est ?

Utrum is est novelle novellicus, in servitute hîc qui filias habuit duas ? Ag. Et mihi auri fur est. Ha. bellum hominem, quem noveris : Leno, rapacem

○ Te esse semper credidi : verum etiam furacem, qui norunt magis. Ly. accedam.

Per ego te tua genua obsecro, & hunc cognatum quem tuum esse intelligo.

Quando boni es, ut bonos facere addecet, facite & vostro subveniatis supplici.

Jam pridem equidem istas scivi esse liberas, & expectabam si quis eas assereret manu.

Nam meæ prorsus non sunt. tum autem aurum tuum reddam, quod apud me est :

¶ Et jusjurandum dabo, me malitiose nihil fecisse, Agorastocles.

Ag. Quod mihi par facere tamen egomet consulam. omite genua. Ly. mitto.

Si ita sententia est, Ag. heus tu leno. Ly. quid lenonem vis inter negotium ?

Ag. Utinam mihi argentum reddas, priusquam hinc in nervom abducere. Ly. dii

Meliora faxint. Ag. sic est, video : cœnabis foris : aurum, argen- tum, collum,

○ Lenofstris, te nunc debes simul. Ha. quid me hac re facere deceat, egomet

Mecum cogito si volo hunc ulcisci, lites sequar in alieno oppido : Quan-

Quantum audivi ingenium, & mores ejus quo pacto sient. Ad. mi pa-
ter,

Ne quid tibi cum istoc rei siet, te maxime obsecro. An. ausculta sorori.
Abi, dsijunge inimicitias cum improbo. Ha. hoc agefis leno: quan-
quam ego te

25 Meruisse ut pereas, scio; non experiar tecum. Ag. neque si aurum mi-
hi reddas, mecum

Leno quando ex nervo emissus compingâre in carcerem. Ly. jam au-
tem ut solet

Ego, Poëne, tibi me purgatum volo, si quid dixi iratus aduersum
Animi tui sententiam, id uti ignoscas quæso: & cum istas invenisti filias,
Ita me dii ament, mihi volupta'st. Ha. ignosco, & credo tibi.

30 Mi. Leno, tu aut amicam mihi des facito, aut auri reddas mihi minam.

Ly. Vin' tibicinam meam habere? Mi. nihil moror tibicinam: nescias,
Utrum ei majores buccæne, an mammæ sient. Ly. dabo quod placeat.
Ag. Cura. Ly. aurum cras sat referam tuum. Ag. facito in memoria
habeas.

Ly. Miles sequere me. Mi. ego vero sequor. Ag. quid ais, patruel?
quando hinc ire cogitas

35 Carthaginem? nam tecum una ire certum est. Ha. ubi primum potero.
Ilico. Ag. dum auctionem facio, hic opus est aliquos ut maneas dies.
Ha. Faciam ita ut vis. Ag. agefis eatus, nos curemus. Plaudite.

F I N I S P O E N U L I.

M. Acci

M. ACCI PLAUTI
P E R S A.
DRAMATIS PERSONÆ.

TOXILUS,	} <i>servi.</i>	LEMNISELENE, <i>meretrix.</i>
SAGARISTIO,		PÆGNIUM, <i>puer.</i>
SATURIO, <i>parasitus.</i>	VIRGO.	
SOPHOCLIDISCA, <i>ancilla.</i>	DORDALUS, <i>Leno.</i>	

ARGUMENTUM, ut quibusdam videtur,

P R I S C I A N I.

Profecto domino suos amores Toxilus
Emitt, atque curat, leno ut emitat manu,
Raptamque ut emeret de prædone virginem
Subornata suadet suiparasiti filia:
Atque ita intricatum ludit potans Dordalum.

A L I U D A R G U M E N T U M

C A M E R A R I I.

Argumentum Fabulæ est exile, amationis servilis; & jocosum ac plausibile in Lenonis circumventione. Etiam parasiticæ levitatis exagitationem continet, dum Saturio filiam suam, cibi causa, non dubitat vendere. *Josephus Justus Scaliger Animadvers. in Eusebium*, pag. 130. Constat hominem ex Perside περσῶν duci, & Latine *Persem*. sic Poëta Græcus, quisque is fuit, unde Plautus *Persem* fabulam suam vertit, sine ullo dubio περσῶν illam inscripsetat, & recte Plautus vertit *Persem*. Ibi enim Parasitus pro homine *Perse* inducitur. At omnes edd. præ se ferunt *Persem* virginem filiam Parasiti vocatam fuisse. Tollatur ergo delirium. Nam *Perse* est nomen gentilium virile, non fœmininum.

ACTUS

ACTUS PRIMI SCENA PRIMA.

TOXILUS, SAGARISTIO.



Ui amans egens ingressus est princeps in amoris vias;
Superavit ærumnis is suis ærumnias Herculis:
Nam cum leone, & cum excetra, cum cervo, cum
apro Ætolico,
Cum avibus Stymphalicis, cum Antæo delictari mavelim,
5 Quam cum amore. ita fio miser quærendo argento mutuo.
Nec quicquam, nisi, Non est, sciunt mihi respondere, quos
rogo.

SA. QUI HERO SUO SERVIRE volr bene servos
servitutem,

Næ edepol illum multa in pectore suo collocare oportet,
Quæ hero placere censeat præfenti atque absenti suo.

10 Ego neque libenter servio, neque satis sum hero ex sententia:
Sed quasi lippo oculo me herus meus manum abstinere haud
quit tamen,

Quin mihi imperet, quin me suis negotiis præfulciat:

Quis illic est, qui contra me astat? To. quis hic est, qui con-
tra me astat?

Similis est Sagaristionis. SA. Toxilus hic quidem meus amicus
est.

To. Is

1. Princeps.] Ita recte legitur. Neque cum Meursio princeps in princeps, aut præceps mutandum est. Sententia plana est. Princeps idem, quod, primum. Ejus, qui & amans & egens primum ingressus est amoris vias, ærumnæ ac labores superant labores & ærumnas Herculis. Sub initium enim amanti & simul egenti maximæ difficultates devorandæ sunt. Princeps enim in amoris vias ingressus hic dicitur, qui primum amare cœpit. Cur, quæso, inquit Meursius, primus majores ærumnas hic exantlare dicitur, quam cæteri? Neque illam mentem Plauti esse, neque necesse esse id hic quærere, patet ex sententia; quam reddidi. Boëhorn.

3. Cum excetra.] Id est, hydia, quam Heraclides Ponticus πολυνήφαλον 5-

δερι appllat. Persequitur labores Herculis & Lucret. lib. 5. sub initium & Martial. lib. 9. 104. & Silius Italicus 1.3. & Diod. Siculus lib. 4. cap. 3.

4. Cum Antæo delictari.] Cum Antæo me delictari, ex Servio in Ecl. 10. Scriverius.

6. Nisi non est.] Trinum. 3. 3.

11. Lippo oculo.] Uti tanquam lippo oculo. Proverb. dicitur dere, qua catere non possumus, cum tamen damnosâ nobis sit. Eleganter Plautus ad servos improbos traxit. Alciat. V. N. Bacchi. a&t, 4: ic. 8. ysl. 72.

12. Præfulciat.] Est pellepidum dicendi genus. Hinc servus fidelis & bonus columen familiae dicitur, Phormione: quod scilicet rebus herisui fulcri & columinis vicem sit. I. Gal.

19. №

- 15 To. Is est profecto. Sa. eum esse opinor. To. congregiar.
Sa. contra aggrediar.
- To. O Sagaristio, Diamente. Sa. ô Toxile, dabunt Dì quæ exoptes.
- Ut vales? To. ut queo. Sa. quid agitur? To. vivitur.
- Sa. Satin' ergo ex sententia? To. si eveniunt quæ exopto, satis.
- Sa. Nimis stulte amicis utere. To. quid jam? Sa. quia jam imperare oportet.
- 20 To. Mihi quidem tu jam eras mortuus, quia te non visitavi.
- Sa. Negotium edepol. To. ferreum fortasse. Sa. plusculum annum
- Fui præferratus apud molas tribunus vapularis.
- To. Vetus jam istæc militia est tua. Sa. satin' tu usque valuisti?
- To. haud probe.
- Sa. Ergo edepol palles. To. saucius factus sum: in Veneris prælio
- 25 Sagitta Cupido cor meum transfixit. Sa. jam servi hic amant?
- To. Quid ergo faciam? Dis ne advorser? quasi Titani cum Dis belligerem.
- Quibus sat esse non queam?
- Sa. Vide modo, ulmeæ catapultæ tuum ne transfigant latus.
- To. Basilice agito eleutheria. Sa. quid jam?
- 30 To. Quia herus peregre est. Sa. ain' tu. peregre est?
- To. Si tute tibi bene esse potes pati, veni, vives mecum,
- Basilico accipière victu. Sa. vah, jam scapulæ pruriunt,
- Quia te istæc audivi loqui. To. sed hoc me unum excruciat.
- Sa. Quidnam id est? To. hæc dies summa ho- M.T. hæc de summa
hodie est.
- die est, mea amica sitne libera,

An

19. *Nimis stulte amicis utere.*] Nescis amicis uti.
21. *Ferreum.*] Negotium ferreum false appellat compedes. Lamb. *Plusculum annum.*] Plusculam seu majorem anni partem. Donza.
22. *Tribunus vapularis.*] Festivus jocuſ, cum allusione, quasi Tribunus militaris apud Nolam. Sic in Mostell. ergastulos genus ferratile appellavit. Lips.
28. *Ulmeæ catapultæ.*] Virgæ ex ulmo. *Catapultæ* dixit, ut in metaphora militari petifereret.
29. *Eleutheria.*] Regium in morem vivens, ob libertatem naſtam festos dies agito. *Eleutheria*, festa quæ celebrabantur Græcis in honorem Jovis Eleutherii: quem & ὥρην vocabant. Lambin.
32. *Scapulæ pruriunt.*] Scil. mihi V. N. Mil. 2. 4. & Pseud. 1. 1.

37. Pro

35 An sempiternam servitutem serviat. SA. quid nunc vis ergo?

To. Facere amicum tibi me potis es sempiternum. SA. quem admodum?

To. Ut mihi des nummos sexcentos, quos pro capite illius pendam,

Quos continuo tibi reponam in hoc triduo, aut quatriduo.
Age si benignus, subveni.

40. SA. Qua confidentia rogare tu à me argentum tantum audes
Impudens? quin si egomet totus veneam, vix recipi potessit
Quod tu me rogas, namtu AQUAM à PUMICE nunc pos-
tulas,

Qui ipsus sitiat. To. siccine hoc te mihi facere? SA. quid fa-
ciam? To. rogasne?

Alicunde exora mutuum. SA. tu fac idem quod rogas me.

45. To. Quæsivi, nusquam repperi. SA. quæram equidem, si
quis credat.

To. Nempe habeo in mundo. SA. si id domi esset *Douz. habes
in mundo.*
mihi, jam policerer:

Hoc meum est ut faciam sedulo. To. quicquid erit, recipere te
ad me.

SA. Quære tamen ego item sedulo, si quid erit, faciam ut scias.

To. Obscro te, refecro, operam da hanc mihi fidelem. SA. ah!
odio me enicas.

50 To. Amoris vitio, non meo, nunc tibi morologus fio.

SA. At pol ego abs te concessero. To. jamne abis. SA. bene
ambulato.

Sed recipere te quam primum potes: cave fuas mihi in quæstione:
Usque ero domi, dum excoxero lenoni malum.

37. *Pro capite.] Pro capite dare, numer-* *Sic Pseud. 1.2. Poenul. act: 3. 1. Vide Brif-
tare, Servus dicitur, qui pro libertate dat. [son. lib. 3. de verborum significat. T'*

ACTUS PRIMI SCENA SECUNDA. S A T U R I O.

V Eterem atque antiquem quæstum *meum*
alimonie.

Servo atque obtineo, & magna cum cura colo

*Grat. quæstum ma-
jorum meum.
Mff. quæstum ma-
lo.*

Nam

1. *Veterem atque antiquem.] Vides notas Mostell. 2. 2. 45.*

8. *Duria*

Nam nunquam quisquam meorum majorum fuit;
Quin parasitando paverint ventres suos:
Pater, avos, proavos, abavos, atavos, tritavos;
Quasi mures semper edere alienum cibum,
Neque edacitate eos quisquam poterat vincere.
His cognomentum erat duris capitonibus.
Unde hunc ego quæstum obtineo & majorum locum:
10 Neque quadruplati me volo: neque enim decet
Sine meo periculo ire aliena eruptum bona:
Neque illi, qui faciunt, mihi placent: plane loquor.
Nam publicæ rei causa quicunque id facit
Magis, quam sui quæsti, animus induci potest,
15 Eum esse civem & fidelem & bonum.
Sed legirupam qui damnet, det in publicum
Dimidium: atque etiam mea lège adscribitur;
Doux, in eam legem adscribit.
Ubi
8. *Durus Capitonibus.*] Durus pro im-
pudente etiam & improbo, antiquitus po-
nebatur. unde *duri captones* hoc loco de-
bet exponi, ore improbo, duro ferre que
ut Ter. Catullus & Lucill. loquuntur
hoc est, attrita perfictaque fronte insi-
gnite prædicti: cujusmodi habere Parasiti
convenit, allusumque est ad *Capito-*
nium familiam Romæ haud incelebre
nugatur Lamb. qui à perrinacia in com-
iendo eos putat dictos. Douza. Olim in-
ter alia instrumenta perditi luxus &
matalæ in triclinia inferri solitæ, quas sæpe,
ibi incaluisserint, in capita sibi invicem
lliserunt. Hinc dicti properea parasiti,
iuri *captones*. Casaub.

10. *Quadruplari me.*] Me, abundat,
d est, nolo quadruplatore esse. Asconius:
Quadruplatores, accusatores sive delatores
riminum publicorum sub pena quadrupli:
fue, quod ipsi ex damnatorum bonis, quos
accusaverant, quartam partem consequen-
tabantur. Turneb. Neque quadruplari me
volo.] Transcribunt jamidūdum huc ex
Marcello Donato, quadruplari hic non
esse quadruplataram facere: sed parasi-
tum hoc dicere, se nolle eruptum ire
aliena bona, ne quadrupletur, quod sit, ne
logatur ad quadruplum solvendum: sic
Tom. II.

Ulpianum dicere, l. 2. n. de vi bon. rap.
In hac actione intra annum utilem verum
preium quadruplatur. At ego nego qua-
druplari esse quadruplum solvere. Nec
hoc sensu accipit Ulpianus; sed primo
& proprio, quo est quadruplum fieri,
quemadmodum *duplicari* est duplum
fieri. Præterea si vetetur parasitus ne sol-
vat quadruplum, quomodo addit, *Sin*
suo periculo? Non est dubium, quin di-
cat q̄ se nolle accusatorem vel delatorem
esse, qui qualius tum multo erat uberri-
mus, & nisi manifestæ caluniaæ con-
vincerentur, sine suo periculo è damnati
bonis portiebantur partem. Quod quia
invidiosum erat, ideo dicit raperere eos a lie-
nâ bona, quod est non bono modo ad se
transferte. An autem publicæ rei causa
quisquam potest se raptorem dicere?
Non profecto, sed quadruplatorem: quia
republicæ interest puniri noxios & le-
ges defendi; quam spaciem præfererent
omnes accusatores. Vide Ciceronem pro
Sexto Roscio cap. 26. & divinat. in Q.
Cæciliūm. cap. 21. Gronovius.

117. *Mea lège adscribitur.*] Veteres qui-
dem scripti & editi, in ea lège, unde alii,
in eam lègē, alii in illa lège. Sed rete
Gruterus *mea lège*, id est, me ferente: si
T. milii

- Ubi quadruplator quempiam injexit manum ;
 Tantidem ille illi rursus injiciat manum ,
 20 Ubi æquâ parti prodeant ad Tres viros :
 Si id fiat , ne isti faxim usquam appareant ,
 Qui hîc albo tete aliena oppugnant bona.
 Sed sumne ego stultus , qui rem curo publicam ,
 Ubi sunt magistratus , quos curare oporteat ?
 25 Nunc huc introibo , visam hesternas reliquias ,
 Quieverint recte , nec ne : num infuerit febris ,
 Opertæne fuerint , ne quis obreptaverit .
 Sed aperiuntur ædes , remorandus est gradus .

mihi legis de accusatoribus ferendæ copia sit. *Gronovius.*

19. *Tantidem ille.*] Tanta poena proposita: *vel*, tantidem lite astimanda. *Lambin.*

20. *Ubi aqua parti.*] Ut pari utrinque proposito periculo ad prætorem eant. *parti pro parte*, *Mænechm. act. 3. 2.*

21. *Faxim.*] *V. N. Aulul. 3. 5.*

22. *Albo rete.*] *Albo rete* dixit Plautus, utidem dicit, *homines creta se se occultare*, (*Aul. act. 4. sc. 9.*) & Ennius, *Medeam gypsatis manibus*. *Quæ omnia translatione dicta sunt de iis*, qui dolos suos prætextu exornant, & illis aliquam bonam cauissam prætendunt, puta leges & jura, aut simile: *quas fraudes ἀπεριστάταις ἀπεριφαίσταις* Græci vocant. Nec vero metaphora est à piscatione. Nam si ita esset, quomodo Pl. dixisset, *oppugnare; non captare, aut pescari?* Nullum est *χῆμα* in v. *oppugnare*, sed allegoria est in v. *Reti*. Nam leges *retia* vocat. Illis enim homines illaqueantur, ut feræ pedicis aut cassibus. *Albus*, ut dicitum, *ἀπεριστάταις* intelligit. Hæc est vera allegoria Plautinae interpretatione. Nam Prov. non est: sed potius *λόγος ἐχηγητούσεν*. *Scal.* *Albo rete.*] *Locus & emendationum & explicationum fœcundus.* In quo tamen solus aliquid vidisse videtur Gulielmus. Non enim alio sit hoc *albo*, quam *Prætoris*, in quo is edicta, actiones, interdicta proposita

habebat. Horum aliquid, de quibus ille scriperat, *judicium dabo*, arripiebant accusatores, & id migrasse docebant, quos facerent reos: ita eorum oppugnabant bona. Ergo *albo oppugnant* est formulis & actionibus ex albo sumptis. *Albo rete vel reti* per epexegesin, id est, tanquam reti: ut cum alibi, *Operam hanc celarem mihi, non corbitam date*: item, *cor acetum acre in pectori*. Comparat album retibus: ut apud Ciceronem de harusp. responsis: *Illaqueatus omnium legum pericula: irreitus odio bonorum.* Pro Milone: *illam belluam judicii laqueos declinantem.* Pro Cluentio: *Putant enim minus multos laqueos legum ac judiciorum sibi propositos esse oportere.* At est, qui neget Latinum esse retibus oppugnare. At frustra negat. Sic Cynegeticorum scriptores, retia & plaga vocant *arma* venantium. Sic Manilius dicit, *pontum vinculis armare*, quod nihil aliud est, quam retibus ductis infestum piscibus reddere: & frustra sollicitant docti. *Gronovius.*

26. *Quieverint ne recte.*] Sic Mſſ. male subjecerunt: *Quæ invenient recte, nec ne.* Quia enim adeſt matutinus, ut appetit ex sc. sequente v. 34. & adeſt visum, loquitur de cibis, ut solemus loqui, quibus officium matutinum præstamus decumbentibus; an rectequierint, num commotiunculam fenerint. Sic Milite 3. 1. *Priusquam lucet, affunt, rogitant, noctu ut somnum ceperim.* *Gronovius.*

ACTUS PRIMI SCENA TERTIA.

TOXILUS; SATURIO.

OMNEM tem inveni, ut sua sibi pecunia
Hodie illam faciat leno libertam suam.
Sed eccum parasitum; quojus mihi auxilio est opus.
Simulabo quasi non videam, ita alliciam vitum.
5 Curate istic vos, atque appropere ocius.
Ne mihi moræ sit quicquam, ubi ego intro advenero.
Commisce mulsum; struthea colutheaque appara,
Bene ut in scutris concaleant, & calamum injice.
10 Jam pol ille hic aderit, credo, congerro meus.
SA. Me dicit, euge! To. lautum credo à balneis
Jam hic affuturum. SA. ut ordine omnem rem tenet!
To. Collyræ facite ut madeant & colliphia:

Ne

7. **C**ommisce mustum. *Etc.*] In mu-
sto decoquebantur Cotonea ma-
la & alii etiam odores eo adjiciebantur;
de qua musti conditura certum est hic
Plautum loqui, *civis nō dicitur* Græci
vocant; qui ex musto & Cydoneis malis
componebatur. *γλύκη* in ea condi-
tura Græci nominant, & de eadem lo-
quitur totis his duobus versibus. mu-
stum hic in scutris concalere ac fervere
vult cum strutheis malis, quæ de genere
sunt Cydoniotum malorum. alii enim
illis eadem faciunt, & videtur Plautus
struthea pro Cydoneis malis dixisse. Sed
quæ sunt apud eum *coluthea?* legendum
eo putarem: *strutheaque lutea appara,* quæ
unt lutei coloris & aurei. Addi jubet
& *calamum* Plautus in id mustum cum
strutheis. Columella: *ne obstat id facere*
ione *videbitur eliquatum omni fratre mu-*
sum carere. tum, *sive mala Cydonia,* que
percolta sublaturus sit, seu quoscunque vo-
uerit convenientes odores adjiciat. Salmas.
coluteaq; appara.] Quia struthea sunt ma-
la Cydonea, non videntur illis incom-
node jungi *colutea*, si accipiamus pro fru-
tu arboris *coluteæ*, cuius est descriptio
pud Theophrastum de plantis 1. 3. c. 17.
civis ἡ καὶ η κολυτεὰ οὐκεὶ αἰτιᾶ γενεῖ.

δένδρον μὲν δύμεγέθες. τὸ δὲ καρπὸν πέπη-
τὸ λόσοις ἥλικον φανὸς. Nec mirum
arborem dici *coluteam*, fructum *coluteum*,
ut olea & oleum. *Strutheorum meminit*
Plinius lib. 15. cap. 11. & 14. *Grono-*
vius.

9. *Cengerro.] Festus: Gerrones, leves &*
inerti, à cratibus dicti, quas Græci γέρρας
appellant. Inde congerrones & congerra
sunt. Scal. V. N. Asin. 3. 3. 10.

12. *Collyræ facite.] Senatus Gramma-*
ticorum statuit; Collyras videri parvulos
panes mundos, sed & genus fictorum
farinaceorum, quæ ut laganæ, interdum
in faggine frigantur, interdum cocta
pér se edantur, interdum ex jure com-
edantur. quod satis constat ex hoc Plauti
loco: subjicit enim,

Tum nisi tremore crassò esse jus collyricum.
Jus enim collyricum ecquodnam aliud
jus esse potest, quam ex quo collyræ
eduntur. atque illud crassius & unctius
esse Parasitus postulat.

Quasi (inquit) juream esse jus decet col-
lyricum. Turneb.

Collyræ hic omnino significant panem,
juxi immersum & incoctum. Vetusissi-
mum Glossarium nostrum Latino-
Teudiscum Ms. *Collyride, Kiprochonaz-*

Nem mihi incocta detis. SA. rem loquitur meram :

Nihil sunt, crudæ, nisi quas madidas glutias.

*1^o. Edd. nihil
funt crudæ.*

15 Tum nisi cremore crasso est jus collyricum.

Nihil est macrum illud, epicrocum, pellucidum:

Quasi jureani esse jus decet collyricum.

Nolo in vesicam quod eat, in ventrem volo.

To. Prope me hīc nescio quis loquitur. SA. ô mi Juppiter

20 Terrestris, te coëpulonus compellat tuus.

To. O Saturio, opportune advenisti mihi.

SA. Mendacium edepol dicas, atque haud te decet:

Nam esurio venio, non advenio Saturio.

To. At edis! nam jam intus ventris fumant focula.

*24^o. intus
Veneris.*

25 Calefieri jussi reliquias. SA. pernam quidem

Jus est apponi frigidam postridie.

To. Ita fieri jussi. SA. ecquid alecis? To. vah, rogas?

SA. Sapis multum ad Genium. To. sed ecquid meministi,
here,

Qua dē te ego tecum mentionem feceram?

30 SA. Memini: ut muræna & conger ne calefierent.

Nani

brot vulgo soppen, appellamus. Boxhorn.
Colliphia.] Panes cum recenti caseo com-
mixti. Lambin.

16. Epicrocum.] Festus : Epicrocum
genus amiculicromo tintillum, tenui et pell-
ucidum. Glossar. Epicrocum, ἐδύτης
εἰδος, ἡ γούνιος ἀρμένη κατά τερόν.
Ut notat Scaliger. His metaphorice ulur-
patur prōjusculi non crocei, ne quis er-
ret, sed tenuis & pellucidi generē. Allu-
sit hoc Papias in Glossis; Epicrocum, pel-
lucidum. Boxhorn.

17. Quasi juream.] Jurea non est pla-
centa. Jureæ vel Juriæ nomen legitur
apud Varronem in libris de re Rustica,
pro liquidiore quodam genere pasta, quæ
catulis dabatur. Jus hac juria liquidius.
Farina quippe erat cocta in aqua usque
crassitatem majorem quam est juris. ea
catulos nutriebant. Salmas.

18. Nolo in vesicam.] Cibum siccio-
rem in ventrem, liquidorem in vesicam
descendere censuerunt. Varro; In quo
nobilius est Philippeum, quod accipimus,

quam quod bibimus : cum alterum adda-
mus in bulgam, alterum in vesicam. Tur-
nebus.

24. Focula.] Focula, inquit Nonius,
dicta sunt nutrimenta, unde foculare dici-
tur & fovere.

30. Ut muræna.] Murana ab Arche-
strato vocatur Ἀλεπος ἀμφίλυτη, hoc
est, exobu, quia donec adhuc est in mari,
post brumam ad æquinoctium usque
vernū est, ἀνανθητη. Derioni autem
dicitur ποταμία μύρανα, quod postid
tempus, cuim adversis fluminibus ē ma-
ri excipiuntur, habeat πίνας ἀνεψιαν μύ-
ριον δύοις τῷ δύοις, τῷ παλαιόντοι
γαλλοῖς. quam quidem ἀνεψιαν
omnes Galli vocant chordam, quia inci-
pit tunc callum facere, & semper ab eo
tempore adversis fluminibus obnittitur,
ut multæ etiam non solum ad capita ma-
gnorum fluviorum; sed etiam in rivu-
lis, qui in magnos fluvios exonerantur,
inventæ sint, neque unquam pristinas
fedes repeatant. Scalig.

31. Op.

Nam nimio melius oppe^ttuntur frigida.

Sed quid cestamus prælium committere?

Dum mane est, omnes esse mortalis decet.

To. Ni mispæne mane' st. SA. MANE QUOD TU occœperis

35 Negotium agere, id totum procedit diem.

To. Quælo animum advorte: hoc enim jam here narravi tibi,

Tecumque oravi, ut nummos sexcentos mihi

Dares utendos mutuos. SA. memini & scio,

Et te me orate, & mihi non esse quod darem.

40 NIHILI PARASITUS est, quo argentum domi est.

Lubido extemplo cœpere est convivium,

Tuburcinari de suo, si quid domi est.

Cynica esse è gente oportet parasitum probe:

Douz. parasitum probum.

Ampullam, strigilem, scaphium, soccos, pallium,

45 Matsupium habeat, inibi paulum præsidii,

Qui familiarem suam vitam oblectet modo.

I. Gul. oblectet domi.

To. Jam nolo argentum, filiam utendam tuam

Mihi da. SA. nunquam edepol quoiquam etiam utendam dedi.

To. Non ad istocquod tu insimilas. SA. quid eam vis. To. scies.

Quia

31. *Oppetuntur.]* Digitis, quasi pectine, circumcarpuntur & comeduntur. Taubman.

40. *Nihil parasitus.]* Gnomam hanc non satis videntur percepsisse interpretes. Hoc vult; Non bene parasitatur, cui argentum est domi. Talis enim cum tuburcinari possit de suo, aliis serviliter parasitandi non habet necessitatem. Nec fatis & domestica inopia facit parasitos. Quo quis pauperiore est, eo plerumque melior est parasitus. Boxhorn.

43. *Cynica esse è gente.]* Hæc Douza conjectura est. Vulgo: *Cynicam esse gentem.* MSS. *Cynicum esse gentem.* Unde Guilelmus: *Cynicam esse gentem oportet parasitum*, postrema voce gignendi casu plurativo accepta. Nimurum verebatur unum parasitum vocari gentem. Et sic tamen Virgilius lib. 10. *Vigilasne deum gens Aenea? vigila & velu immitte rudentes.* Ergo retineatur ipsa scriptorum le-

ctio; *Cynicum esse gentem oportet parasitum probe.* id est, oportet bona fide Cynicorum gentem, vel è genere esse. Aut si malis, *Cynicam esse gentem.* Gronovius.

44. *Ampullam, &c.]* Ampulla vas olearium est, quo in balneis ad unctiones uti solebant: ut & strigilibus ibi se defrigabant, defringebantque. Unde & αὐτολήνθη à Græcis vocabantur pauperes, qui sibi metiūs ad balneas ampullam feriebant, cum servos ampulligeros non haberent, sed scaphium vas est portorimi. Turneb.

45. *Præsidii.]* V. N. Pœnul. act. 3. scen. 3. xl. 57.

46. *Oblecta modo.]* Nec domi corrugendum est, nec modo, semel positum, est interdum: sed quod alioqui, tantummodo. Hoc enim dicit: qui tantummodo oblecter, sustineat, toleret vitam, si quando domi inter familiam vescendum sit. Gronovius.

50 Quia forma lepida & liberali est. SA. res ita'st.

To. Hic leno neque te novit neque gnatam tuam.

SA. Me ut quisquam norit, nisi ille qui præbet cibum?

To. Ita est, hoc tu mihi reperire argentum potes.

SA. Cupio hercle, To. tum tu me sine illam vendere.

55 SA. Tun' illam vendas? To. immo alium allegavero

Qui vendat, qui esse se peregrinum prædicet.

Siquidem hic leno nondum sex menses Megaribus

Huc est cum commigravit. SA. pereunt reliquæ.

Posterius istuc tamen potest. To. scin' quam potest?

60 Nunquam hercle hodie hic prius edis, ne frustra sis?

Quam te hoc facturum, quod rogo, affirmas mihi.

Atque nisi gnatam tecum huc jam, quantum potest,

Adducis, exigam hercle ego te ex hac decuria.

Quid nunc? quid est? quin dicis, quid facturus sis?

65 SA. Quæso, hercle, me quoque etiam vendas, si luber.

Dum saturum vendas. To. hoc si facturus, face.

SA. Faciam equidem, quævis. To. bene facis, propria, ab
domum:

Præmonstra docte, præcipe astu filiæ,

Quid fabuletur, ubi se natam prædicet.

70 Qui sibi parentes fuerint, unde surrepta sit:

Sed longe ab Athenis esse se gnataim autumet.

Et ut affleat, cum ea memoret. SA. etiam tu taces?

Ter tanto pejor ipsa est, quam illam tu esse vis.

To. Lepide hercle dicis. sed scin', quid facias? cape

75 Tunicam atque zonam, & chlamydem afferto & causiam,

Quam ille habeat, qui hanc lenoni huic vendat. SA. heu pro
be.

To. Quasi

52. Norit.] Simpliciter quidem usurpat notionis verbum Saturio: sed in ne-
quiorem sententiam detorquet Toxilus.
V. N. Mostell. 4. 2.

57. Sex menses.] V. N. Aul. Prolog.
Megaribus.] Pro Megaris, metaplasmo
sane mirifico: si locus mendo vacat. Ca-
merarius. Sic eodem metaplasmo veteres
dicebant Illyribus. sic & Lucan.

Occurrat Iberibus alter.

Silius:

Omnis Iber, omnis Latio sub nomine miles;

Catullus:

Nunc Celtiber in Celtiberia terra.

Scalig. Vide notas Pœnuli Prol. ¶f. 86.

63. Decuria.] Ordine, dignitatis gra-
du, &c. Lambin.

79. Chorago.] V. N. Trinum. 4. ¶f. 2.

81. Sed

To. Quasi sit peregrinus. Sa. laudo. To. & tu tuam gnataim tamen

Ornatam adduce lepide in peregrinum modum.

Sa. Πόθεν ornamenta? To. abs chorago sumito.

80 Dare debet: præbenda Aediles locaverunt.

Sa. Jam faxo hic aderunt. sed ego horum nihil scio.

To. Nihil hercle vero. nam ubi ego argentum accepero,
Continuo tu illam à lenone afferito manu.

Sa. Sibi habeat, si non extemplo ab eo abduxero.

85 To. Abi, & istuc cura. interibi ego puerum volo
Mittere ad amicam meam, ut habeat animum bonum,
Me esse effecturum hodie. nimis longum loquor.

81. Sed ego borum nihil scio.] Hoce est, cipendum, patet ex responso Toxili, Ex re & mea & tua fuerit maxime, at quod sine interrogationis puncto scribendum, hoc modo: *Tox. Nihil h. vero.* que huic sycophantiae nostræ vel impri- Ut sit Parasitici consilii succidanea quali- mis conducit, ut ita me assimulem, quasi sim peregrinus, quasque horum qua- approbatio. *Doux.*
præmonstrasti mihi, nihil sciam. Ita ac-

ACTUS SECUNDI SCENA PRIMA.

SOPHOCLIDISCA, LEMNISELENE.

S Atis fuit indoctæ, immemori, insipienti dicere toties.

Nimis tandem me quidem pro barda & pro rustica reor habitam

Esse abste. quanquam ego vinum bibo, at mandata non confuevi simul bibere

Una. me equidem jam satis tibi spectatam censueram esse, & meos mores.

5 Nam equidem te jam sector quintum hunc annum: cum inter-
ri, credo,

Cucus si in ludum iret, potuisset jam fieri ut probe litteras sci-
ret,

Cum

I Mmemori.] Immemor interdum in-
doctilem & liebetem significat.
Contra, memor docilem & dicto audien-
tem illi, unde profeceris. Propertius:
"satus memorem Musis imitare Phile-
mon. J. Gul.

2. Barda.] Ingenio tarda.

4. Simul bibere Una.] Sic Poen. 3. 1.

Quippe omnes simul didicimus tecum una.

5. Sector.] Multum & continuo se-
quor. Donat. Phorm. act. 1. sc. 2. Settari
proprie est, ut taurus buculam, ut aries
ovem. Hinc etiam Philosophorum fe-
cta. T.

6. Cucus, si in ludum iret.] Canis sub-
stituerant. sed illud ex edd. quibusdam
anti-

Cum interim tu meum ingenium fans non edidicisti, atque infans,

Potin' ut taceas? potin' ne moneas? memini & scio & calleo, & commemini.

Amas pol misera: id tuus scatet animus. ego istuc placidum tibi

Palm. id tunc caret animus.

¶ Ut sit, faciam. LE. MISER EST QUI AMAT.

So. Certo is quidem nihil est, qui nihil amat: quid ei homini opus vitâ est?

Ire decet me, ut heræ obsequens fiam, libera mea opera ocios ut sit.

Conveniam hunc Toxilum: ejus aures quæ mandata sunt onerabo.

antiquis retinendum censuit Gruterus, vel certe *cucus*, quod propius accedit ad Mss. quorum alter *cūn* alter *cujus* (quemadmodum est etiam in membranis Academiarum) præsertim cum & apud Isidorum lib. 12. cap. 7. sit: *Cucos* quos Hispani *cuculos* vocant. Hoc postquam adamasset Pareus, displicuit auctori & commisicatur in authenticis fuisse *Cucus*: quo voluerint bis ponendam priorem syllabam. Apparet voluisse quo modo dissentire, & quod ipse in contextu ausus non esset, id neminem alium tentare. At valet illud in iis, quibus non potest

aliter consuli. Mihi vero dignus Plautus, qui non modo dixerit *cuculum*, sed & *cuum*. Gronovius.

9. *Id tunc scatet animus.*] Cum videbet Palermius, quomodo dicatur *scatet*, ut spectet illud *placidum* (quæ scatent enim, fretum atque æstum ac bullas aquæ fluviantis imitari) debebat tempore atque adeo carere suo *caret*. Cælius ad Ciceronem de Curione tribuno violentissimo: *Ut spero & volo, & se fert ipse, bonos & senatum malet: totus, ut nunc est, hic scaturit.* Gronovius.

ACTUS SECUNDI SCENA SECUNDA.

TOXILUS, PÆGNIUM, SOPHOCLIDISCA.

S Atin' hæc tibi sunt plana & certa? satin' hæc meministi & tenes?

PÆ. Melius, quam qui docuisti. To. ain' vero, verbereum caput?

PÆ. Ajo enimvero. To. quid ergo dixi? PÆ. ego recte apud illam dixero.

To. Non edepol scis. PÆ. da hercle pignus, ni omnia memini & scio.

To. Equidem si scistute, quot habeas hodie digitos in manu: . Eodem

Eodem pignus tecum. PÆ. audacter, si lubido est perdere.
To. Bonapax sit potius. PÆ. tum tu igitur sine me ire. To. &
jubeo & fino.

Sed ita volo te curare, ut domi sis, cum ego te esse illi censem.
PÆ. Faciam. To. quo ergo is nunc? PÆ. domum: uti domi
sim, cum illi censem.

10 To. Scelus tu pueri es: atque ob istam rem ego ali- Doux, aliqui.
quid te peculiabo.

PÆ. Scio fidei hercle herili ut soleat impudicitia opprobrari.

Nec subigi queantur unquam, ut pro ea fide habeant P. h. habeant
indicem.

So. Abi modo. PÆ. ego laudabis faxo. To. sed has tabellas
Pægnium,

Ipsi Lemnielenæ fac des, & quæ jussi nunciato.

15 SoC eslo ire ego, quo missa sum?

PÆ. Eo ego. To. i sane: ego domum ibo: face rem hanc
cum cura geras.

Vola curriculo. PÆ. istuc marinus passer per Circum solet.

Illic

6. **E**odem pignus tecum.] Id est, ea de re autim tecum pignore certare, me sc. melius scire quot sint mihi digitæ in manu; quam tu, quod ego tibi dixi.
Dissall.

7. **T**um tu igitur sine me ire.] Pægnium cum tabellis mandatisque à Toxilo ad Lemn. missus; post aliquantam verborum commutationem dimitti se postulans, ait tandem: *Tum igitur sine me ire.*
Cui respondet Tox.

— Et jubeo & fino.

*Sed ita volo te curare, ut domi sis, cum
ego te esse illi censem.*

Septuosa edictione innuere volens, properato opus esse adeo, ut citius conseruum sit negotium, quam cuiquam inchoatum videatur: utque redux compareat prius, quam à Lemn. remissus censeatur Toxilo. Quod quidem jocosum mandatum in seruum convertens atque aliorum interpretatus Puer, assimulat subdole domum rursus vorsoriam capere decretum sibi; neque quo jussus erat, quoque intenderat antea, velle jam ul-

terius proficiunt: proinde sic quasi editisset Toxilus: Usque domi meæ prestoleris volo, ut apud nos sis, cum te apud Lemnielenam esse arbitrabor. Igitur subiungit statim, velut dicto ejusdem obediens, Puer: *Faciam.* Cujus inopinæ vorsoriarum caussam demiratus Toxilus, quærit porro: *Quo ergo is nunc?* Et Scio haec longe aliter à Lambino enarrari. *Douza.*

10. **P**eculiabo.] Ludit in ambiguo, nam *Peculum* internequitia vocabula. *Pseud. act. 4. 7.*

Mea hac habeo emnia, meo peculio empta.
Ps. *Nempe quod fæmina summa sustinet.*
17. **M**arinus passer.] E Festo discimus *Passerem marinum esse fruthiocamelum.* Nam quid avis esset, passerem vocarunt, imitatione Græcorum, qui σπετιον. vocant; quod peregrinus & ultramarinus, marinum, hoc est, διαπόντιον. Sic *passinacam marinam* Celsus dixit, id est, peregrinam. Græcis σπεθος διαπόντιος, & σπεθος ἀπαλινος, seu, λιγυρος, σπεθος μεγάλη. Scalig.

T 5

19. Pe-

Illicabit hinc intro huc. sed quis hæc, quæ me adyorsum incedit?

So. Pægnium hic quidem est. PÆ. Sophoclidisca hæc pecularis est ejus,

20 Quo ego sum missus. So. Nullus esse hodie hoc puero pejor perhibetur.

Compellabo. PÆ. commorandum' stapud hanc obicem.

*Doux. apud
hanc inebram.
Mff. objeci.*

So. Pægnium, deliciæ pueri, salve, quid agis? ut vales?

PÆ. Sophoclidisca, dì me amabunt. So. quid me? utrum?

PÆ. hercle *nescio*.

Sed si ut digna es faciant, odio hercle habeant, & faciant male.

25 So. Mitte male loqui. PÆ. cum ut digna es, dico, bene, non male loquor.

So. Quid agis? PÆ. fæminam scelestam te astans contra contuor.

So. Certe equidem puerum pejorem, quam te, novi neminem.

PÆ. Quid mali facio? aut cui male dico? So. cui pol cumque occasio est.

PÆ. Nemo homo unquam ita arbitratus est. So. at pol multi esse ita sciunt.

30 PÆ. Heja! So. heja! PÆ. tuo ex ingenio mores alienos probas.

So. Fateor ego profecto me esse, ut decet lenonis familiae.

PÆ. Satis jam dictum habeo. So. sed quid tu? confitere, ut te autumo?

PÆ. Fatear, si ita sim. So. jam abi, vicisti. PÆ. abi nunc jam.

So. ergo hoc mihi expedi,

Quo agis? PÆ. quo tu? So. dic tu: prior rogavi. PÆ. at post scies.

35 So. Eo ego hinc haud longe. PÆ. & quidem ego haud longe. So. quo ergo, scelus?

PÆ. Nisi

19. *Peculiaris.*] Vide notas Asinar. 3.

20. 39. & Capt. 5. 4. 16.

21. *Apud hanc obicem.*] Id est, quæ instar obicis remoram mihi incommodè objectat. T.

30. *Probas.*] Metiris, aestimas. L.

31. *Ut decet lenonis.*] Decet cum Dati-

vo positum, id est, ut lenonis familia, vel ea, quæ in ejusmodi domo, tanquam in luteulento cæno volvetur, condignum esse deputo. *Douza.*

32. *Ut te autumo.*] V. N. Menachm. aët. 2. 3.

PÆ. Nisi sciero prius te, tu ex me nunquam hoc, quod ro-
gitas, scies.

So. Nunquam ecastor hodie scibis, priusquam ex te audi-
vero.

PÆ. Itane est? So. itane est? PÆ. mala es? So. scelestus.

PÆ. decet me. So. me quidem haud decet.

PÆ. Quid ais? certumne est celare, quo iter facias, pessuma?

40 So. Offirmastin' occultare quo te immittas, pessuma?

PÆ. Par pari respondes dicto; abi jam, quando ita certa res
est.

Nihili facio scire. valeas. So. asta. PÆ. at proprio.

*Mif. Nihilo.
Douz. SO. et
sta.*

So. & polego item.

PÆ. Ecquid habes? So. ecquid tu? PÆ. nihil equidem.

So. cedo manum ergo. PÆ. estne hæc manus?

So. Ubi illa altera est furtifica læva? PÆ. domi. eccam huc
nullam attuli.

45 So. Habes nescio quid. PÆ. ne me attrecta, subagitatrix.

So. sinteamo?

PÆ. Male operam locas. So. quî? PÆ. quia enim NIHIL
A M A S, cum ingratum amas.

So. Tempori hanc vigilare oportet formulam, atque ætatu-
lam:

Ne ubi capillus versipellis fiat, fœde semper
servias:

*Grot. ne. capillo ver-
sipelle, fœd. &c.*

Tu quidem haud etiam es octoginta pondo. PÆ. at confidentia

50 Illa militia militatur multo magis, quam pondere.

Atque

38. *Me quidem haud decet.*] Suspicio
potius, haud dedecet.] Reddunt enim fere
sibi paria, nec appetet ratio, cur alteram
personam non deceat malam esse. *Gron.*

accipere poterat, tanquam dixisset, in-
gratum & non dignum amore. *Col-*
vius.

42. *Asta.*] Festivius legas divisim,
Asta. D.

49. *Octoginta pondo.*] Ætatulæ ejus
teneritudinem certis ponderibus ac li-
brarum numero circumscribens cum
hæc dixisset Sophoclidisca, subjicit statim
Puer: *at confidentia Illa militia milita-*
tatur multo magis, quam pondere: militia
Veneris intelligi volens. Atque hoc
est, quod de se etiam Magister Amoris
ille, in *Eroticis* haud indiserte profite-
tur: *Pondere, non nervis corpora nostra ca-*
lentem & invitum amas. Quod altera

44. *Domi. eccam.*] Malim, domi eccam!
buc. V. N. Milit. 3. 1. §. 191.

46. *Ingratum.*] Jocus occultior. In-
gratus vulgo tritum pro eo, qui imme-
mor beneficii accepti, & mutuo amori
non respondet. sed & *invitum* significat.
Nihil agit, inquit Puer, cum me non vo-
lentem & *invitum* amas. Quod altera

51. Pe-

Atque ego hanc nunc operam perdo. So. quid jam? PÆ. quia
peritæ prædico.

Sed ego cesso. So. mane. PÆ. molesta es. So. ero quoque,
nisi scio

Quo agis te. PÆ. ad vos. So. & polego ad vos. PÆ. quid eo?
So. quid id ad te attinet?

PÆ. Enim non ibis nunc vicissim, nisi scio. So. odiosus
es. PÆ. lubet.

55 Nunquam hercle istuc exterebrabis tu, ut sis pejor, quam ego
siem.

So. Malitia certare tecum, miseria est. PÆ. merx tu mala es.

So. Quid est quod metuas? PÆ. idem istuc, quod tu. So. dic
ergo, quid est?

PÆ. Ne hoc cuiquam homini edicerem, omnes muti ut lo-
querentur prius.

So. Et edictum est magnopere mihi, ne cuiquam homini cre-
derem:

60 Omnes muti ut loquerentur prius hoc, quam ego. at tu hoc
face:

Fide data credamus. PÆ. novi. OMNES SUNT lenæ
levifidæ:

Neque tippulæ levius pondus est quam fides lenonia.

So. Dic, amabo. PÆ. dic, amabo. So. nolo ames. PÆ. fa-
cite impetas.

So. Tecum habeto. PÆ. & tu hoc taceto. So. tacitum erit.
PÆ. celabitur.

65 So. Toxilo has fero tabellas tuo hero. PÆ. abi: eccillum domi.
At ego hanc ad Lemniselenem tuam heram obsignatam abie-
tem. So. Quid

51. Petita.] Id est, in palæstra mere-
tricia exercitatæ. D.

55. Exterebrabis.] Id est, vi extor-
quebis.

62. Tippula. Festus; *Tippula, bestio-*
le genus sex pedes habentis, sed tanta levi-
tatis, ut super aquam currans non desidat.

Glossar. ἐφυδεῖς, ἐξωτεν ἐπωνυμίαν
τῷ νότῳ. Gaza perperam ἀστεριδες
vertit *tippula*. siquidem *Tippula* non
sunt vermes, sed potius aliud infecti ge-

nus, quod semper in rivis & fontibus vi-
fatur, summa celeritate superficiem aquæ
percurrentes: quas vulgus Aquitanum &
accola Garumna Capras vocant. Itaque
dicta sunt ἡδη τὰ τίχην. Tipula enim
τὰ ἔλη, ubi eæ versari solent. Varro:

Levis
Tipula lymphā frigidos transit lacūs.

Scalig.

66. Abietem.] Tabellas abiegnas. V.
N. Bacch. 4. 4. 64. & Pseud. I. I.

z. Lut-

So. Quid iste scriptum? P&E. juxta tecum, si tu nescis, nescio.
Nisi tortasse blanda verba. So. abeo. P&E. ar ego abiero.

So. ambula.

ACTUS SECUNDI SCENA TERTIA.
SAGARISTIO.

JOVI opulento, inclyto, Ope gnato, supremo, valido;
viri potenti.

Opes, spes, bonas copias commodanti lubens meritoque vitu-
lor:

Quia meo amico amiciter hanc commoditatis copiam
Danunt argenti mutui, uti egenti opem afferam: *Lipſ. danit.*

5 Quod ego non magis somniabam, neque opinabar, neque
censem, *Paff. Erythriam.*

Eam fore mihi occasionem, ea nunc quasi decidit de cœlo:

Nam herus meus me Eretriam misit, domitos boves *Paff. Ery-*
uti sibi mercarer, *thriam.*

Dedit argentum: nam ibi mercatum dixit esse die septimi.

Stultus, qui hoc mihi daret argentum, cuius ingenium noverat.

10 Nam hoc argentum alibi abutar. boves quos emerem, non
erant.

Nuic & amico meo prosperabo, & Genio meo multa bona
faciam,

Diu quod bene erit, die uno absolvam. tax tax tergo meo erit:
non curo.

Nunc amico homini bobus domitis mea ex crumena largiar.

Nam

2. **L**ubens meritoque vitulor.] Ver-
bum, vitulari, aptissime hic repo-
nitur: & recte Nonius deducit, à vita, quæ
interdum lœtiam lubentianq; signat: *Habet is coronam vitulans victoria.*
unde dea hilaritatis præses, Vitula, eriam
vivere, lubentii diffluere, hoc est, vi-
tulari. Et induxit illum, utira arbitra-
retur, Nævius Lycurgo, qui si à vitulo
derivasset, primam syllabam corripuis-
set, nunc produxit:

Ducite eo argutu linguis mutas quadru-
pedes,

Ut in venatu vitulantes ex suis

Loci nos mittant Poenæ decoratos feris

Necque aliter Ennius apud Festum;

Nam quod ibide à vitulo deducitur,
Longobardi mutilatoris somnium est,
non Festi oraculum. I. Gulielm. Yarro
tamen etiam à vitulo deducit: quod re-
ctumputo. Id enim est μοχίζεις Græ-
ce, apud Menandri. Hypobolimæo. Scal.
7. Eretriam.] Cujus & mentio Mer-
cat. 3. 4. *Ysf. 61.*

13. **B**obus domitus.] Mire hic halluci-
natur Laib, sed aut mihi cor bubulum
est, aut dicit Sagaristio: Nunc ego Toxi-
lum donabo pecunia, quam impendere
debebam boum emptioni. Similis locus
statim act. 2. 5. Carefis à cornu: *boves*
bini

Nam id demum lepidum est, triparcos homines, vetulos, avidos, aridos

15 Bene admordere, qui salinum servo obsignant cum sale.

VIRTUS est, ubi occasio admonet, despicer. quid faciet mihi?

Verberibus cædi jussit, compedes imponi. vapulet.

Nesibi me credat supplicem fore. væ illi! mihi jam nihil novi.

Offerri potest, quin sim peritus. sed Toxili puerum Pægnium eccum.

bini hic sunt in crumena. Induxit eum vox largior cum auferendi casu. de quo multa alibi Douza. Gruter.

15. Bene admordere.] Insigni damno afficere. Lamb. V. N. Mostell. act. 1. 1. *Salinum cum sale.*] Pto, salinum vas, in quo est sal, non inane. Sicut Curcul. *sinus cum vino*, pro, sinus in quo est vi-

num. Schopp.

16. Quid faciet mihi?] Et hoc iis usitatum loquendi genus, qui periculum aut minas alterius contemnunt. Eunuch.

Quid faciam? quid mea autem? quid faciet mihi? J. Gul.

17. *Vapulet.*] Hoc officium est servi nequam, verbera, compedes, omnia floccifacere; & super etiam hetum mandare malum. Quod, inquit, malum mihi dare herus possit? *vapulet.* Sic enim, quem insigniter à se contemni ostenderent, *vapulare* jubebant, ut Græci οἰμοζεῖν: in vulgato illo dicto libertæ: *Salve liberta. vapula Papiria.* Grut.

ACTUS SECUNDI SCENA QUARTA.

PÆGNIUM, SAGARISTIO.

P Ensum meum, quod datum' st, confeci. nunc proprio domum. SA. mane, et si

Properas, Pægnium, ausculta. PÆ. emere oportet quem tibi obedire velis.

SA. At sta. PÆ. exhibeas molestiam, ut opinor; si quid debeam? Qui nunc sic tam es molestus. SA. scelerate, etiam respicis?

15 PÆ. Scio ego quid sim ætatis, eo istuc maledictum impune au-

fetes.

SA. Ubi Toxilus est tuus herus? PÆ. ubi illi libet? neque te consulit.

SA. Etiam.

3. S Cio ego quid sim ætatis.] Quis credat Lambino hæc ita interpretanti, ac si vellet Pægnium; Scio me puerum esse; & in eam ætatem cuivis licere impune maledicta conjicere; idcirco nihil quicquam asperius tibi respondebo. Quis exēdar, cuivis impune licere maledictis.

aggrexi puerilem ætatem? Ad pueritiam imbellem, invalidam, & pugnæ cum viris imparem puer respicit. Scio, inquit, infirma me esse ætate, ideo impune hoc maledictum jam auferes. Alias, si per ætatem & idoneas corporis vires liceret, maledicenti tibi injicerem manus. Boxh.
Lz. Mer.

S A. Etiamne dicis, ubi sit, venefice? P & . nescio, inquam, ultimis tribatu.

S A. Maledicis majori. P & . prior promeritus perpetiare.

S E R V A M operam, linguam liberam herus me jussit habere.

10 S A. Dicis ne mihi, ubi sit Toxilus? P & . dico, ut perpetuo pereas.

S A. Cædere hodie tu restibus. P & . tua quidem, cucule, causa:

Non hercle si os perciderim tibi, metuam, morticine.

S A. Video ego te: jam incubitus es. P & . ita sum. quid id attinet ad te?

At non sum ita, ut tu, gratis. S A. confidens. P & . sum hercle vero.

15 Nam ego me confido liberum fore, tu te nunquam speras.

S A. Potin', ut molestus ne sies? P & . quod dicis, facere non quis.

S A. Abi in malam rem. P & . at tu domum: nam ibi tibi parata præstis est.

Mff. præsto.

S A. Vadatur hic me. P & . utinam vades desint, in carcere ut sis!

S A. Quid hoc? P & . quid est? S A. etiam, scelus, male loquere? P & . tandem ut liceat,

20 Cum servos sis, servom tibi maledicere. S A. itane? specta Quid dedero. P & . nihil: nam nihil habes. S A. di deæque me omnes perdant,

Nisi

12. *Morticine.*] *Morticina*, θερέτρα dicebantur. Etiam *morticinus* convitium erat in tetros & exsanguis facie homines: ut hic Græci vocant δημητρεῖς καὶ δημητριάδες. Plutarchus interpretatur νεκροφόρες. ab eo *cadaverofacies*, Ter. Hec. act. 3. 4. Latinetiam vocant *Cereritos*, postea *Cerritos*, interpretantes illud δημητριάδες. Scalig.

13. *Incubitus.*] Nihil mutandum, cum ita omnes libri & editiones habeant. *Incubitatur*, puer, cui Embasicoetas incubat. Nolo hoc pluribus explicare. Et falluntur qui negant hoc verbi Latina moneta esse percussum. *Salmasius*. *Incubitus es.*] *Incurvatus*: *Scriverius*.

17. *Parata præstis est.*] Id est, adest, vel præsto est παρέστι. Græcus interrogatus ei παρίστη; responderet potius παρέξ. quam παρέπειμι. Sic Romanus interrogatus, an præses? respondebat, præs; non præsum. Festus inquit, prædem dictum esse, quod interrogatus à populo si præs esset; respondebat, præs. supple, sum. Præesse antiquitus significat præsentem esse, παρείνει: unde supereft Participlum præsens. Scalig.

18. *Vadatur hic me.*] Hoc vult: ille tam cito præcurrat, & me cogit ut sequar, quasi in judicium pertraheret. *Pist. de v. Vadari. V. N. Aul. 2. 4.*

22. Coe

Nisi te hodie, si prehendero, defigam in terram colaphis?

P&E. Amicus sum, eveniant volo tibi quæ optas, atque id fiat:

Tu me defigas, te cruci ipsum propè diem affigent alii. Diss. affi-
gant alii.

25 S.A. Quin te dī deæque, scis quid hinc porro dicturus fuerim,

Ni linguæ moderari queam. potin' abeas? P&E. abigis facile.

Nam umbra mea intus vapulat. S.A. ut istunc dī deæque per-

dant.

Tanquam proserpens bestia, est bilinguis & scelestus.

Hercle illum abiisse gaudeo : fores aperite. eccere

autem

Pis. foris
aperitur.

30 Quem convenire maxume cupiebam, egreditur intus.

22. *Colaphus.*] Alapa fit palma, id est, deducta & explicata manu: (noster; por-

retta manu ferire.) ράπτημα Græcis.

Glossar. Alapator, ὁ καυχητής. At Co-

laphus idem quod κόνδυλος, qui fit di-

gitis compressis & in pugnum coactis.

24. *Propodium affigent alii.*] Forsan fuerit: tecruci ipsum propodium affigent clavi. Gronov.

Aristophanes: κόνδυλον ἀντει δίδε, pugnos ei ingere: Demosthenes: κονδύ-

λλος λαζεῖν. Ter. Adelph. act. 2. 1. Pœn. 5. 2.

ACTUS SECUNDI SCENA QUINTA.

TOKILUS, SAGARISTIO, SOPHOCLIDISCA.

P Araum jam esse dico, unde argentum sit futurum:
Jubeto habere animum bonum, dic me illam amare mul-

tuin:

Ubi se allevat, ibi me allevat: quæ dixi ut num-

ciates,

Grat. ubi se adju-
vat, ibi me adju-
vat,

Satin' ea tenes? So. magis calleo, quam aprugnum callum callet.

5 To. Propera, abi domum. S.A. nunc ego huic graphice face-

tus siam.

Subnixis alis me inferam, atque amicibor gloriose.

To. Sed quis hic ansatus ambulat? S.A. magnifice conscreabor,

To. Sa-

2. *A Mare multum.*] Amanter orare. V.

N. Menachm. act. 2. 3. & 3. 3.

3. *Allevat.*] Allevare se, est, ægri-

tudinem remittere; atque adeo, quod modo dixit, habere animum bonum, qua

4. *Aprugnum.*] Pœnul. 3. 2. yf. 3.

7. *Conscreabor.*] Ita Bryatdus; apud Lips. 2. Ep. Q. 4. nam in illo gestu glorio-

so exprimendo, etiam conscreatio sive ex-

screatio adhibetur. Et notavimus alibi è

Casaub. in Theophr. procul spuere, suis

signum eminentia. Quintil. clare exscrea-

re.

To. Sagaristio hic quidem est. quid agitur, Sagaristio? ut valetur?

Ecquid, quod mandavi tibi? estne *quid in te speculae?* SA. adito.

To. Videbitur, factum volo: venito: præmoneto. *V. E. promovete.*

To. Quid hoc hic in collo tibi tuimet? SA. vomica. *Doux. hoc sic.*

Nam ubi qui mala tetigit manu, dolores cooriuntur.

To. Quando istæc innata'st nam tibi? SA. hodie. To. secari jubeas.

SA. Metuo ne immaturam secem, ne exhibeat plus negotii.

To. Inspicere morbum tuum lubet. SA. abi, atque cavesis A cornu. To. quid jam? SA. quia boves bini hic sunt in crumenæ.

To. Emitte sodes, ne enices fame, sine ire pastum,

SA. Enim metuo, ut possim in bibilem rejicere, ne vagentur. *A sid. in bibile.*

To. Ego rejiciam, habe animum bonum. SA. creditur: commodabo.

To. Sequere hac sis: argentum hic est, quod me dudum rogaſti.

To. Quid traſis? SA. dominus me boves mercatum Eretriam misit.

Nunc mihi Eretria erit haec tua domus. To. nimis tu facete loquere.

Atque ego omne argentum tibi actutum incolume redigam: Nam jam omnes fycophantias instruxi & comparavi,

Quo

c. Ita Aristophan. innuit, Oratores solitos screari, Thesmoph. Σίγα στάπια, ωρόσεχε τὸν νῦν. χρέμιστερος γόρδην, οὐασερ τελεστοι οι φύτεψε. Taubm. MSS. Camerarii habent, confessabor. Vett. Codd. onteſſabor. Unde legendum puto; magnifice contra ſlabo. Magnifice resistam Toxilo mihi obviam venienti. Boxhorius.

ii. Vomica.] Vomica est abscessus magnus latens, puris plenus: ξυρσί μα-Γειδος. Hic facete significat crumenam, quam nummis prægnantem e colo gerebat Sagaristio. Tanbm.

Tons: II.

12. Malamanu.] V. N. Amph. i. ii.
18. Rejicere. Apposite. Virgil. à flumine reice capellas. qui reigere, ab agendo, hic fingunt; ne audias. Acidal. Ne vagentur.] Vulgatum ita planum facio. Dixerat Toxilus: Emitti boves. Cui Sag. At metuo, ne, si emittam, longius vagentur, neque eos recipere facile possum. Huic mox operam in reducendis pollicetur Toxilus. Notum, boves extra bibile in pascuis vagari, & ſæpe intercipi. In bubuli autem fervantur. Manet itaque in metaphoræ. Gruterus noster hic fruſta ingeniosus fuit. Tiffor.

v

2. P. 2.

25 Quo pacto ab lenone auferam hoc argentum. SA. tanto meior.

To. Et mulier ut sit libera, atque ipse ultro det argentum.
Sed sequere me, ad eam rem usus est tua mihi opera. SA. utere
ut vis.

ATUS TERTII SCENA PRIMA.

S A T U R I O , V I R G O .

Q Uæ res bene vortat mihi & tibi & ventri meo,
Perennitatisque adeo huic perpetuo cibo,

Ut mihi supersit, suppetat, superstitet:
Sequere hac, meagnata, me, cum diis volentibus.

5 Quoi rei detur, scis, tenes, intellegis:
Comunicavi tecum consilia omnia.

Ea caussâ ad hoc exemplum te exornavi ego.

Venibis tu hodie, virgo. VI. amabo, mi pater,
Quanquam libenter escis alienis studes,

10 Tuin' ventris caussâ filiam vendis tuam?

SA. Mitum, quin regis Philippi caussâ, aut Attali
Te potius vendam, quam mea, quæ sis mea.

VI. Utrum tu pro ancilla me habes, an pro filia?

SA. Utrum hercle magis in ventris rem videbitur:

15 Meum, opinor, imperium in te, non in me tibi'st.

VI. Tua istæc potestas est, pater; veruntamen,
Quanquam res nostræ sunt, pater, pauperculæ,

Modice & modeste melius est vitam vivere:

Nam SI AD PAUPERTATEM admigrant infamiae.

20 Gravior paupertas fit, fides sublestior.

SA. Enimvero odiosa es. VI. non sum, neque me esse arbitror,
Cum

2. Perennitatisque.] Cibum perennitatis
dixit cibum perennem. et si cibum
Perennitatis non dñmnam, quasi alicu-
jus deæ: malum tamen, Perennitatisque
ad. Acidal.

8. Venibū.] Venderis.

18. Modice & modeste.] Modicum di-
ctum, quasi medium. Alii à modo deduc-
unt, cum, auctore Nonio, modicum

veteribus fuit moderatum, quodque fit
cum modo. Varro: Sapiens & bonum ferre
potest modice, ac malum fortiter ac levi-
ter. Scal.

20. Sublestior.] Id est, levior, infirmior.
Festus atque idem ait, Plautus in Ner-
vol. vinum sublestissimum dixisse, quia in-
firmos faciat vel corpore vel animo. V.
N. Bacchid. 3. 6.

23. Nam

Cum parva natu recte præcipio patri.

Nam INIMICI FAMA non ita, ut nata est, ferunt.

S.A. Ferant, eantque in maximum malam crucem,

25 Non ego inimicitias omnes pluris æstimo;

Quam mensa inanis nunc si apponatur mihi.

VI. Pater, HOMINUM IMMORTALIS est infamia,

Etiā tum vivit, cum esse credas mortuam.

S.A. Quid? metuis ne te vendam? VI. non metuo, pater.

30 Verum insimulari nolo. S.A. at ne quicquam nevis.

Meo modo istud potius fiet, quam tuo.

Fiat. quæ hæ res sunt! VI. cogita hoc verbum, pater:

HERUS SI MINATUS est malum servo suo,

Tamenetsi id futurum non est, ubi captum' st, flagrum,

35 Dum tunicas ponit, quanta afficitur miseria!

Ego nunc, quod non futurum' st, formido tamen.

S.A. VIRGO ATQUE MULIER nulla erit, quin sit mala;

Quæ præter sapient, quam placet parentibus.

VI. VIRGO ATQUE MULIER nulla erit quin sit mala,

40 Quæ reticet, si quid fieri pavorse videt.

S.A. Malo cavere melius est te. VI. at si non licet

Cavere, quid agam? nam ego tibi cautum volo.

S.A. Malusne ego sum? VI. non es: neque me dignum' st dicere!

Verum ei rei operando, ne alii dicant quibus licet.

45 S.A. Dicat quod quisque volt: ego de hac sententia

Non demovebor. VI. at, meo si liceat modo,

Sapienter potius facias, quam stulte. S.A. libet.

VI. Lubere per me tibi licere intellego:

Verum

23. *Nam inimici.*] Inimici non ita de
iis, quos oderunt loquuntur, ut res est;
sed ut sulplicantur, & ut probabiliter eis
confingere licet. *Lambin.*

27. *Immortalis est infamia.*] Variis
modis infamia quis notari potest; im-
primis hominum opinione. Nam is, qui
apud bonos & graves viros male audit,
infamia dicitur; licet ei jure & legibus
nulla irrogetur infamia. Itaque eum,
qui restitutus est famæ, hac nota adhuc

laborare existimò: verumque esse, quod
Plautus ait: *Hominum immortalis*, &c.
Hinc Claudio Cæsar, cum cuidam no-
tam appositam; deprecantibus familiaria-
bus, ademisset; Litura tamen, inquit,
extat. senties, remissa culpa, infamia
prioris vestigium manere. *Duarenus.*

38. *Quæ præter.*] Plus aut aliter. *Lam-
binus.*

42. *Cautum.*] Consultum & provi-
sum. *L.*

Verum lubere haud lubeat, sic liceat mihi.

50 SA. Futura es dicto obediens, an non, patri?

VI. Futura. SA. scis nam, tibi quæ præcepi? VI. omnia.

SA. Et id, ut surrepta fueris? VI. docte calleo.

SA. Et qui parentes fuerint? VI. habeo in memoria,

Necessitate me, mala ut fiam, facis.

55 Verum videto, ubi me voles nuptum dare,

Ne hæc fama faciat repudiosas nuptias.

SA. Tace stulta, non tu nunc hominum mores vides?

Quojsmodi hic cum fama facile nubitur.

Mff. cum mæd.

D U M D O S S I T, nullum vitium vitio vortitur.

60 VI. Ergo istuc facito, ut veniat in menten tibi,

Me esse indotatam. SA. cavesis tu istuc dixeris.

Pol deūm virtute dicam, & majorum meūm,

Ne te indotatam dicas, quo dos sit domi.

Librorum eccillum habeo plenum soracum.

65 Si hoc accurassis lepide, quo rei operam damus,

Dabuntur dotis tibi inde sexcenti logi,

Atque Attici omnes, nullum Siculum acceperis:

Cum hac dote poteris vel mendico nubere.

VI. Quin tu me ducis, si quo ducturus, pater,

Vel

49. *Verum lubere.*] Hoc vult; Si mihi licaret lubere, id est, omnia pro libitu facere, profecto non lubeat, non placeat, quod tibi, mi pater, allubescit. Non lubeberet certe filiam vendere. Boxhorn.

57. *Nunc-hominum.*] Nunc-hominum ἀρθαῖτων τὸν ἔντονον Sic Virg. antemalorum, τὴν ἐμπειρίην κακῶν, id est, præteriorum malorum. Tibul. ante comas, πάτερι κόπας. Catul. olim-furores, τὰς πάλαις Συμέσ. ita, semper-lexitas, apud Terent. Et semper-deus, apud Virgil. & semper-pauper, lib. 4. Distichorum Dionys. Catonis, unum verbum est. Scalig.

64. *Soracum.*] Soracum vel Sarracum, genus vehiculi, quo ornamenta portantur Scenicorum. Festus. Glossæ: ἀρχέζα.

66. *Dabuntur dotis tibi inde sexcenti logi.*] Filia dotem promittit ex artis suis libris sexcentos logos. Ridicule:

sed Homeris scil. exemplo, qui suæ quoque filiæ, propter inopiam, Cypria sua carmina dedisse in dotem perhibetur. quod ex Aliano cognoscimus l.9 c.15. Accidat.

67. *Attici.*] Ita Cicero: si litteras Græcas Atheniæ, non Lilybæi; Latinas Roma, non in Sicilia didicisses. Sed & Asconius: Dicit illum Græcas litteras simul Latinas in Sicilia didicisse: in ea insula, quæ neutral lingua bene utatur. Ita enim Pl. in Persa, Dabuntur, &c. De logi V. N. Men. 5. 2. 29.

68. *Vel mendico.*] Pulcherrime, παραποδούτας, mendicum supposuit homini ditissimo. nam auditores expectabant, ut cum tam præclara dote nubi posse dicceretur vel primori civitatis. at ille, mendici conditionem inveniri posse ait. In quo & ipso honestissima sensus ambiguitas. dum enim hoc innuitur, vilitate dotis

70 Vel tu me vende, vel face quod tibi lubet.

S.A. Bonum æquumque oras. sequere hâc. Vi. dicto sum audiens.

dotis non nisi mendicum conciliatum
iri, simul ejusdem præstantia commen- | quasi tam opulenta ea dos sit, ut si vel
dari videtur: atque ita interpretari licet, | egentissimo nubat, tamen abunde ha-
beat, unde familiam sustentet. *Accid.*

ACTUS TERTII SCENA SECUNDA.

D O R D A L U S.

Quidnam esse acturum hunc dicam vicinum meum,

Qui mihi juratus est sese hodie argentum dare?

Quod si non dederit, atque hic dies præterierit,

Ego argenteum, ille jusjurandum amiserit.

5 Sed ibi concrepuit foris. quisnam egreditur foras?

ACTUS TERTII SCENA TERTIA.

T O X I L U S, D O R D A L U S.

CUrare istuc intus: jam ego domum me recipiam.

Do. Toxile, quid agitur? To. echo, lutum lenonium,

Comictum cœnum, sterquilinium publicum:

Impure, inhonestè, injure, illex, labes populi, Non. injurie.

5 Pecuniae accipiter, avide atque invide,

Procax, rapax, trahax: trecentis versibus

Tuas impunitias traloqui nemo potest.

Accipi' argenteum? accipē sis argentum, impudens;

Tenesis argentum: etiam tu argentum tenes?

10 Possum te facere, ut argenteum accipias, lutum?

Qui nisi jurato mihi nihil ausus credere.

Do. Sine respirare me, tibi ut respondeam.

15 Vir summe populi, stabulum servitricium, col. servitutinum.

Scor-

10. **L**utum.] Lutum pro luteis hominibus posuerunt: ut & Cennum pro cœnisis & turpissimis. Turnéb. lib. 29. 17. vis & tricis, insolens & intolerandum existimo. Longe tolerabilius Colerus servitutium. Fere tamen malum: stabulum meretricium. Mam & vox stabulum ad hanc rem aptior & sequitur, Scortorum liberator. Nisi malis stabulum ferritrium; qua voce & alibi uitur. Gronov.

13. **S**tabulum servitricium.] Sic dici servum plenum tricarum, dolorum, captionum, ut sit vocabulum factum à ser-

- Scortorum liberator, subiculum flagri,
 15 Coimpedium tritor, pistinorum civitas,
 Perenniserve, lucro, edax, furax, fugax,
 Cedo sis mihi argentum, da mihi argentum, impudens:
 Possum à te exigere argentum: argentum, inquam, cedo,
 Quin tu mihi argentum reddis? nihilne te pudet?
 20 Leno te argentum poscit, solida servitus,
 Pro liberanda amica, ut omnes audiant.
 To. Tace obsecro hercle: næ tua vox valide valet.
 Do. Referundæ ego habeo linguam natam gratiæ,
 Eodem mihi pretio sal præhibetur, quo tibi.
 25 Nisi me hæc defendet, nunquam delinget salem.
 To. Jam omitto iratus esse: id tibi succensui,
 Quia te negabas credere argentum mihi.
 Do. Mirum, quin tibi ego crederem, ut idem mihi
 Faceres; quod partim faciunt argentarii;
 30 Ubi quid credideris, citius extemplo à foro
 Fugiunt, quam ex porta ludis cum emissu' st lepus.
 To. Cape hoc sis. Do. quin das? To. numimi sexcenti hic
 erunt
 Probi, numerati: fac sit mulier libera,
 Atque huc continuo adduce. Do. jam faxo hic erit.
 35 Non hercle, cui nunc hoc demspectandum, scio.

To. For-

14. *Subiculum flagri.*] Affidue subiecte flagro. Lamb. At Gruterus ita vocatum ait, quod flagrum ipsum subigeret, qui alibi videlicet vocetur, *ulmorum Acheruns*, &c. Meursius legit *sudiculum flagri*. nam *sudiculum* antiquis flagelli genus erat, quod vapulantes [ut ait Paulus Festi mutilator] sudantes facit. Sed sudor ille sanguis erat.

16. *Perenniserve.*] *Perenniservus*, qui perpetuo servit uni domino, auctore T. Popma. *Lurco.*] Festus: *Lura*; os culei, vel etiam utris. unde *Lurcones* capaci gula homines & bonorum suorum consumptores. Et notat Scalig. *loram* pro ipso utre Ausoniūm dixisse, qui Homer. ἀγός. No- pius: *Lurcare est cum aviditate cibum suare*. Lucili.

Vivite lurcones, comedones vivite ventres. Taubman.

23. *Referunda.*] Ad bene dicendum, si quis mihi prior benedixerit; & ad male dicendum, si lacefferit. Lamb.

24. *Eodem.*] Tanti mihi constat vivus, quanti tibi: tu servis domino, ego ei, qui me pascit. mihi magis quam tu, gratis vivo. *Sal convivii principium*, & tenuiorum obsonium. Lamb.

25. *Nisi.*] Nisi lingua mea regerere possit maledicta, ne sal quidem ei dabatur. quod noster, delingere salem: Gr. αλιαρ τευτη. Casaub.

31. *Ex porta.*] In Caveis sive Circo erant portæ (Varro Ostia appellat) ad bestias emitendas: quas hic Plaut. notat. Lips.

35. *Spectandum.*] Nescio cui hoc arg- dem

To. Fortasse metuis in manum concredere.

Do. Mirum. quin citius jam à foro argentarii
Abeunt, quam in cursu rotula circumvortitur.

To. Abi istac avorsis angiportis ad forum,

40 Eadem istæc facito mulier ad me transeat

Per hortum. Do. jam hîc faxo aderit. To. at ne propalain.

Do. Sapienter sane. To. supplicatum cras eat.

Do. Ita hercle vero. To. dum stas, redditum oportuit.

dem spectandum; utrum probum sit, nec
ne. Donatus in Fun. act. 3. 5. annotat,
hos, *spectatores pecunia*, id est, probato-
res dictos. Talis Menandro *donum aegri*
est. *Taubm.*

37. *Mirum quin.*] Scil. tibi in ma-
num concredam. *Vel*, *Mirum quin me-*
tuam, id est, omnino metuo. Sic enim
Plautus ubique ea formula utitur: in qua
frustra Lamb. se multis locis torquet.
Acidal.

39. *Avorsis angiportis.*] *Travorfis.*
Scriverius.

42. *Supplicatum cras.*] Quasi dicat;
non hodie. Atque hinc colligete est mo-
rem antiquitus fuisse, ut servi pileo do-
nati, sive etiam ancillæ post manumis-
sionem, supplicatum diis irent, quorum
virtuti ac benignitati potissimum liber-
tatem acceptam referrent suam: ma-
gno religionis ac pietatis argumento.
Douz.

ACTUS QUARTI SCENA PRIMA.

T O X I L U S.

SI QUAM REM accures sobrie an frugiliter,
Solet illa recte sub manus succedere.

Atque edepol, FERME UT QUI SQUE REM ac-
curat suam,

Sic ei procedunt post principia denique.

5 Si malus aut nequam' st, male res vortunt, quas agit:

*Acid. Principio. sic et
procedit post denique.*

Sin

2. *Vb manus succedere.*] Ex animi sen-
tentia: quasi eam manibus tractans
suo arbitratu fingeret, ac in quamvis par-
tem confirmaret. *L. Milit.* act. 3. 2. ver-
su ultimo.

4. *Post principia.*] Castrense prover-
biu[m] est, *A postprincipiis incipere: In*
postprincipiis stare: In postprincipiis esse.
Varro loquens de disciplinis Mathematicis apud Agellium: *Sed hac, inquit,*
aut omnino non discimus. aut prius desisti-
mus, quam intelligamus, cur discenda sint.

Voluptas autem vel utilitas talium discipli-
narum in postprincipiis existit, cum perse-
cta absoluteque sunt: in principiis vero
ip[s]s] inepta & insuaves videntur. In qui-
bus non solum usus hujus Proverbii pa-
tet, sed etiam explicatur Proverbium
ipsum. Et ipse Varro hic quoque expo-
nit Proverb. cum subjungit; id est, ab hu-
si potius temporibus quam superioribus. hoc
& Plautus hoc loco usurpavit. Et non
disjuncta hæc, sed conjuncta sunt, post-
principia, &c. Scalig.

V 4

2. *Tiara*

Sin autem frugi'st, eveniunt frugaliter.
 Hanc ego rem exorsus sum facete & callide:
 Igitur proventuram bene confido mihi.
 Nunc ego lenonem ita hodie intricatum dabo;
 10 Ut ipsus sese, quae expediat, nesciat.
 Sagaristio; heus exi, atque educe virginem,
 Et istas tabellas, quas consignavi tibi,
 Quas tu attulisti ab herbo meo usque è Persia.

ACTUS QUARTI SCENA SECUNDA

SAGARISTIO, TOXILUS.

N Unquid inoror? To. euge, euge, exornatus basilice?
 Tiara ornatum lepide condecorat tuum.
 Tum hanc hospitam autem crepidula ut graphice decet!
 Sed satin' estis meditati? SA. Tragici & Comici
 5 Nunquam æque sunt meditati. To. lepide hercle adjuvas.
 SA. Age illuc abscede procul è conspectu, & tace.
 Ubi cum lenone me videbis colloqui,
 Id erit adeundi tempus: nunc agite, ite vos.

Klock. exornatus
basilice tiara
theatrum le-
pida condecora-
ras schema.

2. **T**iara ornatum.] E vetr. scriptura | tem (ut hoc addam) diversam à Mitra
 Prisciani hanc lect. eruo, quam fuisse & genus pileoli, quo Persæ Chal-
 germanissimam Plauti censeo: dæque usi sint, docet Herodotus lib. 7.
 Tiara ut lepidam lepide condecorat sche- | & D. Hieronymus ad cap. 3. Danie-
 mam! lis.
 Dicitur Tiara imposita reliquum Persi- | 4. *Tragici, &c.*] Vide Notas Poenul.
 cum habitum lepide condecorare. Nam aet. 3. 2. 4.
 schema pro habitu & ornatu Plautus ac- | 6. *Age illuc abscede procul è conspectu.*]
 cepit, quem Græca vox ipsa sonat. iti- Conjectura Douza F. & Acidallii: nam
 dem, ut in prol. Amph. Nec me movet, scripti & vetr. edd. *Age illuc adspicere*
 quod vir magnus schemam ibi penulæ *procul in conspectum.* Forte: *Age illuc ad-*
 servilis genus interpretetur. *Tiaram au-* *sistito procul in conspectus.* Gronovius.

ACTUS QUARTI SCENA TERTIA.

DORDALUS, TOXILUS.

Cui homini di propiti sunt, aliquid ob-
 jiciunt lucri.
 Nam ego hodie compendi feci binos panes indies,
 Ita ancilla mea quæ fuit hodie, sua nunc est; argento vicit:
 Jam

Jam hodie alienum cœnabit, nihil gustabit de meo.

5 Sumne probus? sum lepidus civis, qui Atticam hodie civitatem Maxumam majorem feci, atque auxi civi fœmina? Sed ut & ego hodie fui benignus! ut ego multis credidi! Nec satis à quiquam homine accepi: ita prorsum credebam omnibus.

Nec metuo quibus credidi hodie, ne quis mihi in jure abjurassit.

10 Bonus volo jam ex hoc die esse: quod neque fiet, neque fuit. To. Hunc ego hominem hodie in transennam doctis ducam dolis,

Itaque huic insidiæ paratæ sunt probe aggrediat virum.

Quid agis? Do. credo? To. unde agis te, Dordale? Do. credo tibi.

To. Dident quæ velis: echo, an jam manu emisisti mulierem?

15 Do. Credo pol, credo, inquam, tibi. To. jam liberta auctus es? Do. enicas.

Quin tibi me dico credere. To. dic bona fide: jam libera est? Do. I, i ad forum, ad Prætorem, exquire; siquidem credere mihi non vis:

Libera, inquam, est: ecquid audis? To. at tibi dī benefaciant omnes.

Nunquam enim posthac tibi, nectuorum quod nolis, volam.

20 Do. Abi, ne jura: satis credo. To. ubi nunc tua liberta'st? Do. apud te. To. ain',

Apud me est? Do. ajo, inquam: apud te est, inquam. To. ita me dī amerit, ut ob istam rem

Tibi multa bona instant à me: nam est res quædam, quam occultabam

Tibi

7. *B*enignus.] Id est, liberalis. Ter. Adelph. 5. 4. *blande dicere aut benignè facere*, id est, munificum esse. T. 8. *Nec satis, &c.*] Nec à quoquam sponsorem accepi, cuius fidem fecutus, cederem. Lambin.

11. *Transennam.*] *Transenna*, hic extensus funis, quo captantur aves. Vide notas Bacchid. act. 4. scen. 6. ysl. 227. Rud. 4. 7.

13. *Unde agis te?*] Vide notas Bacch. act. 5. sc. 1. ysl. 20. *Credo tibi.*] Facete, postquam ab eo pecuniam accepit, dicit se ei credere. Lambin.

17. *Ad Prætorem.*] Hoc eo spectat, quod nomen manumissi in Acta olim referri moris erat, causa etiam seu titulo manumissionis adscripto. Potest etiam ad Prætoris vindictam referri. Douza.

Tibi dicere: nunc eam narrabo, unde tu pergrande lucrum
facias:

Faciam ut mei memineris, dum vitam vivas. Do. benedictis

25 Tuis benefacta aures meæ auxilium expostulant.

To. Tuum promeritum' st merito ut faciam. & ut me scias esse
facturum,

Tabellas tene has, pellege. Do. hæ quid ad me? To. immo
ad te attinent,

Et tua refert, nam è Persia ad me allatæ modo sunt istæ à meo
domino.

Do. Quando? To. haud dudum. Do. quid istæ narrant?

To. percunctare ex ipsis,

30 Ipsæ tibi narrabunt. Do. cedo sane mihi. To. at clare regi-
tato.

Do. Tace, dum pellego. To. haud verbum faciam.

Do. Salutem dicit Toxilo Timarchides,

Et familiæ omni: si valetis, gaudeo.

Ego valeo recte, & rem gero, & facio lucrum.

35 Neque isto redire his octo possum mensibus:

Itaque hic est, quod me detinet, negotium.

Eleusipolim Persæ cepere urbeim in Arabia,

Plenam bonarum rerum, atque antiquom oppidum:

Ea comparatur præda, ut fiat auctio

40 Publicitus. ea res me domo expertem facit:

Operam atque hospitium ego isti præhibeti volo,

Qui tibi tabellas affert. cura, quæ is volet:

Nam is mihi honores suæ domi habuit maximos.

Do. Quid id ad me, aut ad meam rem refert, Persæ quid re-
runi gerant,

45 Aut quid herus tuus? To. tace stultiloque: nescis quid instet
boni.

25. *Benedictis tuis benefacta.*] Constructio est; Aures meæ expostulant benedictis tuis auxilium benefacta tua, id est, ut benefactis tuis benedicta tua juventur, hæc illis faveant & respondeant. Boxhorn.

38. *Plenam bonarum.*] Sic Ennius de Athenis Atticis, versu vere Tragico.

Ad ipsa, atque Athenas antiquum opulentum oppidum
Contempla.

Nam Bonas res, pro Opulentitate ab antiquis, sicut è contraio Malas pro inopia ac egestate, acceptas notum est. Trin. Bonu tuis rebus meas res irrides malas.
Douza.

Ne quicquam tibi fortuna faculam lucrificam allu- M. faculam
lucrificam.
cere volt.

Do. Quæ istæc fortuna lucrifica est? To. istas, quæ notunt,
roga.

Ego tantundem scio, quantum tu, nisi quod pellegi prior.
Sed ut occœpisti, ex tabellis nosce rem. Do. bene me mones.

o Fac silentium. To. nunc ad illud venies, quod refert tua.

Do. Iste qui tabellas affert, adduxit simul

Forma expetenda liberalem mulierem,
Furtivam, adveçtam ex Arabia penitissima,

M. P. l. addu&em.

Eam te volo accurare, ut istic veneat,

5 Ac suo periculo is emat, qui eam mercabitur:

Mancipio neque promittet, neque quisquam dabit.

Probum & numeratum argentum ut accipiat, face.

Hæc cura, & hospes cura ut curetur. vale.

To. Quid igitur, postquam recitasti quod erat ceræ creditum,

o Jam mihi credis? Do. ubi nunc ille'st hospes, qui hasce at-
tulit?

To. Jam hîc credo aderit: arcessit illam à navi. Do. nihil mi-
hi opus est

Litibus, neque tricis. quamobrem ego argentum numerem:
foras?

Nisi mancipio accipio, quid eo mihi opus mercimonio?

To. Tacen'an non taces? nunquam ego te tam esse matulam
creddi.

5 Quid metuis? Do. metuo hercle vero: sensi ego jam com-
plures:

Neque

46. *Faculam lucrificam.*] Allegoria, ro lucrificiendi occasionem, & facultatem præbtere, sive adeo lucrum certum bijicere. sic Curcul. *Lucere cereum*, dit. Lambin.

52. *Liberalem.*] Festus: *Liberales di-
untur non solum benigni, sed etiam inge-
ua forma homines.* Apul. 4. Met. *virgi-
em filo liberalem, &c.*

55. *Ac suo periculo.*] Interdum pa-
niscebatur venditor, ne fugitivum aut
ironem præstaret. Nam & ita quando-

que lex dicebatur, ut periculo suo emeret emptor. Servos autem quorum no-
mine venditor nihil præstaret, *PILEATOS* venum solitos ire, docet Agell. li-
bro 7. 4. *Brißon.* V. N. Curcul. act. 4. 2.
Merc. 2. 3. & *Trinum.* 2. 4.

59. *Cera creditum.*] Id est, scriptum
ceratis tabellis.

64. *Matulam.*] Vilem, insulsum, me-
ticulosum, ignavum, vanum. *Indignus,*
qui ei matulam porrigit: de vehe-
menter inæqualibus. *Taubmann.*

66. Ne-

Neque mihi haud imperito eveniet, tali ut in huto hæteam.
 To. Nihil periculi videtur. Do. scio istuc, sed metuo mihi.
 To. Mea quidem istuc nihil refert; tua ego refero gratiâ.
 Ut tibi reçle conciliandi primo facerem copiam.

70 Do. Gratiam habeo. sed TE DE ALIIS, QUAM
 alios de te suavius' st

Fieri doctos. To. ne quis vero ex Barbaria penitissima
 Persequatur. etiam tu illam destinat? Do. videam modo
 Mercimonium. To. æqua dicis. sed optume eccum ipse ad
 venit.

Hospes ille, qui has tabellas attulit. Do. hiccine est?
 To. hic est.

75 Do. Hæccine illa' st furtiva virgo? To. juxta tecum æque
 scio,

Nisi quia aspexi. equidem edepol liberali' st, quisquis est.

Do. Sat edepol concinna' est facie. To. ut contemptim car-
 nufex!

Taciti contempleremur formam. Do. laudo consilium tuum.

66. Neque mihi haud imperito.] Aut
 duplex negatio magis negat: aut ita con-
 struendum: Neque mihi, utpote non
 imperito, eveniet. Pistor.

67. Sed metuo.] Notat Donatus Ter.
 Adelph. consuetudinem hanc esse Te-
 tentiū, ut inducat etiam eos qui fallun-

tur, aliquid sapere: idemque à Plauto
 cum sepe alibi, tum hic observari. Taub.

68. Refero.] Renuncio.

72. Persequatur.] Scil. metuendum
 est, ut sit ironia. L. Destinas.] Non tu
 eam emere properas? Vide notas Epid.
 2. 2. 92.

ACTUS QUARTI SCENA QUARTA.

SAGARISTIO, VIRGO, TOXILUS, DORDALUS.

S Atin' Athenæ tibi visæ fortunatæ atque opiparæ?

VI. Urbis speciem vidi, hominum mores prospexit parum.

To. Nunquid in principio cessavit verbum docte Donat. verbum
doctum.

dicere?

Do. Haud potui etiam in primo verbo perspicere sapientiam.

SA. Quid id quod vidisti: ut munitum muro tibi visum' st
 oppidum?

VI. SI INCOLÆ BENÆ sunt morati, pulchre mu-
 nitum arbitror.

Perfidia & Peculatus ex urbe & Avaritia si exulant,

Quarta Invidia, quinta Ambitio, sexta Obtrestatio;

Septi-

Septimum Perjurium. To. euge ! Vi. octava Indiligentia :
 10 Nona Inuria: decimum, quod pessimum aggressum, Scelus :
 Hæc nisi inde aberunt, centuplex murus rebus servandis pa-
 rum est.

To. Quid ais tu ? Do. quid vis ? To. tu in illis es decem so-
 dalibus :

Te in exilium ire hinc oportet. Do. quid iam ? To. quia
 perjurus es.

Do. Verba quidem haud indocte fecit. To. ex tuo inquam
 usu est : eme hanc.

15 Do. Edepol qui cum hanc magis contemplo, magis placet.
 To. si hanc emeris,

Dì immortales nullus leno te alter erit opulentior.

Evortes tuo arbitratu homines fundis, familiis.

Cum optimis viris rem habebis: gratiam cupient M. P. R.
 tuam :

Venient ad te comessatum. Do. at ego intromitti *non*
finam.

20 To. At enim illi noctu occentabunt ostium, exurent fores :

Proinde tu tibi jubeas concludi ædes foribus ferreis :

Ferreas ædes commutes, limina indas ferrea :

Ferream seram atque annulum : ne si ferreo parseris,

Ferreas tute tibi impingi jubeas crassas compedis.

25 Do. I in malum cruciatum. To. i sane, hanc eme atque
 ausculta mihi.

Do. Modo ut sciam, quanti indicet. To. viñ' huc vocem ?
 Do. ego illo accessero.

To. Quid

10. **S**celus.] Facinus, Flagitium, Scelus. Aut malitia committitur: quod Facinus videtur ibidine, vel nequitia: unde flagitiis dicuntur impudici, adulteri, ganeones, aleatores, facinorosi, parricidae, sicarii, sacrilegi, perjuri, &c. Scelus, utrumque comprehendit. Cic. Catil. i. Quod facinus à manibus unquam tuus, quod flagitium à toto corpore absuit. Popma.

20. Occentabunt ostium.] Convicium tibi facient ante ostium. Vide notas

Merc. 2. 3. 73.

24. *Iubeas.*] Facito tibi fores ferreas, & ferrea cætera; ne si sumptu deterritus, ferro peperciris, eadem opera tute tibi ferreas compedes impingas. Lamb. Allusit autem ad custodiam Danaës. Ovid. 3. Amor. el. 7. Erati postes, ferrea turris erat. Propert. 2. el. 20. Ferratam Danaës transfiliamque domum. Pascerat.

25. *I sane.*] Ambiguum. V. N. Mil. act. 2. scen. 3. l. 15.

35. *Hoc*

To. Quid ais, hospes? Sa. venio, adduco hanc, uti dudum dixeram.

Nam heri in portum noctu navis venit: vñire hanc volo,
Si potest: si non potest, ire hinc volo quantum potest.

30 Do. Salvos sis, adolescens. Sa. siquidem hanc vendidero pre-
tio suo.

To. atqui aut hoc emptore vendes pulchre, aut alio non po-
tes.

Sa. Esne tu huic amicus? To. tanquam dñ omnes qui cœlum
colunt.

Do. Tum tu mihi es inimicus certus. nam GENERI LE-
NONIO

Nunquam ullus deus tam benignus fuit, qui fuerit propitius.

35 Sa. Hoc age, opus ne'st hac tibi empta? Do. si tibi vñisse'st
opus,

Mihi quoque empta est: si tibi subiti nihil est, tantundem'st
mihi.

Sa. Indica, fac pretium. Do. tua merx est, tua indicatio est.

To. Æquom hic orat. Sa. vin' bene emere? Do. vin' tu
pulchre vendere?

To. Ego scio hercle utrumque velle. Do. age, indica Lamb. pro-
gnariter.

40 Sa. Prius dico: hanc mancipio nemo tibi dabit. jam scis?
Do. scio.

Indica, minimo daturus qui sis, qui duci queat.

To. Tace, tace, nimis tu quidem hercle homo stultus es
pueriliter?

Do. Quid ita? To. quia enim te ex puella prius percontari
volo,

Quæ ad rem referunt. Do. & quidem hercle tu me monuisti
haud male.

Vide

35. *Hoc age.*] Tēto περὶ τῆς. Utinur, cum uni rei mentem adhiberi volumus, & animum adverti. Taubmann.

37. *Indica.*] Indicare vendentis est:
ut mercari & licet i emptoris. Aul. act. 2. 8.
Indicant caros. Brisson.

38. *Bene, pulchre.*] Cum lucro. V. N.
Pseud. act. 1. 3.

40. *Hanc mancipio.*] Hanc nemo ea
lege tibi vendet, ut velit subire pericu-
lum evictiōnis. T.

41. *Qui duci.*] Utà me emptore ab-
duci queat. Lambin.

45. In-

- 45 Vide sis , ego ille doctus leno pæne in foveam decidi ,
 Ni h̄ic adess̄es. Q U A N T U M est adhibere hominem amicūm , ubi quid geras !
- To. Quo genere , aut qua in patria sit nata , aut quibus parentibus ;
 Ne temere hanc te emisse dicas suāsu atque impulsū meo .
 Nisi molestum est , percontari hanc paucis hic volt . S A. maxime ,
- 50 S u o arbitratu . To. quid stas? abi tute , atque ipse icidem roga .
 Ut tibi percontari liceat quā velis , et si mihi
 Dixit dare potestatem ejus : sed ego te malo tamen
 Eum ipsum adire , ut ne contemnat te ille . D O. satis recte mones .
 Hospes , volo ego hanc percontari . S A. à terra ad cœlum , quid lubet .
- 55 To. Jubedum ea huc accedat ad me . S A. i sane , ac morem illi gere .
 Percontare , exquire quid vis . To. age , age nunc tu , i p r æ : vide
 Ut ingrediare auspicato . D O. liquidum est auspiciūm . To. tace .
 Concede sis , jam ego illam adducam . D O. age ; ut rem esse
 in nostram putas .
 To. Sequere me . adduco hanc : si quid vis ex hac percontarier .
- 60 D O. Enim volo te adesse . To. haud possim , quin huic operam
 dem hospiti ,
 Quoi herus jussit . quid si hic non volt me adesse una . S A. immo i modo .
 To. D O. ego tibi operam . D O. T I B I ibidem das , ubi tu tuum
 amicum adjuvas .

To. Ex-

45. In foveam decidi .] Pæne deceptus & illaqueatus sum . Lambin .
46. Nisi hic adess̄es .] Douza malit , Nisi hic adesser . scil . Toxilus .
54. A terra .] A'π' ἀεγύς μέχρι γῆς . Quasi dicat : quacunque de re : ab extre- mo initio usque ad supremum finem . Proverb . Taubm .
56. Age , age nunc tu , i p r æ : vide ut , &c .] Hoc loco inextricabiles sunt absurdita- tes : nisi ille versus exturbetur , To. Iubedum , &c . aut alius de Vett . lib . illi subjiciatur , qui sententiam ex pleat explicet que : aut Personæ plane aliter ordinentur . Nam quod Toxilus ad se nunc puellam vocat , prorsus ineptum est . Lenonis enim ea postulatio est . Sed ineptius subdit Sagaristio , I sane , &c . puellam iis alloqui visus , quā procul tamen abstiterat ; adeunda ultro , ut adduceretur . Acidal .
71. Ha-

To. Exquire. heus tu, advigila. VI. satis est dictum : quam
quam ego serva sum,

Scio ego officium meum, ut quæ rogitet, vera, ut Grat. ut que
rogiter.

65 To. Virgo, hic homo probus est. VI. credo. To. non diu
apud hunc servies.

VI. Ita pol spero; si parentes facient officium suum.

Do. Nolo ego te mirari, si nos ex te percontabimur

Aut patriam tuam, aut parentes. VI. cur ego id mirer, mi
homo?

Servitus mea mihi interdixit, ne quid mirer meum

70 Malum. To. Dii istam perdant, ita cara est
& callida.

Lamb. malum meum.
To. Noli flere. VI.
ah! To. dñi.

Habet cor! quam dicit quod opu'st! Do. quid nomen tibi est?

To. Nunc metuo ne peccet. VI. Lucridi nomen in patria
fuit.

To. Nomen atque omen quantivis est pretii. quin tu hanc
emis?

Nimis pavebam ne peccaret. expedivit. Do. si te emam,

75 Mihi quoque Lucridem confido fore te. To. tu si hanc emetis,
Nunquam hercle hunc mensem vortentem, credo, servibit
tibi.

Do. Ita velim quidein hercle. To. optata ut eveniant, operam
addito.

Nihil adhuc peccavit etiam. Do. ubi tu nata es? VI. ut mihi
Mater dixit, in culina, in angulo ad laevam manum.

To. Hæc

71. *Habet cor.*] Cordata est. V. N. Epid. act. 3. 3.

73. *Nomen atque omen.*] Mos religio-
nis prisca: quibus magnæ curæ in his
talibus initiis, homines præfessent, aut
intercessent bono nomine, id est, è quorum
nominibus captari velut augurium ali-
quod posset prosperitatis & diuturnita-
tis. Talia sunt *Salvius*, *Longinus*, *Stato-
rius*, &c. Mala contra, è quibus triste
aliquid, infirmum, breve: *ut Curtius*,
Minutus, *Furius*, *Hosilius*, &c. Tale va-
ticinium Lenonis hujus Plautini. *Lipſ.*
Facit huc elegans locus Plutarchi in Ni-

cia; ubi notat & observat ex Timro,
mali ominis fuisse Atheniensibus, quod
ò θεον τὸν γίνεται τερόμα, ipse scili-
cet Nicias, militiae imperator electus,
munus illud abnueret. *Buxhorn.*

74. *Expedivit.*] Cura me & metu li-
beravit. ad spectatores. *Lamb.*

76. *Mensem vortentem.*] Id est; men-
sem integrum. *L. Turn. lib. 16. 13.*

79. *In culina.*] Lepos in eo, quod
rogata locum nativitatis, ædium signet:
non quidem præter interrogationem, sed
unde alter nihilo certior. *Gruter.* Innuit
simil venustissime verum suum, qui fue-
rat

80 To. Hæc erit tibi fausta meretrix : nata est in calido loco ;
 Ubi rerum omnium bonarum copia est sæpiissime. Act. copia et.
Tox. scitissime
Taetius est leno.
 Taetius est leno, qui rogarat, ubi nata esset, dice-
 ret.

Lepide lusit. Do. at ego patriam te rogo quæ sit tua.

Vi. Quæ mihi sit, nisi hæc ubi nunc sum ? Do. at ego illam
 quaro, quæ fuit.

85 VI. O M N E E G O P R O N I H I L O esse ducto, quod
 fuit quando fuit :

Tanquam hominem, quando animam efflavit, quid eum
 quereras qui fuit ?

To. Ita me Di bene ament, sapienter ! atque equidem miseret
 tamen.

Do. Sed tamen, Virgo, quæ patria est tua ? age mihi actum
 expedi : quid taces ?

Vi. Dico equidem patriam. quandoquidem hic servio, hæc
 patria est mea.

90 To. Jam de istoc rogare omitte. non vides nolle eloqui,
 Ne suartum se miserarum in memoriam inducas ? Do. quid
 est ?

Captusne est pater ? Vi. non captus, sed quod habuit, id per-
 didit.

To. Hæc erit bono genere nata, nihil scit, nisi verum loqui.

Do. Quis fuit ? dic nomen. Vi. quid illum miserum memo-
 rem qui fuit ?

95 Nunc & illum Miserum & me Misera æquom est nomi-
 nariet.

Do. Quo jussimodi is in populo habitus est ? Vi. nemo quisquam
 acceptior :

Servi liberique amabant. To. hominem miserum prædicas,
 Cum ipsis prope perditus est, & benevolentis perdidit.

Do. Emam, opinor. To. etiam, Opinor ? Do. summo ge-
 nere esse arbitror.

To. Di-

at in utero matris, situm, & locum ge- | cantur, ut Medici & Anatomici obser-
 italem. In genitura quippe ut mares | vant. Boxhorn.
 in uteri parte dextra, ita fæmella ad lx- | 86. Quis fuit.] Mortuus est. V. N. Cap.
 am five sinistram materni uteri collo- | act. 3. 3.

100 To. Divitias tu ex istac facies. Do. ita dī faxint. To. eme modo.

Vi. Jam hoc tibi dico: jam actutum ecastor meus pater, ubi me sciet

Venisse huc, aderit hic, & me absentem redimet. To. quid nunc? Do. quid est?

Do. Audin' quid ait? Vi. nam, et si res sunt fractæ, amici sunt tamen.

Do. Ne sis plora, libera eris actutum, si crebro cades.

105 Vin' mea esse? Vi. dum quidem ne nimis diu tua sim, volo.

To. Satin' ut meminit libertatis! dabit haec tibi grandes bolos.

Age, si quid agis: ego ad hunc redeo, sequere, reduco hanc tibi.

Do. Adolescens, vin' vendere istanc? Sa. magis lubet, quam perdere.

To. Tum tu pauca in verba confer: qui datur, tanti indica.

110 Sa. Faciam ita, ut te velle video. ut emas, habe tibi centum minis.

Do. Nimium' st. Sa. octoginta. Do. nimium' st. Sa. nummis abesse hinc non potest,

Quod nunc dicam. Do. quid id est ergo? eloquere actutum, atque indica.

Sa. Tuo

102. *Venisse huc.*] D. F. legit *venisse* hic, id est, venditam esse.

104. *Sicrebro cades.*] Id est, siquidem inclinari te crebro ac muliebris patientia legem accipere sustinueris. Quomodo & nos in Belgis Veneres istiusmodi *Curto calcis insisterem* cavillantes, lepida sane vernacula vocis compositione; *Kort ghehielt perhibemus*, quasi dicas, *brevicalces*. Quo enim calcaneum brevius homini, eo ad resupinandum accommodatior. Eisdem etiam ab eadem caussa, *Constitutes esse*, hoc est, casabundas distabant. *Douza*. Repta est & proba lectio, si crebro cades. Cadere puellæ & mulieres dicebantur, quæ præbent viris. Non enim nisi resupinata officium hoc faciunt. Unde apud Juvenalem, *aviam resupinat amici*. Et vulgo dicimus in nostro Idiomate talos curtos habere mulieres, quæ

crebro ac libenter cadunt. Non enim magno impulsu opus est, ut resupinentur. *Salmas*.

106. *Grandes bolos.*] Magno haec est tibi emolumento. L.

110. *Habe tibi centum minis.*] Ita est in Veneta Pap. at Ms. pr. *habe trecentum minis*. secunda *habe trecentum minis*. Alii, *tercentum minis*. Sed quod edidimus videtur & Meurso rectum: idque inde appetat, quod Dordalo lenone nimium id esse dictante, *octoginta* dicat. nam alias nimis esset absurdum à trecentis statim ad octoginta descendere. Decepti autem sunt istis Toxili verbis:

— *Abi, argentum effe huc.*
Non edopol minis trecentis cara'st. fecisti lucri.

Gruterus.

g. *Grave.*

S A. Tuo periculo sexaginta hæc datur argenti minis.

D O. Toxile, quid ago? To. dī deæque tē agitant irati,
scelus,

115 Qui hanc non properes destinare. Do. habeto. To. heu,
prædatus probe!

Abi; argentum effer hic.

Non edepol minis trecentis cara'st: fecisti lucri.

S A. Heus tu, etiam pro vestimentis huc deceni accedent
minæ.

D O. Abscedent enim, non accedent. To. tace sis, non tu
illum vides

120 Quærere ansam, infectum ut faciat? abifie, atque argen-
tum petis?

D O. Heus, tu serva istum. To. quin tu is intro? Do. abeo;
atque argentum affero.

A C T U S Q U A R T I S C E N A Q U I N T A .

TOXILUS, SAGARISTIO, VIRGO.

E Depol dedisti, Virgo, operam allaudabilem, cōlōr. adūtabilēm.
Probam & sapientem & sobriam. VI. S I QUID
BONIS

BONI FIT, esse idem & grave & gratum solet.

To. Audin' tu, Persa, ubi argentum ab hoc acceperis,

5 Simulato quasi eas profsum in navem. S A. ne doce.

To. Per angipottum tursum te ad me recipito

Illac per hortum. S A. quod futurum est, prædicas.

To. At ne cum argento protinam petimutes domum:

Moneo te. S A. quod te dignum'st, me dignum esse vis;

10 To. Tace, parce voci, præda progrederit foras.

3. G rāve.] Grave pro pretioso & ca- 4. P e r s a .] Sagaristio, qui Persae
tro accipiunt Latini. Unde grave mentiris.
donum Symmacho. ita Græci ἁπο: ut 5. P r o f s u m .] Quasi proversum; recta
ſapientur. Salinas.

ACTUS QUARTI SCENA SEXTA.
DORDALUS, SAGARISTIO, TOXILUS, VIRGO.

P Robati h̄ic argenti sunt sexaginta minæ,
Duobus nummis minus est. Sa. quid ei nummi sciunt?
Do. Cruminam hanc emere, aut facere ut reinigret domum.
Sa. Ne non sat essem leno, id metuebas miser,
5 Impure, avare, nec cruminam amitteres.
To. Sine, quæſo: quando leno'ſt, nihil mirum facit.
Do. Lucro faciendo ego auspicavi in hunc diem:
Nihil mihi tam parvi'ſt, quin me id pīgeat perdere.
Age, accipe hoc ſis. Sa. hunc in collum, niſi piget
10 Impone. Do. vero fiat. Sa. nunquid cæterum
Me voltis? To. quid tam properas: Sa. ita negotium'ſt,
Mandatae quæ ſunt, voſo deferre epiftolas. *Acid. volo pergers.*
Geminum autem fratrem ſervire audivi h̄ic meum,
Eum ego ut requirām atque ut redimām, voſo.
15 To. Atque edepol tu me commonuisti haud male.
Videor vidiffe h̄ic forma persimilem tui,
Eadem ſtatura. Sa. quippe qui frater fiet.
Do. Sed ſcire velimus, quod tibi nomen fiet.
To. Quid attinet nomen ſcire? Sa. auſculta ergo, ut ſcias:
20 Vaniloquidorus, Virginifvendonides,
Nugipolyloquides, Argentieexterebronides,
Te digniloquides, Nummorum expalponides:
Quodſemelarripides, Nuniquam poſte aeripides.

Do. Heu

2. *Quid ei nummi?*] Quare abſunt?
q̄id facere ſciunt? *Lambin.*
3. *Cruminam.*] Ut crumenam hanc
emas; aut ſi duos iſtos nummos tibi dari
etiam poſtulas, crumenam mihi reddas.
Lambin.

4. *Ne non ſat.*] Sic Terent. Phorm.
act. 3. ſc. 2. — *Eja, ne parum leno ſies.*
T̄p̄y, id eſt, vereriſ ne non obtineas le-
nonum mores; ne non repondeat ſatis
tuo nomini tuaque turpitudini. *Gruter.*

12. *Mandata.*] Forte legendum, Man-
data qua. Sunt enim epiftolæ, mandata.

Hesychius: ἐπιστολαὶ, ἀγρολαὶ. ita quo-
que Suidas exponit. Hinc putem, cum
mandatis mittere, eſſe cum epiftolis, in
quiibus mandata perſcripta, mittente. *Col-*
lerus.

21. *Nugipolyloquides.*] Mſſ. Camera-
rii habent, *Nugipiloquides.* Ea veſtigia
ſequutus malim ſcribere; *Nugipilologu-*
des; vocabulo factō à *nuga*, *pili* & *lo-*
quor. *Pili* non facere quid Latinis ſignifi-
cat, nemo neficit. *Pilus*, res nihil. *Boxh.*

22. *Tedigniloquides.*] Fiſta nomina
Ariſtophanis more & Græcorum: pro-
te

Do. Heu hercle nomen multis modis scriptum sit tuum.

25 SA. Ita sunt Persarum mores, longa nomina
Contortuplicata habemus. nunquid cæterum
Voltis? Do. vale. SA. & vos: nam animus in navi sit meus.
Do. Crasires potius, hodie hic cœnares. Vale.

re præfenti tamen sententiam præferre | *Technilogides*, quasi qui loquitur tech-
debent: itaque altero versu legerim, nas. *Lipfus*.

ACTUS QUARTI SCENA SEPTIMA.

TOXILUS, DORDALUS, SATURIO, VIRGO.

P Oſtquam illic abiit, dicere hic quidvis licet.

Næ hic tibi dies illuxit lucrificabilis!

Nam non emisti hanc, verum fecisti lucri.

Do. Ille quidem jam scit, quid negotii gesserit,

5 Qui mihi furtivam nieo periclo vendidit.

Argentum accepit, abiit. quid ego nunc scio.

An jam afferatur hæc manu? quo illum sequar?

In Persas? nugas. To. credidi gratum fore

Beneficium meum apud te. Do. immo equidem gratiam

10. To. Tibi, Toxile, habeo: nam sensi te sedulo
Mihi dare bonam operam. To. tibin' ego? immo ^{Acid. tibin' ego.}
do. immo serio.

Do. Attat oblitus sum intus dudum edicere

Quæ volui edita, afferva hanc. To. salva'st hæc quidem.

Vi. Pater nunc cessat. To. quid si admoneam? Vi. tem-
pus est.

15 To. Heus, Saturio, exi. nunc est illa occasio

Inimicum ulcisci. SA. ecce me. nunquid moror?

To. Age, illuc abscede procul è conspectu. SA. tace.

To. Ubi cum lenone me videbis colloqui,

Tum turbam facito. SA. dictum sapienti sat est.

ACTUS QUARTI SCENA OCTAVA.

D O R D A L U S , T O X I L U S .

TRANSIDI loris omneis adveniens domi,
Ita mihi supplex squaleret, atque ædes meæ.
To. Redis tu tandem? Do. redeo. To. næ ego hodie tibi
Bonam vitam feci. Do. fateor habere gratiam.
To. Num quipiam aliud me vis? Do. ut bene sit tibi.
To. Pol istuc quidem jam ego omne usurpabo domi:
Nam jam inclinabo me cum liberta tua.

4. **B**onam vitam.] Lambin. corrigit,
Bona multa feci. Sed nihil necesse
est hinc ejicere propriam & elegantem
formulam; Bonam vitam facere: cum si-
gnificate vellent, in voluptatem & gau-
dium se opera aliquibus conjectos. Ca-
sin. 4. 4. Venus multipotens bonam vitam
mihi dedisti. J. Gul.

7. *Iam inclinabo me.*] Frustra hic no-
tant lenonum genus, salacissimum fuisse:
non hæc dicit leno, sed Toxilus, qui ab
lenone amores suos redemerat. Frustra
inclinabo hic detorquent in sensum tur-
pem: nihil est enim aliud quam accum-
bam: id quod paullo post faciunt. Gra-
novius.

ACTUS QUARTI SCENA NONA.

S A T U R I O , D O R D A L U S , V I R G O .

Nisi ego illunc hominem perdo! Do. périi! Sa. atque
optume. Eccum ipsum ante ædes. Vi. salve multum, mi pater.
Sa. Salve, mea gnata. Do. hei, Persa me pessundedit.
Vi. Pater hic meus est. Do. hem! quid? Pater? périi op-
pido!
5 Quid ego igitur cesso infelix lamentarier
Minas sexaginta? Sa. ego pol te faciam, scelus, Te quoque etiam ipsum ut lamentearis. Do. occidi!
Sa. Age, ambula in jus, lenio. Do. quid me in jus vocas?
Sa. Illi apud Prætorem dicam: sed ego in jus voco.

Do. Non-

9. **I**lli apud prætorem] Si reus non la-
titaret, sed agendi secum Actori fa-
ceret potestatem, solebat postulationum
die in jus sequi adversarium. cumque ci-
tatus respondisset, statim Actor causam
dicebat. Quamque reo, sedente pro tri-

bunali Prætore, actionem edebat. Ante-
quam autem in jus ventum esset, reo
actionem edere Actor olim cogi non
solere, ex hoc Plauti loco probari potest.
Reward.

10. Tuani

10 Do. Nonne attestaris? Sa. tuan' ego cauſſa, carnufex,
Quoiquam mortali libero aureis atteram?
Qui hīc coimercariſ cives homines liberos.
Do. Sine dicam. Sa. nolo. Do. audi. Sa. ſum ſurdus, ambula.
Sequere hac, ſceleſta feles virginaria.

15 Sequere hac, mea nata, me uſque ad Prætorem. Vi. ſequor.

10. *Tuan' ego cauſſa.*] Homines enim infames, & intestabiles, ut fures aut le-
nones, ſine antestatione, injecta manu invitoſ in jus trahere licebat. *Denz. V.N.*
Curc. aet. 5. 3. 177.

14. *Scelēſta felles virginaria.*] Perso-
nas ita diſting. *Sequere hāc.* Do. ſceleſta
felles virginaria. ſic apud Aufon. Ep. 69.

*felles pullaria eſt, ſubulo Lucillii à rapien-
dis pueris ſive pullis.*

Quis Marcus? *Felles nuper pullaria di-
bus;*

Corrupit totum qui puerile fecus.

Sic Rud. 3. 4. *felles virginales* appellat le-
nones: traſto convicio à rapacitate ejus
animalis. *Lipſius.*

ACTUS QUINTI SCENA PRIMA.

TOXILUS, SAGARISTIO, LEMNISELENE.

H Ostibus victis, civibus ſalviſ, re placida, paci-
bus perfectiſ, Bello extincto, re bene geſta, integro exercitu & præſidiis,
Cum bene nos, Juppiter, juviſti, dīque alii omnes cœli potentes,
Ea vobis grates habeo, atque ago: quia probe ſum ultus meū
iniamicum.

5 Nunc ob eam rem inter partici-
pabo.

Itē foras: hīc volo ante oſtium & januam meos partici-
pabere.

Statuite hīc lectulos, ponite hīc quæ affolent. hīc statui volo
primum

Aquilam mihi: unde ego omnes hilares, lubentes, latifican-
tes faciam ut fiant,

Quo-

1. *Paci- bus perfectiū.*] Conditionibus
pacis transactis. Nonius: *Paces,*
plurali numero nove poſtum. Varro, con-
ſtituere paces.

4. *Ea.*] Ob ea, ob eam cauſſam. L.

7. *Statuite hic.*] Serviliſ convivii de-
ſcriptio. Huc pertinet locus Afinar. aet.

5. 1. & 2. *Affolent.*] Flores, corollas,
panem, obſonia, vinum, &c. *Lam-
binus.*

8. *Aquilam.*] Aquam dupli-
cem ini-
to ſtatim poni mos erat; Calidam, Fri-

gidam. Faceta autem alluſio Comici ſer-
vi, quaſi ad *Aquilam* etiam militarem.
Lipſius. *Unde ego omnes hilares.*] Lepi-
dissimi verſus; ſed perobſcurus hic eſt,
ob inſolentiam formulæ, faciam hilares
ut fiant; elegantis tamen, & in uno
Plauto locis ſexcentis obviæ, Accuſandi
caſu pro Nominandi poſito. Porro, lu-
bentes, convivii verbum proprium eſt,
cum fronte jam exporreſta jocandi &
ſeſe exhilarandi cuique libido eſt. Ter-
Adelph.

Quorum opera hæc mihi facilia facta sunt, quæ volui effieri.

10 Nam I M P R O B U S est homo, qui beneficium scit ^{Ms. alt. scit} sumere & reddere nescit.

LE. Toxile mi, cur ego sine te sum? cur autem tu sine me es?

To. agedum ergo,

Accede, mea, ad me, atque amplectere sis. LE. ego vero. oh, nihil magis dulce' st!

Sed, amabo, oculus meus, quin lectis nos actutum commendamus?

To. Omnia quæ tu vis, ea cupio. LE. mutua fiunt à me. To. age, age, age, ergo,

15 Tu Sagartistio, accumbe in summo. SA. ego nihil moror: cedo parem quem pepegi.

To. Temperi. SA. mihi istuc temperi, sero' st. To. hoc age accumbe: hunc diem suavem

Meum natalem agitemus anicenum: date aquam manibus: apponite mensam.

Do hanc tibi florentem florenti: tu hic eris dictatrix nobis. age, puere,

A sum-

Hilarem ac lubentem fac te in nati nu-
ptius.

Sententia est: Jubet Toxilus lectulos sta-
tui, cyathos, vinum, cætera quæ asso-
lent, imprimis caldam temperando vino
adponi: ut lubentia & hilaritate implete
omnes, quorum opera fallacia ex sen-
tentia successerint. I. Gul.

15. Cedo parem.] Quicquid alii di-
cant, aut mutent, placet quod Lambi-
nus repositus; cedo partem, quam pepegi.
Cedo, id, quod ex pacto mihi debes.
Boxhorn. Ego nihil moror.] Hinc mani-
festo diluet summi lecti ordinem in
discubitu honoriorem habitum anti-
quitus, quoties non nisi bielinum, ut
hic, stratum erat. His patratis, reliquum
erat, ut mensa ante utrumque lectum
collocaretur: id quod mox fieri imperat
Toxilus. Quæ eadem post cibum sum-
ptum rursus removebatur. Argumento
est Mardonianum illud:

Petquam epulis exempta fames, mensa-
que remota. Douza.

18. Florentem, &c.] Errat hic Lambi-
nus. De corolla enīm fiore, non de puella
Sagaristiō oblata à Toxilo intelligen-
dum. Gruterus. Ex illo, do hanc tibi, &c.
probo, Magistros interdum sola corol-
la impositione dictos esse. Qui enim
leges bibendi præscribebat, Magister
vulgo dicebatur: Varro etiam Modim-
perator: Horatio Arbitor: Plauto Di-
ctator. Græc. οὐ μόνοι αρχαὶ, βασι-
λεῖς, σεξτηῆρες. qua postrema voce &
noster usus est, Sticho act. 5. sc. 4. Hæc
autem Magisteria (ut Cicero vocat) seu
Regna vini (ut Hor.) sortiebantur & eli-
gebant talis, in omni convivio. Et quam-
quam talorum jactus varii erant, Venus,
Canis, Senio, Chius; tamen proprius fuit
Magistro creando jactus Veneris: qui
enim primus è convivis hanc jecerat, is
Magister. Horat.

— Queen

A summo septenis cyathis committe hos ludos. move manus;
propera.

20 Pægnium, tarde cyathos mihi das, cedo sane. Bene mihi, bene
vobis, bene amicæ meæ.

Optatus hic mihi dies datus hodie est ab dīs, quia te
licet liberam me amplecti.

LE. Tua factum opera B E N E omnibus nobis, hoc mea ma-
nus tuæ poculum donat;

Ut amantem amanti decet. To. cedo. LE. accipe.

To. Bene ei qui invidet mihi,

Et ei qui hoc gaudio gaudet.

*Douz. de-
lus, me.*

*Acit. qui non
invidet mihi.*

— Quem Venus arbitrum
Dicit bibendi. —

Lipsius.

19. Summo.] V. N. Afin. Act. 5.
Sc. 2. ysl. 41. Septenis cyathis committe.
Non ad gymnicos ludos Plautus vetusti-
moris non ignarus allusit, sed ad curules:
quorum cursum olim apud Græcos non
septimo, sed duodecimo spacio finitum,
ex Pindaro ejusque Scholiaste; apud Ro-

manos autem septimo, passim docemur.
Faber. Committe hos.] A metaphorâ lu-
dorum Circensium; qui dicuntur com-
mitti, cum factiones quadrigarum è car-
ceribus emittuntur. sic Varro: Dominus
maturo ovo canam committit. Cicer. 3.
de Fin. Heri ludis commissis ex urbe profe-
ctus. Nonius: Committit, id est, incipit.
Scaliger.

ACTUS QUINTI SCENA SECUNDA.

DORDALUS, SAGARISTIO, LEMNISELENE,
PÆGNIUM.

Qui sunt, qui erunt, quique fuerunt, quique futuri sunt
posthac,

Solus ego omnibus antideo facile, miserrimus hominum ut
vivam.

Perii, interii! pessimum hic mihi dies hodie illuxit! cor-
ruptor.

Ita me Toxilus perfabricavit, itaque meam rem divexavit.

5 Vehiculum argenti miser ejeci, amisí: neque quamobrem
ejeci, habeo.

Qui

4. Perfabricavit.] Fabricis & dolis pla-
nissime perdidit. Lamb.

5. Amisi, &c.] Mihi videtur scriptum
fuisse, verriculum argenti ejeci. ut sit
idem, quod, Aureo hamo pescatus sum.
(quod Proverb. seculo Augusti postea
celebratum est.) Hoc enim vult: Ma-

gnum argentum profudi, sperans id mihi
lucro futurum. nunc & pecuniam amisí
& id quod captabam. Quod Acidalius
ad illud trahit, Plaustrum perculti, vix
quadrat. Plaustrum percellere concinnius
dicitur, quam Plaustrum ejicere. Ejicere
proprie dicitur de retibus pescatorum.

X 5

Quo

Qui illum Persam, atque omnes Persas, atque etiam omnes personas.

Male di omnes perdant! ita miser! Toxilus haec Pif. ita misera
Toxilus haec.

Quia ei fidem non habui argenti; eo mihi eas machinas molitus.

Quem pol ego ut non in cruciatum, atque in compedis cogam, si vivam,

10. Siquidem huc unquam herus redierit ejus, quod spero. sed quid ego aspicio?

Hoc vide, quae haec fabula est? pol hic quidem potant: aggreditur. ô bone vir

Salveto, & tu bona liberta. To. Dordalus hic quidem est, sa. quin jube adire.

To. Adi, si libet. agite, applaudamus. Dordale, homo lepidissime, salve.

Locus hic tuus est, huc accumbe. ferre aquam pedibus, præben' tu puere?

15 Do. Ne sis me uno digito attigeris, ne te ad terram, scelus, affligam.

Pæ. At tibi ego hoc continuo cyatho oculum excutiam tuum.

Do. Quid ais, crux, stimulorum tritor? quomodo me hodie vorfavisti!

Ut me in tricas conjectisti! quomodo de Persa manus mihi adita'st!

To. Jur-

Quo etiam pertinebit illud: negue, quamobrem ejeci, habeo. Nec tam facile rō amisi patitur se extrudi. Si autem me sequeris, constant omnia. Ejeci verriculum argenti, id est, aureo hamo pescatus sum. Amisi hamum, ut contingit nonnunquam pescatoribus. nec quamobrem ejeci, habeo. id est, pistis, quem captabam, evasit: non sum nahtus quod petebam. Hoc proprie est, aureo hamo pescari. Judicent eruditii. Pistoriu.

9. Quem pol, &c.] Oratio non est integratur quæ irati sit hominis, aut rei novæ spectaculo commoti. Lambin.

11. Fabula est?] Fabula rem etiam geomat notat. Gruier.

14. Ferte aquam pedibus.] Ridet lenonem: itaque dicit, pedibus; non, manibus. Lambinus. Lotio non solum Juddæis, sed & Gentibus ipsis usitata. Quia enim in lectis discubentes epulabantur, propterea prius depositis soleis lavabant: ne scilicet pulverosis pedibus strata inquinarent. Scalig.

17. Vorsavisti.] Versare, est idem fere quod vexare; hoc est, aliquem habere exercitum excruciatumque. V. N. Bacchid. 4. 5. 6.

18. Ut me in tricas conjectisti!] Tricas proprie pili: quia viles & nullius pretii, inde res ejusmodi isto nomine insignitæ. Porro & funes vinculaque, ac translate omnia

- To. Jurgium hinc auferas, si sapias. Do. at bona liberta, haec
scivisti,
- 20 Et me celavisti? LE. STULTITIA'ST, quoi bene esse licet,
eum prævorti
- Litibus. posterius istæc te magis par agere'st. Do. uritur cor
mihi.
- To. Da illi cantharum: extingue ignem, si cor uritur, caput ne
ardescat.
- Do. Ludos me facitis, intellego. To. vin' cinædum novom
tibi dari, Pægnium?
- Quin elude, ut soles, quando liber locu'st hic.
- 25 Hui, babæ! basilice te intulisti & facete.
- PÆ. Decet me facetum esse: & hunc irridere
- Lenonem libido'st quando dignu'st.
- To. Perge ut cœperas. PÆ. hoc, leno, tibi.
- Do. Peri, perculit me prope. PÆ. hemi, serva rursum.
- 30 Do. Delude ut lubet, herus dum hinc abest.
- PÆ. Viden', ut tuis dictis pareo? Sed quin tu meis contra item dictis servis,
- Atque hoc quod tibi suadeo, facis? Do. quid est id?
- PÆ. Restim tu tibi cape crassam, ac suspende te.
- 35 Do. Cave sis me attingas: ne tibi hoc scipione
Malum magnum dem. PÆ. utere, te condono.
- To. Jam jam, Pægnium, da pausam ***
- Do. Ego pol vos eradicabo. PÆ. at te ille, qui supra nos habitat.

omnia impedita ita appellabantur:
unde intricare, extricare. Non alia ratio-
ne usurpat hic Plautus. *Mens. Manus*
est adita.] Opinor adire manum, pro cal-
lide frustrari, sumptum esse ab re athle-
tica, in qua manum adire artis forsitan
principia fuerit & industria callidioris,
ad adversarium occupandum. *Acidal.*

20. *Prævorti Litibus.*] Id est, potius
lites sequi, ut loquitur Terent. vide &
Plin. lib. 7. cap. 32. *Posterius*, scil. lites
sequi.

23. *Ludos me facitū.*] *Illudere, ludifica-*
ri, ludibrio habere, sæpe turpidinis &
obscenitatis significationem habere: ut

apud Græcos, σέξειν. ἀπαλίξειν,
καταπαλίξειν. Suet. in Tib. Faminarum
capitibus illudere solitus. Ter. Hecyra:

— *Eam ludibrio habere. Ad quod Do-*
natus: Honesto verbo & pleno pudoris usus
est: & nove, pro vitiari. Muret.

36. *Te condono.*] Tibi permitto, ut
isto scipione me ferias. Ridicule ita
Lambinus. Tu de Magno malo intelliges:
quod cum Dordalus puelo se daturum
minaretur; ille recusat, eoque munere
ipsum condonat, ut sibi fruatur. *Aci-*
dalius.

37. *Da pausam.*] Id est, quietem, fi-
neam. Ita *Pausare*, Trin. act. 1. 2.

40. Cir-

- Qui tibi male volt, maleque faciet, non hi dicunt, verum ego.
40 To. Age circumfer mulsum: bibere da usque plenis cantharis.
 Jamdiu factum est postquam bibimus: nimis diu siccii sumus.
To. Dī faciant, ut id bibatis, quod vos nunquam transeat.
PÆ. Nequeo, leno, quin tibi saltē staticulum *dem*, olim
 quem Hegea
 Faciebat. videvero, si tibi satis placet. **S.A.** me quoque volo
45 Reddere: Diodorus quem olim faciebat in Ionia.
To. Malum ego vobis dabo, nisi abitis. **S.A.** etiam mutatis im-
 pudens?
 Jam ego tibi, si me irritassis, Persam adducam denuo.
To. Jam taceo hercle. atque tu Persa es, qui me usque admu-
 tilavisti ad cutedem.
To. Tace stulte: hic ejus geminus est frater. **To.** hiccine' st?
To. ac geminissimus.
50 Do. Di Deæque & te, & geminum fratrem excrucient. **S.A.** qui
 te perdidit:
 Nam ego nihil merui. **Do.** at enim, quod ille meruit, tibi id
 obfit volo.
To. Agite, sultis, hunc ludificemus, nisi non dignus' st. **S.A.** non
 opus' st.
Le. At me haud par est. **To.** eo credo, quia non inconciliavit,
 cum te emo.

Le. At-

- 40. Circumfer.**] *Circumferre potionem*, idem, quod in orbem præbere à summo. *Lipsius.*
- 42. Quod vos nunquam.**] Venenum interpretatur Douza. Ei obloquuntur nullam esse causam, cur sic accipiamus: veneni nullam fieri mentionem. Quasi non innumera, quorum nulla sit mentio intelligendo accipientur. Volunt simpli-
 citer esse, quod ἐξουπέiv̄ sive excernere non possitis, ut ilia quasi rum pantur. At quid est illud? aut venenum urique, aut pro veneno, vel eundem evēntum habens quem venenum, sive vi sua, sive ob aliam infirmitatem corporis. Itaque pugnare non debebant, sed sua jungere, ne ambo anguste nimis locuti videren-
 tur. Bibatis, cujus foeces priusquam exor-
 natis, pereatis. hoc est, quod sit aut
- 43. Staticulum.**] *Staticuli sunt saltationes statariæ quædam non proinde motoriæ:* (Macrobi. ex Catone, l. 3. 14.) quales erant in eo Chori genere; quod, στάσιμον à Græcis vocatur. vel *Staticuli* à parte saltationis dicuntur, in qua statut. Turneb. V. N. Sticho extrema. *Hegea* ille & *Diodorus* noti erant eo tempore saltatores, de quibus nihil legi nisi hic. *Salmasi.*
- 45. In Ionia.**] Vide notas Sticho 5. 7.
- 53. Quia non inconciliavit.**] Iterum Ionia est. Eo, credo, non debes eum ludificare, quia de te bene meritus est; & quia, cum te emebam, non mihi ad-
 versatus est scilicet. *Lambinus.* V. N. Trin. 1. 2.

54. At-

LE. Attamen. To. non tamēn: cave ergo sis malo, & sequere me,

55 Te mihi dicto audientein esse addecer. nam hercle absque me Foret & meo præsidio, hīc faceret te prostibilem propediem. Sed I T A P A R S L I B E R T I N O R U M est, nisi patrōnō qui advorsatus est,
Nec satis liber sibi videtur, nec satis frugi, nec satis honestus:
Ni id efficit, ni ei male dixit, ni grato ingratus P. Ni illi officit.
repertus est.

60 LE. Pol benefacta tua mē hortantur, tuo ut imperio paream.
To. Ego sum tibi patronus plane, qui huic pro te argentum dedi.

Pro hisce hunc volo ludificari. LE. meo ego in loco sedulo curabo.

DO. Certo illi homines mihi nescio quid mali consulunt, quod faciant. SA. heus vos.

To. Quid ais? SA. hiccine Dordalus est leno,
qui hic liberas virgines?

M. ait. qui hic liberas virgines mercatur?

65 Hiccine est qui fuit quondam fortis? DO. quæ hæc res est? hei, colaphum icit.

Malum vobis dabo. To. at tibi nos dedimus, dabiimusque etiam.
Do. hei nates pervellit.

PA. Licet: diu sæpe sunt expunctæ. DO. loqueret tu etiam, frustum pueri?

LE. Patrone, i intro, amabo, ad cœnam. DO. mea ignavia, tu nunc me irrides?

LE. Quiane te voco, bene ut tibi sit? DO. nolo mihi bene esse.
LE. ne sit.

To. Quid

54. Attamen. To. non tamēn: *cave.*] Sermo Lemnisel. interrumpitur. Non oggere mihi, inquit, tuum Attamen, ac mitte de priore hero, maloque *cave*, quam nunc meam meo dicto decet esse audientem. *Acidal.*

nus: in quo manifesto ad Atheniensium παρεπιλογὴ respectum est. de quo Suidas, & Aristophan. Pluto act. 1. scen. 2. ὁ δὲ ἀνὴρ γέ μοιχὸς διὰ σὲ παρετίθεται. Meursius.

56. Prostibilem.] V. N. Sticho 5. 6.
57. Libertinorum.] Pulcre expressit libertinorum mores: ut & Persius Sat. 5. ubi vide Casaub. pag. 413.

68. Mea ignavia.] Male hæc vulgo distinguuntur. Lege; *Mea ignavia tu nunc me irrides.* Per meam ignaviam & simplicitatem, dum me eludi passus sum, factum est, ut jam me irrideas, ut me deridendi materia & occasio tibi sit oblatæ. Boxhorn.

66. Do. *Hei nates pervellit.*] Non videtur hunc locum intellexisse Lambi-

72. Ma-

70 To. Quid igitur, sexcenti nummi quid agunt? quas turbas
danunt!

Do. Male disperii! sciunt referre probe inimico gratiam.

To. Satis sumplius supplicij jam. Do. fateor, manus vobis
do. To. & post dabis.

Sub furcis. abi intro. Sa. in crucem. Do. an me hic parum
exercitum

Hisce me habent? To. convenisse te Toxilum memineris.

75 Spectatores, bene valete: leno perit. Plaudite.

72. *Manus vobis do.*] *Dare manus,*
est cedere, & fateri se inferiorem. Lu-
cret. 2.

— *Sit tibi vera uidetur,*
Dede manus; aut si falsa est, accingere
contra.

Utitur eo Cæsar, Cicero, Virgilius, alii.
Hanc locutionem natam putem ab iis,
qui manus afferunt vinciendas victori-
bus. Alii, à gestu supplicantum. Erasm.

75. *Plaudite.*] Mss. Camer. *Plaudite*

pantio. Nos emendandum putamus; *Plau-*
dite pensio. Est autem *pensio* vox proba;
Glossarium, quid significet, explicat:
Pensio, *damnavēc*. Quare vero Toxi-
lus istud nomen sibi ipse imponat, &
quam vere, tota nos docet Fabula. Pe-
titus. Quod sub finem Comœdiz legitur
in Mss. Camerarii, *plaudite pantio*, quid
sit, nescio. Et illud *pantio* extra versus
mensuram excurrit. Alii divinent, qui
possunt hariolari. Salmas.

F I N I S P E R S Æ.

M. ACCI PLAUTI
R U D E N S.
DRAMATIS PERSONÆ.

ARCTURUS, *Prologus.*
SGEPARNIO, *servos.*
PLEUSIDIPPUS, *adolescents.*
DÆMONES, *senex.*
PALÆSTRA, *mulieres.*
AMPELISCA, *}*
SACERDOS, *anus.*

PISCATORES.
TRACHALIO, *servos.*
LABRAX, *leno.*
CHARMIDES, *parastas.*
LORARII.
CRIPUS, *piscator.*

ARGUMENTUM, ut quibusdam videtur,
P R I S C I A N I.

R Eti pescator de mari extraxit vidulum,
Ubi erant herilis filie crepundia,
Dominum ad lenonem quæ surrepta venerat.
Ea in clientelam suiptè imprudens patris
Nafragio ejecta devenit: cognoscitur,
Suoque amico Pleusidippo jungitur.

A LIUD ARGUMENTUM
C A M E R A R I I.

N Omen Fabulae ex re inditum. Introducitur enim pescator, qui in mari cepisset vidulum. Funes autem nauticos atque omnino grandiores, rudentes dixere, sive à strepitu, seu aliunde. ARGUMENTUM tale est. Amiserat parvulam filiam civis quidam Atheniensis, ea venierat Lenoni Cyrenensi. Pater hujus injuriis civium suorum ad inopiam redactus, Athenis sese Cyrenas contulit. Puellam Atticam amat adolescens, & redimere vult: sed Leno spe majoris lucri clanculum in Siciliam avehere illam parat. Navi autem fracta, haec & altera quædam conserva ipsius, ad littus Cyrenaicum in scapha referuntur: & Leno rejicitur fluctibus: omnibus, quæ secum auferre voluerat, bonis amissis. Repertas autem puellas ad fanum Veneris abducere vult. Quibus senex ille Atticus opem fert, ignarus adesse filiam suam. Super-venit adolescens, Lenonem in jus rapit. Senex filiam cognoscit de cre-
pundiis inditis in vidulum, quem servus senis illius de mari extraxerat captum reti. Tum prospera contingunt omnibus omnia. Uxorem du-
cit puellam amatam adolescens: Lenoni pecunia redditur: & pescatori conciliatur libertas.

AR-

* A R C T U R U S,

P R O L O G U S.

QUASI gentes omnes, mariaque & terras movere,
Ejus sum civis civitate cœlitum.
Ita sum, ut videtis, splendens stella candida,
Signum quod semper tempore exotitur suo,
¶ Hic atque in cœlo. nomen Arcturo est mihi.
Noctu sum in cœlo clarus, atque inter deos:
Inter mortales ambulo interdius.
Et alia signa de cœlo ad terram accidunt.
Qui est imperator divum atque hominum Juppiter;
¶ Is nos per gentes alium alia dispartat,
Hominum qui facta, mores, pietatem & fidem
Noscaimus: ut quemque adjuvet opulentia:
Qui falsas lites falsis testimoniis
Petunt: quique in jure abjurant pecuniam:
¶ Eorum referimus nomina exscripta ad Jovem.
COTIDIE ILLE scit, quis hic quærat malum.
Qui hic litem adipisci postulant perjurio,
Mali res falsas qui impetrant apud judicem:
ITERUM ILLE EAM rem judicataam judicat;

Doux, occidunt.

Lamb. alium in alta.

Ma-

* **A**returus proprio dicitur ad femur
seu coxam Bootæ, quem & agnoscunt nominant. stella clara, tem-
pestatem ciens occasu suo, qui est au-
tumnalis. Est & hiemalis vespertinus.
Cam.

4. *Tempore suo.*] Diebus 11. ante æ-
quinoctium autunnale. sic quidam; ve-
rum ego simpliciter intellego de tali or-
tu, quo per vices nunc in cœlo, nunc in
terra adsit. *Acid.*

8. *Ad terram accidunt.*] Dicit: alia
etiam Signa idem munus habere, ut ho-
c eti quidem in cœlo luceant, interdiu au-
tem in terra obambulent, & facta homi-
num annotent, &c. alludit scilicet ad

opinionem communem, qua obtinet,
cæteros Deos de die cœlum fere teneat,
de nocte vero versari in terris. ergo quid-
quid die noctuque sit in orbe universo à
mortalibus, minime latet cœlestes. quare
si qui suam non reverentur conscientiam,
& vereantur saltem tot testes
Deos. *Taubm.*

12. *Ut quamque adjuvet opulentia.*]
Quare hic *Opulentia* nomen sit deæ opes
largientis, causam nullus video. Qua
ratione ad quemque veniant divitiae,
quibus juvantur homines. *Gronovius.*

14. *In jure abjurant.*] Apud Prætorem
cum perjurio inficiantur. Curc. qui ab-
jurant, si quid creditum est. *Lamb.*

20. Ma-

20 Majore multa multat , quam litem auferunt:

Bonos in aliis tabulis exscriptos habet.

Atque hoc S C E L E S T I in animum inducunt suum ;

Jovem se placare posse donis, hostiis:

Et operam & sumptum perduunt : id eo fit ; quia

25 NIHIL EI A C C E P T U M est à perjuris supplicii.

FACILIUS; SI QUI pins est, à dis supplicans,

Quam qui scelestus est, inveniet veniam sibi.

I C C I R C O M O N E O V O S E G O hæc, qui estis
boni,

Quique ætatem agitis cum pietate & cum fide,

30 Retinet porro : post factum ut latemini.

Nunc, huc qua caussa veni , argumentum eloquar.

Primum dum huic esse nomen urbi Diphilus

Cyrenas voluit, illic habitat Dæmones

In agro atque villa proxima propter mare;

35 Senex, qui huc Athenis exul venit, haud malus:

Neque is adeo propter malitiam patria caret :

Sed, dum alios servat, se impedivit interim:

Rem bene paratam comitate perdidit.

Huic filiola virgo periit parvola;

Eam

20. *Majore multa.*] Juppiter rem ab improbo judice contra leges & iurandum judicatam, iterum judicat & sententiam latam corrigit: & eos qui vice-runt, majore multa multat, quam sit ea utilitas, quam ex lite eis condonata consequantur. *Lambin.*

21. *Tabulis.*] Alluditur ad diphorām, in qua Juppiter omnium mortaliū acta destribere singitur à Poëtis. *Taubm.*

23. *Donū, hostiū.*] Donatus Eunuch. aet. 5. sc. ult. *Donum Deorum est: Præmium virorum fortium: Munus hominum.* Et conjunctio illa copulativa elegantia vel energiæ caussa: cum hictum alibi sa-pissime prætermissa est. *Douza.* Mss. Palatini habent *omnibus estiū.* Quare hæc legenda & distinguenda puto hoc modo, Scelesti illi in animum inducunt suum, Iovem se placare posse; omnibus hostiis. Et operam & sumptum perduunt. Sententia ita

est aperta, ut explicationem non requiriatur. *Boxhorn.* Non ambo Mss. Palatini, sed alter tantum: cui tamen accedit Academicus. At τὰ οὐλα nec hic & neuter Pall. habent. *Gronovius.*

25. *Suppliciū.*] *Supplicia*, pro precibus & supplicationibus, pro hostiis & sacrificiis, sæpe capiuntur. *Sallust.* In suppliciū deorum magnifici, domi parcī, in amicos fideles erant. *Taubm.*

36. *Malitiam.*] Videtur hic malitiam accipere, pro ea quam Græce μάλια appellant. *Lamb.*

38. *Comitate.*] Dubitat Gruterus, an vel auctor, vel sua perdidisse; dum aliis subvenit fidejussor; aut benefactor: vel eadem illa prodegisse inter scorta & parasitos. Cæterum prius illud modo velle Plautum; ex sequentibus satis est. manifestum. Neque comitatis vocabulo aliud significatur. *Boxhorn.*

Tom. II.

Y

43. *Ludo*

- 40 Eam de prædone vir mercatur pessumus,
Is eam huc Cyrenas leno advexit virginem.
Adolescens quidam civis hujus Atticus
Eam vidit ire è ludo fidicino domum.
Amare occœpit : ad lenonem devenit,
Mf. è ludo fidicinio
- 45 Ministriginta sibi puellam destinat,
Datque arrhaboneim , & jurejurando alligat.
Is leno , ut se æquum est , flocci non fecit fidem :
Neque, quod juratus , adolescenti dixerat.
Ei erat hospes , par illius , Siculus , senex
50 Scelestus , Agrigentinus , urbis proditor:
Is illius laudare in fit formam Virginis.
Et aliarum itidem , quæ ejus erant mulierculæ.
In fit lenoni suadere , ut secum simul
Eat in Siciliam : ibi esse homines voluptarios
- 55 Dicit : poteslè ibi fieri eum divitem :
Ibi esse quæstum maximum meretricibus.
Persuadet . navis clanculum conductur.
Quicquid erat , noctu in navem comportat domo
Leno : adolescenti , qui puellam ab eo emerat ,
- 60 Ait sese Veneri velle votum solvere.
Id hinc est fanum Veneris , & eo ad prandium
Vocavit adolescentem huc . ipse hinc ilico
Conscendit navem , avehit meretriculas.
Adolescenti alii narrant , ut res gesta sit :
- 65 Lenonem abivisse . ad portum adolescens venit :
Illorum navi longe in altum abscesserat.
Ego , quoniam video virginem asportarier ,
Tetuli ei auxilium & lenoni exitium simul:

In-

43. *Ludo fidicino.*] Ubi fidibus canere etiam esse , pro despontata arrhas dare. discitur. *Lucus fidicinus* , ut Cic. *Modi tibiini* , in Oratore. *Camer.* sicuti destinare erat emere data arrha , & dilato in diem pretio. *Alb. Gentil.*

45. *Puellam destinat.*] *Destinatum triclicherter dici potest, Corde, Ore, Opere.* Et destinationem , ipso opere , idem est cum sponsalibus : quod patet ex hoc loco , & illo in Persa : *Non properas hanc virginem destinare?* item Apul. l. 4. Milef. *Pacto jugali destinatus, &c.* Et videtur , destinare

49. *Par illius.*] Vide N. Persa , actus 5. scen. 1. vs. 15.

56. *Quæstum meretricibus.*] Pro eo qui sit habendis meretricibus : vel , ex meretricibus , per lenocinium infra act. 2. 6. *Accidat.*

69. In-

- Incepui hibernum, & fluctus movi maritos.
 70 Nam Arcturus signum sum omnium acerrimum :
 Vehemens sum exoriens, cum occido, vehementior.
 Nunc ambo in saxo, leno atque hospes, simul
 Sedent ejecti : navis confracta est ibus.
 Illa autem virgo atque altera itidem ancillula,
 75 De navi timidæ desiluerunt in scapham.
 Nunc eas ab saxo fluctus ad terram ferunt,
 Ad villam illius, exul ubi habitat senex ;
 Quo jus deturbavit ventus tectum & tegulas.
 Et servos illic est ejus qui egreditur foras.
 80 Adolescens hic jam adveniet quem videbitis,
 Qui illam mercatu'st de lenone virginem.
 Valete, ut hostes vostri diffidant sibi.

69. *Incepui hibernum.*] Id est, ajunt, tempestatem feci, qualis solet esse, cum ventos & fluctus hibernos : nam *incepere* non modo significat reprehendo, sed & hiemat. *Gronovius.*
 70. *Virgo.*] Palæstra. *Ancillula.*] Am inclamo, invoco, provoco. Immo, *incepui hibernum*, est insonui hiberno more: 74. *Palæstra.* *Ancillula.*] Am pelica.
 72. *Diffidant.*] V. N. Pœnul. Prolog,

ACTUS PRIMI SCENA PRIMA.

SCENARIO.

Pro di immortales, tempestatem cuiusmodi
 Neptunus vobis nocte hac misit proxima !
 Detexit ventus villam. quid verbis opus est ?
 Non ventus fuit : verum Alcumena Euripidi,
 Ita omnis de tecto deturbavit tegulas :
 Illustroris fecit, fenestrasque indidit.

ACTUS

4. *Alcumena Euripidi.*] Tragœdia Euripidis, nomine *Alcumena*: in qua cum Alcumena pariebat, Juppiter faciebat spucram tempestatem oriri. *Euripidi*, genitivus antiquus, pro *Euripidis*, ut *Thucydidi*, *Thymarchidi*, &c. Lambin.

6. *Illustroris.*] *Illustriores* propter lumen per rimas & fenestras in tecto factas, tegulis vento dejectis immisum.

Taubm, *Illustroris fecit.*] Sic. Mss. pro *Illustriores*. Ceterum non est mutandum, ut sit, *Illustroris fecit*, vel *Illustriores fecit* fenestras : quin dedit : nec loquitur Plautus quasi priore versu *ad eos*, non *tegulas* nominasset. Sed loquitur prorsus respiciens ad *tegulas*, quæ dupliciter dicuntur partim nempe, ut singulos imbrices significant, partim ut tectum omne ex iis compositum. Ut in Milite z. z. *Nisi heter-*

*ele defregerit talos, ut quemque in tegulis
videritis alienum. Et sequente: Simiam
hodie sum sectatus nostrum in horum tegulis.
Plin. 35. 12. tegularum extremis imbr-*

*cibus. Altera significatione versu priore,
altera posteriore Plautus accepit. Quum
legis: Ita omnes, accipe ἡγεμονίας,
quasi esset, ita passim. Gronovius.*

ACTUS PRIMI SCENA SECUNDA.

PLEUSIDIPPUS, DÆMONES, SCEPARNIO.

ET vos à vostris abduxo negotiis,
Neque id processit, qua vos duxi gratia,
Neque quivi lenoneum ad portum prehendere.
Sed mea desidia spem deserere nolui :

5 **E**o vos amici detinui diutius.
Nunc huc ad Veneris fanum venio visere,

Ubi rem divinam se facturum dixerat.

Sc. Si sapiam, hoc, quod me mactat, concinnem lutum.

Pl. Prope me hinc neſcio quis loqui tur. **D**æ. heus, Sceparnio!

10 **S**c. Qui nominat me? **D**æ. qui pro te argentum dedit.

Sc. Quasi me tuum esse servom dicas, Dæmones?

Dæ. Luto usus' multo, multam terram confode:

Villam integundam intellego totam mihi:

Nam nunc perlucet ea, quam cribrum, crebrius.

15 **P**l. Pater salvelo, amboque adeo. **D**æ. salvos sies.

Sc. Sed utrum tu mas an fœmina es; qui illum patrem

Voces? **P**l. vir sum equidem. **D**æ. quare vir porro patrem.

Filiolam ego unam habui, eam unam perdidii.

Virile secus nunquam ullum habui. **P**l. at **D**I **D**A- *M. P. vi-*

BUNT.

20 **S**c. Tibi quidem hercle, quisquis es, magnum malum,
Qui oratione hic nos occupatos occupies.

Pl. Istickine vos habitatis? **S**c. quid tu id quæritas?

An quo furatum mox venias, vestigas loca? *Douze venias nox :
ideb, nobis.*

Pl. Peculiosum esse decet servom & probum,

Quem

8. **M**ætat.] Mactat, affigit. Ita interpretantur Glossæ vereres. Ni- *pro sexus, neutri genoris, & unius casus.*
hil ergo hic mutandum. Boxhorn. Con- Ita Sallust. lib. 2. Hostioriar. Concur-
einnem.] Id est, conficiam. Nonius. rentium undique virile, & muliebre secus. A-
15. **P**ater salvelo.] Sic vocat, ut se- gell. libro tertio, *Quod ejus virile secus*
nem juvenis. L. *futurum est.*

19. **V**irile secus.] Varro lib. 6. Secus

mutandum in his verbis. Sed sic eos inter-

24. **P**robum.] Non puto quicquam

25 Quem hero præsente prætereat oratio;

Aut qui inclementer dicat homini libero.

Sc. ET IMPUDICUM & impudentem hominem addebet,
Moleustum ultro advenire ad alienam domum,
Cui debeatur nihil. DÆ. tace, Sceparnio.

30 Quid opus, adolescens? PL. illi infortunium,

Qui præfestinet, ubi herus assit, præloqui.

Sed nisi molestum' st, paucis percontarier

Volo ego ex te. DÆ. dabitur opera, atque in negotio.

Sc. Quin tu in paludem is, exficasque arundines,

35 Qui pertegamus villam, dum sudum' st? DÆ. tace.

Tu, si quid opus est, dice. PL. dic, quod te rogo.

Ecquem tu hic hominem crispum, incanum videris,

Malum, perjurum, palpatorum? DÆ. plurimos.

Nam ego propter ejusmodi viros vivo miser.

40 PL. Hic dico in fanum Veneris qui mulierculas

Duas secum adduxit? quique adornaret sibi,

Ut rem divinam faciat aut hodie aut heri.

DÆ. Non hercle, adolescens, iam has dies complusculos

Quenquam isti vidi sacrificare: neque potest

45 Clam me esse, si qui sacrificant, semper petunt

Aquam hinc, aut ignem, aut vascula, aut cultrum, aut veru,

Aut aulam extarem, aut aliquid: quid verbis opu'st?

Veneri paravi vas & puteum, non mihi.

Nunc intervallum iam hos dies multos fuit.

50 PL. Ut verba præhibes, me periisse prædicas.

DÆ. Mea

interpreter. Peculiosi servi ut plurimum sunt audaces ad loquendum, etiam præsente domino. Sunt etiam probi servi. Nam servi nequam peculium non acquirent. Ab eadem confidentia & audacia, quam facit peculium, illud etiam venit, quod homini libero tales servi audacter convitum dicant. Non multum differt quantum attinet ad audaciam, peculiosus servus à liberto opulento. Salmas.

34.] Exficasque,] Exficare, præficare, pro exfescare dicebant. Turn. V. N. Curcul. aet. 3. 1. 54.

37. Incanum.] Valde canum: vel ca-

num, simpliciter. Virgil. 3. Georg. In canaque mente, id est, cana. Charis.

47. Aulam extarem.] Ollam in qua exta coquuntur. Festus: Aulicoqua exta dicebant, quæ in aulis coquebantur, id est, elixa. Nam sapienterrebant. Virg. 2, Georg.

Pinguiaque in verubus torrebinus exta colurni.

Varro: Ha sunt, quarum in sacrificiis exta in olla, non in veru coquuntur. hinc & olla extaris. Et in antiquo Lexico, Extar exponitur olla, ubi exta coquuntur. Turneb.

DÆ. Mea quidem hercle caussa salvus sis , licet.

Sc. Heus tu , qui fana ventris caussa circumis ,

Jubere melius est prandium ornari domi ;

Fortasse tu huc vocatus es ad prandium.

55 Ille , qui vocavit , nullus venit. Pl. admodum.

Sc. Nullum' st periculum te hinc ire impransum domum.

Cererem te melius quam Venerem se^ttarier ,

Amore hæc curat , tritico curat Ceres.

Schopp. amo^t
hæc curat.

Pl. Deludificavit me ille homo indignis modis.

60 DÆ. Pro dii immortales , quid illuc est , Sceparnio ,

Hominum secundum littus ? Sc. ut mea est opinio ,

Propter viam illi sunt vocati ad prandium.

DÆ. Qui ? Sc. quia post cœnam , credo laverunt
heri ,

Diff. lave-
runt, Here,

Confracta navis in mari est illis. DÆ. ita est.

65 Sc. At hercle nobis villa in terra & tegulæ. DÆ. hui !

HOMUNCULI , QUANTI ESTIS ! ejecti ut
natant ;

Pl. Ubi sunt ii homines , obsecro ? DÆ. hac ad dexteram ,

Viden' secundum littus ? Pl. video , sequimini.

Utinam sit is , quem ego quæro , vir facerrimus !

70 Valete. Sc. si non moneas , nos met meminimus.

Sed

52. *Fana ventris caussa circumis.*] Βωμολόχοι circumscribitur. dicebantur autem βωμολόχοι proprie scutæ , qui templo & aras frequentabant , sacrificiorum nido rem fecuti: ut dicacitate sua vietum sibi emerent , & facis scilicet epulis ventrem explerent. Acid.

58. *Amore hæcurat.*] Venus amore , Cetes cibo homines reficit & delectat. Schoppius leg. amor. Notat & Meurs. non nisi cum Dativo extulisse τὸ ευρο , pro ἐπικυνῶ. Amore hæcurat.] Mfl. Amorem. Et cum utrovis modo alibi Plautus , non video quare utroque genere loquendi ludere non potuerit. Sed & Mfl. Sambuci: tritico concurat. Ut suspicari possis , tritico concurat dixisse. Bacch. I. 2. Satir ut commode Pro dignitate obsonii bac concuret tocos. Gronovius.

62. *Propter viam.*] Jocus ex ambi-

guo. Sacrificium apud veteres fuit , quod vocabatur Propter viam , in eo si quid ex epulis superfuisset , igne consumi necesse erat. Festus: Propter viam fit sacrificium , quod est proficiendi gratia Herculi aut Sancio , qui scilicet idem est deus. Significat Sceparnio , hos naufragium fecisse omnium bonorum : utili , qui propter viam faciunt , omnes reliquias flammis consumunt. Turneb.

63. *Post cœnam . &c.*] Putem velle servum . eos lavisse priore vespera , ut interessent materius sacrificio Propter viam . id enim fece fieri solitum illo casu. Gruter.

69. *Sacerrimus.*] Id est , omnibus modis execrandus. V. N. Prol. ysf. 90. Poen.

70. *Moneas.*] Scilicet ut valeamus; Lambin.

77. Ne-

Sed ô Palæmon, sancte Neptuni comes,

Quique hercule illi socius esse diceris,

Quod facinus video. DÆ. quid vides? Sc. mulierculas

Video sedenteis in scapha solas duas.

*Mif. als. qui Herculis
soc. Alt. Hercule*

75 Ut afflictantur miserae? euge euge, perbene,

Ab saxo avortit fluctus ad littus scapham.

Neque gubernator unquam potuit.

Non vidisse undas me majoris censeo.

Salvæ sunt, si illos fluctus devitaverint.

*Grut. Non z.
que gubern.*

80 Nunc, nunc periculum'st, ejecit alteram,

At in vado'st. jam facile enabit. euge pæ!

Viden' alteram illam ut fluctus ejecit foras!

Surrexit: horsum se capessit: salva res.

Desiluit hæc autem altera in terram è scapha.

*Dif. jam fa-
cio evadit.*

85 Ut præ timore in genua in undas concidit!

Salva'st, evasit ex aqua, jam in littore est.

Sed dextrovorsum avorsa it in malam crucem.

Hem, errabit illæchodie! DÆ. quid id refert tua?

Sc. Si ad saxum quo capessit, ea deorsum cadit,

*Lamb. eo deor-
sum cadat.*

90 Errationis fecerit compendium.

DÆ. Si tu de illarum cœnaturus vesperi es,

Illis curandum censeo, Sceparnio:

Si apud me esurus es, mihi dari operam volo.

Sc. Bonum æquomque oras. DÆ. sequere me hac ergo.

Sc. sequor.

77. *Neque gubernator unquam potuit.*] Video sedentes in scapha solas duas.
Neque gubernator usquam melius potuit.] Pistor.
Quasi dicat: adeo feliciter scapha ad lit-
tus sua sponte appulit, ut nullus gubernator melius eandem regere potuisset. Gu-
bernatorem non habuisse, ex istis patet: Vide notas Prol. Men.
yl. 66. 87. *Crucem.*] Vide notas Prol. Men.
91. De illarum cœnaturus vesperi.] Vi-
de notas Milit. act. 4. 2. 5.

ACTUS PRIMI SCENA TERTIA.

P A L A S T R A.

NIMIO HOMINUM FORTUNÆ minus mi-
 feræ memorantur,

Quam reapsē experiendo iis datur acerbūm!

Hoc Deo complacitum est: me hoc ornatu ornatam,

- In incertas regiones, timidam, ejectam?
 5 Hancine ego ad rem natam miseram me memorabo?
 Hanccine ego partem capio ob pietatem præcipuam?
 Nam hoc mihi haud labori est laborem hunc potiri,
 Si erga parentem aut deos me impiavi:
 Sed id si parate curayi ut caverem,
 10 Tum hoc mihi indecorum, inique, immodeste
 Datis dñi. nam quid habebunt sibi igitur impii
 Posthac, si ad hunc modum est innoxius honor
 Apud vos? nam me, si sciam fecisse,
 Aut parentes scelestes, minus me miserer:
 15 Sed herile scelus me sollicitat: ejus me impietas male
 Habet. is naveam atque omnia perdidit in mari.
 Haec bonorum ejus sunt reliquiae: etiam, quæ simul
 Vecta mecum in scapha est excidit. ego nunc sola sum.
 Quæ si mihi foret salva saltem, labor
 20 Lenior eslet hic mihi ejus opera.
 Nunc quam spei, aut opei, aut consilii quid capessam?
 Ita hic solis locis compotita sum,
 Hic saxa sunt, hic mare sonat, nec quisquam
 Homo mihi obviam venit.
 25 Hoc quod induta sum, summæ opes oppido,
 Nec cibo, nec loco tecta quo sim scio.
 Quæ mihi est spes, qua me vivere velim?
 Nec loci gnara sum, nec diu hic fui.
 Saltem aliquem velim, qui mihi ex his locis

Mewf. vos nam m

Lamb. Levice

Aut

6. *Artem capio.*] Moīgax, sortens.
 Ex antiquorum consuetudine dictum; qui saepe à diis pietatis suæ in ipsis
 præmia mercede inque petebant: quod
 æquum esse videretur, à diis eos facilius
 aliquid impetrare, qui numina pie cole-
 rent. Turneb.

9. *Tarate.*] Accurate, dedita opera.
 Vide Joh. Merceri Opion. l. 1. c. 9.

13. *Apud vos.*] Nihil est addendum,
 vult enim æquiore animo laturam cala-
 mitatem si aut ipsa peccasseret enorme, aut
 adeo parentes suos. hotum sane delicta
 puniri etiam in liberis, notius est quam
 uti probari debeat. Grat.

14. *Minus me miserer.*] Sic. Epid 4. i.
 — quæ ipsa se miseratur, id est miseram
 se dolenter prædicat. Tacit. Planci gravem
 casum facunde miseratur, id est, move-
 dæ miserationi commemorat.

25. *Summa.*] Ex conjectura leg. sunt
 mea. de puella naufragia, cui nihil reliqui
 erat, præter vestitum. Ita act. 1. sc. 5.
 ¶ 21. *Neque hoc amplius, quam quod vi-
 des, nobu quicquam est.* Hodie vulgi joco
 dicitur: Cum subfilio, facultates omnes mea
 commoventur. Lipsius.

26. *Tecta.*] Nec scio cibum, nec scio
 locum, quo cibo, quo loco tecta sim.
 Gruter.

30. Viana

- 30 Aut viam aut semitam monstret: ita nunc hæc
An illæ eam, incerta sum consilii:
Nec prope usquam hic quidem cultum agrum conspicor,
Algor, error, pavor, membra omnia tenent!
Hæc parentes haud mei scitis miseri,
- 35 Me nunc miseram ita esse uti sum, libera ego
Prognata fui maxime, nequicquam fui.
Nunc quid minus servio, quam si forem serva nata?
Neque quicquam unquam iis profui, qui me sibi eduxerunt.
- 30. Viam aut semitam.]* Vide notas Casin. act. 3. sc. 5. &c. 40.

A C T U S P R I M I S C E N A Q U A R T A.

A M P E L I S C A , P A L A E S T R A .

- Q**uid mihi melius est, quid magis in rem est, quam corpore vitam secludam?
- Ita male vivo atque ita mihi multæ in pectore sunt curæ exanimales.
- Nunc* dein vitæ haud parco: PERDIDI SPEM, qua me oblectabam.
- Omnia jam circumcursori, atq; omnibus in latebris perreptavi
- 5** Quærere conservam voce, oculis, auribus: ut per vestigarem.
- Neque eam usquam invenio, neque quo eam, neque qua quæram consultum' st;
- Neq; quem rogitem responsorem, quenquam interea invenio.
- Neque magis solæ terræ sunt, quam hæc loca atque hæ regiones.
- Neque si vivit, eam vivam unquam quin inveniam, desistam.
- 10** PA. Quænam vox mihi prope hic sonat? AM. pertimui.
- Quis hæc loquitur prope? PA. Spes bona obsecro subventa
- Mihi. AM. mulier est, muliebris vox mihi ad aures
- Venit; an eximes ex hoc miseram metu?
- PA. Certo vox muliebris auris tetigit meas.

Pi. ea ext. met ex.

Num

- 1.** *Vitam secludam*] Idem est cum excludere, sed præposita litera propter suavitatem; vel hiatum vitandum; ergo notat heic secernere, separare. Inde seclusa sacra Festa, mysteria arcana. Passer.
- 2.** *Exanimales.*] Tabificæ, βιοφθέραι, quæ φυχολέπτος exanimant. Lamb.
- 3.** *Neque magis sola.*] Meursius legit, Neque magis sola terra sola sunt. V. N. Bacch. act. 2. 3. & Trin. 4. 3.

Y 5

20. Mihi

15 Num Ampelisca obsecro'ſt? Am. ten' Palæſtra audio?

Pa. Quin voco, ut me audiat, nomine illam ſuo.

Ampelisca! Am. hem, quis eſt? Pa. ego Palæſtra ſum.

Am. Dic, ubi eſt? Pa. poſt ego nunc in malis plurimis.

Am. Soſia ſum, nec minor pars mea'ſt quam tua.

20 Sed videre expeto te. Pa. mihi eſt æmula.

Am. Conſequamur gradu voceſt. ubi eſt? Pa. ecce me,
Accede ad me, atque adi contra. Am. fit ſedulo.

Pa. Cedo manum. Am. accipe. Pa. dic, viviſne, obſecro?

Am. Tu facis me quidem ut vivere nunc velim,

25 Quando mihi te licet tangere: ut vix mihi

Credo ego hoc, te tenere! obſecro, amplectere,

Spes mea, ut me omnium jam laborum levas!

Pa. Occupas præloqui, quæ mea eſt oratio.

Nunc abire hinc decet nos. Am. quo, amabo, ibimus?

30 Pa. Littus hoc persequamur. Am. ſequor quo lubet.

Pa. Siccine hic cum uida veſte graſſabimur?

Am. Hoc quod eſt, id neceſſarium eſt perpeti.

Sed quid hoc, obſecro, eſt? Pa. quid? Am. viden', amabo,
Fanum, videſne hoc? Pa. ubi eſt? Am. ad dexteram.

35 Pa. Video decorum diſ locum viderier.

Douz. videor dec. &c. tuer.

Am. Haud longe abeſſe oportet homines hinc, ita hic

Lepidu'ſt locuſt. *nunc, quisquis* eſt deus, veneror,

Ut nos ex hac ærumna miteras eximat,

Inopes, ærumnosas ut aliquo auxilio adjuvet.

20. *Mibi eſt æmula.*] *Ubi eſt amula?* Scriv.

28. *Occupas præloqui.*] *Occupare, eſt*
prævenire & antevertere: Græc. φέρειν.
Ita Phædrus lib. 2. Fab.

Quoniam occuparāt alter, ne primus fo-
rem:

Ne solus eſſet, ſtudui quod ſuperfuit.
Rittersh.

31. *Uvidacum veſte.*] Id eſt, humida.

Lucret. 1. — *sufpensa in littore veſtes U-*
veſcunt, id eſt, humeſcunt. Graſſabi-
mur.] Id eſt, ambulabimus.

37. *Nunc, quisquis eſt deus.*] Veteres
ne errore laberentur, de nomine Dei ali-
cujuſ certò dubitantes, dicere solebant:

Quisquis eſt. Virgil. 4. En. vſl. 577.

— *Sequimur te Sancte, deorum*

Quisquis eſt. Merula.

ACTUS PRIMI SCENA QUINTA.

SACERDOS, PALÆSTRA, AMPELISCA.

QUi sunt, qui à patrona preces mea expetessunt? *Lamb. pater.*
Nam vox precantum me huc foras excitavit.

Bonam atque obsequenter deam, atque haud gravatam
Patronam exsequuntur, benignamque multum.

SPA. Jubemus te salvere, mater. SA. salvete

Puellæ, sed unde vos ire cum uida

Veste dicam, obsecro, tam mæstiter vestitas?

PA. Illico hinc imus haud longule ex hoc loco.

Verum longe hinc abest, unde huc vectæ sumus.

SSA. Nempe equo ligneo per vias cœruleas

Eritis vectæ. PA. admodum. SA. ergo æquius vos erat

Candidatas venire hostiatisque. ad hoc

Fanum ad istunc modum non veniri solet.

PA. Quæ ne ejectæ è mari sumus ambæ, obsecro,

SUnde nos hostias agere voluisti huc?

Nunc tibi amplectimur genua egentes opum,

Quæ in locis nesciis nescia spe sumus,

Ut tuo recipias tecto, servesque nos,

Miserarumque teambarum uti misereat,

Quibus nec locus ullus, nec spes parata est,

Neque hoc amplius, quam quod vides, nobis quicquam'ft,

SA. Manus mihi date, exsurgite à genibus ambæ:

Misericordior nulla me est fœminarum.

Sed

Excitavit.] Vide Not. Amphit.
act. i. i.

candida & pura veste ad deos adibant.
Pers. Satyra 2.

5. **S**alvere, mater.] Solemne est comellantibus matres salutare. Petron. Acto aniculam quandam, quæ agrestæ oltus endebat, Rogo, inquam, mater nunquid scis biego habitem, &c. Wouw.

— Negato.

Iuppiter hac illi, quamvis te albata rogarit.

Casaubon.

Hostiatis.] Hostiis instructas. L.

14. **Q**ua ne ejectæ.] V. N. Epid. 5. 2.

17. **N**esciis.] Id est, in locis ignotis dubia & incerta spe. Nescium passim posuit, pro ignoto. Arminius apud Tacitum Annal. i. in Oratione ad Chercos;

Aliis gentibus ignorantia imperii Romani in ex-

10. **E**quo ligneo.] Id est, navi. etiam Iom. Douza indice, naves ἀλός ἵππων appellat. Et vetus versus est apud Chal. Typhin aurigam celeris fecere carina. id. Muret. lib. i. Var. lect. cap. 10.

12. **C**andidatas.] Albati enim, id est,

- Sed hic pauperes res sunt inopesque puellæ,
25 Egomet vix vitam colo: Veneri cibo meo
 Servio. Am. Veneris fanum, obsecro, hoc est? Sa. fateor eg.
 Hujus fani sacerdos clueo. verum, quicquid est,
 Comiter fiet à me, quo nostra copia
 Valebit. ite hac mecum. Pa. amice benigneque
30 Honorem, mater, nostrum habes. Sa. oportet.

*inexperta esse supplicia, nescia tributa. Nec
 scia tributa, ut hic nescia loca, quæ igno-
 rantur. Vide Agell. lib. 9. 12. item N.
 Capt. 2. 2. Boxhorn.*

28. Quo nostra copia.] Ita J. Guliel. &

Lud. Carrio. id est, quantum potero sci-
 veroq;. Sic Mercat. facere certum pro capi.
*& sapientia, quæ te velle arbitrabor, id est
 ut se ferent res fortunæ & sapientiæ.*

30. Habes.] Tueris. L.

ACTUS SECUNDI SCENA PRIMA.

P I S C A T O R E S.

OMNIBUS MODIS, qui pauperes sunt homines,
 miseri vivunt,
 Præsertim quibus nec quæstus est, nec didicere artem ullam,
 Necesseitate, quicquid est domi, id sat est habendum.
 Nos jam de ornatu propemodum ut locupletes simus, *schopp. vo
 scitis.*

5 Hisce hamis, atque hæ harundines sunt nobis quæstæ & cultu.
 Ex urbe ad mare huc prodimus pabulatum: *Lamb. coti-
 die ex urbe*
 Pro exercitu gymnastico & palæstrico, hoc habemus,
 Echinos, lepadas, ostreas, balanos captamus, conchas,
 Marinam urticam, musculos, plagulas, striatas. *Bryard.
 mynus.
 Post*

5. Hisce.] Paris. & Brix. edd. leg.
*Hi schæni. Χοινὶς enim funis
 juncusque, unde pīcatores nassas suas
 conficiunt. Hinc schænicula dictæ me-
 retrices, à juncis, quibus se præcinge-
 bant, sic artem profitentes suam & faci-
 litatem solvendæ zonæ ut observavit
 Albericus Gentilis.*

8. Lepadas.] Λεπᾶς, ostreigenus est,
 quæ exteriore tantum parte concha tegi-
 tur: interiore & carnosa ita scopolis ad-
 hærescit, tanquam osculetur, & arctissi-
 me juncta vix divellatur. V.N.Ca. 2.8.34.

9. Plagulas.] Versus ostendit legi-
 debere, *Plagulas, striatas, vel po-*
tius, placulas, πλακόσοσ πλακόσα
à latitudine. Inde Latinum placula.
Nam pelagius à pelago, ratio Græci
nominis non fert. Immo πλακέ-
σις revera Græcum est. Nam ex πλα-
κέσ πλακέντη factum πλακέσις,
*ut à P'αμυνὲς, P'αμυνῆτη, P'αμυ-
 νητη, & similia. Ergo legendum, Pla-*
culas striatas, à latitudine qualis est pla-
centarum, quæ πλακέντης Græcis. Sal-
matis.

10. Ha-

o Post id piscatum hamatilem & saxatilem aggredimur.
 Cibum captamus è mari. sī eventus non venit,
 Neque quicquam captum est p̄scium, falso lautique pure
 Domum redimus clanculum, dormimus incœnati.
 Atque ut nunc valide fluctuat mare, nulla nobis spes est
 s Nisi quid concharum capsimus, incœnati sumus Dicit. incœn-
ti sumus.
 profecto.
 Nunc Venerem hanc veneremur bonam, ut nos lepide adju-
 verit hodie.

10. *Hamatilem & saxatilem.*] In
 opulis olim p̄scatores p̄scatum ex-
 cuere; quod ex Oppiano, Aristæneto,
 etronio, Isidoro, aliisque patet. hinc
 autus dixit *Piscatum saxatilem*. Meur-
 us.
 12. *Salfi lautique.*] Jocus ex ambi-
 to. *Salfi*, non salibus, sed aqua marina:
 uti, non opiparis epulis, sed madidi.
 are, dicit, quia aqua marina sordes

omnes abluit. *Lamb.* At tu mihi etiam
 vide quid *pure lautum* in Sacris sit, Au-
 lul. act. 2. 3. 3. quo allusum arbitror.
Taubman.

13. *Redimus clanculum.*] Nihil hic
 mutandum. Quirebus pro voto gestis
 domum redeunt, palam & lati se ostendunt;
 qui vero re infecta latere, quam
 aspici malunt, & clanculum se domum
 recipient, *Boxhorn.*

ACTUS SECUNDI SCENA SECUNDA.

TRACHALIO, PISCATORES.

A Nimo advorsavi sedulo, ne herum usquam Diff. animum
adversavi.
 præterirem.
 Nam cum modo exibat foras, ad portum se ajebat ire,
 Me hoc obviam jussit sibi venire ad Veneris fanum.
 Sed quos perconter, commode eccos vide astare: adibo.
 Salvete fures matitimi, conchitæ, atque hamiotæ, Samb. Cod. fal-
vete mures.
 Famelica hominum natio, quid agitis? ut peritis?
 Pi. Ut p̄scatorem æquom est, fame, sitique speque. Tr. ec-
 quem adolescentem hic,
 Dum h̄c astatis, strenua facie, rubicundum, fortem, qui tres
 Duceret chlamydatos cum machæriis, vidistis venire?
 o Pi. Nullum istâ facie, ut prædicas, venisse huc scimus.
 Tr. ecquem

Recal-

C onchita atque hamio,] Vos, qui nugantur interpretes. Nam propriæ chla-
mæs, χλαμῖς, fuit vestis militaris, pal-
lio brevior ac strictior, ut esset expedi-
tior. Author Etymologicæ magni: χλα-
μῖς,
 ptatis. L.
 g. Duceret chlamydatos, &c.] Hic certe

Recalvom ac silonem senem, statutum, ventriosum,
Tortis superciliis, contracta fronte, fraudulentum,
Deorum odium atque hominum, malum, mali vitii probri
que plenum,

Qui duceret mulierculas duas secum satis venustas?

15 Pi. Cum istiusmodi virtutibus operisque natus qui sit,
Eum quidem ad carnuficem est æquius, quam ad Venerem
commeare,

Tr. At si vidistis, dicite. Pi. huc profecto nullus venit.
Vale. Tr. valete! credidi: factum est quod supicabar.
Data verba hero sunt; leno abiit scelerus exulatum.

20 In navem ascendit, mulieres avexit, ariolus sum.

Is hic herum etiam ad prandium vocavit sceleris semen.

Nunc quid mihi melius sit, quam ilico hic operiar herum dum
veniat?

Eadem haec sacerdos Venetia si quid amplius scit,

Si videro, exquisivero: faciet me certiorem.

μῆς, τὸ πειθέρες οὐχὶ πυλοεῖδὲς, τὸ ἐν
συνθέται λεγόμενον στράτεος. ιπετόν
διῆρε φύρε Κύρος οἱ παρεφέρει. Κλεοφό-
ρες vocat militares homines, quasi
θεωληφέρες. Ut sit idem Chlamys quod
Sagum, indumentum militare. Ait ego
hic servus; Pleusidippura herum suum
secum duxisse tres homines militares.
qui sibi præsidio essent adversus leno-

nem, quem è fuga volebat retrahere
Dissald.

11. Silonem.] Silo, qui & filius Cicero
ni, σιλος, qui natus habet resum
id est, sursum vestis repandum, mon
simus. Scalig. Statutum.] Id est, ma
gnæ statura. V. N. Afin. act. 2. 3. 21.

21. Sceleris semen.] Sceleris origo &
artifex. L.

ACTUS SECUNDI SCENA TERTIA.

AMPELISCA, TRACHALIO.

I Ntellego: hanc quæ proxima est villam Veneris fano
Pulsare jussisti, atque aquam rogare. Tr. cuja ad auris
Vox mihi advolavit? Am. obsecro, quis hic loquitur? quem
ego video?

Tr. Estne Ampelisca haec, quæ foras è fano egreditur?

5 Am. Estne hic Trachalo, quem conspicor, calator Pleusi-
dippi?

Tr. E-

5. Calator.] Id est, servus. Videnotatas Pseudol. act. 4. scen. 2. ff. 52.

12. Co

A C T U S II. S C E N A III.

351

TR. Ea est. AM. is est. Trachalio, salve. TR. salve, Ampelisca.
Quid agis tu? AM. ætatem haud mala male. TR. me-
lius ominare. MS. alt.
malam.

AM. V E R U M O M N E S sapientes decet conferre & fa-
bulari.

Sed Pleusidippus tuus herus ubi, amabo est? TR. eja vero,
10 Quasi non sit intus! AM. neque pol est, neque ullus quidem
huc venit.

TR. Non venit? AM. vera prædicas. TR. non est meum, Am-
pelisca.

Sed quam mox coctum est prandium? AM. quod prandium,
obsecro te?

TR. Nempe rem divinam facitis hîc. AM. quid somnias,
amabo?

TR. Certe huc Labrax Pleusidippum ad prandium vocavit
15 Herum meum, herus voster. AM. pol haud miranda facta
dicis.

Si Deos decepit & homines, lenonum more fecit.

TR. Non rem divinam facitis hic vos, neque herus? AM. a-
riolare.

TR. Quid tu agis hic igitur? AM. ex malis multis, metuque
summo,

Capitalique ex periculo, orbas auxiliique opumque huc

20 Recepit ad se Veneria hæc sacerdos, me, & Palæstram.

TR. An hic Palæstra'st, obsecro, heri mei amica? AM. certo;

TR. Inest lepos in nuncio tuo magnus, mea Ampelisca.

Sed istuc periculum perlubet quod fuerit vobis scire.

AM. Confracta est, mi Trachalio, hac nocte navis nobis.

25 TR. Quid, navis? quæ istæc fabula est? AM. non audivisti,
amabo,

Quo pacto leno clanculum nos hinc auferre voluit Acid. avehe-
re voluit.

In Siciliam, & quicquid domi fuit, in navem imposivit?

Ea nunc perierunt omnia. TR. oh! Neptune lepide, salve:

Nec te aleator ullus est sapientior. profecto

30 Ni mis lepide jecisti bolum: perjurum perdidisti.

Sed

12. Coctum est prandium.] V. N. Sti- [30. Iecisti bolum.] Iactus retus, etiam
10 2. 1. jaetus absolute dicitur. Valerius Max- lib.

Sed nūc ubi est leno Labrax? Am. perit potando opinor.

Neptunus magnis poculis hac nocte eum invitavit.

Tr. Credo, hercle, anancæ datum quod biberet. ut ego
amo te,

Mea Ampelisca! ut dulcis es! ut mulsa dicta dicis!

35 Sed tu & Palestra quomodo salvæ es? Am. scibis faxo.

E navi timidæ ambæ in scapham insiluimus: quia videmus
Ad taxa navem ferrier, properans exsolvi restim:

Dum illi timent, nos cum scapha tempestas dextrovorum
Differt ab illis, itaque nos ventisque fluctibusque

40 Jactatæ exemplis plurimis miseræ perpetuam noctem;
Vix hodie ad littus pertulit nos ventus exanimatas.

Tr. Novi, Neptunus ita solet: quamvis fastidiosus

Ædilis est: si quæ improbæ sunt merces, jactat omnes.

Am. Væ capiti atque ætati tuae! Tr. tuo, mea Ampelisca,

45 Scivi lenonem facere hoc quod fecit: sæpe dixi Dux. Faðnium hoc.
Capil-

lib. 4. i. A pectoribus in Milesia regione
verriculum trahentibus, quidam jaclum
emerat. ita & Grac. Bon. quo verbo
aleæ etiam jaclus significatur. unde hic
jocus male ab aliquibus enarratus. Per-
dere, autem perire & evertre inter-
dum significat: unde jocus resulat: &
aleatores autem & pectores bolon ja-
ciunt. Perdidisti igitur, Neptune homi-
nem perditissimum, id est, lenonem ma-
xime perdendum: propriea, Neptune,
aleam pulcre jecisti; pulcherrimum ja-
clum fecisti. Id. Curcul. aet. 5. sc. 2. si-
tu tribus bolis vel in chlamydem, &c. Ab
hoc eubolin Græci Venereum jaclum di-
cunt, qui in alea felicissimus. Cic. i. De
Divinat. Bolus priore producta frustum
significat: Ter. Heautont. crucior, bolum
tantum mihi esse erupsum subito è fauibus.
Budæus.

33. Anancæ.] Anancæ puto fuisse
poculum magnum, quod in potandi cer-
tamini neceesse esset ebibere: quasi
dræsigon. Turneb. Poëta vetus A'v'd'sq'æv
voçat τὸν ὄφελὸν ἐνσεῖτον, cum poto
liberalius vino, homo suæ spontis non
est, neque mentis sanæ: & hanc necessi-
tatem vocant γλυκεῖαν: quia erat aliud

olim anancæ potionis genus, cuius tristis
necessitas. Plautus, perit potando, &c.
Alludit, vel ad sorbitonem cicutæ ne-
cessariam, & fatalem fontibus in Græcia
aliquot turbibus; vel ad haustum illum è
flumine Letho, qui nemini mortalium
non est necessarius. Cæsaubon.

34. Mulsa dicta.] V. N. Poën. i. 2.

36. E navi timidæ ambæ.] Mss. sine
præpositione: Navis timida. Scioppius:
Navi timida. Quid si retineamus scri-
ptam lectionem? Navis timida ambæ, id
est, navem timentes ambæ. Quemad-
modum Ovidio Met. 5. Emathion ægi
cultur, timidusque deorum. Horat. Timi-
dus procellæ. Gronovius.

39. Differt.] In diversa aufert ab illis.
Lambin.

42. Quamvis fastidiosus.] Id est, ad-
modum fastidiosus. V. N. Pseud. 4. 7.

43. Ædilis est.] Solebant enim Ædi-
les improbas merces in profluentem in-
terdum jaclare; ut edulia quæ putebant.
De mensuris etiam cognoscebant, qua
æquæ: iniquas frangebant. D. Hiero-
nymi. Ab Ædilibus, quos ἀρρενόμυκης
Græci appellant, vendentium coercebatur.
rabies. Turneb.

46. Ca-

Capillum proinmittam optimum'st, occipiamque ariolari.
 AM. Cāvistis ergo tu atque hetus, ne abiret; cum scibatis?
 TR. Quid faceret? AM. si amabat, rogas quid faceret? assert-
 varet

Dies noctesque: in custodiā esset semper. verum ecastor

50 Ut multifecit, ita probe curavit Pleusidippus.

TR. Cū tu istuc dicis? AM. res palam est. TR. scin' tu etiam,

QUI IT LAVATUM

IN BALINEAS, ibi cū sedulo sua vestimenta servat,
 Tamen surripuntur: quippe qui, quem illorum observet, fal-
 sus est:

Fur facile, quem observet, videt: custos, qui fur sit,
 nescit.

55 Sed duce me ad illam. ubi est? AM. i sane in Veneris fatum
 huic intro;

Sedentem flente inque opprimes. TR. ut jam istuc mihi mole-
 stum est!

Sed quid flet? AM. ego dicam tibi: hoc sese excruiat animi,
 Quia leno ademit cistulam ei, quam habebat; ubique habebat
 Qui suos parentes noscere posset: eam veretur

60 Ne perierit. TR. ubi nam ea fuit cistellula? AM. ibiderū in
 navi

Conclusit ipse in vidulum, ne copia esset ejus;
 Qui suos parentes nosceret. TR. o facinus impudicum,
 Quam liberam esse oporteat, servire postulare!

AM. Nunc eam cum navi scilicet abivisse pessum in altum.

Et

46. Capillum promittam.] Sic. Tib. I. 2. 5. 2. compendi verba multa jam faciam tibi.
 Taubm.

Iactavit fusa sed caput ante coma.

Nam fanaticorum hic mos erat, ut capil-
 um funderent. Scalig.

50. Ut multifecit.] Multifacere, hic
 idem quod magnificere, eique opponitur
 inorū facere. dicitq; ex levi cura, quam
 herus impenderit, fidem facile facere,
 nicam in exiguo apud eum fuisse pre-
 co. Possent verba illa compelli in unum,
 d forte non magis quam lucrificare,
 impificare, compendificare: quod ulti-
 um totis vocibus separatum Bacchid. 2.
 Tem. II.

51. Qui it lavatum.] Vide Alciat,
 Parerg. lib. 2. cap. 38. Pet. Victor. Var.
 lect. lib. 7. 17. & Muret. ad Carm. 30.
 Catulli:

O furum optimè balneariorum.

56. Sedentem:] Ritus adorationis, &
 eorum qui precabantur deos. Propert.
 lib. 2. Ante tuosque pedes illa ipsa adoper-
 ta sedebit. Item supplicum, & eorum,
 qui tutelæ sui causa confugiebant ad
 decum aras. Colvins.

Z

64. Sci-

65 Et aurum & argentum fuit lenonis omne ibidem.

Credo aliquem immersisse, atque eum excepisse. id misera
mœsta'st,

Sibi eorum evenisse inopiam. TR. jam istoc magis usus facto'st,
Ut eam intro, consolerque eam, ne se sic excruciet animi :

Nam MULTA PRÆTER spem scio multis bona evenisse.

70 AM. At ego etiam, qui speraverint, spem decepisse multos.

TR. Ergo ANIMUS Æquus optimum est ærumnae con-
dimentum.

Ego eo intro, nisi quid vis. AM. eas: ego, quod mihi imperavit
Sacerdos, id faciam, atque aquam hinc de proximo rogabo.

Nam exemplo si verbis suis peterem, datus dixit:

75 Neque dignorem censeo vidisse anum me quenquam,
Cui Deos atque homines censem benefacere magis decere.

Ut lepide, ut liberaliter, ut honeste, atque haud gravate

Timidas, egentes, uvidas, ejectas, exanimatas

Accepit ad se! haud secus, quam si ex se simus natæ:

80 Ut eapse sic succincta aquam calefactat, ut lavemus!

Nunc ne moræ illi sim, petam hinc aquam, unde mihi impera-
vit.

Heus, ecquis in villa'st? ecquis hoc recludit? ecquis prodit?

64. Scilicet.] Scire licet, perspicuum est, eam demersam in profundum.

V. N. Pœn. act. 5. 2.

A C T U S S E C U N D I S C E N A Q U A R T A.

SCEPARNIO, AMPELISCA.

Quis est, qui nostris tam proterve foribus facit injuriam?

AM. Ego sum. SC. hem, quid hoc boni est?

heu, edepol specie lepida mulier!

*Doux, specie le-
pida mulierem.*

AM. Salve, adolescens. SC. & tu multum salveto, adolescen-
tula.

AM. Ad vos venio. SC. accipiam hospitio, si mox venis, *Pal. nor.*

5 Item ut affectam: nam nunc nihil est qui te
inanem.

*Scal. ut affectata.
Cav. affectas.*

Sed

4. *Accipiam hospitio, &c.] Locus mul-*
tis eruditorum conjecturis vexat-
tus est; præfertim illud versus proximo;
qui te inanem. quod nulla ratione potest | defendi. Libri Palatini habent; manem;
pro inanem. Unde scribendum conj-
ciebam, maneam. Nam nunc nihil est qui
te maneam, id est, expostem. *Boxhorn.*
Probo

Sed quid ais, mea lepida, hilara? AM. aha, nimium familiari-
ter

Me attræctas. SC. pro di immortales, Veneris effigia hæc qui-
dem est.

Ut in ocellis hilaritudo est! eja, corpus quojusmodi!

Subvolturium; illud quidem, subaquilum volui dicere.

10 Vel papillæ quojusmodi! tum quæ in doles in savio est!

AM. Non ego sum polluta pago. potin' ut me absti-
neas manum? Doux. pol-
luta pago.

SC. Non licet te sicce placide bellam belle tangere?

AM. Otium ubi erit, tum tibi operam ludo & delitiæ dabo:

Nunc, quamobrem huc sum missa, amabo, vel tu mihi ajas,
vel neges.

15 SC. Quid nunc vis? AM. sapienti ornatus, quid velim, indi-
cium facit.

SC. Meus quoque hic sapienti ornatus, quid velim, indicium
facit.

AM. Hæc sacerdos Veneris hinc me petere jussit à vobis a-
quam.

SC. At ego basilicus sum: quem nisi oras, guttae non feres.

Nostrum illum puteum periculo & ferramentis fodimus.

20 Nisi multis blanditiis, à me gutta non ferri potest.

AM. Cuf

Probo omnino coniecutaram eorum qui
rescribunt, Accipiam hospitio, si nox ve-
nus. In altero versu: nihil est qui te ina-
nem. Illud inanem corruptum est, & cum
Palatini Codices habeant manem, pro eo
legendum maneam aut mantem. Et hoc
verius. Nam hujus verbi ignoratio an-
sam loco corrumpendo dedit. mantare
supra legitur, pro expectare in Mostella-
ria. Salmas.

9. Subvolturium.] Corpus colore sub-
nigro: vel, corpus alacritate & hilarita-
te, ad vulturii corporis similitudinem
prope accedens. Lambin. Subaquilum.]
Quia aquila generosiores sunt vulturi-
bus similes, hac correctione usus est, ut
quidem Lamb. visum. Quid aquilus color
sit, diximus Pœnul. 5. 2. 152. Quamvis
Marcell. Donatus in Dilucidar. aquilum
colorē non ab aqua, sed ab aquila alite,

cujus color sit subniger, dictum censem.
Taubman.

11. Polluta pago.] Vult, se non esse
scortum pagi publicum, vel tanquam da-
pem profanatam omnibus expositam;
qualem, publicam libidinis vittimam vo-
cat Tertullianus. Scalig. Turnebus, pol-
luttam pago, interpretatur communem at-
que expositam pago: ut in poliucto Herculis
omnia exponebantur ob viu. Ea vero expli-
catio cum paullo duriuscula Lipsio vide-
retur, placuit duabus litteris mutantis,
legi:

Non ego sum polluta, appage, potin', &c.
Quomodo idem in re simili: pura
sum, compare amabo me attræctare.
Agorastocles.

18. Basilicus.] Magnificus, & à quo
nihil auferas, nisi vel per interpretem,
vel supplici habitu. Gruter.

AM. Cur tu aquam gravâre, amabo, quam hostis hosti com-
modat?

SC. Cur tu operam gravâre mihi, quam civis civi commodat?

AM. Immio etiam tibi, mea voluptas, quæ voles faciam omnia.

SC. Eugepe! salvus sum! hæc jam me suam voluptatem vocat:

25 Dabitur tibi aqua, ne nequicquam me ames. cedo mihi ur-
nam. AM. cape.

Propera, amabo, efferre. SC. manta: jam hic ero, voluptas
mea.

AM. Quid sacerdoti me dicam hîc demoratam tam diu?

Ut etiam nunc misera timeo, ubi oculis intueor mare!

Sed quid ego misera video procul in littore,

30 Meum herum lenonem Siciliensemque hospitem.

Quos periisse ambos misera censem in mari.

Jam illud mali plus nobis vivit, quam ratæ.

Sed quid ego celso fugere in fanum, ac dicere hæc
Palætræ, in aram uti configuiamus prius,

35 Quam huc scelestus leno veniat, nosque hîc opprimat?
Configiam hinc, res ita suppetit subito *michi*.

21. *Aquam gravare.*] *Gravare* dixit, | *quod cupiam, ne gravetur.* & *Epid.* *negra-*
pro gravate dare. *sicut Cicero.* *præcidere* | *vetur quod velut.* *Schopp.*
alicui, pro, præcise negare. *sic Mil.* *ut,*

ACTUS SECUNDI SCENA QUINTA.

S C E P A R N I O.

PRO dî immortales, in aqua nunquam credidi
Voluptatem inesse tantam! ut hanc traxi lubens!

Nimio minus altus puteus visus est, quam prius.

Ut sine labore hanc extraxi! præfiscine,

5 Satis nequam sum: utpote qui hodie inceperim
Amare, hem tibi aquam, mea tu bella. hem, sic volo *Mff. bellata;*
Te ferre honeste, ut ego fero: ut placeas mihi.
Sed ubi tu es, delicata? cape aquam hanc sis. ubi es?
Amat hercle me, ut ego opinor: delituit mala.

Ubi

4. *P* *Refiscine.*] *Refiscine* germanum et- | aut fascino. Nam *refiscine* est sine invi-
se, docent illa etiam Asin. 2. 4. | dia & sine fascino, &c, ut *Sosipater* in-
84. *Quasi* dicat *Servus*: *Vere* sine labore | terpretatur, *αλανδρίως.* *præ enim* hic
extraxi: neque enim jocum hic facio: | *negat.* *Turneb.*

21. *Littœ-*

10 Ubi tu es? etiamne hancurnam acceptura es? ubi es?

Commodule melius: tandem vero ferio.

Etiam acceptura es urnam hanc? ubi tu es gentium?

Nisi quām hercle equidem illam video: ludos me facit.

Apponam hercle urnam jam ego hanc in mediā viā.

15 Sed autem, quid si hanc hinc abstulerit quispiam.

Sacram urnam Veneris? mihi exhibeat negotium.

Metuo hercle, ne illa mulier mihi insidias locet,

Ut comprehendendar cum sacrā urnā Veneriā.

Nempe optimo *me* jure in vinculis enicet

20 Magistratus, si quis me hanc habere viderit.

Nam hæc literata est: ab se cantat cuius sit.

Mf. alt. eapſe cantat.

Jam hercle evocabo hinc hanc sacerdotem foras,

Ut hanc accipiat urnam, accedam huc ad fores.

Heus sis, Ptolemocratia, cape hanc urnam tibi:

25 Muliercula hanc nescio quæ huc ad me detulit.

Intro ferunda est, repperi negotium:

Siquidem his mihi ultro aggerunda etiam est aqua.

21. *Litterata est.] Id est, litteris inscripta est: vel potius Veneris imagine insignita unde sacrificiis inservire significatur. id quod in omnibus Sacrorum vasis observari solitum, ad Plin. ex Athenæo notat Hermol. Barbarus. Apul. quoq; l. 6.* *lacinias auro litteratas fingit Psychen in Junonis fano vidisse, id est, litteris aureis inscriptas. Litteratum Gr γερμανικον vocatur, quicquid litteris inscriptum est: & πολυεις γερμανικη meminit etiam Lexiphanes Luciani. Casaub.*

ACTUS SECUNDI . SCENA SEXTA.

LABRAX, CHARMIDES.

Q UI HOMO SESE miserum & mendicum volet,
Neptuno credat sese atque ætatem suam:

Nam si quis quid cum eo rei commiscerit,

Ad hoc exemplum amittit ornatum domum.

5 Edepol Libertas lepida es, quæ nunquam pedem

Voluisti in navem cum Hercule una imponere.

Sed ubi ille meus est hospes, qui me perdidit?

Atque

6. *C um hercule.] Quæ hæc liberatas quæ cum Hercule noluit navigare? Nugamenta mera. Lego ex eti. codd. in navem mecum hercule una imponere. Jocatur adhuc Leno in miseria sua, dicens, se mendicum fa-* *tum, amisisseque omnes fortunas suas naufragio; præter Libertatem, quæ secum pedem navim inferre noluerat. Meursius. Quæ sit illa Libertas nescio, quæ nunquam voluit pedem cum Hercule una in navem imponere.*

Atque eccum incedit. CH. quo, malum, properas Labrax?
Nam equidem te nequeo consequi tam strenue.

10 LA. Utinam te prius quam oculis vidissim mei,
Malo cruciatu in Siciliam perbiteres :

Quem propter hoc mihi obtigit misero mali!

CH. Utinam, cum in ædes me ad te adduxisti tuas,
In carcere illo potius cubuisse die!

15 Deosque immortales quæso, dum vivas, uti
Omnes tui similes hospites habeas tibi.

LA. Malam Fortunam in ædis te adduxi meas,
Quid mihi scelesti tibi erat auscultatio?

Quidve hinc abitio? quidve in navem insensio?

20 Ubi perdidi etiam plus boni quam mihi fuit.

CH. Pol minume miror, navis si fracta est tibi,
Scelus te, & scelesti parta quæ vexit bona.

LA. Pessum dedisti me blandimentis tuis.

CH. Scelestiorem cœnam cœnavi tuam,

25 Quam quæ Thyestæ quondam anteposita est, & Tereo.

LA. Perii, animo male fit! contine, quæso, caput.

CH. Pulmoneum edepol nimis velim vomitum vomas.

LA. Eheu Palæstra atque Ampelisca? ubi estis nunc?

CH. Piscibus in alto credo præbent pabulum.

30 LA. Mendicitatem mihi obtulisti opera tua,

Dum tuis ausculto magnidicis mendaciis.

CH. Bonam est quod habeas gratiam merito mihi,
Quite ex insulso falsum feci opera mea.

LA. Quin tu hinc is à me in maximam malam crucem.

35 CH. Eas: easque res agebam commodum.

Diff. Meas tuasque regaebam commodum.

LA. Eheu,

nere. Alludit ad aliquam fabulam quæ
mihi ignota est. *Salmas.*

11. *Perbiteres.*] V. N. Capt. act. 3. 5. 35.

17. *Malam fortunam.*] V. N. Aulul.
act. 1. 2. 22.

25. *Thyestæ, &c.*] Fabula nota est,
qua Atreus Thyestæ fratri suos liberos
epulandos apposuisse narratur. De Te-
reo, cui Prognuxor communem filium
Itym comedendum objectit; vide vel O-
vidii Metam. lib. 6. Fab. 7. & seqq.

26. *Animo male fit.*] Λειποφυχος.
significat se vomitire. L.

29. *Pabulum.*] Sic Petron.

— Regnum Neptuni pavit Ulysses.
Nimirum, quod piscibus in mari pabu-
lum præbuerit toties, & suis & sociorum
nausfragiis: apud Hom. *Douza.*

33. *Salsum.*] Jocus ex ambiguo. *Sal-*
sum enim & urbanum significat, & aqua
marina imbutum. L.

35. *Eas: easque res.*] Mendoza est
scriptus.

LA. Eheu, quis vivit me mortalis miserior?

CH. Ego multo tanto miserior, quam tu, Labrax.

LA. Qui? CH. quia ego indignus sum, tu dignus, qui sies.

LA. O scirpe, scirpe, laudo fortunas tuas,

40 Qui semper servas gloriam aritudinis.

CH. Evidem me ad velitationem exerceo:

Nam omnia corusca præ tremore fabulor.

LA. Edepol, Neptune, es balneator frigidus:

Cum vestimentis posteaquam abs te abii, algeo.

45 Ne thermopolium quidem ullum instruit:

Ita salsa præbet potionem & frigidam.

CH. Ut fortunati sunt fabri ferrarii,

Qui apud carbones assident! semper calent.

LA. Utinam fortuna nunc anatina uterer,

50 Uti cum exivisse ex aqua, aterem tamen!

CH. Quid, si aliquo ad ludos me pro manduco locem?

LA. Quapropter? CH. quia pol clare crepito dentibus.

Jure optumo me lavisse arbitror.

LA. Qui? CH. quia auderem tecum in nave ascendere,

55 Qui à fundamento mihi usque movisti mare.

LA. Tibia auscultavi, tu promittebas mihi

Illic

scriptura Codicis Camerarii, *Dareasque res*. Nec etiam probo ex ea legi, *meas tuasqueres*. Nunquam veteres imprecationem sibi factam tacitam præterierunt, quin regerent in caput ejus qui eam fecisset. Cum igitur Labrax Charmidi dixisset, *qui in hinc à me in maxumam malam crucem*, respondet Charmides, *eas*, sed figurate, quasi alio sensu illud *eas* diceret, repetitac dixit, *easque res agebam commodum*. Id est, eas res agebam commodum, hoc est, id agebam ut à te abirem. Hujus loquutionis figurata, qua regeritur in dicente maledictio & imprecatio, multa exempla reperiuntur. *Salmas*.

39. *O scirpe.*] Leno se præ scirpo contemnit: quia si suis bonis contentus, ut scirpus ariditate sua, fuisset; nunquam eo miseriarum venisset. *Schoppius*. Laudat in scirpo, quod ne in mediis quidem quis uescat. *Gruter*.

41. *Velitationem.*] *Velitatio*, dicta est ultro citroque proborum objectio: ab exemplo velitaru pugna. *Festus*.

45. *Thermopolium.*] Vide notas *Curcul.* act. 2. sc. 3. vñf. 13. *Trin. act. 4. 3.*

49. *Fortuna anatina.*] Anates enim licet diu sint in aquis: neque madent tamen, neque algent.

51. *Manducu.*] *Manducus* est populus luxurians, quod in ludis circuiferebatur inter cæteras ridicularias & formidolosas personas, magnis malis lateque dehiscens, & clare crepitans dentibus: in Atelianis præsertim. *Juvenalis Sat. 3.*

— *Tandemque redit ad pulpita notum Exodium; cum persona pallentis biatum In gremio matris formidat rusticus interfans.*

Dentes enim magnos, & voracitatem attribuebant nocturnis illis terriculamentis. Quo nomine factum, ut *Lamiam* puerorum infantium deglutricem singe-

Illic esse quæstum maximum meretricibus;

Ibi me corruere posse ajebas divitias.

CH. Jam postulabas te, impurata belua,

60 Totam Siciliam devoraturum insulam.

LA. Quænam balæna meum voravit vidulum,

Aurum atque argentum ubi omne compactum fuit?

CH. Eadem illa, credo, quæ meum marsupium,

Quod plenum argenti fuit; in sacciperio.

65 LA. Eheu, redactus sum usque ad hanc unam tuniculam,
Et ad hoc misellum pallium. perii oppido!

CH. Vel consociare mihi quidem tecum licet:

Æquas habemus partes. LA. saltem si mihi
Mulierculæ essent salvæ, spes aliquæ forent.

70 Nunc si me adolescens Pleusidippus viderit,
A quo art habonem pro Palæstrâ acceperam,
Jam se exhibebit hic mihi negotium.

CH. Quid, stulte, ploras? tibi quidem edepol copia'st,
Dum lingua vivet, qui rem solvas omnibus.

rent. Etiam Pythonem pro terticulamento, & Gorgonium pro manduco dixerunt:
quia ἥρπες cum magnis dentibus pingebantur. Lucilius:

Ilio quid siet *Lamyā*, & *Pytho* *oxyodon-*
tes, &c. Scaliger.

47. *Illi.*] In Sicilia. L.

58. *Corruere.*] Conjicere, coacervare,
συναθροίζειν. Varro: *spice corruuntur*
in corbem. Quod inde est, quia *Rutrum*,
significat, quod Græci πόρον. Varro:
Rutro caput displanavit. Significat &
ho-
florium. quod Græci πόρον. Luci-
lius.

Frumentarium est, *modium* secum, atque
rutelum.

Unum ad fert.

Ruere enim est modio cumulum adæ-
quare. Cic. ad Attic. lib. 16. *De landibus*
Dolabella deruam cumulum. Hor. 2 Ser. 5.
Divitias arisque acervos ruam. Scalig.

64. *Sacciperio.*] *Sacciperium* majoris
modi marsupium, à sacco & pera: quod
alia etiam recipere possit. Camer.

67. *Vel consociare.*] Si quid mutan-
dum esset, legerem ex vestigiis veteris
lectionis; vel combinars mihi quidem te-
cum licet. Salmas.

ACTUS SECUNDI SCENA SEPTIMA.

SCEPARNIO, CHARMIDES, LABRAX.

Quid illuc, obsecro, negotii, quod duæ mulierculæ
Hic in fano Veneris signum flentes amplexæ tenent?

Nescio

¶. A *Amplexa* *tentant.*] Qui magno adse- | in magno periculo erant, ut deorum fide-
stu & studio deos colebant, aut | tuti essent, aut à diis magni periculi libe-
rationem

Nescio quem metuentes miseræ, nocte hac vero proxima

Dicitur nocte hac vero proxima se jacet atque atque ejetas hodie.

Se ja^ctatas atque ejectas hodie esse ajunt è mari.

5 LA. Obscero hercle, adolescens ubi istæc sunt, quas memoras, mulieres?

SC. Hic in fano Veneris. LA. quot sunt? SC. totidem quot ego & tu sumus.

LA. Nempe, meæ. SC. nempe nescio istuc. LA. qua sunt facie? SC. scitula.

Vel ego amare utramvis possim, si probe appotus siem.

LA. Nempe, puellæ? SC. nempe, molestus es: vise, si lubet,

10 LA. Meas oportet intus esse hic mulieres, mi Charñides.

CH. Juppiter te perdat, & si sunt, & si non sunt tamen.

LA. Intro rumpam jam huc in Veneris fanum. CH. in barathrum mavelim.

Obscero, hospes, da mihi aliquid, ubi condormiscam loci.

SC. Iste ubi vis condormisce: nemo prohibet, publicum est.

15 CH. At vides me, ornatus ut sim vestimentis uividis:

Recipe me in te^ctum, da mihi vestimenti aliquid aridi,

Dum mea arescunt: in aliquo tibi referam gratiam.

SC. Tegillum eccillud mihi unum arescit: id si vis, *Salm. mihi unum arescit.*
dabo:

Eodem amictus, eodem te^ctus esse soleo, si pluvit.

20 TU istæc mihi dato: exarescunt faxo. CH. echo, an te pœnitet,
In mari quod elavi, ni hic in terra iterum eluam?

SC. Eluasti an exungare, cicum non interduim. *I. Gul. Elias tu, an emungare.*

Tibi

rationem petebant; aut aras, aut divum simulacra amplectebantur. Virgil. 2. Aen.

— Et divum amplexæ simulacra tenebant. Turneb.

18. Tegillum. Id est, cucullunculum è scirpo factum. Festus. Tegillum pro integrumento corporis, seu ueste vili & plebeja frequentatum, constat etiam è Nonio. Apul. lib. 9. Nonnulli exiguo tegillo tantummodo pubem intecti. Porro adjicit Nonius, deminutum esse à te^cto; recte. sic enim à rella, quod itidem uestis genusest, regilla, & te^cto quoque uestem significari idem docet. Taubm.

21. Elavi.] Pellepide jocatur. Nam qui naufragium fecerat, elavisse sedicit: cum etiam eluere sit amittere, perdere, consumere. nam in terra eluam, est amittam & perdam. Asinar. act. 1. 2. in mari reperi, hic elavi bonis: translatio ducta est à balneis, in quibus luxu lavandi nequiores rem profligabant, & edebant. Turnebus.

22. An exurgare.] V. N. Trin. 2. 4. I. Gul. tamen hic, inquit, malim legi: eluasti tu, an emungare. Cicum non interduim. Cicum est leve quiddam, ut hilum. Glosæ: Cicum pōas v̄ pulū. Membrana

Tibi ego nunquam quicquam credam, nisi accepto pignore:
Tu vel suda, vel peri algū, vel tu ægrotā, vel vale:

25 Barbarum hospitem mihi in ædes, nihil moror: sat litium est.
Ch. Jam ne abis? venales illic ductitavit, quisquis est:
Non est misericors. sed quid ego hīc alto infelix, uvidus?
Quin abeo hinc in Veneris fanum, ut edormiscam hanc cra-
pulam,

Quam potavi præter animi, quam libuit, sententiam.

30 Quasi vinis Græcis Neptunus nobis suffudit mare:
Itaque alvom prodi speravit nobis falsis poculis.

Quid opu'st verbis? si invitare nos paulisper pergeret,
Ibidem obdormissimus: nunc vix vivos amisit domum.

Nunc lenonem, quid agit intus, visam, convivam
meum.

*Acid. quid
agit intus.*

brana tenuis, qua est in malo Punico cel-
lularum discriimen, ut Varro ait. Hesych.
κονκός διαχόπνησις. Glossarium H Ste-
phani: *Cicum.* ζεῦ κόνκη. quod Græci,
δὲ ζεῦ: Latini, nec cicum: & κόνκη
eadem notione apud Græcos. Timon
Syllographus,

*Πτωχὸς μὲν φρένας εἴμι, νάε δὲ μοὶ ἐπί^τ
ζεῖ κόνκη.*

. Ex sensu mihi pectus, & haud hilum
mihi mentus.

Lipsius.

26. *Venales.*] Servos venales hic ho-
mo ductitavit: est mango. Hoc eo dicit,
quod mangones sœvi & immisericordes
esse soleant. Lambin.

30. *Vini Græci.*] Vinis Græcis, qua
travehebantur in titulum, solebant
aquam marinam suffundere, præter-
quam Chii. ad quem morem alludit
Plautus. Vide Athen. lib. 1. & Plutarch.
Διὰ τὴν τῷ οἴνῳ διάλασσαν παρεχέσσι;
Lambin.

31. *Prodisperavit.*] Monstrum hoc
verbi est prodisperavit. Mihi omnia tenta-
ti, visum est dispescere voces male
coalitas:

*Itaque alvum prodi speravit nobis falsis
poculis.*

Neptunus, ait, large sane & prolixè nos
acepit in mari: & speravit verba nobis
dati posse, & alvum prodi falsis poculis:
hoc est, futurum, ut potaremus largius,
quam alvo vitæque adeo nostræ conduce-
ret. nam convivæ, cum dulcedine apparatus industi pluscule, aut comedunt
aut bibunt, quam tatis est, prodi dicun-
tur. Cic. lib 7. epistola Galli; *Ex sum-
ptuaria qua uidetur λιτότητα attulisse, ea
mihi fraudi fuit.* Nam, dum volunt isti
lauti terra nata, qua Lege excepta sunt, in
honorem adducere, fungos, helvellas, herbas
omnes ita condunt, ut nihil possit esse suau-
ius. in eas cum incidissim in cæna au-
gurali apud Lentulum tanta me διάρ-
ποτα arripiuit, ut hodie primum videar
cæpisse confitere. Unicus is locus huic
explicando. Nam ut Ciceroni *alvus*
prodita dulcedine escarum, ita his pæn-
sime multitudine poculorum: qua si pau-
lulum continuasset διάρποτα major ali-
quanto, quam illa fuit Ciceronis,
consecuta esset. Speravit prodi, Helle-
nismus est Plauto, Ciceroni, aliis usi-
tatissimus. I. Gul.

34. *Convivam.*] Naufragii socium.
ridicule. Lambin.

ACTUS TERTII SCENA PRIMA.

D A M O N E S.

MIRIS MODIS dī ludos faciunt hominibus,
MIRIS QUE exemplis somnia in somnis ^{1. Gvd.} ^{omina} in somnis. danunt.

Ne dōrmientes quidem sinunt quiescere.

Velut ego hac nocte, quæ præcessit, proxima

5 Mitum atque inscitum somniavi somnium.

Ad hirundininum nidum visa est simia

Ascensionem ut faceret, admolitier:

Neque eas eripere quibat inde postibi

Videbatur ad me simia aggreditier,

10 Rogare, scalas ut darem utendas sibi.

Ego ad hoc exemplum simiae respondeo,

Natas ex Philomela atque ex Progne esse hirundines :

Ago cum illa, ne quid noceat meis popularibus.

Atque illa animo jami fieri ferocior,

Actid. atque illa nimio.

15 Videtur ultro mihi malum minitarier.

In ius vocat me. ibi ego nescio quomodo

Iratus videor mediam arripere simiam :

Concludo in vincla bestiam nequissimam.

Nunc quam ad rem dicam hoc attinere somnium,

20 Nunquam hodie quivi ad conjecturam evadere.

Sed quid hic in Veneris fano

Clamoris oritur? animus mirat.

*Lamb. in Veneris-
fano, meæ vicinæ
Clamoris oritur?*

6. *Hirundininum.*] Hoc possessivum | hanc metamorphosin, Comica licentia
notat Prisc. lib. 2. | Vide Pierii Valer. Hieroglyph. lib. 2.

12. *Natas ex.*] Confundit Plautus | Donza.

ACTUS TERTII SCENA SECUNDA.

TRACHALIO, DÆMONES.

PRo, Cyrenenses populares! vostram ego imploro fidem,
 Agricolæ, accolæ, propinqui qui estis his regionibus,
 Ferte opem inopiæ, atque exemplum pessimum pessundate,
 Vindicate: ne impiorum potior sit pollutia,

Quam

- 5 Quam innocentum, qui se scelere fieri nolunt nobiles.
Statuite exemplum impudenti, date pudori præmium. *Lamb. Im-*
pudentiae-
Facite hic lege potius liceat, quam vi, victo vivere.
Curtite huc in Veneris fanum: vostram iterum imploro fidem,
Qui prope hic adestis, quique auditis clamorem meum,
- 10 Ferte suppetias, qui Veneri, Veneriaeque antistitiae
More antiquo in custodiam suum commiserunt caput,
Prætorquætæ injuriæ prius collum, quam ad vos perveniat.
Dæ. Quid istuc est negotii? Tr. per ego te hæc genua obte-
stor, senex,
Quisquis es. Dæ. quin tu ergo omitte genua, & quid sit, mi-
hi expedi,
- 15 Quid tumultus? Tr. teque oro & quæso, si speras tibi
Hoc anno multum futurum sirpe & laserpitium,
Eamque eventuram exagogam Capuam salvam
& sospitem,
Atque ab iippitudine usque siccitas ut sit tibi.
Dæ. Sanun' es? Tr. seu tibi confidis fore multam maguda-
rim,
- 20 Ut te ne pigeat dare operam mihi, quod te orabo senex.
Dæ. At
10. Ertesuppetias.] Et hæc quidem
moris antiqui religionisq; præ-
rogativa tam servis quam libertis homi-
nibus competebat: ut hic apparet. *Hic*
aræ sunt, *hic* soci, *hic* *Dii penates*, *hic* *sa-*
cra *religionis* *cerimonia* *continentur*. *hoc*
persugium *est* *ita* *sancrum* *omnibus*, *ut* *in-*
de *abripi* *neminem* *fuerit*. Rævard. V. N.
Mofst. act. 5. 1. 45.
13. Obtestor.] *Obtestatio*, est precatio
cum mentione earum rerum, per quas peti-
mus. Donatus.
16. Sirpe & laserpicum.] Hoc loco
Sirpe, σίρπη ὁ Σάμψων σιω τῇ φέγῃ:
laserpicum, ὄτρις τῷ σιλφίῳ Σίρπη. aut σι-
λφὶ sirpi radicem vocasse videntur Cy-
renenses, apud quos nascetur: ex σιλφὶ¹
Latini sirpe: ex σιλφὶ Græci σιλφὶ²
fecerunt. Etiam σιλφὶ legitur, unde serpe,
& laserpicum ὄτρις σιλφίς, non planta,
quam laserpicum. Ex voce laserpicum
truncata, factum laser, quod īrī propriæ
significat Latinis; potesta laser & laserpici-
cum propria planta usurparunt. Plinius:
- auctoritate clarissimum laserpicum, quod
Graci σιλφίον appellant. Et laserpiciferis
Cirena Catullo. Ita & σιλφίον Græci ali-
quando pro succo ipso posuerunt; unde
σιλφίων lafere inpersa. quæ Latinis la-
serata. Salmas.
17. Exagogam.] Id est, exportatio-
nem sive evocationem eam, & eas merces
Cyrenis aut ex Lybia exportatas, salvas
Capuam venturas. Lambin.
19. Magudarim.] Veteres σιλφίον
radicem appellant, semen vero μαγύ-
δαριν. Pollux, τὸ δὲ σιλφίον σωθέρνα
μαγύδαρες. Nihil certius
quam magudarim pro semine laserpicii
hoc loco ponit. Si tibi confidis, inquit Tra-
chalio, fore multam laserpicii semenem.
cum enim magudaris semen sit, prout
multum est & abundans; ita bona laser-
picii annona laserisque, & contia. nam
ex semine laserpicii nascetur, ex la-
serpicio semen, ut in aliis. Erat etiam ma-
gudarū, non laserpicii semen tantummo-
do, sed aliud etiam fruticis genus, quod
in

DÆ. At ego te per crura & talos, terguinque obtestor tuum,
Si tibi ulmeam uberem esse speras virgidemiam,
Et tibi eventuram hoc anno uberem messem mali,
Ut mihi istuc dicas negotii quid sit, quod tumultus.

25 TR. Qui lubet maledicere? equidem tibi bona exoptavi omnia.
DÆ. Bene equidem tibi dico, qui, te digna ut eveniant, pre-
cor.

TR. Obscro, hoc prævortere ergo. DÆ. quid negotii est?

TR. mulieres

Duae inuocentes hic sunt, tui indigentes auxilii,
Quibus aduersum jus, legesque insignite injuria hic

30 Facta est, fitque in Veneris fano. tum sacerdos
Veneria Ritterf. idque in
Veneris fano.

Indigne afflittatur. DÆ. quis homo est tantâ confidentiâ,
Qui sacerdotem audeat violare? sed eæ mulieres
Quæ sunt? aut quid iis iniqui fit? TR. si das operam, eloquar.
Veneris signum sunt amplexæ, nunc ***

35 Eas deripere volt. eas ambas esse oportet ***

DÆ. Quis isticest, qui Deos tam parvipendit?

TR. Fraudis, sceleris, parricidii, perjurii plenus,

Legitupa, impudens, impurus, inverecundissimus:

Uno verbo absolvam, Lenos't: quid illum porro prædicem?

40 DÆ. Edepol infortunio hominem prædicas donabilem.

TR. Qui

n Syria, non etiam in Cyrenaïca prove-
nibat: veruin de hac Syriaca magudari
non potest accipi hic versus Plautinus, sed
e semine Iaserpicii. *Salm.*

22. Si tibi ulmeam. Taubmannus &
Gruterus: Ita Acidal. cogente sententia.
ulgo, Ut tibi, & speras. Pareus: Mss.
all. & pr. edd. Ut. tibi: nullo sensu:
equituren im v. 24. At, ô boni, non
st hoc murandum, & nulla cogit senten-
ta. Obtestorte, ut tibi ulmeam uberem
se speras virgidemiam, dictum est, Ut
os in vostris voltis mercimonius. Et ita
sic facietis. Et, Sicut tuum vis unicum
saturnina, Et ita te obtestor. Sed sequi-
tur id Ut. v. 24. alio sensu. Quid rum?
iam Cic. sic solet, diversos significatus
us particulae eodem in complexu ora-

tionis jungere. Vide 3. Observ. 6. *Grovius.*

32. Sacerdotem audeat violare.] Ei
enim ordini eundem habuere honorem
homines quem ipsis Deis. *Artemidorus*
lib. 2. cap. 73.

34. Nunc.] Ita est in Mss. & edd.
primis: quod *Camerarius* ad hoc exem-
plum expleti posse suspicatus est: *Vir*
sceleratissimus. aut, *Vir audacissimus*. Idem
ad vers. sequentem attexit *liberas*: quod
nusquam alibi video. Ita tertium com-
pleti posse censem tali clausula:

— Parvipendit? eloquere, obscro.

36. Deos tam parvipendit.] Forte ad-
dendum, & deas. *Scriverius.*

40. Donabilem.] Ponandum, muta-
bilem. L.

43. Tur-

TR. Qui sacerdoti scelestus fauces interpresserit.

DÆ. At malo cum magno suo fecit hercle. ite istinc foras, Turbalio, Sparax, ubi estis? TR. i, obsecro, intro, subveni Illis. DÆ. iterum haud imperabo sequimini hac.

Pif. iterum
haud impeta-
bis.

TR. age nunc jam,

45. Jube oculos elidere, itidem ut sepiis faciunt coqui.

DÆ. Proripite hominem pedibus huc, itidem quasi occisam suem.

Mif. alt. m. p.
Portigite,

TR. Audio tumultum: opinor leno pugnis peccitur. Nimis velim improbissimo homini malas edentaverint. Sed ecce ipsæ huc egrediuntur timidæ è fano mulieres.

43. *Turbalio, Sparax.*] Lorariorum alterum Σπό τὸν ὄπεδον, lacerato nomina utrumque Græca formæ: prius | Camer. Σπό τὸν τύρην, τυρλαῖον. tumultuator. 45. *Sepiū.*] Vide Notas Casina 2.8.59.

ACTUS TERTII SCENA TERTIA.

PALÆSTRA, AMPELISCA, TRACHALIO.

Nunc id est, cum omnium copiarum atque opum, Auxilii, præsidii, viduitas nos tenet;

Nec nulla specula est, quæ salutem afferat:

Nec scimus quām in partem ingredi persequamur.

5. Maximo misere in metu nunc sumus ambae, Tanta importunitas, tantaque injuria

Facta in nos est modo hic intus ab nostro hero;

Qui scelestus sacerdotem anum præcipem

Mif. præcipes.

Reppulit, propulit, perquam indignis modis,

10. Nosque ab Signo intimo vi deripuit sua.

Rittersh. vi diri-
puit summa.

Sed nunc sese ut ferunt res fortunæque nostræ,

Par est moriri. NEQUE EST MELIUS morte, in malis

Rebus, miseris. TR. quid est? quæ illæc oratio' st?

Cessò ego has consolari? heus, Palæstra! PA. qui vocat?

15. TR. Heus, Ampelisca! AM. obsecro, quis est qui vocat?

PA. Quis is est qui nominat? TR. si respexis, scies.

PA. O salutis meæ spes! TR. tace, ac bono animo es.

Me vide. PA. si modo id liceat, vis ne opprimat:

Quæ

2. *Salutem afferat.*] J. Gul. leg. affe- nibus inducto. Afferere autem confir-
rat. Spes, inquit, salutem non af- mare est, caussis, cur ita sentias, expo-
tent, sed promittit; animo certis ratio- sitis.

30. Me-

Quæ vis, vim mihi afferam ipsa, adigit. TR. ah,
define. nimis inepta es.

*Meurf. TR. quæ vis?
PA. vim mihi atteri,
ipsa adigit.*

20 AM. Desiste dictis nunc jam miseram me consolari.

PA. Nisi quid re præsidium apparas, Trachalio, acta hæc res
est:

Certum' st moriri, quam hunc pati *graffari* lenonem in me.
Sed muliebri animo sum tamen: miseræ *ubi venit* in mentem
Mihi mortis metus membra occupat edepol. TR. *et si* hoc acer-
bum,

25 Bonum animum habete. PA. nam, obsecro, unde *ani-*
mus mihi invenitur?

TR. Ne, inquam, timete: assidite hic in arâ. AM. istæc quid
ara

Prodeße nobis *plus* potest, quam signum in fano hîc intus

Veneris, quod amplexæ modo, unde abreptæ per vim miseræ?

TR. Sedete hic modo: ego hinc vos tamèn tutabor. aram ha-
bete hanc

30 Vobis pro castris: mœnia hinc ego defensabo. *M. ego vos def.*
Præsidio Veneris malitiæ lenonis contra incedam. *A. incendia hunc,*
ego vos defensabo.

AM. Tibi auscultamus. &, Venus alma, ambæ te obsecramus,
Aram amplexantes hanc tuam lacrimantes, genibus nixæ,
Nos in custodiā tuam ut recipias, & tutere:

35 Illos scelestos, qui tuum fecerunt fanum parvi,
Ut uinciscare, nosque ut hanc tua pace aram obsidere
Patiare, quæ elautæ ambæ sumus opera Neptuni noctu:
Ne invisas habeas, neve iccirco nobis vitio vortas,
Si quippiam' st minus quod bene esse lautum arbitrare.

40 TR. Æquum has petere intellego: decet abs te id impetrari:
Ignoscere his te convenit: metus has, id ut faciant, subigit.
Te ex concha natam esse autumant: cave tu harum conchas
spernas.

Sed optume eccum exit senex, patronus mihi que & vobis.

A C T U S

30. *Mœnia.*] Habete aram hanc pro
castris: ego castrorum istorum mœnia
in defensabo. nam alia sunt castra,
lia mœnia ipsorum. *Meurf.*

42. *Te ex concha.*] Hoc examissim
festivissimum & scita est Lipsii observa-
tio; Conchas inter verba nequitiaæ usita-
tas antiquitus. neque id tamen propter
id

id concharum genus quæ à conchigena illa alma Æneadum genetrice *Venerium* nomen sortitæ, (quarum mentio est apud Senecam Epist. 96.) sed vero ob alterum illud potius, quod *virginatum* & *spuriorum* titulo venit Apulejo. Nec abhorrens ab hocce tralatitio dicendi genere idiotismus noster. Ridicule vero ad conchas nescio quas, puellis muneri dari solitas, hoc accommodat Lambinus & alter hominis Collega. Douz. Cave

ta harum conchas.] *Concha* pro natura muliebri, cui ea non nimiutū absimilis; allusumque forte ad Græcum, quo matrinæ conchæ *xoēivay* vocantur, tanquam dicas *porcinae*. Porca autem & *Xoēivay* inter verba nequitix. unde lepide in Acharnan. apud Aristophanem nescio quis affirmat, *soli dearum Veneri porcum maxime factum*. Occasione hujus vocula jucunda est narratio agud *Mabrobi* lib. I. c. 6. *Saturni*. in fine. *Gruter*:

A C T U S T E R T I I S C E N A Q U A R T A :

DÆMONES, LABRAX, MULIERES, LORARII,
TRACHALIO.

EXi è fano, natum quantum est hominum sacrilegissime.

EVos in aram abite sessum. sed ubi sunt? Tr. huc respice.

DÆ. Optume. Lo. istuc volueramus: jube modo accedat prope.

DÆ. Tune legirupionem hic nobis cum diis facere postulas?

5Pugnum in os impinge. La. iniqua haec patior cum pretio tuis.

DÆ. At etiam minitatur audax. La. jus meum ereptum est mihi,

Meas mihi ancillas invito me eripis. Tr. ergo dato

De senatu Cyrenensi quemvis opulentum *arbitrum*;

Si tuas esse oportet, nive eas esse oportet liberas;

10Nive te in carcerem compingi est æquom, ætatemque ibi

Tetisque habitare, donec totum carcerem contriveris.

La. Non hodie isti rei ausplicavi, ut cum furcifero fabuler:

Te ego appello. **DÆ.** cum istocprimum, qui te novit, disputa.

La. Te-

4. **T**Un' legirupionem.] Ita retinen-dum, contraria Carrionem & Pal-merium. Inepte tamen Interpres expli-cat. Nam *legirupio* est nomen. *Facere diu*, est sacrificare. Tunè, inquit, pñta's licere tibi, ut una nobiscum diis sacrifices? *Gruterus*.

5. *Cum pretio.*] Est quod alias dicit, magnocum malo tuo: quasi dicat mini-tans, non impune illi abiturum. Casina:

Malo hercle vostro tam versuti vivitis.

Nam *Pretium pro pena à Poëtis i-*

dentidem ponitur: Horat. 3. Odâ. 24.

Et peccare nefas, aut pretium est mori.

Quenadmodum item è contrario, *pena* pro *premio* à Propert. accipitur lib. 3.

At postquam sacra captiva est reddita pena,

Fortem illum Emonis Hectora traxit equi. Douza.

12. *Ausplicari.*] Non hodie hoc con-silium cepi, ut &c. Tractum à more ve-terum, qui nihil nisi auspicato suscipie-bant. Lambin.

16. Fol-

L A. Tecum ago. T R. atqui mecum agendum'st. suntne illæ ancillæ tuæ?

15 L A. Sunt. T R. agedum ergo, tange utramvis digitulo minimo modo.

L A. Quid, si attigero? T R. extemplo hercle ego te follem pugillatorium

Faciam, & pendentem incurfabo pugnis, perjurissime.

L A. Mihi non liceat meas ancillas Venetis de arâ abducere?

D A. Non licet: ita est lex apud nos. L A. mihi cum vostris legibus

20 Nihile est commercii; equidem istas jaui ambas educaini foras.

Tusenex, si istas amas, huc arido argento'st opus. Pif. si istas ambas

D A. Hæ autem Veneri complacuerunt. L A. habeat, si argenteum dabit.

D A. Do tibi argentum. nunc adeo ut scias
meam sententiam,

Lamb. Dem tibi argenteum? modo adeo. Diff.
Det tibi, &c. fil. Venus;

Occipito modo illis afferre vim joculo pausillulum,

25 Ita hinc ego te ornatum amittam, tu ipsius te ut non noveris.

Vos adeo, ubi ego innuero vobis, si ne ei caput exoculassitis.

Quasi

16. *Follem pugillatorum.*] *Folli pugillatorius* pila est cotiaeae, vento completa. *Pugillatorius* autem dictus, quod non palma sed pugno percutiatur. Cæterum & follem suspensum pugnis infestabantur pugiles. Taubm.

21. *Si istas amas.*] In his manifestissima dñz. Quomodo enim Labrax ducturum se foras dicit mulierculas? um omnia hæc non intra fanum, sed exterioris agantur, apud eam aram, quæ in publico erat præ foribus fani. Haud dubie Plautus scriptit:

— *Equidem istas jam ambas abducam:
uvidas:*

*Tu senex si istas amas, huic arido arg. est
opus.*
ta infra xl. 55. contemptim uidas votat; atque his aridum arg. opponitur. Iuit, id est; mihi. Et quia uidas p. leo dixit, eo senex subjungit excusabunus; Hæ autem Veneri complacuerunt: iantumvis humidae & incultaæ. Acid. arido argento'st.] Cur argentum ari-

dum? An, quia hydrargyrum etiam est, id est, liquidum argentum, cuius in commerciis non est usus? intervenit enim eis nummus ex sicco & duro argento, non è liquido vivoque: ut dicat; Ad medicandum amorem tuum non liquido, sed arido figurato, quæ argento est opus. An quod, ut fructus sunt aridi & liquidi sic & metalia? An è sermone vulgi, quem effingit Comœdia, dictum est? ut enim hodie sicum argentum dicit vulgus: sic aridum hic dici arbitrio, quale & sentitur magis, quod signatum est, propter asperitatem. Nonius purum & lucidum interpretatur. Turneb. Acute hic multa Turnebus. aptutarii potissimum meinisse aridi, quia ipse uividus totus. quod adeo moleste ferret scilicet, ut uida omnia excraret etiam, vel usque ad argentum, quod tale: & sic tamen allusit ad sonum, qui in argento excocto & puro clarius & tinnulus magis, quam in vulgaris venæ. Gruter.

Aa

27. Quasi

Quasi murteta juncis , item ego vos virgis circumvinciam.

LA. Vi agis mecum. TR. etiam vim opprobras, flagiti flagranta?

LA. Tun', trifurcifer, mihi audes inclementer dicere?

30 TR. Fateor , ego trifurcifer sum : tu es homo apprime probus.

Num quī minus hasce esse oportet liberas? LA. quid , liberas?

TR. Atque heras tuas quidem, hercle, atque ex germana Græcia :

Nam altera hæc est nata Athenis ingenuis parentibus.

DÆ. Quid ego ex te audio? TR. hanc Athenis esse natam liberam.

35 DÆ. Mea popularis, obsecro, hæc est? TR. non tu Cyrenensis es?

DÆ. Immo Athenis natus altusque educatusque Atticis.

TR. Obsecro, defende cives tuas, senex. DÆ. ô filia Mea! cum ego hanc video, mearum me absens miseriā commones,

*Diſ. miseriā
commonet.*

Trima quæ periit mihi: jam tanta effet, si vivit, scio. *Lipſ. tanta eff.*

40 LA. Argentum ego pro istisce ambabus, cujæ erant, domino dedi:

Quid mea refert, hæ Athenis natæ, an Thebis sient,
Dum mihi recte servitutem serviant? TR. itane impudens,
Tune hic felles virginalis liberos parentibus
Subiectos habebis, atque indigno quæstu conteres?

45 Nam huic alteræ patria quæ sit, profecto nescio:

Nisi scio probiorem hanc esse, quam te, impurissime.

LA. Tuæ istæ sunt? TR. contendere ergo,
uter sit tergo verior.

*Diſ. veran' ista sunt?
TR. contendere tergo,
uter sit ergo verior.*

Ni offerumentas habebis plures in tergo tuo,

Quam ulla navis longa clavos, tum ego ero mendacissimus:

50 Poltea aspicio meum, quando ego tuum inspectavero,

Nisi

27. *Quasi murteta.*] Fasciculi myrtorum junco colligati Veneri offerebantur. Est enim myrtus Veneri sacra.

43. *Felles virginalis.*] Vid. N. Persa , aft. 4. 9. Turneb. lib. 21. 12.

44. *Conteres.*] Id est, profitibus. V.N. Capteiv. act. 4. 2. 108.

48. *Offerumentas.*] Eleganti joco ita appellat plagas & vibices , quæ tergo offerentur , atque ita imprimenterunt, ut sacrif.

Nisi erit tam sincerum, ut quivis dicat ampullarius,
Optimum esse opere faciendo corium, & sincerissimum.
Quid causâ est, quin virgis te usque ad saturitatem sauciem?
Quid illas spectas? quas si attigeris, oculos eripiam tibi.

55 LA. Atquin, quia vetas, utramque jam mecum abducam simul.
DÆ. Quid facies? LA. Volcanum adducam, is Veneris est
adversarius.

DÆ. Quo illic it? LA. heus, ecquis hic est? heus! DÆ. si at-
tigeris ostium,

Jam, hercle, tibi messis in ore fiet mergis pugneis. ^{Messis} mergis
pugnis.

Lo. Nullum habemus ignem, sicas victitamus aridis.

60 DÆ. Ego dabo ignem, siquidem in capite tuo conflandi co-
pia' sit.

LA. Ibo, hercle, aliquo queritatum ignem. DÆ. quid, cum
inveneris?

LA. Ignem magnum hîc faciam. DÆ. quin ut humanum exu-
ras tibi.

LA. Immo hasce ambas hîc in arâ, ut vivas, comburam.

DÆ. id volo:

Nam, hercle, ego te batba continuo arripiam, & in ignem con-
jiciam,

65 Teque ambustulatum objiciam magnis avibus pabulum.
Cum conjecturam egomet mecum facio, haec illa est simia,
Quæ has hirundines ex nido volt eripere ingratissimæ,
Quod ego in somnis somniavi. TR. scin' quid? tecum oro, se-
nex,

Ut

sacris parietibus deorum donaria affigi
solent. Festus: Offerumenta sunt, quæ of-
feruntur. Douza.

51. Ampullarius.] Qui ampullas co-
rio integrit. Posterior artas scortreas am-
pullas vocabat pilas. Isid. glossæ:
Pilas, *vas vinarium ex corio*: Græcis
οὐλαὶ νεργίαι ἡ δημόσια λένθη. Hinc lucerni capit Plautus. Varro: Anti-
quissimi in convivis utres pini primo, post-
ea tinas ponebant. Lucill. terzinus calix.
Et polluci dōmēs inter vasa vini condi-
toria est. Wouwer.

56. Vulcanum adducam.] V. N. Mo-
stell. act. 5. 1. 65.

58. Mergis pugneis.] Vid. N. Pœnul.
act. 5. 2. 58.

62. Ut humanum exuras tibi.] Malim.
humanum exuras tibi, quam manum. Non
enim satis malum preacetur Léononi, si ma-
nuscladem potius, quam mortem optar-
ret. Festus autem scribit, Humanum esse
sacrificium, quod mortui caussa fiat. Er-
go, exurere sibi humanum, est se exurere.
si quis tamen manum defendit, à me non
oppugnabitur. Turneb.

65. Magnis avibus.] Hoc nomine
rapa-

Ut illas serves, vim defendas, dum ego herum adduco meum.
 70 DÆ. Quære herum atque adduce. TR. at hic ne. DÆ. ma-
 ximo malo suo.

Si attigerit, sive occoptassit. TR. cura. DÆ. cura-
 tum est, abi. DÆ. sive
occidentassit.

TR. Hunc quoque allerva ipsum, ne quo abitat. nam promisi-
 mus,

Carnifichi aut talentum magnum, aut hunc hodie sistere.

rapaces aves intelligit, & cadavera appe- | aliz aves: ut *vultures* & *aquila*. Turneb-
 tentes. fere enim quæ rapto vivunt alites | 70. At hic ne.] Scilicet ab ara abstra-
 & viscere, majoris sunt formæ, quam | hat.

A C T U S T E R T I I S C E N A Q U I N T A.

DÆMONES, LABRAX, PALÆSTRA, AMPÈ-
 LISCA, LORARII.

UTrum tu, leno, cum malo libentius
 Quiescis, an sic sine malo, si copia est?

LA. Ego, quæ tu loquere, flocci non facio, senex.
 Meas quidem te invito, & Venere & summo Jove,
 5 Deara capillo jam deripiam. DÆ. tange dum.

LA. Tangam hercle vero. DÆ. agedum ergo, accede huc modo.
 LA. Jube dum recedere istos ambo illuc modo.

DÆ. Immo ad te accedent. LA. non hercle egomet censeo.
 DÆ. Quid ages, si accedent propius? LA. ego recessero.

10 Verum, senex, si te unquam in urbe offendero,
 Nunquam hercle quisquam me lenonem dixerit,
 Si non te ludos pessimos demisero.

DÆ. Facito istuc quod minitaris. sed nunc interim
 Si illas attigeris, dabitur tibi magnum malum.

15 LA. Quam magnum vero? DÆ. quantum lenoni sat est.
 LA. Minacias ego istas flocci non facio tuas.

Evidem te invito jam ambas rapiam. DÆ. tange dum.

LA. Tangam hercle vero. DÆ. tange: sed scin, quomodo?
 1 dum,

5. **D**eripiam.] Deripere, est deorsum | Livium. Tacitum, Ausonium. Vi-
 rapere vel trahere. Tibullus: | torius de Orthographia: *Degredi*, de supe-
 Sertaque de sanctis deripi se foci. | riore loco descendere. Rittersh.
 Sic degredi, pro descendere, apud Sallust. | 25. Cl-

45 Ita nunc mihi utrumque sœvit & terra & mare.

Palæstra! Lo. quid vis? LA. apage, controversia
est.

*Aid. apage
controversias.*

Hæc equidem Palæstra, quæ respondit, non mea est.

Heus, Ampelisca! Lo. cævæs infortunio.

LA. Ut potest, ignavi homines satis recte monent.

50 Sed vobis dico, heus vos! num molestia est,

Me adire ad illas proprius? Lo. nihil nobis quidem.

LA. Numquid molestum mihi erit? Lo. nihil, si caveris.

LA. Quid est quod caveam? Lo. hem à crassò infortunio.

LA. Quæso, hercle, abire ut liceat. Lo. abeas, si velis.

55 LA. Bene hercle factum: habeo vobis gratiam.

Non. accedam potius. Lo. illic astato ilico.

LA. Edepol proveni nequierer multis modis,

Certum'ſt hasce hodie usque obsidione vincere.

46. *Controversia.*] Nihil hic mutandum cum Carrione, nam dicit, Iudi se ambiguitate vocis Palæstra. Sic. Epid. aet. 2. 2. enim iſſæ captio eſt. Grut.

53. *Crassò infortunio.*] Quod crassæ hæclavæ tibi dabunt. Lambin.

57. *Proveni nequierer.*] Apul. Favet enim Rufino & Emilianus, & proventum

cupit. qui sermo elegans & Plautinus. Atqui, Bene provenisse: Reſte proveniſſe, dicuntur, qui re vel liberis aucti. In malam quoque partem sumi, Nonius ostendit. Apul. lib. 10. At ille nequam ut posset de me suave provenire, lucro ſuo tantum contentus annuit. Stewichius. V. N. Truc. 2. 4. 33. Menachm. aet. 5. 5.

ACTUS TERTII SCENA SEXTA.

PLEUSIDIPPUS, TRACHALIO, MULIERES, LABRAX, LORARII, CHARMIDES.

M Eamine ille amicam leno vi, violentia,
De ara deripere Veneris voluit? TR. admodum.

PL. Quin occidisti extemplo? TR. gladius non erat.

PL. Caperes aut fustem, aut lapidem. TR. quid ego, quasi canem,

5 Hominem insectarer lapidibus nequissimum?

LA. Nunc pol ego perii! Pleusidippus ecum adeſt:
Converret jam hic me totum cum pulvifculo.

PL. Etiamne in ara tunc ſedebant mulieres,

Cum

7. C Onuerret cum pulvifculo.] V. N.] 11. Vicinus Veneri.] Pro ædi Vene-

Trucul. Prolog. 19.

ris.

14. Opta

Cum ad me profectus ire? TR. ibidem nunc
sedent.

*Donx. cum ad me
profectus ires?*

10 PL. Quis illas nunc illic servat? TR. nescio quis senex,
Vicus Veneris; is dedit operam optumam.

Is nunc cum servis servat: ego mandaveram.

PL. Duc me ad lenonem recta. ubi illic est homo!

LA. Salve. PL. nihil salutem moror. opta ocios,

15 Rapi te obtorto collo mavis, an trahi?

Utrum vis opta, dum licet. LA. neutrum volo.

PL. Abi sane ad littus curriculo, Trachalio:

Jube illos in urbem ire obviam ad portum mihi,

Quos mecum duxi, hunc qui ad carnificem traderent.

20 Post huc redito; atque agitato hic custodiam:

Ego hunc scelestum in jus rapiam exulem.

Age, ambula in jus. LA. quid ego deliqui? PL. rogas?

Quin arrhabonem à me accepisti ob mulierem, & *Doux. quine
arrhabonem.*

Eam hinc abduxisti. LA. non avexi. PL. cur negas?

25 LA. Qui apol provexi; avehere non quivi miser.

Equidem tibi me dixeram præsto fore

Apud Veneris fanum: quid muto? sumne ibi?

PL. In jure caussam dicio: hic verbum sat est:

Sequere. LA. obsecro te, subveni, mi Charmides:

30 Rapior obtorto collo. CH. quis me nominat?

LA. Viden' me ut rapior? CH. Video, atque inspecto lubens.

LA. Non

14. *Opta ocios.*] Id est; elige ocyus. *Optare* non tantum desiderare significat. sed & eligere. quod & Donatus docet ad Terentianam Andriam. Inde *optio*, *elektio*, *eligeCis*. Hinc & *adoptare* aliquem, pro in filium eligere. Quod & *vetus* *Vocabulista* voluit; *optare*, *eligere*, in filium facere. Sic enim apud eum legendum. *Boxhorn*.

15. *Obtorto collo.*] V. N. *Pœnul.* act.

3. 5. 45.

18. *Obviam ad portum.*] Vera lectio

est: *ad forum*. Id liquet infra 4. 5. 10.

ubi Damones servum Pleufidippi jussit

exire ad forum atcessitum herum. *Pareus*.

Videtur idem confirmari 5. 1. 2. *Quem*

ad recuperatores modo damnavit Pleufidip-

pus. *Gronovius.* *Ad portum.*] Indubia-

tato rescribendum, à *portu*. cum nec ad portum adolescens erat: nec ite cogitabat, sed potius in urbem: nisi si portus in urbe: *Apella* credit. *Atidal*.

19. *Carnificem.*] *Carnificem* fuisse carceris custodem, non *Triumviros* capitales vix dubitem. Idque adeo verum est, ut, *in carcerem*, &, *ad carnificem* trahere, uno eodeinde sensu frequenter posuerint vetere: ut hoc loco Plautus. *Proinde* verisimilius est, *Triumviros*, carceris custodes non fuisse, sed curam custodiae carceris habuisse. *Revard*.

21. *In jus.*] V. N. *Menach.* act. 4. sc. 2. §. 19.

23. *Ob mulierem.*] Id est, pio muliere. *Epid.* Dedin' tibi minas triginta ob filiam? *Afin.* *Ob asinos ferre argentum.* D.

LA. Non subvenire mihi audes? CH. quis homo ter rapit?

LA. Adolescens Pleusidippus. CH. ut naectu's, habe
Bono animo: melius est te in nervom correpare.

35 Tibi obtigit quod plurimi exoptant sibi.

LA. Quid id est? CH. ut id quod querant, inveniant sibi.

LA. Sequere, obsecro, me. CH. pariter, suades, qualis es.

Tu in nervom rapere, eo me obsecras, ut te sequar.

Etiam retentas? LA. perii! PL. verum sit velim!

Pist. etiam
me tentas?

40 Tu, mea Palæstra & Ampelisca, ibidem illico

Manete, dum huc ego redeo. LO. equidem suadeo

Ut ad nos abeant potius, dum recipis. PL. placet:

Bene facitis. LA. fures mihi estis. LO. quid, fures? PL. rape.

LA. Oro, obsecro, Palæstra. PL. sequere, carnufex.

I. Gul. ora
obsecro.

45 LA. Hospes. CH. non sum hospes repudio hospitium tuum.

LA. Siccihe me spernis? CH. sic ago: semel bibo.

Lipf. sic
mel bibo.

LA. Di te infelicent. CH. isti capiti dicito.

Credo alium in aliam belluam hominem vortier,

Illic in columbum, credo, leno vortitur:

50 Nam in columbari collum haud multo post erit,

In nervom ille hodie nidamenta congeret.

Veruntamen ibo, ei advacatus ut siem,

Si qui mea opera citius addici potest.

36. Inveniant sibi.] Nempe & dampnum & malum. Douz.

42. Donec eas recuperes. Lamb. Immo, dum redis. Alibi: Quam mox te recipi tu? Pistor.

46. Semel bibo.] Non debuit mutari vera scriptura. De malo enim & infortunio, ut de potionē aliqua saxe loquitur Plautus. Aulul. 2, 3.

Nam ecastor malum mærorē metuo ne mistum bibam.

Cas. extrema: Ut senex hoc eodem poculo, quo ego ibibi, biberet. Non lubet ergo Charnidi iterum cum Lenone bibere, neque ad eum devotii in hospitium: quia tam acidis poculis nuper in mari acceptus esset, ea caussa hospitii jus ei renunciat: ne ea misera rei potio iterum sibi bibenda sit. Ita recte & venuste interpretatus est J. Guilielmus. Gruteri, qui meæphoram à fullonibus tractam vult, sen-

tentia, neque vera est, neque probati debat postremis interpretibus. Boxh.

53. Columbari.] Ut *wiφω* est numella, nam utriusque vocabuli eadem notatio est, illius à *wiφω*, hujus, à *nσo*: sic columbar genus est vinculi, cui collum inseritur, collariumque vocatur hic ex parte: cum foramen ipsum vinculi columbar sit, sed & quia columbaria sunt foramina in peristerotrophiis, ubi columbae nidilantur, subdit ludens; In nervum hodie ille nidamenta congeret, ubi nidamenta sunt flocci, pinnæ, muscus, tomentum, pili, acus, cæteraque unde nidos aves parant: qua in significacione congerere proprie etiam dicitur. Virgil. 3. Eclog.

— Aeria quo congesere palumbes.
Id est, nidificare. Turneb.

53: Addici.] Pleusidippo à Prætorie,

ACTUS

ACTUS QUARTI SCENA PRIMA,

D A E M O N E S .

BENE FACTUM & volupe est, hodie me his mulierculis

Tetulisse auxilium; jam clientas repperi;
Atque ambas forma scitula atque aetatula.
Sed uxor scelestă me omnibus servat modis,
5 Ne qui significem quipiam mulierculis.

Sed Grīpus seryos noster, quid terum gerat
Miror, de nocte qui abiit pīscatum ad mare,
Pol magis sapissēt, si dormivisset domi.
Nam nunc & operam ludos facit, & retia;
10 Ut tempestas est nunc atque ut noctu fuit;
In digitis hodie percoquam quod ceperit.
Ita fluctuare video vehementer mare.
Sed ad prandium uxor me vocat, redeo domum,
15 Jam meas opplebit aures sua vaniloquentia.

*Gnat. oppilabit. quid
διβ. oppilebit.*

5. **N** E qui.] Id est, aliquo modo. **Acid.** | digitis percoqui potest. Nihil in oculos
11. **I**n digitis.] Proverbialis loquendi compingi potest. Ergo nihil habet, qui
ratio, cuius usus, cum quis nihil effec- dicitur habere quod in oculos potest
tum dedit. In digitis nihil percoqui po- compingi. quomodo vulgo etiam loqui-
test. Ergo nihil cepit, qui cepit, quod in mur. *Boxh.*

ACTUS QUARTI SCENA SECUNDA,

G R I P U S .

Neptuno has ago meo patrono gratias,
Qui falsis locis incolit pīsculentis,
Cum me ex suis pulchre ornatum expedivit
Tēmplis reducem, plurima pīra onustum
5 Salute horiæ, quæ in mari fluctuoso

Pīscatu

4. **T** Emplis.] V. N. Milit. act. 2. 5. 3. | ab hostib[us] nostrum salute socium, id est, sal-
5. **S**alute horiæ.] Id est, salva vis nostris sociis. Est autem horiæ, navi-
tque incolumi horiæ. sic Bacchid. salute cula pīscatoria: ut docent Non. & Ful-
Menach. act. 1. 2. Averti pīdam gentius. *Douza.*

A a s

6. Com-

Piscatu novo me uberi compotivit.

Miroque modo atque incredibili hic piscatus mihi
Lepide evenit: neque pisci: in ullam unciam hodie
Pondo cepi, nisi hoc quod fero hic in rete.

10 Nam ut de nocte multa impigreque exsurrexi,

Lucrum præposui sopori & quieti:

Tempestate sœva experiri expetivi,

Paupertatem heri qui & meam sententiam

Tolerarem, opera haud fui parcus meā. NIMIS HOMO

15 NIHILI EST, qui piger est: ni misque id genus odi ego
male.

VIGIL ARE DE C E T hominem, qui volt sua tempora
ti confidere officia:

Non enim illum exspectare oportet, dum herus se ad suum sus-
citet officium.

Nam qui dormiunt libenter, sine lucro & cum malo quie-
scunt.

Nam ego nunc mihi, qui impiger fui, repperi, ut piger, si ve-
lim siem.

20 Hoc ego in mari, quicquid inest, reperi: quic-
quid inest, grave quidem est: aurum

Hic ego inesse reor. nec mihi conscius est ullus homo. nunc hæc
tibi

Occasio, Gripe, obtigit, ut liberet ex populo Prætor te. Pis. extem-
plo Prætor.

Nunc sic faciam, sic consilium est. ad herum ut veniam doce
atque astute:

Pauxillatim pollicitabor pro capite argentum ut sim liber.

25 Jam ubiliber ero, igitur demum instruam agrum, ædes, man-
cipia:

Navibus magnis mercaturam faciam: apud reges rex perhibe-
bor:

Post

6. *Compotivit.*] Id est, compotem fe-
cit. Lips. & Guil. sic supra: *Ita hic solus
locus compotifum.*

16. *Tempori.*] Id est, numero & cele-
riter.

22. *Ex populo Prætor.*] Ut Prætor

te non solum liberum faciat vindicta,
sed etiam eximaris numero homi-
num inferioris loci atque ordinis. *Lam-
bin.*

24. *Pro capite.*] V. N. Aul. actus 5.
scen. 1. v. 8.

27. Post

I. Guill. paupertatem
qui heri mea senten-
tia Tolerarem,

Post animi caussâ mihi navem faciam, atque imitabor Stratonicum:

Oppida circumvectabor, ubi nobilitas mea erit clara,
Oppidum magnum communibo: ei ego urbi Gripo indam
nomen,

Monumentum meæ famæ & factis: ibique regnum magnum
instituam.

Magnas res hic agito in mentem instruere. nunc hunc vidulum
condam.

Sed hic rex cum aceto pransurus est & sale, sine bono pulmen-
to.

27. Post animi caussâ mihi navem fa-
iam.] Tales, si usum spectes, veterum
Gallorum parada. item illa Neronis, de
ua Plutarchus *τεξιδωποντας*. Seneca
ubiculatas & lusorianas vocat. *Casaubon.*
straticum.] *Stratonicus* fuit quæstor re-
is Philippi, & deinde Alexandri Magni,
omo prædives: quamobrem *Græcis*

in Proverb. venit, ut, Latinis *Craffus*.
Aucto Diodorus in vita Alex. & Ælia-
nus. *Lambinus* ait nomen esse fictum à
Plauto: infcite. *Douza*.

32. Cum aceto.] Jocose. Cum rex dice-
retur servus; O bone, inquit, hic rex po-
scam bibet, & salem pro obsonio delin-
get! *Lipf.* Vid. & Not. Curc. act. 4. 4. 6.

ACTUS QUARTI SCENA TERTIA.

TRACHALIO, GRIPUS.

H Eus, mane! GR. quid maneam? TR. dum hanc tibi
quam trahis, rudentem complico.

GR. Mitte modo. TR. at, pol, ego te adjuvabo. nam BONIS
QUOD

BENE FIT, haud perit. GR. turbida tempestas heri fuit.
Nihil habeo, adolescens, piscium: ne tu mihi esse postules
§ Non vides referre me uidum rete, sine squamoso ^{Præ nvi.} dum retein.

pecu?

TR. Non edepol pisces expeto, quam tui sermonis sum indi-
gens.

GR. Enicas jam me odio, quisquis es. TR. non sinam ego abi-
re hinc te. mane.

GR. Cave sis malo. quid tu, malum, nam me retrahis? TR. au-
di.

GR. Non

1. Rudentem.] Vide supra Argumentum Camerarii in hanc Fabulam.

9. GR. Quin

GR. Non audio. TR. at polquin audies. GR. quin post loquere quid vis.

10 TR. Echo, modo est operæ pretium quod tibi ego narrare volo
GR. Eloquere, quid id est? TR. vide num quispiam consequitur propenos.

GR. Ecquid est quod mea referat? TR. scilicet sed boni consili Ecquid in te mihi est? GR. quid negotii est, modo dic. TR. dicam.

Tace, si fidem modo das mihi te non fore infidum.

15 GR. Do fidem tibi, fidus ero, quisquis es.. TR. audi. furtum ego vidi

Qui faciebat; neveram dominum, id cui siebat; post ad Furem egomet devenio, feroque ei conditionem hoc pacto: Ego istuc furtum scio cui factum est. nunc mihi si vis

Dare dimidium, indicium domino non faciam. is mihi nihil

20 Etiam respondit. quid inde æquum est dari mihi? dimidium Volo ut dicas. GR. immo hercle etiam amplius: nam nisi dat domino dicendum

Censeo. TR. tuo consilio faciam: nunc advorte animum; Namque hoc attinet omne ad te. GR. quid est factum? TR. vidulum

Iustum, cuius ille est, novi ego hominem jam pridem. GR. quid est?

25 TR. Et quo pacto periit. GR. at ego quo pacto inventu'st scio. Et qui invenit, hominem novi: & dominus qui nunc est, scio Nihilo pol pluris tuâ hoc, quam quanti illud refert mea. Ego illum novi, cuius nunc est, tu illum, cuius antehac fuit. Hanc homo feret à me nemo: ne tute speres potius.

TR. non ferat,

1. Gul. spe-
res ocias.

9. GR. Quin post loquere.] Ita pauxilla mutatione sequor cætera Acidalium. Abstrudere prædam cupiebat ante Grigpus. Igitur sermonem vult differri, & postea quidvis dici. In qua contentione vis est iteratum utrinque particularum quin. Alter urget, ut statim audiatur: id que valet, Eo modo. Taubm. Quin post loquere.] Ab Acidalio hoc accepit Grutetus. Mf. & vulgata ante : TR. At pol

quin audies post. GR. quin loquere. Putem fuisse: TR. At pol quin audies. GR. Pol quin loquere. Gronovius.

23. Vidulum iustum.] Comicum est: pro, jam pridem novi hominem, cuius iste vidulus est. Lamb. V. N. Epid. act. 4. 2.

29. Potius.] Gulielmi conjecturam plane rejicio. Vult enim; Nemo mortalium hoc à me auferet, nedum tu. Pseudolo, act. 4. 1.

Nan-

30 Si dominus veniat? Gr. dominus huic nemo, ne frustra sis,
Nisi ego, nemo natu'st, hunc qui cepi in venatu meo.
Tr. Itane vero? Gr. ecque in mari piscem meum?
Quos cum capio, siquidem cepi, mei sunt; habeo pro meis:
Nec manu asseruntur neque illinc partem quisquam postulat.
35 In foro palam omnes vendo pro meis venalibus.

MARE QUID E M commune certo'st omnibus. Tr. as-
sentio,

Quâ minus hunc communem quæso mihi esse oportet vidu-
lum?

In mari inventu'st, commune est. Gr. næ impudenter impu-
dens.

Nam si istuc jus sit, quod memoras, pescatores perierint:
Quippe cum extemplo in macellum pisces prolati sient,
Nemo emat: suam quisque partem piscium poscat sibi:
Dicat, in mari communi captos. Tr. quid ais, Pisces in mare
communi.

Ausus etiam comparare vidulum cum pescibus?

Eadem tandem res videtur? Gr. in manu non est meâ:

5 Ubi demisi retem atque hamum, quicquid hæsit, extraho.

Metum quod rete atque hami nacti sunt, meum potissimum'st.

Tr. Im-

Nunquam edepol erit ille potior Harpax
quam ego.
ilui. act. 4. sc. 10. band causifor, quin
m ego habeam potissimum: & aliis mil-
s. Gruter.

31. In venatu meo.] Venatus de pesci-
s Homero etiam & Platoni dicitur.
Anselmus.

34. Manu asseruntur.] V. N. Pœnul.
4. sc. 2. xl. 84.

38. In mari inventu'st, commune est.]
ra Philosophandi ratio. Quanquam
in jure gentium commune sit mare,
n tamen communia manent, quæ in
ri inveniuntur aut capiuntur. Ideo
metiam commune est mare, ut quæ
eo capiuntur propria fiant singulo-
nia. Sed & neque recte argumentum
petit à vocabulo, *commune*. Neque
in sequitur, *commune omnibus est*,

igitur etiam est meum. Plato laudans in
Republ. bonorum communionem, ra-
tionem addit; quia tum omnes quidem
dicere possint; Hoc est meum, nemo
autem respondere; Hoc non est tuum.
Et sic contentiones omnes, lites ac se-
ditiones evanescere posse, statuebat. Sed
Aristoteles lib. 3. Polit. docet; fieri ne-
quaquam posse ut unusquisque dicat de
re communi; Hoc est meum: cum po-
tius unicuique dicendum sit, hoc est no-
strum. Quippe quod commune est, mul-
titudinem ac communionem, non di-
stinctionem aut proprietatem respicit.
Boxhorn.

40. Cum extempo.] More Græco di-
xit: ut ἵπεσθαι ταχεῖα: pro extempo
quam: vel, statim quam. Turneb.

47. Philosophe.] Qui seria verba facit,
hic dicitur *Philosophus*. Taubm.

51. Viz-

TR. Immo hercle haud est, siquidem quod vas excepisti.
GR. Philosoph!

TR. Sed tu en unquam pescatorem vidisti, benefice,

Vidulum pescem cepisti? aut protulisti ullum in forum?

50 Non enim tu hic quidem occupabis omnis questus quos voleas.

Et vietorem & pescatorem te esse, impure, postulas:

Vel te mihi monstrare oportet, pescis qui sit vidulus,

Vel, quod in mari non natum est, neque habet squamas, ne feras.

GR. Quid tu, nunquam audivisti esse antehac vidulum pescem?

TR. scelus.

55 Nullus est. GR. immo est profecto. ego, qui sum pescator, scio:
Vero rare capitur: nullus minus saepe ad terram venit.

TR. Nil agis: dare verba speras mihi te posse, furcifer.

Quo colore est? GR. hoc colore capiuntur pauxilluli.

Sunt alii puniceo corio, magni item atque atri. TR. scio.

60 Tu hercle, opinor, in vidulum te pescem convertes, nisi ca-
ves:

Fiet tibi puniceum corium, postea atrum denuo.

GR. Quod scelus hodie hoc inveni! TR. verba facimus: it dies.

Vide sis, quojus arbitratu nos facere vis? GR. viduli

Arbitratu. TR. ita enim vero? stultus es. GR. salve, Thales!

65 TR. Tu istunc hodie non feres, nisi das sequestrum aut arbi-
trum,

Quojus haec res arbitratu fiat. GR. quæso sanus es?

TR. Elleborofus sum. GR. ego certitus, hunc non amittar-
tamen.

TR. Ver-

51. *Vietorem.*] Reste hoc loco legitur, vietorem, aut potius vitorem. Quod melius: Nam à vivo vel vivo, vitior, vitula, vimen. Qui ex vimine texto utensilia faciunt, vitores. Reste ita in Glossis scribitur, & in scriptis Codicibus hoc loco. Salmas.

59. *Puniceo.*] Cædere virgis: & ita corium tuum fiet rubrum, &c. Taubm. V. N. Pseud. 1. 2. vs. 92.

64. *Salve, Thales.*] Hoc expressum

videtur ex illo Aristoph. in Avibus, ubi Geometra nuptia in Mathematicis disserenti, respondet quidam: ἀνθεπωτος δικαιος: quod & Scholia festi σημαντικό dictum notat. Douz.

65. *Sequestrum.*] V. N. Merc. act. 4. sc. 3. vs. 36. Trucul. act. 2. 2.

67. *Cerritus.*] V. N. Men. act. 5. 4. 2. Amph. act. 2. 2. 144. *Elleborofus.*] Id est, insanus sum. L.

68. *Abstrudam.*] V. N. Pers. 2. 4. 24. 69. *Penis*

TR. Verbum adde etiam unum, jam in cerebro colaphos abs-
trudam tuo.

Ego jam hīc te, itidem quasi penicillus novus exurgeri solet,

70 Ni hunc amittis, exurgebo quicquid humoris tibi' st. <sup>Douze ex-
gebo.</sup>

GR. Tange: affligam ad terram te itidem, ut pīscem soleo po-
lypum.

Vis pugnare? TR. quid opū' st? quin tu potius prædam divide.

GR. Hinc tu, nisi malum, frunisci nihil potes, ne postules.

Abeo ego hinc. TR. at ego hinc offlēctam navem, ne quo ab-
eas: mane.

75 GR. Si tu proreta isti navi es, ego gubernator ero. <sup>Erasm. xviii. 22.
vñtus eio.</sup>

Mitte rudentem, scelestē. TR. mittam: omitte vidulum.

GR. Nunquam, hercle, hinc hodie rāmenta fies fortunatior.

TR. Non probare pernegando mihi potes, nisi pars datur,
Aut ad arbitrum redditur, aut sequeistro ponitur.

80 GR. Quemne ego excepti in mari? TR. at ego inspectavi è li-
tore.

GR. Mea opera, labore, & rete & horia. TR. num qui mi-
nus,

Si veniat nunc dominus, quojus est, ego qui inspectavi procul,
Te hunc habere, fur sum, quam tu? GR. nihilo. TR. mane,
masticia.

Quo argumento socius non sum, & fur sum? fac dum ex te
sciam.

GR. Ne-

69. *Penicillus.*] Cur autem hic *novus*?
Ex illi nem quod *novus* plus humoris fo-
eat imbibere, & ideo cebrius exugen-
tus. *Pistoria.*

73. *Frunisci.*] Cam. in suis libris repe-
tisse ait, *frunisci*: quod & Lamb. de suis
affirmat, idque rectum censem. alludit
prima editio *frunisci* vulgo *fruisti*. Certe
in *Glossis Papiae* idem verbum exstat; *Fru-
visor, fruniscitur, fruitur, intercipit.* Boxh.

75. *Proreta.*] Proreta est, qui in prora
& ventos aucepatur & captat, & eorum
conversiones dicit in flectendis prō-
montoriis gubernatori, qui que rupes
copulosque ne navis eis impingatur,
prospicit & explorat. Allusit Claudio-
ius ad *Mallium*:

— *Excitus lentandis na vita tonjis
Præficitur lateri custos hinc ardua prora
Temperat & fluctus tempestatesq; futuras
Edocet.* Turneb.

Gubernator.] Gubernator sedet in puppi,
Usurpat autem Proverb. quoties aliquo
in negotio neuter alteri vult cedere. Dou.

77. *Ramenta.*] Ramentum & ramen-
tam dixerunt & scobem, quod humi cadit,
cum lima aut scobina similiue instru-
mento aliquid atteritur. Affines sunt vo-
ces *rasura* & *rasamen*. *Rasuram eboru apud
Veget. leges, qua scobs eborea Scribonio
Largo dicitur & ferrago, à ferrā ira Cael.*
*Aurelianus: cum cervini cornu ferragine
aspersa, &c. Græc. θύματα, πεισμάτα,
ξύματα, πεισμάτα. Is. Casaub.*

86. *Huns*

85 GR. Nescio, neque ego istas vostras leges urbanas scio;
Nisi quia, Hunc meum esse, dico. TR. & ego item esse ajo
meum.

GR. Mane jam: reperi rem, quo pacto nec fut, nec socius sies.
TR. Quo pacto? GR. sine me hinc abire: tu abi tacitus tuam
viam:

Nec tu me quoiquam indicassis, neque ego tibi quicquam da-
bo.

90 Tu taceto, ego missitabo: hoc optimum atque æquissi-
mum est.

TR. Ecquid conditionis audes ferre? GR. jamdudum fero:
Ut abeas, rudentem amittas, mihi molestus ne sies.

TR. Mane, dum referto conditionem. GR. te obsecro, her-
cle, aufer te modo.

TR. Ecquem in his locis novisti? GR. oportet vicinos meos.

95 TR. Ubi tu hinc habitas? GR. porro illic longe usque in cam-
pis ultimis.

TR. Vin' qui in hac villa habitat, ejus arbitratu Lamb. rem eius
arbitratu fieri?

GR. Paulisper remitte restem, dum concedo & consulo.

TR. Fiat. GR. euge, salva res est: præda hæc perpetua est
mea.

Ad meum herum arbitrum vocat me, hinc intrapræsepis meas.

100 Nunquam, hercle, hodie adjudicabit ab suo triobolum.

Næ iste haud scit quam conditionem tetulerit. ibo ad arbi-
trum.

TR. Quid igitur? GR. quanquam istuc esse jus meum certo
scio,

Fiat istuc potius, quam nunc pugnem secum. TR. nunc pla-
ces.

GR. Quanquam ad ignotum arbitrum me appellis; si adhibe-
bit fidem,

105 Et si estignotus, notus: si non; notus, ignotissimus est.

86. *Hunc meum esse dico.*] Respexit pabulantur, sed & omnia loca clausa &
solemnem vindicationis morem; de quo tuta præsepiæ dicta. Nonius. V. N. Cur-
Brison. Form. l. 5. pag. 374.

99. *Præsepis.*] Nou solum ubi pecora

cul. 2. 1. 13.

ACTUS QUARTI SCENA QUARTA.

DÆMONES, PALÆSTRA, AMPHITHEATRUM,
TRACHALIO, GRIPUS.

Serio, edepol, quanquam *volo* vobis quæ voltis, mulieres,
Metuo, propter vos, ne uxor mea extrudat ædibus:
Quæ me pellices adduxisse dicet ante oculos suos.
Vos confugite in aram potius, quam ego. Mu miseræ periimus.

DÆ. Ego vos salvias sistam, netimete sed quid
vos foras DÆ. sed quia
vos foras.

Prosequimini? quoniam ego assuim; faciet nemo injuriam.

Ite, inquam, domum, ambo nunc jam ex præsidio pæsides.

GR. O here, salve! **DÆ.** salve, Gripe. quid sit? **TR.** tuusne hic servos est?

GR. Haud pudet. **TR.** nihil ago tecum. **GR.** ergo abi hinc sis. **TR.** quæso responde, senex.

10 **TU.** Tuus hic servos est? **DÆ.** meus est. **TR.** hem istuc optime, quando tuus est.

Iterum te saluto. **DÆ.** & ego te: tune es, qui haud multo prius Abiisti hinc herum arcessitum? **TR.** ego is sum. **DÆ.** quid nunc vis tibi?

TR. Nempe hic tuus est? **DÆ.** meus est. **TR.** istuc optimè, quando tuus est.

DÆ. Quid negoti'st? **TR.** vir scelestus illic est. **DÆ.** quid fecit tibi

15 **Vir scelestus?** **TR.** homini ego isti talos suffringi volo.

DÆ. Quid est, quæ de re litigatis nunc inter vos? **TR.** cloquar.

GR. Im-

4. *Quam ego.*] Scilicet in aram confu-
iam, pœtra ira uxoris ex ædibus tantum
ion extrusus. Taubmann.

7. *Ambò.*] Scilicet Lorarii nam mulie-
res maxime fortis esse volebat. Ad gemi-
os igitur Lor. hæc loquitur, quos act. 3:
2. 5. Lenoni custodes addiderat; qui,
ostquam Pleusidippus Lenonem in jus
puefatur, domum reversi erant. *Pæsides*
pellat, & ex præsidio deducit: quia supra
hoc constituerat, ut præsidio mulieri-
us essent. Pistor;

9. *Gripe.* *Haud pudet.*] Pessime hæc
Lambinus explicat, cum germana &
facillima sententia ista sit. Interro-
gante Trachalione Dæmonem, Esse-
ne is ipsius servus: ipse pro hæc oce-
cupat respondere, & ait affirmanter:
Haud pudet, id est, sum vero illius:
neque mei pudet eum, ut esse suum
negat. Acidal.

15. *Talos suffringi.*] V.N. Mil. act. 2. 2:
¶. 1.

GR. Immo ego eloquar. TR. ego, opinor, rem
faceſſo. GR. ſiquidem

Douz, qui reum fa-
ceſſo. id eſt, accuſo.

Sis pudicus, hinc faceſſas. DA. Gripe; animum advorte, ac
tace.

GR. Utin' iſtic prius dicat. DA. audi, loquere tu. GR. alie-
nus non prius,

20 Quam tuo dabis orationem? TR. ut nequitur comprimi!

Ita ut occœpi dicere, illum quem dudum Lamb. dudum
Lenonem extrufisti, hic ejus vidulum, eccillum. è fano Veneris Lenonem.

GR. Non habeo. TR. negas, quod oculis video? GR. at ne
videas, velim.

Habeo; non habeo: quid tu me curas, quid rerum geram?

25 TR. QUO MODO HABEAS, illud refert, jurene
an injuria.

GR. Ni iſtum cepi, nulla cauſſa eſt quin inē condones cruci:

Si in mari reti apprehendi, qui tuum potius eſt, quam meum?

TR. Verba dat, hoc modo res gesta eſt, ut ego dico. GR. quid
tu aſis?

TR. Quoad primarius vir dicat, comprime hunc ſis, ſi tuus eſt.

30 GR. Quid? tu idem mihi viſ fieri, quod herus conſuevit tibi?

Si ille te comprimere ſolitus, hic noſter noſ non ſolet.

DA. Verbo illo modo ille vicit. quid nunc tu viſ? dic mihi.

TR. Equidem neque ego partem poſco mihi iſtinc de iſtoc vi-
dulo,

Neque meum hodie eſſe unquam dixi. ſed iſtic inē ciftellula

35 Hujus mulieris, quam dudum dixi fuſſe liberam.

DA. Nempe tu hanc dicis, quam eſſe ajebas dudum popula-
rem meam.

TR. Ad-

17. *Ego, opinor, rem faceſſo.]* Sic Mſſ. &
ſic diſtinguendum. Argumentum dicit, collectionem ex hoc argumento; ut cui-
vis obviā, relinquit audientibus: ni-
mirum, Ergo priorem loqui me oportet.
Faceſſere rem, ut faceſſere negotium. Non
igitur opus, qui rem: non, qui reum: non,
Ego opinor. Rem faceſſo. Gronovius.

18. *Sū pudicus.]* Id eſt, ſi quem ha-
beas pudorem. Trinum. 3. 2.

20. *Ut nequitur comprimi.]* Quam
diſſicile eſt Gripum comprimeret! Apul.

*Sola virginitas cum ſemel accepta reddi ne-
quitur.* Taubmannus. V. N. Amph. I. I.

29. *Quoad primarius vir.]* Notant in-
terpretes, primarium virum dici accuſa-
torem, cuius primæ ſunt agendi partes:
quas ſibi Trachalio vindicat. Ego ſim-
pliciter putem virum primarium hic dici,
qui prior loqui occœpit. Primarius, prior,
non modo dignitate & auctoritate, ſed
agendi etiam aut dicendi ordine: qualis
hic Trachalio. Boxhorn. Neutrum placet
Sed

Tr. Admodum: & ea quæ olim parva gestavit crepundia,
Istic in istâ cistulâ insunt, quæ istic inest in vidulo.
Hoc neque isti usus est, & illi miseræ suppetias feret,
40 Si id dederit, qui suos parentes quærat. Dæ. faciam ut det:
tace.

Gr. Nihil, hercle, ego sum isti daturus. Tr. nihil peto, nisi
cistulam,
Et crepundiâ. Gr. quid si ea sunt aurea? Tr. quid istic tua?
Aurum auro expendetur; argentum argento exequabitur.
Gr. Fâc sis aurum ut videam, post ego faciam videoas cistu-
lam.

45 Dæ. Cave malo, ac tace tu: tu perge, ut occœpisti dicere.
Tr. UNUM te obsecro, ut te hujus commiserescat mulieris.
Siquidem hic lenonis ejus est vidulus, quem suspicor.
Hic nisi de opinione certum nihil dico tibi.
Gr. Viden' scelestus ut auctoratur? Tr. sine me, ut occœpi,
loqui.

50 Si scelesti illius est hic, quojus dico, vidulus,
Hæ poterunt noville: ostendere his jube. Gr. ain' ostendere?
Dæ. Haud iniquom dicit, Gripe, ut ostendatur vidulus.
Gr. Immo hercle insignite inique. Dæ. qui dum? Gr. quia
si ostendero,
Continuo hunc noville dicent scilicet. Tr. scelerum caput,
55 Ut tute es, item omnis censes esse? perjurii caput.
Gr. Omnia istæc ego facile patior, dum hic hinc carrio delet, hinc
à me sentiat.

Tr. Atqui nunc abs te stat: verum hinc ibit testimonium.

Dæ. Gri-

Sed aut servus ridiculum se præbet pri-
marium virum appellando: aut scriben-
dum Quod pro Quoad. Rogat Gripus:
quid tu au? Ille respondet: nihil abso-
lum nec absurdum, neque indignum
tuovis vel primario viro, si pat eum oc-
asio deprehendisset: nempe, ut tu, Dæ-
nones, hunc comprimas, si tuus est.
Gronovius.

42. Quid istic tua?] Istuc. Scrivér.
56. Hinc.] Scil. ex vidulo testimo-
nium sumendum. Hinc à me sentiat.]
tentiam pro me ferat. A me, est,

pro me. Contra: Abs te, est, contra te.
Qui usus sane particulæ ab & abs veniu-
stus ac frequens, sed non ubique intelle-
ctus. ut Trinum. act. 2. sc. 1. ab re confu-
lit. Ubi Lambini contratiā interpretationem merito Douza explodit. Acid.

57. Verum hinc ibit testimonium.] Sic
Douza, vel dabit. Vulgo tibi. Acidal: cibi.
Mss. ibi. Videtur omnino versum ita reiti-
tui oportere: At si nunc abs te stat verum,
hinc erit testimonium. Duodecim tabulæ
apud Festum in Portum: Cui testimo-
nium desuerit. Gronovius.

DÆ. Gripe, advorte animum. tu paucis expedi , quid postulas ?
 TR. Duxi equidem : sed si parum intellecti , dicam denuo :
 60 Hasce ambas, ut dudum dixi , ita esse oportet liberas.

Hæc Athenis parva fuit virgo surrepta. GR. dic mihi ,
 Quid ista ad vidulum pertinent , servæ sint istæ an liberæ ?

TR. Omnia iterum vis memorari , scelus, ut defiat dies.

DÆ. Abstine maledictis , & mihi , quod rogavi, dilue.

65 TR. Cistellam istic inesse oportet caudeam in isto Menſ. can-
deram.
 vidulo ,

Ubi sunt signa, qui parentes noscere hæc possit suos ,

Quibus cum parva Athenis periit , sicuti dixi prius.

GR. Juppiter te Dique perdant. quid ais , vir vene- Diff. quid ais.
trivenefice ?

Quid ? istæ mutæ sunt , quæ pro se fabulati non queant ?

70 TR. Eo tacent , quia TACITA BONA'ST MULIER
 semper , quam loquens.

GR. Tum pol tu pro oratione nec vir nec mulier
 mihi es.

TR. Qui dum : GR. quia enim neque loquens es , neque ta-
 cens unquam bonus.

Quæso , en unquam hodie licebit mihi loqui ? DÆ. si præter hac
 Verbum faxis hodie , ego tibi comminuam caput.

75 TR. Ut id occœpi dicere, senex , eam , te quæso , cistulam
 Ut jubeas hunc reddere illis : ob eam si quid postulat

Sibi mercedis , dabitur : aliud quicquid ibi est , habeat sibi.

GR. Nunc demum istuc dicis , quoniam jus meum esse intelle-
 gis :

Dudum dimidiā petebas partem. TR. immo etiam nunc peto.

80 GR. Vidi petere milvum , etiam cum nihil auferret tamen.

DÆ. Non ego te comprimere possum sine malo ? GR. si istic
 tacet ,

Ego

65. Caudeam.] Cauda cistella è junco , Quæft. 23. itemque Menæch. act. 5. 1.
 & similitudine equina cauda fulta. Festus.

70. Tacita bona est.] Subintellige
 magis , vel potius. Sophocl. γυναιξὶ^{τοσμον} οὐ στην φέρει. L. D. Genus hoc
 loquendi Tacito percrebrum notat Li-
 pñus , quem vide lib. 5. Epistol.

71. Pro oratione.] Pro oratione, id est,
 quantum ex oratione tua colligo: ut ver-
 ba facis. Amph. 1. 1. Meus pater nunc pro
 hujus verbis recte & sapienter facit. J. Guil.

80. Vidi.] Vidi milvum captare præ-
 dam, nec tamen capere. Lamb.

82. Pre

Ego tacebo: si iste loquitur, sine mea pro re mea parte loqui.
D&E. Cedo modo mihi istum vidulum, Gripe. GR. concredam
tibi.

At si istorum nihil sit, ut mihi reddas. D&E. reddetur. GR. tene.
§5 D&E. Audi nunc jam, Palæstra atque Ampelisca, hoc quod
loquor.

Estne hic vidulus, ubi cistellam tuam inesse ajebas? PA. is est.
GR. Perii, hercle, ego miser! ut, priusquam plane aspexit,
illico

Eum esse dixit! PA. faciam ego hanc rem planam I. Gul. ex
proclivi pl.
tibi:

Cistellam istic inesse oportet caudeam in isto vidulo.

90 Ibi ego dicam quicquid inerit nominatim, tu mihi
Nullus ostenderis. si falsa dicam, frustra dixero.

Vos tamen istæc, quicquid illuc inerit, vobis habebitis.
Sed si erunt vera, tum obsecro te, ut mea mihi reddantur.

D&E. placet.

Jus merum oras, meo quidem animo. TR. ac meo, hercle.

95 GR. Quid si ista aut superstitionis, aut ariola est, atque omnia
Quicquid insit vera dicet? anne habebit ariola?

D&E. Non feret, nisi vera dicet: ne quicquam Lamb. non
refert.
ariolabitur.

Solve vidulum ergo, ut quicquid sit verum, quam primum
sciam.

GR. Hoc habet: solutum est: ah! perii! video cistellam.

D&E. hæccine est?

100 PA. Istæc est. ô mei parentes, hîc vos conclusos gero!
Huc opesque spesque vostrum cognoscendum condidi.
GR. Tunc tibi, hercle, Deos iratos esse oportet, quisquis es,
Quæ parenteis in tam angustum tuos locum compegeris.

D&E. Gripe, accede huc, tua resagitur, tu puella, istinc procul
Dicito,

82. Pro re mea parte loqui.] Sic Academicus: sic Gruterus edidit. Pareus τὸ παρόν
censet in sicutum. Rittershusius parte. pud convivas commode Commemini & mea
orationis justam partem perseguiri. Gronov.
Scribe: meam partem. Asinat. 3. 1. Ergo una 85. Superstitionis.] Id est, fatidica. V.
pars orationis de die dabitur mibi. PH. Et
meam partem loquendi & tuam tradō tibi. N. Curcul. a&t. 3. 1. 27.
Milite 3. 1. In commoditate abstinere me a- 99. Hoc habet.] Hoc habet, Gripus tra-
latatio more exultantium exclamat ita-
tim à solutione. Taubm.

105 Dicito, quid insit, & qua facie, memorato omnia.

Si hercle tantillum peccassis, quod posterius postules
Te ad verum converti, nugas, mulier, magnas egeris.

GR. Jus bonum oras. TR. edepol haud orat te: nam tu injurius.

DÆ. Loquere nunc jam puella. Gripe animum advorte, tace.

110 PA. Sunt crepundia. DÆ. ecca video. GR. perii in primo prælio!

Mane, ne ostenderis. DÆ. qua facie sunt? responde ex ordine.

PA. Ensiculu'st aureolus primum literatus. DÆ. dice dum:

In eo ensiculo litterarum quid est? PA. mei nomen patris.

Post altrinsecus est securicula ancipes, item aurea

115 Literata: ibi matris nomen in securicula'st. DÆ. mane.

Dic, in ensiculo quid nomen est paternum? PA. Daemones.

DÆ. Di immortales, ubi loci sunt spes meæ? GR. immo edepol, meæ?

DÆ. Perge, te obsecro, continuo. GR. placide: aut ite in malam crucem.

DÆ. Loquere matris nomen hic in securicula quid fiet.

120 PA. Dædalis. DÆ. di meservatum cupiunt. GR. at me perditum.

DÆ. Filiam meam esse hanc oportet, Gripe. GR. sit per me quidem.

Quí te Di omnes perdant, qui me hodie oculis vidisti tuis?

Meque adeo scelestum, quí non circumspexi centies

Prius, me ne quis inspectaret, quam rete extraxi ex aqua.

PA. Post

112. *Literatus.*] Literas inscriptus.
V. N. supra. 2. 5. 22.

114. *Ancipes.*] Pro *anceps*, id est, utrinque secans. Priscian. lib. 3. &c 6.

120. *Dædalus.*] Α'πὸ τῆς δαστλίας. Δαστλία, forma patronymici feminini. Camer.

125. *Post est sicilicula.*] *Sicula*, falces sunt Varroni à secando, & *sicilire* deducitur, quod est tanquam *seculire*: inde *siclices*. Ennius.

Incedit velis vulgo sicilicibus latu.
& per diminutionem, *sicilicula*, parvula

quædam spicula aut falculæ, quæ in crepundiis interdum puerorum habebantur. Turneb, Glossar. Sicila, σικίλη, ἀρχαὶ siculum. Συγγρ. σωντερ. sicilia, σικίλη χαρπτόμορ. Est autem vox magnæ Græciæ. eo nomine intelligebant quicquid secandi vim habet: inde *Sicilia* dicitur, quia ab Italia absedit. inde *sicilire* prata, secare. Catull. *sicelices* aut *siclices* cultrato tonsoria vocat. *sicilire* est cædere; *siclices* sunt, quasi sybinis aut lanceis, aut venabulis, αἰχμὴς Græci vocant. Scal.

126. *Idic-*

125 P A . Post est sicalicula argenteola & duæ connexæ maniculae, &

Sucula. GR. quin tu i dierecta cum sucula & cum porculis.

P A . Et bulla aurea est , pater quam dedit mihi natali die.

D A E . Ea est profecto. contineri, quin complectar , non queo.

Filia mea, salve: ego is sum , qui te produxi , pater:

130 Ego sum Dæmones , & mater tua ecca hic intus Dædalis.

P A . Salve , mi pater insperate. D A E . salve. ut te amplector libens!

T R . Volupest , cum istuc ex pietate vostra vobis contigit.

D A E . Capedium : hunc, si potes, fer intro vidulum, age Trachilio.

T R . Ecce Gripi scelera. cum istæc res male evenit tibi ,

135 Gripe, gratulor. D A E . age , eamus , mea gnata , ad matrem tuam ,

Quæ ex te poterit argumentis hanc rem magis exquirere :

Quæ te magis tractavit , magisque signa pernoverit tua.

T R . Eamus intro omnes , quando operam promiscuam damus.

P A . Sequere me, Ampelisca. A M . cum te Dii amant , voluptati est mihi.

140 GR. Sumine ego scelestus , qui illunc hodie excepti vidulum :

Aut cum excepti , qui non alicubi in solo abstrusi loco ?

Credebam edepolturbulentam prædiam eventuram mihi ,

Quia illa mihi tam turbulentam tempestate evenerat.

Credo edepol ego illic inesse auri & argenti largiter.

145 Quid melius est , quam ut hinc intro abeam , & me suspendam clanculum ,

Saltem tantisper , dum abscedat hæc à me ægrimonia.

126. *I dierecta.*] Vide notas Capiteiv. aet. 3. sc. 4. &c. 103. Trin. aet. 2. 4. *Cum sucula & porculu.*] *Succulam* in torculari velut scrophæ similitudine vocata auguror. ut enim scropha vel succu-

la porculos habet, ut Plautus ait: eodem etiam modo suum hæc machina porculum habebat, &c. Cato cap. 19. *porculum in media succula facite:* Atque hinc Plauti eruenda est sententia. Turneb.

A C T U S Q U A R T I S C E N A Q U I N T A .

D A E M O N E S .

P Ro Dii immortales , quis me est fortunatior ,
Qui ex improviso filiam inveni meam ?

SATIN' SI QUOI HOMINI Dei esse benefactum volunt,
Aliquo illud pacto obtingit optatum piis!

5. Ego hodie; *qui* neque speravi, neque credidi,
Is improviso filiam inveni tamen:

Et eam de genere summo adolescenti dabo
Ingenuo, Atheniensi, & cognato meo.

Ego eum adeo arcessi huc ad me quam primum volo,

10. Jussique exire huc ejus servom, ut ad forum

Iret, nondum egressum esse eum, id miror tamen.

Accedam opinor ad fores, quid conspicor?

Uxor complexa collo retinet filiam:

Nimis pæne inepta atque odiosa ejus amatio est.

14. O *Diosa ejus amatio est.*] Malim, get uxorem, quod otiose amplexando &
otiosa, quippe qui postea objur- liam tempus terat. *Heinsius.*

ACTUS QUARTI SCENA SEXTA.

DÆMONES, TRACHALIO.

A Li quando osculando melius est, uxor, pausam fieri.

Atque adorna, ut rem divinam faciam, cum intro adye-
nero,

Laribus familiaribus: cum auxerunt nostram familiam:

Sunt domi agni & porci sacres. sed quid istum remoramini,

5. Mulieres, Trachalionem? atque optime eccum exit foras.

T.R. Ubi ubi erit, tamen jam investigabo, & mecum ad te ad-
ducam simul

Pleusidippum. DÆ. eloquere ut haec res obtigit de filia:

Eum rogato, ut relinquat alias res, & huc veniat. T.R. licet.

DÆ. Dicito datutum meam illi filiam uxorem. T.R. licet.

10. DÆ. Et patrem ejus me novisse: & mihi esse cognatum.

T.R. licet.

DÆ. Sed propera. T.R. licet. DÆ. jam hic fac sit, cœna ut
cœetur. T.R. licet.

DÆ. O-

z. A *Liquando.*] Id est, tandem sic. Cic. *vocat. Aristoph. μυσθείας & μυστικής.*
colligi me aliquando. Douza. in Turn. lib. 26. cap. 2. Vide notas Men.
Præcid. ad Petron. lib. 2. 6. *Pausam.*] act. 2. 2. 15.

V. N. Persa act. 5. 2.

4. *Porci sacres.*] Porci sacris destinati
appellabantur sacres. Tibullus *mysticos*

ii. *Iam hic fac sit.*] Omnino, sit, le-
gendum, non, sis. ut habent MSS. &
edd. Vult enim, ut herus ejus quampris-
mum

DÆ. Omnia licet? TR. licet, sed scin' quid est, quod te volo?

Quod promisisti ut memineris, hodie ut liber sim. DÆ. licet.

TR. Fac ut exores Pleusidippum, ut me emitat manu.

DÆ. licet.

15 TR. Et tua filia facito oret: facile exorabit. DÆ. licet.

TR. Atque ut mihi Ampelisca nubat, ubi ego sim libe^r.
DÆ. licet.

TR. Atque ut gratum mihi beneficium factis experiar.
DÆ. licet.

TR. Omnia licet? DÆ. licet. tibi rursum refero gratiam.

Sed propterea in urbem actutum, & recipe te hac rursum.

TR. licet.

20 Jam hic ero. tu interibi adorna cæterum, quod opus est.

DÆ. licet.

TR. Hercules istum infelicet cum sua licentia,

Ita meas replevit aures. quicquid memorabam, licet.

num ibi sit, cujus caussa coenam erat paraturus; & fortassis etiam nuptialem.

Accidat.

ACTUS QUARTI SCENA SEPTIMA.

GRIPUS, DÆMONES.

Q Uam mox licet te compellare, Dæmones?

DÆ. Quid est negotii, Gripe? GR. de illo vidulo

Si sapias, sapias: HABEAS QUOD DI danunt boni.

*Piph. q. sapias,
capias.*

DÆ. Aequum videtur tibi, ut ego, alienum quod est,

5 Meum esse dicam? GR. quod ne ego inveni in mari?

DÆ. Tanto melius illi obtigit, qui perdidit:

Tuum esse nihil imagis oportet vidulum.

GR. ISTO TU PAUPER ES, cum nimis sancte pius.

DÆ. O Gripe Gripe, IN ÆTATE HOMINUM pluriæ

Fiunt

S I sapias, sapias: habeas, quod di da- scribendum: si sapias, habeas quod dei
nunt. Pistorius capias pro altero danunt boni. Sic etiam melior fit versus.
ipias. Sed videtur potius delendum & Gronovius.

10 Fiunt transennæ, ubi decipiuntur dolis.

Atque edepol in eas plerumque esca imponitur:

Quam si quis avidus poscit escam avariter,

Decipitur in transenna avaritia sua

Ille qui consulte, docte, atque astute cavet,

15 Diutine uti bene licet partum bene:

Mihi istæc videtur præda prædatum irier,

Ut cum majore dote abeat quam advenerit.

Egone ut quod ad me allatum esse alienum sciam,

Celestis minume istuc faciet noster Dæmones.

20 SEMPER CAVERE HOC sapientes æquissimum est,

Ne consciis sint ipsis maleficiis suis.

Ego mihi cum lusi, nihil moror ullum lucrum.

GR. SPECTAVI EGO pridem Comicos ad istum modum

Sapienter dicta dicere, atque iis plaudier,

25 Cum illos sapientis mores monstrabant poplo.

Sed cum inde suam quisque ibant diversi domum,

Nullus erat illo pacto, ut illi jusserant.

DÆ. Abi intro, ne molestus, linguæ tempera.

Ego datus ribi nihil sum, ne tu frustra sis.

30 GR. At ego Deos quæso, ut quicquid in illo vidulo' sit;

Si aurum, si argentum est, omne id ut fiat cinis.

*Thomson. pacie
escam avariter.*

*Acid. vestit
Dæmones.*

*I. Gul. male-
ficii suis.*

DÆ. Illuc

10. *Transenna.*] V. N. Bacchid. act. 4.
sc. 6. vs. 22.

13. *Decipitur in transenna.*] Malim hic: *Excipitur in transenna:* Verbum proprium de illis qui ex insidiis capiuntur. *Gronovius.*

16. *Mihi istac, &c.* Nulla causa est, cur à recepta lectione cum Schoppio abeamus. Nam si aliquis it prædam præ datum, hoc est, ad prædam præ datum, sive si aliquis prædam prædatur; præda omnino id erit, quod quis it præ datum; eoque recte dicitur, *præda itur præ datum*, hoc est, præda est, ob quod itur ad præ datum; seu, quod prædatur: hac voce accepta passiue, ut olim deponentia capi solent. *Vossius.* Mihi videbatur legi posse; *Mihi istac videtur præda præ datum irier.* Ut cum majore dote abeat; quam advenerit. Hæc, quam ad me detulisti, præda ad prædam ire mihi videtur, *Gripe.* Nam

cum majore dote abitura est, quam ad venit. Ut alludat Dæmones ad dotem, qua agnitam & inventam, occasione capti viduli, filiam suam adolescenti ingenuo Athenensi erat desponsaturus. *Boxhorn.* Nihil mutandum, *isthac præda præ datum irier videtur.* Ubi *irier pro iri*, & *iri pro ire.* Sicutur in Duodecim tabulis pro it. *Fitur notatum Prisciano pro fit.* Poteſtū apud Virgilium legitur pro potest. *Salmasius.*

22. *Cum lusi.*] Ego, cum me honeste oblectem, lucrum contemno. Ita Lamb. sed ridicule. *Sensus est:* Postquam mihi lusi; seu, postquam mihi non modo non damno, sed & usui fuit hic vidulus, inventa nempe filia, nullum præterea lucrum inde quæro. *Acidal.*

25. *Cum illos sapientiū mores.*] Vult: populum quidem in theatro probare meliora, plausumque adeo dare, cum à Co mico

DÆ. Illuc est, quod nos nequam servis utimur.

Nam illic cum servo si quo congressus foret,

Et ipsum fese & illum furti adstringeret,

35 Dum prædam habere se censeret, interim

Præda ipsius esset: præda prædam duceret.

Nunc hinc introibo; & sacrificabo: postibi

Jubebo nobis cœnam continuo coqui.

mico pronuntiatur sententia aliqua honestior: verum eundem populum, ut domum abiit, obtinere mores suos, ne que facere in privato illud ipsum, quod ioco manuque publice probaverat. Taub.

32. Ille est.] Illa caussa est, quam-

obrem servos improbos habemus: nempe, quod connivemus eorum peccatis. Lambin.

36. Præda ipsius esset.] Quia addicendus esset dominus, aut noxæ dedendus noxali judicio. Lambin.

ACTUS QUARTI SCENA OCTAVA.

PLEUSIDIPPUS, TRACHALIO.

I Terum mihi istæc omnia itera, mi anime, mi Trachalio,
Mi liberte, mi patrone, immo potius, mi pater.
Repperit patrem Palæstra suum atque matrem? Tr. repperit.
PL. Et popularis est? Tr. opinor. PL. & nuptura est mihi?
Tr. suspicor.

5 PL. Censem' hodie despondebit eam mihi, quæso? Tr. censeo.
PL. Quid, patri etiam gratulabor, cum illam invenit?
Tr. censeo.

PL. Quid, matri ejus? Tr. censeo. PL. quid ergo censes?
Tr. quod rogas,
Censem'. PL. dic ergo quanti censes? Tr. egone? censem'.
PL. At sume quidem, ne censionem semper

Ponit. at summa quidem: ne cens.

facias. Tr. censeo.

PL. Quid

At sume quidem.] At sume quidem, ne censionem semper facias. omnino legendum, sed aliter expendum quam vulgo censem'. Illud sume ferendum ad illa, dic ergo quanti censes, est, quanti æstimas. ubi æstimatio facta est, nihil restat quam sumere inventione, de cuius æstimatione ac pretio nvenit. Cum toties illud verbi repeat censem', ad id respondet quod dixerat, quanticenses. Immo, inquit, rem

sume quanti eam censes atque æstimas, ne semper facias censionem. Lusit in ambiguo significationis verbi censem', ut sçpè fit apud Plautum. Salmasius. At sume quidem.] Sumo Grutero est, absumo; Pistorio, eligo; Salmasio, duco venditum & aufero. Turneb. Adsum equidem: Lipsius, Absume quidem: Pontanus sit summa quidem. Hunc proxime sensum accessisse puto. Sed sumo est id ipsum, quod ille vult summo. Trinum. 42. Hem. ifia

10 PL. Quid si curram? TR. censeo. PL. an sic potius placide?
TR. censeo.

PL. Etiamne eam adveniens salutem? TR. censeo. PL. etiamne, ejus patrem?

TR. Censeo. PL. post ejus matrem? TR. censeo. PL. quid postea?

Etiamne adveniens complectar ejus patrem? TR. non censeo.
PL. Quid, matrem? TR. non censeo. PL. quid eam pse illam?

TR. non censeo.

15 PL. Perii! delectum dimisit. nunc non censet, cum volo.

TR. Sanus non es: sequere. PL. duc me, mi patrono quo libet.

istaratio maxima est. Sr. Non tibi illud apparere, si sumas, potest. Lucilius apud Nonium: Hac est ratio per versa: ara sumpta & subducta improbe. Sumere igitur est subducere, summam facere. At censere era est dispungere; conspicere, numquid digna sint, quæ accipientur & subcri-

bantur. Ut in Trucul. I. I. Accipiat illico expensa, neque censeat. Quem habuerunt in promptu locum interpretes, sed eo nescierunt uti. Cum toties dixisset servus Censeo, Sumet tandem, inquit herus: summam fac: satis censuisti, vel dispensasti rationem. Gronovius.

ACTUS QUINTI SCENA PRIMA.

L A B R A X.

Q UIS me est mortalium miserior, qui vivat alter hodie,
Quem ad recuperatores modo damnavit Pleusidippus.
Abjudicata à me modo est Palæstra, perditus sum:
Nam lenones ex gaudio credo esse procreatōs,
Ita omnes mortales, si quid est mali lenoni, gaudent.
Nunc alteram illam, quæ mea est, visam hic in Veneris fa-

num.

Saltem ut eam abducam, de bonis quod restat reliquiaruin.

2. *Recuperatores.*] Vide Notas Bacch. act. 2. sc. 3. vs. 36.

ACTUS QUINTI SCENA SECUNDA.

G R I P U S, L A B R A X.

N UNQUAM edepol hodie ad vesperam Gripum inspiciens vivum,
Nisi vidulus mihi redditur. LA. perii, cuna mentionem
Fieri

Fieri audio usquam viduli, quasi palo pectus tundat. Douza. tundat.

GR. Illic scelestus liber est: ego qui in mari prehendi

5 Rete atque excepit vidulum, dare ei negatis quicquam.

LA. Pro Di immortales, suo mihi hic sermone arrexit aures.

GR. Cubitum, hercle, longis literis signabo jam usque quaque,

Siquis perdiderit vidulum cum auro atque argento multo,

Ad Gripum ut veniat. non feretis istum, ut postulatis.

10 LA. Meum, hercle, illic homo vidulum scit, qui habet, ut ego opinor.

Adeundus mihi illic est homo: Di, quæso, subvenite.

GR. Quid me intro revocas? hoc volo hic ante ostium exter-
gere,

Nam hoc quidem pol è robagine, non è ferro factum est;

Ita quanto magis extergeo, rutilum atque tenuius fit:

15 Nam quidem hoc Vere natum est verum: ita in manibus con-
fenscit.

LA. Adolescens, salve. GR. Di te ament cum irraso capite.

LA. quid sit?

GR. Verum

4. E Go qui.] A'vaxòsθov. nam, ego
quo referatur, non habet. Lam-
bertus.

7. Cubitum.] Homines pauperculi in
e tali compendium Præconis facere so-
ebant. ut Gelasimus in Sticho. Opulen-
tores vero preconem conducebant è
publico, palamque pereos, si quid vel-
ent, prædicari jubebant. Qui mos in
iunc usque diem nobis quasi per manus
raditus observatur. ut & ille alter, quo
ibellos indices sive tabulas papyrinas,
ongis, decumanis ac capitalibus litteris
criptas basilicarum vel templorum val-
is, pilisque ac portis proponimus. Sunt
utem longæ littera pro in longum forma-
is productis que accipiendæ. Ad quas item
longam illam litteram singularēm;
uam ex se fakturam sibi Euclionis Sta-
hyla minatur, referundam censeo. De
ngu item litteris & quidem cubitali
todo etiam Pœnul. act. 4. 2.

Ibitu videoas litteratas fictiles epistolas,
Pice signatas: nomina insunt cubitum
longis litteris.

Douza. Vide notas Aular. act. 1. sc. 1.
¶ 38.

15. Vere natum est verum.] Ludit in
floribus & fructibus vernis, qui fugaces
sunt & in diem. cum contra plerique æ-
stivi & autumnales fructus in totum du-
rent annum. Verus ergo, quod antiquo
sermone verups (ut cornum, genum) ap-
pellat, rubiginosum dicit è vernis esse
fructibus, & in manibus confensere.
Turneb. Non est reponendum, Venena-
tum pro vere natum, quavis sic habeant
Codices. Non enim potest huic loco
convenire. At recte interpretantur viri
docti illud, vere natum. Salmas.

16. Cum irraso capite.] Qui è naufra-
gio servati erant, radebant caput: in si-
gnum liberationis: ut hic Longolius no-
tat. Quanquam illi potius in periculo, &
tempestate jam invalecente caput rade-
re, atque etiam ungues præcidere sole-
bant. At enim cam Leno, supra scen. 1.
crispus dicatur, putem eum hic dici, irraso
capite, id est, non raso: propter cincin-
nos in capillo criso. Pistoris.

GR. Verum extergitur. LA. ut vales? GR. quid tu, num medicus, dicas, quæso, es?

LA. Immo edepol unâ literâ plus sum, quam medicus. GR. tum tu

Mendicus es? LA. tetigisti acu. GR. videtur digna ferma,

20 Sed quid tibi est? LA. hâc proximâ nocte in mari elavi.

Confracta est navis, perdidii, quicquid erat, miser ibi omne.

GR. Quid perdidisti? LA. vidulum cum auro atque argento multo.

GR. Ecquid meministi in vidulo, qui perit, quid infuerit ibi?

LA. Quid refert, qui perit? GR. tamen si non hoc, aliud fabulemur.

25 Quid si ego sciam qui invenerit? volo ex te scire signa.

LA. Nummi octingenti aurei in marsupio infuerunt.

Præterea centum denaria Philippea in pæceolo seorsus.

*Mf. Pall. centum
numa Philippia.*

GR. Magna hercle præda est: largiter mercedis indipiscar:

Dii homines respiciunt bene ego hinc prædatus ibo.

30 Profecto hujus est vidulus. perge alia tu expedire.

LA. Talentum argenti commodum magnum inerat in crux mina.

Præterea sinus, epichysis, cantharus, gaulus, cyathusque.

GR. Papæ! divitias tu quidem habuisti lusciantas.

LA. M I S E R U M istuc verbum & pessimum est, Habuisse, & nihil habere.

GR. Quid

24. *Fakulemur.*] Potentialis modus est, ne fusionis in eo vim perperam arbitris. *Acidal.*

27. *Pæceolo.*] Nonius: *Pæceolus* ex aluta *sarculus*, à Græc. *σαρκόνιον* & *πατέρας*. Stidas: *σαρκώνιον* sī *κερπίων*. Alconius vocat *Scortear*. Est autem *pæceolus* *τύπον* *εἰς* *τὸν* *πατέρα* *pæceolo*. Meurs.

22. *Dii me hominesque respiciunt.*] Ita Bacchid. Tace modo: deus respiciet, nos aliquis. Alluditur ad *Fortunam*. *Respicientem*, id est, felicem & propitiam; *Taubmannus*.

31. *Commodum.*] Vide notas Mercat. aet. 2. sc. 3. xl. 101.

32. *Sinus.*] *Sinus* vel *sinum*, vas sinuofum, rotundum & capace alveo. Virgil. Ecl. 7.

Sinum latuſ, & hac tibi liba, Priape, quotannis expectare sat est.

Græc. *σιν*. Alii *sinum* interpretantur vas, quod vini stillicidio excipiundo si phunculis subjecitur, quod *excipulum* dicitur. *Taubm.* *Epichysis.*] Vas vinarium, è quo in cyathos vinum affundebatur.

Turneb. Ex Polluce constat, vas etiam coquinarii genus fuisse. *Scaliger.* *Gau-*

lus.] *Vasculum* in formam cymbii. *Lambin.*

36. Pro-

35 Gr. Quid dare velis, qui istae tibi investiget indicetque? Eloquere propere celeriter. La. nummos trecentos. Gr. tri-

cas.

La. Quadringentos. Gr. tramas putridas. La. quingentos. Gr. cassam glandem.

La. Sexcentos. Gr. curculiunculos minutos fabulare.

La. Dabo septingentos. Gr. os calet tibi: nunc id frigidefactas?

40 La. Mille dabo nummos. Gr. somnias. La. nihil addo: abi.

Gr. igitur audi:

Si, hercle, abiero hinc, hic non ero. La. viii' centum & mille?

Gr. dormis.

La. Eloquere quantum postules. Gr. quo nihil invitus addas;

Talentum magnum: non potest triobolum hinc abesse.

Proin tu vel ajas, vel neges. La. quid istic necessum est, video:

45 Dabitur talentum. Gr. accede dum huc: Venus haec volo ar-

roget te.

La. Quod tibi libet, id mihi imperat. Gr. tange aram hanc

Veneris. La. tango.

Gr. Per Venerem hanc jurandum est tibi. La. quid iurem?
Gr. quod jubabo.

La. Präi

36. Propere celeriter.] Glossulam sa-
it. Vel scriptis forte Plautus, Eloquere
roperiter, qua voce alibi usus, ut &
sia ejus Apulejus. Striverius.

37. Tramas.] Id est, fila putrida. V.
I. Epid. 5. 1.

38. Curculiunculos.] Id est, res nul-

lus usus narras. V. N. Cercul.

39. Numgit frigidefactas.] Puto me-
orem esse electionem sicut edidit Came-
rius, Os calet tibi, runc id frigidefactas.
eo quo disparatum lectum est, num cid
pro eo factum numgit? Quæ scriptura-
hili est. V. N. Poen. 3. 5. Salmas.

43. Talentum magnum.] Vide notas
hostell. act. 3. sc. 1. xl. 114.

45. Arroget.] Interrogo, & tibi jus-
randum concepturo voce præeat. In-
pulatione est Adstipulator plerumque,

ut in promissione Adpromissor. Stipula-
tor roget? adstipulator adrogat, cuius
vice nunc Venus erit, cuius in fano ad
aram pacatum conventum initur. Turne-
bus.

46. Tange aram.] Habetur hic for-
mula Jutisjurandi corporaliter, præstigi
conceptis verbis; & adversariò præente.
Et notetur, jusjurandum aris taclis præ-
stitum, quod & Cic. pro Flacco indicat,
cum ait: Is si aram tenens juraret, crederet
nemo. Juvenal. Sat. 14.

Falsus erit testu: vendit perjuria summa
Exigua, Cereris tangens aramque pe-
demque.

Nam & sacramentum dicturi; & preca-
turi aras tangebant, vel tenebant. habe-
bant enim aras atulas quasdam, auctore
Sealig. Briffon.

48. 14

LA. Præi verbis quid vis: id quod domi est, nunquam ulli supplicabo.

GR. Tene aram hanc. LA. teneo. GR. dejura, te mihi atgettum daturum,

50 Eodem die, viduli ubi sis potitus. LA. fiat.

GR. LA. Venus Cyrenensis testem te testor mihi;

Si vidulum illum, quem ego in navi perdidi,

Cum auro atque argento salvom investigavero,

Ilisque in potestatem meam pervenierit.

55 GR. Tum ego huic Gripo dico, inquito; & ne tangitos;

LA. Tum ego huic Gripo dico, Venus, ut tu audias.

GR. LA. Talentum argenti magnum continuo dabo.

GR. Si fraudassis; dicio, uti te in quæstu tuo

Venus eradicet caput atque ætatem tuani.

60 Tecum hoc habeto tameni, ubi juraveris.

LA. Et illum ego ad vossum, si quid peccasse, Venus,

Veneror te, ut omnes miseri lenones sient.

GR. Tamen fiet, et si tu fidem servaveris.

Tu hic operire, jam ego faxo exibit senex:

65 Eum tu continuo vidulum reponscito;

LA. Si maxime mihi illum reddiderit vidulum,

Non illi ego hodie debeo triobolum.

Meus arbitratus est, lingua quod juret mea,

Sed conticefciam. eccum exit, & dicit senem.

48. *Id quod domi.*] Hoc quod habeo,
& proprium meum est, nunquam aliunde
supplex petam. Lenones enim perjuri.
Allegoria. Lambin.

60. *Tecum hoc habeto.*] Hanc tamen
precationem diram tibi servato, eaque in
tuum caput vertatur. Lambin.

ACTUS QUINTI SCENA TERTIA

GRIPUS, DÆMONES, LABRAX.

Sequere hæc: ubi iste leno est? hetu tu, hem tibi, hic habet vidulum.

DÆ. Habeo, & fateor esse apud me: & si tuus es, habeas tibi.

Omnia ut quicquid insuere, ita salva sistentur tibi.

Tene,

Tene, situus est. LA. ô Dī immortales! meus est. salve, vidule.

5 DÆ. Tuusne est? LA. rogitas? siquidem hercle Jovis fuit, meus est tamen.

DÆ. Omnia insunt salva: una istinc cistella excepta est modo

Cum crepundiis, quibuscum hodie filiam inveni meam.

LA. Quam? DÆ. tua quæ fuit Palæstra: ea filia inventa est mea.

LA. Bene mehercle factum est: cum istæc res tibi ex sententia

10 Pulchre evenit, gaideo. DÆ. istuc facile non credo tibi:

LA. Immo, hercle, ut scias gaudere me, mihi triobolum

Ob eam ne duis: condono te. DÆ. benigne edepol facis.

LA. Immo tu quiderim hercle vero. GR. heus tu, jamne habes vidulum?

LA. Habeo. GR. propera. LA. quid properabo. GR. reddere argentum mihi?

15 LA. Neque edepol tibi dō, neque quicquam debeo. GR. quæ hæc factio est?

Non debes? LA. non hercle vero. GR. non tu juratus mihi es?

LA. Juratus sum: & nunc jurabo, si quid voluptati est mihi.

JUS JURANDUM rei servandæ, non perdendæ, conditum est.

GR. Cedo sis mihi talentum magnum argenti, perjurissime.

20 DÆ. Gripe, quod tu istum talentum poscis? GR. juratus inhi

Dare. LA. libet jurare. tun' meo, Pontifex, perjurio es?

DÆ. Quā

3. **C**onditum est.] Inventum & comparatum est: Priscos hac breviter nonis elegantiss. sape usos, do- et Lipsius Not. ad lib. 4. Taciti.

21. **P**ontifex.] Pro arbitro accipientium, eoque qui quasi pontificatum sine suffragio populi gerens, jus ipse sumit sibi de divinis humanisque rebus statuendi,

DÆ. Qua pro re argentum promisit hic tibi? Gr. si vidu-
lum

Istum redegissem in potestatem ejus, juratus dare
Mihi talentum magnum argenti. La. cedo qui cum habeam
judicem,

25 Ni dolo malo instipulatus sis, nive etiam dum siem
Quinque & viginti natus annos. Gr. habe cum hoc. La. a-
lio'st opus.

DÆ. Jam ab isto auferre haud sinam, nisi istum condemna-
vero.

Promisisti huic argentum? La. fateor. DÆ. quod servo *meo*
Promisisti, meum esse oportet: ne tu leno postules

30 Te h̄ic fide lenonia uti: non potes. Gr. jam te ratus
Na&ctum hominem quem defraudates. dandum huc argentum
est probum:

Id ego continuo huic dabo, adeo me ut hic emittat manu.

DÆ. Quando ergo erga te benignus fui, atque opera mea
Hæc tibi sunt servata. Gr. immo hercle mea, ne tu dicas
tua.

DÆ. Si

tuendi. *Douza.* Istud non ad ultiōnem
vel jurisdictionem Pontificum retule-
rim, sed ad criminis expiationem, quā
à Pontifice quāsi solebat. nam commis-
sum piaculum dicebatur, cum id factū
esset, cuiuscausa hostiæ aut libamenta
deberentur; ut *fraus*, *scelus*, aut *flagitium*
purgaretur: quod ex Pontificum præ-
cepto fiebat, si quid domestica religione
piandū esset. *Guther.* *Tun' meo ponti-
fex perjurio es.*] Rad. quoque Fornerius
6. Quot. 2. hinc conjicit de jurejurando
pontifices cognovisse. Sed neque *ponti-
ficiem* pro arbitrio pati possum accipi, ne-
que aut ultiōnem jurisdictionemque
fuisse Pontifici in perjuros, aut expia-
tionem, quā à pontifice fieri soleret, re-
spici à *Plauto* puto: sed sacramentum,
quod erat poena perjurii inter litigantes.
Erat enim *sacramentum* pecunia apud
Pontificem deposita ab illis, qui de alia
re apud judicem contendebant; victus
perdebat suam, victor recipiebat. Cum
autem juraret uterque, auctor se non ca-
lumniari, à quo petebatur, se non in-

ficiari calumniæ causa; contra quem
pronunciabatur, et si non damnaretur
calumniæ, & ex animi sui sententia ju-
rasset, tamen ipse eventus quodammodo
faciebat perjurum: & hujus levita-
tis multam habebat amisum sacra-
mentum. *Tun' meo pontifex perjurio es,*
hanc habet sententiam: tibi ne ob id,
tanquam pontifici, debetur sacramen-
tum. *Gronovius.*

24. *Cedo qui cum habeam.*] Sensu hic
est: Quid is, quod dare juratus sum, au-
feret à me judicio, si probaverim, te sti-
pulatum esse, dolo malo: & per hoc sti-
pulationem non valere: meque viginti
quinque annis minorem esse: & ob id
Latoria legi beneficio uti posse? *Rə-
vard.*

26. *Habecum hoc.*] Scil. judicem. Cer-
tato sponsione cum Dæmone, non me-
cum. *Lamb.*

27. *Iam ab isto.*] Quasi dicat: volo
de hac controversia vestra cognoscere.
nisi autem à me damnatus sit *Gripus vi-
dulum* non auferes. *Lambin.*

35. *Tunc*

35 DÆ. Si sapis, tacebis; tum te mihi benigne itidem addecet,
Benemerenti bene referre gratiam. LA. nempe pro *Acid. pro
tuo Iure.*
meo

Jure oras. DÆ. mirum quin tuum jus meo periculo abs te ex-
petam.

GR. Salvos sum: leno labascit: libertas portenditur.

DÆ. Vidulum istic ille invenit; illud mancipium *Douz. vidu-
lum itum.*

40 Ego tibi hunc porro servavi cum magnâ pecuniâ.

LA. Gratiam habeo, & de talento nulla caussa est quin
feras,

Quod isti sum juratus. GR. heus tu! mihi dato ergo, si sapis.

DÆ. Tacen' an non? GR. tu meam rem simulas *Ed. Paris. tuam
agis. Lam. nunc
commodus.*

Non hercle istoc me intervortes, si aliam prædam perdidisti.

45 DÆ. Vapulabis, verbum si addes istuc unum. GR. vel hercle
enica,

Non tacebo unquam alio pacto, nisi talento comprimor.

LA. Tibi opera in hic quidem dat; taceto. DÆ. concede hoc
tu leno. LA. licet.

GR. Palam age, nolo murmur ullum neque susurrum fieri.

DÆ. Dic mihi, quanti illam emisti tuam alteram mulierem
lam

50 Ampeliscam? LA. mille nummos denumeravi. DÆ. vin' tibi
Conditionem luculentam ferre me? LA. sane volo.

DÆ. Dividuom telentum faciam. LA. bene facias. DÆ. pro
illa altera,

Liberta ut sit, dimidium tibi sume, dimidium huic cedo.

LA. Maxume. DÆ. pro illo dimidio ego Gripum emittam
manu,

Quem

35. *Tum te mihi.*] Continuat oratio-
nem à Gripo interruptam.

jus tuum in meum damnum expetere.
Lamb. V. N. Aul. act. 1. 2. & *Mostell.* 2. 2.

36. *Prome Iure.*] Nempe cum dicis,
me tibi gratiam referre oportere, vidu-
lum mihi reddis. *Lambin.*

39. *Mancipium meum.*] Gripus meus
est: ita quod abs te stipulatus est, mihi
debetur. *L.*

37. *Mirum quin, &c.*] Cum dissimula-
tione urbana pronunciandum. Mirum,
inquit, metuum jus non cum damno
meo persequi! Quasi dicat: stultum facit

44. *Non hercle istoc.*] Non hercle ta-
lentum argenti mihi debitum avertes à
me, si maxime vidulus mihi eruptus est.
Lambin.

55 Quem propter tu vidulum, & ego natain inveni. LA. bend
facis:

Gratiam habeo magnam. GR. quam mox mihi argentum er-
go redditur?

DÆ. Res soluta est, Gripe. ego habeo. GR. hercle, at ego me
mavolo.

DÆ. Nihil hercle hīc tibi est, ne tu speres. jurisjurandi volo
Gratiam facias. GR. perii hercle! nisi me suspendo, occidi.

60 Nunquam hercle iterum defraudabis me quidem post hunc
diem.

DÆ. Hīc hodie cœnato, leno. LA. fiat! conditio placet.

DÆ. Sequimini intro. spectatores, vos quoque ad cœnam
vocem,

Ni datus nihil sim, neque sit quicquam polluti domi,
Neve adeo vocatos credam vos esse ad cœnam foras.

*Danez. Ni-
ve adeo.*

65 Verum si voletis plausum Fabulæ huic clarum dare,
Comissatum omnes venitote ad me ad annos sedecim.
Vos hīc hodie cœnatote ambo. LA. fiat. DÆ. plausum date.

58. *Iurijurandi volo Gratiam.*] Gra-
tia jurisjurandi solet aut ad delatum &
susceptum, aut ad præstitum jusjuran-
dum referri. Qui jusjurandum remittit,
Gratiam jurisjurandi facere dicitur: qui
præstiti jurisjurandi religione aliquem
liberat, is etiam jurisjurandi gratiam
facit. Atque ex hoc Plauti loco eviden-
ter appetet, cum id, quod juramento
promissum est ultro, sive (ut hic) pactio-
ne aliqua, remittitur, tunc etiam juris-

jurandi gratiam fieri. Sueton. Tib. c. 35.
Equiti Rom. jurujurandi gratiam fecit.
Rævard.

63. *Polluti.*] Si nobis esset coena tam
laute apparata, quam esse solet eorum,
qui *votivum epulum faciunt*, vos voca-
rem. V. N. Stich. act. 2. 1. Scalig. Ve-
re or ne heic lapsus fit; certe impropie
locutus est Plautus, exque usu theatri:
nam pollutum omne in fano consumpe-
batur. Guther.

FINIS RUDENTIS.

M. ACCI

M. ACCI PLAUTI STICHUS.

DRAMATIS PERSONÆ.

PANEGYRIS,
PINACIUM, } mulieres.
ANTIPHO, senex.
GELASIMUS, parasitus.
CROCOTIUM, ancilla.
DINACIUM, puer.

EPIGNOMUS.
STICHUS, servos.
PAMPHILIPPUS, adolescents.
SAGARINUS, servos.
STEPHANIUM, ancilla.

ARGUMENTUM, ut quibusdam videtur,
PRISCIANI.

Senex castigat filias, quod ha viros
Tam perseverent peregrinantis pauperes
Ita sustinere fratres, neque relinquere.
Contraque verbis delenitur commodis,
Habere ut fineret, quos semel nocte forent.
Viri reveniunt opibus aucti trans mare,
Suam quisque retinet: ac Sticho ludus datur.

ALIUD ARGUMENTUM.

CAMERARI.

Argumentum hujus Fabulæ est & leve & futile. Etsi in hac bona & præclaræ sententiæ insertæ sunt: & exemplum proponitur egregium fidei conjugalis. Duo adolescentes fratres habebant duas sorores conjuges. Dum vivunt in luxu & delitiis, rem familiarem perdunt. hanc recuperare student mercaturis faciendis. quod autem longo tempore abessent, vult pater filias, uxores illorum, aliis collocare; sed illæ constanter refragantur. Redeunt illi re bene & feliciter gesta, & aucti opibus itaque facile reconcilianrur socero. Parasitus autem, quo socio & adjutore rem amiserant, ab illis repellitur, & iudicio habetur. Sticho etiam servo potestas fit convivii agitandi cum altero servo Sagarino.

ACTUS PRIMI SCENA PRIMA.

P A N E G Y R I S , P I N A C I U M .

C Redo ego miseram fuisse Penelopam,
Soror, suo ex animo; quæ tam diu vidua
Viro suo caruit. nam nō ejus animum
De nostris factis noscimus, quarum viri Meus. de nostris
satis noscimus.
hinc absunt,

5 Quotuinq; nos negotiis absentum, ut est æquum,
Sollicitæ noctes & dies, soror, sumus semper.

P. N O S T R U M O F F I C I U M nos facere æquum est;
neque

Id magis facimus, quam nos monet pietas.

Sed hic, mea soror, assis-dum: multa volo tecum

10 Loqui de re viri. PA. salvene, amabo?

P. Spero quidem, & volo: sed hoc, soror, crucior,

Patrem tuum meumque adeo, unice qui unus

Civibus ex omnibus probus perhibetur,

Eum nunc improbi viri officio uti;

Lamb. viri offa-
cio fungi.

Viris

2. **V** Idua.] Verbū *vidua*, quod in
Mss. & ed. omnibus est ejecit
Muretus: nullam ob causam. Si putavit,
non convenire: sciat *viduam* dici, & quæ
maritum adhuc habet, & quæ nunquam
habuit. *Seneca Agamem.* ¶. 157.

Decem per annos vidua respiciam virum?
Ibid. ¶. 195.

An te morantur virginē vidue domi?
Gruter.

4. **D**e nostris factis.] Lambinus ex-
pungit, *factū*, Gulielmus mutat in *facil.*
~~ἀρχαιός~~ pro facile. Neuter recte. Pro-
ba est veterum librorum scriptura, *De*
nostris factis noscimus, si bene interpre-
tis. *Nostrū* non constiūendum est cum
factis, sed subintelligendum *animū*. *Fa-*
ctū idem est, quod *reple*, *revera*, *experi-
endo*. *Penelopā* afflictum ob *absen-*
tiam mariti *Ulyssis* *animum*, nos ex no-
stris *animis* itidem eadem ob *caussa* jām
mōlestissimis facile metimur *Boxhorn*.

10. **S**alven' amabo.] Persuasit pleris-
que *Donatus* ad *Terentii Eunucham*. 5. 5.
dicendum esse, *Satin*, *salve* & *posteriorius*

vocabulum esse adverbium, quod signifi-
citet, *integre*, *commode*, *recte*. Addiderunt
suppressum in eo esse verbum *agis*. Ego
quidem memini apud *Appelujum* legi:
quam salve agis: sed id apud antiquorem
monstrari mihi unum velim: aut ad illud,
Quid agis, responderi usquam, *salve*.
Interim potius duco scribi: *Satin* *salva*?
ut intelligatur, *res* sunt. Hoc jubent in-
tegra, *salvares* est, & *salvis* *rebus* toties
frequentata. Sed & apud *Livium Lucre-*
tia interrogata, *Satin* *salva*, non tantum
respondeat, *Minime*: quod majusculis li-
teris ponit *Brissonius*, tanquam argu-
mentum in interrogatione etiam adver-
bium esset, quod ille vult: sed etiam:
quid enim salvi est mulieri amissa pudicitia? Ubi intelligas cum rogaretur, *sal-*
veneres sunt, respondisse: *minime* *salva-*
sunt: *quid enim rerum salivum est mulie-*
ri, &c. At in *Menachim*. 5. 2. *Salva sis*
salve advenio? *salven arceſijubes?* Sed
ineptum rogare senem, an ipse salvus ad-
veniat. Scribendum vero: *Salvene adver-*
nio? *salvan arceſijubes.* *Gronovius.*

19. *Divi-*

- 15 Viris qui tantas absentibus nostris
 Facit injurias immerito,
 Nosque ab his abducere volt.
 Hæ res vitæ me, soror, saturant:
 Hæ mihi dividiae & senio sunt.
- 20 P.A. Neu lacruma, soror; neu tuo id animo
 Fac, quod tibi tuus pater facere minatur.
 Spes est eum melius facturum.
 Novi ego illum: istæc joculo dicit:
 Neque ille sibi mereat Persarum
- 25 Montes, qui esse aurei perhibentur,
 Uti istuc faciat, quod tu metuis.
 Tamen si faciat, minume irasci
 Decet: neque id immerito eveniet.
 Nam viri nostri domo ut abierunt,
- 30 Hic tertius annus. Pi. ita ut memoras.
 P.A. Cum ipsi interea vivant, valeant;
 Ubi sint, quid agant, ecquid agant,
 Neque participant nos, neque redeunt.
 Pi. An id doles, soror, quia illi suum officium
- 35 Non colunt, cum tuum facis? P.A. itapol.
 Pi. Tace sis: cave sis audiam ego istuc;
 Cave, posthac ex te. P.A. nam quijam?
 Pi. Quia pol meo animo OMNES SAPIENTES
 SUUM OFFICIUM æquom est colere, & facere.
- 40 Quamobrem ego te hoc, soror, tametsi es major,
 Moneo,

19. *Dividie.*] V. N. Bacchid. 4.6. *Senio.*] Idest, rædio & odio. *Non.* V. N. act. 2. 1.

20. *Ne tuo id animo.*] Non perceperunt Plauti mentem interpretes. Pater ultra ægre & male facere, filiasque à matritis absentibus abducere, aliisque in matrimonium dare minabatur. Dixerat Pinacium; eas res vitæ se saturare, & senio sibi ac dividiae esse, animi sui dolores lachrymista testata. Monet ergo eam Panegyris; ne querelis aut lachrymis se affligeret; neve propter irritas forte & vanas patris minas, certam animo suo ægritu-

dinem adferret. Hæc vera est hujus loci sententia. *Boxhorn.*

29. *Domou abierunt.*] Haud dubie allufit ad antiquam legem, qua certum tempus absentiarum viri fuit definitum. Sanes simile quid de patre absente relatum in iure est, in leg. 10. D. de Ritu Nupt. *Boxh.*

30. *Hic tertius annus.*] Utrum ejusmodi absentia legitimam causam præstat divorii, disputat Hotoman. De Rit. Nupt. cap. 24.

40. *Tamen et si es major.*] Acad. tamen et si es major. Quam particulam & alibi Plauto docti viri testiruerunt. *Gronovius.*

Moneo, ut tuum memineris officium.

Et si illi improbi sint, atque aliter

Nos faciant, quam æquum est: tamen pol

Ne quid magis simus omnibus obnoxiae opibus,

45 Nostrum officium meminisse decet.

PA. Placet: taceo. PI. at memineris facito.

PA. Nolo ego, soror, me credi esse immemorem viri,

Neque ille eos honores, mihi quos habuit, perdidit:

Nam mihi pol grata acceptaque hujus est benignitas:

50 Et me quidem hæc conditio nunç non pœnitet:

Neque est cur nunc studeam has nuptias mutarier.

Verum postremo in patris potestate est situm:

FACIENDUM ID nobis quod parentes imperant,

PI. Scio, atque in cogitando in ætore augeor.

55 Nam propemodum jam ostendit suam sententiam.

PA. Igitur quæramus, nobis quid factio usus sit.

43. *Nos faciant.*] Lambinus legit; in nos faciant secus, contralibrorum omnium consensum. Alter aliquem facere quam æquum est, haud minus Latine dicitur quam, magni, plurimi, parvi aliquem facere. Boxhorn. Nihil hæc ad propositum. Sed genus est loquendi, quale Trucul. 1. 2. 79. Linguis dicta dulcia datis, corde amare facitis, Amantes, si qui non danunt. Gronovius.

44. *Obnoxia.*] Id est, affines sive compotes noxae. Sallust. Nobilitas obnoxia atque eo perculsa. Douza.

50. *Hac conditio.*] Conditio nuptiarum. Inde recepta formula; conditione tua non utor. Vide L. 1. de Divort. & Repud. Boxhorn.

52. *In patris potestate.*] Vide Hotoman. de ritu Nupt. c. 24. An coemptio ne filia è patris potestate sit emancipata.

54. *In cogitando manore augeor.*] Qui volunt ad ipsorum esse incogitando, falluntur. Concedimus. Sed quare? Si enim incogito, Latine diceretur, significaret idem quod non cogito. Id vero increpat

Horatius, qui lib. 2. ep. 1. Non fraudem socio puerove incogitat ullam Pupillo. At illi putant, quod dixerunt, confirmari vocabulis, incogitantia, incogitans, incogitatus. At id est argumentum fallax. Nam & invisi est non conspectus, nec tamen in video non video: & impastus jejunus: at Columella 6. 5. In ea loca perducendi sunt, quibus nullum impascitur pecus: & incoctum dare Plauto nostro, nec tamen sic incoquo. Sic etiam indictum est aliquando non dictum: at non indico taceo. Quid supereft? nempe scribendum, in cogitando: hanc levem esse & prope nullam mutationem: In dæxānōs pro eum, quod sit patrem & patriam potestatem. Certe levis est, & nullius ponderis hæc mutatio. At qui sapit, mutare ca veat. Nam & sic in Triummo 2. 1. Multas res simitu in meo corde vorsō, myfum in cogitando dolorem adipiscor. Gell. II. 16. cum diutius tacitus in cogitando fuisset. Dicit se scire, quæ dixerit soror, & crescere sibi mcerorem, dum cogitat. Gronov.

ACTUS PRIMI SCENA SECUNDA.

ANTIPHONALIS, PANEGRYRIS, PINACIUM.

QUI MANET UT MONEATUR semper ser-
vos homo officium suum,
Nec voluntate id facere meminit, servos is habitu haud pro-
bus est.

Vos meministis quotcalendis petere demensum cibum,
Quā minus meministis, quod opus sit factō, facere in ēdibus?
5 Jam quidem in suo quidque loco nisi erit mihi situm suppelle-
ctilis,

Cum ego revertar, vos monumentis commonefaciam bubulis.
Non homines habitare mecum mihi hīc videntur, sed sues.
Facite, sultis, nitidæ ut ædes meæ sint, cum redeam domum.
Jam ego domi adero: ad meam majorem filiam

inviso domum.

*Acid. filiam inviso.
domum si quis.*

10 Si quis me quæret, inde vocatote aliqui: aut jam egomet
hīc ero.

PL Quid agimus, soror; si affirmabit pater adyorsum nos?
PA. PATI

NOS OPORTEL quod ille faciat, cuius potestas plus potest.
AN. Si manere hīc sese malint potius, quam alio nubere,
Non faciant, quid mihi opū st̄ decurso ætatis spacio cum eis

Gercce

2. **V**oluntate, &c.] Voluntate meminit, pluseulum acciperent. Atque alia erant
hoc est, ut loquitur alias, à se, sua *Rustica* cibaria, alia *Urbana*. Et quia pe-
sponte, nullo alio monente. *Difſald.* tebatur dabaturque singulis Calendis,
3. *Quotcalendis.*] Dic̄tum, ut *quot-* Scriptores inferioris xvi demensum pro
annis, quotmensibus, quotdiebus: pro, singulū annis, mensibus, &c. Ulpianus,
Nihil interesse, inquit, utrum in annos singulos, vel *quotannis:* an in singulos menses,
vel *quotmensibus;* an in singulos dies, an *quotdiebus* legetur. Popma. *Demensum.*] stipendio, salario, honorario quolibet,
vitæ ratione etiam usurparunt. *Colv.*

6. *Vos monumentis.*] V. N. Moſt. 4. i. Urbane lora è corio bubulo vocat monu-
menta bubula. nam à monendo dicuntur monumenta.

11. *Offirmabit.*] *Glossæ; Obfirmatum,* firmum, decretum, obſtinatum. Boxhor-
nius.

14. *Decurso ætatis spacio,*] Eleganter. Spatiari propriæ est in stadio currere. nam
rō sed dīo. *Æoles* vocabant *ætādīo:* unde Latini, qui multum Æoles imi-
tantur? fecerunt *Spatium* suum. Inde in
Eleg. De obitu Mæcenat. *reſſacians*

Cc 5 *equus*

Servorum ventres modio castigat iniquo
Ipse quoque esuriens.
Presti fieri, imo solet, ut honestiores

15 Gerere bellum? cum nihil, quamobrem faciam, meruisse arbitrer?

Minume! nolo turbas. sed hoc mihi optimum fa- Doux. minime
volo turbas.

Et tu arbitror,

Principium ego quo pacto cum illis occipiam, id ratiocinor:
Utrum ego perplexim lacessem oratione ad hunc modum,
Quasi nunquam quicquam in eas simulem : quasi nihil indu-
diverim,

20 Eas in se meruisse culpam : an potius tentem leniter; Acid. ac
potius.
An minaciter : scio lites fore: ego meas novi optume.

Pi. Exorando, haud advorsando sumendam operam censeo.
Gratiam à patre si petimus, spero ab eo impetrassere :
Advorsari sine dedecore & scelere summo haud possumus.

25 Neque ego sum factura; neque tu ut facias, consilium dabo:
Verum ut exoremus. novi ego nostros: exorabili'st.
AN. Sic faciam: assimulabo quasi aliquam culpam in sese ad-
miserint.

Perplexabiliter earum hodie perpave faciam pectora :
Post id agam igitur deinde; ut animus meus erit, Acid. prius
id agam.
faciam palam.

30 Multa, scio, facienda verba. ibo intro. sed aperta est foris.
Pi. Certo enim mihi paternæ vocis sonitus aures accidit.
PA. Is est ecastor. ferre advorsum hominem occu- Doux. ho-
peimus osculum.

Pi. Salve, mi pater. AN. & vos ambæ. illico agite, abscedite.
Pi. Oculum. AN. sat est osculi mihi vostrí. Pi. qui, amabo,
pater?

35 AN. Quia ita meæ animæ falsura evenit. Pi. asside hic, pater.
AN. Non sedeo istic: vos sedete : ego sedero in subsellio.

Pi. Mane

equus dicitur qui finivit curriculum &
spacium suum. *Scalig.*

19. In eas simulem.] *Tmesis:* pro; *eas*
infimulem. Donatus ad illud Terent.
Phorm. act. 2. 3. Si herum *infimulabis*
avaritia, male audies. notat: *Infimula-*
tio est & falsi & veri criminis incusatio.
Lambin.

27. *Assimulabo* quasi aliquam culpam.

Nihil tamen horum fecit postea. *Taubm.*
29. Post id agam igitur: deinde, &c.]

Post id agam igitur, deinde, ut animus meus
erit, faciam palam. Id est, ultimo, & post-
ea omnia faciam palam, quid mihi animi
fit. *Salmas.*

35. *Falsura.*] *Translatio ad animum*
à palato, quod nimio sale offenditur.
Douza.

37. *Mane*

PI. Mane pulvinum. AN. bene procura mihi: satis sic fultum est mihi.

PI. Sine, pater. AN. quid opus est? PI. opus est. AN. more in tibi geram. atque hoc satis est.

PI. NUNQUAM enim NIMIS curare possunt suum parentem filiae.

o Quem æquius est nos potiorem habere, quam te? postidea, pater,

Viros nostros, quibus tu voluisti esse nos matres familias?

AN. Bonas ut æquom est facere, facitis: cum tamen absentes viros

Perinde habetis, quasi præsentes sint. PI. PUDICITIA est, pater,

Eos MAGNIFICARE, qui nos socias sumperunt sibi.

5 AN. Nunquis hic est alienus nostris dictis auceps auribus?

PA. Nullus, præter nosque teque. AN. vostrum animum adhuc volo.

Nam ego ad vos nunc imperitus rerum, & morum mulierum, Discipulus venio ad magistras. quibus matronas moribus, Quæ optumæ sunt, esse oportet? sed utraque ut dicat mihi.

o PA. Quid istuc est, quod hoc exquæsum mulierum mores venis?

AN. Pol ego uxorem quæro, postquam vostra mater mortua est.

PA. Facile invenies & pejorem & pejus moratam, pater,

Quam illa fuit: meliorem neque tu reperies, neque Sol videt.

AN. At ego ex te exquirio, atque ex istac tua sorore. PI. edepol, pater,

5 Scio, ut oportet esse, si sint ita, ut ego æquum censeo.

AN. Volo scire ergo, ut æquum censes. PI. ut per urbem cum ambulent,

Omnibus os obturent, ne quis merito maledicat sibi.

AN. Dic

37. *Mane pulvinum.*] Exspecta pulvi- V. N. Pseud. a. et 4. r. & Cistell. r. r.
um qui supponatur. Quia me colitus & magnificatus.

41. *Matrem.*] *Quid Matrona, quid ateram.* docet Agellius lib. 18. 6.

57. *Omnibus os.*] Talis sit omnium de iis existimatio, ut nemo eis maledicere merito possit vel audeat. Lamb.

44. *Magnificare.*] Pro magni facere. 59. *Vbi.*]

AN. Dic vicissim nunc jam tu. PI. quid vis tibi dicam, pater?

AN. UBI FACILLIME SPECTATUR mulier,
quæ ingenio est bono?

60 PA. Cui malefaciundi est potestas, quæ, ne faciat, id <sup>Acid. cum
malef.</sup>

AN. Haud male istuc. age tu altera; utra sit conditio pensior,
Virginemne an viduam habere? PI. quanta mea sapientia
est,

E M A L I S M U L T I S malum quod minu-
mum est, id minimum est malum.

QUI P O T E S T mulieres vitare, vitet: ut QUOTI-
DIE

65 PRIDIE CAVEAT, NE FACIAT QUOD
PIGEAT POSTRIDIE.

AN. Quæ tibi MULIER videtur multo sapientissima?

PA. Quæ tamen, cum res secundæ sunt, se poterit noscere:
Et illa quæ æquo animo patietur sibi esse pejus, quam fuit.

AN. Edepol vos lepide tentavi, vostrumque ingenium ingenii.

Sed

59. *Ubi.*] Qua in re exploratur? Lam-
binus.

61. *Pensior.*] V. N. Bacchid. act. 3.
2. 10.

63. *E malis multis, &c.*] Epichar-
mum, tradidit Aristoteles, interdum
sententias quasdam ita conformasse, ut
è contrariis constare viderentur: cum
tamen in eis bis idem diceretur. Risum
autem commovet illa stultitiae imitatio
τὸ τῷ πατέρᾳ ἀργοσθόντας: cum auditor,
qui aliquid aliud expectabat, sua se spe
delusum videt. Quo in genere Plautus
frequenter ludit: & interdum sine illa
simulata contentione contrariorum ri-
diculi causa ejusmodi enunciationes po-
nit: in quibus, ut Dialecticorum more
loquar, idem sit *τὸ νερητηρέπληθον τῷ*
ταχεῖσθαι: idque nonnunquam paulo
aliis, nonnunquam etiam plane
iisdem verbis. Sic in Curcul. (act. 4.4.)
Leno: *Quoi homini dñi sunt propitiū: expe-*
ctes, dum dicat, Ei omnia succedunt sub
manū; aut aliquid ejusmodi: at ille;
ei, inquit, non esse iratos puto. Quod tale

est, ac si quis diceret: *Vinum quod album*
est, nigrum non esse arbitror. Itaque ridicu-
le quidam illic acutus esse voluit, &
argumentari eum à contrariis dixit. Simile
ille illud quod est hoc loco:

E malis multis malum quod minimum est,
id minimum est malum:

Talia exant illa, quæ ridentur à Stoicis,
Si dies est, dies est. Est autem dies: Est igi-
tur dies. Cui enim dubium esse potest,
quin quod malum minimum est, id sit
minimum malum? Sed sunt quidam
μωρότεροι,, qui hæc perinde accipiunt,
ac si serio à Plauto dicerentur. Simile est
illud è principio Capt.

Hos, quos videtis stare hic capteivos duos,
Illi qui stant, hi stant ambo, non sedent.
Hoc enim dicit, eos captivos, qui illic
stant in conspectu omnium, eos igitur
stare, non sedere. Deinde quasi res dubia
sit, aut testibus egeat, itidem iussus causa.
Vos, vos, inquit, mihi testes es sis, me ve-
rum loqui. Muret.

69. *Ingenium ingenii.*] Vide notas
Pæn. 5. 4. 12.

70 Sed hoc est, quod ad vos venio, quodque esse ambas conventas
volo.

Mihi auctores ita sunt amici, ut vos hinc abducam domum.

PA. At enim nos, quarum res agitur, aliter auctores sumus.

Nam aut olim, nisi tibi placebant, non datas oportuit.

Aut nunc non æquom est abduci, pater, illisce absentibus.

75 AN. Vosne ego patiar cum mendicis nuptas, me vivo, viris?

PI. Placet ille meus mihi mendicus: suus rex reginæ placet.

Idem animus est in paupertate, qui olim in divitiis fuit.

AN. Vosne latrones & mendicos homines magnipenditis?

PA. Non me tu argento dedisti, opinor, nuptum, sed viro.

80 AN. Quid? illos exspectatis, qui abhinc jam abierunt trien-
nium?

Quin vos capitis conditionem ex pessima primariam?

PA. STULTITIA EST, pater, venatum ducere in-
vitatas canes.

HOSTIS EST UXOR, invita quæ ad virum nuptum
datur.

AN. Certumne est neutram vostrarum persequi imperium pa-
tris?

5 PI. Persequimur: nam quo dedisti nuptum, abire nolumus.

AN. Bene valete: ibo, atque amicis vostra consilia eloquar.

PA. Probiiores credo arbitrabunt, si probis narraveris.

AN. Curate igitur familiarem rem, ut potestis, optume.

PA. Nunc placet, cum recte monstras: nunc tibi auscultabimus.

8 Nunc, soror, abeamus intro. PI. immo intervismam prius
domum.

Si à viro tibi forte veniet nuncius, facito ut sciam.

PA. Neque ego te celabo, neque tu me celassis quod scies.

Eho, Crocotium, i, parasitum Gelasimum huc arcessito:

Tecum adduce. nam illum ecastor imittere ad portum volo,

85 Si quæ forte ex Asiâ navis heri aut hodie venerit.

Nam

88. *Latrones.*] Id est, Milites. V. N. Et nescio an unquam aliter. Cui respon-
l. i. i. 76. det, & tanquam adversatur, Non places.

81. *Conditionem.*] Vide notas Aulu- Trucul. Non places: in mutum confers
- 3. 5. 2. culpam. J. Gul.

89. *Nunc placet.*] Lego: nunc places.

Nam dies totos apud portum servos unus assidet:
Sed tamen volo intervisi. propera. ac actutum redi.

ACTUS PRIMI SCENA TERTIA.

GELASIMUS, CROCOTIUM.

FAmem fuisse suspicor matrem mihi:
Nam postquam natus sum, satur nunquam fui.
Quam ego matri meæ retuli invitissimum,
Eam mihi nunquam retulit mater gratiam.
Nam illa me in alvo menses gestavit decem,
At ego illam in alvo gesto plus annos deceni.
Atque illa puerum me gestavit parvolum,
Quo minus laboris illam cepisse existim:
At ego non pauxillulam in utero gesto famem,
Verum hercle multo maxumam & gravissimam.
Uteri dolores mihi oboriuntur cotidie;
Sed matrem parere nequeo: nescio quomodo.
Audivi saepe hoc volgo dicier,
Solere elephantum gravidam perpetuos decem
Effe annos. ejus ex semine haec certo est Fames.
Nam jam complures annos utero hæret meo.
Nunc si ridiculum hominem queret quispiam,

Vena

1. **F**Amem fuisse, &c.] Festivissime ridiculus est Gelasimus, & nomen suum egregie tuerit; novo inauditoque exemplo Famem sibi olim matrem, & nunc filiam eandem argutans: quam parere vicissim nequeat tamen: & eo, de ingratitudine ipsius, ventrisque sui inanitate pleni, diutina verminatione queritur. Taubm.

4. **Eam mihi nunquam.**] Haec conjectura est Acidalii. Mſſ. Quam ego matri meæ referto invitissimus, Neque retulit quam ego referto mee matri Fami. Unde τὸ fami tollendū non fuisse ostendit Soli-pater Charisius, qui annotavit Plautum in Sticho dixisse fami. Pareus igitur id trajicit in priorem versum, sublato τῷ referto. Deinde nescio quam bene, qui beneficium dat, à quo incipit benignitatis

commercium, is dicatur retulisse gratiam. Suspicor autem ita scriptum fuisse. Gratiam ego matri meæ referto invitissimum. Nemo retulit, quod ego, mea matri Fam. Sic versus contant, sic sensus. Ex Gra facile potuit fieri quam. Neque mirum τὸ referto, quod adscriptum erat, tanquam intelligendum in contextum inigrati Gronovius.

14. **Elephantum.**] Plin. 8. 10. De annū gestare in utero vulgas existimat: Astateles biennio: nec amplius, quam sem gignere: vivere ducentis annis, & quida trecenus. Inuenta eorum à sexagesimo i cipit.

17. **Nunc si ridiculum.**] Id est, parsitum, qui vel agendo, vel patiendo ridiculum se aliis praebet. Qui ad morte præconum in mancipia hastæ subiectæ joc

Venalis ego sum cum ornamenti omnibus.

Inani mentis explementum quærito.

20 Gelasimo nomen mihi indidit parvo pater:

Quia inde jam à pauxillo puero ridiculus fui.

Propter paupertatem adeo hoc nomen reperti;

Eo, quia PAUPERTAS fecit, ridiculus forem:

Nam ILLA OMNES ARTES PERDOCET,
ubi quem attigit.

25 Pet annonam caram dixit me natum pater:

Propterea, credo, nunc esurio acrius.

Sed generi nostro hæc redditæ est benignitas,

Nulli negare soleo, si quis esum me vocat.

Oratio una interiit hominum pessime,

30 Atque optuma, hercle, meo animo, & scitissima,

Qua ante utebantur, Veni illo ad cœnam! Sic face!

Promitte vero! Ne gravate! Est commodum!

Volo inquam fieri! Non amittam, quin eas!

Nunc repererunt ei verbo vicarium,

5 Nihili quidem, hercle, verbum ac vilissimum,

Vocem te ad cœnam, nisi egomet cœnem foris.

Ei, hercle, ego verbo lumbos defractos velim,

Ni vere perierit, si cœnassit domi.

Mff. domo.

Hæc

cos & dipteris jactantium, alludi hic
irant, nimis falluntur. Notum illud Ju-
nalis; Nihil durius in se habere pau-
pertatem, quam quod ridiculos homines
ciat. Ipse Gelasimus infra;

Gelasimo nomen mihi indidit parvo pa-
ter:

Quia inde jam à pauxillo puero ridiculus

i, &c.

oxhorn.

18. Cum ornamenti.] Cicer. pro Se-

o: Vivus, ut ajunt, & videns cum vi-

suo ac vestitu publicatus. Sic ita duo

nijungebant, cum personam cum rebus

anibus se vendere significabant. Ven-

bant & servos cum ornamenti, id est,

m vestitu, nonnunquam & si quid

notis sibi instruxerant. Quod Plaut.

Ilem Fabula,

Meo cibo & vestitu rem curo publicam;

dixit, ista duo copulans. *Viēum & cul-*
tum etiam s̄æpe conjungi reperias. Tur-
nebus.

28. *Qui esum me vocat.*] Sic Menæch.
act. 3. 1. *Qui esum neque vocantur, neque*
vocant. Vocare solemne Romæ, verbum
in invitationibus conviviorum fuisse,
docuit luculentissime J. Gul. Verisim.
lib. 1. 18. Pl. Quæst. in Amphit. cap. 8.
testimonii Ciceronis, Justinian. J. C.
& aliorum.

31. *Veni.*] *Mīmūcis orationis eorum,*
à quibus olim vocabantur. Lamb.

38. *Ni vere.*] *Velim huic verbo, Vo-*
cem te ad cœnam, nisi egomet cœnem foris,
lumbos defractos esse: nisi ille, qui id
usurpat, continuo pereat, si me eo delu-
sit, & domini nihilominus cœnet. Ita Pi-
storis interpretatur, sed malc. Perierit
ad verbum; Vocem te ad cœnam, &c. re-
feren-

- Hæc verba subigunt me, mores ut barbaros
 40 Discam, atque ut faciam præconis compendium;
 Itaque auctionem prædicem, ipse ut veneam.
 Mf. præco-
 nes comp.
- C.R. Hic ille est Parasitus quem arcessitum missa sum.
 Quæ loquitur, auscultabo, priusquam colloquar.
 GE. Sed curiosi sunt hic quam plures mali,
 45 Alienas res qui curant studio maxumo,
 Quibus ipsis nulla est res, quam procurent, sua:
 Ei quando quem auctionem facturum sciunt,
 Adeunt, perquirunt quid siet caussæ ilico:
 Alienum æs cogat, an pararit prandium,
 50 Uxorin' sit reddenda dos divertio?
 Eos omnes, tametsi hercle haud indignos judico,
 Qui ut multum miseri sint, laborent, nihil moror:
 Dicam auctionis caussam, ut animo gaudeant,
 (Nam CURIOSUS NEMO est, quin sit malevo-
 lus,)
- 55 Ipse egomet quamobrem auctionem prædicem:
 Damna evenerunt maxima misero mihi,
 Ita me mancupia miserum affecerunt male,
 Potationes plurimæ demortuæ:
 Quot adeo cœnæ, quas deflevi, mortuæ!
 60 Quot potiones mulsi! quot autem prandia!

Quæ

ferendum est, non ad illum, qui eo
 utitur. Lumbis deflectis eis, & pla-
 ne periisse differunt. Hoc ergo vult;
 Huic verbo, *Vocem te ad cœnam, &c.*
 lumbos esse deflectos velim; nisi id
 plane perierit, eo, qui id usurpavit,
 non foris, sed domi cœnante. Pleri-
 que enim obvii parasitis foris sese cœ-
 naturos mentiebantur, ne domi cum
 edacibus & famelicis parasitis cœnare
 cogerentur. Cum autem domi cœna-
 rent, qui foris se cœnaturos mentiti
 erant, non tantum lumbis deflectis e-
 rat, sed omnino perierat illud ver-
 bum, quo se cœnaturos erant testati. In eo consistit Plautinus hic jocus.
 Boxhorn.

41. *Itaque auctionem prædicem.*] Tan-
 quam Præco res venales proclamem.

Vide notas Epid. 2. 2:

49. *Alienum æs cogat.*] Utrum æte-
 lieno coactus auctionem faciat.

52. *Miseri.*] Nam curiosus ultro mi-
 seriam, suo labore, sibi attrahit. *Taub-
 mannus.*

54. *Nam curiosus.*] Sic Sueton. Cu-
 riosum ac speculatorum ratus. Et pro-
 prie curiosus est πολυτελές μαν. ita
 Plutarch. τῆς πολυτελέσμων γενοθύη.
 Casaub. Porro pro sententia hac Plau-
 tina inprimis facit Taciti locus fine
 Vitæ Agricolæ. ubi de Domitiano:
 Per omne valetudinem ejus (nempe A-
 gricolæ) crebrius, quam ex more prin-
 cipatus, per nuntios visentis & liberto-
 rum primi & medicorum intimi venire;
 sive curialibus, sive inquisito erat. Box-
 horn.

63. *Cœna*

Quæ inter continuum perdidi triennium.

Prae mœrore adeo miser atque ægritudine

Consensui: pæne sum fame emortuus.

Cr. Ridiculus æque nullus est, quando esurit.

*Rid., quam
dum esurit.*

65 Ge. Nunc auctionem facere decretum est mihi:

Foras necesse est quicquid habeo vendere.

Adeste fultis, præda erit præsentium.

Logos ridiculos vendo, agite, licemini.

Qui cœnâ poscit? ecqui poscit prandio?

70 Hercules te amabit prandio? cœnâ tibi?

Ehem annuistin? nemo meliores dabit,

Nullis meliores esse parasitos sinam.

Gut. parasiti.

Vel unctiones Græcas, sudatorias,

Vel alias malacas crapularias,

*Cler. malacas
ampullarias.*

Cavilla-

63. *Consensui.*] Hinc senium ponunt
avili: γανότητον ἐγενερχέσθαι, sine squalore & illuvie. Manilius:

Æternisque senes curi. Calaub.

67. *Præda erit præsentium.*] Quasi dicat: Non est, quod emptor quispiam bellissima hac occasione semel dilapsa, inquam porro speculam sibi faciat, ex hac Parasitica auctiōne vel tamenta plu-nea se propensiōrem discessurum. nihil enim quættus erit animo aut corpore abs-entibus aliudve jam agentibus. Oppido juam ridicule, immo vere Parasiticum in morem. Lambinus sententiam Parasiti-
on affecutus est. Douza.

68. *Licemini.*] Vide N. Menach. 5.

97.

69. *Qui cœna poscit.*] Quis vult meata cœna emere. L.

70. *Hercules.*] Lego: Hercules te ama. ibi prandio? cœna tibi? Ridicule Hercu-
lem invocat, ut in auctiōne sibi præsto-
it. & ita precatur, quasi non tam sibi ab-
lo, quam ipsi à semetipso velit benefi-
cium præstari: ideoque ait, non, me, sed
ama. Cur hoc? quia decimam ex au-
tione voverat Herculi. Acid. Non vi-
etur state possè lecti scriptorum Co-
icum, prandia, cœnas ibi. Lex enim
ietrica repugnat. Deinde verba illa, ne-
o meliores dabit, plane constat referen-

da esse ad ea quæ præcedunt: Logos ridi-
culos vendo, agite, licemini. Salmas. Her-
cules te amabit. prandio? cœna tibi?] Ita
distinguendum censeo. Alloquitur quasi
aliquam de corona circumstantium in
auctiōne. Si redimas meos logos, ama-
bit te Hercules. Quare? quia hujus tu-
telæ se ducebant parasiti: quod & ipse
singatur esca maximæ (Vide Euripidis
Alcestim) & quia polluctis Herculi nun-
quam deerant parasiti. Inde in Circul.
Invoco almanī meam nutricem Herculem.
Nec mirandum Herculem dici nutri-
cem: nam sic & agrum dicit nutricem
Trinum. 2, 4, 111. Similiter sequentia
cum dicit, ab alio ad alium oculos cir-
cumfert, & significat: tune prandio po-
scis tibi tanquam pretio, quos vendo. lo-
gos? tune cœna? Sic &, Ehem annuisti
quasi aliquis licere visus fuisset. Et huc
pertinet Suetonii in Calig. cap. 28. Apo-
nio Saturnino inter subsellia dormitante mo-
nitum à Cajo præconem, nè prætorium vi-
rum crebro capitis motu nutantem sibi præ-
teriret. Gronovius.

73. *Græcas.*] Quæ elegantiores etant,
propter unguentorum copiam. Lambin.
Sudatoria. Solebant enim & Græci &
Romani, priusquam accubitum irent,
in balneis sudare & inungi. Lambin.

74. *Malacas.*] Molles, delicatas eis:
D d gue

75 Cavillationes, assentatiunculas,

Ac perjuratiunculas parasiticcas.

Rubiginosam striglem, ampullam rubidam,

Parasitum inanem, quo recondas reliquias.

Hæc venisse jam opus est, quantum potest.

80 Ut decumam partem Herculi polluceam.

Cr. Ecastor auctionem haud magni pretii!

Adhæsit homini ad infimum ventrem fames.

Adibo hominem. Ge. quis hæc est, quæ advorsum it mihi?

Epignomi ancilla hæc quidem est Crocotium.

85 Cr. Gelasime, salve. Ge. non est id nomen mihi.

Cr. Certo mecastor id fuit nomen tibi.

Ge. Fuit disertim: verum id usu perdidi:

*Grat. verum in
usu perdidi.*

Nunc Miccotrogus nomine ex vero vocor.

Cr. Heu ecastor, risi te hodie multum. Ge. quando, aut
quo in loco?

90 Cr. Hic cum auctionem prædicabas. Ge. pessuma,

Ehon' audivisti? Cr. te quidem dignissimam.

Ge. Quo nunc is? Cr. ad te. Ge. quid venis? Cr. Pa-
negyris

Rogare jussit te opere maxumo,

*Mff. te ut opere. unde
Grat. temet opere max.*

Mecum sinitu ut ires ad se se domum.

95 Ge. Ego illo mehercle vero eo, quantum potest.

Jamne exta cocta sunt? quot agnis fecerat?

Cr. Illa

que adhibendas, qui Veneri familiariores, quam Baccho. V. N. Mil. 3, 1. versu 73. Bacch. act. 1. 38. *Crapularias.*] Unctiones, quæ adhibenda sunt iis, qui hæternam crapulam nondum exhalarunt.

77. *Strigilem.*] Strigilibus defribabantur veteres, posteaquam uncti fuerant, & divites quidem à Parasitis. *Scaliger.* Vide & N. Persa act. 1. sc. 3. versu 44. *Ampullam rubidam.*] Scorteæ ampulla vetustate rugosa & coloris ejusdem, Rubida dici solent. *Festus.* V. N. Persa act. 1. 3. 44.

78. *Parasitum inanem.*] Jocose de se, ut inanivase loquitur. *Lamb.*

80. *Uti decumam, &c.*] Decimam partem bonorum Herculi consecrabant

veteres, causam reddit Plutarch. Quæst. Rom. Pollucere autem sacrificale verbum est, & reddentium libamenta diis. Pollucibiliter canare, id est, Salialiter, opipare & splendide: & Polluctum hujusmodi cæna. Vide etiam N. Rud. 5. 3. § 63. & N. Mostell. act. 1. sc. 1. § 23.

87. *Disertim.*] Id est, plane.

88. *Miccotrogus.*] A μικρος, id est, μικρος, & τρεπειν, id est, rodere, quasi *Pauciroodus.* Convenit autem hoc verbum Parasitis; qui, ut mures, aliena rodunt. *Taubmannus.*

96. *Extacotta.*] V. N. Amph. 3. 3. 13. Mil. act. 3. 1. 118. Rud. act. 2. 3. *Quot agnis fecerat?*] Id est, sacrificarat. Virg. *Cum faciam vitula.*

101. Nec

ACTUS II. SCENA I.

419

CR. Illa quidem nullum sacrificavit. GE. quomodo?

Quid igitur me volt? CR. tritici modios decem

Rogare, opinor, te volt. GE. mene, ut abs te petam?

100 CR. Immo, hercle, ut abs te mutuum nobis dares.

GE. Negato esse quod dem, nec mu, nec mutuum, ^{Dixer. nec}

Neque aliud quicquam, nisi hoc quod habeo pallium. ^{michi, nec}

Linguam quoque etiam venditariam.

CR. Hau, nulla tibi lingua est, quæ quidem dicat,
Dabo?

105 GE. Veterem reliqui: eccam illam, quæ dicat, Cedo.

CR. Malum tibi Di dent! GE. hæc eadem dicit tibi.

CR. Quid nunc, iturus, an non? GE. abi satie domuin,

Jam illo venturum dicio, propera, atque abi.

Demitor quid illæc me ad se arcessi jussérerit,

110 Quæ nunquam jussit me ad se arcessi ante hunc diem,

Postquam vir abiit ejus miror quid siet,

Nisi ut periculum fiat, visam quid velit.

Sed eccum Dinacium ejus puerum. hoc vide.

Satin' ut facete, atque ex picturâ astitit?

115 Næ iste edepol vinum poculo pauxillulo

Sæpe exanclavit submerum scitissimum.

101. Nec ma, nec mutuum.] Mu minimum quid notare, inquit Varro 6. de Ling. Lat. respexitque interim ad mutui primam syllabam: quasi ne illa quidem ipsi, ne dum totum mutuum. Grut-

ius.
103: Venditariam.] Lingua venditaria, ea est; non quæ vendit, sed quæ vendere cupit. Nam venditò, non est frequenter vendo, sed vendere cupio. Cic. Arusp. Resp. Atque ei se se, cui totus venierat. Etiam volu inspectantibus venditaret, id est, se ei venderet vellet. Talia multa sunt;

quæ Frequentativa formæ censentur; cum sint Desiderativa. Sic prendo, non est prendo frequenter, sed prendere cupio. Capto; capere desidero: ita dormito: ostento, ostendere me in aliqua re volo. Munito, munire cupio, Cic. pro Rose. Am. Turneb.

114. Ex pictura.] Id est, graphicæ, eu-scheme: ut alibi loquitur. V. N. Epid. act. 3. 3. 29.

116. Submerum.] Aliquantum merum, non admodum aqua dilutum. Lamia.

ACTUS SECUNDI SCENA PRIMA.

DINACIUM, GELASIMUS.

M Ercurius, Jovis qui nuncius perhibetur, nunquam æque patri

Suo nuncium lepidum attulit, quam ego nunc meæ heræ nunciabo.

Itaque onustum pectus porto lætitia lubentiaque:

Neque lubet, nisi gloriose, quicquam proloqui. profecto

5 Amœnitates omnium venerum atque venustatum affero.

Ripisque superat mihi atque abundat pectus lætitia

*Acid. Ni-
misque.*

meum.

Propterea, Dinacium, pedes hortare: honesta dicta

*Acid. Pro-
peta, Din.*

factis:

Nunc tibi potestas adipiscendi est gloriam, laudem, decus,

Heræque egenti subveni: benefacta majorum tuorum ex-
auge.

10 Quæ misera exspectatione est Epignomi adventus viri.

Proinde, ut decet, amat virum suum cupide. nunc expedi Di-
nacium.

Age, ut placet. curre ut lubet, cave quenquam floccifeceris.
Cubitis depulsa de viâ, tranquillam conciunia viam.

Si rex obstat viam, regem ipsum prius pervortito.

15 GE. Quidnam dicam, Dinacium

Lascivibundum tam lubenter currere?

Harundinem fert, sportulamque, & hamulum piscarium.

DI. Sed tandem, opinor, æquius est heram mihi esse suppli-
cem,

Atque oratores mittere ad me, donaque ex auro, & quadrigas

20 Qui vehar: nam pedibus ire non queo. ergo jam revertar.
Ad me iri & supplicari egomet mihi censeo æquom.

An vero nugas censem; nihil esse quod ego nunc scio.

Tantum à portu apporto bonum, tam gaudium affero grande,

Vix ipsa domina hoc, nisi sciat, exoptare à Dis audeat.

25 Nunc ultro hoc deportem? haud placet: neque id vero offi-
cium arbitror.

Hic

3. **L**ubentia.] Vide notas Persa act, 5.
sc. 1. &c. 8.

7. Honestare dicta factū, valet
verba ad rem conferre. In honesta enim o-
ratio est, cui fidem re non facias. Palm.

13. Cubitus depulsa.] Perurgere, est per-
trumpere turbam, *ωστι ζεδαγ*: pro quo Ho-

ratius 2. Sat. 6. dixit: — *facienda inju-
ria tardis.* In Ep. Epicuri non absimile,
τερπυλισσεις ειναι δηθειροις. Plautus me-
lius; cubitu depulsa de via. Scalig.

16. Lascivibundum.] F. *laxabundum.*
Festus: *Lixabundus, iter libere & prolixe
faciens. Sciv erius.*

33. Tal-

Hic hoc videtur mihi magis meo convenire huic nuncio.

*Acid. s. ioc
videtur.*

Ad vorsum ut veniat, obsecret, se ut nuncio hoc impertiam.

S E C U N D A S F O R T U N A S decent superbiae.

Sed tandem cum recogito quid potuit scire haec scire me?

Non enim possum, quin revertar, quin loquar, quin edif- fertem,

Herainque ex mœrore eximam, benefacta majorum meum

Exaugeam, atque illam augeam ex insperato oppor-
tuno modo.

*I. Gal. ex in-
sperato à por-
tu bono.*

Contundam facta Talthybii, contemnamque omnis
nuncios:

*Palm. conte-
rainque.*

Simulque ad cursuram meditabor me ad ludos Olympiae.

5 Sed spaciū hoc occidit: breve est curriculo: quam
me pœnitet!

*Acid. spaciū
hoc (occidi!)
breve.*

Quid hoc? occlusam januam video, ibo & pultabo fores.

Aperite atque appropere, fores facite ut pateant, removete
moram.

Nimis haec res sine cura geritur. vide, quam dudum hic asto
& pulto!

Somnon' operam datis? experiar, fores an cubiti, an pedes plus
valeant.

○ Nimis vellem haec fores herum fugissent, eâ causa ut haberent
malum.

Defef-

33. *Talthybii.*] *Talthybius & Euryba-*
s, nuncii & præcones in exercitu Græ-
orum. Taubm. Contemnamque.] Proprie-
tum contemnam. Id verbum super-
am indicat ex alto despiciens a-
pos. Ter. Eun. Hic ego illum contempsi pra-
e. Itaque, Ulpiano auctore, à con-
mmodo contumelia: quæ aut sit, cum
contemptum alicujus factò ostendis:
at dicitur, cum verbis solis. Asin. Tu-
ntumeliam alteri facies, tibi non dicatur?

Gul.

34. *Meditabor.*] *Meditari pro exerce-*
dictum Vegetio frequentissime, item
Ciceroni, aliis, Virgil. Bacol. I. mu-
nus meditari avena, id est, exerces: vel
ntas, μελέτης: ut Serv. exponit, &

Latinum inde deducit. Etiam μελέτη quandoque *declamare* significat, apud Plutarch. in Cicerone. & lib. 2. Epigram. etiam *meditatio*, eadem notione est. Stewech.

35. *Sed spaciū.*] Id est, spaciū hoc nimis cito confici potest; nimisque breve est ad cursum Olympicum: vel spaciū jam à me confectum & decursum est. Lambinus. Spaciū sive curriculum istud citius à me decursum est, quam me cursus a porro longioris tardum aut satieras cepit. Douza.

40. *Nimis vellem.*] Precatur foribus, quod putat esse summum flagitium; ab hero fugere: ut postea receptæ pœnas darent, quas solent fugitiui. Lamb.

D d 3

45. Pisca-

Defessus sum pultando.

Hoc postremum est vobis.

GE. Ibo atque hunc compellabo.

Salvus sis. DI. & tu salve.

45 GE. Jam tu piscator factus?

DI. Quampridem non edisti?

GE. Unde is? quid fers? quid festinas?

DI. Tuâ QUOD NIHIL refert, ne

Cutes. GE. quid istic ineft?

50 DI. Quas tu vides colubras?

GE. Quid tam iracundus? DI. si in te
Pudor affit, non me appelles.

GE. Possum scire ex te verum?

DI. Potes. hodie non cœnabis.

45. *Piscator factus.*] Quia harundi-
nem & sportulam, & hamum serebat.
Lamb.

50. *Quas tu vides colubras?*] Insanum
dicit esse Parasitum puer, atque à Furiis

& intemperiis agitari: ideoque ex sa-
quærit, quas colubras videat: quod Furia
non rædis modo ardentibus, sed colu-
bris quoque ac serpentibus infectari eos,
quos agitabant, putabantur. *Muret.*

ACTUS SECUNDI SCENA SECUNDA.

PANEGYRIS, GELASIMUS, DINACIUM.

Quisnam, obsecro, has frangit fores? ubi est?

Tun' hæc facis? tun' mihi huc hostis venis?

GE. Salve, tuo arcessitu venio huc. PA. ean' gratia fores ef-
fringis?

GE. Tuos inclama, tui delinquunt: ego quid me velles vi-
sebam:

55 Nam equidem harum miserebat. DI. ergo auxilium ^{Rit.} <sub>Nam
me quidem.</sub> propere latum est.

PA. Quisnam hic loquitur tam prope nos? DI. Dinacium.
PA. ubi is est?

DI. Respice me, & relinque egenteim parasitum, Pan-
gyris.

PA. Dinacium! DI. istuc indidere nomen majores mihi.

PA. Quid agis? DI. quid agam, rogitas? PA. quid ni rogi-
tem? DI. quid mecum est tibi?

PA. Mein?

- 10 PA. Mein' fastidis, propudiose? eloquere propere, Dinacium.
 DI. Jube me omittere igitur hos qui retinent. PA. qui retin-
 ent? DI. rogas?
 Omnia membra lassitudo mihi tenet. PA. linguam quidem
 Sat scio tibi non tenere. DI. ita celeri curriculo fui
 Propere à portu, tui honoris causâ. PA. ecquid apportas boni?
 15 DI. Nimio impertior multo tanta plus, quam speras. PA. sal-
 va sum.
 DI. At ego perii, quoi medullam lassitudo perbibit.
 GE. Quid ego, quoi misero medullam ventris percepit fames.
 PA. Ecqueim convenienti? DI. multos. PA. at virum
 ecqem? DI. plurimos? *Vulg. quam plurimos.*
 Verum ex multis nequorem nullum, quam hic est. GE. quo-
 modo?
 20 Jamdudum ego istum patior dicere injuste mihi.
 Præter hac si me irritassis. DI. edepol, esuries male.
 GE. Animum induçam, ut istuc verum te elocutum esse ar-
 bitrer.
 DI. Munditas volo fieri. efferte huc scopas, simulque arun-
 dinem,
 Ut operam omnem aranearum perdam & texturam impro-
 bem,
 25 Dejiciamque earum omnis telas. GE. miseræ algebunt postea.
DI. Quid.

10. **M**en' rogas propudiose.] Sic re-
 centiores. Antiquæ editiones,
 Men' fastidū. Mss. Mibi infastidū. Legen-
 dum: Mein fastidus. Ut in Aulul. 2. 2.
 Abiit neque me certiorem fecit: fastidit
 mei. Scioppius. Mss. Acad. Men infas-
 fidis.

14. **A**portas.] V. N. Mostell. act. 2. 2.
 15. **N**imio impertior multo tanta.] E-
 dit. Brix. & traduces, tanto, quod præfe-
 ro, & junctim efferenda omnia, Nimio
 multo tanto plus. In qua forma sunt ali-
 quot gradus augmenti; Plus, tanto plus,
 multo tanto plus, nimio multo tanto plus.
 Non dissimile Bacchid. act. 4. 4. nimio
 minus multo parum. Frequentius tamen
 hæc junguntur, nimio tanto plus: ut in
 Bacchid. act. 1. 2. Frequentissime, multo

tanto, cum gradu comparativo. Apu-
 lejus Apol. pari quidem stultitia, sed mul-
 to tanto vanius & nequius excogitatum.
 Acidal.

17. **Q**uid ego.] V. N. Amphitr. act. 4.
 sc. 3. vs. 6.

24. **T**exturam improbem.] Sic Mss. pr-
 Cam. ut ædiles in mercibus & opificibus
 examinandis multa publice improbab-
 bant. Verbum enim his est improbem,
 (non nomen, ut acceperat nonnemo
 fingens improbus,) cui contrarium appro-
 bo. Pistoris & Gruterus. Facit hoc illud
 Rudent. 2. 3. quamvis fastidiosus adilis
 est: si qua improba sunt merces, jacet
 omnes. Gronov. Operam aranearum per-
 dam.] Tergam Nomius in Araneæ. Scri-
 verius.

Di. Quid illas itidem esse censes, quasi te cum veste unica?

Cape illas scopas. GE. capiam. Di. hoc egomet, tu hoc con-
verre. GE. fecero.

Di. Ecquis huc effert nasis ternam cum aqua? GE. sine suf-
fragio

Populi tamen ædilitatem hic quidem gerit. Di. age, tu ocius

30 Pinge humum, consperge ante ædis. GE. faciam. ^{Lipf. Tinge}
humum.

Di. factum oportuit.

Ego hinc araneas de foribus dejiciam, & de pariete.

GE. Edepol rem negotiosam! PA. quid sit, nihil etiam scio;

Nisi forte hospites venturi sunt. Di. lectos sternite,

GE. Principium placet de lectis. Di. alii ligna cædite,

35 Alii pisces depurgate, quos pescator attulit; ^{Lipf. quos pi-}
^{scatur rettulit.}

Per hanc & glandium dejicite. GE. hic, hercle, homo nimium
sapit.

PA. Non ecastor ut ego opinor, satis heræ morem geris.

Di. Immo res omnīs relictas habeo, præ quod tu velis.

PA. Tuin tu igitur, qua caussa missus es ad portum, mihi expedi,

40 Di. Dicam, postquam me misisti ad portum cum luci simul,
Commodum radiosus ecce Sol superabat ex mari,

Dum percontor portidores, ecquæ navis venerit

Ex Asia; negant venisse: conspicatus sum interim

Cercurum, quo ego me majorem non vidisse censeo:

45 In portum vento secundo, velo passo pervenit:

Alius

28. *Nasternam.*] *Nasterna*, genus
vasis aquarii, ansati & patentis, quale
est, quo equi post confecta spacia in
Circensibus perfundi ac recreari solent.
(Pœnulo, act. 5. 5.) Ita dicta, quod
tres *natos*, hoc est, ansas haberet. ita Va-
tinianis calicibus assignat *natos* Mart. &
Juven. *Siccabis calicem nastorum quattuor.*
Scaliger. *Sine suffragio.*] Usurpatur, ubi
quis in alieno negotio imperiosior. Ci-
cero: *Sed quaro quid hac re turpius: quam*
sine provocatione senator, sine mandatis le-
gatus? Taubm.

30. *Pinge humum.*] Scil. floribus.
Sic in Appendice Virgilii:
Ver pingit vario gemmantia prata colore.
Et Lucret. lib. 2.

— *Pinguntque rosarum Floribus*, &c.
Id est, variant ac distinguunt. Unde *Ver-*
pittorem mundi, quidam vocavit ele-
ganter.

41. *Commodum.*] *Alciatus, jam, Lam-*
binus, tantum quod, interpretantur.

44. *Cercurum.*] V. N. Mercat. i. i.
86.

45. *Velo passo.*] *Passo*, id est, *laxo &*
rugoſo. Nonius, Recte atque ex nautica
diſciplina Nonius, qui morem hunc ha-
bent, ut quotiescumque portibus insi-
nuanda sunt navigia, pedem faciant illico,
laxentque velorum finus: ne vento se-
cundo impetum navis adjuvante syti-
bus ac pulvinis illisa, vadq adhærent.
Douz.

53. Ebū-

Alius alium percontamur. Cuja est navis? quid vehit?
Interim Epignomum conspicio, tuum virum, & servom
Stichum.

PA. Hem, quid? Epignomum elocutus? GE. tuum virum,
& vitam meam.

DI. Venit, inquam. PA. tun' eum ipsum vidisti? DI. ita ego,
libens.

50 Argenti aurique advexit multum. PA. nimis factum bene.

GE. Herkle vero capiam scopas, atque hoc converram libens.

DI. Lanam purpuramque multam. GE. hem, qui ventrem
vestiam?

DI. Lectos eburatos, auratos. GE. accubabo regie.

DI. Tum Babylonica peristroma, consutaque tapetia

55 Advexit nimium bonæ rei. GE. hercle rem gestam bene!

DI. Post ut occœpi narrare, fidicinas, tibicinas,

Sambucinas advexit secum formâ eximiâ. GE. eugepæ!

Quando adbibero, alludiabo: tum sum ridiculissimus.

DI. Postea unguenta multigenerum multa. GE. non vendo
logos.

Jam

53. *Eburatos.*] Sic Apul. *Ebore nitentes lecti.* Ex eo enim siebant tam cubiculares, quam tricliniares. Vatro: *Cum in eburoto lecto ac purpurei operu toro, cubare vi-deas agrotum.* Colvius.

54. *Consutaque tapetia.*] Al. *solluta.* Lenge: *belluta.* Scriver. *Consutaque.*] *Consuta tapetia* dixit hoc loco Plaut. quæ Græcis ἔπηται, νευται, παμδεπονιται. παμδονοι Græcis, ei ποικιλται qui acu faciunt, ut de Phrygibus dicit Plinius. Tertullianus Phrygum in pingendis vestibus artificium, & Babyloniorum in pingendis peristromatis ita separat, ut Phrygibus insuendi artem, Babylonii intexendi tribuat. Sane Babylonii stragulis vestibus, quas pingebant, diversos colores intexebant: sed ars tamen hæc eorum pingendi acu tota peragebatur; quare non minus insuere, quam intexere dici possent. nota illa. Mar-tialis:

— *Babylonica picta superbe*
Texta Semiramia qua variantur acu.

Verum et si utrique acu uterentur, constat tamen diversum Phrygionum, & eorum qui Babylonica variabant, plumariorum artificium fuisse, & in diversis operibus artem eos exercuisse. Salmas. *Consutaque tapetia.*] Mirum est in suendis tapetiis istis potuisse occupari magnos etiam viros, Scaligerum & Salmasium. Ecce tibi, qui in vet. ed. reperit sella & tapetia, & inde constituit sella & tapetia. Liber optimus, peristromata sella & tapetia. Alter eodem modo, nisiquod sella: ut & Academicus. Quis hinc non videat faciendum: *peristromata, conchyliata tapetia?* Ut Pseudolo 1, 2, 14, *belluata, conchyliata tapetia.* Ubi item castissimæ membranæ alteræ, *confiliat appetia:* alteræ, *confilia tappetia.* Et item frustra est Gruterus cum *consuti* suis. Qui autem *confiliata* fecerunt, tenebantur errore plusculorum doctorum vi-rorum *confilium* nescio quid esse in tingenda purpura: à quo semper facile cavi. & poterant cavere illi, si Salmasium ad Tertulliani Pallium legissent. Grossu.

Dd s 57. Sam-

60 Jam non facio auctionem. mihi obtigit hæreditas.

Malevoli perquisitores auctionum perierint

Mf. Malivell.

Hercules decumam esse adauictam, tibi quam vovi, gratulor.

Di. Post autem advexit secum Parasitos. GE. hei, perii miser!

Di. Ridiculosissimos. GE. reverram, hercle, hoc, quod converri modo.

65 PA. Vidistin' virum sororis Pamphilippum? Di. non.

PA. adeſt?

Di. Immo ajebant eum venisse ſimul. ſed ego huc citus
Præcucurri, ut iuinciarem nuncium exoptabilem.

GE. Venales logi ſunt illi, quos negabam vendere;
Ilico & meo malo est quod malevolentes gau-
deant,

*Acid. illicet
meo malo.*

70 Hercules ſane, qui Deus ſis, diſceſſiſes non male.

PA. I, i intro, Dinacium: jube famulos rem divinam mihi apparent.

Bene vale. GE. vin' adminiſtrem? PA. ſat ſervorum habeo domi.

GE. Enim vero, Gelasime, opinor proveniſti futile,
Si neque ille adeſt, neque hic, qui venit, quicquam ſub-
venit.

75 Ibo intro ad libros & diſcam de dictis melioribus.

Nam niillos homines expello, ego occidi planiſſime.

57. *Sambucinas.*] Inter cœnandum, acroamata omnis generis adhibebantur. Nam aut symphonia personabat Triclinium, aut instrumenta varia organaque concinebant: aut Tragœdia aut Comœdia Mimique agebantur: incendebantur odores naribus gratiſſimi. Menach. aet. 2. 3. *Sternite leſtos: incendite odores.* Hinc apud Virgil. 1. Aeneid. in convivio Didonis;

— *Cithara crinitus Iopas*

Personat aurata.

Et Livius lib. 29. *Tunc psaltria sambuciſſia que, & convivialia ludionum oblettamenta, addita epulis. Pius.*

70. *Diſceſſiſes.*] Decima ſcilicet adauicta tibi ex hæreditate, quam fruſtra cupidiflame inhiaveram credulus, quam ſi ex ſententia utriusque noſtrum cerne- re contigiffet, næ tu pulcre ac basilice decima iſta, quam vovi, mactus ac polluctus diſceſſiſes. Lambinus Poëtæ mentem vidit. Douz.

72. *Adminiſtrem.*] V. N. Curc. 4. 1. 22.

73. *Proveniſti futile.*] Ut à facilis, facile, ita à futilis, futile adverbium eſt. Proveniſti futile nihil hic aliud ſignifi- cat, quam; Nihil effeciſti, fruſtra es. Boxhorn.

ACTUS TERTII SCENA PRIMA.

EPIGNOMUS, STICHUS.

Cum bene re gesta salvos convortor domum,
Neptuno grates habeo & tempestatibus:

Simul Mercurio, qui me in mercimoniis
Juvit, lucrisque quadruplicavit rem meam.

5 Olim quos abiens affeci ægrimonias,
Eos nunc latentes faciam adventu meo.

Nam jam Antiphonem conveni affinem meum,
Cumque eo reveni ex inimicitia in gratiam.

VIDE TE, QUÆSO, quid potest pecunia!

10 Quoniam te bene gesta redisse me videt,

Magnasque apportavisse divitiæ domum,
Sine advocatis ibidem in cercuro, in stega,

In amicitiam, atque in gratiam convortimus.

Et hic hodie apud me cœnat, & frater meus.

15 Nam heri ambo in uno portu fuimus. sed mea

Hodie soluta est navis aliquanto prius.

Age, abduc has intro, quas mecum abduxii, Stiche.

ST. Here, sive ego taceam, seu loquar scio, scirete,

Quam multas tecum miseras multaverim.

*schopp. si ege
taceam, seu.
Fell. arumnu-
las malt.*

Nunc

12. **S**tega.] Vide notas Bacch. act. 2.
sc. 3. vñf. 44.

19. Multaverim.] Id est, ἐξερθυ-
μένω. Veteres enim *multare*, id est,
numerare dicebant. quamquam proprie-
tate *πλησιειάζειν* in auctionibus, quod
polliceri dicunt Latini. Scalig. Non po-
test ferri, *miserias mulcare*, quamvis hoc
loco, *mulcaverint* præferant libri pro
multaverint. Nihil frequentius in libris
occurrit, quam *permutatio* harum literarum
invicem. Hinc sèpe scriptum
invenitur *multare* pro *mulcare*. *Multare*
est quod Græci dicunt *πλησιειάζειν*.
Salmas. Miseras multaverim.] Quæ fin-
gunt docti virti de *multare* pro *numerare*
& *πλησιειάζειν*, cupio magis credere,
quam possum. Ab ἀμέληγο mulgeo est.
Inde *mulceo*, quia *mulcendo*, fingendo,
deducendo, ex überibus lac elicitor. Hinc

multare & *mulcare* pro *multicare*: utrum-
que proprie ac primum est *mulcere* ni-
mis, ut doleat: dein distinxerunt, ut hoc
esset tractim tangere verberibus: illud
poenæ causa ita *mulcere*, ut emulgeas
partem sanguinis viscerum de patrefami-
lias: hoc est, bonorum: quæ ista quoque
appellatione contineri ostendimus 4:
Observat. 24. *Hinc multa*. Nec Sabinum
aut Oscum est hoc, ut Varro & Festus
tradunt: nisi illi priimi hæc omnia ex
Græco fonte hauserunt: neque à *multus*,
quod à μέλα μέλισται descendere puto:
sed *multa* & *multare* quidam maluerunt
lenioris pronunciationis ergo. Hic igitur,
nisi fixxit verbum vel duriter transtulit
joci causa (nam quodammodo plectun-
tur *arumnæ*, cum superantur & doman-
tur) malum *mutaverim*, id est, alias post
alias subierim ac toleraverim. Gronov.

28. Eo

- 20 Nunc hunc diem unum ex illis multis miseriis
 Volo me Eleutheriam capere advenientem domum.
 Ep. Et jus & æquom postulas: sumas, Stiche,
 In hunc diem: te nihil motor, abi quo lubet.
 Cadum tibi veteris vini propino. St. papæ!
- 25 Ducam hodie amicam. Ep. vel decem, dum de tuo,
 Ubi cœnas hodie, si hanc rationem instituis?
 St. Amicam ego habeo Stephanium hinc ex proximo,
 Tui fratri ancillam: eo condixi, in symbolam
 Ad cœnam, ad ejus conservum Sagarinum Syrum.
- 30 Eadem est amica ambobus, rivales sumus.
 Ep. Age, abduc eas intro: hunc tibi dedo diem.
 St. Meam culpam habeto, nisi probe excruciavero.
 Jam, hercle, ego per hortum amicam transibo
 meam,
- Mili hanc occupatum nocte: eadem symbolam
- 35 Dabo, & jubebo ad Sagarinum cœnam coqui.
 Aut egomet ibo atque obsonabo obsonium.
 Atque id ne vos miremini, hominos servulos
 Potare, amare, atque ad cœnam condicere.
 Licet hoc Athenis nobis. sed cum cogito,
 40 Potius quam in dividiam veniam, est etiam hic ostium.
 Aliud posticum nostrarum harunce ædium.

*Acid. per hortum
ad amicam trans-
ibo.*

(Posti-

28. *Eo condixi.]* Ad Stephanium amicam communem. *Condicere*, apud JC. est denunciare. Hinc *Condicere cœnam*, cum quis alteri denunciat, se cum eo cœnaturum. ut convivæ, non convivatoris sit. Cic. lib. 1. Epist. F. 9. absolute dicit; *tum mihi condixisset*, cœnavit apud me: Suetonius Claudio cap. 21. *velut ad subitam condiclamque canulam invitare se populum dixerat*. qualis nimurum amicis, qui seipso invitant, apponitur: quam idem non illepede *sportulam* vocabat. *Torrent. de symbola*. Vide notas Epid. 1. 2. 12.

32. *Meam culpam.*] Me accusato, nisi ego hunc diem totum in Genio curando consumfero. Quasi dies videatur vexari cum eum potando, obsonando,

scortando conterimus. *Lambinus.*

37. *Atque id ne vos miremini.]* Exclusat Plautus, quod homines servulos portantes, amantes atque ad cœnam condicentes inducat in Scenam: quod mirum nemini videri debere dicit, in palliata præfertim *Comoedia*, & quæ Athenis gesta fingatur; qua in urbe servis talia patrare potestas semper fuit. Quam rem Stichus tamen, Romæ se scilicet, haud Athenis esse, serio demum cogitans, potius, quam *in dividiam veniat*, id est, Romanis legibus, quæ ista vetabant, fraudem faciat, unde periculum capitulo creet suo; igitur sibi constitutum esse prædicat, nulquam in publicum prodire; sed partem ædium posticam uti potius. *Douza.*

44. *Utrō-*

(Posticam partem magis utuntur ædium)

Eâ ibo obsonatum , eâdem referam obsonium

Per hortum : utroque commeatus continet.

45 Ite hac secundum vos me : ego hunc lacero diem.

44. Utroque .] Ad alteras zdes ab alteris commeatus continuatus est. V. N. Mil. act. 2. 5. Taubm.

quor, & verbosus dici molestiam creo : arque ita stulte garriendo eum excrucio. Turneb. Secundum vos .] Secundum ire, sequi est. V. N. Mil. act. 4. 8.

45. Lacero diem .] Nimium diu lo-

A C T U S . T E R T I I . S C E N A . S E C U N D A .

G E L A S I M U S , E P I G N O M U S .

L Ibros inspexi , tam confido , quam potest ,
Me meum obtenturum regem ridiculis meis.
Nunc intervisi , jamne à portu advenerit ,
Ut eum advenientem meis dictis deliniam.

5 Ep. Hic quidem Gelasimus est parasitus , qui venit.
Ge. Auspicio hodie optumo exivi foras ;
Mustela murem abstulit præter pedes.
Cum strena obsecravat , spectatum hoc mihi est.

Nam

1. **L** Ibros inspexi .] Περὶ γέλοιῶν , De
ridiculis.

2. **R**egem .] Epignomum qui me alit .

V. N. Afin. extrema.

3. **N**unc intervisi .] Lege ; Nunc in-
terviso jamne à portu advenitur. Hoc enim
agit Gelasimus , ut intervisat , an à portu
advenitur Epignomus . Nondum inter-
vilit. Boxhorn.

7. **M**ustela .] Utrumque animal , &
mustela domestica , & felis inter ea fuit ,
quaer occursum suo facerent auspicium :
quod Græci vocabant ἔθετον σύμβολον ,
Exemplum de mustela hic est : de fele
apud Terent. Atque hæc μαντίς do-
ctrina proptie σκοπονομῆ dicebatur.
Casaub.

8. **C**um strena .] Pall. ambo , sicut &
edd. vett. habent , obsecravit . Quod hic
ocum suum tueti non potest , neque po-
tremis editoribus placere debebat . Ob-
secrare est malum omen offerre . Hic
autem de bono agitur . Alii aliter atque
aliter mutant . Non dubito quin pro ob-

secravit , quæ librariorum festinantium
scriptura est , Plautus scripsit ; obsecra-
vit , id est , comedit . Eo verbo & usus est
noster in fragmento , quod exstat apud
Varronem libro 6. de L. L. De lumbo
obsecnabis . Hoc ergo vult . Mustela cum
murem strenue , aut avide comedit , de-
voravit . His oculis meis id vidi . Obsec-
nare , ut abstudere , obcedere , & ejusmodi
alia apud Plautum . Boxb. Probo unice
conjecturam Clariss. Boxhornii , eum
strenue obsecnabit , id est , comedit . Nam
ccenare proprie est θειά . Vult autem
comestum fuisse à mustela murem , non
obsonatum ; quod aliud est . Salm. Cum
strena obsecravit .] Id est , cum cibo scæ-
vam vel omen mihi fecit . Strenæ dice-
bantur , quæ mittebantur Calendis Ja-
nuariis . Ea autem maximam partem é-
rant cibaria . Vide Libanum in Εὐρεξιδών
Καλευδών . Inde & infra 5. 2. Domum
redeundi principium placet . Bona scævæ strenæ
naque obviam occesit mihi . Ea erat Sti-
chus cum cado vini . Gronov.

9. Vi-

- Nam ut illa vitam repperit hodie sibi,
 10 Item me spero facturum. augurium hæc facit.
 Epignomus hic quidem est, qui astat: ibo atque alloquar.
 Epignome, ut ego te nunc conspicio libens!
 Ut præ lœtitiâ lacrumæ præsiliunt mihi!
 Valuistin' usque? Ep. sustentatum' st sedulo.
 15 GE. Bene atque amice dicis. Di dent quæ velis.
 Propino tibi salutem plenis faucibus.
 Cœnabis apud me, quoniam salvos advenis.
 Ep. Vocata est opera nunc quidem: tam gratia est.
 GE. Promitte. Ep. certum est. GE. sic fac, inquam.
 Ep. certa res' st.
 20 GE. Lubente me, hercle, facies. Ep. idem ego istuc scio.
 Quando uetus veniet, fiet. GE. nunc ergo uetus est.
 Ep. Non edepol possum. GE. quid gravare? censeo ^{Douz. censeas}
 Eas: nescio quid vero habeo in mundo. Ep. i modo,
 Alium convivam querito tibi in hunc diem.
 25 GE. Quin tu promittis? Ep. non graver, si possim.
 GE. Unum quidem hercle certum promitto tibi:
 Libens accipiam, certo si promiseris.
 Ep. Valeas. GE. Certumne est? Ep. certum, cœnabo
 domi.
 GE. Quandoquidem operam tuam non vis promittere:

VII

9. *Vitam.*] Id est, victum. V. N. Trin. *Promitte.* ut tam pro tamen sit positi
 act. 2. 4. tum. ita Menæch. *Bene vocas.* tam gratia est. ut recte ibi Gulielm. Certe Schoppit
 10. *Augurium hæc facit.*] Auspicio illi mustela fecerat: Epignomus auspicii fides & eventus erat, à quo victus reperiendus. Nam dum augurium suum commentatur secum, interim conspicit Epignomum, quem noscitans adit statim & compellat. *Acidal.*
 14. *Sustentatum.*] *Sustentare se,* est portare se, & bene valere, *χρήσπωθει.* Ita Satyricus de eo, cui constabat valetudo, *Et pedibus me porto meis,* id est, bene valeo. Ita *vettare se,* ut *sustentare se,* est de optima corporis constitutione dictum Latinis. *Scalig.*
 18. *Nunc quidem.*] Schoppius legit, *Vocata est opera nunc quidem tam: gratia est.*
- GE. *Promitte.* ut tam pro tamen sit positi
 tum. ita Menæch. *Bene vocas.* tam gratia est. ut recte ibi Gulielm. Certe Schoppit
 adstipulantur duo Mss. in quis, tam gratiam est. Taubm. *Tam gratia est.* Verum hoc: neque ideo *Tam hic censem* possum pro *Tamen:* sed esse cur tur loquendi genus, & intelligi, *quam* excepisse. *Sensus similis apud Ovidium*
 11. *Metam.* 390. *Plena est promissi gratia vestri.* Neque enim accipio cum Bersmanno: perfecta atque cumulata satis mihi est beneficii vestri gratia, promissum à vobis hospitium: sed, juxta magnam gratiam iniis apud me promittendo auxilium adversus vastarum lupum, ac si tulisseris: nequa latto indigeo & ejus gratiam vobis facio *Grotov.*

32. M.

30 Vin' ad te ad cœnam veniam? Ep. si possim, velim:

Verum hic apud me cœnabit alieni novem.

Ge. Haud postulo equidem me in lecto accumbere:

Sçis tu me else imi subsellii virum.

Ep. At ii oratores sunt populi summi viri,

35 Ambracia veniunt hoc legati publice.

*Charif.
publicatus.*

Ge. Ergo oratores populi summinates viri,

Summi accumbent, ego infimatis infimus.

Ep. Haud æquom est te inter oratores accipi.

Ge. Equidem hercle orator sum, sed procedit patrum.

40 Ep. Cras de reliquiis nos volo. multum vale.

Ge. Perii hercle vero plane, nihil obnoxie.

Uno

32. *Me in lecto.*] Accumbebant reclinata supra parte corporis in cubitum finistrum, infera in longum porrecta jacente: capite leviter erecto, dorso à pulvillis modice suffulto. Sed quomodo, inquis, omnes æqua parte ad mensam pertingebant? Hoc modo. Primus decumbebat ad caput lecti: pedes porrigebantur pone dorium secundi. Secundus vero occiput obvertebat ad umblicum primi, pulvillo interjecto; pedes jacebant ad tergum tertii: & sic deinceps tertius; sic quartus. De loco digniori. Is, qui primus & ad caput lecti decumbebat, *Summus* dicebatur: qui ad pedes, *Imus*: qui inter istos, *Medius*. Hinc illa Plauti, *Da puer ab summo, &c.* Et si tres convivæ in uno lecto; medius, dignissimus *Summus*. *Lips.* Servi non in lecto, sed in subsellio juxta lectum sedentes vesci solebant. *Gruterus.* Vide notas infra act. 5. 4. 21.

33. *Imi subsellii.*] Asconius in *Vettem*: *Subsellia sunt Tribunorum, Triumvirorum, Quæstorum & hujusmodi minora exercentium;* qui non in sellis curulibus, nec tribunalibus, sed in subsellis confidebant. Varro 1.4. *Ut subsiperet, quod non plane sapit; quod non plane erat sella, subsellum dicitum.* Hinc ergo *imi subsellii* virum dixit Plautus. V. N. Capt. act. 3. scen. 1. v. 11.

35. *Ambracia.*] Urbs est Epiri, seu Thesprocix potius. *Taubmannus.*

41. *Perii hercle vero plane, nihil obnoxie.*] Nec distinctio nec lectio sollicitanda in hoc versu, quem sic producit ut hic scriptus est, Agellius lib. 7. cap. 17. ubi dicit Plautum hæc duo inter se tanquam contraria opponere, *plane & obnoxie.* Obnoxius qui ab alio pendet & quasi ei subjectus. Qui sui arbitrii & tutelæ est, res plane agit ut vult, & solide. Qui alteri obnoxius est, obnoxie, & minus integre, dum eum à quo pendet respectat. Sic *obnoxie perire* dicitur, qui non plane nec funditus perit, sed aliquam spem salutis habet; ut illi qui non condemnati sunt à judice sui periculi, ut Latini dicunt, sed ab illo ad quem appellatio datur. Judices supremi condementant reum plane non obnoxie. At illi unde appellatio est, obnoxie, non plane possunt condemnare. *Salm. Nihil obnoxie.*] Docte è πάντα, ut semper: sed & satis eruditæ Acidalius exposuit, quid sit *obnoxie perire*, nempe clementer, atque ita, ut ei, per quem sic peris, obnoxius sis, atque aliquam gratiam debebas. Ut in Epid. 5. 2. arête colliga: *nihil vero obnoxiosē*, quasi mihi parcas. Quanquam hoc sit potius timide, trepidanter, cum respectu aliquo & metu, ut agunt homines prætrepidi atque obnoxii. Et sic *nihil obnoxie* esset, nihil dubie. Videtur tamen illud *obnoxie* cum τῷ perire jungi non debere: nec id serium dicendi genus magis esse quam petare pro illo, & *pila factores* &

288-

- Uno Gelasimo minus est, quam dudum fuit.
 Certum est mustelæ posthac nunquam credere:
 Nam incertiorum nullam novi bestiam,
45 Quæ ne & ipsa decies in die mutat locum.
 Eam auspicavi ego in re capitali mea.
 Certum est amicos convocate, ut consulam
 Qua lege nunc me esurire oporteat.

medicinam facere, qui recreat cibo & similia. Obnoxius est ob noxam, vel quam quis nocuit, vel quam ob quancunque causam expectat, humilius, demissus, aliis subiectus. Hinc hic lequitur, quasi & obnoxia loca dicerentur, quasi humilia, servientia: & eam vocem hic applicando nihil aliud respicit quam rō plane. Flanum enim est & aquale, non confragosum, non declive, cum de loco dicitur.

Itaque si referas ad rō perii est omnino nisi ad sequens, quasi esset in plane loco. Asinaria 3. 3. quum dixisset: colloca cruminam in collo plane: paullo post subiicit servus: Nam istuc proclive est, quod jubes me plane collocare. Gro-novius.

46. *Auspicavi.] Eam, ut auspicium mihi faceret, sumsi in te mea, quæ ad caput & salutem pertinet. Lambinus.*

ACTUS QUARTI SCENA PRIMA.

ANTIPHO, PAMPHILIPPUS, EPIGNOMUS.

ITa me Dī beneament, measque mihi bene servassint filias;
Ut mihi volupe' st, Pamphilippe, quia vos in patriam do-mum

Redisse video, bene gesta re, ambos, te & fratrem tuum.

P.A. Satis abste accipiam, nisi videam mihi te ami-cum esse, Antipho.

5-Nunc quia te amicum mihi experior esse, creditur tibi.

AN. Vocem ego te ad me ad cœnam, frater tuus nisi dixisset mihi,

Te apud se cœnaturum esse hodie, cum me ad se ad cœnam vocat.

Et magis par fuerat me dare vobis cœnam advenientibus,

Quam me ad illum promittere, nisi nolle ei advorsarier.

10 Nunc me gratiam abs te inire verbis nihil desidero:

Cras apud me eritis, & tu & ille, cum vostris uxoribus.

P.A. Et

4. *Satis abs te.]* Vide notas Mostel-lariæ 1. 3. 67.

5. *Creditur.]* Scilicet à me. quasi dicat: Creditor fio tibi sine prædibus:

neque satisfactionem ullam desidero, quam rem ipsam, qua te & amicum mihi, & benevolentem esse, satis comper-tum habeo, Douz.

16. Ut

PA. Et apud me perendie. nam ille heri me iam vo-
caverat

Miff. eat
apud me.

In hunc diem. sed sat in' ego tecum pacificatus sum , Antiphon?

AN. Quando ita rem gesisti, uti vos vellem, amicos atque
addecer,

15 Pax commerciuinque est vobis mecum. nam hoc tu facito
cogites,

Ut CUIQUE HOMINI RES parata est, firimi ami-
ci sunt: si res lassa labat,

Itidem amici collabascunt. RES AMICOS INVENIT.

EP. Jam redeo. nimia est voluptas, si diu absfueris à domo,
Domum si redieris, si tibi nulla est ægritudo animo obviam.

20 Nam ita me absente familiarem rem uxor curavit meam,
Omnium me exilem atque inanem fecit ægritudi- Lamb. omnium
num. me exilem.

Sed eccum fratrem Pamphilippum, incedit cum socero suo.

PA. Quid agitur, Epignome? EP. quid tu? quaindudum in
portum venis

Huc? PA. longissime. EP. postilla jam iste est tranquillus
tibi?

25 AN. Magis quam mare, quo ambo estis vecti. EP. facis ut
alias res soles.

Hodiene exoneramus navem, frater? PA. clementer volo,
Nosmet potius oneremus vicissatim voluntatibus.

Quam mox cocta est cœna? impransus ego sum. EP. abi in-
tro ad me, & lava.

PA. Deos salutatum atque uxorem modo intro devortor do-
mum,

EP. Apud

16. Ut cūique homini res.] Imo adu-
latores aduersa fortuna fugat, non ami-
cos, quibus nullum pretium in amicitia
placet, præter ipsam. Paupertas sola ami-
cos retinet & ostendit in vero suo vul-
tu. Taubmannus.

18. Iam redeo.] Errat hic Lamb. Verba
domo egredientis sunt, sed ad familiares
pronunciata, quibus se mox redditurum
affirmat. Nam forte fortuna incidit in
Pamphilip, non destinato. Atid.

24. Longissime.] Dudum veni.
26. Clementer.] Non nimis propere.

27. Oneremus.] Festiviter & concinne.
Etenim ad exonerationem, quæ præces-
serat, allusum. Quam metaphoræ for-
mam etiam Mil. act. 3. 1. amplexus est:
Onera te hilaritudine. Douz. Vicissatim.]
Id est, per vices. Non.

29. Deos salutatum.] Salutare deos,
pro Deos adorare. Vide Turneb. lib. 25.
cap. 1.

30 Ep. Apud nos eccilla festinat cum sorore uxor tua.

Pa. Optimum est. jam istoc moræ minus erit. Ep. jam ego apud te ero.

An. Priusquam abis, præsente te huic apogum agere unum volo.

Ep. Maxime. An. fuit olim, quasi ego sum, senex : ei filiae Duæ erant, quasi nunc meæ sunt : eæ erant duobus nuptæ fratribus,

35 Quasi nunc meæ sunt vobis. Pa. miror, quo evasuru' st apogus.

An. Erat minori illi adolescenti fidicina & tibicina ; Peregre advexerat quasi nunc tu : sed ille erat cœlebs senex, Quasi ego nunc sum. Pa. perge porro. præsens hic quidem est apogus.

An. Deinde senex ille illi dixit, quojus erat tibicina,

40 Quasi ego nunc tibi dico. Pa. ausculo, atque animum ad vorto sedulo.

An. Ego tibi meam filiam, bene quicum cubitares, dedi.

Nunc mihi reddi ego æquom esse abs te, qui cum cubitem, censeo.

Pa. Quis istuc dicit ? an ille quasi tu ? An. quasi ego nunc dico tibi.

Immo duas dabo, inquit ille adolescens, una si parum est :

45 Et si duarum pœnitabit, inquit, addentur duæ.

Pa. Quis istuc, quælo ? an ille, quasi ego ? An. is ipse, quasi tu; tum senex

Ille, quasi ego, si vis, inquit, quattuor sane dato :

Dum equidem, hercle, quod edant addas: meum ne contruncent cibum.

Pa. Videlicet parcum illum fuisse senem, qui dixerit:

Quo-

33. *Quasi ego sum.*] V. N. Epid. 3.3. 7.

38. *Præsens hic.*] Scilicet, quia nos in re præsenti sumus, in quorum personas Apologus iste examissim convenit. Taubmannus.

45. *Is ipse, quasi tu.*] Is ipse adolescens, quasi tu senex, dixit illa superiora. Lamb.

49. *Videlicet.*] Bryardus legit: *qui hoc*

dixerit; hoc sensu: Inique & sordide nimis facere senem, qui suapte sponte munificum ulterius porro sumptibus onerare pergit. est enim proprie Polliceri apud JCTos, quem ultro offerimus, & Pollicitatio solius offerentis promissio. Unde recte est in Casina act. 3. 2. Operam

50 Quoniam ille illi pollicetur , qui eum cibum poposcerit.

AN. Videlicet fuisse illum nequam adolescentem, qui illico,
Ubi ille poscit, denegavit se dare granum tritici.

Hercle , quia æquom postulabat ille senex , quandoquidem
Filiæ illæ dederat dotem , accipere pro tibicina.

55 PA. Hercle , ille quidem certo adolescens docte vorsatus
fuit,

Qui seni illi concubinam dare dotataam noluit.

AN. Senex quidem voluit , si posset indipisci de cibo :

Quia nequit, qua lege licuit, velle dixit fieri.

Fiat, ille inquit adolescens. facis benigne, inquit senex.

60 Habeon' rem factam ? inquit. faciam ita , inquit, ut fieri
voles.

Sed ego ibo intro , & gratulabor vostrum adventum filiis.

Postea ibo lavatum in pilum : ibi fovebo senectu-
tem meam.

*Palm. ibo la-
vatum à pila.*

Post ubi lavero , otiosus vos opperiar accubans.

PA. Graphicum mortalem Antiphonem: ut Apologum fe-
cit, quam fabre !

65 Ut jam nunc scelestus esse ducit pro adolescentulo !

*Doux. se sedu-
cit pro adol.*

Dabitur homini amica , noctu quæ in lecto accendet
senem :

*Pif. occente
senem.*

Namque , edepol , aliud quidem illi quid amica opus sit ,
nescio.

Sed quid agit parasitus noster Gelasimus ? etiam valet ?

EP. Vidi

axoris policeor foras, quasi catella. Placet autem, ut cum interrogatione potius rescribatur: Qui eum cibum poposcerit? rō Qui, adverb. ut fiat scilicet. Doux.

51. *Videlicet fuisse illum.] Mf. uterque: Videlicet non fuisse. Forte: Videlicet imo fuisse. Corrigit enim, quod dixerat Pamphilippus: & hanc particulam non semper inchoare orationem supra notavimus. Gronov.*

57. *Indipisci cibo.] Cum puellis etiam alimoniam obtinere.*

62. *Pilum.] Malim legi; Pyelum, id est, balneum seu labrum. I. Pollux l. 10.*

16. *Πύλη, vas amplum, in quo veteres*

lavabant. Lambin. Probo conjecturam Lambini legentis, ibo lavatum in pyelum, hoc est, πυλή. Nihil verius. Salmas.

64. *Fabre.] Id est, artificiose. L.*

66. *Accendet senem.] Illo, accendere putat Pamphilippus Antiphoni, tanquam seni decrepito, amicam juvenculam nulli usui esse, nisi ut eum complexu suo foveat & calefaciat: quod Davidi regi factum ex sacra historia didicimus. Accendere igitur non erit hic libidinem alicui concitare, sed vero corpus senile & egelidum fovere ac concalerefacere. Schop.*

EP. Vidi edepol hominem haud perdudum. PA. quid agit?
EP. quod famelitus.

70 PA. Quin vocasti hominem ad cœnam? EP. ne quid adveniens perderem.

Atque eccum tibi lupum in sermone; præsens esuriens adest.

PA. Ludificemur hominem. EP. capti consilii memorem mones.

70. *Ne quid adveniens perderem.*] O-
ratio abrupta, Gelasimo præter exspectationem conspecto. Plena esset; Non invitavi ad cœnam Gelasimum, ne quid statim adveniens perderem, meis sumptibus coena parasito apparata. Boxhorn.
Ne quid adveniens.] Male hic interrogationem facit Acidalius: sed nec abrupta est oratio, quasi Gelasimo præter exspectationem conspecto. Responsio est integra, & minime obscura, ad interrogacionem: Cur non vocasti? Ne quid ipso in reditu perderem. Non poterat enim

ignorare, qui rogabat, & malum hoc omen in principio esse: & quod in paratum impenditur, perdi. Itaque nihil plenius requirit oratio. Gronov.

71. *Lupum in sermone.*] Sermo pro familiari colloquio. eadem est vi verbi *Fabula:* unde *fabulari:* quod & elegans & veteribus est pervulgatum, hodie vix notum in eo significatu hinc Terent. Adelph. act. 4. 1. *Lupu in fabula:* quod Plautus, in sermone Donatus & alii minus recte accipiunt. Gifan.

ACTUS QUARTI SCENA SECUNDA.

GELASIMUS, PAMPHILIPPUS, EPIGNOMUS.

SED ita quod occœpi narrare vobis; cum hic non affui,
Cum amicis deliberavi jam, & cum cognatis meis:
Ita mihi auctores fuere, ut egomet me hodie jugularem
fame.

Sed videone ego Pamphilippum cum fratre Epignomo? atque
is est.

5 Aggrediar hominem. sperate Pamphilippe, ô spes mea,
O mea vita, ô mea voluptas, salve. salvom gaudeo,
Peregre te in patriam redisse salvom. PA. salve, Gelasime.

GE. Va-

1. **S**ED ita quod occœpi.] Nihil causa-
est, curiis ad stipulemur, qui huic
scenæ principium deesse volunt. Haud
dubie respexit Gelasimus ad illa ultima
scenæ ultimæ act. 3.

*Certum est amicos convocare, ut confu-
lam,*
Qua lege me nunc esurire oporteat.

Hoc ergo vult hoc loco; Quod jam ante narrare vobis occœpi, convocavi amicos, ut consulerem, qua lege me nunc esurire oporteret. Interea autem dum abfui à vobis, cum amicis convocatis deliberavi & decrevi, ut egomet me hodie fame jugularem. Nihil planius. Boxhorn.

g. Sus-

GE. Valuistin' bene ? PA. sustentavi sedulo. GE. edepol,
gaudeo.

Edepol næ egomet mihi modiūm nunc mille esse argenti
velim.

10 EP. Quid eo tibi opus est ? GE. hunc ad cœnam hercle ut vo-
cem, te non vocem.

EP. Advorsum te fabulare illud quidem. GE. ambos ut vo-
cem.

EP. Edepol te vocem libenter, si superfiat locus.

GE. Quin tu. stans obstrusero aliquid strenue. EP. immo
unum hoc potest.

GE. Quid ? EP. ubi convivæ abierint, tum venias. GE. væ
ætati tuæ !

15 EP. Una lautum, non ad cœnam dico. GE. Dì te perduint !
Quid ais, Pamphilippe ? PA. ad cœnam, hercle, alio promisi
foras.

GE. Quid, foras ? PA. foras hercle vero. GE. quî, malum, ti-
bi lassò libet

Foris cœnare ? PA. utrum tu censes ? GE. jube domi cœnam
coqui,

Atque ad illum renunciari. PA. solus cœnabo domi ?

20 EP. Non enim solus. me vocato. PA. at ille ne succenseat,
Meâ qui causâ sumptum fecit. GE. facile excusari potest;
Mihi modo ausculta : jube domi cœnam coqui. EP. non me
quidem

Faciet auctore, hodie ut illum decipiatur. GE. non tu hinc
abis ?

Nisi me non perspicere censes quid agas, cave sis tu tibi.

25 EP. Nam illic homo tuam hæreditatem inhiat, quasi esuriens
lupus.

Non tu scis, quam efflictentur homines noctu hîc in viâ ?

PA. Tanto plureis, qui defendant, ire advorsum jussero.

EP. Non

8. *Sustentavi sedulo.*] Vide Notas su-
ra, 3. 2. 14.

13. *Quin tu stans.*] Distinguere ;
quin tu? stans obstrusero aliquid. Quin
me invitatis, etiam si non super-
at locus ad sedendum. Stans etiam

strenue possum aliquid obstruere. *Box-
horn.*

18. *Utrum tu censes?*] Scil. me domi
cœnare an foris. *Lambinus.*

19. *Renunciari.*] Scilicet te non itu-
rum.

Ep. Non it, non it: quia tanto opere suades ne ebitat.
Ge. jube

30 Domi mihi, tibi, tuæque uxori celeriter cœnam coqui.
Si, hercle, faxis, non opinor dices, deceptum fore.

Pa. Per hanc tibi cœnam incœnato, Gelasime, esse hodie licet.

Ge. Ibisne ad cœnam foras? Pa. apud fratrem cœno, in proximo.

Ge. Certumne est? Pa. certum. Ge. edepol te hodie lapi-
de percussum velim.

Pa. Non metuo: per hortum transibo, non prodibo in publicum.

35 Ep. Quid agis, Gelasime? Ge. oratores tu accipis: habeas tibi.

Ep. Tua, pol, refertenim. Ge. siquidem mea refert, ope-
ra utere,

Posce. Ep. edepol tibi, opinor, etiam uni locum conspicor.
Ubi accubes. Pa. sane faciundum censeo. Ge. ô lux op-

pidi!

Ep. Si arte poteris accubare. Ge. vel inter cuneos ferreos.

40 Tanillum loci ubi catellus cubet, id mihi sat est loci.

Ep. Exorabo aliquo modo. veni. Ge. huccine? Ep. immo-
in carcerem;

Nam hic quidem meliorem Genium tuum non facies. ea-
mus, tu.

Pa. Deos

31. *Per hanc tibi cœnam.*] Si nulla tibi
alia cœna parata est, quam ea quæ domi
nostra parabitur, incœnatus hodie dormi-
mies. Lamb.

33. *Lapide.*] De insolentia Athenien-
sium juvenum, vide notas Amphitr.
act. 1. 1. & Trinum. act. 2. 2.

36. *Opera utere, posce. Ep. edepol.*] Ele-
ganter. Qui beneficium alicui offerebant,
atque uti eum amicitia jubebant: his
fere verbis id faciebant: *Tua opera est:*
utere, posce. Aul. act. 2. sc. 1. Jam ergo
Parasitus, quod eum deceret, Epigno-
num poscere suam operam, & uti ea in
edendo jubet; qui ipsi tam amicus sit,
quam quisquam possit. Palmer.

39. *Intercuneos.*] Id est, vel in at-
tissimo potero accumbere loco, qualis
est inter cuneos, quibus aliquid duobus
simul inditis & adactis, magis adstringit-
tur, vel durissimum lignum finditur &
discluditur: tum enim inter duos si-
adactos patet tantum tenuissima rima.
Turneb.

41. *Ep. Exorabo aliquo.*] Reste. Epi-
gnomus enim erat convivator: & hic ab
hospitibus suis aliquo modo se pollicet-
tur impetraturum, ut arctius cubare ve-
lint, Gelasimo recepto: ac simul eum
venire jubet. Minime tamen serio,
sed magis ludificandi hominis esuriosi.
Acidal.

50. Cata-

PA. Deos salutabo modo, postea ad te continuo transeo.

GE. Quid igitur? EP. dixi eisdem, in carcerem ires.
GE. quin iusseris,

45 Eo quoque ibo. EP. Di immortales! hic quidem in sum-
mam crucem

Cœna aut prandio perduci potest. GE. ita ingenium meum
est;

Quicunvis depugno multo facilius, quam cum Fame.

PA. Non ergo is tu? apud me satis spectata est mihi jam tua
felicitas:

Dum parasitus mihi atque fratri fuisti, rem confregimus.

50 Nunc ego nolo è Gelasimo mihi te Catagelasmum.

GE. Jamne abiisti? Gelasime, vide, quid es capturus
confilii.

Egone? tune? mihine? tibine? vides, ut annona est
gravis!

Vides, benignitates hominum ut periere & prothymiae:

Vides, ridiculos nihil fieri, atque ipsos parasitarier.

55 Nunquam, edepol, me vivom quisquam in crastinum prosp-
ciet diem;

Nam mihi jam intus potionē vincea onerabo gulam.

Neque ego hoc committam, ut homines mortuum me di-
cant fame.

50. *Catagelasmum.*] Nolo te è ri-
diculo & urbano risum movente, fie-
xi deridiculum & derisi esse. *Lam-
binus.*

51. *Abiisti.*] Abiisti à vītā nō obiisti.
positum suspicor. Abitionem enim pro
morte duxenias virandas, veteres u-
surpassae, notum ex Festo. ut semetipsum
interroget Parasitus, quasi ambigens,
utrumne intervivos an mortuos potius
numerari porro debeat occississimus.
Douz.

53. *Prothymiae.*] Animorum alacri-
ties, promptæ voluntates. Pseud. act.
5. I.

54. *Ipsos parasitarier.*] A divitibus
ut à parasitis, captari ac lactari. *Lam-
binus.*

56. *Totione vincea.*] Lepide, ita
me Deus amat, laqueum vocat po-
tionem *vinceam*: ac potionem qui-
dem, quod cum potum guttur soleat
transmittere ipsi inditum, inditur &
induitur ei laqueus, quasi transmissu-
ro: *vinceam* autem à vinciendo venu-
ste deflexit, & ad potionem *vinceam*
vel *vinaceam* interim eleganter allusit,
quod laqueo collum vinciatur. *Vincea.*
(vel ut alii, *vicia*,) continens est Fe-
sto. *Turneb.*

ACTUS QUINTI SCENA PRIMA.

S T I C H U S.

More hoc fit, atque stulte, mea sententia:
Si quem hominem exspectant, eum solent provisere:
 Qui hercle illa causa nihil ocius venit.
Idem ego nunc facio, qui proviso Sagarinum,
5 Qui nihil ocius venit tamen hāc gratiā. Cam. qui nihil
hilo citius.
 Jam hercle ego decumbam solus, si ille huc non venit.
 Cadum modo hinc à me huc cum vino transferam:
 Postea accumbam. quasi senex tabescit dies.

ACTUS QUINTI SCENA SECUNDA.

S A G A R I N U S , S T I C H U S .

SAlvete Athenæ, quæ nutrices Græciæ.
Terra herilis patria, te video libens. Doux. Ut terra
herilis patria.
Sed amica mea & conserva quid agat Stephanium,
 Cura est, ut valeat. nam Sticho mandaveram,
5 Salutem ut nunciaret; atque ei ut diceret,
 Me hodie venturum, ut cœnam coqueret temperi.
 Sed Stichus est hic quidem. St. fecisti, here, facetias,
 Cum hoc donavisti dono tuuum servum Stichum.
 Pro Dī immortales, quot ego voluptates fero!
10 Quot risones, quot jocos, quot savia,
 Saltationes, blanditias, prothymias!
SA. Stiche. St. hem. SA. quid fit? St. euge, Sagarine le-
 pidissime!
 Fero convivam Dionysium mihique & tibi.
 Namque edepol cœna dicta est, locus liber datus est
15 Mihi & tibi apud vos: nam apud nos est convivium.
 Ibi voster cœnat cum uxore adeo & Antiphō.

Ibidem

i. **S**Alvete.] Vide notas Bacch. act. **z.** sc. 1. yf. 1. **noster.** quod corrigendum: *Itidem herus es noster.* Apud Epignomum herum ipsius, erant in convivio Sagarini herus Pamphilippus, cum uxore & Antiphone. Contra liber locus erat datus servis apud Pamphilipp. ubi intereavicem heri Sagari-

16. **I**bi voster cœnat.] Nam convivium erat apud ipsum, Epignomum nempe, cuius servus iste Stichus. ita mox pudicissime vulgatur, *Ibid. hoc eß,*

Ibidem herus est noster. hoc mihi dono datum' st.

Sa. Quis somniavit aurum? St. quid id ad te attinet?

Proin' tu lavare propera. Sa. laetus sum. St. optume:

20 Sequere ergo hac me intro. Sa. ego vero sequor.

St. Volo eluamus hodie. peregrina omnia

Relinque: Athenas nunc colamus: sequere me.

Sa. Sequor, & domum redeundi principium
placet.

*Acid. red.
eunti.*

Bona scæva strenaque obviam occessit mihi.

Sagatinum sibi & æque dominum convivii fote, Stichus ludibundus ait. *Acid.*
Et Antiph.] Sic volunt dictum pro Antiphone: quemadmodum *Tranum* pro *Tranione* in *Mostellaria*. *Quasi* copula Hic conjugareret necessario ræ Uxore & *Antiph.*, ac non *vester* & *Antiph.* Ita enim prorsus accipiendum quasi dictum esset: Ibi cœnat *Antiph.* & *vester* herus cum uxore. *Gronov.*

18. *Quis somniavit.*] Turnebus hanc sententiam facit: *Quis somniavit aurum,* id est, quis furatus est aurum? *Somnior.*, inquit, idem qui *dormitor*. Addit deinde exemplum *Trinummo*, ubi *dormitor* nocturnum furem significet, quæ omnia sane illo viro indigna sunt. Nam si ea sententia spectaretur, reponendum

fuit; *quis summanavit aurum?* *Summannare* enim, subducere & furari est. Sed mihi simplicissimum quod est, probatur: *Sa. Quoniam obsonavit?* St. aurum: *quid id &c.* Stichus, *Cœna*, inquit, dista est, & vinum mihi dono datum. tum *Sagarinus*. *Quis ergo*, inquit, obsonavit? Nam de cado dixerat solum Stichus; de esca nihil. *Palmer.*

21. *Volo eluamus.*] Quicquid peculii est, profundamus. *Lamb.*

24. *Bona scæva strenaque.*] *Scava* quid sit, diximus *Pseud. act. 4. 7. 39*, *Strenam vocamus*, inquit *Festus*, quæ datur die religioso, omnis boni gratia, a numero quo significatur, alterum tertiumque venturum simili commodi, veluti *trenam*, *præposita* *Slittera*; ut in loco & lite solebant antiqui.

ACTUS QUINTI SCENA TERTIA.

S T E P H A N I U M.

M Irum videri nemini vostrum volo, spectatores,
Quid ego hinc, quæ illuc habito, exeam: faciam vos certiores.

Domo dudum huc arcessita sum quoniam nunciatum est,

*Grut. quoniam jam
nunciatum est.*

Istarum venturos viros. ibi festinamus omnes,

5 Lectis sternendis studuimus, munditiisque apparandis.

Inter illud tamen negotium meis curavi amicis,

Sticho & confervo Sagarino meo, cœna cocta ut esset.

Stichus

2. H Inc.] Ex ædibus Epignomi. L. [gavi.] Cætero qui ego aliquem privatum misi, qui id curaret & coqueret. *Lambin.*

E e s

Stichus obsonatus est. cæterum ego curando id allegavi.
Nunc ibo hinc, & amicos meos curabo h̄ic advenientes.

ACTUS QUINTI SCENA QUARTA.

S A G A R I N U S , S T I C H U S .

A Gite, ite foras, ferte pompam. cado te præficio,
Stiche.

Omnibus modis temperare certum' st nostrum hodie convi-
vium.

Ita me Dī ament, lepide accipiemur, cum hoc recipiamur
in loco.

Quisquis prætereat, comissatum volo vocari. St. convenit;
5 Duni quidem, hercle, quisque veniat cum vino suo. nam
hinc quidem

Hodie polluctura, præter nos, jactura dabitur nemini.

Nosmet inter nos ministremus, monotrophe. hoc convi-
vium est

Pro opibus nostris satis commodule, nucibus, fabulis, ficulis,
Olea in tryblion, lupilli coiminuto crustulo.

*Turn. cum mi-
nistro crust.*

Sat

6. **H**inc quidem hodie Polluctura præ-
ter nos jactura.] Sic MSS. jactura.
inquo, non jam, ut fecit Camerarius :
cui scilicet magnum pondus addiderunt,
nihil aliud, quam quia sic sententia aper-
ta est, ita se in alle professi. Ex Gutherio
adscribunt polluturam esse partem Her-
culanam, quam Budæus male de ferali
coena interpretetur. Gruteri est jacturam
respicere ad illorum iter maritimum :
ubi scilicet adjiciebatur in altum omne
id, quod gravaret naves, præsentaneo ve-
torum damno. Fuerunt etiam, qui sub
vocabulo jactura talorum jactum imagi-
narentur. Quæ omnia facile aversere.
Scribenbum. *Hac pro hinc.* Polluctura ni-
hil est aliud quam epulum vel convi-
vium. Quia enim qui decimam polluce-
rent Herculi, coenam popularēm dabant,
ideo in Rudente extrema polluti nihil
est, dicit pro eo, quod est: nihil appa-
rati ad coenam: & hic pollutura, convi-
vium. Jacturæ autem est, ubi signifi-

cent largitiones & liberalitates in publi-
cum gratiam plebis promerendi ergo:
quo in genere omnia erant proprie dicta
polluta: dei Herculis nomen prætexe-
bant, cæterum homines colebant. De his
jacturis vide 4. de pec. vet. cap. 4. Sie
igitur jacturam dixit pro sua cujusque
portione de illo, quod in commune con-
ferebatur ac præbebatur. Jam intelligis
rem plane, nihil obnoxie: *Hac quidem*
hodie Polluctura præter nos jactura dabitur
nemini. id est: *Hac coena vel epulo præ-*
ter nos, pars dabitur nemini. Grono-
vius.

7. **M**onotrophe.] Stichus Sagarinum
appellat monotrophum, quod solus sit, nec
contubernalem habeat ancillam, nec vi-
carium: qui enim talis est, ipse sibi mi-
nister esse cogitur, solusque vescitur.
Turneb. Monotrophe accipio, ut sit adver-
biū, hoc sensu: Nos simus ipsi nobis
ministri, ut ii, qui soli vivunt, mini-
stroque carent. *G. Longol.*

12. Batte-

10 Sat est. SERVO homini modeste melius facere sumptum,
quam ampliter.

SUUM quemque decet. quibus divitiæ domi sunt, sca-
phio & cantharis,

Batiolis bibunt: at nos nostro Samiolo poterio T. n. n. batiocis.
Tamen vivimus: nos tamen efficiimus pro opibus nostra
mœnia.

SA. Amicæ uter utrubi accumbamus? ST. abi tu sane supe-
rior.

15 Atque adeo ut tu scire possis, factum ego tecum divido.

Vide utram tibi libet etiamnum capere, capie provinciam.

SA. Quid istuc est provinciæ? ST. utrum Fontinali an Li-
bero

Imperium te inhibere mavis? SA. nimio liquido Libero.

Sed amica mea & tua dum comit, duinque se exornat, nos
volo

20 Tamen ludere inter nos. strategum te facio huic convivio.

ST. Nimium lepide in mentem venit. po-
tius in subsellio M. n. potius quam in sub-
sellio Cynice accipiuntur.
quam in lecticis.

Cynice

12. *Batiolus bibunt.*] F. Galiolus. Vide Nonium in illa voce. Idem Nonius ex Plauti Colace batiolarum aurearum ineminit in hac voce. Scrivenerius. Samiolo.] V. N. Bacch. act. 2. 2. 23.

13. *Pro opibus.*] Comicus in Servi persona dicit, eorum imitatione qui pro suis opibus & facultatibus non deesse se Reipub. prædicant, sed se manera facere dicunt, & de patrimonio fungendis munieribus impendere. *mænia enim pro munieribus dixit antique.* Turn. V. N. Bacch. act. 3. 3. 44.

est in aqua imperium habere. Sententia est: Utrum aquæ an vino præesse mavis? Festus: *Fontinalia, fontium sacra.* unde & *Rome Fontinalis porta.* Tertullianus *Fontinalu, dea fontium.* Turn. V. N. Bacch. act. 3. 3. 44.

20. *Ludere.*] V. N. Mil. act. 2. 2. 9. *Strategum.*] V. N. Pers. act. 5. 1. 18.

21. *In subsellio.*] In humiliore sede, Cynicorum more. Notum est veteres & Romanos & Græcos, non sedisse ad mensam, sed accubuisse. Quem morem etiamnum plerisque Oriens usurpar. Alter fuit verutissimis illis & heroicis temporibus: nam & Homerus heroas suos & procos Penelopes sedentes facit in convivio: & Catullus in nuptiis Pelei. Servi item, & sordidi interdum Cynici Philosophi ad mensam non accumbebant: quo respexit hic Plautus. immo & liberi ad fulcra lectorum pedesque parentium sedentes vescebantur: quasi luxuriæ ritus illi ætati ordinive non decorus. Vulgatus tamen mos erat, accumbere

15. *Atque adeo ut tu scire possis, factum.*] Pro fatto, quod habent libri, non videtur legendum fatto. Nullum enim pactum heic intervenit. Sed optionem dat conservo suo hic Stichus, utrum velit. Proba est ergo distinctio quæ in aliquor editionibus invenitur; *Atque adeo ut tu scire possis factum, ego hoc tecum divido.* Salmas.

18. *Imperium te inhibere.*] *Fontinalis,* deus fontium: unde *Fontinalia,* vocata *sacra.* *Imperium autem inhibere Fontinali*

Cynice accipiemur, quam in lectis. SA. imino enim hic magis est dulcior.

Sed interim, stratege noster cur hic cefsat cantharus?

Vide, quot cyathos bibimus. Sy. tot, quot digiti sunt tibi in manu.

25 Cantio est Græca: η πέντε πίν', η τετράς πίν', Turn. η τετρα τίν'.
η μὴ τέτλαχε.

SA. Tibi propino decuma fonte: tibi tute inde, si sapis.

Acid. Tibi propinod ecum! à fonte tibi, &c.

Bene vos, bene nos, bene te, bene me, bene nostram etiam Stephanium.

St. Bibe, si bibis. SA. non mora erit apud me. St. edepol convivī sat est,

Modo nostra huc amica accedat: id abest, aliud nihil abest.

SA. Lepide

bere in lectis: & hic fere talis. In cœnaculo mensa collocabatur rotunda, humilis, inferiorum quidem hominum triples, & ex simplici ligno: laetiorum citrea aut acerna, aut laminea argentea intacta: quam pes eburnus fabrefactus,putta in modum Pardi aut Leonis, sustinebat. Circum mensam tres ut plurimum lecti erant; ex quo Triclinii nomen: vel duo etiam; quod Plautus *Biulinum* vocat. Il porro lecti instruebantur aulæis, purpura aut alia veste stragula, pro copia aut inopia convivatoris. Id sub horam coenæ fiebat, quæ erat ut plurimum diei nona. Sed priusquam accumberent, togas mutabant vestibus, quas à re Cænatoria dixerunt. Tum etiam soleas pedibus demebant, ne lectum conspurcarent. Occupabant autem terni aut plerumque quaterni unum lectum. Si plures, sordidum habebatur. Ita fiebat, ut ex una communi mensa vix supra XII. vescentur. Lips. Jam de modo accumbendi, diximus supra act. 3. 2. 32.

22. *Magū dulciss.*] V. N. Menach. Prolog.

25. *Cantis est Græca.*] Id est. Aut quinque bibe, aut tres, aut non quattuor. Non quattuor autem, id est, quinque. Hanc cantionem Eustath. in lib. iōtæ

δένω. explicat & Athenæus lib. 10. sed aliter videntur, quam Plautus intelligere. Hic enim ad numerum cyathorum vini refert: ille ad aquæ & vini temperationem. Vide notata ad Horat. 3. Ode. 19. Quidam legunt non, η μὴ τέτλαχε, sed καὶ η μὴ τέτλαχε, id est, & semiquatuor, id est, duo. Atque ita volunt significare, Stichum velle bibi decem cyathos, quot litteris constet nomen amicae sive STEPHANIUM. V. N. Persa act. 5. 1. Lambin.

26. *Tibi propino decuma.*] Ita Mss. sec. & omn. vett. edd. at Mss. pr. decumam à fonte, quod valet, aquæ decima parte, auctore Turnebo. At vero Douza, Hanc, inquit, lectioñem pro corrupta dicit Lipsius, ac restituendum hoc modo:

Tibi propino decem, affunde tu tibi inde, si sapis.

Nihil melius occurrit quam Lipsii conjectura eamque unice probo. *Tibi propino decem, affunde tibi tute inde si sapis.* Dixerat Stichus cantionem esse Græcam, η πέντε πίν'. η τετράς πίν', η μὲ τέτλαχε. Respondebat Sagarinus, Ego vero tibi propino decem, quod duplum est, cum illa cantio quinque tantum bibenda potula ad summum præcipiat. Salmasi.

30. Lepide

30 SA. Lepide hoc actum est, tibi propino cantharum : vinum tu habes.

Nimis vellem aliquid pulpamenti. ST. si horum quæ absunt pœnitit,

Nihil est, tene aquam. SA. melius dicis: nihil mo- ^{Alius, merum}
ror cupedia. ^{ius dicas.}

Bibe tibicen : age, si quid agis. bibendum, hercle, hoc est, ne nega.

Quid hinc fastidis? quod faciendum vides esse tibi, quin bibis?

35 Age, si quid agis: accipe, inquam, non hoc im- ^{Acid. non impedit}
pendet publicum. ^{hoc publicum.}

Haud tuum istuc est te veteri. eripe ex ore tibias.

ST. Ubi illic biberit, vel servato meum modum, vel tu dato.

Nolo

30. *Lepide hoc actum.*] Sagaristio biberat, & propinarat Sticho, ea lege, ut ipse sibi è fonte, id est, è cado, affunderet. Nunc tradit cantharum evacuatum, & ait: *Lepide hoc actum est; tibi propino cantharum: tu vinum habes, quo iterum impleas.* Stichum autem vinum in sua potestate habuisse, appetit ex versu, infra:

*Si peccas, multam hic retinebo ilico,
Id est, multabo te vino, quod penes me.
Pistor.*

31. *Pulpamenti.*] *Pulpamentum, obso- nium est lautum è pulpa.* id est, parte carniore animalis: verbi gratia, quæ pars est posterior in lepore. *Lepus enim (ut scribit Donatus) ex parte sui posteriore pulpamentum præbet.* Hinc illud Livii Andronici dictum, à Terent. Eun. aet. 3. sc. 1. usurpatum, *Lepus tute es: & pulpamentum queru.* verbis tectum, re impudentissimum. quale illud apud Catull. *Ipse olera olla legit.* Muretus.

32. *Cupedia.*] Festus: *Cupes & Cupetia antiqui lautiores cibos nominabant.* Cic. 3. Tus. *Ambitio, mulierositas, per- sicacia, liguritio, violentia, cupedia, &c.* Sidorus: *Cuppes fastidiosus est & cupi- tia.* Glossar. *Cupedius, xvritis.* Et revera

xvritis est, quem fastidiosum vocamus; qui non multa, ut voratores, sed electilia edit: neque facile invenit, quod ad palatum faciat. Scalig.

35. *Non hoc impendet publicum.*] Lambinus: hoc poculum, quod te bibere volo, nullum vestigal pensitabit. Acidalius legit: *non impedit hoc publicum:* quia in publico convivium agitur, in preptitulo tibicinem bibere juberi, eoque ipso nihil debere impediti. Gruterus: in eo non sunt sitæ fortunæ publicæ. Accessit postremus, qui alia suis adferunt, aliena à Plauti mente scribere præfatus. Quæ ista? *Hoc publicum*, inquit, est, *Hæc res publica:* & sententia omnis: *Hujus rei publicæ onus tibi non imminet aut in- cumbit.* Ego autem eodem ordine hæc habeo, quo priora, dixisse autem Plautum puto: *Non hoc, quod sumti facimus, quodque tu in poculo sumes, impendet, erogabit, publicum: non res publica gra- vabitur hac impensa: non æriario aut rebus populi decederet hic sumitus, ut sine metu peculatus capere possis.* Quod se- quitur: *Haud tuum istuc est te veteri;* non decet neque personam neque ordinem tuum, qui tibicen es genus merobium & multibibum, verecundari ad su- menda pocula. Gronov.

38. Nolo

Nolo ego nos pro summo bibere; nulli relerimus postea:
Namque edepol, quamvis desubito vel cadus vorti potest.

40 SA. Quid igitur? quamquam gravatus fuisti, non nocuit tamen.

Age tibicen, quando bibisti, refer ad labias ti-

Virg. refer ad labia.

Suffla celeriter tibi buccas, quasi proserpens bestia.

Agedum, Stiche, uter demutassit, poculo multabitur.

Craq. uter demutassit poculo, multabitur.

ST. Bonum jus dicas: IMPETRARE oportet, quia æquom postulas.

Schop. qui æquum postular.

45 Age, ergo observa: si peccassis, multam hinc retinebo illico.

SA. Optimum atque æquissimum oras. ST. hem tibi hoc primum omnium.

Hæc facetia' st amare inter se rivales duos;

Uno cantharo potare, & unum scortum ducere.

Hoc memorabil' est: ego tu sum, tu es ego: uni animi sumus:

50 Unam amicam amamus ambo: mecum ubi est, tecum est tamen.

Tecum ubi autem est, mecum ibi autem est: neuter utri invidet.

Denz. Tecum autem mihi est, mecum autem tibi est.

SA. Ohe, jam satis! nolo obcædes: cætuli ut ludunt, nunc volo.

Vin' amicam huic evocemus? ea saltabit. ST. censeo.

SA. Mea suavis, amabilis, amœna Stephanum, ad amores tuos

Foras

38. *Nolo ego nos pro summo*] Hic sensus est hujus loci. Nolo ego nos quasi ultimum, & non amplius postea bibituros, bibere. Sic enim nulli releverimus, & quamvis desubito cadus verti potest, immanibus istis poculis, quæ tanquam extrema hauriuntur. *Salmas.*

43. *Uter derutaſſit.*] Id est, uter nostrum ab hac lege discesserit, pro multa poculum ei auferetur. *Lambin.* Excogitatum erat ludi genus post coenam, quo non Magistri imperio ad bibendum co-

gebantur, ne nimium ebrietati indulgeretur: sed ut ea coerceretur nemo, nisi aliqua in re peccarat, calicem ducebat: ut bibere, poenæ & dedecoris esset, non invitationis aut magisterii. *Turneb.*

48. *Potare & unum.*] Forte: potaret, unum scortum ducere. *Scriverius.*

49. *Uni animi sumus.*] F. *unanimissimi.* *Scriverius.*

52. *Nolo obcades.*] Nolo hic quicquam tragicum & cruentum, quodque cædes imitetur. malo ludum catellorum, qui inter se lascive lufitant. *Turneb.*

10. V4.

55 Foras egredere, satis mihi pulchra es. St. at enim pulcher-ruma.

Sa. Fac nos hilaros hilariores opera atque adventu tuo.
Peregre advenientes te expetimus, Stephaniscidium, mel
meum;

Si amabilitas tibi nostra placet, si tibi ambo accepti sumus.

ACTUS QUINTI SCENA QUINTA.

STEPHANIUM, SAGARINUS, STICHUS.

M Orem vobis geram, meæ deliciæ. nam ita me Venus
amœna amet,

Ut ego hîc jamdudum exisse in simitu vobiscum foras.

Nisi me vobis exornare. nam ITA EST INGENIUM
muliebre,

Bene cum lauta est, terfa, ornata, facta est; infecta est
tamen.

5 Nimioque sibi mulier meretrix repperit odium ociosus
Sua immunditia, quam in perpetuum ut placeat mundi-
tia sua.

Sa. Nimirum lepide fabulata est. St. Veneris mera est o-
ratio,

Sagarine. Sa. quid est? St. totus doleo. Sa. totus? tan-
to miserior.

STE. Utrubi accumbo? Sa. utrubi tu vis? STE. cum ambo-
bus volo: nam ambos amo.

• STI. Vapulat peculium: actum est, fugit hoc libertas caput.

STE. Date mihi locum ubi accumbam, amabo, siquidem pla-
ceo: tum mihi

Cupio cum utroque mihi esse bene. St. dispereo! Sa. quid
ais? St. quid, ego?

Sa. Ita me Di ament, nunquam enim fiet hodie, haec quin
saltet tamen.

Age

o. V Apulat peculium.] Id est, mi- | cem pariter significante. sed quid si Va-
nuitur & dissipatur his nequi- | pula peculium, rescribamus? ad exem-
is. Forte subest ambiguitas in dictione | pluam, inquam, Proverbii veteris, Va-
peculium, & as servile & verpam sala- | pula Papiria. Douza.

Age multa mea, suavitudo, salta: saltabo ego simul.
15 St. Nunquam edepol me istoc vinces, quin ego ibi pru-

riam.

STE. Siquidem mihi saltandum est, tum vos date, bibat,
tibicini.

St. Et quidem nobis. SA. tene tibicen primum, postidea
loci

Si hoc eduxeris, proinde ut consuetus antehac, ce-
leriter

Lepidam & suavem cantationem aliquam occipito cinæ-
dicam,

20 Ubi perpruriscamus usque ex unguiculis. inde huc aquam.

19. *Cantionem cinædicam.*] *Cantionem*
cinædicam vocat proteriore libidino-
fioremque pruritumque excitantem.
Turneb.

20. *Usque ex unguiculis.*] Ut usque
ab extremis partibus corporis toti flagre-
mus. Lambin. *Inde huc.*] Infunde. Cur

hæc Scena in plures discepta sit, olim
caussam comminisci nullam potui. nunc
judicio factum arbitror: ut scilicet actio,
inter istas potentium, saltantium, lasci-
vientium molitiones, luculentior & am-
plior esset, & Fabula alias non longa, sic
longior fieret. Taubm.

ACTUS QUINTI SCENA SEXTA.

E I D E M.

SA. **T**ene tu hoc, educe: dudum haud placuit potio:
Nunc minus gravate jain accipit, te ne tu. interim
Meus oculus, da mihi suavum, dum illic bibit.

Prostibili est autem stante in stanti savium

5. *Dare amicum amicæ. euge euge, sic furi datur!*

Quid igitur? quanquam gravatus, non nocuit tamen.

Age jam infla buccas. St. nunc jam aliquid suaviter.

Redde cantionem veteri pro vino novam.

Turn. Pro
fribili.

4. **P**rostibili.] *Mæretrix, quæ & Quæ-
suaria, τραπεζὴ, honestioris lo-
ci erat, quam Prostibulum: cum illa tan-
tum nocte (hinc noctes passim, pro con-
cubitu & furto Venereo) sui copiam fa-
ceret: hoc vero etiam die se publice &
ubivis prostituebat. Fronto. Prostibili est*

autem.] *Possibile est tandem. V. C. Scr-
verius.*

5. *Furi datur.*] *Furi datur, quod da-
tur clam & propere. Gruter.*

7. *Nunc jam aliquid suaviter.*] *Nu-
cum liquido suaviter Redde. Scrivi-
rius.*

ACTUS QUINTI SCENA SEPTIMA.
E I D E M.

S.A. **Q**ui Ionicus aut cinædicus, qui hoc tale facere possiet?
Si istoc me vorſu viceris, alio me provocato:
Factu hoc modo. St. at tu hoc modo. SA. babæ! St. tata!
SA. papæ! St. pax!

S.A. Nunc pariter ambo. omnes voco cinædos, contra
5 Satis esse nobis non magis potis est, quam fungo imber.
Intro hinc abeamus. nunc jam saltatum satis pro vino' st.
Vos spectatores plaudite, atque ite ad vos comissatum.

QVI. Ionicus aut.] Hic cinædici nomen non esse infamis nefan-
ique probri, à Nonio est annotatum;
ed in saltatore ponit: ut & mox cinædus
contra Staticulus stare nobis non magis po-
t' est, quam fungo imbri: tamen &
nervem fractumque & velut exossem
tripudiatorem, eo nomine intelligi cre-
derim: cum in Aul. act. 3. 2. scriba-
tur, Ita fusiibus sum mollior miser magis,
quam ullus cinædus. Ionicum quoque sal-
tatem fere molliculum & effemina-
m, delicatusque se moventem, in-
preter: ut apud Hor. 3. Od. 6.

Motus docet iugabit Ionicos

Matura virgo.

um, quod Ionom mores & saltatio-
nes petulantiores erant; tum, quod (si
è pròpinqua repeti insula placet, nec
Asiam navigari). Sicuti saltationem
iandam, ut reor, blandam & voluptria-
m in honorem Dianaæ celebrabant,
niam vocata m. Pollux lib. 4. Onom.
p. 14. τοιούτους δε τέμιδας αρχεύ-
σινειλοτες ιδιαιτερα. Cum autem,
à Plutarcho scriptum est in Symposi-
cis, tres sint saltationis partes, φο-
, χορη & σείξε, Motus Gestus, &
monstratio: Staticulos ad quietem, quæ
gestu & statu est & in demonstratio-

ne, pertinere crediderim, nec (ut op-
pior) injuria: Vorſus ad motum. Est
enim Versus & Orbis saltatorius, species
quædam motus, cuius multa genera
tripudiatores frequentant. sed iidem et-
iam sæpe se versant, in orbemque rotant.
Turneb.

3. **Tata.**] Εὐφόρως ἀγαθής Cha-
ris. Pax!] Vide Notas Mil. act. 3. 1.
213.

5. **Fungo imber.**] Jocus servilis; tan-
quam videlicet imber fungo nocere ne-
queat, munito primum capitellis grandi
cooperculo, deinde oriente ad radices ar-
borum, ab imbre immunum. Taubm.
Non video quid mutandum sit ita hoc
versu. Fungi ex imbris nascuntur, sic-
citate non proveniunt. Res satis clara
est. Salmas.

7. **Ite ad nos.**] Facetissima & certissi-
ma est correctio; atque ite ad vos comeſſa-
tum. Plaudere jubet spectatores Stichus,
& ite comeſſatum; non tamen in hoc
suum convivium, sed ad ſemelipſos. So-
lent quidem spectatores & alibi vocari,
sed per jocum & oblique, nunquam ſe-
rio & nuncupatim: tum vero ſemper
eluditur illa vocatio rejectione in aliud
tempus; Pseudolo, Rudente. Acidias.

FINIS STICHI

M. ACCI PLAUTI
TRINUMMUS.
DRAMATIS PERSONÆ.

LUXURIA.

INOPIA.

MEGARONIDES,

CALLICLES,

LYSITELES,

PHILTO, *senex*.

LESBONICUS, *adolescens*.

STASIMUS, *servos*.

CHARMIDES, *senex*.

SYCOPHANTA.

ARGUMENTUM, ut quibusdam videtur,

P R I S C I A N I.

T Hesaurum abstrusum abiens peregre Charmides,
R emque omnem amico Callicli mandat suo.
I stoc absente male rem perdit filius.
N ami & ædis vendit: has mercatur Callicles.
V irgo indotata soror istius poscitur:
M inus quo cum invidia ei det dotem Callicles;
M andat qui dicat aurum ferre se à patre.
V t venit ad ædis, hunc deludit Charmides.
S enex, ut rediit; quojus nubunt liberi.

A LIUD A R G U M E N T U M

C A M E R A R I I.

H Ec Fabula & elegans est, & exemplum boni ac fidelis Amici proponit: & abundat utilibus sententiis. Commendarat liberos suos & rem familiarem Senex, ad mercatum abiens, amico. Interea aliis absumptis, ædes etiam paternas venditurus erat filius perditus. In illis ædi bus thesaurus defossus erat: id quia Senex is, cuius fidei omnia commissa fuerant, sciebat, præmercatur ædes. Hoc nomine cum male audiret vulgo, castigatur ab amico quodam suo verbis. Sed facile defendi se, re explicata. Petebatur autem in matrimonium filia absentis Senis adolescenti nobili & divite: cui querunt duo Senes, quomodo dotedare possint, cum non vellent thesaurum indicare. Et devenitur ad fallaciam hanc, ut allegent quendam, qui quasi à patre Virginis adveniat, & aureos Philippo M. afferat. Hunc forte rediens ante ædes convenit illi Senex pater virginis, & ignarus omnium, quid rei sit, miratur. Idem cognoscit amicum suum emissæ ædes: & fert inique. Sed mox omnibus exploratis, & fidem illius collaudat, & filiam adolescenti illi, cui erat de sponsa, tradit: & filio ignoscit.

P R O

P R O L O G U S.

* LUXURIA & INOPIA.

Sequere me, mea gnata, ut munus fungaristuum.
IN. Sequor? sed finem fore quem dicam, nescio:
Lu. Adeſt. hem; illæ ſunt ædes: i intro nunc jam.
Nunc, ne quis erret voſtrum, paucis in viam
Dedūcam, ſiquidem operam dare promittis.
Nunc primum igitur, quæ ego ſim, & quæ illa hæc ſiet,
Huc quæ abiit intro, dicam, ſi animum advoctis:

Primum mihi PLAUTUS nomen LUXURIÆ indi-
dit:

Tum hanc mihi gnatam eſſe voluit I N O P I A M. Lamb. Tum mihi
natam hanc iſ eſſe
voluit.

Sed ea huç quid introierit impulſu meo,
Accipite, & date vacivas auris, dum eloquor.
Adoleſcens quidam eſt, qui in hiſce habitat ædibus:
Is rem paternam me adjutrice perdidit.
Quoniam ei, qui me aleret, nihil video eſſe reliqui,
Dedi meam gnatam, quicunq; ætatem exigat.
Sed de argumento ne exſpectetis Fabulæ.
Senes qui huic venient, hi rem vobis aperient.
Huic nomen Græce eſt T H E S A U R O Fabulæ:
Philemo ſcripsit, Plautus vortit barbare:
Nomen T R I N U M M O fecit. nunc hoc vos rogaſ;
Ut liceat poſſidere hanc nomen Fabulam.
Tantum eſt. valete, adeſte cum silentio.

Luxuria & Inopia.] Trinummo ſiωρωνος fecit Plautus Prolo-
gum, quem ſane queas ιθινὸν appellare, ecommodatis ad Adoleſcentis nequiam personis Luxuria atque Inopia. Quemadmodum in Rudente Arcturi: in Aul. Larū familiaris. Scalig.

3. Adeſt.] Lego: Adeſt, vel certe, Adeſto. nam ad ſe eam verbis & gestu raihit, ut in domum Lesbonici intrudat.

Gulielm.

14. Quoniam.] Id eſt, poſtquam. Non nim ratio datur, cur adoleſcens rem erdiderit: ſed illa perdiſta, poſtquam nil uerſuit, ei filiam ſuam Luxuria dicitur inxiſſe. infra act. 1. ſc. 2. yſ. 112. Acid.

15. Meam gnatam, quicunq;.] Quicunq; & quocum utrumque indeclinabile, tam plurali quam singulari numero, ablativi loco poſitum; omnibusque adeo generibus ἀδιαφορῶς accommodari potest: illi autem peccant largiter, qui pro quicunq; uſurpare quibuscum, vel etiam queſcum; in pluralibus dativis atſi. Douza. Vide lib. 2. Obſerv. cap. 6. Gronovius.

19. Philemo.] Menander & Philemo Thesaurum ſcriperunt: quam Plautus verit; & Trinummo inscripit. Verit barbare.] Id eſt; Latine: nam Barbari dicebantur antiquitus omnes gentes, exceptis Græcis, ut ait Festus.

ACTUS PRIMI SCENA PRIMA.
MEGARONIDES.

NÆAMICUM CASTIGARE ob r.c. Meamicum.
meritam noxiā,

Immune est facinus; verum in ætate utile
Et conducibile. nam ego amicum hodie meum
Concastigabo pro commerita noxia,

5 Invitus, nî me id invitet ut faciam fides.

Nam hic nimium morbus mores invasit bonos,
Ita plerique omnis jam sunt intermortui.
Sed dum illi ægrotant, interim mores mali
Quasi herba irrigua succreverunt uberrime.

10 NÈ QUE QUICQUA M hic vile nunc est, nisi mores
mali.

Eorum licet jam messem metere maxumam,
Nimioque hic pluris pauciorum gratiam
Faciunt pars hominum, quam id, quod profit pluribus.
Ita vincunt illud conducibile gratiæ;

15 Quæ in rebus multis obstant, odiosæque sunt,
Remoramusque faciunt, rei privatæ & publicæ.

2. **I**MUNE.] Nonius quidem, *Immu-*
ne, sine officio, sine munere interpretatur: quasi *Officio* contrarium. Festus
contra, pro *improbo* dictum sumere vide-
tur. Sed neque Noniana explicatio satis
Plautino argumento respondens; ni for-
te quis *to Officio pro Beneficio* ab illo posi-
tum argutetur. Ut ut est, in obscuro esse
non potest, quidnam castigator iste sibi
velit: cajus ego hanc esse sententiam
opinor: Amicum ob meritam noxiā
concastigare, *immune* quidem facinus vi-
deri, id est, non haberi pro munere, sive
beneficio: ceterum ex re & usu magis,
quam ex sententia peccantis esse; ejus
dico, qui ab amico severe ac serio incre-
pitus, officii sui intempestive commone-
tur, fitque melior præceptis objurgato-
ris sui. *Immune facinus* ergo nihil aliud
fuerit, quam ingratum benefactum, sive

officium; parumque adeo ex lubidine
ejus, cuja res agitur, & ad quem castiga-
tio illa peculiariter pertinet. *Douza.* Ve-
teribus Grammaticis *Munes* dicti amici,
qui in unum consensem mutuis animis
conspirabant. *Lucil.* apud Non. *Munis*
munesque amici nostris videamus viri.
Sc. Gentil. In *estate.*] Id est, interdum;
vetere & eleganti genere dicendi. Turn-
lib. 15. cap. 11. & lib. 26. cap. 16. uti-
tur & infra act. 2.4.

5. *Invitus ni me invitet.*] Invitus qui-
dem eum castigabo: sed fides, quam
amico debeo, suadet cogitque ut id fa-
ciam. *Lambin.*

12. *Nimioque hic pluris.*] Pars homi-
num multo mavult gratiam inire à pau-
cioribus, potentibus scilicet & divitibus
quam pluribus, id est, Reipubl. prodeſſe
Lambin.

ACTUS PRIMI SCENA SECUNDA.

CALICLES, MEGARONIDES.

LArem corona nostrum decorari volo.

Uxor, venerare: ut nobis hæc habitatio

Bona, fausta, felix, fortunataque eveniat;

Teque ut quam primum possim, videam emortuam.

ME. Hic ille est, senecta ætate qui factus est puer,

Qui admisit in se culpam castigabilem.

Aggrediat hominem. **C**A. cuja vox prope me sonat?

ME. Tui benevolentis, si ita es, ut ego volo:

Sin aliter es, inimici arque irati tibi.

CA. O amice salve, atque æqualis: ut vales,

Megaronides? **M**E. & tu edepol salve, Callicles.

Valen'? valuistin'? **C**A. valeo, & valui rectius.

ME. Quid agit tua uxor? ut valet? **C**A. plusquam ego
volo.

ME. Bene hercle est, illam tibi bene valere & vivere.

CA. Credo hercle te gaudere, si quid mihi mali est.

ME. Omnibus amicis quod mihi est, cupio esse idem.

CA. Eho, tua uxor quid agit? **M**E. immortalis est.

Vivit, viaturaque est. **C**A. bene hercle nuncias,

Deoſque oro, ut vitæ tuæ superstes suppetat.

ME. Dum quidem hercle tecum nupta sit, sane velim.

CA. Vin' commutemus? tuam ego ducam, & tu meam?

Faxo haud tantillum dederis verborum mihi.

ME. Namque enim tu, credo, mihi imprudenti obrepferis.

CA. Næ

LArem corona.] Calicles absentis
amici Charmidæ domum, quam
merat à Lesbonico filio, immigrans
handed uxori, ut domesticum deum,
qui custos ædium habebatur, exornet
corona: quæ quidem in Latio è spicis &
ristis, in Gracia è platano siebat: eum
que ut precetur, istam fortunet habita
onem. Quod ex formula, quam præ
bantur, ominis causa sumptum. Quod
ONUM, FAUSTUM, FELIX, FOR
UNATUMQUE SIT. Lares ejusmo
flores fertis redimitos, Tibullus l. 2.

el. r. ornatos deos vocat. Taubmannus.

5. Senecta ætate.] Ita Senectum corpus
dixit Salust. 4. Hist. & Senecta membra,
Lucr. lib. 3. V. N. Amph. act. 4. 2.

11. Et tu edepol salve.] Donatus ad
illud Hec. act. 1. 2. Salve meaſtor, no
tat, Olim salutantes addidisse jusjurandum,
ut sedulo hoc facere viderentur.

22. Faxo haud tantillum.] Verba mihi
non dederis, neque me decepis, si
uxorem tradideris, mea accepta. Lamb.

23. Neque enim tu credo.] Hoc Gru
terus ex una ut ait Parisina admisit,
Ff 3 quum

- CA. Nætu hercle faxo haud scies quam rem egeris.
 25 ME. Habeas, ut nactus: NOTA M AL Ares, optumaſt.
 Nam ego nunc ſi ignotam capiam, quid agam, neſciam.
 Edepol, PROINDE UT BENE vivitur,
 diu vivitur. *Acid. ut diu vivitur.
 bene v. aut. proinde
 bene, ut diu v.*
- Sed hoc animum advorte atque aufer riſiculaRIA:
 Nam ego dedita opera huc ad te advenio. CA. quid venis?
 30 ME. Maliste ut verbis multis multum objurgitem.
 CA. Men'? ME. num quis eſt hic alius præter me atque te?
 CA. Nemo eſt. ME. quid igitur rogitas, tene objurgitem?
 Nisi tute mihi me censes diſturm male.
 Nam ſi in te ægrotant artes antiquæ tuæ,
 35 Sive immutare vis ingenium moribus,
 Aut ſi demutant mores ingenium tuum,
 Neque eos antiquos fervas, aſt captas novos.
 Omnibus amicis morbum tu incuties gravem,
 Ut te videre audireque ægroti ſient.
 40 CA. Qui in meritum venit tibi iſtae dicta dicere?
 ME. Quia OMNES BONOS BONASQUE accura-
 re addecet,
 Suspicionem & culpam ut ab ſe segregent,
 CA. Non potest utrumque fieri. ME. quapropter? CA. rogas?
 NE ADMITTAM culpam, ego meo ſum promus pe-
 catori.

SUS-

quum cæteræ & Mſſ. Namque enim tu. Camerarius & Lambinus: Nunquam tu. Sed retinenda erat vetus lector. Namque enim, ut ſæpe alibi, Quia enim. Deinde compendium eſt loquendi, in quo retinetur, quid facere nolis aut velis exposita ſolum ratione, cur id facere velis aut nolis. quod alibi prolatis exemplis enarravimus. Perinde eſt igitur ac ſi dicat: Nolo commutare: nam ſi fecero, tum opinor, me nec opinantem circumvenefris, priore transmiffa. Gronovius. Impudenti obrepferis.] Inſcientem ſeffelleris.

32. ME. Quid igitur rogitas.] Capta-
 tus jocus in pronunciatione *as* Mene?
 quod Callicles non dubitantis affectu
 profert, ipſene, an aliud ſit objurgan-

dus: fed admirantis. *Acidalius.*
 34. Si in te ægrotant artes.] Artes ho-
 loco ea ſunt, quæ Græcis ē mīndōl' μετά
 id eſt, iñſtituta, qua ſtudioſe ſeffelamur. It
 Ter. Andr. act. 1. 1. artes appellat fidem
 & taciturnitatem. quod Donatus laudat
 cum antiqui artes & vitia & virtutes vo-
 catint. Ita Horat. 3. Od. 3. artes voca
 iuſtitiam & conſtantiam. Sed & Ariftoteles 2. Nicom. τῶν τεχνῶν nomine, vi-
 tutes amplectitur. Muret.

36. Mores.] Contagio morum ſecul
 hujus. Seneca: deſinit eſſe remedio locu
 ubi quæ fuerant vitia M O R E S ſunt.

44. Meo ſum promus peccatori.] Erasmus
 in epift. Innocentiam preſtare poſſum: qui
 homines de me loquantur, non poſſum.

47. Io:

Mſſ. ſin imp-
 mutare.

45 SUSPICIO EST in pectore aliena sita.

Nam nunc ego si te surripuisse suspicer,
Jovi coronam de capite, è Capitolio,
Quod in culmine astat summo: si id non feceris,
Atque id tamen mihi lubeat suspicarier?

50 Qui tu id prohibere me potes, ne suspicer?

Sed istuc negotii scire cupio, quicquid est.

ME. Haben' tu amicum aut familiarem quempiam
Cui pectus sapiat? CA. edepol haud dicam dolo,

Sunt, quos scio esse amicos: sunt, quos suspicor:

55 Sunt, quorum ingenia atque animos non possum no-

scere.

Ad amici partem, an ad inimici perveniant.

Sed tu ex amicis certis mihi es certissimus.

Si quid scis me fecisse inscite aut improbe,

60 Si id me non accusas, tute ipse objurgandus es. ME. scio;

Et, si alia huc caussa ad te adveni, æquom postulas.

CA. Exspecto si quid dicas. ME. primum dum omnium,

Male dictatur tibi volgo in sermonibus:

Turpilucrupidum te vocant cives tui.

65 Tum autem sunt alii, qui te volturium vocant:

Hostesne an cives comedis, parvipendere.

Hæc cum audio in te dicier, excrucior miser.

CA. Est, atque non est, mihi in manu, Megaronides.

Quin dicant, non est: merito ut ne dicant, id est.

ME. Fuitne hic tibi amicus Charmides! CA. est, & fuit.

Id

47. Ievi coronam.] V. N. Menach.

aet. 5. 5. 38.

59. ME. Scio: &c., si alia.] Scio, inquit Megaronides, officium meum esse ut te objurgem, si quid peccasti: nec recuso à te objurgari: sed æquum postulas, si ego alia de caussa, quam ut tua tibi delicta indicem, processi. Pistor.

64. Volturium.] Vultur, seu Vulturius, avis est rapax. Senem igitur ob avaritiam, atque inexpleibilem naturam aforde, commune senectutis malum, volturium vocat. Cicero Pison. Appellatus

est hic Vulturius illius provincia (si diis placet) imperator. Ibid. Scaurus vulturius Reipub. Taubmann.

65. Hostesne an cives.] Hostes è Varrone, peregrinos interpretor. ut Rudente aet. 2. 4. & Cercul. aet. 1. 1.

68. Quin dicant, &c.] Quasi dicat: Ut mihi ne male dicant homines, prohibere non possum; neque enim id in manu & potestate mea est: hoc vero possum, ut ne merito meo dicant. itaque ait, Est, atque non est, &c. Muret. Var. lext. lib. 15. 12.

Ff 4

70. Rem

70 Id ita esse ut credas, rem tibi auctorem dabo.

Nam postquam hic ejus rem confregit filius,

Videtque ipse ad paupertatem protractum esse se,

Suamque filiam esse adultam virginem,

Simil ejus matrem, suamque uxorem mortuam;

75 Quoniam hinc iturus est ipse in Seleuciam,

Mihi commendavit virginem gnatam suam,

Et rem suam omnem, & illum corruptum filium.

Hæc, si mihi inimicus esset, credo, haud crederet.

ME. Quid tu adolescentem, quem esse corruptum vides,

80 Qui tuæ mandatus est fidei & fiduciæ,

Quin eum restituis? quin ad frugem corrigis?

Ei rei operam dare te fuerat aliquanto æquius,

Si qui probiorem facere possis, non uti

In eandem tute accederes infamiam,

85 Malumque ut ejus cum tuo misceres malo.

CA. Quid feci? ME. quod homo nequam. CA. non istuc
meum est.

ME. Emistin' de adolescentे has ædes? quid taces?

Ubi nunc tute habitas. CA. emi, atque argentum dedi

Minas quadraginta adolescenti ipsi in manum.

90 ME. Dediti argentum? CA. factum: neque facti piget.

ME. Edepol fidei adolescentem mandatum malæ.

Deditin' hoc pacto ei gladium, qui se occideret?

Quid fecus est, aut quid interest dare te in manus

Ritter, quia
sequitur eum.

Argentum amanti homini adolescenti, animi impotι,

95 Qui exædificaret suam inchoatam ignaviam?

CA. Non ego illi argentum redderem? ME. non redderes:

Neque de illo quicquam neque emeres, neque venderes;

Nec, qui deterior esset, faceres copiam,

Inconciliastin' eum qui mandatu'st tibi?

IIIe

70. *Rem tibi auctorem dabo.*] Id est, re ipsa ostendero. Manil. lib. 2. *Ipsa res operi faciet pondusque fidemque.*

88. *Ubi nunc tute habitas.*] Ita hoc sine interrogatione legendum, nam co-hæbet cum illis: Emistin' de adolescentē has ædes? scil. ubi nunc tute habitas.

Qui enim tam amicus nescierit ubi Callicles habiter, qui hac occasione in castigationem illius profiluit? Taubmannus.

95. *Qui exædificaret.*] Tralatio. qua & Cicero utitur ad Attic. pro consummaret & perficeret. T.

99. *Inconciliastin' eum.*] Nonne per da-

lum

100 Ille qui mandavit, eum exturbasti ex ædibus?
 Edepol mandatum pulchre, & curatum probe!
 Credo huic tute: suam jam melius rem
 gesllerit.

I. Guil. Crede hunc
 tutelam: tuam me-
 lius rem gesserat,

CA. Subigis maledictis me tuis, Megaronides,
 Novo modo adeo, ut quod meæ concreditum est
 105 Taciturnitati clam, fidei & fiduciae,
 Ne enunciarem cuiquam, neu facerem palam;
 Uti mihi necesse sit jam id tibi concredere.

ME. Mihi quod credideris, sumes, ubi posiveris.

CA. Circumspice dum te, ne quis assit arbiter
 110 Nobis: & quælo identidem circumspice.

ME. Ausculto, si quid dicas. CA. sitaceas, loquar,
 Quoniam hinc est profectus peregre Charmides,
 Thesaurum mihi demonstravit in hisce ædibus,
 Hic in conclavi quodam. sed circumspice.

115 ME. Nemo est. CA. nummorum Philippeum ad tria millia.
 Id solus solum, per amicitiam & per fidem,
 Flens me obsecravit, suo ne gnato crederem,
 Neve cuiquam, unde ad eum id possit permanascere.
 Nunc si ille huc salvus revenit, reddam suum sibi;

120 Si quid eo fuerit, certo illius filiae,
 Quæ mihi mandata est, habeo dotem unde dem,
 Ut eam in se dignam conditionem collocem.
 ME. Pro Di immortales, verbis paucis quam cito

Alium

lum decepisti? Festus, Inconciliare est dissi-
 pare, separare, divellere: quandoque,
 vendere: antiquis quoque decipere. Al-
 ciat. V. N. Mostell. act. 3. 1.

108. Sumes.] Inde petes, tanquam
 depositum quoddam. L.

109. Arbitr.] V. N. Milit. act.
 2. 2.

110. Si quid eo fuerit, certo.] Ita Pœn.
 Quin mea quoque iste habebit, si quid me
 suat. Cicero: si quid humanitus ei acci-
 derit, id est, si mortuus fuerit. Veteres
 abstinebant mentione Mortu, ne cog-
 rentur sur̄spicere & male ominari. ita-
 que abitionem pro morte dicebant: ut
 Graci oīx̄d̄y. & cum aliquem vita ces-

sisse indicarent, non id proprio nomine
 dicebant, sed tantum hoc, Vixit. Ita,
 Abiit, pro periit. item, Fuit. Tertullianus:
 Si de aliquo jam pridem defuncto
 tanquam vivo quis requirat, pra manu ac-
 currit dicere; Abiit jam: &, reverti de-
 bet. Ita Phædrus Fab. 77.

Abiturus illuc, quo priores abierunt.
 Quæ ratio similis, cum dicebant
 πλειάρας, ἀντὶ τεθνεότων. Osten-
 dit item Sepulcreti appellatio, τὸ με-
 λαύριον. Ita mortuos meliori scæva
 & omni dicebant περγείτας. Scaliger.

112. Dignam conditionem.] Matrimo-
 nium splendore familiæ sua dignum.

Alium fecisti me! alius ad te veneram.

125 Sed ut occipisti, perge porro proloqui.

CA. Quid tibi ego dicam? qui illius sapientiam
Et meam fidelitatem, & celata omnia
Pæne ille ignavos funditus pessum dedit.

ME. Quî dum? CA. quia rure dum sum ego unos sex dies,

130 Me absente atque insciente, inconsultu meo,
Ædes venales hasce inscribit literis.

ME. Adesurivit magis, & inhiavit acrius
Lupus. observavit, dum dormitaret canes,
Gregem universum voluit totum avortere.

135 CA. Fecisset edepol, ni hæc præsensisset canes.
Sed nunc rogare ego vicissim te volo,

Quid fuit officium meum me facere, face sciam.

Utrum indicare me ei thesaurum æquum fuit,
Advorsum quam ejus me obsecravisset pater;

140 An ego alium dominum paterer fieri hisce ædibus?
Qui emisset, ejus essetne ea pecunia?

Emi egomet potius ædis, argentum dedi
Thesauri causa, ut salvom amico traderem.

Neque adeo hasce emi mihi, nec usuræ meæ:

145 Illi redemi tursum. à me argentum dedi.
Hæc sunt, seu recte, seu perversæ facta sunt.

Egomet fecisse confiteor, Megaronides.

Hem mea malefacta, hem meam avaritiam tibi!

Hascine me propter res maledicta differunt?

*Acid. voluit se.
cum avertire.*

ME. Pau-

126. *Illiūs.*] Patris.

128. *Ille.*] Lesbonicus filius.

131. *Inscribit.*] Veteri more venalia
prædia proscribantur, id proposito di-
vulgatoque libello venum ire, venu-
que exponi significabantur. Ita hic Plau-
tus, ita Cic. 3. Offic. Claudio edes, quas
in Cælio monte habebat, proscripti, insulam
vendidit. Quin & hoc idem in locandis
ædibus servatum deprehendi, ut pen-
dente de ædibus tabula prosciberetur
facienda locatio. Terent. Heautont. In-
scripti illico ades mercede. Cic. lib. 16. ad
Attic. Iste locare incipit, non proscripta ne-
que edita die. Brisson.

132. *Inhiavit.* Inhiandi verbum ab-
solute, est appetere cupide, & tanquam
ore aperto captare. V. N. Aulul. act. 2.2.
& Menæchm. act. 3. 1.

141. *Ejus essetne.*] Thesaurus enim
in re empta inventus, cedit emptori.
Taubmann.

144. *Usura.*] Id est, usui.

145. *Illi.*] Charmidi.

149. *Hascine me propter.*] Conijcio:
Hascine mi propter res maledicta famas fe-
runt. Scriv. Maledicta differunt.] Est re-
centiorum. Nam Msl. & vett. edd.
Hascine me propter res maledictas famas fe-
runt. Sic & Academicus. Unde facien-
dum

150 ME. Pausa: vicisti castigatorem tuum:

Occlūsti linguam: nihil est quī respondeam.

CA. Nunc ego te quæso, ut me opera & consilio juves,
Communicesque hanc mecum meām provinciam.<sup>I. Gul. Commun-
vitefque hanc</sup>
ME. Polliceor operam. CA. ergo ubi eris paulo post? ME.
domi,

155 CA. Nunquid vis? ME. cures tuam fidem. CA. fit se-
dulo.

ME. Sed quid ais? CA. quid vis? ME. ubi nunc adolescens
habet?

CA. Posticulum hoc recepit, cum ædis vendidit.

ME. Istuc volebam scire. i fane nunc jam.

Sed quid ais? CA. quid? ME. nunc virgo nempe apud te est.
Ca. ita, est:

160 Juxtaque eam curio cum mea. ME. recte facis.

CA. Num, priusquam abeo, me rogaturus? ME. vale.

Nihilest profecto stultius, neque stolidius,

Neque mendacioius, neque argutum magis,

Neque confidentiloquius, neque perjurius,

165 Quam urbani assidui cives, quos scurras vocant.

At-

dum potius, maledicē fama ferunt: vel
maledicē famis ferunt, diximus, 4. Ob-
serv. 3. Gronov.

153. Communicesque hanc.] Non est
mutandum: nam communicare aliquid
cum aliquo dicitur, non solum qui suam
rem communem facit, sed etiam qui alterius
rem ut communem suscipit: ut
notavimus 4. Observ. 3. Gronovius.

156. Habet.] Id est, habitat.

157. Posticulum hoc recepit.] Id est,
posteriorem domus partem exceptam fe-
cit; Nonius: vel (ut Agell. lib. 17.
cap. 6.) cum ades vendidit, particulam
quandam, qua post eas ades erat, non ven-
didit, sed retinuit. Recipere antiquum
verbū Juris est. Cicero l. 2. de Orat.
Dicet, te cum ades venderes, ne in ruinis
quidem & casis solium tibi paternum re-
cepisse. quibus locis Recipere pro Excipi-
pere usurpatur. Budaeus. V. N. Asinar.
act. I. Sc. I. §. 72.

160. Juxtaque.] V. N. Aulul. act. 4. 7.

165. Urbani assidui.] Assidui, pro lo-
cupletibus, & facile munus facienti-
bus. sicvocati ab assibus duendu, id est,
are dando. Nisi si quis forte Scurras, id
est, urbanos assiduos cives istos, ita
dictos deputet, ab assidendo: ut ad
conciliabula, vel potius desidiabula re-
feramus, in quibus hoc hominum ge-
nus assidue garriendo, famigerando ab-
sentes, bonas horas pessime collocare,
totamque adeo atratem suam, sic quasi
peregrinantes disperdere consuevere.
Douza. V. N. Epid. act. I. I. 13. Urba-
ni assidui cives.] Assiduus non hic, ut
in duodecim tabulis pro homine locu-
plete, de quo Gellius lib. 16. cap. 10.
sed judecāim Urbani assidui, qui perpetuo
urbis solum terunt, non majorem par-
tem rusticantur, ut honestissimi quique
Romanorum. Vide de pecun. vet. lib. 4.
cap. 9. Gronovius.

166. T'na

Atque egomet me adeo, cum illis una ibidem traho;
 Qui illorum verbis falsis acceptor fui:
 Qui omnia se simulant scire, nec quicquam sciunt.
 Quod quisque in animo habet, aut habiturus est, sciunt.

170 Sciunt id, quod in aurem rex reginæ dixerit.

Sciunt, quod Juno fabulata est cum Jove:
 Quæ neque futura, neque facta sunt, tamen illi sciunt.
 Falson' an vero laudent, culpent, quem velint,
 Non flocci faciunt: dum illud, quod lubeat, sciant.

175 Omnes mortales hunc ajebant Calliclem

Indignum civitate hac esse & vivere,
 Bonis qui hunc adolescentem evortisset suis.
 Ego de eorum verbis famigeratorum inscius,
 Prosilui amicum castigatum innoxium.

J. Gul. Indignum ci-
vitate, ac se se viv.

180 Quod si exquiratur usque ab stirpe auctoritas,

Unde quicquid auditum dicant, nisi id appareat,
 Famigeratori res sit cum damno & malo:

Acid. Famige-
ratori res sit:
Hoc

166. *Una ibidem traho.*] Innuit se se
 jure iisdem accensendum esse, quos mo-
 do exagitaverat scurras: aut saltem ab
 eorum moribus non adeo longe abesse; quod tam faciles eorum stultiloquentia
 aures dedisset. Item infra act. 2. 4. ubi
 Lesbonicus cum servo rationem putat,
 quibus in rebus XL. minas sumpsisset,
 respondet, *ibidem una traho.* quibus si-
 gnificat, se ibidem esse, & in eo, quan-
 tum scortis datum esset, supputando,
 etiam occupari. Tractum videri possit
 à vetulis pompæ alicui longæ immixtis,
 unaque cum aliis reptantibus. *Taubman-*
nus.

167. *Acceptor.*] Id est. approbator. *Lambin.*

168. *Qui omnia se simulant, &c.*] Vix
 puto quicquam de Curiosis crepescis
 potuisse dici. Simul & illud notandum,
 quod ait de Junonis cum Jove collo-
 quio, in eo ad Theocriti versum de cu-
 riositate mulierum videri Plautum al-
 lusisse:

Πάντα γυναικες λοιποι, καὶ οἱ τοῦτοι
 ἵπαγοντες.

Quo significare voluit, eas tanto teneri

cognoscendarum rerum alienarum de-
 fiderio, ut non humana tantum negotia
 omnia, sed & divina mysteria accurate
 investigent. Nam illud quidem conju-
 gium Junonis & Jovis, etiam deos la-
 tuit, ut vult Homerus. *Canter.*

180. *Usque à stirpe auctoritas.*] Plau-
 tus hic auctoritatem appellat sententiam,
 quam quis primus est commentus, tam-
 et si deinde per traduces in quam pluri-
 mos emanaverit. *Alciat.* *Usque ab stirpe*
auctoritas.] Hoc est, primus auctor. *Cic.*
lib. 1. de divinat. Principio Assyrii, ut
*ab ultimâ auctoritatē repetam, obser-
 verunt. Ab stirpe, ut apud Ciceronem ab*
*stirpe interire, apud Gellium ab stirpe con-
 vellere.* *Gronovius.*

182. *Famigeratori res sit cum.*] Usita-
 tum loquendi genus, in litibus & judi-
 ciis maxime, *Res mihi cum eo est.* De qui-
 bus hic Plautus cum ageret, occasionem
 sumpsit lepidissimi joci, *Res cum malo ei-
 sit: pro quo usitate dicimus, Malum ha-
 beat.* J. Gul. *Famigeratori res sit.*] Mss.
Famigeratori res sit. Lege: Famigeratori ille
sit. *Scriverius.*

I. In

Hoc ita si fiat, publico fiat bono.
 Pauci sint faxim, qui sciant, quod nesciunt;
 185 Occlusioremque habeant stultiloquentiam.

ACTUS SECUNDI SCENA PRIMA.

LYSITELLES.

MUltas res simituin meo corde vorso, multum in cogitando
 Dolorem indipiscor: egomet me concoquo, & macero, &
 defetigo.
 Magister mihi exercitor animus hinc est. sed hoc non *Lys. hic est,*
 liquet,
 Nec satis cogitatum est, utram potius harum mihi artem expe-
 tessimam,
 § Utram ætati agundæ arbitrer firmiorem: amorin' me, an
 rei
 Obsequi potius par siet: utra in parte plus voluptatis sit vitæ,
 Ad ætatem agundam. de hâc re mihi satis haud liquet. nisi
 hoc
 Sic faciam opinor: utramque rem simul exputem: judex sim,
 Reusque ad eam rem. ita faciam! ita placet! omnium pri-
 mum
 ☠ AMORIS ARTES ELOQUAR, Quemadmodum
 expediant. NUNQUAM
 AMOR QUENQUAM nisi cupidum hominem po-
 stulat se in plagas
 Conjicere: eos cupit, eos consecratur, subdole blanditur: ab re
 Consulit blandiloquentulus, harpago, mendax, cuppes,
 avarus, .

Ele-

1. *In cogitando.*] V. N. Stich. 1. 1.
 3. *Exercitor animus hinc est.*] Scitum est, qui Græcæ παιδοτρέψις dicitur, magistrum exercitorem appellari. Exercitores, Græcis *Progymnastæ* erant: quos Plinius in Paneg. & Seneca Epist. 15. *Graculos magistros* appellat. Turneb.
 11. *Postulat sc.*] V. N. Aul. act. 5. *Plagias.*] Retia.

12. *Eos cupit. &c.*] Scil. cupidos homines. Significat cordatus adolescens, Amorem ea cupidis & sectatoribus suis suadere atque consulere, quæ nihil minus, quam ex re ipsorum & usu esse experiundo inveniantur. Lambinus hic longissime errat. Douza.
 13. *Cuppes.*] Ganeo, cupedianumque amans. Brod. lib. 10. c. 16.

14. Ele-

15 Elegans, despoliator, latebricolarum hominum corruptor,
Blandus, inops, celati indagator. nam qui ab eo, quod
amat,

Quam extemplo saviis sagittatis percussus est, illico res foras
Labitur, liquitur. Da mihi hoc, mel meum, si me amas, si
audes.

Rcc. fodes.

Ibi illi cuculus; Ocelle mi, fiat! & istuc, & si amplius vis dari,
Dabitur! ibi illa pendenteim ferit: jam amplius orat, non fat
20 Id est mali, ni amplius etiam, quod ebibit, quod comedet,
Quod facit sumpti. nox datur? ducitur familia tota;
Vestispicæ, unctor, auri custos, flabelliferæ, sandaligerulæ,
Cantrices, cistellatrices, nuncii, renuncii, raptores panis &
peni.

Fit ipse, dum illis comis est, inops amator. haec ego cuim ago
25 Cum meo animo, & recolo, ubi qui eget, quam pretii sit
parvi; apagete,

Amor:

14. *Elegans.*] Nihil video; nisi, *Elegans* heic in vitio positum: nec aliter ver-
tutissimi usurabant. Agellius lib. 11.
cap. 2. *Elegans homo non dicebatur cum laude: sed id fere verbum ad etatem M. Catonu, vitiis non laudu fuit,* &c. ita paulo post *Comu*, & alibi *Benignus*. Meurs.

16. *Savii sagittati.*] Eleganter di-
xit *savia sagittata*. alias, *armata oscula*
vocantur, quum armis illis, quæ gestare
sola per legem Corneliam licet, res geri-
tur. ut contra, *inerma oscula* sunt, cum in
unum omnia vota amantium non con-
junguntur. Palmer.

17. *Si audes.*] Blandimento autem
hoc temperabatur imperativum *Da*, au-
ctore Donato. V. N. Aul. 2. 1. 7f. 48.

18. *Ibi ille cuculus.*] Arbitror hoc spe-
ctare ad frequentem iterationem respon-
si illius amatori, *Ocelle mi fiat*. quod
amatori non minus s̄epe repetendum,
quam Cuculo suum cū cū *Ibi ille cuculus*,
scilicet auditur. V. N. Afin. act. 5. sc. 2.
Pistoru.

19. *Pendentem.*] Cura suspensum &
incertum. *Lambin. Ferit.*] Scil. munere,
id est, multar. Ter. Phorm. act. 1. 1. *Ceta*
ferretur alio munere. Lambin.

21. *Quod facit sumpti.*] Ita hæc cor-
rigo atque explico: *Quod facit sumpti*,
datur: nox ducitur: familia tota, *Vesti-
spicæ*. &c. Si, inquit, amatori suavum de-
dit scortum, illico res foras labitur, liqui-
tur; ibi ille pendet de scalis, cæditur.
Si alia verborum delinimenta addit, non
munus solum, etiam quicquid sumptus
facit, amatori dispendium est. At nox
si ducitur, tum vero exhaustus amator.
Palmer.

22. *Vestispicæ.* Nonius? *Vestispici*, id
est, *vestium custodes servi*: quod frequenti
diligentia *vestes inspiciant*. Varro: *Tu domi*
videbis, id est, *curabis*. Plautus: *Intus*
para, cura, vide. Vestispici servi aliter La-
tinis dicebantur *A veste*, item in vet. In-
script. *Ad vestem*: *uti, servus à pedibus*,
&c., *ad pedes*. Popma. *Sandaligerula.* |
Ancillæ quæ dominæ *sandalia*, id est,
crepidas & calcamenta sexus istius al-
tiora gerunt. *Vistor. Sandalia*, calceamen-
ta foeminarum divitium sunt, & quidem
(ut probat Pollux) elegantissima;
interdum etiam aurea: quæ & sua habeb-
ant repositoryia, *συρπανοθήνες* appella-
ta. Hinc & servos sandaligerulos hab-
ebant. *Turicb.*

31. Tric.

Amor: non places: nihil te utor: quanquam ILLUD
EST DULCE, esse & bibere.

AMOR AMARA DAT tibi satis; quod ægre sit fugit
forum, fugat tuos

Cognatos, fugat ipse se à suo contuitu.

Neque enim eum sibi amicum volunt dici. MILLE modis
amor ignorandu'st:

30 Procul adhibendus est, atque abstinendus. nam QUI IN
AMOREM

PRÆCIPITAVIT, pejus perit, quam si Saxo saliat.
apage sis amor!

Tuas res tibi habe! amor, mihi amicus ne suas unquam. sunt
tamen

Quos miseris, maleque habeas, quos tibi obnoxios fecisti.
Certum' st ad frugem applicare animum: quanquam ibi animo

35 Labos grandis capitur. boni sibi hæc expetunt, rei, fidem,
honorem,

Gloriam & gratiam, hoc probis pretium' st: eo mihi magis
lubet

Cum probis potius, quam cum improbis vivere vanidicis.

31. *Præcipitavit.*] Id est, præceps cedit. V. N. Mil. act. 2. 6. *Saxo saliat.*] Seil. *Tarpejo.* Ita dicebant sine alia additione. Lucretius:

ludat ad Leucadiam petram & saltum Sapphicum. Virg. ecl. 8.

Scelerisque luela
Carcer, & horribilis de saxo jactu' deorum.

Propriet. 2, el. 17. Nunc jacere è duro cor-

pus juvat, impia saxo. Passerat.

32. *Tuas res tibi habe.*] Verba in di-

vortiis faciendis solemnia. V. N. Am-

phit. act. 3. 2.

ACTUS SECUNDI SCENA SECUNDA.

PHILTO, LYSITELLES.

Q^UO illuc hom^o foras se penetravit ex ædibus? Ly. pater,
assum.

Impera quod vis: neque tibi ero in mota, neque latebrose
me abs tuo

Conspectu occultabo. Ph. feceris par tuis cæteris factis, patrem

Tuum si percoles. Per pietatem! nolo ego cum improbis te viris,
Gnate

5 Gnate mi , neque in viâ , neque in foro ullum sermonem ex-
fequi .

NOVI EGO HOC seculum, in oribus quibus sit. malus
bonum malum

Esse volt, ut sit sui similis: turbant, miscent mores mali, rapax,
Avarus, invidus: sacrum profanum, publicum privatum habent.
Hiulca gens. hæc ego doleo : hæc sunt quæ me exctuciant.

10 Hæc dies noctesq; tibi canto, ut caveas. quod manu non queunt
Tangere, tantum fas habent, quo manus abstineant:

Cætera rape, trahe, fuge, late. lacrumas hæc mihi, cum video,
Elicitunt, quia ego ad hoc genus hominum dūravi. quin prius
Mead plures penetravi? nam **HIMORESMAIORUM**
laudant:

15 Eosdem lutulant, quos collaudant, hisce ego te artibus gratiam Thomson his ergo tu artibus gratiam fac.

Facio, neu colas, neu imbuas ingenium. meo modo & moribus vivito

Antiquis. quæ ego tibi præcipio, ea facito. nihil ego istos
Moror fatuos mores & turbidos, quibus boni dedeco-
rant se.

Hæc tibi, si mea imperia capelles, multa bona in pectoré cōsident.

20 Ly. Semper ego usque ad hanc ætatem ab inéunte adolescentia,
Tuis seryivi seryitutem imperiis & præceptis , pater.

Pro ingenio, ego me liberum esse ratus sum; pro imperio, tuum.

9. *Hulcagens.*] Avida, & quasi hianti
ore pradam captans. *Douza.*

13. *Quin prius.* — *Legendum:* *Quam prius, pro, priusquam.* Quia non mortuus sum, priusquam ad hoc corruptum seculum vitam produxi. Propert.

Quam prius ab iunctos sedula lavit equos.
Atticum: ἡ περί, pro περινό. Aristoph.
ἡ περί γέ τοι μυθετὸν οὐδὲν ἔχεις;
Ita-Quam potius veteres dicebant, pro
potius quam. Plures autem Graeca nota-

Hic ego te artibus eratiam facio.

13. *Hicce ego te artibus gratiam facio.*]
Facile possum pati, ut ne his artibus te

excolas, &c. Antiqua & in circulis tum
usitata loquendi forma: qua usus & Sal-
lustius: Qui mihi atque animo meo nul-
lius unquam delitti gratiam fecisset. Taub-
mann.

16. *Moribus vivito antiquis.*] Omnes
fere scriptores mores suorum temporo-
rum improbantes, antiqua tempora &
mores laudant. ita Capteiv. act. 1. 2.
antiquis adolescens moribus. ubi Not. vide
¶l. 20.

19. *Confident.*] Pro confidere facient:
ut desiderare in Apuleio. Vide N. Sticho
act. 2. 2.

22. Pro imperio tuo, meum.] Reponim-

Meum animum tibi servitutem servire, æquom censui.

PH. Qui homo cum animo inde ab ineunte ætate depugnat suo,

25 Utrum is itane esse mavelit, ut eum animus æquom censeat;

An ita potius, ut parentes eum esse & cognati velint.

Si animus hominem perpulit, actum est; animo ser- ^{Iamb. per-}
vibit, non sibi:

Sin ipse animum perpulit; dum vivit, victor victorum cluet.

TU SI A N I M U M V I C I S T I, potius quam animus
te, est quod gaudeas.

30 N I M I O S A T I U S est, ut opu'st, te ita esse, quam ut
animo lubet.

Qui animum vincunt, quam quos animus, semper probio-
res cluent.

LY. Istæc ego mihi semper habui ætati tegumentum meæ,
Ne penetrarem me usquam, ubi eset damni conciliabulum,

Ne noctu irem obambulatum, neu suum adimerem alteri.

35 Neu tibi ægritudinem, pater, parerem, parsifedulo.

Sarta recta tua præcepta usque habui mea modestia.

PH. Quid exprobras? bene quod fecisti, tibi fecisti, non mihi.

Mihi quidem ætas acta est ferme, tua istuc refert maxime.

IS P R O B U S E S T, quem non pœnitet, quam probus sit
& frugi benæ.

Qui

im : pro imperio, tuum. Meum an. &c.
tuum, id est, quod ad imperium attinet,
ibi me obnoxium, cætera liberum cen-
sui. vel : Pro ingenio liber sum, pro im-
perio tuus. Lipsius.

27. Si animus hominem.] Si in hac pu-
ncta Libido hominem subegit, actum de-
llo est: & Libidini, non Rationi fa-
tus est servus. Taubmann. Si animus
ominem perpulit.] Recte interpretantur,
i libido hominem subegit. Sed hoc non
est perpulit, ut vulgo habetur, neque pe-
pulit, ut MSS. sed omnino perculit, ut vo-
uit Lambinus. Vide quæ diximus ad
Livi lib. 3. cap. 30. Gronovius.

32. Ætati tegumentum.] Hæc ego
emper habui instar tegumenti & clypei,
ribus ætatem regrem & munirem.
ide Notas Mostell. act. 1. 2. Lambi-
nus.

Tem. II.

33. Damni conciliabulum.] Ubi da-
mnum mihi possit conciliari.

34. Ne noctu, &c.] Vide Notas Am-
phitr. 1. 1. 1.

39. Quem non pœnitet.] Interpretan-
tur, qui non invitus probus est; vel,
qui constanter probus est. At hæc inter-
pretatio neque generi loquendi neque
vicinæ orationi convenit. Videl aliquid
Thomas Gatacerius Advers. cap. 29.
ultetius nempe quiddam insinuare Co-
micum formula illa: nimis probum, ut ille,
qui quantumvis probus fuerit, num-
quam se nimis probum vel fuisse vel esse
reputet. Hoc sane decebat velle Plau-
tum, & hoc voluit, opinor: non pro-
nunciat tamen, ut nunc verba signifi-
cant. Dicimus aliquem pœnitere quæ-
sit, vel quantum fuit, qui non est con-
tentus eo, quod est, vel quantum fit:
Gg

non

- 40 Qui ipsus sibi sati placet, nec probus est, nec frugi bona.
 BENEFICTA benefactis aliis peritegit, ne perpluant.
 QUI IPSUS SE contemnit, in eo est indeoles industriae.
 LY. Ob eam rem haec, pater, autumavi: quia res quædam est,
 quam volo
 Ego me abs te exorare. PH. quid id est? veniam jam dare ge-
 stio.
 45 LY. Adolescenti huic genere summo, amico atque æquali meo,
 Minus qui caute & cogitate suam rem tractavit, pater,
 Bene volo ego illi facere, si tu non nèvis. PH. nempe de tuo.
 LY. De

non pænitere, qui satis eo contentus est. Sic Terentius in Heaut. *At enim te, quantum hic opere fiat, pænitet. Sic enim scribendum facile assentior Guideto ob auctoritatem codicis Bembini, qui rō dices ignorat, & verba sic ordinat. Idem Eunicho aet. 5. sc. 6. An pænitet, flagitiis te auctore quod fecisset adolescentis id est, parum videbatur flagitiis: satis videbatur flagitiis: non satis erat. Noster Pseud. i. 3. An pænitet te, quanto hic fuerit usui? Trucul. 2. 6. Pænitne te, quot ancilla sunt jam? Milite 3. 2. Nihil me pænitet jam, quanto sumtui fuerim tibi, quod recte explicat Lambinus; Non parvo sumtui jam video tibi tuisse. Dociissimus Gatacerus hoc *επαγγελλός* legendum censuerit cap. 30. Advers. Haud ego: nam cum dixisset senex obsonatum se ire, ut hospitem acciperet lepidis viibus, hic intercedens, At ego, inquit, satis jam tibi dannosus fui. Si volvisset *επαγγελλός* loqui, secesset: Numquid te pænitit jam quanto: vel, Echo, an te pænitit, jam quanto. Bacchid. 5. 2. Satis, satis jam vostri est convivii: me nihil pænitit, ut sim acceptus. Ciceron lib. 1. de Officiis; tandem autem velle debebū, quoad te, quantum proficias, non pænitibit. id est, inquit Gatacerus, dum non satis adhuc profecisti te, quantumcumque profeceris, autumabis. Haec non est sententia Ciceronis, sed, dum satis hoc præceptore te proficere senties. Libro 1. ad Att. ep. ult. Vel quod à senatu, quanti siam, me minime pænitit. Lib. 12. ep. 27. Quod me ipse per literas*

consolatus sum, non pænitit me, quantum profecerim. Livius lib. 4. Nullum annum esse, quo non acie dimicetur, & tanquam pænitiat laboris, novum bellum parari. hoc est, tanquam satis laboris non sit. Ergo quem non pænitit, quam probus sit & frugi bona, est, qui satis sibi videtur probus & frugi bona. At hæc sententia prorsus est contraria illi, quæ sequitur: *Qui ipsus sibi sati placet, nec probus est, nec frugi bona.* Hoc versu improbat φιλοτεχνία, priore probat. Immo si quid video, nec priore probavit; sed invitis omnibus libris expungenda est particula negandi. Scripsit enim Plautus: *Is probus est, quem pænitit, quam probus sit & frugi bona.* Hoc est, qui, utcumque probus sit, nondum sibi satis placet, non satisfacit sibi, sed studet usque & laborat, ut se probiore etiam præstet. Hoc & duo alii, qui sequuntur, versus fanciunt. Gronovius.

+1. *Benefacta benefactis.*] Benefacta benefactis cumulato, ne quid vitii in animo inhaescatur. L. Ne perpluant.] V. N. Mostell. aet. 1. 2.

43. *Autumavi.*] Dixi. Vide Agell. lib. 15. cap. 3.

44. *Veniam jam dare gestio.*] Gestio permittere ut dicas. Sic Cornific. ad Henn. lib. 4. *Veniam ad vos, si mihi Senatus det veniam,* Ide est, si permittat. Nam veniam dare, non est tantum parcere & ignoscere alicujus culpæ & errato: sed interdum permittere, finire, concedere. Turneb.

Ly. De meo: nam quod tuum' st, meum' st: omne meum est autem tuum.

Ph. Quid is, egetne? Ly. eget. Ph. habuitne rem? Ly. habuit.
Ph. qui eam perdidit?

50 Publicisne affinis fuit, an maritumis negotiis?

Mercatura inne, an venales habuit, ubi rem perdidit?

Ly. Nihil istorum. Ph. quid igitur? Ly. per comitatem ede-
pol, pater.

Præterea aliquantum animi caussâ in deliciis disperdidit.

Ph. Edepol hominem prædicatum ferme familiariter.

55 Qui quidem nusquam per virtutem rem constegit, atque eget,
Nihil moror eum tibi esse amicum cum ejusmodi virtutibus.

Ly. Quia sine omni malitia est, tolerare egestatem ejus volo.

Ph. D E M E N D I C O male meretur, qui ei dat quod
edit, aut quod bibat.

Nam & illud quod dat, perdit, & illi producit vitam ad misera-
riam.

60 Non eo hoc dico, quin quæ tu vis, ego velim, & faciam
lubens:

Sed ego hoc verbum cum illi cuidam dico, præmonstro tibi,
UT I T A T E aliorum miserecat, ne tui alios misereat.

Ly. Deserere illum, & dejuvare in rebus advortis pudet.

Ph. Pol P U D E R E Q U A M pigere præstat, totidem literis.

65 Ly. Edepol Deum in virtute dicam, pater, & majorum, & tua,
Multa

50. Publicisne, &c.] Publicisne an
maritimis negotiis esse implicuit? Lam-
inus.

51. Venales habuit.] Qui venales ha-
bent, vernalicii sunt & mangones; quos
Plinius jundim' vernalicos mangones ap-
pellat. Seneca; mercator urbibus prodest,
medicus agris, mango vernalibus. Glossa;
venalicii, ομητέμποροι. Salmagius.
53. Per comitatem.] V. N. Scena præ-
ced. vs. 14.

54. Prædicatum ferme familiariter.]
Prædicatum familiariter eo dicit: quia
urum decoctionem æqualis sui valde
omittere & verecunda circumlocutione
rotulerat. ut appareret familiarissimum
li esse. Accidat.

61. Illi cuidam,] Lesbonico.

63. Dejuvare.] Vetus editio, definare:
fortasse melius. Glossarium: Definitor,
δεσινάτος: qui scilicet definit, desti-
tutus ope. Scalig. V. N. Epid. act. 1. 1.

65. Deum virtute.] Ita loquebantur.
Solebant enim res prosperas diis & vir-
tuti acceptas referre: contra, sua omnia
minora facere, & deorum erga se bene-
ficientiam amplificare: ne sibi ea attri-
buere viderentur, & in deos ingratii esse:
neu eorum invidiam in se commovere-
rent. Etsi nonnunquam etiam hominum
virtutem tacitam non prætermittebant.
Milite act. 3. 1. & alibi. Salustius: vir-
tute ac diis volentibus magni & opulentis
est. Turneb.

Gg 2

73. Is

Multa bona bene parta habemus. **BENE SI** amico feceris,
Nepigeat fecisse: ut potius pudeat, si non feceris.

PH. De magnis divitiis si quid demas, plus fit, an minus?

LY. Minus, pater. sed **CIVI IMMUNIFICO SCIS**
quid cantari solet?

70 Quod habes, ne habeas: & illud quod nunc non habes, ha-
beas malum:

Quandoquidem nec tibi bene esse potes pati, nec alteri.

PH. Scio equidem istuc ita solere fieri. verum, gnate mi,

- **EST IMMUNIS**, cui nihil est, qui munus fungatur
suum.

LY. Deum virtute habemus, & qui nos net utamur, pater,

75 Et alii qui comitati sumus benevolentibus.

PH. Non edepol tibi pernegare possum quicquam quod velis.

Cujus egestatem tolerare vis? loquere audacter patri.

LY. Lesbonico huic adolescenti, Charmidæ filio,

Qui illic habitat. **PH.** qui comedit quod fuit, quod non fuit?

80 **LY.** Ne opprobra, pater. **MULTA EVENIUNT** ho-
mini, quæ volt, quæ nevolt.

PH. Agedum, eloquere. quid dare illi nunc vis? **LY.** nihil quic-
quam, pater.

SAPIENTIAE ETAS condimentum est: **SAPIENS**
ætati cibus est.

PH. Mentire, edepol, gnate; atque id nunc facis haud con-
suetudine.

Nam **SAPIENS** quidem polipse singit fortunam sibi.

Eone

73. *Is est immunis.*] Quisnam ex illa
Isidori definitione interpretandum non
videt? referentis lib. O. ag. XVI. *Ama-*
na loca Verrius Flaccus dicta ait, quod sine
munere sint, nee quicquam in his officiis; qua-
si amunia, id est, sine fructu, unde nullus
fructus exsolvitur. Inde etiam nihil præ-
stantes, Immunes, vocantur. Douza.

75. *Et alii qui comitati.*] Habemus,
unde comes & liberales sumus in bene-
volentiis.

81. *Agedum, eloquere.*] Ant. Muret.
Var. lect. lib. 15. cap. 13. totum hunc lo-
cum & legit aliter & transponit: quem

vide, ut & Acidalium.

82. *Sapientia, &c.*] Quod ait Lysite-
les ad excusandum sodalem, *Sapien-*
tia condimentum ætati: & Sapientian
ætati cibum: hanc sententiam habet. Qui
dam cibi sunt, qui recentes quidein no
sunt esui: sed reponi solent in longan
usionem, & muria aut acero aut sal
aliisque modis condiri. mitescunt auten
*ac concoquuntur tempore, & ad vesce-
num utiles sunt. Sic sapientiam ait in*
juvenibus immaturam esse: procedent
ætate conditi ac mitigari, quasique ma
turescere. Muret.

85. Eon

85 Eone multa quæ nevolt eveniunt, nisi fictor malus siet.
 Multa est opera opus ficturæ, qui se fictorem probum
 Vitæ agendæ esse expetit. Ly. sed hic admodum adolescentu-
 lus.

Ph. N O N A E T A T E; verum ingenio adipiscitur sapientia.

Ly. Tu modo ne me prohibeas accipere, si quid det mihi.

90 Ph. An eo egestatem ejus tolerabis, si quid ab illo acceperis?

Ly. Eo, pater. Ph. pol, ego istam volo me rationem edoceas.

Ly. licet.

Scin' tu illum quò genere gnatus sit? Ph. scio, apprime probo.

Ly. Soror illi est adulta virgo grandis: eam cupio, pater,

Ducere uxorem. Ph. sine dote? Ly. sine dote. Ph. uxorem?

Ly. ita.

95 Tua re salva. hoc pacto ab illo inibis summam gratiam:

Neque commodius illo pacto ei poteris auxiliarier.

Ph. Egone indotata m te uxorem ut patiar? Ly. patiendum
 est, pater:

Et eo pacto addideris nostræ lepidam famam familiæ.

Ph. Multa ego possum docta dicta, & quamvis facunde lo-
 qui:

100 Historiam veterem atq; antiquam hæc mea senectus sustinet:

Verum ego quando te & amicitiam & gratiam in nostram
 domum

Video allicere, et si aduersatus tibi fui, istac *Acid. et si aduersatus
 tibi fui illuc sedulo.*
 judico.

Tibi permitto, posce, duce. Ly. Dite servassint mihi.

Sed adde ad istam gratiam unum. Ph. quid id est autem
 unum? Ly. eloquar.

105 Tute ad eum adeas, tute concilies, tute poscas. Ph. eccere.
 Ly. Ni-

85. *Eone multa quæ nevolt.*] Utrobi-
 ue ne pro non usurpans, venuste dixit
 lautus. ut aet. 5. 2. nisi nevis. At igitur;
 ob id non multa, quæ non vult, eve-
 iunt. Turneb.

86. *Multa est opera, &c.*] Opus est ei
 multa opera & cura fingendi ac laboran-
 ti, quia rationem vitæ recte degendæ sibi
 ngere cogitat.

102. *Istuc judico.*] Id est, in illam

partem censeo.

105. *Concilies, poscas.*] Conciliandi vox
 ambigua. nam & de nuptiis legitimis, &
 de lenocinio dicitur. honeste Ovid. Non
 menupsiſti conciliante sene. Apul. in Apol.
 invitam eam conciliare. In honeste Suer.
 Jul. Existimatur Servilia suam filiam Ter-
 tiam Casari conciliaſſe. Ovid. Quo veſtient
 ali conciliante viri. Turn.

L. Nimio citius transiges : firmum omne erit , quod tū egeris.

G. Gravius erit tuum unum verbum ad eam rem , quam centum mea.

P. Ecce autem in benignitate hoc repperi negotium.

D. Dabitur opera. **L.** lepidus vivis. hæc sunt ædes : hic habet.

I. Lesbonico est nomen : age , rem cura : ego te opperiar domi.

109. Lepidus vivis.] Id est , lepidus es , præbesque te erga me , filium tuum , patrem commodum : **Catulus ,**

Attu insula mala ac molesta vivis.
Ita Amph. Prol. Virtute dixit vos victores
vivere , id est , esse. **Douza .**

ACTUS SECUNDI SCENA TERTIA.

PHILTO.

Non optuma hæc sunt , neque ut ego æquom censeo :
Verum meliora sunt , quam quæ deterruma.
Sed hoc unum consolatur me atque animum meum ,
Quia , **QUI NIHIL ALIUD** , nisi quod sibi soli placet ,
§ Consulit ad vorsum filium , nugas agit :
Miser ex animo fit : factius nihilo facit.
Suæ senectuti is acriorem hyemem parat ,
Cum illanc importunam tempestatem conciet.
Sed aperiuntur ædes , quo ibam : commode
I. Ipse exit Lesbonicus cum servo foras.

6. Factius nihilo facit.] Sic Mss non
sc̄dūs , non sequiūs , non satiūs , sed
raptant invicem , quia de significatu vo-
cabuli altum raccatur : & sic defungun-
tur , vocem esse plane ficticiam à facien-
do. Hoc neminem opinor fugiebat. Fa-
ctius igitur est magis factum , ut alibi con-
fossiorem dicit pro magis confosso , hac
fabula occluſiōrem fūltiloquentiam : ut
Cicero civitatem conficientissimam litte-
raturam : Petronius , excusissima palma

pulsare. Planius foret : factius nihil facit , id est , nihil magis reddit curatum & explicatum , nihil magis expedit , quam si concederet liberis , nec semper eorum voluptati repugnaret. Et sic scripsisse Plautum crediderim. Etsi potest & explicari alterum. Qui semper adversatus liberorum voluntati , nugas agit , facit redditque factum magis nihil , id est , magis nihilum quam nihil. **Genovius.**

ACTUS SECUNDI SCENA QUARTA.

LESBONICUS , STASIMUS , PHILTO.

Minus quindecim dies sunt , cum pro hisce ædibus
Minas quadragesinta accepisti à Callicle.

Estne

Estne hoc quod dico, Stasime? St. cum considero,
Meminisse videor fieri. Le. quid factum est eo?

5 St. Comesum, expotum, exutum, elatum in balineis,
Piscator, pistor abstulit, lanii, coqui,
Oltores, myropolae, aucupes. confit cito,
Quam si tu objicias formicis papaverem.

Le. Minus hercle in hisce rebus sumptum est sex minis.

10 St. Quid, quod dedisti scortis? Le. ibidem una traho.

St. Quid, quod ego defraudavi? Le. hemista ratio maxima
est.

St. Non tibi illud apparere, si sumas, potest:

Pont. si sum-
mos, potest.

Nisi tu immortale rere esse argentum tibi.

Sero, atque stulte, prius quod cautum oportuit.

15 Postquam comedit rem, post rationem putat.

Le. Nequaquam argenti ratio comparet tamen.

St. Ratio quidem hercle appetet. argentum οίχει.

Minas quadraginta accepisti à Callicle,

Et ille ædis abs te accepit mancipio. Le. admodum.

20 Ph. Pol, opinor, affinis noster ædes vendidit.

Pater cum peregrine veniet in porta est locus:

Nisi forte in ventrem filio correperit.

St. Tra-

5. Exutum.] Emendo: exunctum. Ma.
gnum luxus instrumentum cottidianæ veterum unctiones, lavationes.
unde decoctorum verba, eluere, exungere, pro patrimonium luxu lancinare.
Rud. act. 2. 7.

Eluasti, an exungare: cillum non inter-
duim.

Exungere ergo, ungantis absumere est:
& ea vox myropolas ejus argenti, cuius
rationem serio insistit Lesbonicus, bo-
nam partem ablulisse significat. I. Gul.
Elotum.] Inde, heluo, ab eluendo, qui
aspiratur, ut aviditas magis exprobretur:
sit enim vox incitator, ut ait Festus.
Nam & in balneis luxu lavandi rem pro-
fligabant. Turneb.

10. Ibidem una traho.] V. N. supra,
act. 1. 2. 166.

12. Si sumas, potest.] Vide ad Ruden-
tem 4. 8. 9.

17. Argentum, &c.] Argentum οίχει,
dictum ea forma, qua Paulus JC. dixit,
Pecuniam profici; vel Ulpianus, Pecu-
nias ire, redire, &c. itemque Cicero in
Vert. Pecuniam, qua via reverat, eadem
semita revertisse, &c. Scip. Gentil.

21. In porta est locus.] Foris & sub
dio habitandum ei est. vel, ut alii, men-
dicabit in porta trigemina: de qua in Cap-
tevis, act. 1. 1. 22. Lamb. In porta est
locus.] Lucifer pronomen ei, ut in illo,
Urbem quam statuo vestra est, subauditur
ea. In Amph. Naucratem quem convenire
volui, in nave non erat. Reticetur is. Ade-
de ad Livium 23. 15. Reste ergo Grate-
rus sine ulla causa corrigit, Patri. Gron.

22. Nisi forte in ventrem filio correper-
it.] Nam cum filius pro domo pecu-
nias receperisset, quas in ventrem congel-
ferat, si Senex revertens ad ædes suas
ire voluisse, in ventrem filii necesse ha-
bebat

St. Trapezitæ mille drachumarum Olympicum,
Quas de ratione debuisti, redditæ.

25 LE. Nempe quas spoundi. St. immo, quas dependi, inquito.
Quas sponsione pronuper tu exactus es
Pro illo adolescente, quem tu ajebas esse divitem.

*Scal. & Casaub.
Quas sponsiones.*

LE. Factum. St. ut quidem illud perierit. LE. factum id quoque est.

Nam nunc eum vidi miserum, & me ejus miseritum' st.

30 St. Miseret te aliorum, tui te nec miseret, nec pudet.

Ph. Tempus adeundi est. LE. estne hic Philto, qui advenit?
Is hercle est ipsus. St. edepol, næ ego istum velim
Meum fieri servom cum suo peculio.

Ph. Herum atque servum pluriūm Philto jubet

35 Salvere; Lesbonicum & Stasimum. LE. Di duint
Tibi, Philto, quæcumque optes. quid agit filius?

Ph. Bene volt tibi. LE. edepol mutuom mecum facit.

St. NE Q U A M I L L U D verbum' st, Bene volt; nisi qui
bene facit.

Ego quoque volo esse liber; nequicquam volo:

Hic

bebatire: etenim ille ædes devoraverat.
Alciatus.

23. *Mille drachumarum.*] Fit drachuma, sicut mina, & Alcumenæ. interposita inter Consonantes littera i, seu u. Quæ fuerint autem drachma Olympicæ, quæramus. Constat vero aliis in locis aliud drachmarum pretium fuisse, secundum quas & estimatio Talenti varia fuit. Fortasse verum, Philippicum, ut in Truculo. *Caner.* Reddite positum est, quasi dictum esset, mille drachma. ut spectarit illud, quod intelligitur; non, quibus verbis dicatur. *Lamb.*

25. *Quas dependi.*] Cicero 1. Fam. 8. Dependendum tibi est, quod mihi pro illo spoondisti. Ad Att. 14. ep. 16. Puto si quid in homine pudoris est, præstaturum eum, ne pro se quodammodo dependatur. Ad Brutum ep. 18. Reipublica quod spanderis, quemadmodum solvas, nisi u dependi facile patitur, pro quo spanderis. Quod autem sequitur, sponsione, dicitur quasi esset, ex sponsione, vel sponsione

facta. Non enim sponsiones, quum una tantummodo esset, & pro uno, mille drachmarum. Quas mille drachmas exactus es, ut apud Cæcilium: ego illud nihilominus exigor portorium. Q. Metellus Numidicus apud A. Gellium, lib. 15. 14. sese maximas pecunias exactas esso. Quæ jam olim hoc recte applicuit Turnebus. Sed errat, quum simile putat Cælii lib. 8. fam. ep. 11. ne quod furore Pauli ademtus esset boni, sua culpa videretur amississe. Legendum enim omnino adeptus. Vide ibi Manutium. *Gronovius.*

29. *Nam nunc eum.*] Ex hoc responso appareat, Lesbonicum longe aliter acceptissime dictum Stasimi, ac si Servus suus dixisset: Ut quidem ille (scilicet adolescentis, pro quo sponderas) perierit. *Douza.*

37. *Mutuum mecum facit.*] Id est, à me mutuo amatuer. *Lambinus.* Sed ego potius ad illud, Bene vult, Lesbonicum respexisse opinor. *Taubmannus.*

44. *Hau!*]

40 Hic postulet frugi esse; nugas postulet.

PH. Meus gnatus me ad te misit, inter se atque vos
Affinitatem ut conciliarem & gratiam.

Tuan volt sororem ducere uxorem. & mihi

Sententia eadem'st, & volo. LE. hau! noscotuum: Lamb. haud
noſco.

45 Bonis tuis rebus meas resirrides malas.

PH. Homo ego sum, homo tu es: ita me amabit Juppiter!

Neque te derisum veni, neque dignum puto.

Verum hoc, ut dixi, meus me oravit filius,

Uttuam sororem poscerem uxorem sibi.

50 LE. ME A R U M R E R U M me novisse æquom'st ordi-
nem.

Cum vostris nostra non est æqua factio;

Affinitatem vobis aliam quærите.

ST. Satin' tu sanus mentis aut animi tui,

Qui conditionem hanc repudies? nam illum tibi

55 Ferentarium esse amicum inventum intellego.

LE. Abin hinc dierecťe? ST. Si hercle ire occipiam, vetes.

LE. Nisi quid me aliud vis, Philto, respondi tibi.

PH. Benignorem, Lesbonice, te mihi,

Quam nunc experior esse, confido fore:

60 Nam & S T U L T E F A C E R E , & stulte fabularier,
Utrumque, Lesbonice, in ætate haud bonum'st.

ST. Verum hercle hic dicit. LE. oculum ego effodiam tibi,
Si verbum addideris. ST. hercle quin dicam tamen.

Nam si sic non licebit, luscus dixero.

65 PH. Ita tu nunc dicis non esse æquiparabiles

Vostras cum nostris factiones atque opes?

LE. Dico.

44. *Hau!*] *Hau*, interjectio turbatæ
mentis, vel indignabundæ. *Camer.*

51. *Cum vostru*, &c.] *Vestri* ordinis
hominibus, qui estis factiosi, id est, di-
vites ac potentes. nos inopes tenuesque
parest esse non possumus. *Taubm.*

55. *Ferentarium esse amicum.*] *Plautus*
ocose amicum ferentarium vocat, qui re-
pente opem fert & auxilium egenti ami-
co. *I. Gul.* In ferentario amico, eum, qui
subsidio futurus sit, significare videtur

Plautus, & quis sit auxilium laturus. ut
mihi mirum videatur, quod *Varro* inter-
pretetur *inanem*. Duxisse viderur inter-
pretationem à levi armatura illorum e-
quitum, quos dicit esse ferentarios voca-
tos: cum *Plautus* ad vocabulum potius
alluserit. ut & alio loco scribit; *Nulla eſt
mibi ſalus dataria*: à dando. *Turneb.*

56. *Abin' hinc dierecťe.*] *Vide* *notas*
Capt. 3. 4. 103.

66. *Opes opulentas.*] *Veteres* *ovis ap-*
Gg 5 *pel-*

- LE. Dico. Ph. quid nunc, si in ædem ad cœnam veneris,
 Atque ibi opulentus tibi par forte ut venerit,
 Apposita sit cœna, popularem quam vocant,
 70 Si illi congestæ sunt epulæ à clientibus,
 Si quid tibi placeat, quod illi congestum siet,
 Edisne, an incœnatus cuim opulento accubes?
 LE. Edim, nisi ille vetet. ST. at pol ego, etiam si vetet,
 Edim, atque ambabus malis expletus vorem:
 75 Et quod illi placeat, præripiam potissimum:
 Neque illi concedam quicquam de vita mea.
VERECUNDARI NEMINEM apud mensam de-
 cet,
 Nam ibi de divinis atque humanis cernitur.
 PH. Rem fabulare. ST. non tibi dicam dolo:
 80 Decedam ego illi de via, de semita,
 De honore populi: verum quod ad ventrem attinet,
 Non hercle hoc longe, nisi me pugnis vicerit.
 Cœna hac annona est sine sacrâ hæreditas.
 PH. SEMPER TU HOC facito, Lesbonice, cogites,

Id

pellabant opes. hinc opicerda, opilio. dein
 de qua in multitudine pecorum maxi-
 me ovium, divitias collocabant, ex eo
 opes dictæ etiam divitiae. Similiter Græcis
 $\pi\alpha\lambda\mu\eta\lambda\sigma\tau$, ad verbum est opulentus.
 Meurs. V. N. Cistell. 2. 1.

67. *Aedem.*] Scil. sacram aliquam in
 his enim epulabantur. Turneb.

69. *Popularem quam vocant.*] Cœna po-
 pularis est epulum, quod populo datur.
 Nam, verbigratia, in triumphis epulum
 populo interdum dabatur, & dabantur
 prandia: ut in Jul. Cæsare indicat Tran-
 quillus. Sed & cum decimam Herculi
 solvabant, pollueto accipiebant popu-
 lum. Turneb. A clientibus olim in æde
 sacra convivium patronis apparari soli-
 tum, quod Cœnam popularem vocarunt.
 Faber.

76. *De vita mea.*] Id est, de viatu: ut
 apud Terent. *Cui opera vita erat:* id est,
 qui ex opera sua vivebat. Donatus: *Vita,*
 & *mores significat, & animam, & ali-*
mentum, & spatium vivendi. Ita $\beta\epsilon\sigma\tau$

Græcis tum *vitam*, tum illud ipsum de-
 clarat, quo vitam tuemur. Beza.

77. *Verecundari neminem.*] Sic priva-
 tis ad me litteris magnus Scaliger; spe-
 cunda, inquit, persona est, nempe Para-
 situs. In Senatu dicitur; *Nulla verecun-
 dia debet nos demovere à sententia dicenda,*
 $\bar{u}bi de rebus divinis & humanis agitur. di-$
 $vinæ & humanæ res Parasiti est esca;$ &
mensa senatus. Quo quid lepidius dici
 potest? Aliter accipias, perit omnis le-
 por. Taubmann.

82. *Hoc longe.*] Lego: *hoc ungue. ma-*
 $\bar{e}c\omega\mu\lambda\delta\eta\varsigma$ enim sermo est; *Transversum*
unguem alicui non cedere. Nec moveret me
 illud Mostell. TR. non hoc longe Del-
 phium. Nam & illic emendandum cen-
 sebo, *hoc ungue.* et si alterum etiam illud
 commode & tanquam à demonstrante,
 accipi posse scio. Lipsius. Sed vide ad
 Cistell. 2. 3. 39.

83. *Cœna hac annona est sine sacra hæ-
 reditas.*] Lego: *Cœna hac annona est s.s.b.*
 $\bar{\epsilon}\rho\omega\mu\lambda\mu\alpha\tau\eta\varsigma.$ Hereditas, inquit, *sine*
sacris

85 Id optimum esse, tute ut sis optimis:

Si id nequeas, saltem ut optimis sis proximus.

Nunc conditionem hanc, quam ego fero, & quam abs te peto,

Dare atque accipere, Lesbonice, te volo.

Dei divites sunt, Deos decent opulentiae

90 Et factiones. verum NOS HOMUNCULI

SALILLUM ANIMÆ qui cum extemplo
amisimus,

*Tunc quam
cum ext.*

Æquo mendicus atque ille opulentissimus

Censetur, censu ad Acherontem mortuus.

ST. Mirum, ni tu illuc tecum divitias feras,

95 Ubi mortuus sis, ita sis ut nomen cluet.

PH. Nunc ut scias hic factiones atque opes

Non

sacris est, cum haeres non adsciscitur in sacra & gentem. Cum ea hereditate ludens, Servus coenam comparat: ut item Captivis. Lipsius. probo omnino conjecturam eorum qui legerunt, Cœna hac an non est sine sacra hereditas? Nam annona non potest explicari, nec hic locum habere. Salmasius. Cœna hac annona.] Ego vero non probo ullam hic conjecturam, sed retineo mordicus scripturam veterem cum explicatione Murati. Hac annona, est, ut nunc est annona, hujus temporis annona. Sic Livius, horum magnificentia operum; quæ nunc fiunt; haec licentia, quæ nunc grassatur. Vide ad lib. 24. 40. Cœna gratuita, ut nunc annona cara est, restam rara est, quam hereditas sine onerosis & sumptuosis sacris. Captivis 4. 1. Sine sacrifici hereditatem sum aptus effertissimam. Gronovius.

89. Deos decent opulentia.] Camerarius opulentiae. Ergo recte fecerunt: deos decent opulentia, quod cum recepisset Parreus, à Grutero increpitus rursus mutavit. At est illud Plauti & in Bacchid. 3.

4. 23. Antequam illa unquam meis opulentiu Ramenta fiat ignavior. sic infra 4. 3. Veteres parsimonia. sic fama, gloria, memoria, misericordia. Sic alibi: Secundas decent superbia. Gronovius.

90. Nos homunculi salillum animæ.]

Sumus vasculum salis, id est, sumus corpuscula animata. nam corpora nostra sunt tanquam animarum vascula. Salillum animæ dixit, fortasse translatione sermonis facti à mensis pauperum, quæ sunt perquam tenues & sine apparatu. eis enim sal pro obsonio est. Horat. 2. Odà 16.

Vivitur parvo bene, cui paternum
Splendet in mensa tenui salinum, &c.

Licet etiam dicere, Plautum eo spectasse, Animam corpori nostro esse pra sale, quemadmodum enim carnes pecudum si diu serventur sine sale, putrescent: ita & corpora efflata anima, putore corrumpuntur. Lambin.

95. Ut nomen cluet.] Opinor Servum hoc velle: Credo profecto te illuc (ad Acherontem) divitias tuas perlaturum: ubi demum (cum mortuus nimitem eris) sis ut nomen cluet, id est, Philo. ut sibi demum benignitatem tuam exerceas, & revera Philo sis hominibus. nam ut nunc quidem es, in tantis divitiis latit parcus es: unde nominis tui επιμον apud Orcum demum fortassis verum esse ostendes. Pistor. Ita sis ut nomen.] Admitto interpretationem Pistorii: sed ut ei satis convenientia verba, scribo: Ubi mortuus sis, ut sis, ut nomen cluet. Gronovius.

96. Hic] In nostra familia. L.

III. No-

Non esse, neque nos tuam negligere gratiam.

Sine dote posco, tuam sororem filio.

Quæ res bene vortat! habeon' paetam? quid taces?

100 St. Pro Di immortales, conditionem quojusmodi!

Ph. Quin fabulare, Di bene vortant! spondeo.

St. Eheu, ubi usus nihil erat dicto, spondeo

Dicebat: nunc hic, quom opus est, non quit dicere.

Le. Cum affinitate vostra me arbitramini

105 Dignum, habeo vobis, Philto, magnam gratiam.

Sed etsi hercle graviter cecidit stultia mea,

*Sarac. sed etsi
hæc res cecidit.*

Philto; est ager sub urbe hic nobis, eum dabo

Dotem sorori: nam is de stultitia mea

Solus superfit præter vitam reliquus.

110 Ph. Profecto dotem nihil moror. Le. certuin' st dare.

St. Nostramne vis nutricem, here, quæ nos educat,
Abalienare à nobis? cave sis feceris.

Quid edemus nosmet postea? Le. etiam tu taces?

Tibi ego rationem reddam? St. plane periimus,

115 Nisi quid ego comminiscor. Philto te volo.

Ph. Si quid vis, Stasime? St. huc concede aliquantum.

Ph. licet.

St. Arcano tibi ego hoc dico, ne ille ex te sciat,

Neve aliis quisquam. Ph. crede audacter quid lubet.

St. Per deos atque homines dico, ne tu illunc agrum

120 Tuum siris unquam fieri, neque gnati tui.

Erei argumentum dicam. Ph. audire edepol lubet.

St. Primum omnium olim terra cum proscinditur,

In quinto quoque sulco moriuntur boves.

Ph. Apage! St. Acherontis ostium in nostro' st agro.

Tum

111. *Nostramne viu nutricem.*] Sic au-
tem vocat agrum, cuius proventu tan-
quam nutrice alebantur. Apposite. Ita
Artemidorus l. 1. c. 81. ait, Bonum esse
opifici soñniare de coitu cum matre:
καὶ γῆ τελι τέχνης μητέρα καλεῖν τὸν
ἐσι &c. Val. Maxim. l. 7. c. 6. Siciliam-
que & Sardiniam, benignissimæ urbi-
nostra nutrices, gradus & fabilimenta

bellarum. Gruter.

123. *Quinto quoque sulco.*] Quinto
sulco, sexto, nono; dicunt auctores: pro,
Serere quinqüies, sexies, novies aratum
agrum. Turneb.

124. *Acheronti ostium.*] Veteres, cum
animas omnes ad inferos descendere pur-
tarent, multis locis esse Ostium Orei cre-
debant; ut qua spiracula erant, quæ odo-
ris

125 Tum vinum , priusquam coactum' st , penderit putidum.

LE. Consuaderet homini , credo , et si scelestus est ;
At mihi infidelis non est. ST. audi cætera.

Post id , frumenti quom alibi messis maxima' st ,
Tribus tantis illi minus reddit , quam obseveris.

130 PH. Hem ; istic eportet obseri mores malos ,
Si in obserendo possint interfieri.

ST. Neque unquam quisquam est , quojus ille ager fuit ,
Quin pessimum ei res vorterit , quoju[m] fuit.

Alii exultatum abierunt , alii emortui ,

135 Alii se suspendere. hem ! nunc hic , cuius est

Ut ad incitas redactus ! PH. apage à me istum agrum.

ST. Magis apage dicas , si omnia à me audiveris.

Nam fulguritæ sunt hic alternae arbores.

Sues moriuntur angina acerriue.

140 Oves scabré sunt , tam glabræ , hem ! quam hæc est manus.

Tum autem Syrorum , genus quod patientissimum est

Hominum , nemo extat , qui ibi sex menses vixerit :

Ita cuncti solstitiali morbo decidunt.

PH. Cre-

ris fœditate animam extorquebant , &c.
Sed & in locis pestilentibus Ostium Orci
esse dicebant: ut hoc loco. Festus: Ma-
nalem lapidem , seu potius manal sive ma-
nale , eleganter Ostium manium vocat.
Scaliger.

125. *Tum vinum , &c.*] Vinum pendens ipsas uvas significat , & vindemiam nondum collectam. Cui opponunt ple-
rique è JCtis *Vinum doliare* , quod Cicero
vinum de dolio , &c. , *vinum decupa*. Sed enim *vinum doliare* , quod novum est , minorisque ob id pretijs , opponitur po-
tius *vino diffuso* , quod maturitatem ha-
bet & suavitatem. Turneb. *Vinum priusquam coactum est.*] P. Scriverius ad Mar-
tialis Xenia legit , *cotulum est* , quod cupide recepit Pareus. Sed male. Vide 4. Observ.
cap. 3. Gronovius.

126. *Consuaderet*] Servus abduxerat senem: ait herus , Est quidem apprime scelestus noster ille servus : tamen eum tam mihi arbitror fidelem , ut nihil sua-
futus sit , quod contra meani rem. Grst.

136. *Ad incitas redactus.*] Antiqui fines seu terminos , quos amplius pro-
movere non est , incitos vocabant. Et qui eo rerum redacti erant , ut nullum cer-
tum rerum suarum consilium capessere possent , *Ad incitas redacti* dicebantur.
ubi subaudi lineas. Metaphora enim à la-
do XII. scriptorum. nam cum ad ultimam lineam promoti erant calculi , tum is , cuius intererat , *Ad incitas lineas redac-
tus* . calculi vero ipsi inciti dicebantur:
quod annotat Iridorus: Scalig. V. N.
Pœnulo , act. 4. 2. 86.

138. *Fulgorita.*] Quasque ideo , non sine sumptu necesse erat , ea parte ramos excindere , qua de cœlo tactæ essent.
Gutherius.

143. *Solstitiali morbo.*] Apud Plaut.
quaesitum est , quis sit *morbus solstitialis*.
Alii pro Comitiali intellexerunt: aliij pro
repentino & subitaneo: ut etiam alibi
(Pseud. act. 1. 1.) *herba solstitialis* , que
nata statim moritur. Turnebus pro sol-
stitiali morbo ardentissimas febres in-
tel-

- 145 Ph. Credo ego istuc, Stasime, ita esse: sed Campas genus
Multo Syrorum jam antidit patientia.
Sed iste est ager profecto, ut te audivi loqui,
Malos in quem omnes publice mitti decet.
Sicut fortunatorum memorant insulas,
Quo cuncti, qui ætatem egerunt caste suam,
150 Convenient contra istoc detrudi maleficos
Æquom videtur, qui quidem istius sit modi.
St. Hospitium est calamitatis. quid verbis opus est?
Quamvis malam rem quærens, illi^{reperire.} reperias.
Ph. At tu hercle & illi & alibi. St. cave sis dixeris,
155 Met tibi dixisse hoc. Ph. dixisti arcano satis.
St. Quin hic quidem cupit illum ab feso abalienatier;
Si quidem reperiri posset, cujus os sublinat.
Ph. Meus quidem hercle nunquam fiet. St. si sapies qui-
dem.
Lepide hercle de agro ego hunc senem deterui:
160 Nam quoniam vivimus, nihil est, si illum amiserit.
Ph. Redeo ad te, Lesbonice. Le. dic sodes mihi,
Quid hic locutus tecum? Ph. quid censes? homo'ft?
Vult fieri liber: verum, quod det, non habet.
Le. Et ego esse locuples, verum nequicquam volo.
165 St. Licitum, si velles: nunc, quoniam nihil est, non licet.
Le. Quid tecum, Stasime? St. de isto modo dixisti
Si antea voluisse, esses: nunc sero cupis.
Ph. De dote mecum convenire nihil potes:
Quid tibi lubet; tute agito cum nato meo.

Nunc

tellexit, quasi illæ sub solstitio maxime
vagentur. Sed et si deimus Turnebo, si-
miles febres Canicularibus diebus gra-
fari: attamen solstitium à Canicula
multorum dierum intervallo remo-
tum est. Quare puto ego Solstitialē
morbum quemcunque pravum & leta-
lem vocari. quasi innuere velit ille
Servus, neminem ibi potuisse sextum
mensem vivere, sed statim unumquem-
que tempore solstitiali interire consue-
uisse. Etenim solstitium periculosum

atque morbosum esse, unus ante o-
mnes docuit Hippocrates libro De
aëre, aquis, & locis. Post quem Arist. i.
Sect. Problem. idem confirmat. Mer-
curialis.

144. Sed Campas genus. Nonius legit,
Campans, id est, Capanum genus quos
molles & libidinosos fuisse constat.
Lambin.

148. Fortunatorum insulas.] Pingit
has insulas Muretus Var. lect. lib. 5. c. 1.
Horat. Epod. 16.

173. Tam

170 Nunc tuam sororem filio posco meo.

Quæ res bene vortat. quid nunc? etiam consalis.

LE. Quid istic? quando ita vis, Di bene vortant! spondeo.

PH. Nunquam edepol cuiquam exspectatus filius
Natus, quam est illud Spondeo natum mihi.

175 ST. Di fortunabunt vostra consilia! PH. ita volo.

LE. Sed, Stasime, abi huc ad meam sororem: ad Calliclem,

Dic hoc negotii quomodo actum est. ST. ibitur.

LE. Et gratulator meæ sorori. ST. scilicet.

PH. I hac, Lesbonice, inecum, ut coram nuptiis

180 Dies constituatur: eadem hæc confirmabimus.

LE. Tu istuc cura quod jussi: ego jam hæc ero.

Dic Callicli, me ut conveniat. ST. quin tu i modo!

LE. De dote ut videat, quid opus sit facto. ST. i modo!

LE. Nam certum'it me sine dote haud dare. ST. quin tu i modo!

185 LE. Neque enim illi damno unquam esse patiar. ST. abi modo!

LE. Meam negligentiam. ST. i modo! LE. ô pater!

Æquum videtur quin quod peccâsim. ST. i modo!

LE. Potissimum mihi id oblit. ST. i modo! LE. ô pater!

En unquam aspiciam te? ST. i modo, i modo, i modo!

190 Tandem impetravi abiret. Di vostram fidem,

Edepol regesta pessime gestam probe,

Si

173. *Tam exspectatus filius.*] Abest quidem *Tam* Miss Pall. sed retinent editiones primigeniæ, inquit Gruterus. Bene, bene: retineamus igitur & nos, subjicit Pareus. Immo male, male: & eat in maximam malam crueem. Nam & verisim corrupit, qui expuncto eo probus est trimetros, & genus loquendi antiquum, toties qua Plauto qua aliis frequentatum vitiat. *Gronovius.*

182. *Dic Callicli.*] Inde core adolescentis cupit ad se venire senem. Immo eam sententiam non esse puto. nam alia fuit fortasse additurus, nisi servus interrupisset, in hanc mentem: *Dic Callicli, ut,*

seu quomodo me dotem sorori querere conveniat, atque ut ipse de eadem videat: quod quidem diserte subjungit. Quin immo nihil defuerit: &, ut ne conveniat, valere potest, quomodo me debeat. nam sic & Merc. extr. Itidem ut tempus anni, statem alias aliud factum convenit. Acidal.

191. *Gestam probe.*] Hæc vera lectio. Ait: Edepol, etsi rem male hæstenus gelscrimus, tamen in eo saltem probe gesta est, quod filia herilis in tam lautam familiam collocatur. Modo hoc etiam obtineri possit, ut ager salvus nobis maneat. Hoc eniū vult servus; non, ut explicat

Siquidem ager nobis salvos est! et si admodum
In ambiguo est etiam, nunc quid de hac re fuat.
Sed si alienatur, aetum' st de collo meo.

M. sed id si
alienatur.

195 Gestandus peregre clypeus, galea, sarcina:
Effugiet ex urbe, ubi erunt factae nuptiae:
Ibit ista caliquo in maximum malam crucem
Latrocinatum, aut in Asiam, aut in Ciliciam.
Ibo huc, quo mihi imperatum' st et si odi hanc domum,
200 Postquam exturbavit hic nos ex nostris aedibus.

Douc. Ibit
istinc.

plicat Lambin. quasi glorietur de agro [*re salva factus est frugalior?* Pift.
servato: de quo adhuc dubitat. Ead. for-] 198. *Latrocinatum.*] Id est, milita-
ma Sc. seq. tanton' in re perdita *Quam in* tum. V. N. Mil. act. i. 1.

ACTUS TERTII SCENA PRIMA.

CALLICLES, STASIMUS.

QUO modo tu istuc, Stasime, dixisti? nostrum herilem
filium

M. Cam. de-
sponditne.

Lesbonicum suam sororem despöpondisse?

ST. hoc modo.

CA. Quoi homini despöndit? ST. Lysiteli Philtonis filio,
Sine dote. CA. sine dote ille illam in tantas divitias dabit?

5 Non credibile dicis. ST. at tu edepol nullus creduas.

Si hoc non credis, ego credidero. CA. quid? ST. me nihil
pendere.

CA. Quam dudum istuc, aut ubi aetum' st? ST. illico hic ante
ostium.

Tam modo, inquit Prænestinus. CA. tanton' in re perditâ,
Quam in re salvâ, Lesbonicus factus est frugalior?

10 ST. Atque equidem ipsius ultro venit Philto oratum filio.

CA. Flagitium quidem hercle fiet, nisi dos dabitur virginî.
Postremo edepol ego istam rem ad me attinere intellego.

Ibo

1. **N**Ostrum herilem filium.] Vel hic præscribi debet nomen *Stasimi*, & legi sine interrogatione: ut intelligamus, respondere *Stasimum*; *dixi*, *Nostrum h. f.* *Lesb. f. f. despöndisse*. vel legendum., *veſtrum herilem filium*, &c. vel hoc totum accipiendum τεχνᾶς, hoc pa-

cto: Dixistine ita; Nostrum h. f. &c. Hæc sine tua verba, quæ mecum locutus es? Nostrum h. filium. *Lambinus.*

8. **T**am modo.] Id est, modo. Festus. Notat autem Prænestinorum barbariem, & irridet peregrinantem. *Scalig.*

29. Ita

Ibo ad meum castigatorem, atque ab eo consilium petam.

St. Propemodum quid illuc festinet sentio, & subolet mihi.

15 Ut agro evortat Lesbonicum, quando evortit ædibus.

O here Charmide, quam absente te hic tua res distrahitur tibi!

Utinam tè redissè salvom videam, ut inimicos tuos

Ulciscare ut mihi, ut erga te fui & sum, referas gratiam!

N I M I U M D I F F I C I L E S T R E P E R I R I amicum;
ita ut nomen cluet:

20 Cui tuam cum rem credideris, sine omni curâ dormias.

Sed generum nostrum ire eccillum video cum affini suo.

Nescio quid non satis inter eos convenit. celeri gradu

Eunt uterque. Ille reprehendit hunc priorem pallio.

Haud illi euscheme astiterunt. huc aliquantum abscessero.

25 Est lubido orationem audire duorum affiniuum:

19. Ita ut nomen cluet.] Hoc declarat audit: nempe amicus non tantum Con-
ipse Bacchid. act. 3. 2. Homini amico, filiatius, verum maxime Ferentarius; qui amicus est, ita uti nomen possidet, id hoc est, re ipsa, non logis juvans, ubi re est, Cujus facta respondent nomini: & opus est. Douza.

A C T U S T E R T I I S C E N A S E C U N D A:

LYSITELES, LESBONICUS, STASIMUS.

STa illico, noli avorsari, neque te occultassis mihi.

LE. Potin' ut me ire, quo profectus sum, finas? Ly. si ini-
tem tuam,

Lesbonice, esse videatur, gloriæ aut famæ, finami.

LE. Quod est facillumum; facis. Ly. quid id est? LE. amico
injuriam.

5 Ly. Neque meum' st, neque facere didici. LE. indoctus quant
docte facis!

Quid faceres, si quis docuisset te, ut sic odio essem mihi?

Qui bene cum simulæ facete mihi te, male facis, male consulis.

Ly. Egone? LE. tu næ. Ly. quid male facio? LE. quod ego
nolo, id cum facis.

Ly. Tu ærei bene consulere cupio. LE. tu mihi es melior, quam
egomet mihi?

Tom. II.

Hh

Sat

10 Sat sapio, satis in tem quæ sint meam ego conspicio mihi.

Ly. An id est sapere, ut qui beneficium benevo- Lamb. beneficium
á benevolente.
lente repudies?

Le. NULLUM BENEFICIUM esse duco id, quod,
cui facias, non placet.

Scio ego & sentio ipse quid agam, neque à me officium mi-
grat:

Nec tuis depellor dictis, quin rumori serviam.

15 Ly. Quid ais? (nam retineri nequeo, quin dicam ea quæ pro-
meres)

Itane tandem majores famam tradiderunt tibi tui,

Ut virtute eorum anteparta per flagitium perderes?

Atque honori posteriorum tuorum ut vindex fieres?

Tibi paterque avosque facilem fecit & planam viam

20 Ad querendum honorem: tu fecisti ut difficilis foret

Culpâ maxime & desidiâ, tuisque stultis moribus.

Præoptavisti amorem tuum uti virtuti præponeres.

Nunc te hoc pacto credis posse obtegere errata? ah! non ita est,
Cape

12. **N**ulum beneficium.] Præcedentia & sequentia validissime con-
vincunt, hæc ita distinguenda. Lysiteles enim Lesbonico consulit: & hic rumori servire nunc se dicit: ne in crimen apud populum veniat: quod disertius infra exponit: Le. Nolo ego mihite tam prospic. ¶ 62. sic nempe rumori servit, cum hanc infamiam caver. Quanquam & aliter servire dici possit itidem rumori, qui post metuit; & præcavet aliam famigerationem: Mea opera hinc proterritum te, &c. ¶ 77. sed tamen in Lesbon. hæc cautio hic magis convenit. Acidal.

13. Neque à me officium.] Mss. Cam. neque in se officium. Lego: neque meum se officium migrat. Ut Cicero i. de divin. credo, ne communia jura migrare videatur. Agellius? casita nuditum migravit. Schoppius.

14. Ut vindex fieret?] Lambinus & Douzalegunt; ut vibex fieres? quum in Mss. Camerario teste, restet vindex; & retinet Petrus Valla, recteque vindicem exponit ultoram. Nempe, qui ulciscitur,

decus aufert: unde vindicare, auferre; vindicta, ablato; vindex, qui aufert: ut ex vett. Glossis constat. Hæc firmantur eo, quod paulo post sequitur:

*Si istuc, ut conare, facis indicium tuum,
incendes genus.*

Ubi incendere est, non celebrius reddere, ut Scalig. putabat (plane enim sententia repugnat) sed, quasi incendio perdere & absumere. *Vofius. Ut vindex fieres.*] Neque vibex Lambini admitto, neque conciliare stomacho meo possum, ut vindicem honori posteriorum eum credam Latine dici, qui posteris decus aufert, quacunque ceruña obliniant. Nimirum non interrogatio est, neque conjungendus hic verlus, cum præcedenti, sed cum sequenti, hoc modo: *At qui honori posteriorum tuorum ut vindex fieres, Tibi pater avosque.* Id est, ut vindicares traderesque posteris tuis honorem & decus, non tibi primo ea adquirenda erant, quod est difficilior, sed ad eam rem planam tibi viam fecerant majores. Vide 4. Observ. c. 3. *Gronevius.*

Cape sis virtute in animo, & corde expelle desidiam tuum:
IN FORO OPERAM amicis dā, haud in lecto amicæ,
ut solitus es.

Atque ego istum agrum tibi relinquī ob eam rem enīxe expeto:
Ut tibi sit, quī te corrigerē possis: ne omnino inopiam
Cives objectare possint tibi, quos tu inimicos habes.
LE. Omnia ego istic quæ dixisti scio, vel ex signavero: Vulg. istas
quæ dixisti.

○ Ut rem patriam & majorum gloriam fœdarim meūm.

SCIEBAM UT ESSE ME deceret; facere non quibam
miser,

Ita vi Veneris vinc̄tus, otio captus in fraudem incidi:
Et tibi nunc, proinde ac merere, summas habeo gratias.
LY. At operam perite meam sic, & te hæc dicta corde spernere,
Perpeti nequeo: simul me piget patium pudere te.
Et postremo NISI ME AUSCULTAS, atque hoc ut
dico facis,

Tute pone te latebis facile, ne inveniat te honor:
In occulto jacebis, cum te maxime clarum voles.
Pernovi equidem, Lesbonice, imperitum tuum ingenium
admodum.

○ Scio te sponte non tuapte etrasse; sed amore in tibi
Pectus obscurasse. atque ipse amoris teneo omnes vias.

ITA EST AMOR; balista ut jacit: nihil sic celerē est;
nèque volat;

Atq̄tie is mōres hominum moros & morosos efficit.
Minus placet, magis quod suadetur: quod dissuadetur, placet.
Cum inopia sit, cupias; quando ejus copia sit, tum non velis.
Ille qui aspellit, is compellit: ille qui consuadet, vetat.

IN-

27. Qui te corrigerē possis.] Colligere al. Scrivérius.

29. Vel ex signavero.] Vulgatum omnī retinēndum censeo. Vel ex signave- valet exquisitē in charta confignatum dñe recensuero, ut rem confrēgerim.

signare, proprie ē Commentario dé- ibere & in ordinem redigere. unde genere pro accurata recensione acci- ur. Livius lib. 1. Eique sacra omnia ex- p̄ia ex signataque tradidit. Ex signata, nempe ex Commentario. Pistor. Vel ex- signavero.] Lege, dixisti scio ex ignatu. Ut ex consule, ex quafore. Gnaturus dici- tur & ignaturus Arnob. Vel ex in à puer. Scrivérius.

37. Tute pone te.] V. N. Aulul. Act. 4. sc. 4. yf. 10.

39. Imperitum tuum ingenium.] Nec peritum nec impeditum sufficiendum esse quum recte sese habeat antiqua scriptu- ra, docuimus 4. Observ. 3. Gronovius.

H h 2 47. In-

INSANUM EST MALUM in hospitium devoti ad Cupidinem.

Sed te moneo, hoc etiam atque etiam ut reputes, quid facere expertas.

Si istuc, ut conare, facis indicium, conare, tuum incendes genus.

50 Tum igitur tibi aqua erit cupidus, genus qui restinguas tuum.

Atque erit, si nactus, proinde ut corde amantes sunt cati;

Nescintillam quidem relinques, genus qui congliscat tuum.

LE. Facile est inventu: DATUR IGNIS, tamenetsi ab inimicis petas.

Sed tu objurgans me à peccatis, rapis deteriorem in viam.

55 Meam vis sororem tibi deim: suades sine dote. hoc non convenit;

Me, qui abusus sum tantam rem patriam, porro in divitiis

Elle, agrumque habere: egere illam autem; ut me merito oderit.

NUNQUAM ERIT alienis gravis, qui suis se concinnat levem.

Sicut dixi, faciam: nolo te jactari diutius.

Ly. Tan-

47. *Insanum est malum.*] Varro lib. 6.
Delingua Latina: *Plautus cum vehementer vellet dicere, dicit Insane. quod insanum faciunt vehementer. Hospitium.*] Locum liberum, ubi facias nequam. de hospite Cupidine, consulendus Anacreon. Propert. 3. el. 24. *Hospitium tota nocte paravit Amor. Passerat.*

49. *Si istuc, ut conare, facis indicium.*] Sic vett. libri. Vulgo transposuerunt auctore Acidalio & Pistorio: *si istuc, ut facis indicium, conare: & explicationem afferunt alienissimam. Sed scribendum: ut conere, facis. istuc, quod dixerat v. 24. Capes virtutem animo: & quæ sequuntur. Tuum incendes genus, clarum & insigne facies. Vide 4. observ. 3. Gronovius.*

51. *Cati.*] Putabat Alciatus *catus*, extrito P. usurpasse Plautum hoc loco, pro *captus*, metri causa. quod minime verum putem. Quum non aliter *catum* hic dixerit Plautus, quam in Epidico, *consilium catum*, aut Ennius, *cata dicta*. quod Varro interpretatur *acuta*. Unde & *Catonis* nomen factum. *Vofius*.

53. *Facile est inventu.*] Hoc Lesbonici responsum ad parœmiam trahen-

dum: *Altera manu fert aquam, altera ignem. Quamvis enim hoc dicere videatur Comicus, ignem etiam ab inimicis utendum sumi solere, ad frigus defendendum: aliud tamen dissimulanter innuit: nimirum, si quis rei iratus sua, cum Venere ista Tibulliana, messes privatas combustum ire velit, ei porro homini ustrinæ ejusmodi concinnanda materiam nullo unquam tempore defutaram; etiam si mutuo illa vel ab inimicissimis sit petenda. A quibus quid mirum, si ardor ille Vulcanius impetratu facillimus, quem hoc genus manu promptum gestitat assidue: ob caussam, quam exposui. non item de aqua; qui incendium restinguas. Et haec germana est paradoxæ hujus sententia declaratio, quicquid dicant Interpretes. Douza.*

58. *Nunquam erit alienis.*] Lesbonicus de dote & agro decernit, nec amplius vult sibi contra dici. tum alter sto machabundus proclamat, & validissim objectione adversarium premit. Qua iure quidem languet ac jacet vulgatione; tandem vero veget, & vegetationem. Ceterum Lesbonici dictum

60 Ly. Tanto mēliu'st te sororis caußâ egestatem exsequi,

Atque eum agrum me habere quam te, tua quā toleres mœnia?

Le. Nolo ego mihi te tam prospicere, quā meam egestatem leves,

Sed ut inops infamis ne sim: ne mihi hanc famam differant,

Me germanam meam sororem in concubinatum tibi

65 Sic sine dote dedisse, magis quam in matrimonium.

Quis me improbior perhibeat? hæc famigeratio Doux. fa-

miferatio.

Te honester, me autem collutulet, si sine dote duxeris:

Tibi sit emolumenitum honoris, mihi quod objectent, siet.

Ly. Quid, te Dictatorem censes fore, si abs te agrum acceperim?

70 Le. Neque volo, neque postulo, neque censeo: verum tamen

IS EST HONOS homini pudico, meminiſſe officium suum.

Ly. Scio equidem te, animatus ut sis: video, subolet, sentio.

Id agis, ut ubi affinitatem inter nos nostram adstrinxeris,

Atque eum agrum dederis, nec quicquam h̄ic tibi sit, qui vitam colas,

75 Effugias ex urbe inanis, profugus patriam deseras,

Cognatos, affinitatem, amicos, factis nuptiis:

Meā operā hinc proterritum te, meāque avaritiā autem. Gul. per-

territūm.

Id me commissurum, ut patiar fieri, ne animūm induxeris.

ST. Non

ambigui sensus est: & Lambiniana explicatio rei non satis apta. Aptior fuerit, si *gravem* interpetaris argutiuscule *gratum* & *acceptum*, *leven* contra *ingratum* & minus carum, &c. Aptissima, eadem que veriss. sententia: Nunquam alienis molestus & odiosus erit, qui suis se tolerabilem præbet. Id in rem præsentem ta convenit, ut non possit aliud magis. Nam nolle se sorori iniquum esse ait ut exosum facere: & hoc qui studeat in ius, eum idem facile cavere in alienos. *Acidalius.*

61. *Tua quā toleres mœnia.*] Unde ua munia, ut alii legunt, & sumptus quotidianos tollere ac sustinere possis? *Lamb.*

63. *Differant.*] *Differentia*, est malis sermonibus differre. Vide notas Epid. 1. 2. 15.

68. *Emolumenitum.*] *Emolumenitum* non tantum significat quæstum, aliquid ve quod conduceat: sed etiam, quod operum est, ac magnum studium requirit. hoc patet exemplis Varronis & Cæsaris. & hoc à nullo Grammatico explicatum. *Victor.*

69. *Quid, te dictatorem.*] Hoc eo pertinet, quod Lesb. dixerat, Lysitelem apud homines honorem consecuturum esse, si agrum non accipiat; se vero dedecus. Quid? inquit, si agrum mihi dederis, te Dictaturam consecuturum putas? *Lambin.*

ST. Non enim possum quin exclame: Euge, euge Lysiteles
πτάλιν.

80 Facile palmam habes! hic vicitus. VICT TUA CO-
 MOEDIA.

Hic agit magis ex argumento, & versus meliores facit.

Etiam ob stultitiam tuam te tueris? multam ab-
 omnia.

Lipf. tete veris
 multabo minis.

LE. Quid tibi interpellatio aut in concilium huc accessio est?

ST. Eodem pacto, quo huic accessi, abscessero. LE. i hac mecum
 domum,

85 Lysiteles, ibi de istis rebus plura fabulabimur.

LY. Nihil ego in occulto agere soleo. meus ut animus est,
 eloquar:

Si mihi tua soror, ut ego æquum censeo, ita nuptum datur

Sine dote, neque tu hinc abiturus; quod meum erit, id erit tuum;

Sin aliter animatus es. bene quod agas eveniat tibi;

90 Ego amicus nunquam tibi ero alio pacto. sic sententia est.

ST. Abiit hercule ille quidem ecquid audis, Lysiteles? ego te volo.

Hic quoq; hinc abiit. Stasime, restas solus. quid ego nunc agam?

Nisi uti sarcinam constringam, & clypeum ad dorsum accom-
 modeam:

Fulmentas jubeam suppingi soccis: non sisti
 potest.

Salmas. fulmenta ju-
 beam suppingi soccos.

95 Video caculam militarem me futurum haud longius;

Aut aliquem ad regem in saginam herus se conjectat
 meus.

Par. com-
 jexit.

Cre-

82. Multum ad omnia.] Diu est cum
 legendum hoc loco putavi;

genteis vel aureis in hanc rem usi. Ca-
 saub. Non sisti potest.] Id est, actum est,
 perimus. Neque enim ceperunt interpretes. Vide ad Livium lib. 4. c. 12. Gron.

83. Etiam ob stultitiam tuam te tueris? mul-
 tabo mina.

95. Caculam.] Glossæ vett. Cacula,

ab aliis σερπάτη. Nonnullis & Calones
 dicuntur, qui militibus ligna suppeditabant: ut Lixa, qui aquam, quam
 veteres lixam dixer. vel, calones, quia
 ligieas clavas pro tutela dominorum
 gerebant: nam ligna κέλα vocarunt.

Gronovius.

Scalig.

94. Fulmentas.] Fulmenta sunt κατθύ-
 πατα quod & Solum Latinis. Suppedita
 κεραυνούμενα: & suppeditare est οὐδε
 γυρσέιν in calceos. Eisi enim hic clavi
 non nominantur, manifestum tamen
 id est ex illo Bacchid. act. 2. 3. ubi notat

luxum veterum divitum, qui clavis ar-
 genteis vel aureis in hanc rem usi. Ca-
 saub. Non sisti potest.] Id est, actum est,
 perimus. Neque enim ceperunt interpretes. Vide ad Livium lib. 4. c. 12. Gron.

96. In saginam.] Vide notas Mostell.
 act. 1. sc. 1. ¶ 62.

37. Du-

Credo ad summos bellatores acrem fugitorem fore:
 Et capturum spolia ibi illum qui meo hero advorsus venerit.
 Egomet autem quom extemplo arcum mihi, & pharetram,
 & sagittas sumpsero,

100 Cassidem in caput, dorinibo placide in tabernaculo.

Ad forum ibo; nudius sextus quo talentum mutuum
 Dedi, reposcam, ut habeam mecum quod feram viaticum.

ACTUS TERTII SCENA TERTIA.
 MEGARONIDES, CALICLES.

UT mihi rem narras, Calicles, nullo modo
 Potest fieri prorsus, quin dos detur virginis.

CA. Namque hercle honeste fieri ferme non potest,
 Ut eam perpetiar ire in matrimonium

5 Sine dote, cum ejus rem penes me habeam domi.
 ME. Parata dos domi'st, nisi exspectare vis,
 Ut eam sine dote frater nuptum collocet:
 Post adeast tute Philtonem, & dotem dare
 Te ei dicas: facere id ejus ob amicitiam patris.

10 Verum hoc ego vereor, ne istae pollicitatio
 Te in crimen populo ponat atque infamiam.
 Non temere dicant te benignum virginis,
 Datam tibi dotem, ei quam dares, ejus à patre.
 Ex ea largitari te illi; neque ita, ut sit data, in-
 15 Columem te sistere illi, & detraxe autument.
 Nunc si operiri vis adventum Charmidis,
 Perlonguin'st: huic ducenti interea abscesserit.

CA. Nam

17. **D**ucenti abscesserit.] Reste quidem
 Hæc mutila esse Lambinus vi-
 dit: sed ipsius interpretatio locum hic
 nullum habet. Nam Lysiteles eam sibi
 jam sine dote omni desponderat: nec
 audire de dote quicquam volebat. Le-
 gendum puto; *huic ducenti interea abs-*
cesserit: id est, dos abscedet interea Ly-
 siteli puellam ducenti, nam dixerat ante
 Megaronides: si virginis dotem dederis
 ex pecunia, quam tibi pater ejus clam

concedidit, dicent omnes, *Datam tibi*
dotem, &c. Subjungit;
Nunc si operiri vis adventum Charmidi,
Perlongum est; huic ducenti interea abs-
cesserit.

Vides itaque ad dotem referri debere.
 Proinde ac si dicat; Si operiri voles tan-
 tisper, dum veniat Charmides, hic inter-
 ea illam indotatam duxerit. Vel legen-
 dum, *hinc ducenta interea abscesserit*. In-
 terea dum tu adventum patris præstola-
 ris,

CA. Nam hercle omnia istae veniunt in mentem mihi.

ME. Vide si hoc utibile magis atque in rem deputas,

20 Ut adeam Lesbonicum, edoceam ut res se habet.

CA. Utego nunc adolescenti thesaurum indicem

Indomito, pleno amoris ac lasciviæ?

Minime minime hercle vero! nam certo scio.

Locum quoque illum omnem, ubi sit, comederit:

25 Quem fodere metuo, sonitum ne ille exaudiat,

Neu ipsam rem indaget, dotem dare si dixerim.

ME. Quo pacto ergo igitur? CA. clam dos depromi potest:

Dum occasio ei rei reperiatur, interim

Ab amico alicunde argentum roges.

30 ME. Potin' est ab amico alicunde exorari? CA. potest.

ME. Gerræ! næ tu illud verbum actutum inveneris,

Mihi quidem hercle non est quod dem mutuom.

CA. Malim hercle ut verum dicas, quam ut des *Lamb. quam ut det.*
mutuum.

ME. Sed vide consilium, si placet. CA. quid consili'st?

35 ME. Scitum, ut ego opinor, consilium inveni. CA. quid est?

ME. Homo conducatur aliquis jam, quantum potest,

Quasi sit peregrinus. CA. quid is scit facere postea?

ME. Is homo exornetur graphice in peregrinum modum,

Ignota facies, quæ non visitata sit,

40 Falsidicum, confidentem. CA. quid tum postea?

ME. Quasi ad adolescentem à patre ex Seleucia

Ve-

xis, illa, quam ducere vult, hinc ex ædi-
bus tuis in domum mariti abibit. Gisān.
mavult, ducendi materia abscesserit. sed
certe alienum est. Scopp.

20. Ut adeam Lesbonicum, edoceam, &c.]
Vera est lectio; adeas. nam consilium
Megaronidæ est, non ut ipse, sed Cal-
licles adeat & edoceat adolescentem,
ipso enim cum illo nihil rei. Et huic ita
fusisse, pater ex ejus responso. Acid.

29. Roges.] Malim legi, roget. ut ad
Lesbonicum referatur, cuius erat dotare
fororem. Habebat enim adhuc agrum,
sub cuius pignore pecuniam mutuo su-
mire poterat. Atque ita convenit id,
quod Megaronidi subjicit, Potin' est ab

amico, &c. Pistor.

36. Quantum potest.] Id est, quam
primum fieri potest. L.

39. Quæ non visitata sit.]. Quæ non
sæpe in his locis conspecta sit. V. N.
Epid. & Pseud. act. 2. 4.

40. Falsidicum confidentem.] Etsi du-
rius hæc cohærente videbantur: tamen
scripturam vett. libr. noluimus temere
mutare, præsertim has tot syllabas nu-
meris exigentibus. Camer. Non debe-
bant vett. Edd. hæc mutare in falsidicus,
confidentque, contra lib. consensum. Re-
petendum est Xvii. 7. novis, scit facere.
Ignota facies scit facere, aut facit, ho-
minem falsidicum & confidentem. Boxb.
50. Te-

- Veniat, salutem ei nunciet verbis patris,
 Illum bene gerere rem, & valere & vivere,
 Et eum redditurum auctum, ferat epistolas
- 45 Duas: eas nos consignemus, quasi sint à patre:
 Det alteram illi, dicat alteram tibi
 Dare sese velle. CA. perge porro dicere.
 ME. Seque aurum ferre virginis dotem à patre
 Dicat, patremque id jussisse aurum tibi dare.
- Lamb. Dari
se velle.
- 50 Tenes jam? CA. propemodo! atque ausculto perlubens.
 ME. Tum tu igitur demum id adolescenti aurum dabis,
 Ubi erit locata virgo in matrimonium.
 CA. Scite hercule sane, ME. hoc, ubi thesaurum effoderis,
 Suspicionem ab adolescenti amoveris.
- 55 Censebit aurum esse à parte allatum tibi.
 Tu de thesauro sumes. CA. satis scite & probe.
 Quanquam hoc me ætatis sycophantari pudet.
 Sed epistolas quando obsignatas afferet,
 Siquidem obsignatas attulerit epistolas,
- 60 Nonne arbitraris eum adolescentem annuli
 Paterni signum novisse? ME. etiam tu taces?
 Sexcentæ ad eam rem causæ possunt colligi:
 Illum quem habuit, perdidit, alium post fecit novum.
 Jam si obsignatas non feret, dici hoc potest:
- 65 Apud portitorem eas resignatas sibi
 Inspectasque esse. in hujusmodi negotio
 Diem sermone terere, segnities mera'st.
 Quamvis sermones possunt longi texier.
 Abi ad thesaurum jam confestim clanculum,
- 70 Servos, ancillas amove, atque audin'? CA. quid est?
 ME. Uxorem quoque ipsam hanc rem ut celes., face.
 Nam pol tacere nunquam quicquam'ſt quod queat.
 Quid nunc stas? quin te hinc amoves, & te moves?

Aperi,

50. *Tenes jam?* CA. *Propemodum.*] [*Propemodo.* Et est comparatum, qualia exadversum, examusim, impräsentiarum & similia. Invenimus quoque in scriptis Livii exemplaribus. *Gronovius.*
 Haud aliter edd. vett. attamen Pall. ambo, *propemodo*, inquit Gruterus. Et recte. Nam hoc exstat & Pseud. 1. 3. Sed scin' quid nos volumus? BA. Pol ego

Aperi, deprome inde auri ad hanc rem quod sat est.

75 Continuo operito denuo: sed clanculum,
Sicut præcepi: cunctos exturba ædibus.

CA. Ita faciam. ME. at enim nimis longo sermone utimur.

Diem conficimus, quod jam properato'ft opus

Nihil est de signo quod vereare, me vide.

80 Lepida est illa causa, ut commemoravi dicere,

Apud portidores esse inspectas. denique

Diei tempus non vides? quid illum putas

Naturâ illâ atque ingenio? jaſtudum ebriu'ft.

Quidvis probari poterit. tum, quod maximum est,

85 Afferre, non petere hic se dicet. CA. jam sat est.

ME. Ego sycophantam jam conduco de foro,

Epistolasque jam consignabo duas,

Eumque huc ad adolescentem meditatum probe

Mittam. CA. eo ego igitur intro ad officium meum.

90 Tu istuc age. ME. actum reddam. *

Mff. Cam. actum reddam; nugaces sunt nisi. Alt. nugace sunt nisi.

82 *Quid illum putas, &c.]* Ita distinguendum, hoc sensu: Cum sit tam prope vespera, vix est quod dubites, quin pro ea qua est natura atque ingenio, jam diu vino sit depositus. Simile Apulejanum Apol. 1. *Quid sit diei vides: dico Crassum jamdudum ebrium stertere, &c.* Ceterum hinc notamus, litteras peregretatas, portitoribus commissas: ute pote qui eas deinde curarent omnibus noti. Terent. Phorm. act. 1. 2.

Sed epistolam ab eo allatam esse audivi modo,

Et ad portidores esse delatam: hanc petam.

Gruter.

86. *Conduco de foro.]* V. N. Pœn. act. 3. 2.

89. *Ad officium meum.]* Ad effodiendum thesaurum. Taubman.

90. *Actum reddam.]* Ita versum expleo: *actum reddam; nugas sum nisi.* Nisi tibi hoc effectum lepide dedero, nugas ero. Testatur autem Charis. & Prisc. veteres dixisse, *hic, hac & hoc nugas. Glosflæ: Nugas, οὐαρεῖς, αστελγῆς.* Item, *οὐαρεῖς, nugatorius, nugax, fædus.* Sic Varro: *Quod si Actæon occupasset, & ipse prius suos canes comedisset, non nugas saltatoribus in theatro fieret.* Schop. Antiqui S & X permutabant: *ut nugas pro nugax: adafint pro adaxint, &c. quemadmodum X & C propter affinitatem: ut secus pro sexus, Rudente. Popma. Forte scribendum; nugaces sunt nisi, illi, nimirum, quibulcum mihi res erit.* Boxh.

ACTUS QUARTI SCENA PRIMA.

CHARMIDES.

SAlisipotenti & multipotenti Jovis fratri, & Nerei Neptuni,
Lætus, lubens, laudes ago, & grates gratiasque habeo, &
fluctibus salmis,

Quos penes mei potestas, bonis meis quid foret, & meæ vitæ:
Quom suis me ex locis in patriam urbisque mœnia reducem fa-

ciunt.

Atque ego, Neptune, tibi ante alios Deos gratias ago atque
habeo summas.

Nam te omnes favoremque severumque atque avidis moribus
commemorant,

Spurcificum, immaniem, intolerandum, vesanum. contra
operâ expertus:

Nam pol placido te & clementi meo usque modo, ut volui,
usus sum in alto.

Atque hanc tuam gloriam jam ante auribus acceperam, & no-

biles apud homines,

Pauperibus te parcere solitum, divites damnare atque domare.

Abi, laudo: scis ordine, ut æquom' st,

Tractare homines. HOC DIS DIGNUM'ST, sem-
per mendicis modesti sint.

Fi-

1. **S**Alisipotenti, &c.] Literarum du-

ctum secuti, non dubitamus rescri-

bere hæc verba ad hunc modum:

*Salsipotenti & multipotenti Iovis fratri
Tanario Neptuno.*

Tanarius dictus est Neptunus, à Tanaro Laconicæ promontorio, in quo erat sa-
cra Neptuno ædes: cuiusquare hic me-
minerit Charmides, ratio peti potest ex

cognomine, quo in Tanaro colebatur.
de quo Suidas: Ταναρος ἡρως την

ταναρικην. εὐθα καὶ Πασχάλην
ζεγόν. Αὐσφαλία. Petitus. Nerei Neptu-

ni.] Mendoza sine dubio sunt in hoc ver-
su, Nerei Neptuni. Puto scriendum,
Nereine Neptuni, id est, nereine Neptu-
ni uxore. Alia est, Nereine Martis uxor.

Nereine vocatur Thétis poëtis. In tertio
versu lego ex vestigiis antiquæ scripturæ:

*Quos penes mei potestas, bonis meis quid
foret, & meæ vita.*

Quos, id est, Neptunum Jovis fratiem,
& Nereinen ipsius uxorem. Immo ad
fluctus, de quibus proxime sequitur, id
referendum, *Et fluctibus salmis.* Salmas.
Forte etiam: *bonis meis quid foret & meæ
vita.* Gronovius.

4. *Urbisque maniareducem.*] Ita con-
jecit Camerarius, cum esset in Mss. *urbis*
cumam, inquit Gruterus. Editiones pri-
scæ utrumque vocabulum præterierant.
At suspicor scriendum: *in patriam ur-
bem in columem reducem faciunt.* Cum in-
venissent librarii, *urbincolmen*, quibus-
dam

Fidus fuisti, infidum else iterant. nam absque foret te, sat
scio in alto.

Distraxissent, Disque tulissent satellites tui me miserum
fæde,

15 Bonaque omnia item una mecum passim cæruleos per campos.
Ita jam quasi canes, haud secus, circumstabant nave in turbi-
nes venti:

Imbres fluctusque atque procellæ infensæ frangere malum,
Ruere antennas, scindere vela, nî tua pax propitia foret præsto.
Apage me sis. deinde hinc certum' st otio me dare. satis partum
habeo.

20 Quibus ærumpnis deluctavi, filio dum divitias quæro?
Sed quis hic est, qui in plateam ingreditur cum novo ornatu
specieque

Simul? pol! quanquam domum cupio, opperiar Donat. quanquam
domi cupio.

dam ductibus obliteratis fecerunt, quod illuc exstat. *Gronovius.*

16. *Turbines venti.*] Junxit speciem cum genere. V. N. Truc. act. 5. 1.

18. *Ruere.*] Ενεργητικῶς. Virg. 2. Georg. & ruit atram Ad cælum nubem. item: ruit omnia late.

19. *Apage me.*] Sic habent Mss. &

omnes Edd. Neque me in te mutandum est cum Acidalio. Apage, inquit, me à te; Neptune; mei meorumque cura tibi nulla in posterum sit. Satis multas mihi divitias comparavi. A mari dehinc abs-
tinebo. Nulla mihi dehinc res tecum erit. *Boxhorn.*

ACTUS QUARTI SCENA SECUNDA. SYCOPHANTA, CHARMIDES.

HUicego diei nomen TRINUMMO faciam: nam
ego operam meam

Tribus numinis hodie locavi ad artes nugatorias.

Advenio ex Seleucia, Macedonia, Asia, atque Arabia,

Quas ego neque oculis, neque pedibus unquam usurpavi meis.

5 Viden' egestas quid negotii dat homini misero mali!

Qui ego nunc subigor trium nummorum caussa, ut has epi-
stolas

Dicam

2. *Tribus nummis.*] Id est, minime. Lucian. Σὺ δὲ λαῶν δοπιηρότερος,
duobus obolis vendore.

4. *Quas ego neque oculis, &c.*] Valet
usurpare, crebro aliquid agere aut dicere:

& sèpissime à Cic. usurpare pro appellare
positum video, quod hodie satis tritum
non est. Noster vero dicit, usurpare oculi-

us, usurpare sensibus, pro videre, senti-
re. quæ multo minus sunt nota. *Gifan:*

9. *Fun-*

Dicam ab eo homine me accepisse , quem ego , qui sit homo , nescio ,

Neque novi : neque natus , necne is fuerit , id solide scio.

Ch. Pol hic quidem fungino genere est , capite se totum tegit :
10 Illurica facies videtur hominis ; eo ornatu advenit.

Sy. Ille qui me conduxit , ubi conduxit , abduxit domum.

Quæ voluit , mihi dixit : docuit , & præmonstravit prius , Quomodo quicque agerem . nunc adeo , si quid ego addidero amplius ,

Eo conductor melius de me nugas conciliaverit.

15 Ut ille me exornavit , ita sum ornatus . AR GENTUM
H O C F A C I T .

Ipse orna menta à Chorago hæc sumpfit suo periculo .

Nunc ego si potero orna mentis hominem circumducere , Dabo operam : ut me esse ipsum plane sycophantam sentiat .

Ch. Quam magis spe cto , minus placet mihi hominis facies . mira sunt ,

20 Ni illuc homo' st aut dormitator , aut sector zonarius .

Loca contemplat , circum spectat sese , atque ædīs noscitat .

Credo edepol , quo mox furatum veniat , specula- M. Pall. quo
nox furatum.
tur loca ,

Magis lubido' st observare , quid agat : ei rei operam dabo .

Sy. Has regiones demonstravit mihi ille conductor meus :

25 Apud illas ædīs sistendæ mihi sunt sycophantiæ .

Fores pultabo . Ch. ad nostras ædes hic quidem habet rectam viam .

Hercle opinor mihi advenienti hâc noctu agitandum est vigiliæ .

Sy. Aperite hoc , aperite heus ! ecquis his foribus tutelam gerit ?
Ch. Quid ,

9. *Funginogenere est.*] *Fungi* nihil sunt aliud fere , quam caput . Respexit ad causam seu petasum , quem capite gestabat . Lambin .

14. *Eo conductor melius.*] Si ea , quæ doctus sum , expolivero , tanto melius conductor mea opera rem nugatorium confecerit . Lambin .

16. *A Chorago.*] V.N. Cur. act. 4. sc. 1.

18. *Ut me esse ipsum.*] Ait se fore il-

lum ipsum , pro quo sit exornatus ; verum , non fictum . Taubman .

20. *Dormitator.*] Idest , fur . Quem admodum & Hesiodus οὐρανοῦ furem appellat : quod interdiu dormiat , noctu evigilet ad furandum . Turneb .

21. *Noscitac.*] Noscerre conatur , explor . V.N. Amph. act. 2. sc. 2. & Sticho. 2. 1.

28. *Foribus tutelam gerit.*] Alloquitur Ostiarium , qui , ut ait Ovid . egressus in-

troj-

CH. Quid, adolescens, quæris? quid vis? quid istas pultas?
SY. heu senex!

30 Census cum juratori recte rationem dedi,
Lesbonicum hīc adolescentem quāro, in his regionibus
Ubi habitet, & item alterum ad istanc capitatis albitudinem:
Calliclem ajebat vocari, qui has mihi dedit epistolas.

CH. Meum gnatum hic quideim Lesbonicum quārit & ami-
cum meum,

35 Cui ego liberosque bonaque commendavi, Calliclem.

SY. Fac me, si scis, certiorē, hīce homines ubi habitent;
pater.

CH. Quid eos quāris? aut quis es? aut unde es? aut unde ad-
venis?

SY. Multa simul rogitas! nescio quid expediā in potissimum.

Sin unum quidquid singillatim & placide percūtabere,

40 Et in eum nomen, & mea facta, & itinera ego faxo scias.

CH. Faciam ita ut vis. agedum nomen tuum p̄imum memora-
mihi.

SY. Magnum facinus iñcipiſſis petere. CH. quid ita? SY. quia;
pater,

Si ante lucem ire occipias à meo primo nomine,

Concubium sit noctis, priusquam ad postremum perveneris.

45 CH. Opus face est & viatico ad tuum nomen, ut tu prædicas.

SY. Est

*troitusque videt. Erant autem Ianitores
five Oſtarii illi in catenis: idque prisca
instituto, quod ex Ovid. Faſor. libr. claret.
Wouwer.*

30. *Census cum juratori recte.*] Legō;
Census fura, juratori recte rationem dedi.
Per juratorem autem intellige, apud
quem peregrini in portibus & nomina,
& patriam, & negotia profiteri cogeban-
tur. Ita dictus est, quod & ipſe juramen-
to fidem suam Reipub. obstringeret, qui
alios sub juramento censeret. Neque
aliud hic quārendum. *Boxhorn.* Placuit
conjectura Boxhornii, legentis, *Census*
sum, juratori recte rationem dedi. Alio-
quin ferri etiam potest quod habent scri-
pti codices; *Census cum juratori recte ra-*
tionem dedi. Vox conjurator plane men-

dosa est. *Salmas.* *Census cum juratori.*] Juratorem esse ipsissimum Cenforem,
magistratum populi Romani, & legendum:
Census cum juratori: id est, quum
censem edidi vel professus sum apud
cenforem, per intellectum verbi sub-
stantivi, docuimus 4. Observ. 4. *Gro-*
novius.

36. *Hīce homines ubi.*] Mſt. ambo:
hīce homines, non de nihilo, inquit Gru-
terus. Itaque hoc recipimus. Nihil enim
frequentius hoc genere loquendi apud
Plautum. Vide ad Senec. 4. de benef. 32.
Gronovius.

45. *Opus face est & viatico.*] Legen-
dum: *Opus facta est, & viatico, vel, Opus*
face est, & viatico. Quod enim Syco-
phantā diceret, tantum operis esse in no-
mine

Sy. Est minusculum alterum, quasi vasculum vinarium.

Ch. Hic homo solide sycophanta est. quid aistu, adolescens?
Sy. quid est?

Ch. Eloquere, isti tibi quid homines debent, quos tu quæritas?

Sy. Pater istius adolescentis dedit has duas mihi epistolas

50 Lesbonici. mihi est amicus. Ch. teneo hunc manifesta-
rium. Par. is
mihi a.
amicus.

Me sibi epistolas dedisse dicit. ludam hominem probe.

Sy. Ita ut occépi si animum advortas, dicam. Ch. dabo ope-
rain tibi.

Sy. Hanc me jussit Lesbonico suo gnato dare epistolam.

Et item hanc alteram suo amico Callicli jussit dare.

55 Ch. Mihi quoque edepol, quom hic nugatur, contra nugari
lubet.

Ubi ipse erat? Sy. bene rem gerebat. Ch. ergo ubi? Sy. in
Seleucia.

Ch. Ab ipso istas accepisti? Sy. è manibus dedit mihi ipse in
manus.

Ch. Qua facie est homo? Sy. sesquipedale quidem est quam tu
longior.

Ch. Hæret hæc res: siquidem ego absens sum, quam præ-
fens longior.

60 Novistin' hominem? Sy. ridicule rogitas, quo cum una cibum
Capere soleo. Ch. quid est ei nomen? Sy. quod edepol homi-
ni probo.

Ch. Lubet audire. Sy. ille edepol! illi illi! væ mi-
fero mihi! Palm. il il.
edepol, il il.

Ch. Quid est negotii? Sy. devoravi nomen imprudens modo.

Ch. Non placet, qui amicos intra dentes conclusos habet.

65 St. Atque etiam modo vorsabatur mihi in labris primoribus.

Ch. Temperi huic hodie anteveni. Sy. teneor manifesto miser.

Ch. Jan-

mine suo, ut, si ante lucem occipiat ire, concubia nocte venturus sit: respondet Charmides, face & viatico ad nomen ejus opus esse, ut scilicet in tam longo tinere & vietus suppetat, & in tenebris, umen. *Lipsius.*

59. Ch. Hæret hæc res.] Tacite secum

vel ad spectatores hæc mussitat Charmides. Ita Amph.

*Vir ego tuus sim? ne me appella falsa falsa
nomine.*

So. Hæret hæc res: siquidem hic jam mu-
lier factus est ex viro.

Taubm.

68. *Istuc*

CH. Jamne commentatus es nomen? SY. Deūm hercle me atque hominum pudet.

CH. Vide homo ut hominem noveris. SY. tanquam me fieri istuc solet,

Quod in manu teneas atque oculis videas, id desideres.

70 Litteris recomminiscar. C. est principium nomini.

CH. Calicias? SY. non est. CH. Callippus? SY. non est.
CH. Callidemides?

SY. Non est. CH. Callinicus? SY. non est. CH. Callimarchus?
SY. nil agis. Mf. mihi.

Neque adeo edepol floccifacio: quando egomet memini mei.

CH. At enim multi Lesbianici sunt hīc, nīl nomen patris

75 Dices, non monstrare possum istos homines, quos tu quæritas.

Quod ad exemplum est? conjectura si reperire possumus.

SY. Ad hoc exemplum est, Char. CH. an Chares? an Chari-demus? num Charmides?

SY. Hem istic erit. qui istum Di perdant. CH. dixi ego jaīndu-dum tibi:

Tepotius bene dicere æquom' st homini amico, quam male.

80 SY. Satin' intra labra atque dentes latuit vir minumi pretii?

CH. NE MALE loquare absenti amico. SY. quid ergo ille ignavissimus Lanub. Ne male loquare ei, præ-fente amico.

Mihi latitabat? CH. si appellass̄, respondisset, nomine.

Sed ipse ubi est? SY. pol illum reliqui ad Rhadamantem in Ce-cropia insula. Mewf. Cercopia.

CH. Qui homo est me insipentior, qui ipse egomet, ubi sim; quæriteim?

85 Sed nihil disconducit huic rei. quid ais? SY. quid? CH. hoc te rogo.

68. *Istuc fieri solet.*] Præponunt hīc: Mf. aliam personam, teste Grutero. Sed censet Pif. relinquenda esse Trinummo, ut se excusat quod nomen oblitus sit. T.

70. *C. est principium.*] C. est capitalis littera nominis. Reminiscientiam vocant hanc figuram: cum per ambages similes deducimur in memoriam rei, quæ nobis exciderat. Scaliger.

Quos 77. SY. *Ad hoc exemplum est, Char. Eo.*] Ita ingeniosissime restituit Palmerius. Quærit Charmides, ad quod exemplum sit nomen: si forte ita tandem ad verum perveniri posset. Respondet, Char, esse initium. Taubman.

83. *In Cecropia.*] Nil mutandum est. Nomen intulæ & insula, ut ficta sunt, & ejusmodi alia passim apud Plautum. B.

90. *Cunila*

Quos locos adisti? Sy. nimium miris modis mirabiles.

Ch. Lubet audire, nisi molestum' st. Sy. quin discipio dicere. Omnia primum in Pontum adveeti ad Arabiam tetrani sumus.

Ch. Echo! an etiam Arabia' st in Ponto? Sy. est: non illæc, ubi tus gignitur,

90 Sed ubi absinthium fit, atque cunila gallinacea:

Ch. Nimium graphicum hunc nugatorem! sed ego sum insipientior,

Quiegomet, unde redeam, hunc rogitem; quæ ego sciam, atque hic nesciat:

Nisi quia lubet experiri, quo evasuru' st denique.

Quid est tibi nomen, adolescens? Sy. Pax, id est nomen mihi:

95 Hoc cotidianum' st. Ch. edepoli nomen niggitorum:

Quasi dicas; si quid crediderim tibi; pax! periisse illico!

Sed quid ais, quo inde iisti porro? Sy. si animum adiortas, eloquar.

Ad

90. *Cunila Gallinacea.*] Κυνίλη Γρæ-
te origanum; unde Latinis *Cunila*, &
Conila. Unde *Conila bubula*, ή σέκονιλα,
vel σέκτης δέρζαν, quod boves à sca-
bie sanos præstaret. Sic ὄντης δέρζαν, &
cunila asinaria, ab eadem fortasse causa,
quod asinorum scabieem emendaret. Alia
fuit *Conila gallinacea*, id est, origanum
gallinaceum. Plinius: est alia cumila galli-
nacea appellata nostris, Græci origanum
heracleoticum. Forte quod galli gallinacei
semen ejus appetant. *Salmasius.*

96. *Pax!* periisse illico.] Pausio prius
scribo; *Tax*, id est nomen. Et hic; si quid
crediderim tibi, tax periisse illico. Ludit
Sycophanta ex instituto suo, dicitque
noinen sibi quotidianum esse; Tax: id
est, tanquam hominem tagacem, & qui
non bene utatur manu sinistra, se traduci à
populo. inde est, quod respondet Char-
mides auditio nomine; dixisse eum, sur-
to illico pestifatum; si quid ejus fidei
concrederet! Nam ut pax à pago, ita etiam
tax à tago deducebant. Atque ut tan-
gere pro furari usurpabant; ita tax & pro
tempore.

tacitum & pro furtim. Hic posteriore no-
tione extulit; priori, in Perla act. 1. sc. 3.
tax tax tergo meo erit. Jam; quod paulo
post Charmides iterum eum hoc modo
compellat, nihil obstat, si ibi scribamus,
heus, Pax, te, &c. Nam utebantur hac
dictione; cum aliquem compellarent, aut
sermonem ejus interpellarent. Terent.
Heaut. act. 2. sc. 3. Cū pax. Syre m. Et
Meurs. Pax non videtur huic loco con-
venire. Hac enim particula utebantur
cum finem facere vellent. Ut apud Ter-
entium: *Unus in diem dum argentum*
eripio, pax nihil amplius. Tax quod alii
hic reponunt, magis convenit sycophan-
ta tagaci. Navius tamen in Agitatoria
tax pax eodem sensu posuit; quo apud
Terentium pax, in his verbis:

— Age

Ne te mihi aduersari dicas hunc unum
diem

Demeo ego illos sinam esse, tax pax postea
Currentes ego illos vendam, nisi tu vi-
ceris.

Salmas.

Littera ad amicum too. He-

Ad caput amnis, quod de cœlo exoritur sub solio Jovis.

CH. Sub solio Jovis? Sy. ita dico. CH. è cœlo? Sy. atque è medio quidem.

100 CH. Echo! an etiam in cœlum escendisti? Sy. immo horiola advecti sumus. Mss. Cam. dorsala. Par. immo horiola.

Usque aqua advorsa per amnem. CH. echo, an etiam vidisti Jovem?

Sy. Alii Dii iste ad villam ajebant servis depromptum cibum.

Deinde porro. CH. deinde porro nolo quicquam prædices. Mss. Man. de porro.

Sy. Ego hercle, si es molestus. CH. nam pudicum neminem

105 Esse oportet, qui abs terra ad cœlum pervenerit. Schopp. neminem Manere oportet.

Sy. Dimittam, ut te velle video. sed monstra hosce homines mihi.

Hos ego quæro, quibus me oportet has deferre epistolas.

CH. Quid ais tu nunc? si forte eum ipsum Charmidem conspexeris:

Illum, quem tibi istas dedisse commemoras epistolas,

110 Noverisne hominem? Sy. næ tu me edepol arbitrare bellum,

Qui quidein non novisse possim, qui cum ætatem exegerim.

An ille tam esset stultus, qui mihi mille nummūm crederet,

Philippeūm, quod me aurum deferre jussit adgnatum suum,

Atque ad amicum Calliclem, quo rem ajebat mandasse hīc suam?

115 Mihi concrederet, nisi me ille & ego illum nossem approve?

CH. Enimvero ego nunc Sycophantæ huic sycophantari volo:

Si hunc possum illo mille nummūm Philippo circumducere,

Quod sibi me dedisse dixit: quem ego, qui sit homo, nescio:

Neque

100. *Horiola.*] Quæ navis modica pisatorum. V. Rud. act. 4. 2.

102. Sy. *Alii dii.*] Ejuratis aliis letationibus, quæ excogitari cunque possint, omnibus, ita rescribendum, quanta possum adseveratione contendō: *Alii*

Dii: se ad villam. Ecquid enim lepidius fingi potest à nugatore isto, quam ut de Jove interrogatus, cum non vidisse responsurus esset, ita diceret, absente ipso deos alios de ejus abitu sibi retulisse. *Acidal.*

123. In

Neque oculis ante hunc diem unquam vidi : eine aurum crederem ?

120 Cui , si capit is res siet , nummum nunquam credam plumbum.

Aggrediundu'st hic homo mihi astu. heus , Pax , te tribus verbis volo.

Sy. Vel trecentis. Ch. haben' tu id aurum , quod accepisti à Charmide ?

Sy. Atquè etiam Philippeum , numeratum illius in mensa manu ,

Mille nummum. Ch. nempe ab ipso id accepisti Charmide ?

125 Sy. Mirum quin ab avo ejus , aut proavo acciperem , qui sunt mortui.

Ch. Adolescens cedodum istuc aurum mihi. Sy. quod ego aurum dem tibi ?

Ch. Quod à me te accepisse fas illus. Sy. abs te accepisse ? Ch. ita loquor.

Sy. Quis tu homo es ? Ch. qui mille nummum tibi dedi ; ego sum Charmides.

Sy. Neque edepol tu is es ; neque hodie is unquam eris , auro huic quidem.

Doux aurum hoc cui dem.

130 Abi sis nugator : nugari nugatori postulas.

Ch. Charmides ego sum. Sy. nequicquam hercle es : nam nihil auri fero.

Nimis argute obrepisti iri eapſe occasiuncula :

Postquam ego me aurum ferre dixi , post tu factus Chatmides.

Prius tu non eras , quam auri feci mentionem : nihil agis.

135 Proin' tu te itidem , ut Charmidatus es , rursus te charmida.

Ch. Quis

123. In mensa .] Apud trapezitam , in foro. Lambin.

125. Mirum quin .] V. N. Mostell. act. 2. 2.

129. Auro huic quidem .] Sic omnes omnino habent edit. & Mſf. Cam. Ait enim ; ut in aliis rebus omnibus sis Charmides ; at non eris etiam isti auro. Grut.

135. Recharmida .] Festive Plautus alludens ad Græci nominis (χάρην ,

lætitia) significationem , Charmidem atri mentione interposita delestatum , & Charmidem professum ; jubet se recharmidare , hoc est , conceptam lætitiam & assumptum nomen deponere. Durantiu. Simpliciter interpretor ; Tu qui Charmidem te fecisti , rursus te recharmida , Charmidem te esse nega. Nihil agis ; nihil obtinebis nomine isto falso & tibi non competente. Boxhorn.

Ch. Quis ego sum igitur, siquidem is non sum, qui sum?
Sy. quid id ad me attinet?

Dum ille, ne sis, quem ego esse nolo, sis meâ causâ qui lubet.

Prius non is eras, qui eras: nunc is factus, qui tum non eras.

Ch. Age si quid agis. Sy. quid ego agam? Ch. aurum redde.
Sy. dormitas, senex.

140 Ch. Fassus Charmidem dedisse aurum tibi. Sy. scriptum quidem.

Ch. Properas, an non properas abire actutum ab his regionibus

Dormitor, priusquam ego hic te jubeo mulcari male?

Sy. Quamobrem? Ch. quia illum quem ementitus es, ego sum ipsus Charmides.

Quem tibi epistolas dedisse ajebas. Sy. echo! quæso an tu is es?

145 Ch. Is enimvero sum. Sy. ain' tu tandem, is ipsusne es?
Ch. ajo. Sy. ipsus es?

Ch. Ipsus, inquam, Charmides sum. Sy. ergo ipsusne es?
Ch. ipsissimus.

Abi hinc ab oculis. Sy. enimvero sero quoniam advenis,

Vapulabis meo arbitratu& novorum ædilium.

Ch. At etiam maledicis? Sy. immo, salvos quandoquidem advenis,

150 Dite perdant; etsi floccifacio, an periisses prius.

Ego

140. *Scriptum quidem.*] Quasi dicat: Non ipsum aurum mihi dedit, sed tantum auri summam in tabellis notatam. Lambin.

147. *Enimvero sero quoniam.*] Jocus hic est, sed cuius sententia mihi quidem obscura est, fortassis & aliis. nam caussa, cur vapularet Charmides, in adventu solo nulla est. itaque inclino legere, enimvero sero quoniam. Nam ad histriorum poenas alludi manifestum est. Si vero, si quid deliquerant in actione, vapulabant. In Cistellariae epilogo:

— *Ornamenta ponent. postidea loci
Qui deliquit, vapulabit: qui non deliq-
uit, bibet.*

In culpis autem fuisse, si quis serius

quam oporteret, proscenium ingredere-
tur, non dubium est. Hinc Sycophanta
Charmidi minatur, qui Fabula jam ma-
gnam partem acta peregre domum ve-
nit, daturum eum poenas, quod sero
venerit. I. Gul.

150. *Etsi floccifacio.*] Gratulaturus
seni videbatur, cum inciperet, *salvus
quand. advenis:* at *ac. regordixay*
subjicit, *dii te perdant.* Quoniam incolu-
mis hic venisti, pereas, inquit: etsi mea
caussa perire potueras etiam prius; nec
ego floccum interduim, si id factum.
Hæc germana est sententia, joco lepidiss.
constans. Tantum pro *si te factum etsi,*
trajetis literis. Lambinus plane frustra
est. Accidat.

160. *Cen-*

Ego ob hanc operam argenteum accepi: te macto in fortunio.
 Ceterum qui sis, qui non sis, floccum non interduim.
 Ibo ad illum, renunciabo qui mihi tris nummos dedit,
 Ut sciat, se perdidisse. ego abeo, male vive & vale.

155 Quod di te omnes advenientem peregre perdant, Charmides.

Ch. Postquam ille hinc abiit, post loquendi libere
 Videtur tempus venisse, atque occasio.

Jamdudum meum ille pectus pungit aculeus,
 Quid illi negotii fuerit ante ædis meas.

160 Nam epistola illa mihi concentriat metum

In corde, & illud mille nummum quam rem agat.

NUNQUAM edepol TEMERE tinnit tintinnabulum:

Nisi qui illud tractat, aut movet, mutum est, tacer.

Sed quis hic est, qui huc in plateam cursuram incipit?

165 Lubet observare quid agat: hoc concessero.

160. Concentriat.] Concentriare est ad supplementum Centuriæ. Are militari. Lambin.

colligere: dictum à Centuriis, quæ ad suffragia conveniebant. utitur & Pseud. auct. i. sc. 5. Ita Terent. Phorm. auct. i. sc. 4.

— Ego in subfidiis hic ero
 Succenturiatus, si quid deficies.

Id est, ero successor in locum deficientis,

ad supplementum Centuriæ. Are militari. Lambin.

162. Nunquam edepol.] Quemadmodum tintinnabulum temere & sine motu alieno, tinnire non solet: ita hic Sycophanta non temere, sed ab alio subornatus ad ædes meas cum litteris venit. Lambin.

A C T U S Q U A R T I S C E N A T E R T I A.

S T A S I M U S , C H A R M I D E S .

S Tasime, facte propere celerem, recipe te ad dominum domum;

Ne subito metus exoriatur scapulis stultitia tua.

Adde gradum! appropera! jamdudum factum'st, cum abisti domo.

Cave sis tibi, ne bubuli in te cottabi crebri crepent,

Si

4. NE bubuli in te cottabi crebri.] Graeci in conviviis solebant è poculo reliquias vini arte quadam in terram elidere, ut sonum redherent, vel (ut Cicero de eodem i. Tuscul.) resonaret: idque κοτταὶ ζεῖν, facere cottabum, vocabant.

Quo respiciens Plautus, cottabos bubulos facete vocat vel plagarum crepitus, qui eduntur, cum servi corio bubalo ceduntur: vellora ipsa, quibus ceduntur. Lipsius.

5 Si abieris ab heri quæstione: ne destiteris currere!

Ecce hominem te, Stasime, nihili! sat in thermopolio
Condalium es oblitus, postquam thermopota stigutturem?
Recipete, & recurre petere re recenti. Ch. huic, quisquis
est,

Gurculio'st exercitor: is hunc hominem cursoram docet.

10 St. Quid, homo nihili, non pudet te? tribusne te poteris
Memoria esse oblitum? an vero, quia cum frugi hominibus
Ibi bibisti, qui ab alieno facile cohíberent manus?

Theruchus fuit, Cerconicus, Crinthus, Cercobulus, ^{Palm. Cottabus.} occulteripidæ.
Collabus,

Oculicrepidæ, Cruricrepidæ, Ferriteri, Mastigiæ.

15 Inter eosne homines condalium te redipisci postulas,
Quorum eorum unus surripuit currenti cursori solum?

Ch. Ita me Diament, graphicum furem! St. quid ego, quod
periit, petam?

Nisi etiam laborem ad damnum apponam epiphæcam ^{Lamb. hy-}
insuper?

QUIN TU QUOD periit, periisse ducis? cape vorsoriam.

20 Recipete ad herum. Ch. non fugitios est hic homo, commen-
munit domi.

ST. UTI.

6. Thermopolio.] Vide notas Curcul.
act. 2. 3. 14.

7. Condalium.] Condulus, vel Condalus
& condalium, annuli genus Festo est,
quem servos digitis gestisse Cælius au-
ctor est. Χπὸ τὸ κορδύλων, à digitorum
articulis, duco. Plautus quoque fabulam
Menandri δακτύλων cum verteret, Con-
dalium eam nominavit. Salmas. Thermo-
potastigutturem.] Id est, postquam cali-
da potionē guttur proluisti. Turn.

8. Huic, quisquis est, Gurculio'st exer-
citor.] Putem hoc abathletis sumptum,
quibus gymnastæ sui & magistri exerci-
tores. Quia igitur in brevitate illa pro-
scenii currebat Servulus & recurrebat,
sed lento & mimico cursu; Senex ludit,
&, Hunc hominem; inquit, tardus ali-
quis Gurgulio ad cursum exercuit: ita
currit, nec procurrit. Non alia allusione
aut sententia, supra dictum; magister

exercitor animus hic est. Lipsius.

13. Theruchus, &c.] Nomina Servu-
lorum à Plauto confusa: quorum επιμελεία
investigare, effet otio suo abuti. Taub-
mannus.

16. Quorum eorum unus, &c.] Ita
versute docti sunt & exercitati in furto
artifices, ut unus eorum surripuerit cur-
sori, dum currebat, soleam calceamenti.
Solum & infimum pedis calcaneum &
calcei soleam significat. Lucr. lib. 1.
Nullius loca trita solo, &c. Martialis
lib. 9. 75.

En mordere luto putre vetusque solum.

Scalig. V. N. Bacchide. act. 2. 3.

17. Graphicum.] V. N. Epid. 3. 3.
25.

19. Cape vorsoriam.] Fito παλίνδρο-
μος, Da vela retrorsum, ut loquitur
Flaccus. Turneb. lib. 20. 4. Vorsoria est
funis quo velum vertitur. T.

31. Obne-

St. UTINAM VETERES MORES, veteres parisi-
moniae

Potius majori honori hic essent, quam mores mali.

Ch. DÌ immortales! basilica hic quidem facinora incepit loqui.
Veteræ quærit, vetera amare hunc, morem majorum,
scias. Doux, more
majorum.

25 St. Nam NUNC MORES NIHIL FACIUNT,
quod licet, nisi quod lubet.

A M B I T I O jam more sancta' st, libera' st à legibus:
Scuta jacere, fugereque hostes, more habent licentiam:
P E T E R E H O N O R E M pro flagitio, more fit. **Ch.** mo-
rem improbum.

St. STRENUOS præterire, more fit. **Ch.** nequam quidem.

30 St. MORES LEGES perduxerunt jam in potestatem suam,

Magis quis sunt obnoxiosi, quam parentes liberis.

Eæ miseræ etiam ad parietem sunt fixæ clavis ferreis,

Ubi malos mores affigi nimio fuerat æquius.

Ch. Lubet adire atque appellare hunc: verum ausculto perlu-
bens.

35 Et metuo, si compellabo, ne aliam rem occipiat loqui.

St. Neque istis quicquam lege sanctum' st. **L E G E S** mori
serviunt.

Mores autem rapere properant, qua sacrum, qua publicum.

Ch. Hercle istis malam rem magnam moribus dignum' st dari!

St. Non-

31. Obnoxiosi.] *Obnoxiosus*, multum est obnoxius. ibique perverti jura omnia servus queritur: & præter alia, leges à moribus jam in suam potestatem perductas; cum ipsi contra legibus obnoxii esse debeant magis, quam hodie sint parentes liberis suis, qui itidem parentibus esse potius debeant. Ita duplex est incusatio, illæc directæ iiii mores; hæc obliquæ in liberos: quæ occultior fecellit haec tenus: sed quo occultior, eo acrior est, & ex transverso vehementius mordet. Utrumque contra naturam est: Leges moribus, parentes liberis obnoxios esse. Quem sensum invidit usurpatio vocis ejus, aut potius reliqua loquendi forma duplex. semel enim de jure, ut vocant,

accipitur; iterum de facto: & prius in mores, alterum in parentes di'um. Vide Stich. act. 3. 2. 41. *Acidal.* Nihil mutandum. Tangit enim morem tum nimis communem & pervulgatum, patrum liberis suis præter æquum indulgentium. *Salmas.*

32. Ea misera, &c.] Quod leges ligneis vel ærcis incisæ tabulis ad parietem in foro affigantur, ut ab omnibus cognosci possint, id Servulus urbane trahit in aliam partem, quasi legibus fiat injuria, aut quasi per leges supplicio afficiantur innocentes. Itajocatur & Capt. 4. 3. de pernu indemnatis. Ant. Augustin.

37. Qua sacrum.] Qua, qua. V. N. Mil. act. 4. 3.

ST. Nonne hoc publice animum advorti? nam id genus hominum omnibus

40 Universis est aduersum, atque omni populo male facit:
Male fidem servando: illis quoque abrogant etiam fidem,
Qui nihil meriti: quippe ex eorum ingenio ingenium horum probant.

Hoc qui in mentem venerit mihi, re ipsa modo commonitus sum.

SI QUI S MUTUOM quid dederit, sit proprio perditum.

45 Cum repeatas, inimicum amicum beneficio invenis tuo.
Si image exigere cupias, duarum rerum exoritur optio:
Vel illud, quod credideris, perdas; vel illum amicum amisitis.
CH. Meus est hic quidem Stasimus servos. ST. nam ego talen-

tum mutuom

Quod dederam, talento inimicum mihi emi, amicum vendidi.

50 Sed ego sum insipientior, qui rebus curem publicis
Potius, quam id quod proximum' st, meo ergo tutelam geram.
Eo domum. CH. heus tu, adsta illico: audi, heus tu. ST. non
sto. CH. at ego te stare volo.

ST. Quid si ego met te velle nolo? CH. ha nimium, Stasime, saeviter!

ST. Emere melius' st, cui imperes. CH. po ego emi, atque ar-
gentum dedi.

55 Sed si non dicto audiens est, quid ago? ST. damnum I. Gal. da ma-
gnuni malum:
malum.

CH. Bene mones: ita facere certum est. ST. nisi quidem es
obnoxius.

CH. Si bonus est, obnoxius sum: sin secus est, faciam uti jubes.
ST. Quid

39. Nonne hoc, &c.] Nonne hoc publica animadversione coerceri debet? L.

41. Male fidem servando.] Lamb. hoc ad Magistratus refert: minus apposite. loquitur enim de debitoribus non solventibus; & stomachatur sibi fidem in talento reddendo non servatam. Et ita, ait, malos debitores fidem non servando, facere, ut etiam iis, qui servaturi es-
tent, tanto difficilius credatur. Pistor.

55. Dicto audiens est.] Ita legendum

ut & mox, si bonus est, &, sin secus est; non es. Neque enim hoc de Stasimo, sed de quovis indefinite capendum: quod vel illud convincit: ST. Quid id ad me attinet, &c. Ad verb. igitur emi non te, sed aliquem subintelligendum. Aci-
dilius.

56. Nisi quidem es obnoxius.] Cum hac exceptione quidem, nisi servo tuo, ob alia eius recte facta, multum debeas. Lamb. Vide notas Stich. 3. 2. 4.

St. Quid id ad me attinet, bonis ne servis tu utare an malis?

Ch. Quia boni malique in ea re pars tibi est. St. partein alteram

60 Tibi permitto, illam alteram ad me, quod boni est, apponito.

Ch. Si eris meritus, fiet. sed respice ad me huc: ego sum Char-
mides.

St. Hem, quis est, qui mentionem facit homo hominis op-
tum?

Ch. Ipse homo optimus. St. mare, terra, cælum, Dì vo-
stram fidem!

Satin' ego oculis plane video? estne ipfsus, an non est? is est.

65 Certe is est, is est profecto. ô mi here exoptatissime,
Salve. Ch. salve, Stasime. St. salvum te. Ch. scio & credo
tibi.

Sed omitto alia; hoc mihi responde. Liberi quid *Act. sed o-*
mitte alia.

agunt mei,

Quos reliqui hic, filium atque filiam? St. vivunt, valent.

Ch. Nempe uterque? St. uterque. Ch. Dîme salvom & ser-
vatum volunt.

70 Cætera intus otiose percuntabor quæ volo.
Eamus intro: sequere. St. quo tu te agis? Ch. quonam, nisi
domum?

St. Hiccine nos habitare censes? Ch. ubinam ego alibi cen-
seam?

St. Jam. Ch. quid jam? St. non sunt nostræ ædes istæ.
Ch. quid ego ex te audio?

St. Vendidit tuus natus ædis. Ch. perii! St. præsentariis

75 Argenti minis numeratis. Ch. quot? St. quadraginta.
Ch. occidi!

Qui eas emit? Sa. Callicles, cui tuam rem commendaveras,
Is habitatum huc commigravit, nosque exturbavit foras.

Ch. Ubi nunc filius meus habitat? St. hic, in hoc posticulo.

Ch. Male disperii! St. credidi ægre tibi id; ubi audilles,
fore.

80 Ch. Ego miser meis periculis suim per maria maxima

Vectus capitali periculo, per prædones plurimos

Me servavi, salvos redii: nunc hic disperii miser,

Propter eosdem, quorum caußâ fui hac ætate exercitus.
 Adiuit animam mihi ægritudo. Stasime, tene me. St. visne
 aquam
 85 Tibi petam? Ch. res quom animum agebat, tum esse offusam
 oportuit.

83: *Hac atate.*] Nonius legit, *hoc atate*,
nde suspicor scriptum, hoc atatis, id | tempesta. Douza.
est, ætate tam præcipiti atque effœta. Ut, | 85. *Res quom animam agebat.*] Cum
hoc noctis, pro, nocte tam sera sive in- | res familiaris peribat. Ridicule ἀνυχεύεται
facit ἀνυχεύεται. Taubman.

ACTUS QUARTI SCENA QUARTA.

CALLICLES, CHARMIDES, STASIMUS;

Quid hoc hîc clamoris audio ante ædîs meas?
 Ch. O Callicles! ô Callicles! ô Callicles!
 Qualine amico mea commendavi bona!
 Ca. Probo & fideli, & fido, & cum magna fide;
 5 Et salve, & salvom te advenisse gaudeo.
 Ch. Credo omnia istæc, si ita'st ut prædicas.
 Sed quis iste est tuus ornatus? Ca. ego dicam tibi.
 Thesaurum effodiebam intus, dotem, filiæ
 Tuæ quæ daretur. sed intus narrabo tibi
 10 Et hoc & alia: sequere. Ch. Stasime! St. hem! Ch. stre-
 nue
 Curre in Piræum, atque unum curriculum face.
 Videbis iam illiç navem, qua advecti sumus.
 Jubeto Sangarionem, quæ imperavim,
 Curare, ut efferantur: & tu ito simul.
 15 Solutum'st portitorijam portoriuum.
 St. Nihil est moræ. Ch. i, i, ambula! actutum redi.
 St. Illiç sum atque hic sum. Ca. sequere tu hac me intro.
 Ch. sequor.
 St. Hic in eo hero amicus solus firmus restitit,
 Neque demutavit animum de firma fide.
 20 Quanquam labores multos ***
 Sed hic unus, ut ego suspicor, servat fidem.

Mss. videto sang.

Lamb. labores multos ipse pertuli.

Ob

Ob rem laborem eum ego cepisse censeo.

22. **O**brem.] Non de se, aut suis labo- | non ex merito ipsis. Immerito enim
ribus Servus loquitur, sed de calumnii exagitatum & oneratum in-
Calliclis: ut appareat ult. versu. ubi sen- fania innuit, quam ille fide sua sibi pe-
tentiam veram aperiam emendatione, pererat; ut ex superioribus clarum. Et
Abre lab. Non enim hic convenit de re huc etiam verborum defectorum tensus
facienda. Alii sunt labores, quos cum respexit, Quanquam lab. Acidal.
cepisse judicat abre, id est, frustra, &

ACTUS QUINTI SCENA PRIMA.

LYSITELLES.

HIC homo est omnium hominum præcipuus, voluptatibus gaudiisque antepotens: Ita commoda, quæ cupio, eveniunt: quod ago, assèquitur, subest,
Subsequitur: ita gaudiis gaudium suppeditat. *Acid. subit.*
Modo me Stasimus Lesbonici servos convenit: is
5 Mihi dixit, suum herum peregre huc advenisse Charmidem.
Nunc mihi is propere convenientius est; ut, quæ cum ejus filio Egi, ei rei fundus pater sit potior. eo. sed fores Hæ sonitu suo mihi moram objiciunt incommodo.

• **H**IC homo] Seipsum intelligit ad Festum. Agellius lib. 16. cap. 8. Si-
deutiuas. Camer. gonius lib. 1. cap. 4. De antiqu. jure Ita-
7. **E**reifundus.] Id est, auctor, Fe- lia, ubi de industria hoc egit. Hotoman.
tus, Turneb. lib. 12. Ant. Augustinus lib. 2. Observat. cap. 5.

ACTUS QUINTI SCENA SECUNDA.

CHARMIDES, CALICLES, LYSITELES,
LESBONICUS.

NEqua fuit, neque erit, neque esse quenquam hominum in terra dum arbitror,
Cui fides fidelitasque amicum erga æquiparet suum:
Nam exædificavisset me ex his ædibus, absque te foret.
CA. SI QUID amicum erga bene feci, aut consului fide-
liter,
5 Non videor meruisse laudem: culpa caruisse arbitror.
Nam

• **E**xædificavisset.] Ejecisset me filius | Æcum exædificare ex edibw, ut expellerare
ædibus, si absque te foret. Di- | ex animo: οἵῳ χθενοὶ οἴονται. Lambinus.
s. Pro-

Nam BENE FICIUM, homini proprium quod datur,
proprium sumpserit:

Quod datum utendum est, id repetundi copia'st, quando
velis.

CH. Est ita, ut tu dicis. sed ego hoc nequeo mirari satis,
Eum sororem despondisse suam in tam fortē familiā,

10 Lysiteli quidem Philtonis filio. LY. enim me nominat.

CH. Familiā optumām occupavit. LY. quid ego cesso hos
colloqui.

Sed maneam etiam opinor: namque hoc commōdūm orditur
loqui.

CH. Vah!

6. *Proprium.*] Id est, perpetuum: nec
timet ut ab se repetatur. Donatus, *data*
repeti potuisse ait: & distinguit à deditis.
Instit. *Dona*, nisi & fierent propria, sic
fane revocabilia fuerint, non perpetua.
Ita Lucr. 1. 4. *amorem proprium* pro sta-
bili & perpetuo dixit. Et Virgil. 1. *Æ-*
neid. de uxore perpetua,

— *Propriamque dicabo.*

Idemque de stabilibus muneribus,

— *Propria hec si dona fuissent.*

Hotom. *Prosumperit.*] Ita legitur in
Mff. Pall. Veteres Edd. habent; *proprium*
erit. Inepte. Contrarium enim velle Co-
micum, ex sequenti versiculo apparet.
Neque rectius est, quod inde fecit Cam-
merarius: *proprium sumpserit. Prosumere*
autem, quod pro *porro sumere* hic pos-
tum alii arbitrantur, Latinum non est.
Ego ductum scriptæ lectionis, *prosum-*
perit, proxime sequutus, legendum opini-
or; *prosum perit*. Distinguit inter duum
generum beneficia. *Quædam*, inquit,
propria facta accipientis, plane pereunt
danti; *quædam* utenda data repetendi
copia & potestas danti est, quando velit:
scita plane & egregia sententia. Boxhorn.
Probo omnino conjecturam Boxhornii
legentis;

Nam beneficium homini proprium quod
datur, prorsum perit;

Quod datum est utendum, id repetendi
copia'st quando velis.

Quod cui proprium datur, perire & ei
alienari qui dedit certum est. Atque ita
proprium à mutuo distinguitur. Hoc

enim quod utendum datum est, ut fit in
mutuo, non perit datori, sed ejus repe-
tendi copia est quando is velit. *Salmas.*
Proprium quod datur prosumperit.] Ego
vero omnino improbo hanc conjectu-
ram. Nam quis sanus dixit, beneficium
quod datur, prorsum perire? Ne quidem
semper, et si in ingratum ceciderit, ut
Cicero in libris de Officiis & Seneca re-
cite disputant. *Malo si quid beneficias,*
id beneficium interit, inquit noster Po-
enul. 3. 3. non ergo, si bono. Potest au-
tem quisquam explicare illa duo genera
beneficiorum, quorum alterum fit acci-
pientis, alterum utendum datur? Immo
posterior versus de nullo significat be-
neficio. *Prosumere autem*, qui negat La-
tinum esse, neget etiam *Prosubigit* esse
Latinum, quia id unus habet Virgilius,
aut *prædelassat*, quia unus Ovidius. Immo
est idem quod insumere, sumere, impen-
dere, erogare. *Beneficium quod homini*
proprium datur, ut in eo non sit potestas
polstea ei qui dedit, *prosumperit*, aliena-
rit, transcripterit forsitan qui dedit, ut
repetere nequeat: *at quod non est datum*
beneficio, sed tantummodo *datum uten-*
dum est, ut tu mihi rem tuam credidisti.
id repetundi copia est, quando velis: ut
nunc tibi. Ad Liviam: *Vita data est*
utenda: *data est sine fænore nobis* *Mutua-*
Gronovius.

9. *Fortem.*] Id est, *divitem, copiosam.*
Nonius. V. N. Mil. act. 4. 3. 13.

11. *Occupavit.*] *Invenit, possedit*. No-
nius.

CH. Vah! CA. quid est? CH. oblitus intus dudum tibi sum dicere:
 Modo mihi advenienti nugator quidam accessit obviam,
 5 Nimis pergraphicus sycophanta: is mille nummūm se aureūm
 Meo datu tibi ferre, & gnato Lesbonico ajebat meo:
 Quem ego nec qui esset noram, neque eum ante usquam con-
 spexi prius.

Sed quidrides? CA. meo allegatu venit, quasi qui aurum mihi
 Ferret abs te, quod darem tuæ gnatæ doteim: ut filius
 Tuus, quando illi à me darem, esse allatum id abs te crederet.
 Neu qui rem ipsam posset intelligere, & thesaurum tuum
 Me esse penes, atque eum à me lege populi patrium posceret.
 CH. Scite edepol. CA. Megaronides communis hoc meus &
 tuus

Benevolens commentu'st. CH. quin collaudo consilium, &
 probo.

5 LY. Quid ego ineptus, dum sermonem vereor interrumpere,
 Solus sto; nec, quod conatus sum agere, ago. homines colloquar.
 CH. Quis hic est, qui huc ad nos incedit? LY. Charmidem
 sacerorum suum

Lysiteles salutat. CH. Dì dent tibi, Lysiteles, quæ velis.

CA. Non ego sum salutis dignus? LY. immo salve,
 Callicles.

Hunc priorem æquon'mt me habere. TUNICA PRO-
 PIOR PALLIO EST.

CH. Deos volo consilia vostra recte vortere.

Filiam meam tibi desponsatam esse audio. LY. nisi tu nevis.

CH. Immo haud nolo. LY. sponden' ergo tuam gnatam uxo-
 rem mihi?

CH. Spon-

21. *Nem qui.*] Id est, aliquo modo. &
 reita: quod vox patrium convincit:
 22. *qui,* quod tamen in Mf. & Edd.
 mo enim alienus thesaurum repetere
 terat. *Acid.*

23. *Salutis dignus?*] Ita Nonius: ait-
 e metaplastrum casuum esse: at re-
 us J. Gul. Hellenismum: *ἀξιος τακτης*,
πιλινης, υπειας. ita Virgilius:
— Indignus avorum. Ovid. 3. de Arte:
uria consilii quæ nunc dignissima tanti.

Suet. Othon: & pradicaret, solum suc-
 cessionis imperii dignum. Taubmann.

30. *Tunica pallio propior.*] Prover-
 bium, quo significatur, ex amicis nos
 aliis atque alii magis esse devinctos, ne-
 que parem omnium habendam ratio-
 nem. Pallium extrema vestis apud Græ-
 cos, ut toga apud Rom. & tunicam tege-
 bat: ideoque corpori propior tunica
 quam pallium. *Pius.*

33. *Sponden'.*] V. N. Aulul. act. 2. 2.
 34. *Mille*

Ch. Spondeo, & mille auri Philippum dotis. Ly. dotem nihil moror.

35 Ch. Si illa tibi placet, placenda dos quoque est, quam dat tibi. Postremo, quod vis, non duces; nisi illud quod non vis, feres.

Ca. Jus hic orat. Ly. impetrabit te advocato atque arbitro.

Istac lege filiam tuam sponden' mihi uxorem dari?

Ch. Spondeo. Ca. & ego spondeo idem hoc. Ly. oh! salvete affines mei.

40 Ch. Atque edepol sunt res, quas propter tibi tamen succensui.

Ca. Quid ego feci? Ch. meum corrumphi quia percessus filium.

Ca. Si id mea voluntate factum est, est quod mihi succenseas. Sed sine me hoc abs te impetrare, quod volo. Ch. quid id est?

Ca. scies.

Si quid stulte fecit, ut ea missa faciat omnia.

45 Quid quassas caput? Ch. cruciatur cor mihi, & metuo. Ca. quidnam id est?

Ch. Quom ille ita'st ut esse nolo, id crucior; metuo si tibi Denegem quod me oras, ne te leviores erga me putes.

Non gravabor: faciam ita ut vis. Ca. probus es. eo, ut illum evocem.

Ch. Miserum'st male promerita, ut merita si mihi ulcisci non licet.

50 Ca. Aperite hoc, aperite propere, & Lesbonicum, si domi'st foras

Evocate: ita subitu'st, propere quod eum convenit, Alii, Evocate ita
subito: est pro-
pter quod, &c.

Le. Quis homo tam tumultuoso sonitu me excivit subito foras?

Ca. Benevolens tuus atque amicu'st. Le. satin' salve? dic mihi.

Ca. Recte

34. *Mille auri Philippum dotis.*] V. N.
Perfa 3. 1.

35. *Placenda.*] Mira locutio; Placendus à placebo. quasi etiam dici posset; standus, sedendus, surgendus: à sto, sedeo, surgeo, &c. de quo Prisc. lib. 8.

53. *Satine salve.*] Ita Ter. Eunuch. act. 5. 6. Quid est? quid trepidas? satine salve? ubi Donatus Salve interpretatur integre, recte, commode. citatque hunc

Plauti locum; & alium Sallustii. utitureo crebro Livius. Ita Apul. 1. 1. Apol. *Puer ubi sit, & quam salve agat, interrogat. Di- cebant etiam, Recte omnia?* Peregr enim redeuntibus, vel aliunde advenientibus, familiaris erat hæc interrogatio. Ita verbum discedentis erat, *Nunquid vis?* Terent. Eun. a&t. 2. 3.

Dum haec dicit, abiit hora. Rogo, *NVM*

QVID VELIT.

Recte,

55 C A. Recte tuum patrem rediisse salvom peregre, gaudeo.
LE. Quis id ait? C A. ego. LE. tun' vidisti? C A. & tute idem
videas liceat.

LE. O pater, pater misalve! C H. salve multum, gnate mi.
LE. Si quid tibi, pater, laboris? C H. nihil evenit, ne time:
Bene re gesta salvos redeo: si tu modo frugi esse vis,
Hæc tibi paœta'st Callicli filia. LE. ego ducam, pater:
60 Etiam & si quam aliam jubebis. C H. quanquam tibi succensui.
C A. Miseria una uni quidem homini'st affatum. C H. immo huius
parum'st.

Nam si pro peccatis centum ducat uxores, parum'st.

LE. At jam posthac temperabo. C A. dicis; si facias modo.

LE. Numquid causæ est, quin uxorem cras domum ducam?
C H. optimum'st, licet.

Tu in perendinum paratus sis ut ducas. Plaudite.

Recte, inquit, abeo.
61. *bi Donatus: hoc est, significo me abire,* | Lesbonicum ducenda uxore. Et nota,
c. Taubmann. | in pœnam quasi luxuriosis juvenibus
datas olim uxores; fierique præcipit
[.] Vult Calicles satis dare supplicii chus. Lambin.

F I N I S T R I N U M M I.

M. Acci

M. ACCI PLAUTI
TRUCULENTUS.

DRAMATIS PERSONÆ.

DINARCHUS, adolescentis.
PHRONESIUM, meretrix.
GETA, Servos.
CALLICLES, senex.
ASTAPHIUM ancilla.

STRATILAX, servos.
STRATOPHANES, miles.
STRABAX, adolescentis, rusticus.
ANCILLA altera.

ARGUMENTUM, ut quibusdam videtur;

PRISCIANI.

Tres unam pereunt adolescentes mulierem,
Tunc unus, alter urbe, peregre tertius.
Uique ista ingenti militem tangat bolo,
Clam supposuit sibi clandestino editum:
Vix magna servos est ac trucibus moribus,
Lupæ ne rapiant domini parsimoniam.
Et istamen molitur. Miles advenit,
Natusque caussa dat propensa munera.
Tandem compressæ pater cognoscit omnia.
Utque illam ducat, qui vitiarat, convenit:
Suumque is repetit à meretrice subditum.

1. Tres.] Strabax, Dinarchus, Stratophanes.

3. Bolo.] V. N. Prolog. Poen. item Rud. act. 2. 3.

6. Parsimoniam.] Parsimonia posita, pro bonis ipsis comparsa.

8. Propensa.] Id est, multa & ponderosa.

ALIUD

ALIUD ARGUMENTUM

C A M E R A R I I .

HÆc Comœdia est altera, quam Ciceroni imprimis placuisse, de Catone intelligi potest, ut retulimus in Pseudolo. Et quamvis mendosissima & lacera ad nos pervenerit: tamen quasi de ungue leonem, aut de culmo fruges aestimant, ita de his reliquiis præstantia hujus Fabulae plane judicatur. *Argumentum* tale est. Meretrix quædam callida & astuta, & famulatio atque rebus omnibus ad fallacias & fraudes instructa, pellicit in amorem sui tres adolescentes: unum urbanum, quem celeriter conficit: alterum rusticum, qui profusus est in dando: tertium militem, cuius stoliditate abuti, & quem compilare cupiens, simulat se ex ipso esse gravidam: & hoc persuadet credulo. Ut enim hoc genus fastuosum, ita & stolidum est. Erat rusticus servus immixtus & cui doleret corrumpi filium herilem: sed & ille tamen mutatur, & definit esse sœvus seu *truculentus*; nam hinc nomen Fabulae iuditum est. Ut autem minus simplex argumentum esset, inseritur & Virginis stuprum, compressæ per vim ab urbano, quæ cum filiolum pèperisset, hunc meretrix sibi supposuit allatum à tonstrice. Ac re palam facta, virgo urbano riubit, & ille à meretrice puerum repetit, ac amores hos relinquit. Ita retinet meretrix par amatorum; rusticum ac militem: & ludificando ac despoliando milite delicias facit. *Fabula* habet formam eorum possumatum, quæ *uius* appellant. Est autem ita depravata & corrupta à libratiis, ut aliquoties fuerit mihi in animo me editurum non esse illam. Scite vero, &, ut Plautus loquitur, nimis *graphice* expressa est levitas, & malitia & fraudulentia meretricia; & quantopere desipiant in amore voluptatum illecebris simplices; & quod istò genere hominum, quod se primum esse vult, & virtutis ac dignitatis possessionem propriam esse dicit, nihil re ipsa plerunque sit vanus, neque futilius.

P R O L O G U S.

Derparvam partem postulat Plautus loci
De yostris magnis atque amœnis mœnibus,
Athenas quo sine architectis conferat.
Quid nunc? daturin' estis, an non? annuunt.
Meditor equidem vobis me ablaturum sine
Mora. quid si de vostro quippiam orem? abnuunt.
En mehercle in vobis resident mores pristini,
Ad denegandum ut celeri lingua utamini.
Sed hoc agamus, qua huc ventum est gratia:
10 Athenæ istæ sunt, ita ut hoc est proscenium.
Tantis per dum transfigimus hanc Comœdiam.
Hic habitat mulier, nomine quæ est Phronesium.
Hæc hujus seclii mores in se possidet,
Nunquam ab amatore suo postulat id quod datum est:

217. Athenis
traecto.

Sed

3. **A**thenas quo sine architectis, &c.]
Vera hujus loci scriptura ut adstruatur, observandum est, Plautum non contulisse totas Athenas in perparvam illam loci partem, quam postulabat; neque enim poterat tam parvo ambitu representari urbs, quæ Roma ipsa non erat minor. Sed Athenarum regionem illam deformabat hæc Plauti scena, in qua res istæ, quæ hoc dramate representantur, gestæ dicebantur. Hinc sit, ut Plautus, qui Athenas se eo loci, quem postulaverat, conferre dicit, ne quis imprudens totas illum & solidas conferre putet, addit per ἐπανόρθωσιν, regionem illam populi Athenientium, in qua res gesta. Sed fraudi fuit huic regioni, quod Græcum illius nomen Latinis literis est scriptum. Quod ita rescriendum esse conjectura nostra est: *Athenas quo sine ærps Plautiis conferat.* Πλωθεῖς sunt Atheniensium δῆμοι Αἰγείidis tribus. Grammatici: Πλωθεῖδ, δῆμοι τῶν Αἰγείδων, οὗτοι δημόται Πλωθεῖς, Hos in scenam suam se contulisse dicit Plautus, eosque ærpes, id est, scenam suam reprezentare Plotheenium regio-

nem, eamque non totam, sed extremam illius partem, in qua habitare fingitur Phronesium meretrix. Conjecturam nostram firmat versus 10. quem ita ex Msc. legendum conjectimus:

Athenas arcto, ita ut hoc est proscenium. Quibus verbis significat, te non totas & solidas Athenas contulisse; sed arctasse, & partem aliquam, hoc est, regionem deformasse sua scena, qua sibi ad hanc docendam Comœdiam opus erat. *Petit.* Vitiosa prorsum est scriptura quæ in libris vetustis reperitur *arcus petri* vel *arcus spletus*, nihilque ex ea boni fieri potest, cum sit verissima vulgata lectio. Sic enim citatur à Prisciano in libris de metris comicis, & ab aliis. Hujus sensus etiam planus & apertus. Athenas se Romanam conferre ait sine architectis, & postulat ad hoc sibi dari partem parvam de Romanis ædificiis. Nam mœnia hic sunt ædificia, non muri. Quia Attica est fabula, & Attici Theatii, quæ per Plautum Romana facta est. Athenas sic dicit se Romanam transtulisse sine architectis. Ita etiam legit Apulejus 4. Floridorum. *Salmasius.*

19. Cum

15 Sed reliquum dat operam ne sit reliquum,
Poscendo atque auferendo, ut mos est mulierum.
Nam omnes id faciunt, cum se amari intellegunt.
Ea se peperisse puerum simulat Militi,
Quo citius rem ab eo auferat cum pulviseulo.
20 Quid multa? ætas huic si superet mulieri,
Is cum anima ad eam habentiam everrerit.

*Scilicet habentiam
omneam everretur.*

19. *Cum pulviseulo.*] V. N. Bacchid. *ad* 4. 4. 29. *Nihil quicquam reliqui facere.* *Is cum anima*] Leg. *Is cum anima ad eam habentiam* ἔξω *everrerit.* *Omnibus Fabulis Græcas voces ponere* amat Plautus: nulla magis, quam *hac ipsa.* *Sed & illud* ἔξω *everrerit, bis tervē* *hac Comœdia.* quare, ut solet, in Argumento quoque ponitur. *Habentiam pro possessionibus.* Claudius dixit quoque apud Nonium: *Animus eorum habentia inflatur.* Palmer. Mſſ. *his cum anima ad eum habenti:* deinde pr. erceteritur. sec. erteteritar. Gruterus. *Is cum anima ad eum.*] Lege: *Iſum animam adeo jam agens tem quidem everterit.* Scriverius.

ACTUS PRIMI SCENA PRIMA.

D I N A R C H U S.

NON OMNIS ÆTAS ad perdiscendum sat est
Amanti, dum id perdiscat, quot pereat modis.
Neque eam rationem eapſe unquam edocet Venus,
Quam penes amantum summa summarum reddit. *Piſt. Quam penes amantem.*
5 Quot amans exenplis ludificetur, quot modis
Pereat, quotque exoretur exorabulis!
Quot illic blanditiæ, quot illic iracundiæ
Sunt! quot sui pericla amanda! Di vostram fidem, hui!
Quid perjerandum est etiam, præter munera! *Doux. pejé-
randum.*
10 Primum dum miros annua: is primus bolu'ſt.

Ob

Summa summarum.] Id est, penes quam summa rerum amantium potestas est. *Summa summarum* est, cum in rationibus multa nomina & capita in unam summam rediguntur, ac si multis summis factis, omnia tandem in unum consummantur: nam ut capita in sumnam, sic summa in summam summannam rediguntur. Turneb.
8. *Quot sui pericla amanda.*] A Meurio adoptavit Gruterus. Vett. edd. *quot* *perclamanda.* Mſſ. *quot sui percla-* *manda.* *Conjiciebam olim: quot senis perdomanda, id est, tædia devoranda.* Gronovius.
o. *Primum dum, &c.*] Jam diu observarunt alii, Plautum amasse Græcas voces ponere hac Comœdia, ut illa ipsa testis est. Id factum à Comico hoc loco, quæ ita sanæ sunt à nobis:
Primum duni meros: annuit, is primus bolu'ſt,
Abeam: tru noctes duco: interea loci, &c.
Illud duni meros est. duos μῆνας: hoc vero

Ob eam tr̄is noctes utor. interea loci
 Aut æra, aut vinum, aut oleum, aut triticum
 Tentat, benignusne an bonæ frigi sies.
 Quasi in piscinam rete qui jaculum parat,
 15 Quando abiit rete pessum, tum adducit sinum: MSS. tum adducit in-
tra. Alter. add. sinu.
 Sin jecit rete, pisces ne effugiant, cavit:
 Dum huc dum illuc reti eos impedit
 Pisces, usque adeo donicum eduxit foras.
 Itidem est amator. sed id, quod oratur, dedit,
 20 Atque est benignus potius quam frigi bonæ,
 Adduntur noctes: interim ille HAMUM VORAT.

Scal. Tum hic tum il-
lic irretitos impedit.

SI

vero abeam, est idem quod habeam; nec insolens est excidisse aspirationis noctam. Sensus autem est: Ubi primum penetrat sese intra pectus meum amor, annuit scortum, (is primus bolus est, quo cupidum amantem inescat; nam statim ac amator se illam amare significat, ea illi sui copiam facit, quasi amore vista, quo majorem sibi ab imprudente conciliet.) sese habeam. (vox ista usurpata nostro non semel hoc sensu; ita apud Terent. Andr. quis heri habuit Chrysdem? Ego vero imprudens & incautus amator treis, id est, aliquot noctes duco: interea meretrix, quæ me amoris sui reti impeditum videt, aliquid sibi dari orat & tentat. Petitus. Scribendum putto, Primum domi res annua, is primus bolus. Rem domini annuat appellat annum domus redditum, quem pro tribus noctibus dari queritur. Scenæ hujus ysl. g. non minus corrupta prodigiose sunt ista; quotque pericla vianda. Pro quibus in libris legitur, quot sui perclamanda. Legendnm: Quot hui perclamanda! Di vostram fidem, hui. Id est, quot voces doloris ac gemitus indices profrendæ sunt. Salmas. Primum dum miror annua. Sicalter codicum Camerarii: alter, Primum dum miror annua. Hinc dux mihi nascebantur conjecturae. Altera: Primum dum penus annua; ut in Pseudodo: Nisi penus annua hodie convenit. Altera: Primum dum merces annua: is primus bolus. Solebant enim conducere

annuas meretricum operas. Afinar. I. 3. quid me aquum senses pro illa tibi dare, annum hunc perpetuum ne cum quiquam alio fiet. Et. 3. 3. Opto annum hunc perpetuum mihi hujus operas. & 4. 1. Phlenium ut secum effet noctes & dies Hunc annum totum. Bacchid. 5. 1. eam sibi hunc annum conductam. Fragmentum Plauti apud Nonium: Ne a quoquam alio acciperes mercedem annuam, Nisi ab sese, nec cum quiquam limares caput. Et hoc magis placet. Nisi malis: Primum adiunctor merces annua. Lucianus Dial. Dorionis & Myrt. οὐ τὸ ἔργον τοῦ θεοῦ εἰσὶ ταῦτα. Gronovius.

14. Rete qui jaculum parat.] Vide notas Afinar. I. I. 87.

15. Pessum.] V. N. Aul. 4. 1. & Mofst. in fine. Sinum.] Laxitatem retis contrahit. L.

16. Sin jecit rete.] Sic MSS. quod tamen incommodum est, quia jam praecessit; abiit rete pessum. Et frustra explicant, si rete pisces cepit: neque enim illorum verborum hæc potest esse sententia. Alii, Sinicit rete. Malim: tum adducit sinum, Qui jecit retē; pisces ne effugiant, caver. Gronovius.

20. Benignus.] Id est, prodigus. Horat. I. Sat. 2. Quippe benignus erat. Vide Comment. Lamb. ad Horat. I. Od. 17. & infra 1. 2.

21. Hamum verat.] Vide notas Curc. act. 3. ysl. 61.

22. Merg.

SI SEMEL AMORIS POCULUM accepit mere,
Eaque intra pectus se penetravit potio,
Extemplo & ipsius periit, & res, & fides.

25 **Si iratum est** scortum forte amatori suo,
Bis periit amator, ab re atque animo simul.
Sin alter alteri potior est, idem perit:
Si ratas noctes dicit, ab animo perit:
Si increbravit, ipsius gaudet, res perit.

30 **I T A disciplina** in aëdibus est lenoniis,
Priusquam unuum dederis, centum quæ poscat, parat.
Aut aurum periit, aut consula pallula est,
Aut empta ancilla, aut aliquod vasum argenteum,
Aut vasum aënum aliquod, aut lectus dapsilis,

35 **Aut armariola** Græca, aut aliquid semper est
Quod pereat, debeatque amans scorto suo.
Atque hæc celamus nos damna, una industria
Cum rem fidem que nosque nosmet perdimus,
Ne quid parentes, neu cognati sentiant.

40 **Quos cum celanius**, si faximus conscos,
Qui nostræ ætati tempestivo temperint,
Unde anteparta demus postpartoribus,
Faxim lenonum & scotorum ut plus est, minus

Et

22. *Mere.*] V. N. Mostell. 4. 2.26. *Ab re atque animo.*] Quia bona
sua perdit, dum eam placare studet, &
anima cruciatur, quam diu puella irata
est. *Lambin.*27. *Sin alter alteri potior.*] Editio
Taubmanni habet, *Sin alter alteri poti-*
us est. Sed omnino scribendum, *Sin alter*
alteri potius est, itidem perit. Quod refe-
rendum ad id, quod præcedit, *Si iratum*
est scortum forte amatori suo, *Bis perit ama-*
tor. Deinde subjungit, *Sin alter alteri*
potius est. Sin alter alteri, hoc est, si am-
bo irati potius sunt, & mutua offensione
alter in alterum commoti. Sed omnino
vera est lectio Codicis mei Mſ. *Sin alter*
alteri potior est. Id est, si alter alterum
amat. *Salmas.*32. *Aut aurum.*] Hæ sunt ægypciæ& causæ, quas profert puella, quare
nunquam definat poscere. *Lamb.*37. *Damna, una industria.*] Est à Ca-
merario: quum vulgo deesset rō una:
invenisset autem in Mſ. altero clamma
industria: in altero, *dammina industria.*
Quasi sit: quum eadem, qua celamus il-
los industria, rem fidemque, & nosmet
perditum imus. Cogitabam: Atque hæc
celamus nos, clam mira industria Dum rem
fidemque: Vel, clam summa industria Dum
rem. *Gronovius.*42. *Postpartoribus.*] Vulgam scri-
pturam, putatim ita exponi posse: Ne
ea, quæ ante nos parta sunt, demus iis,
qui post nos parant, atque acquirunt, hoc
est, scotis & lenonibus, qui nostro da-
mno se locupletant, & ea, quæ nobis à
parentibus quæsita sunt, sibi acquirant.

Kk 3

Con-

Et minus damnosorum hominum, quam nunc sunt, sicut.
 45 Nam nunc lenonum & scortorum plus est fere,
 Quam olim muscarum est, cum caletur maxime,
 Nam nusquam alibi si sunt; circum argentarias
 Scorti lenones quasi sedent quotidie.
 Ea nimia est ratio; quippe qui certo scio,
 50 Aeri plus scortorum esse jam quam ponderum:
 Quos quidem quam ad rem dicam in argentiis
 Referre habere, nisi pro tabulis, nescio,
 Ubi æra prescribantur usuraria:
 Accipiāt illico expensa, neque censeat.

*Ait. Accepta dico, ex-
pensa ne qui censeat.
Postre-*

Conqueritur hoc Senex Mercatore:
*Lancinari valide suam rem; illius aug-
rier.*

Nempe illius postpartoris, qui à sene
 quæsita sibi denuo à filio acquirebat.
Pistor. Recta est lectio quæ in libris, &
 Editis etiam habetur, *Ut ne ante parta
 demus postpartoribus.* Per postpartores
 palam est ab eo intelligi lenones & me-
 retrices, qui ante parta & paterna bona
 filiorum familias, ipsi post sibi pariunt
 & acquirunt. *Salmas.* Unde anteparta.]
 Quid juvat vulgatam ante Camerarium
 explicari posse? quasi qui à vetustissima
 scriptura recesserunt, semper supposui-
 sent, quod non possit explicari? Immo
 plerumque reddiderunt faciliora, quum
 illius minus planam sententiam non af-
 sequerentur. Deinde possuntne ratio-
 nem edere, quare postpartores sint potius
 lenones & meretrices, ad quosvit veni-
 ent, quam hæredes ad quos lege? Am-
 bo quidem scripti: Unde anteparata. Sed
 hanc particulam non ceperunt: ideo
 placuit *Ut ne:* ideo rejecerunt Turnebi
 explicationem. Sed tamen Unde persæpe La-
 tinis est idem quod à quo, vel à quibus.
 Vide 4. Observ. 11. Sic hoc loco *unde
 demus,* est, à quibus moniti demus, à
 quorum studio in temperando ætati no-
 stræ ad meliorem mentem revocati an-
 te parta à majoribus bona demus illis,
 quibus jure post nos parta esse debent.
Gronovius.

44. *Et minus damnosorum hominum.*]

Damnoſi hic accipi possunt, vel quibus
 multum insumitur, quales sunt mererri-
 ces lenonesque: vel prodigi, sumptuſ-
 que nullius rationem habentes. Vete-
 res autem *damnum* proprie τὸ ἀγάλωψις
 interpretabantur: ut docuit ad Varro.
Scaliger. Addo ego: ut δαπνίνη, dapnum,
 prius, deinde *damnum* factum est: ita
 δαπναῖς dapinare, Capt. act. 4.2. *After-*
num tibi dapinabo cibum. Mutatur vero
 a in i: ut in ἀφάνης, apina. Præterea
damnoſus ea, qua dixi notione in se-
 quentibus istis (§. 64.) intelligi debet:
*Eadem postquam alium reperit, qui plus
 daret,*

Damnoſorem: me exinde amovit loco.
Taubman.

49. *Eanimia.*] Inepte Lambin. cum
 hoc velit: Scortorum & lenonum ni-
 mis quam magnus est numerus. Ratio-
 nes quibus scorta & lenones computan-
 tur, nimis magna sunt. Ita Trin. act. 2.
 sc. 4. *Quid, quod ego defraudavi.* *Le. hem*
ista ratio maxima est. *Pistoris.*

50. *Ponderum.*] Quibus utuntur ar-
 gentarii.

51. *Quos.*] Lenones & scorta.

52. *Reserve.*] Attinere, utiles esse
Lambin.

54. *Accipiāt illico expensa.*] Valet: i
 quid expensi tulit, mox ferat, neque tan-
 diu desideat in argentiis, quasi censu-
 agat & accipiāt, & census tabulas Cen-
 toris more conficiendas curet. *Turnet*
Neque censeat.] Id est, non dispungat, exi-
 gat

- 55 Postremo in magno populo, in multis hominibus,
Re placida atque otiosa, vieti hostibus,
Amare oportet omnes, qui quod dent, habent.
Nam mihi hæc meretrix, quæ hic habet, Phronesium,
Suum nomen omne ex pectore eximovit meo,
- 60 Phronesium. nam Phronesis est sapientia.
Nam me fuisse huic fateor sumimum atque intimum,
Quod amantis multo pessimum est pecuniaæ. Palm. Quod amantis
multa pessum iit pecunia.
- Eadem, postquam alium repperit, qui plus daret,
Damnoxiorem, me exinde amovit loco,
- 65 Quem infestum ac odiosum sibi esse memorabat mala,
Babylonensem militem: is nunc dicitur
Venturus peregre, eo nunc commenta est dolum,
Peperisse simulat se, ut me extrudat foras,
Atque ut cum solo pergræetur milite:
- 70 Eum esse simulat militem puero patrem.
Quid isti suppositum puerum opus pessimæ?
Mihi verba retur dare se? an me censuit.
Celare se potesse, gradata si foret?
- Nam ego Lemno advenio Athenas nudius tertius,
- 75 Legatus hinc quo cum publico imperio fui.
Sed hæc quis mulier est? Astaphium est ancillula.
Cum ea quoque etiam mihi fuit commercium.

gat, examinet, quasi quedam non agnitus & deleturus, alia probaturus, sed, ut sunt, statim subscribat, omnia que agnoscat. Ut supra in Rud. 4. 8. 9. | 58. *Hic habet.*] Id est, habitat.
64. *Damnoxiorem.*] Vide supra v. 44. & Epid. act. 2. 3.
71. *Quid isti, &c.*] Id est, quid isti pessimæ puero supposito est opus? *Taub.*
Gronovius.

ACTUS PRIMI SCENA SECUNDA.

ASTRAPHIUM, DINARCHUS.

A D fores auscultato, adque serva has ædis,
A Ne quis adventor gravior abeat quam adveniat:

Neu

i. A Dque serva has adis.] Recepimus, quod totum est in Cam. secundo, seu Decurtato: nisi quod ibi: adque servas adis. In altero, adque ad servas adi. Et ita in Gruteri Notis corrigendum. | Loquitur exiens ancilla ad aliam, quam domi relinquit, aut ad janitorem. Acad. auscultato atque asservabu actu. *Gronovius.*

2. Adventor.] V. N. infra act. 2. 7.
Kk 4 | 5. *Quin*

Neu qui manus attulerit steriles intro ad nos,
Gravidas foras exportet. novi ego hominum mores,
§ Ita nunc adolescentes morati sunt. quin ei

Ut simitu adveniunt ad scorta congerones,
Consulta sunt consilia, quando intro advenerunt;
Unus eorum aliquis osculum amicæ usque oggerit.
Dum illi agunt *quot agunt*, sunt cæteri cleptæ *

Douz. Clepta
lucrantur. vel
harpagant.

¶ Sin videant quempiam se asservare, ob ludunt, qui custodem

Objectent per jocalum & ludum: de nostro sæpe edunt,
quod

Fartores faciunt; fit pol hoc: & pars spectatorum scitis,
Pol hæc vos me haud mentiri.

Ibi est ibus pugnæ & virtuti, de prædonibus prædam capere.

¶ At nos rursus lepide referimus gratiam furibus nostris:
Nam ipsi vident, cum eorum aggerimus bona: quin etiam
ultro ipsi aggerunt ad nos.

Di. Me illis quidem hæc verberat verbis, nam ego
huic dona accongessi.

Mf. dona con-
cessi. P. dona
adcessi.

As. Commemini jam pol ego eum ipsum, si domi erit, me-
cum adducam.

Di. Heus, manendum, Astaphium, priusquam abis. As. qui
revocat? Di. scies:

¶ Respice huc. As. quis est? Di. vobis qui multa bona esse volt.
As. dato, si esse vis,

Di. Faxon.

5. Quinei.] Pro ii. Ut simitu.] Id
est, simulatque.

6. Congerones.] Nonius: Congerones,
à congerendo. Fulgentius: Congerones,
qui aliena ad se congregant. unde apud Ro-
manos Gerones Britiani ditti. Idque ve-
rum esse duco: nam Gerones sunt *χειρο-*
τεῖς, *τελίπες*, ut auctor Glossarii do-
cer. Scalig.

7. Consulta, &c.] Initia jam eis sunt
consilia.

8. Dum illi agunt quod agent.] Sen-
sus est: Dum basiater cum amica, quale
etiam quale, agit in eum finem, ne anim-
adverteret, quid cæteri agant, interim illi

furanter. Douza. Cæteri clepta.] V. N.
Pseud. act. 1. 1.

10. Obludunt, qui cu**s**modem.] Mff. am-
bo, obludeant. Scribendum igitur, vel
alludiant, quo alibi quoque utitur, vel
ad eandem formam fistum ob*l*udeant.
Gronov.

12. Fartores faciunt.] Nam de iis,
qua ad eos delata sunt, ut farcimina con-
ficiant, non nihil detrahunt, coque ve-
scuntur. Lambin.

14. Ibi est ibus, &c.] Tum putant sibi
de eo esse pugnandum, & ex eo virtutis
famam consecuturos, si de nobis præ-
dentur. Ihus, pro iis. L.

21. D.

Di. Faxo, erunt, respice huc modo. As. io! enicas me misericordiam, quisquis es.

Di. Pessuma, mane.

As. I optume, odiosus es.

Dinarchus ne illic est? atque is est. it ad nos. Di. & tu fer contra manum, & pariter

25 Gradere. As. tibi servio atque audiens sum imperii. Di. tute quid agis?

As. Valeo & validum teneo. peregre cum advenis, cœna detur.

Di. Benigne dicis. As. at enim, amabo, sine me ire quo jussit.
Di. eas.

Sed quid ais? As. quid vis? Di. istic, quo iter inceptas, qui est quem arcessis? As. Archivam

Obstetricem. Di. mala fœmina es. As. solens sum: ea est disciplina.

30 Di. Manifestam mendacii, mala, te teneo. As. quid jam amabo?

Di. Quia te adducturam huc dixeras eum ipsum, non campse. Nunc mulier facta est ex viro; mala es! As. præstigiator!

Di. Sed tandem loquere. quis is homo est, Astaphium? novus amator?

As. Nimis otiosum arbitror hominem esse te. Di. quianam arbitrare?

35 As. Quia tuo vestimento & cibo alienis rebus curas.

Di. Vos me reddidistis otiosum. As. quid jam, amabo? De. ego expedibo:

Rem perdidisti apud vos. cum re meum negotium abstulisti. Si rem servasse, fuit ubi negotiosus essem.

As. An

21. Di. *Faxo, erunt.*] Cum ancillula meretricio more benedicto contenta non esset, sed rem & benefactum posceret, Dinarchus, Faciam, inquit, bene: tu hoc modo respice. *I. Gul.*

24 Atque is est, it ad nos.] Audaculi fecerant: *huc adeas, nisi molesum est.* Sed Mss. alter: *Atque is fertas aduas lisi ituli fert.* alter: *atque is estu aduas lisi ittul fert.* Unde scribendum videtur: *Atque is est: n̄ ad nos visit.* Di. Tu fer & contra. Ut

alibi, *visere ad forum, visere ad portum, visere ad aliquem.* Gronovius.

26. *Cœna detur.*] V. N. Epid. Act. 2. sc. 2.

32. *Mulier facta est ex viro.*] Vide notas Amph. act. 2. sc. 2. ¶ 182.

33. *Novus amator.*] Al. *unusue amator?* Lege: *muniſue amator, id est, liberalis.* Scriverius.

35. *Rebus curas.*] V. N. Rudent. act. 1. 3.

As. An tute bene rem publicam aut amoris alia legē
40 Habere posse se postulas, quin tu otiosus fias?

Di. Illa, haud ego, habuit publicum: perverso interpretaris.
Nam aduersum legem à me, ob meam scripturam, pecudem
acepit

Æraque. As. idem quod tu facis, faciunt rei male gerentes:

Ubi

39. *An tute bene rem publicam.*] Mihi duplex sensus occurrit. Primo, ut *otiosus* capiatur ea significatione, qua Dinarchus ante usus erat, cum dixit; *Vos mereditis otiosum.* Et nunc hoc vult: neque publica vestigalia neque amorem recte procedere, nisi is, qui operam dat, facultatibus spoliatur. quod sit, cum publica nimis care conducuntur. quæ quidem frequens querela fuit Publicanorum. Et ita videtur intelligere Dinarchus in responso, illa haud ego, h. p. Aut *Respub.* capiatur in genere de statu Reipub. rotius: & tunc videtur dicere, quod Cicero pluribus expressit, pro *Sextio*, cum ait: *Quid est propositum Reipub. gubernatoribus, quod intueri, & quo cursum suum dirigere debent? id quod est præstantissimum maximeque optabile sanis & bonis ac beatis, cum dignitate otium. Hoc qui efficiunt, summi viri & Conservatores civitatis appellantur.* Idem, inquit *Ancilla*, in re amoris fit, ut amica amatorem *otiosum* reddat: sed alio fine. Et in hoc est jucus *Pistor.*

40. *Quin tu otiosus fias.*] Haudquam admittere possum serio dici, quod vult *Pistorius*, neque publica vestigalia neque amorem recte procedere, nisi is, qui operam iis dat, facultatibus spoliatur. Immo redempturis argebant patrimonia, ut loquitur *Livius*, non spoliabantur facultatibus. Lusus in eo est, quod eodem vocabulo utens videtur contradicere *Astaphium* *Dinarcho*, sed non contradicit sensu. *Dinarchus otiosum* dicit, qui rem, postquam fracta est, non habet curandam. At *Astaphio otiosus*, qui non facit quæstum, qui non exercet negotium lucri causa, sed ex prædiis & visceribus patrimonii honeste vivit: quales erant plerique olim, qui tractabant temp publicam. *Livius lib. 21. ubi memi-*

*nit legis, ne quis senator quive senatoris filius fuisset, maritimam navem, quæ plus quam trecentarum amphorarum esset, haberet: Id satis habitum ad fructus ex agris vellendos: quæstus omnis Patribus indecorus est visus: Menæch. 3. 1. Nonne ad eam rem (concionem) otiosos homines decuit deligi. Itaque r̄t otiosus, quum referatur ad rem amoris, potest quidem sic accipi, ut vult *Pistorius*, non potest autem, quum ad rem publicam. Neque res publica hic sunt proprie vestigalia (eo deinceps trahit in sequentibus Dinarchus) sed quævis curatio, munus, administratio publicæ rei. Ubi rufus peccat *Pistorius* Ciceronis loco adhibito: nam ibi otium pax est & tranquillitas. Placet autem Acidalii: *Habere posse te postulas.* Qui enim poterat alter subjicere Dinarchus: *Illa, haud ego, habuit publicum.* Ubi illa est *Phronetum*. *Gronovius.**

41. *Habuit publicum.*] Populi Rom. Vestigalia erant e portibus, quæ Portoria dicebantur: à pascuis, quæ Scriptura: (quia Publicanus scribendo ratione in cum pastore conficiebat: ob quod & ager Scriptorarius dicitur) ex arationibus, quæ Decima. Cic. pro Manil. Neque ex portu, ex Decimus, neque ex Scriptura vestigia conservari potest. Id. 4. Verr. Qui sit iste Verrutius, Mercator, an Arator, an Pecunarius. Turneb.

42. *Pecudem accepit.*] Charisius citat pecudem cepit. rectius, ut milii videtur: si quidem hanc Ulpiani distinctionem accipimus: Aliud est capere, aliud accipere. Capere cum effectu accipitur: Accipere est, si quis non sic accepit, ut habeat. Ideoque non videtur quis capere, quod est restituturus. Douza.

43. *Æraque.*] Æra vocabant multam pecuniariam, quam portatores aut Scripturarii imponerent. Lips.

44. Ubi

Ubi non est, scripturam unde dent, incusant publicanos.

- 45 Di. Male vortit res pecuaria mihi apud vos: nunc vicissim
Volo habere aratiunculam pro copia hic apud vos. *Doux, apud hos;*
As. Non arvus hic, sed pascuus est ager. *Si* arationes
Habituris, qui arari solent, ad pueros ire melius.
Hunc nos habemus publicum: illi alii sunt publi-
canni. *Acid. illi alibi.*

- 50 Di. Utrosque percognovi utrobide m. As. istoc pol tu otiosus,
Cum & illic & hic pervorsus es. sed utris cum rem esse mavis?
Di. Procaciiores estis vos, sed illi perjuriosi.
Illi perit quicquid datur, neque ipsis appetet quicquam.
Vos saltem, si quid queritis, & bibitis & comeditis.
55 Postremo illi sunt improbi, vos nequam & gloriose
Malæque. As. quæ in nos illosque, ea omnia tibi dicis, Di-
narche,
Et nostram & illorum vicem. Di. qui istuc? As. rationem
dicam:
Quia Qui AL TERUM INCUSAT probri,

eum ipsum se intueri oportet. *Lipfus,*
eum ipse.

Tu à nobis, sapiens, nihil habes: nos nequam abs te habe-
mus.

- 60 Di. O Astaphium, haud istoc modo solita es me ante appellare,
Sed

44. *Ubi non est, scripturam.*] Scriptura est illud, quod ideo datur, ut ager publicus alicui adscribatur. Sentit: Ubi non est pecunia, quam dent amicæ, accusant amicam. *Pistor.*

46. *Aratiunculam.*] Id est, agellum conductum, quem arem. *Arationes* erant agri publici, qui aratoribus colendi dabuntur, & tanquam locabantur, impositis decumis: aut denique agri etiam, qui decimas populo Romano pendebant. Nec tam aratores domini erant, quam Reipublicæ quidam coloni. Sic *arationes*, & *aratores*, in Verr. Cicero semper appellat agros decumanos, & eos, qui agros illos colebant. *Turneb.*

47. *Non arvus.*] Varro: *Ager arvus est, confitus, pascuus, florens.* Idem de re Rust. interpretatur *arvum*, quod aratum nec satum est. Alii *arvum* interpretantur

agrum sativalem. Ager pascuus Cicero-ni & Fab. *compascuus*, communis ad pa-scenda pecora. *Turneb.*

48. *Habituris.*] Legendum est, ut editiones plerisque habent, si arationes am-bituris. Neque tamen improbo scriptu-ram veterum codicum; si arationes habi-turis, id est, habere cupis. Sic versu præ-cedenti dixit; *volo habere aratiunculam.* Abiturire ad arationes ferri non potest. si quis sciat quid sit hic aratio. *Salmas.*

52. *Procaciores.*] *Procari, poscere est:* unde & *Proci*, & *Procaces meretrices:* & *verbum Procas, id est, posci.* Festus.

58. *Qui alterum incusat.*] Similis sen-tentia Pleud. aet. 4. 2.

59. *Tu à nobis.*] Tu, quite sapientem profitaris, nihil habes à nobis; nos, quas nequam & malas esse arguis, abs te ha-beimus. *Lamb.*

61. *Apud*

Sed blande: cum illuc, quod apud vos nunc est, apud me haberem.

As. Dum vivit, hominem noveris: ubi mortuus est, quiescas.

Te, dum vivebas, noveram. Di. an me mortuum arbitrare?

As. Qui potis est, amabo, planius? qui antehac amator sumimus

65 Habitum est, istunc ad amicam meras querimonias referre.

Di. Vostra hercle factum injurya, quæ properavistis olim Rapere. otiose oportuit: diu ut essem incolumis vobis.

As. Amator simili est oppidi hostilis. Di. quo argumento est?

As. quain-

Primum expugnari potest amator, optimum est amicæ.

70 Di. Ego fateor. sed LONGE aliter est amicus atque amator. Acid. longe alter.

Certe hercle QUAM VETERUM US homini op-
tumus est amicus.

Non hercle occiderunt mihi etiam fundi & ædis.

As. Cur, obsecro, ergo ante ostium pro ignoto alienoque astas?

I intro, haud alienus tu quidem es. nam ecastor neminem
hodie

75 Mage amat corde atque animo suo, siquidem habes fundum
atque ædis.

Di. IN MELLE SUNT LINGUÆ sitæ vostræ atque orationes

Lacteque: corda felle sunt lita, atque acerbo aceto.

E linguis dicta dulcia datis, corda amare facitis

Amantes, si qui non danunt. As. non didici fabulare. Douz. si qui dent. non habent.

80 Di. Non istæc mea benignitas docuit te fabulari,

Sed

61. Apud me haberem.] Ego huic ver-
sui subjiciendum illum puto, qui à Pri-
sciano citatur ex hac Comœdia:

Bona perdidisti, mala reperi, factus sum
extimus à vobis.

Extimus ab extra, hoc est, alienissimus,

exclusissimus. Diffald.

62. Dum vivit.] Similis locus Pseud.
aet. 1. 3.

80. Benignitas.] Id est, beneficia, &
liberalitas. Livius: Præda erat largitor,
& benignitatem per se gratam comitate
adju-

Sed isti qui cum Geniis suis belligerant, parcipromi.
Mala es, atque eadem, quæ soles, inlecebra. As. ut exspectatus

Peregre advenisti! Di. nam obsecro? As. cupiebat te heravideret.

Di. Quid tandem? As. te unum ex omnibus amat. Di. euge, funde & ædes,

85 Per tempus subvenisti mihi. sed quid ais, Astaphium? As. quid vis?

Di. Estne intus nunc Phronesium? As. tibi quidem intus.

Di. Valetne? As. immo edepol melius credo fore, ubi te videbit.

Di. Hoc nobis vitium maximum est: CUM AMAMUS, tum perimus,

Si illud, quod volumus, dicitur; palam cum mentiuntur,
90 Verum esse insciti creditus: næ, ut in æstu, mutuamur ira.

As. Eja! haud ita' tres. Di. ain'tu, tu, me amare? <sup>Lamb. ain'tu
me amari?</sup>
As. immo unice unum.

Di. Peperisse eam audivi. As. ah, obsecro, tace Dinarche,
Di. quid jam?

As. Horresco misera, mentio quoties fit partitionis:
Ita pæne tibi fuit Phronesium. i intro jam, amabo,
95 Vide illam, atque operire ibi: jam exibit, nam lavabat.

<sup>M.T. nam
lavabit.</sup>

Dr. Quid

adjuvabat. Benignus idem valet, quod largus, liberalis, munificus: & dicitur proprie de eo, qui bonis & dignis largitur. interdum etiam tamen, qui indignis. Lamb.

81. Qui cum Geniis belligerant.] Qui ventri suo bellum indixerunt: qui Genios suos defraudant. L.

84. Euge, funde.] Quasi dicat: Vobis habeo gratiam, quoruin beneficio redibo in gratiam cum Phronesio. Lamb.

90. Næ, ut in æstu, mutuamur ira.] Corrupta sunt hæc verba, mutuamur ira. Nec juverit, tumultuamur. omnino putaverim scribendum, næ, ut in æstu, mu-

tamur mira. Id est, miris modis mata-mur, tanquam in æstu, nos qui amamus. Nam modo amari credimus, & simul tranquilli sumus, modo turbamur si alia menti opinio inciderit. Eadem loquatio ut illis, Multa manus tendens. Si ira retinetur, tum legendum fuerit; Ni, ut in æstu, mutamur ira. Id est, ni credimus esse quod mentiantur, irascimur & ut in æstu, mutamur ira. Hanc veram puto hujus loci lectionem. Salm. Ut in æstu mutuamur ira.] Mutantur maria. Scriverius.

94. Fuit.] Id est, parum absuit, quin moreretur. fuisse, pro, mori. V.N. Capt. act. 3. 3. Scal.

105. Te

Di. Quid ait tu? quæ nunquam fuit prægnans, qui parere potuit?

Nam equidem uterum illi, quod sciam, nunquam extumerem sensi.

As. Celabat, metuebatque te, ut ne sibi persuaderes
Ut abortioni operam daret, puerumque ut enecaret.

100 Di. Tu in polo isti puero quis est pater? As. Babylonensis miles,

Cujus nunc ista adventum expetit. immo adeo, ut nunciam
tum' st,

Jam hinc affuturum ajunt eum: nondum advenisse miror.

Di. Ibo igitur intro? As. quippini? tam audacter, quam
domum ad te.

Nam tu edepol noster es etiam jam nunc, ^{Lamb.} Dinarche. ^{Dinar-}
^{che, haeres tu-}

Di. Quam mox

105 Te recipis tu? As. jam hinc ero: prope est, profecta quo
sum.

Di. Redi vero actutum. ego interim te apud vos opperibor.

105. Te recipis tu? As. jam hic ero: | institui & incepi, ire: quod extat Au-
prope.] Turbavit non recte intellecta lo- | lul. aet. 1. 2. ysf. penult. & alibi. Taub-
eutio, profecta quo sum. quod est, quo | mann.

ACTUS SECUNDI SCENA PRIMA.

A S T A P H I U M.

H A, ha, ha! hercle quievi, quia introivit odium. tandem
sola sum.

Nunc quidem meo arbitratu loquar libere quæ volam & quæ
lubebit.

Huic

3. **H** ERELE.] Lego: *Ha ha ha he, ecere*
guievit, q ut ex he ecere, fecerint,
hercle. Hoc nisi aut talequid faciemus,
erit scilicet in Plauto monstrum *Hercu-*
les, quantum ne Hercules domuit un-
quam, ut in Comœdia mulier per Her-
culem dejeret. Negant enim Varro &
Agellius, usquam apud idoneum Scrip-
torem reperiri, aut, *me hercle, foeminam*

dicere; aut, *metafor*, virum. Et nefarium
id ac piaculare adeo fuisse: quia foeminae
Herculaneo sacrificio abstinerent;
viri Eleusinis Initiis. An id nos fugere,
aut prius in cogitando Plautum potuisse;
aut postea in discendo histriones, aut de-
mum in audiendo spectatores arbitra-
mur? *Palm. Sola sum.*] V. N. Cas.
aet. 2. 2.

3. *Dixit*

Huic homini amanti mea hera apud nos dixit neniam de bonis:
Nam fundi & ædis obligatae sunt ob amoris prandium. verum
Apud hunc mea hera consilia summa eloquitur libere: magisque
Adeo ei consiliarius hic amicus est, quam auxiliarius.

Dum fuit, dedit. nunc nihil habet. quod habebat, nos ha-
bemus:

Iste nunc id habet, quod nos habuimus. humanum facinus
factum est.

ACTUTUM FORTUNÆ solent mutarier. **VARIA** vita est.

Nos divitem eum meminimus, atque iste pauperes nos.

Vorterunt sese memoriae: stultus sit, qui id
admiretur.

*1. Gal. Verit sese ro-
ta vicissim: stultus sit
qui id admiretur.*

Si eget, necesse est nos patiatur ali; ita æquom factu est.
Piaculum est, miseri nos hominum rei male gerentum.
Bonis esse oportet dentibus lænam probam: aridere,
Quisquis veniat, blandeque alloqui: male corde consultare,
Bene loqui lingua. **M E R E T R I C E M** esse similem sentis
condecer,

Quemquam hominem attigerit profecto aut malum aut da-
innum dari.

Nunquam amatoris meretricem oportet caussam noscete,

Quin

3. *Dixit neniam de bonis.]* Neniam
vit, idem est, quod, *supremam dixit:*
ledixit: abire ius sit. Glossarium: Né-
e, ὑπὸ ἐπὶ τὸν περὶ. Ib. *Nenia*,
τὰς οὐδὲν. Scalig. V. N. Asinar.
t. 4. 1.

4. *Ob amoris prandium.]* Id est, ob
norem. L.

8. *Quod nos habuimus.]* Scilicet, ege-
tem.

11. *Vorterunt sese memoriae.]* Nihil
utandum. Alluditur ad illud præce-
ns, *meminimus:* Vorterunt sese memo-
rie. Nos illum divitem meminimus,
uncillum meminimus pauperem, ille
os meminit pauperes, nunc meminit
vites & fortuna conditionis lau-
s. Stultus sit, qui illas vicissitudines ad-
miretur. Si ipse eget, necesse est ut cogi-
t æquum esse, ut nos ejus liberalitate
amur. Boxhorn.

14. *Dentibus.]* V. N. Mostellar.
act. 1. 1.

18. *Nunquam.* Nunquam debet me-
retrix audire amatorem caussas afferen-
tem, quare, si non largiatur, non de-
beat eum ejicere, & domum remittere,
ut militem infrequentem. Ignominia,
quibus boni honestique animi haud mi-
nus coërit, iti, quam poenis; multiplices in
militia Rom. fuere. Primum, Hordeum
pro tritico datum. Caussa hujus rei, ut
indigni viderentur communi militum
cibo, sed rejicerentur potius, jungeren-
turque cum jumentis. Alterum, cum ære
privantur; & stipendium non procedit:
atque hi dicebantur, ære diruti. Ausonius
in Centon. præfert. Procedere mihi inter
frequentes stipendium jubebis; sin aliter,
Ære dirutum facies. Bene, inter frequen-
tes. nam qui infrequens, patiebatur hanc
poenam. Infrequens, ait Festus, appellatur
miles.

Quin, ubi nihil det, pro infrequente eum mittas militia domum.

20 Nec unquam quisquam probus erit amator, nisi qui rei ini-
mici sunt suæ.

Nugæ sunt, nisi quod modo cum dederit, date jam <sup>Douz. nisi qui
modo.</sup> lubeat denuo.

Is amatur hic apud nos, qui, quod dedit, id oblitus est datum.

Dum habeat, tum amet: ubi nihil habeat, alium quæstum cœpiat.

Æquo animo, ipse si nihil habeat, aliis qui habent, det locum.

25 Probus est amator, qui relictis rebus rem perdit suam.

At nos male agere prædicant viri solere secum,

Nosque esse avaras quæsto, num qui male nos agimus tandem?

Nam ecastor NUNQUAM SATIS dedit suæ quisquam amicæ amator:

Neque pol satis accepimus, neque ulla satis poposcit.

30 Nam QUANDO STERILIS EST amator à datis, ^{im-}
probus est.

Si negat se habere quod det, soli pernoctandum est.

Nec satis accipimus, satis cum quod det, non habet.

Semper datores novos oportet quererere,

Qui de thesauris integris demunt, danunt.

35 Velut hic agrestis est adolescens, qui hinc habet,

Nimis pol mortalis lepidus, nimisque probus dator.

Sed is, clam patre, etiam hanc noctem illac

Per hortum transilivit ad nos. eum volo convenire.

Sed est huic unus servos violentissimus,

<sup>Douz. clam
patrem.</sup>

Qui,

miles, qui abest, absuitque à signis. Cor-
nif. ad Herenn. lib. 4. Pratereo, quod mil-
itia te infrequentem tradidisti, &c. Ter-
tium, cum extra vallum & castra juben-
tur tendere. Caussa fuit, quasi indigni
essent, qui inter vere milites agerent,
projecti & objecti hosti: idque inter-
dum sine tentoris. Quartum, discin-
&tos & turpi habitu profittui, nempe ut
parum viros. Quintum, Mutare mil-
itiā: quod est, ab honestiori genere in
humilius transcribi. Sunt & alia quæ-
dam minora: ut stantes cibum potum-

que capere. Lips. Oportet causam noscere.]
Causas noscere dicebantur in delectu Ma-
gistratus populi Romani, quem audie-
bant eos, qui putabant se habere immu-
nitatem & vacationem militia. Vide de
pec. vet. lib. 4. cap. 3. Gronovius.

23. Alium quæstum.] Quasi vero qui
amant, quæstum rei familiaris faciant.
Hic autem versus corruptissime fra-
gmentis infertur. I. Gul.

25. Relictus.] V. N. Epid. 4. 2.

39. Unus.] Unus pro quidam. V. N.
Poem. act. 5. 2.

* Pra-

40 Qui, ubi quamque nostrarum videt prope ædis,
hac si aggredias,
Item ut de frumento anseres, clamore absterrat, abigit.
Item est agrestis, sed fores, quicquid est futurum, feriam.
Ecquis huic tutelam januæ gerit? ecquis intus exit?

ACTUS SECUNDI SCENA SECUNDA:
STRATILAX, ASTAPHIUM.

Quis illic est, qui tam proterve nostras ædis arietat?

As. Ego sum, respice ad me. St. quid, ego?

nonne ego video? vñ tibi!

Doux, nón
égo video?

Quid tibi ad hasce accessio est ædis prope, aut pultatio est?

As. Salve. St. satis mihi est tuæ salutis: nihil moror: non
salveo:

5 Aegrotare malim quam esse tua salute sanior.

Id volo scire, quid debetur hic tibi nostræ domi. As. comprime!

St. Spero meam quidem hercle: tu quæ solita es Gru. tu quæ
solita es.

comprimas.

Imprudens per ridiculum ut rustico suadet stuprum!

As. Iram dixi. St. ut esse cœpisti, si dem, si est una altera;

10 As. Ni mis hic quidem TRUCULENTUS. St. pergin!
male loqui, mulier, mihi?

As. Quid tibi ego autem dico? St. quia enim me TRUCU-
LENTUM nominas.

Nunc

i. **P**roterve.] Immoderate ac superbe.
à proterendo. Nam protervus est, qui
dum aliis obvius est, proterit, quod &
tauri faciunt in appetitu cœitus buculæ,
in quam calent. Passerat.

4. **N**on salveo.] Comicus hic minus
Latine, ex Persona rustici & ex decoro,
locutus est. ut Terentius Eun. act. 3. i.
emoriri risu. ubi Donatus: disciplina est
Comicis, ut stultas sententias, ita etiam vi-
tiosa verba, adscribere ridiculus imperitisque
personis. Parrhas.

7. **T**u quæ solita es.] Venusti joci sen-
tentiam restituo, te qui solitus es compri-
mat. Dixerat enim ancilla rustico incla-
manti, comprome, vocem videlicet, aut
iram: quod ille satis urbane convertens,

Ego quidem, inquit; meam amicam
comprimam; te alius, qui solet. Nam
ita accepisse rusticum, clarum ex se-
quentibus:

Imprudens per ridiculum ut rustico suadet
stuprum!

V. N. Rud. 4. 4. Lips.

9. **U**t esse capisti.] Locus haud dubie
corruptus, quem sic puto emendandum:
ut esse cœpisti, quid dem si una est altera?
Id est, quidvis dare paratus sum, si est una
altera tibi similis, ut jami esse cœpisti.
Salmas. Ut esse cœpisti si dem.] Codices.
alter cepidem si sum alterum: alter, fidem
si est una altera: ut prodidit Pareus. Le-
go: Ut es, pignus dem, si est, una altera.
Gronovius.

L!

14. Clerg

Nunc adeo, nisi abis actuum, ac dicis, quid queras, cito,
Jam, hercle, ego hic te, mulier, quasi sus catulos, pedibus
proteram.

As. Rus merum hoc quidem est. St. pudendumne? tu vero
clurinum pecus,

15 Advenisti huc sistentatum cum exornatis ossibus. Acid. te ostenta-
tum cum exorn.

Quia tibi insuaso infecisti, propudiosa, pallulam.

An eo bella es, quia accepisti? arme advenias. As. nunc places.

St. Quam me illi velim. As. mentiris. St. dicens quod te
rogo?

Mancupium qui accipias, gesta tecum penos annuos.

20 As. Dignis dant. St. Laviniae hic sunt, quas habes victorias?

As. Ne

14. *Clurinum pecus.*] *Clurinum* probo, cum ita sit in vett. ed. & Arnobius usurparit: atque in Glossario legatur, *Clura*, Κλύρη: & dubium non sit, quin veteres ita extulerint; ut *cordus pro condus*: *canimen pro carmen*: *genimen*, *germen*: *gnoma*, *groma*: *præcidanea*, *præcidaria*: *proletaneus*, *proletarius*, *architektor*, *architectus*. Ita autem Astaphium Stratilax appellat, deforinitatem ei extrobrans: nam homines deformes *Simia* per convitium audiebant. Meurs. *Glossa Papia*; *Clura vel clurinum simia* dicitur. Haud dubie, ut s̄epe alibi, respexit hunc Plauti locum. Boxhorn.

15. *Sustentatum.*] Omnino puto legendum; *Advenisti huc te ostentatum cum exornatis oribus*, pro auribus; ut *oricilla* pro auricilla. ex quo fecerunt, *osibus*. Scriptum quoque vitiōse fuit, te *osten-*
tatum, deinde *sistentatum*. Inde illæ librorum corruptelæ. Sed sensus postulat ita legi, ut scripsimus. Et paulo post scribendum: *An eo bella es tu quia accepisti armillas ac virias*. *Verias* scriptum erat pro *virias*. ex quo factum *venias*. Salmasius.

16. *Insuaso.*] Festus: *Suaſum*, colos appellatur, qui sit ex ſilicidio fumoso in *veſtimento albo*. Plautus: *Quia tibi suaſo infec.* &c. Quidam autem legunt, *insuaso*. nec defunt, quid dicant, omnem colorem, qui fiat inficiendo, *suaſum* vocari: quod quasi persuadetur in aliud ex albo (quid alto) transire. Etiam ego centeo, *insuaso* reti-

nendum: cum *Glossarium*; *Insuſum*, εἰδὸς δημοσιευματικόν ^{τοῦ ἀνθρώπου} interpretetur: sive, ut Scaliger emendat, εἰδὸς δημοσιευματικός. Et sane hoc vult Festus, esse colorem similem illi, qui est in illis trabibus, quas diutinus fumus inficit. Gruter.

19. *Mancupium qui accipias, gesta tecum penos annuos.*] Ita legi potest, quomodo locutum Plautum annotat Priscianus. Sic quidem & modulo versus & sententiae lepori consuli videtur. Quid si ramen lagamus, *Mancupium qui accipias, gesta tecum me, nos annulos*. ut illum servum, & se servam indicet: vel potius, *abenos annulos*: ut fugitivum perfstringat, qui retrahendus sit catenis: cum etiam ferrei anuli servitorum essent, & ariū nomine veniat ferrum. Turn.

20. *Lavinia hic.*] Locus obscurus. Alii volunt, alludi ad Laviniam Latinam filiam, quam Aeneas Turno superato obtinuit, tanquam victoriae præmium. quasi Plautus significet, in ædibus meretriciis esse Lavinias, quas cupide expetant amatores, quæque magno constent. Alii, *Lavinias mulieres* fuisse putant, quæ in mundum muliebrem aliis locarent, accepto in dies singulos pretio. Alii dicunt, significari, in ædibus meretriciis amatores bona suā profundere: quasi fiat allusio ad illud, quod diximus supra (Trin. aet. 2. 4.) de iis, qui balneis elavant bonis. Omnino hic mihi hiscendi est nulla pote-

As. Ne attigas me. St. tangam? ita me amabit sarculum,
 Ut ego me ruri hamaxari mavelim patalem bovem,
 Cumque eo ita noctem in stramentis pernoctare perpetem,
 Quam tuas centum cœnatas noctes mihi dono dari.

25 Rus tu mihi opprobras? ut naœta es hominem, quem pudeat
 probri!

Sed quid apud nostras negotii, mulier, est ædîs tibi?
 Quid tu hoc occursas, in urbem quotiescunque advenimus?

As. Mulieres volo convenire vostras: St. quas tu mulieres
 Mihi narras? ubi inusca nulla fœmina est in ædibus.

30 As. Nullane istic mulier habitat? St. rus, inquam, abierunt.
 abi.

As. Quid clamas, insane? St. abire hinc ni properas grandi
 gradu,

Jam ego istos fictos, compositos, crisplos, cincinnostuos
 Unguentatos usque ex cerebro expellam. As. qua-
 nam gratia?

St.: Quia adeo fores nostras unguentis uncta es ausa acce-
 dere,

35 Quiaque istas buccas tam belle purpurissatas habes.

As. Erubui meaſtor misera propter clamorem tuum.

St. Itane erubuisti? quasi vero corpori reliqueris

Tuo

poteſtas: ut verbis utar Lucretianis.
Lamb. *Lavinia hic ſunt.*] Locus delpera-
 tus, ad quem nihil afferunt præter La-
 mias turreſ & pectines ſolis. Primum nō
 La. cenſeo adhæſiſſe voci ex nomine ru-
 ſtici, Stratilax, quum id integrum ex-
 preſſum fuſſet, & quādam circa litteræ
 evanuiffent. Deinde lego: verane hic
 ſunt, quas habes viriolas. Erant enim, ut
 nunc quoque ſunt, aliae ex veris & pre-
 tiōniſ gemmis, aliae mangonizatae & nul-
 lius pretii. *Gronovius.*

22. *Hamaxari.*] *Hamaxari*, eſt plau-
 ſtrum trahere, auctore *Turn.* Malim ex-
 ponni plauſtro jungere. Et hoc ſenſus re-
 quirit. Nam qui plauſtro trahitur à bo-
 bus, tantum moleſtia non percipit, quan-
 tum iſ, qui boves plauſtro jungere cogi-
 tur. Unde & pernoctationis meminit, quod
 proprium eorum qui ruri huic minifte-

rio præficiuntur. *Pifor.* *Patalem bovem.*]
Festus: *Patalem bovem Plautus appellat*,
cujus cornua diversa ſunt, ac late patient.
Graci quoque ab eadem mente ejusmo-
 di boves vocarunt *πεταλεῖς*, ſive *πελίνες*.
Tales autem boves & plauftris & aratris
apti. Scalig.

29. *Musca nulla fœmina.*] Propinqui
 & amici, qui gratioli erant aut clari, de-
 duſere ſolebant candidatos, qui prenſa-
 tum ibant, ut petitio & gratiam & au-
 toritatē majorem haberet. Igitur cum
 A Sempronius Longus cum fratre Var-
 gulam eſſet complexus, Vargula ſcurrili-
 ter luſir, jubens abigi muſcas. *Muscam*
nullam fœmina, pro nulla fœmina dixit ve-
 nuste Plautus ex vulgi fermone. *Turne-*
bis.

35. *Purpurissatas.*] *V. N. Mostell.*
a. 1. 3. 104.

Ll 2

88. VII.]

Tuo potestatem coloris ulli capiendi, mala.
Buccas rubricæ; cera omne corpus intinxit
tibi.

*Scal. buccas rubri-
ca, cera omne cor-
pus intinxit tibi.*

40 Pessumæ estis. As. quid est, quod vobis pessumæ hæc ***
St. Scio ego plus, quam me arbitrare scire. As. quid id est, ob-
secro,

Quod scias? St. herilis noster filius apud vos Strabax

Ut pereat, ut eum iniciatis in malam fraudem & *Mf. iniciatis.*
præmium.

As. Sanus si videare, dicam. dicas contumeliam,

45 Nemo hominum h̄ic perire solet apud nos. res perdunt suas.

Ubi perdidere res, abire hinc si volunt, nudis licet.

Ego non novi adolescentem vostrum. St. veron' ? As. serio.

St. Quin maceria illa ait, in horto quæ est, quæ in noctes singulas
Latere fit minor, qua iste ad vos damni permensu' st viam?

50 As. Non mirum, vetus est maceria, lateres si veteres ruunt.

St. Ain' tu, mala, lateres veteres ruere? nunquam edepol
mihi

Quisquam homo mortalis posthac duarum rerum creduit,

Ni ista ego vostra hero majori facta denatravero.

As. Estne ille violentus? St. suam non enim ille meretriculis

55 Muniendis rem coëgit, verum parsimoniae *P.d.m. par-
simonia du-
ritiaque.*

Duritiæque: quæ nunc ad vos jam exportatur, pessumæ.

Hem

38. *Ulli.*] Pro *ullius.* Prif.

44. *Sanus si videare.*] Id est, si putare
rem te sanum esse, dicerem, te contu-
meliam dicere: sed quia pro stulto te
habeo, non curo. Planissimum. Scalig.
1. *Sanus si sis, vide ne dixis contumeliam.*
Sed profecto hæc aquila, quæ inconnivis
oculis Solem fere intuetur, hic connixit.
De Lambino minus mirum. Formula
ista est, qua duram sententiam molliter
effert: aut alioqui circumloquitur, quod
lubet aperte proferre. Tantundem hic
est, ac si dixisset, *Non sanus es.* ita alibi:
Si habeam dem: pro nihil habeo quod
dare queam. Taubmann.

50. *Vetus est maceria.*] Leg. *Non mi-
rum est. vetusta maceria, lat. ut sint abla-
tivi absolute positi. Est autem maceria;*

murus intermedium ex lapidibus sine cal-
ce & cémento congestus. Terentius:
Hanc in horto Maceriam jube dirui. Ad
quod Donatus; *Maceria dicitur paries*
*** *nunc alicujus demacerata.* Taub. Lin-
denbrogius testatur in Ms. esse non altus.
Lege: *paries non altus de materato.* Gro-
novius.

52. *Duarum rerum.*] Omnis enim ser-
mo duobus monosyllabis constat, *Eſt &*
Non. Alciatus. Turn. *duarum rerum,* id
est, divini & humani, quod verius. V. N.
Amph. aſt. 2. 2. 40. *Taubm.*

55. *Muniendu.*] Lego; sum. non enim
il. Deinde illud *Moliendis* ajo auctoribus
libris falsi damnandum. Nam optimus
Vatic. *Moniendis:* duo alii, *Mone-
ndis.* ut certum habeam latere in hac scri-
ptura

Hem tu, ô sexungula! male vivitis. egone hæc missum? Jam enim eccere ibo in forum, atque hæc facta narrabo seni. Neque istuc in se gestit, ergo coget exanimem mali.

60 As. Si ecastor hic homo sinapi vicitet, non censeam Tam esse tristem posse. at pol hero benevolens ut is est suo! Verum ego illum, quanquam violentus est, spero mutari potest

Blandimentis, ornamentiis cæteris meretriciis. mentis or-
mentis cæt.

VIDI equidem ex jumentis domita fieri, atque alias beluas.

65 Nunc ad heram revidebo. sed ecum odium progreditur meum. Tristis exit. haud convenit etiam hic dum Phronesiu-

colv. avet con-
venire etiam hic
dum Phronesiu-

ptura verbum vetustius. Placeret cum Scal. Molendin. Lucilius: Hunc molere: illam autem ut frumentum vannere cunnū.

Lipsius.

57. Hem tu, ô sexungula!] Hoc Palmerii maxime probo, nec potuit aptius in rapax illud genus. quomodo Aul. 3.6. homines cum senis manibus dixit; fures intelligens. Taub. Lego, Emptu, nexus, gula. Et sententia aperta; sive ad ea referantur, quæ sequuntur; sive ad ea quæ antecedunt. Significat enim, amatores bona sua perdere apud meretrices, emptionibus, obligationibus & compotationibus. Scalig.

59. Neque istuc.] Mihilegendum vi-

detur; Namque istuc nisi suggesſi, tergo coget examen mali. Suadent id & sententia & vestigia Mff. si reſte ſequaris. Suggeſſi pro ſuggeſſerim. Hero, inquit, ea, quæ hic geruntur, enarranda ſunt. Nam niſi id faciam, de tergo meo & corio actum eſt. Multorum malorum plagarumque examen in tergum meum cogetur. Boxhorn. Neque istuc in ſe geſſit.] Qui ſuggeſſi ſubſtituant, ſententiam deprehendērunt: genus loquendi probare non poſſunt, quod eſt ſeriorum temporum. Scribe: Namque istuc ſi ceſſet, tergo coget examen mali. Si non fiat in tempore iſtud, ipſe cedetur faba. Gronovius.

60. Sinapi vicitet.] V. N. Pseud. 3.2. Vide Adag.

ACTUS SECUNDI SCENA TERTIA. DINARCHUS, ASTAPHIUM.

PISCES ego credo, qui uſque dum vivunt, lavant,
Minus diu lavere, quam hæc lavat Phronesium.
Si proinde amentur mulieres, diu quam lavant,
Omnes amantes balneatores ſient.

5 As. Non quis parumper durare, opperitier?
Di. Quin hercle laſſius jam ſum durando miſer,

As. Mihi
L Ave.] Lavare legendum: & Plautus à Varrone leviter repre- | fit, & lavare dixerit, cum debuiffet la-
enditur, qui contra analogiam locutus vari. Turn.
5. Quis.] Ideſt, potes.

- As. Mihi quoque præ lassitudine opus est *ut* lavem.
 Di. Sed obsecro, hercle, Astaphium, i intro, ac nuncia
 Me adesse. tu i propere, & suade jam ut satis laverit.
 10 As. Licet. Di. audin' etiam? As. quid vis? Di. Di me per-
 dunt,
 Qui te revocavi: non tibi dicebam. i modo.
 As. Quid jam me revocabas, improbe nihilique homo?
 Quæ tibi mille passuum peperit moræ *mora*.
 Di. Sed quid hæc hic autem tamdiu ante ædis stetit?
 15 Nescio quem præstolata est: credo, militem.
 Illud est. vide ut jam quasi volturii triduo
 Prius prædivinant, quo die esuri sient:
 Illum inhiant omnes: illi est animus omnibus.
 Me nemo magis respiciet, ubi iste huc venerit,
 20 Quam si hinc ducentos annos fuerim mortuus.
 U T R E I servire suave est! vœ misero mihi!
 Post factum plector, quia ante partum perdidisti.
 Verum nunc si qua mihi obtigerit hæreditas

Scal. Post fa-
ctum plector.

Magna

13. *Mora mora.*] Oratio concisa, &
 sicexplenda: Quæ mora tantum moræ
 tibi peperit, quantum est mille passuum.
 Posset & legi, moram, vel moras. Acid.
 Puro scripsisse Plautum; Quæ tibi mille
 passuum peperit, more, moram. More, id
 est, stulte. Ita sæpe alibi ludit Comicus.
 Boxhorn.

15. *Quem præstolata est.*] Ter. Eun.
 act. 5. 5. *Quem præstolare, Parmeno?* Ad
 quod Donatus; Nove, *Quem dixit, non,*
Cui præstolare. Cicero in Catilin. *Qui tibi*
ad forum præstolarentur. Notavit item
 Eugraphius, vetus Ter. Commentator:
Præstolor, est præsto sum, appareo, id est,
obsequor. Taub.

22. *Post factum plector.*] Frustra Gruti-
 ter s, plector, interpretatur, sententiam
 muto. Plautus non potuit aliter dicere
 quam plector. Est enim hæc formula me-
 ritam pœnam post factum agnoscens. Phædrus fab. 30. *Tum de reliquis una:*
Merito plectimur. Suetonius Vespasiano:
ut triumphi die fatigari tarditate & ta-
dio pompa non retinerit, merito se plecti,

qui triumphum tam inepite senex concupi-
 set. Alludit Cornelius Nepos in Attico:
Neque tamen prius ille fortunam quam se
ipse finxit, qui cavit, ne qua in re jure ple-
cteretur. Cn. Matius ad Ciceronem: Ple-
cteris ergo, inquit, quando factum no-
strum improbare aedes. Cicero lib. 2. de
Offic. Multa præterea commemorarem ne-
faria in socios, si hoc uno sol quicquam vi-
disset indignius. Iure igitur plectimur: nisi
enim multorum impunita sceleratulissimus,
nunquam ad unum tanta per venisset licen-
tia. Hinc intelligendum illud Ovidii 9.
Met. 788. Quod videt hac lucem, quod
nunc ego punior ipsa, Consilium monitum-
que tuum est. Sic enim legendum ex co-
dice Ciofani. Hoc est, quod nunc ego
post factum plector, quod in gravi an-
gore sum ob conservatam filiam, id pa-
tior, quia tibi secundum quietem moni-
ta parui. Quemadmodum pœna inter-
dum est calamitas, dolor, ita puniri aut
plecti est angi, dolere, male haberi. Gro-
novius. Ante partum.] Id est, patrimo-
nium. V. N. supra act. 1. 1.

Magna atque luculenta, nunc postquam scio
 25 Dulce atque amarum quid sit ex pecunia.
 Ita ego illam edepol servem, itaque parce victitem,
 Ut nulla faxim cis dies paucos siet.
 Ego istos, qui nunc me culpant, confutaverim.
 Sed est vocis sat: sentio aperiri fores,
 30 Quæ obsorbent quicquid venit intra pessulos.

27. *Ut nulla faxim.*] Jocus ~~ad~~ *ad* *obsorbent.* Exspectabat enim auditor,
 ut plane contrarium subjiceret. *Cis dies* *obsorbent.* est totum
paucos autem, est intra breve tempus, *propediem.* *Turneb.*

30. *Obsorbent.*] *Obsorbere* est totum
forbere. Tale est apud Terent. *Eunuch.*
Patria obligurieras bona. *Intra pessulos.*] *V. N. Cursul. 1. 2.*

ACTUS SECUNDI SCENA QUARTA.

PHRONESIUM, DINARCHUS.

NUM tibi nam, amabo, janua est mordax mea,
 Quo introire metuas, mea voluptas? DI. ver vide:
 Ut tota floret! ut olet! ut nitide nitet!
 PH. Qui tam inficitus Lemno adveniens, qui tuæ
 5 Non des amicæ, Dinarche, suavium?
 DI. Vah! vapulo hercle ego nunc, atque adeo male.
 PH. Quo te avortisti? DI. salvasis, Phronesium.
 PH. Salve: hic ne hodie cœnas, salvos cum adveris?
 DI. Promisi. PH. ubi cœnabis tu? DI. ubi tu jussleris.
 10 Hic. PH. me lubente facies. DI. edepol me magis.
 Nempe tu eris hodie mecum, mea Phronesium.
 PH. Velim, si fieri possit. DI. cedo soleas mihi:
 15 Properate: auferte mensam. PH. amabo, sa- *Doux Properate*
auferte mensam.
nun' es?
 DI. Non edepol libere possum jam, ita animo male est.
 PH. Mane: aliquid fiet, ne abi. DI. ah! aspersisti aquam,
Jam

1. *Janua est mordax.*] Vide Not. Mo-
 stell. 3. 2. 162.

4. *Lemno adveniens.*] V. N. Cistell.
 act. 2. 1. 16.

11. *Tu eris hodie mecum.*] Violavit vir-
 inem, pro, vitiavit, dicebant. aque ea-
 tem modestia potius, Cum muliere fuisse,

quam Concubuisse. Varro.

12. *Cedo soleas.*] Vide Notas infra
 act. 2. 8. 1.

14. *Animo male.*] V. N. Amphit.
 act. 5. 1. 6.

15. *Aspersisti aquam.*] V. N. Epid.
 act. 4. 3.

Jam rediit animus. deme soleas: cedo, bibam.

Ph. Idem es ecastor qui soles. sed dic mihi,

Benene ambulavisti? Di. huc quidem hercle ad te bene,

Quoniam tui videndi est copia. Ph. complectere.

20 Di. Libens. ah, hoc est mel in mel dulci dulcissus!

Hoc tuis fortunis, Juppiter, præstant meæ.

Ph. Dane suavium? Di. immo vel decem. Ph. haud istoc pau-
per es.

Plus pollicere, quam ego à te postulo:

Di. Utinam à principio rei item parsissim meæ,

25 Ut nunc reparcis suaviis! Ph. si quid tibi

Compendii facere possim, factum edepol velim.

Di. Jam lavisti? Ph. jam pol mihi quidem atque oculis
meis,

Num tibi sordere videor? Di. non pol mihi quidem.

Verum tempestas memini cum quondam fuit,

30 Cum inter nos sordoremus unus alteri.

Diff. cum uterque nostrum
sorderemus alteri.

Sed quid ego facinus audivi adveniens tuum,

Quod tu hic, me absente, novi negotii gesseris?

Cumque bene provenisti salva, gaudeo.

Ph. Tibi mea consilia summa semper credidi.

35 Evidem nec peperi puerum, nec prægnas fui,

Verum assimulavi me esse prægnatam, haud eram.

Di. Quapropter, ô mea vita? Ph. propter militem
Babylonensem, qui quasi uxorem sibi

Me

16. *Deme soleas.*] Nam ante discubulum excalceari volebant, ne lectum conspurcarent. Martialis: *Deposui soleas, &c.* Ita Horatius de Nasideno inter cœnam surgente: *Et soleas poscit.* Taub.

18. *Benene ambulavisti.*] Formula querens de incolumitate peregre venientis, pendet ab altera: *Bene ambula:* qua abeuntes dimittebant. In sequentibus, avara mulier sinistram ejus liberalitatem perstringit, & egestatem objicit tacite, cum à suavis non esse pauperem sit. Ibi contra ille parsimoniam suaviorum in ipsa incusat: & ad ejus exemplum optat, olim rei item suæ se parsuisse. Acid.

32. *Quod tu hic.*] Versus hos, qui extra legem, ita restituo:

*Quod tu hic absente me novi negotii
Gesseris; cumque bene provenisti, gaudeo.*

Illud, *salva*, quod sententia non requirit, ejeci. non longe enim sequitur: (act. 2. 6.)

Cum tu recte provenisti, cumque es auta liberis,

Gratulor.

*Provenire bene, οὐ τοχεῖν. Nequiter pro-
venire, οὐ τοχεῖν.* J. Gul. Non sunt hi
versus extra legem, sed justissimi, nisi
quod rāte novi, anapæstum faciunt. Itaque
nihil mutandum. Gronovius.

39. Ha-

Me habebat anno, dum hic fuit. Di. ego senferam.

40 Sed quid istuc? quo rei id te assimulare retulit?

Ph. Ut esset aliquis laqueus & redimiculum,
Revorsione ut ad me faceret denuo.

Nunc huc remisit nuper ad me epistolam,

Sese experturum, quanti sese penderem:

45 Si, quod peperissim, id educarem ac tollerem:

Bona sua me habiturum omnia. Di. ausculto lubens.

Quid denique agitis? Ph. mater ancillas jubet,

Quoniam jam decimus mensis adventat prope,

Aliam aliorum ire, præmandare & quærere

50 Puerum aut puellam, qui supponantur mihi.

Quid multa verba faciam? tonstricem Suram

Novisti nostram, quæ modo erga ædes habet.

Di. Novi. Ph. hæc una opera circumit per familias,

Puerum vestigat clanculum, ad me detulit,

55 Datum sibi esse dixit. Di. ô merces malæ!

Eum nunc non illa peperit, quæ peperit prior,

Sed tu posterior. Ph. ordine omnem rem tenes.

Nunc, ut præmisit nuncium miles mihi,

Non multo post hic aderit. Di. nunc tu te interim

60 Quasi pro puerpera hic procuras? Ph. quippini?

Ubi sine labore res geri pulchre potest,

AD SUUM QUEMQUE æquom est, quæstum esse
callidum.

*Act. personæ
di et quæ.*

Di. Quid

39. *Habebat anno.*] Elegans dicendi genus, sed in libris fere corruptum. valet autem, anno præterito: cui opponitur, *horno.* ita Amphit. Prol. *Lips.*

41. *Redimiculum.*] Eleganti & amœna inflexione sermonis dictum est. cum enim redimiculo innexi implexique teneantur crines mulierum, *redimiculum* pro quodam vinculo & nodo, quo velut alligatus teneretur *miles Babyl.* id est, Græcus, qui Babylone stipendia meruerat, jucunda suavique translatione dixit. *Glossæ: οὐδὲν ἀνάδεομεν.* Turneb.

45. *Tollerem.*] V. N. Amph. act. I.

sc. 3. yf. 3.

52. *Quæ modo.*] Quis negabit legendum, quæ modo erga ædes habet, id est, è regione habitat. Nam habere pro *habitate*, notum iis, qui nondum are lavantur. *Lipſ. Mſſ. quem erga ædem sese habet. Leggo: quæ me erga ædes ecce habet. Erga me, est, è regione ædium mearum. Gron.*

61. *Pulcre potest.*] Τελεία ἐπωτισμῆς disparanda ista: ut hic versus speciatim ad puerperium referatur, sequens generatim proferatur de omni quæstus gene-
re & modo. Acid.

62. *Ad suum quamque.*] Similis sententia est Afin. act. I. 3. & infra act. 5.

L 15

68. *Aſi-*

Di. Quid me futurum est, quando miles venerit?
 Relictus ne abste vivam? Ph. ubi illud, quod volo,
65 Habebo ab illo, facile inveniam, quomodo
 Divortium & discordiam inter nos patem.

*Cum facile
invenero.*

Postidea ego tota tecum mea voluptas, usque ero
 Affiduo. immo hercle vero accubuo mavelim.
 Ph. Quin Dī sacrificare hodie pro puero volo,
70 Quinto die, quod fieri oportet. Di. censeo.
 Ph. Non audes aliquod dare mihi munusculum?
 Di. Lucrum hercle video facere mihi, voluptas mea,
 Ubi quippiam me poscis. Ph. at ego, ubi abstuli.
 Di. Jam faxo hic aderit: servolum huc mittam meum.
75 Ph. Sic facito. Di. quicquid autem erit, boni consulas.

Ph. Ecastor munuste curaturum scio,
 Ut cujus me non pœniteat, mittas mihi.

Di. Num quippiam me vis aliud? Ph. ut, quando otium
 Tibi sit, ad me revisas. Di. valeas. Ph. vale.
80 Di. Pro Dī immortales, non amantis mulieris,
 Sed sociæ unanimantis, fidentis fuit
 Officium facere, quod modo hæc fecit mihi.
 Suppositionem pueri quæ mihi credidit,
 Germanæ quod sorori non credit soror.

*Doux, ad me
intervitas.*

85 Ostendit sese jam mihi medullitus,
 Se mihi infidelem nunquam, se viva, fore.
 Egone illam ut non amem? egone illi ut non bene ve-
 lim?
 Me potius non amabo, quam huic desit amor.

*E. V. dum vivat.
M. ne vivat.*

Ego

68. *Aſſiduo.*] Varro lib. 5. de L. Lat.
 Frequentem operam dediſtu, apud Plautum
 valet, aſſiduum. itaque qui adeſt, aſſiduus.
 In eadem ſententia Q. Cic. in lib. De
 petitione consulatus: *Iam aſſiduitatis*
nullum est praeceptum: verbumque ipsum
docet, que res ſit. Prodeſt quidem vehe-
menter nunquam deeffe, &c. At Plautus
 etiam jocando extulit verum etymon,
 hoc loco. Scaliger.

70. *Quinto die.*] Qui dies quintus
 ἀμφιθέαμορφος dicebatur, à ritu, quo

cursim circa focum gestabatur puer. A-
 pud Græcos infans die quinto lustraba-
 tur: sed apud Latinos octavo quidem
 puellæ, nono pueri: qui dies lustricus di-
 cebatur, Symmacho lustratus solemnitas.
 item *Nominalis*, quia nomen tum illi in-
 debatur. Tertullianus *Nominalia*. Greg.
 Nazianz. Οὐρανοὶ εἰα dixit. Scal.

81. *Fidentis.*] Mihi fidem habentis.
 Lambin. *Socia unanimantis.*] Unanimitus.
 Scriverius.

89. Ex

Ghil. è loco.

Ego isti non munus mittam: jam modo ex hoc loco
 o Jubebo ad istam quinque perferte minas:
 Præterea obsonari duntaxat ad minam.
 Multo illi potius bene erit, bene quæ volt mihi,
 Quam mihimet, omnia qui mihi facio mala.

89. Ex loco.] Ex loco, vel è loco est, ταξάλλει è loco solvere, hoc est, præ-
 quod Græci dicunt, ἀνίθει. è loco mit- | senti pecunia: significatio enim loci,
 am, ἀνίθει μέμφει. unde ἀνίθει ξε- | brevitatem temporis notat. Salmas.

ACTUS SECUNDI SCENA QUINTA. PHRONESIUM.

PUERO isti date mammam. UT MISERÆ matres.
 sollicitæque
 Ex animo sunt, crucianturque! edepol commentum male.
 Cumque eam rem in corde agito, nimio minus perhibemur
 Malæ, quam sumus ingenio. ego prima domi modo docta di-
 cito.

5 Quanta est cura in animo, quantum corde capio dolorem,
 Dolus ne occidat morte pueri! mater dicta quod sum, eo magis
 Studeo vitæ, quæ ausa sum tantum clam dolum
 aggrediri,

M. Cam. quæ hunc
 ausa sum tantum
 dolum aggrediar.

Lucri caussa avara probrum sum exsecuta: alienos dolores
 Mihi supposivi. NULLAM REM oportet dolose aggrediri, nisi
 Astute accurateque exsequare. vosmet jam videtis,
 Ut ornata incedo: puerperio ego nunc me esse ægram assimulo.
M A L E Q U O D M U L I E R facere incepit, nisi id effice-
 re perpetrat,

Id illi morbo, id illi senio est, ea illi miseræ miseria est.
 Si bene facere incepit, ejus eam cito odium percipit.
 15 Nimis quam paucæ sunt defessæ, male quæ facere occuperunt,
 Nimis quam paucæ efficiunt, si quid occuperint benefacere.
M U L I E R I nimio malefacere melius est onus,

Lamb. levius
 est onus.

quam bene.

Ego

4. **M** Alia.] Id est, vafræ & astutæ: matris nomen, meo bono maximo, in-
 hi citatum, tum alibi passim. Acid. veni. Taubm.
 7. **Vita.**] Scilicet pueri: cuius opera

17. **Mulieri nimio.**] Id est, mulieri
 multo facilius est malefacere, quam be-
 nefac-

- Ego, quod mala sum, matris opera mala sum, & me apte malitia:
- Quæ me gravidam esse assimulavi militi Babylonio:
- 20 Eam nunc malitiam accurataim miles inveniat volo.
- Iste hic haud multo post credo aderit: nunq prius præcaveo sciens:
- Eumque gero ornatum, ut grava, quasi puerperio cubem.
- Grat. eumque ornataum.
- Date mihi huc stactam atque ignem in aram, ut venerem Lucinam meam,
- Hic apponite, atque abite ab oculis. echo Pitheciū,
- 25 Face ut accumbam: accede. adjutare sic decet pueroram.
- Soleas mihi duce, pallium injice in me huc, Archilis. Ubi es, Astaphium? fer huc verbenam mihi, thus & bellaria.
- Date aquam manibus. nunc ecastor ut veniret Miles velim.

ne facere. libri omnes, ut & Mss. Cam. ita constanter legunt. *Melius hic est levius. nec onus mutandum est in opus: nam & Mil. act. 3. 1. Procreare liberos, lepidum est onus.* Grut.

. 26. *Soleas mihi duce.] Vulgo date. At quis credit, pueroram nudis pedibus processisse? Certo certius est, legendum, soleas mihi deme. Volebat accumbere: ideo soleas sibi demere jubet. Ita supra Dianachus, cum in lectura se inscendere velle simulat: Iam redit animus: deme soleas. Contra, cum surgere volebant, poscebant soleas. quod Phrones. facit,*

act. 2. 8. Pistor.

27. *Thus & bellaria.] Domi sacra fiebant vulgo, infinitis de caussis, etiam ob puerperium. Varro lib. 2. de vita pop. Rom. Mensa anteponebantur cum culignis ac vino, in qua, que veniebant ad fœtum amicæ gratulatum, Diu maſtabant. Tertull. de Anima: Dum in partu Lucina ac Diana ejulatur, dum per totam hebdomadem Iunoni mensa proponitur; dum ultima die fata scribunda advocantur; quis non filii caput obſignat pro gentica, pro avita, pro publica aut privata devotione?* Guther.

ACTUS SECUNDI SCENA SEXTA.

STRATOPHANES, PHRONESIUM, ASTAPHIUM.

Ne exspectetis, spectatores, meas pugnas dum prædicem: Manibus duelli prædicare soleo; haud in sermonibus. Scio ego multos memoravisse milites mendacium. Et Homerondæ Poëtillæ mille memorari potest,

2. *M Anibus duelli prædicare.] Præclue-*

re. Scriverius.

4. *Et Homerondæ.] Homerondæ no-*

nmen militis glorioſi, ex aliqua Comœ-

dia tunc notum. Post illam habent libri.

Qui Unde est in editionibus post illa. Puto legendum una littera mutata, *Et Homerondam, & post illum mille memorari potest.* O' *μηνίδας* est *μηνίδης*. Unde & pro glorioſo ſumitur Græcis qui longa texti

pe-

5 Qui & convicti & condemnati falsis de pugnis sient.

NON laudandus est qui plus credit qui audit, quam qui videt.

Non placet, cum illi plus laudant qui audiunt, quam qui vident.

PLURIS EST oculatus testis *unus*, quam auriti decem:

Qui audiunt, audita dicunt: qui vident, plane sciunt.

NON PLACET quem scurræ laudant, manipulares missitant:

Neque illi, quorum lingua gladiorum aciem præstringit domi.

STRENUI nimio plus profundit populo, quam arguti & cati.

Facile sibi facunditatem virtus argutam invenit.

SINE

μηδείς de suis facinoribus. Hinc μηδείν Hesychio φέρεται: Ἡομενίδη pro Homeridae Plauto nomen militis gloriose. *Salmas. Et Homeronida.*] e Homeridis Strabo lib. 13. Αριστεῖτος ὃ καὶ Ομῆρος χιον., μετρύεται τὸς Ομηρίδας καλεσθέντος, δέ τοι ὃ εἰνεῖς γίγνεσθαι συχνάζεται ἀν καὶ θερός μέμνηται. Οὐδέποτε καὶ οὐδεὶς πατέλων ἐπέστη τῷ πόλλῳ αἰσιοῦ. *opus est in Nemeis oda 2. Ubi Scholia-*tes: Ομηρίδες ἔλεγον τὸ μὲν ἀρχεῖον, τὸ δέ Ομῆρος γήρας. οἱ καὶ τοιούτοις αὐτές εἰναι διαδοχῆς ἡδονή μετὰ τούτων πατέλων, εἰ τὸ γένος εἰς Ομῆρος ἀνάγρυπτος, ἐπορειτες ἐλέγοντο, τοιούτοις Κιωνίθοι, τοιούτοις πολλὰ τοιούτοις ποιούστας ἡμεταλεῖν εἰς τοὺς Ομῆρος ποτίστεντες. Quare potest placere: *Et Homerida poëtilla*, hoc sensu: *Et Homerida* alicuius versificatoris militum vel eorum mille memorari potest. Qui & convicti & condemnati de falsis pugnis sient. illi qui apud Poëtas pro heroibus & bellatoribus introducuntur multi posse recenseri, quibus illa laus falso attribuitur. Potuit tamen finxisse Homero-dem ut *Glandionidam suillam, laridum ronidem in Menzechmis*: & dixisse o ipso Homero. Atque adeo ut nihil cedamus à veteri scriptura: *Et Homérida & post illa*: erit, Mille militum omnes & post illa auctorum in scriptis udatorum memorari potest, quibus

magni mendacio tanta fortitudo adscribitur. Gronovius. Mille memorari potest.] Rarius loquendi genus: pro mille memorari possunt. tale illud Pœnuli fine: *Trecentos nummos Philippos, credo, corradi potest. Acid. Et Homeronida Poëtilla.*] Et Homeridarum post illa. Scriverius.

6. Quo plus credit.] Ut Historici & Poëtae: quibus plus credimus nos, qui audivimus, quam qui viderunt. Lamb.

7. Non placet, cum.] Non placet hoc mihi cum, qui audiunt aut legunt res ab Historicis aut Poëtis scriptas, plus laudant, quam qui rebus gerendis interfuerunt. Lamb.

10. *Scurra.*] Homines urbani. V. N. Epid. act. 1. sc. 1. ¶ 13. *Manipulares.*] Id est, militares homines. Mußitant.] Tacent: non laudant. L.

11. *Quorum lingua.*] Rethores & δημοσίων, id est, blandos populi rectores seu concionatores tangit. Douz. Præstringit.] V. N. Mil. act. 1. sc. 1. ¶ 4.

13. *Virtus argutam.*] Disertam eloquentiam dicit virtute inveniri. Nam hic *argutus* est disertus & eloquens, & illud significatur, quod à Platone scriptum & à Cicerone relatum; Unumquemque in eo satis esse disertum, quod sciret, & quod recte facere posset. Probus, ad Bucolic. 4. Virgil. *Argutum ab ægyp̄is dictum ait, id est, celer.* quod arguti multum ac celeriter loquantur; unde & *arguta kirundo*. Tura.

SINE VIRTUTE argutum civem mihi habeam pro
præfica,

15 Quæ alios collaudat, eapſe ſe vero non potest.

Nunc ad amicam, decumo mense poſt, Athenas Atticas
Viso, quam gravidam reliqui meo compressu, quid ea agat.
Ph. Vide quis loquitur. As. jam propinque miles, mea Phro-
nēſium.

Tibi adeſt Stratophanes. nunc tibi opuſt, ægram ut tu te affi-
mules. Ph. tace.

20 Quid adhuc egeo tui, malum, ammonitricis? an me maleſi-
cio vincere eſt?

St. Peperit mulier, ut ego opinor. As. vin'adeam hominem
Ph. volo.

St. Euge Aſtaphium eccam, it mihi advoſum. As. ſalve eca-
ſtor, Stratophanes.

Venire ſalvom. St. ſcio: ſed peperitne, obſecro, Phronēſium

As. Peperit puerum nimium lepidum. St. ecquid mihi ſimi-
liſt? As. rogas?

25 Quin ubi natuſt, machærām & clypeum poſcebat ſibi.

St. Meus eſt, ſcio jam de argumentis. nimium quidem ſim-
liſt. papæ!

Jam magnuſt? jamne electat legionem, quam ſpoliare velit?

As. Here nudiusquintus natus quidem ille eſt. St. quid poſteā

Inter tot dies quidem hercle jam auctum aliquid oportuit.

30 Quid illi ex utero exitio eſt, priuſquam poterat ire in prælium

As. Conſequere atque illam ſaluta, & gratulare illi. St. ſequo!

Ph. Ut

14. Pro præfica.] Festus: *Praefice di-
euntur mulieres ad lamentandum mortuum
conduſta, quæ dant ceteris modum plangen-
di, quæſi in hoc iſum præfetſe.* Nævius:
*Hæ quidem mehercile, opinor, præfica eſt,
quæ ſie mortuum collaudat.* Glossæ: *Praefica,
η τερος η κλύνε ἐπ τη̄τηφορε̄ ποστομάν
δρινῳδε̄ ἐπ’ ἐιφορᾱ.* Scal.

20. Quid adhuc.] Hunc verſum è ve-
ſtigiiſ monſtroſa scripturæ Vatic. hoc
loco inſerui. Cum enim propinquaret
jam Miles, ſedula ancilla dominam of-
ſici monuit, ut callide & apposite ſimu-

laret ægram puerperam. At illa quæſi in
dignata admoneri, ut quæ ſua ſponte
nimium eſſet mala & aſtuta, Tace, inqui-
&c. Lips.

21. Vin'adeam hominem.] Mſſ. Vin-
dea aut hominem. Scribe igitur: *Vin' a-
eam ad hominem:* quod etiam prob.
Grutetus. Sic Cercul. 2. 2. Negue eu
ad me adiere, negue me magni pendere u-
ſum eſt. Et ſaþe alibi. Terentius And
act. 3. 3. 2. *Aliquot ad me adiere, ex
auditum qui ajebam hodie filiam, &c.* I
certe in noſtriſ membranis. Gronovius.

32. A

PH. Ubi illa, obsecro, est, quæ me hic reliquit atque abstitit?
AS. Assum: adduco tibi exoptatum Stratophanem. PH. ubi is
est, obsecro?

ST. Mars peregre adveniens salutat Nerienem uxorem suam.

35 Cum tu recte provenisti, cumque es aucta liberis,
Gratulor, cum mihi tibique magnum dedisti decus.

PH. Salve, qui me interfecisti pene & vita & lumine,
Quique vim magni doloris per voluptatem tuam

Condidisti in corpus, quo nunc etiam morbo misera sum.

40 ST. Eja, haud ab re, mea voluptas, tibi obvenit istic labos:

Filium peperisti, qui ædīs spoliis opplebit tuas.

PH. Multo ecastor magis oppletis opū' st tritici granariis;

Ne, ille priusquam spolia capiat, hic nos extinxit fames.

ST. Habe bonum animum. PH. Savium sis pete hinc à me. ne-
queo caput

45 Tollere, ita dolui, itaque ego nunc doleo: neque etiam queo
Pedibus mea sponte ambulare. ST. si plane ex medio mari
Savium petere tuum jubeas, petere haud pigeat me, mel
meum.

Idita esse experta es, nuncque experiere, mea Phronesium,
Me te amare. adduxi ancillas tibi eccas ex Suria duas:

50 Iis te dono. adduce hoc tu istas. sed istæ reginæ domi
Suæ fuere ambæ: verum patriam ego excidi manu.

Iis te dono. PH. pœnitentne te? quot ancillæ sunt jam?

Quine etiam super adducas, quæ mihi comedint cibum? ST.
Hoc quidem

Her-

32. *Abstitit.*] V. N. Afin. act. 2. 4.

ste Plutarcho. Ita Medea Euripidis apud
Ennium:

Ter sub armis malim vitam cernere,
Quam s̄emel modo parere.

Taub.

34. *Nerienem.*] Martis uxorem. Agell.
ib. 13. cap. 21. de hoc loco disputat.

35. *Cum tu recte.*] V. N. supra act. 2.
c. 4. v. 32.

36. *Magnum dedisti decus.*] V. N. Caf.
act. 2. 3. §. 21.

37. *Qui me interfecisti.*] Homerus
1. A. Agamemnonis vulnerati dolorem
cum parturientis ἀστον confert. Quos
versus Græca mulieres non ab Homero,
sed ab Homera scriptos esse dicebant, te-

bus. Lamb.

38. *Quine et.*] Quasi dicat: Paucæ tibi
videntur tot ancillæ, quot mihi nunc
sunt, nisi tu plures adducas ultro estrices
in ædes meas. Lambinus. V. N. Milit.
act. 3. 1.

Hercole si ingratum est donum, cedo tu mihi istam, puere,
perulam.

55 Heim, mea voluptas, attuli eccām pallulam ex parva Græcia
tibi,

Tene tibi. Ph. hoccine mihi ob labores tantos tantillum
dari?

St. Perii hercole miser: jam *mibi* auro contra constat filius.

Etiamnum me vilipendit. ad id, purpuram ex Sara tibi
Attuli, & induvias Ponto amoenas. tene tibi, voluptas mea.

60 Accipe hoc, abduce hasce hinc è conspectu Suras.

Ecquid amas me? Ph. nihil ecastor: neque meres. St. nihilne
huic sat est?

Ne mihi verbum quidem unum dixit. viginti minis
Venire illæc posse credo dona, quæ ei dono dedi.

Vehementer nunc mihi est irata: sentio atque intellego.

65 Verum adibo. quid' ais nunc tu? numne vis me, voluptas mea,
Quo vocatus sum, ire ad cœnam? mox ad te huc cu-
bitum ivero.

Quid taces? planissime edepol perii. sed quid illuc boni est?
Quis homo est, qui inducit pompañ tantam? certum' st quo
ferant

Observeare. huic credo fertur. verum jam scibo magis.

55. Ex parva Græcia tibi.] Sic Janus Palmerius Mellerus. Vett. edd. *ex pari gratia*. Mff. *ex parigratibi*. Scribe: Attuli eccām pallulam ex Phrygiatibi. Nonius: *Phrygones*. * Hoc Virgilius probat in lib. 9. *Vobis piæta croco & splendenti murice vestis. Titinnius Barbato. Phrygio* *fui primo beneque id opus scivi: reliqui acus aciasque hero atque heræ noſtrae. Plautus Menæchmis: Pallam ad Phrygionem fert, confeſto prandio. Ibidem: Quo ego redeam? P. Evidem ad Phrygionem censeo, i, pallam refer. Aristophanes in Avibus: Χλεύας γέ ἀπόθεος ὁ μόχθηρος φρυγίων ἐπιών. Grönovius. Vide Notas Mercat. act. 3.
I. 27.*

57. Auro contra.] V. N. Epid. 3. 34.
¶f. 30.

58. Adid, purpuram ex Sara tibi attuli, & induvias Ponto.] Ex Sara, id est, ex Tyro. Tyrus enim *Sarra dicta* est, à Piscie *Sar*. Itaque Servius ad illud Virg. 2. Georg.

Ut gemma bibat & Sarrano dormiat oſtro.

Notat; per oſtrum Tyrium significari à Virg. purpuram Tyriam. Et *Sarrano* tibia dicta sunt, vel Tyriæ vel Africa- næ. Denique Frobis ait, Ennium di- xisse, Pænos Sarra oriundos, id est, Tyros Scalig.

ACTUS SECUNDI SCENA SEPTIMA.
GETA, PHRONESIUM, STRATOPHANES.

ITE, ite hac simul, muli æris damnigeruli, foras gerones,
Bonorum haimaxagogæ. **S A T I N N E** Qui
A M A T, nequit quin nihil
Sit, atque improbis sese artibus expoliat. nam hoc qui sciam;
ne quis

Id quærat ex me; domi est qui facit improba facta amator;
Qui bona sua pro stercore habet, foras jubet ferri: metuit
Publicos. mundissimum sit. puras sibi esse volt ædes. lipp. mundiss. sumum' sit.

Domi quicquid habet, verritur εξω: quandoquidem ipsus per-
ditum se it,

Secreto hercle equidem illum adjutabo. neque mea quidem
Opera unquam nihilominus propere, quam potest, peribit.

Nam jam de hoc obsonio, de mina una deminui
Modo quinque nummos: mihi detraxi partem Herculaneam.

Nam hoc assimile est, quasi de fluvio qui aquam derivat sibi,
Nisi derivetur, tamen omnis ea aqua abeat in mare.
Nam hoc in mare abit, misereque perit sine omni bona gratia
hæc

Cum video fieri, sustutor, suppilo, de præda prædam
Capio: **M E R E T R I C E M** ego item esse reor, mare ut est:
quod des devorat, nec unquam

Abun-

Muli æris.] Légo. Ite ite hac si-
mul heri damnigeruli. Atque sic
et vestui melius cōsulitur: & beri da-
migerulos vocat; quidamna, id est, im-
mensa heri ad meretricim deportarent;
amnumque pro jaætura sumptuque dici-
tur; quomodo fere Horatius utitur. Sic
enfus, qui multum sumptus in te-
liqua facit. Suetonius Nerone, capt. 31.
Quoniam in alia re damnosior, quam in edifi-
cio. Schopp. V. N. supra act. I. 1. 44
oras gerones.] V. N. supra. I. 2. 6.
6. Publicos.] Hos Ovidius 5. Fāst.
Ediles-plebi vocat. Ant. Augustinus.
II. Herculaneam. Nummus hic valet
duas drachmas: cum enim ita scribatur:

Deminā inā deminā
Modo quinque nāmos: mihi detraxi
partem Herculaneam:
& Grammatici Græci tradant. minā
centūm esse drachmarum: partem autē
tem Herculaneam constet decimam fui-
se; Nūmmus erit quinquagesima pars
minæ, ut drachma centesima. sic in
nummo inerunt duæ drachmæ. Deni-
arius tamen drachmam valet; cuius æsti-
matione & pretio inferior multo est
nummus. Igitur. hic nummus est didra-
chmum, aliter quam vulgo loquentibus
soleat usurpari. nam vulgo Sestertius est.
Turn. V. N. Mostell. 4. 2. 11.

Abundat. at hoc saltē servat mare: quod illi subest, apparet: *hūic des*

Scal. at hoc saltē ser-
vatum tibi aſtūat:
ecclum apparet.

Quantumvis; nusquam apparet, neque datori, neque acceptrici.

Velut meretrix meum hērum miserum sua blanditia intulit in
20 Pauperiem, privavit bonis, luce, honore, atque amicis.

Attat eccam, adeſt propinque. credo audiſſe hæc me loqui.
Pallida eſt, ut peperit puerum. alloquar, quasi nesciam.

Jubeo vossalvere. Ph. noſter Greta, quid agis? ut vales?

Ge. Valeo, & venio ad minus valenteim; & melius qui valeat, fero.

25 Herus meus, ocellus tuus, ad te ferre me hæc jussit tibi
Dona, quæ illos ferre vides, & has quinque argenti minas.

Ph. Pol haud perit, quod illum, tantum amo. Ge. juf-
sit orare, ut hæc grata haberest tibi.

Mſl. operare.
Palm. iuſſit
opere orare.
Par. obſcrare.

Ph. Grata æquaque ecaſtor habeo. jubeo auferri intro. i Cyame:
Ecquid auditis hæc, quæ imperata ſunt? Ge. vafa nolo auferant:

30 Difſicari lubet. Ph. impudens, mecaſtor, quanti eſt negotiū?
Ge. tun' bona fide,

Tu

17. *Servat mare: quod illi.]* Compa-
rat hic mari meretricem, ita tamen ut
vel pejorem & voraciorem mari ipſo
meretricem velit. Quod mari des, in-
quit, devorat. At hoc saltē servat quod
devoravit, & quum illi subest apparet.
Apparet quidem ipſi mari quod devora-
vit, quum illi subest, non autem appa-
ret ei qui in mare aliquid jaſtavit. At
meretrici quod dederis neque datori, ne-
que acceptrici apparet. Si quid autem
mari dederis, & in mare jeceris, non ipſi
datori apparet, sed ipſi mari tamen quod
acepit apparet, quamvis non eo abun-
dantius fiat. Sed illud servat ac retinet.
At meretrix statim consumit quod ac-
cepit, atque ita nec datori, nec acceptrici
apparet. Hic eſt sensus hujus loci Plauti-
ni. Verba deinde ipſa facile eſt conſti-
tuere ex vestigiis ſcripturæ veteris, hoc
modo: *At hoc saltē servat injectum, illi*
ſub æſtu apparet. Servat mare quod in
mare jaſtum fuerat, & illi ipſi ſub æſtu
apparet. Acceptor igitur apparet quod

in mare projicitur, non datori. At mer-
etrici datum, nec datori nec acceptrici ap-
paret. *Satmas. Hoc saltē servat mare:*
quod.] Nihil hic mutem, niſi rō quod in
rō cum, ut volunt ſcripti. *Hoc,* intellige,
quod eft ab eo devoratum, quod recipit,
ſaltē servat mare: cum illi, nempe mari
subest, quod ſcilicet ab eo receptum ac
devoratum eſt, apparet, id eſt, exiſtat.
Ut in Menach. 1. 2. 16. *Gronovius.*

24. *Qui valeat, fero.]* Qui, pro, ut
Lambino non intellectum. Adfero, in-
quit, tibi ab hero meo dono aurum &
obſonia, ut melius valeas. Sic Curcul.
act. 4. 2. *Ecquid das, qui bene fit?* Et
Bacch. ſcen. 1. *Dato qui benefit.* Schop-
pius.

30. *Difſicari.]* Servus malus & jo-
culator munera quæ ad meretricem fere-
bat, ſtatiuſ intro rapi non vult: quan-
que madeant, Soli oppansa & expoſita:
quo ſiccentur, ante fores ſub dio ali-
quandiu habenda cavillatur. Turn.

38. v

Tu ne ais impudentem me esse , ipsa quæ sis stabulum flagitiis ?
 Ph. Dic , amabo te , ubi est Dinarchus ? GE. domi. Ph. dic
 ob hæc dona , quæ
 Ad me miserit , me illum amare plurimum omnium homi-
 num :

Ergo meumque honorem illum habere omnium maximum :
 Atque , ut huc veniat , obsecrare . GE. illicet . sed quis nam illic
 homo est ,

Qui ipius se comest , tristis , oculis malis ? animo hercle homo
 suo est miser ,

Quisquis est . Ph. dignus est mea castor . GE. quid est ? Ph. non
 novisti , obsecro ?

Qui illic apud me erat , hujus pater pueri illic est . usque ad jen-
 taculum

Jussit ali. mansi , auscultavi , observavi . GE. quem
 pernam ,

Novi hominem nihili . illic quæso est ? Ph. illic est . GE. me in-
 tuetur gemens .

Traxit ex intimo ventre suspirium . hoc vide , dentibus
 Frendit : icit femur . num obsecronam ariolus , qui ipius se
 verberat ?

ST. Nunc

38. Usque ad jentaculum .] Ientacu-
 lum primus erat cibus apud Romanos ,
 ut apud Græcos ἀρχῆς πομπή : quem
 sequebatur Prandium : deinde Vesperna :
 postremo Cœna . apud Græcos ἀριστῶν ;
 deinde ἐπωίεσθαι ; postremo δεῖπνον .
 Queritur igitur hic Phronesium , Mili-
 tem aliusque puerum usque ad jentaculum
 duntaxat . Lamb . Quid sit usque ad jenta-
 culum , quod habent veteres edd . aut ad
 rectaculum , ut legunt libri , juxta scio cum
 ignarissimis . Divinent qui meliores e-
 runt arioli . Legendum in sequentibus ,
 sine lacunæ nota , quem pernovi hominem
 nihili . Sic supra in Aulularia , ut matro-
 narum facta pernovit probe . Salm . Usque
 ad jentaculum .] Depositus & hic concla-
 matus locus . Scriptus alter , usque ade-
 rectaculum : alter usque ad jentaculum . Quid
 si hoc sub monstro vocabuli lateat no-
 men loci , unde absens miles jussicerat ,

quod natum esset tolli . act . 2 . sc . 4 . Nam
 hoc remisit nuper ad me epistolam , Gr .
 Proximum scripturæ antiquæ foret : usque
 à Pentapolijus sit ali . Convenientem ten-
 sum patiuntur sequentia : mansi & ex-
 spetnavi hominem , auscultavi & audiens
 ei dicto fui , observavi quod in literis
 mandatum erat . In verbis Getæ nihil
 muto , sed prorsus assentior Taubman-
 no tmesin duplice esse : quem pernam
 novi hominem nihili ? id est , quemnam
 pernovi . Tonam quidem sapissime Plau-
 tus sic separat ab eo cui coharet . Et so-
 lent idem facere τῷ περ in aliis . Sic per
 mihi gratum . Gronovius .

42. Ariolus .] Turneb . Hariolum hinc
 absolute pro furioso accipit : quod si so-
 leant se interdum male mulcate . Grutte-
 rius , pro divinante : talis enim , inquit ,
 eorum habitus : ut patet ex iis , quæ de
 ministris matris deum , an Isidis , nar-
 rat

ST. Nunc ego meos animos violentos, meaque iram ex pēctore

Jam proimam.loquere:unde es?quojus es?cur ausus inclementer
45 Mihi dicere? GE. lubido est. ST. istuccine mihi respondes?

GE. Hoc non ego te floccifacio. ST. quid tu? cur ausa es alium te
Dicere amare hominem? PH. lubitum est. ST. ain' tandem?
istuc primum experiar.

Tun' tantilli doni caussa, olerum, atque escaram, & poscarum,
Mæchum malacum, cincinnatum, umbraticolam, tympano-
notribam

50 Amas, hominem non nauci? GE. quæ hæc res? meone hero-
tu, improbe,

Maledicere audes, fons vitii & perjurii? ST. verbum unum
Adde istoc, jam hercle ego te hic hac offatim conficiam. ^{MC. OF-}
ficiam.

GE. tange

Modo, jam ego te hic agnum faciam, & medium distrunca-
bo. si tu

Ad legionem bellator clues, at ego in culina Ares.

55 PH. Si æquom facias, adventores meos non incuses: quorum mihi
Dona

rat Apul. 8. Met. & veto etiam de belle-
nariis & fanaticis accepit Passerat. Taub-
mannus.

48. Poscarum.] V. N. Mil. 3. 2. 23.

49. Malacum.] V. N. Bacch. act. 1.
sc. 1. ysl. 38. Umbraticolam.] Umbrati-
cola hic dicitur mollis, qui in umbrosis
locis degat, nec Solem pulveremque, ut
homines militares, ferre soleat. Turneb.
Curcul. act. 4. 3. Si hic me hodie umbrati-
eus deriserit. Juvenal.

Sed genus ignavum, quod telo gaudet
& umbra.

Ita Umbratus doctor, apud Petronium
est scholasticus. Tacitus lib. 14. Annal.
studia in umbra educata, id est, in Schola
declamatoria; ut Pichena explicat. Ita
Umbratilu miles, Ammiano lib. 18. Um-
braticum negotium, Agell. lib. 3. 1. Taubm.
Tympanotribam.] Tympanotriba hic ener-
vatus & effeminatus est; quales erant
Cybelæ sacerdotes, & exècti Matri
deum, manibus tympana pulsantes.
Etiam apud Græcos in tympano homi-

nes torquebantur. hinc eum, qui sæpe in
eo per tormenta cruciatus sit, vocatur
tympanotriba. Turn. Sed hoc locum heic
non habet, ubi malacus aliquis describi-
tur, cui tympanum convenit. Gruter.

50. Offatim conficiam.] Scribendum,
adde istoc, jam hercle ego te hic offatim offi-
ciā, ut habent libri, hoc est, διατεξί-
χομαι. Officiam pro conficiam. Sic au-
tem apud Aristophanem in θεωροφ-
ειαζόσταις. Πέριθεν μύνον. καὶ σὲ νὰ
τηλι ἀρτεμιν π δεχόσταις. Salmas.

54. In culina Ares.] Geta è culina
veru allaturum minatur. Varro: Si non
plus testiculorum offendis quam in castra-
to pecore in Apulia, vincor non esse masculum
Arem. Probaveris ipsum Martem
non esse Masculum, Proverbialiter dixit.
Quid enim magis masculum, quam deus
belli præfes, & idem Veneris maritus?
Palmer.

55. Adventores meos non incuses.] Ad-
ventores, in cauponis & diversoriis ho-
spites: apud scorta, qui rei causa veni-
bant.

Dona accepta & grata habeo; tuaque ingrata, quæ abs te accepi.

ST. Tunc pol ego & donis privatus sum, & perii! GE. plane istuc est.

Quid nunc ergo hic odiose es, confessus omnibus reus?

ST. Perii hercle hodie, nisi hunc à te abigo! GE. accede hoc modo,

60 Adi hoc modo. ST. etiam, scelus viri, minitare? quem ego Offatim jam, jam, jam concipilabo. quid tibi hunc ventio est? Quid tibi hanc aditio est? quid tibi hanc notio est, inquam, Amicam meam? emoriere ocius, si manu niceris. GE. Quid, manu nicerim? ST. fac quod jussi. inane. jam ego te hinc

Scal. si viam imbibitis.
GE. quid? viam imbibiterim?

65 Offatim conficiam. GE. occidi? optimum est. captio est: istam Machæram longiorem habes, quam hæc est. sed verum Sine dum petere, siquidem belligerandum est tecum. Ibo domum ego tecum, bellator, arbitrum æquom ceperim. Sed ego cesso me hinc amoliri, ventre dum salvo licet?

bant. & ita, præter alios, Apulejus & Petronius. Palm.

61. Concipilabo.] Festus: *Concipilasti, dictum à Nævio, pro, corripuiisti & involasti. Ad quod Scalig. Concipilasti, idem accompilasti: ut reciprocus, reparare: recipere, reparare: incitegere, integere.*

62. Hanc aditio.] Vide N. Epid. act. 2. 2.

63. Manu niceris.] Nicere, à quo deductum est nictare, quod nusquam alibi, quod sciām, reperitur, significat signum facere: ut manum movere, aut ea mīari. Turn. Cum alibi rōnicere non sit in-

venire, putabam legendum; manu icericid est, si manu tetigeris. Icerere, percutere, inquit Festus. Boxhorn.

65. Occidi! optimum est.] Lipsius, occidi opt, pro occidi. Sed contrarium vult servus, abire potius quam obviam ire. Gruterus, occidet. Forte: Concedi optimum est. quo verbo passim pro simplici utitur Plautus. Captiv. 3. 4. 25. Deinde malim: sed verum sine domo petere. Denique: Ibi demum ego tecum. Gronovius.

69. Ventre dum salvo.] Quem, nisi aufugio, Miles machæra perfosurus videtur. Lamb.

ACTUS SECUNDI SCENA OCTAVA.

PHRONESIUM, STRATOPHANES.

D Atin soleas? atque me intro actutum ducite: Nam mihi de vento miseræ condoluit caput.

St. Quid

i. D Atin soleas.] Romani non soleant in publico uti soleis; sed vel in triclinio, vel in cubiculo: verum foris calcis. atque ea de causa criminis

vertit Cicero Verri, quod soleatus fuerit. Stetit, inquit, soleatus Prætor pop. R. cum pallio purpureotunicaque talari: & tribulis conviva, apud Horat. i. Ep. 13. gerit M m 3 sub

ST. Quid mihi futurum est, cui duæ ancillæ dolent?
 Quibus te donavi? jamine abiisti? hem, sic datur!
 5 Quo pacto excludis? quæso potin' planius,
 Quiam exclusus nunc sum? pulchre ludificot: sine.
 Quantillo mihi opere nunc persuaderi potest,
 Ut ego suffringam hisce talos totis ædibus.
 Num quippiam avarum mutat mores mulierum? *Mff. avarum ut ad.*
 10 Postquam filiolum peperit, animos sustulit:
 Nunc, quasi mihi dicat, nec te jubeo, nec veto
 Introire in ædis. at ego nolo, non eo.
 Ego faxo dicat me, in diebus pauculis,
 Crudum virum esse. sequere me hac. verbum sat est.

Sub alia soleas: & convivator Nasidienus
 2. Sat. 8. *soleas poscit.* meretricula apud
Plaut. pueroram mentiens, *soleas poscit.*
 act. 3. 4. & 8. *Omninoque foris solea*
muliebre portius, quam virile calceamen-
tum habebatur. *Catullus de Lesbia:*
 — *arguta conflitit in solea.*

Turn.

4. *Hem sic datur.] V. N. Menæchm.*
 act. 4. 2.
 8. *Hisce suffringam.] V. N. Mil. 2. 3.*
 14. *Crudum.] Impotentem, iracundum*
 & inhumanum significat. *Glossographi*
 explicant ἀπύοντα; & sic Latini interdum
crudum accipiunt pro duro & inexorabi-
 li: ut hoc loco. *I. Gul.*

ACTUS TERTII SCENA PRIMA.

STRABAX, ASTAPHIUM.

R US mane dudum hinc ire me jussit pater,
 Ut bubus glandem prandio depromerem.
 Post illoc veni, quam advenit (si Dis placet)
 Ad villam argentum meo qui debebat patri,
 5 Qui ovis Tarentinas erat mercatus de patre,
 Quærerit patrem: dico esse in urbe. interrogo,
 Quid eum velit, homo cum inam sibi de collo detrahit;
 Minas viginti mihi dat. accipio lubens.

Condo

2. *Bubus].* Buōus glandem in pubu-
 Blum dederunt veteres: ut docent
 Cato c. 54. & 60. *Bubus cibaria annua in*
juga singula lupini modios CXX. aut glan-
dis modios CLX. Et Columella hb. 6.
 c. 3. & lib. 11. c. 2.
 7. *Crumenam sibi de collo detrahit.*]

Crumenam enim à collo pendentem ge-
 rebant. Inde est *decollare:* quod proprie
 de marsupio dicitur, quod collo abeat &
 perit. inde sumitur pro oīχεδε: ut cum
spem decollare, ait Varro. *Casaub.* Sed vide
Captiv. 3. 1. 37. Cruminam sibi de collo.]
 Forte, ibi. *Scrivenius.*

9. Per-

Condo in crumenam. ille abiit: ego perperas, minas
10 Oves in crumena hac in urbem detuli.

Fuit edepol Mars meo peritatus patri:
Nam oves illius haud longe absunt à lupis.
Nunc ego istos in undulos urbanos amasios
Hoc i^ctū exponam, atque omnes ejiciam foras.
15 Eradicare est certum cum primis patrem,
Post id locorum matrem. nunc hodie efferam *Acid muncho-
die feram.*
Ad hanc argentum, quam mage amo quam matrem
meam.

Tat! ecquis est? nulla est? ecquis aperit hoc ostium?
As. Quid istuc alienum est, amabo, mi Strabax:
20 Qui non extemplo intres? anne oportuit
Ita, te quidem qui es familiaris? St. ibitur.
Ne me morari censeas. As. lepide facis.

9. *Perperas, minas.*] Ita Scaliger in
Conjectaneis, ad illud Varro lib. 2.
De Re Rust. ovem minam, id est, ventre
glabro. Ergo mina ovis eadem, qua apica.
Apica Gracum est: ἀπίκη, hoc est,
glabra. nam, πένη & πένη in neu-
tro, idem quod πόνη masculino. Ter-
pere, sunt ἀχεγοι. Scal. Legendum:

— ego propere minas Ovis in crumena
hac in u. d. de pecunia enim, id est, de
illis viginti minis, quas pro ovibus ac-
ceperat, ita ut de ovibus loquitur: eadem
urbanitate, qua viginti item minas pro
asinis acceptas vocat asinos, Asin. act. 3.2.
Simil autem eo alludit, quod oves, qua
ventrem pilosum non habent, vocabant
oves minas, aut apicas. Erant illæ igitur
plane oves minas: neque enim pilosi sunt
nummi. Quod autem sequitur: Fuit ede-
pol Mars meo, &c. inde dictum est: quod

lupas Marti sacras putabant. Unde &
hujus urbis (Romæ) conditores, quod à
Marte geniti essent, aluisse dicitur lupa.
Lupas etiam vocabant meretrices, à qui-
bus non longe abesse dicit eas oves,
quas ipse tunc in crumena ferebat. Mu-
retus.

13. *Amasios.*] Hic versus Diomedi
in mentem fuit, quam scripsit: Item ab
Amo veteres inchoativo modo dixerunt Am-
asco. unde & Amasios amatores dicebant:
ut Pl. Truc. jucundulos masios. ubi mun-
dulos hinc emendandum. Douza.

14. *Hoc i^ctū exponam.*] Hac pecunia
exturbabo rivales meos. Nota, Exponere
i^ctū, pro, loco movere, de gradu dejice-
re. Cas. act. 4.4. Pene exposuit cubita.
forsitan luctatoribus translatum. Acid.

22. *Ne me morari.*] Vide Notas Mil.
act. 4.7. 10.

A C T U S T E R T I I S C E N A S E C U N D A.

S T R A T I L A X, A S T A P H I U M.

MIRUM videtur, ruri herilem filium
Strabacem non rediisse, nisi si clanculum
Collapsus est hic corruptelam suam.

Mm 4

A. Jam

As. Jam pol illic me inclamabit, si aspexerit.

5 St. Nimio minus s̄ævus jam sum, Astaphium, quam fui:

Jam non sum TRUCULENTUS: noli metuere.

Quid vis? As. quid tuam exspecto TRUCULENTIA M.

St. Dic; impera mihi, quid vis, & quo vis modo.

Noves omnes mores habeo, veteres perdi.

10 Vel amare possum, vel jam scortum ducere.

As. Lepide me castor nuncias, sed dic mihi,

Habent? St. parasitum te fortasse dicere.

As. Intellexisti lepide quid ego dicere.

St. Heus tu, jam, postquam in urbem crebro commoveo,

15 Dicax sum factus, jam sum cavillator probus.

As. Quid id est, amabo? istæcce ridicularia

Cavillationes vis fortasse dicere?

St. Ita, ut pauxillum differat à cavillulis.

*Mens. differt
à cavilibus.*

As. Sequere intro me, amabo, mea voluptas. St. tene hoc tibi

20 Rabonem habeto, mecum ut hanc noctem fies.

As. Perii! rabonem? quam esse dicam hanc beluam?

Quin

12. **H** Abent; &c.] Omnino legen-
dum:

As. Lepide me castor, sed dic mihi.

Haben? St. parasitum te fortasse dicere.
Ita, inquam, scribi debet, probant. Di-

xerat Stratilax, novos omnes mores habeo,
veteres perdi. Vix credula Astaphium
rem ita se habere ut memorabat, inter-
rogat an vere haberet novos mores. Sed
dic mihi haben? Verumne est quod dicis,
habesne veteres mores? Stolidus argurus
rusticus Strabax, quasi videretur intellige-
re quid illa vellet, respondet, Parasitum
te fortasse dicere. Fortassean, inquit,
petis an Parasitum habeam. Profusi enim
& dissoluti adolescentes, parasitos habe-
bant. Salmas.

15. **C**avillator.] Hos versus in vito
esse, manifesta res est ex sequentibus.
Rusticum enim illum verbum aliquod
absurde & imperite pronunciasse, patet
ex eo, quod urbana ancilla quasi divi-
nando mentem ejus persequitur. Adde,
quod secundus versus in legem jambici

trimetri committit syllaba abundantia.
Muretus leg. cencebat, (ita enim sermo-
ne ab ipso accepi.)

Dicax sum factus, jam sum villator pro-
bus.

Rusticum enim illum truncasse capita
dictiorum patet. Probo εἴδετο γένεα. Puta-
rim tamen leg. jam sum cauliator probus.
Nam hominem à villa & rure sumpfisse
quiddam de copia domestica, & ad cau-
las ovium suarum alludentem, cauliato-
rem, pro cavillatorem dixisse, quidni pro-
babile fit? Et ad hoc exemplum versum
illum è sequentibus emendatim: qui
cateroqui mire friget,

Ita ut paxileum differat à caululus:
quo rusticus quasi ἐπυμολογεῖ suum il-
lud, Cauliator. Lips.

16. **I**stæcce ridicularia.] Hæc Stratili-
aci tribuenda: ut explicet, & quidem
concise & satis rustice, quid velit: nem-
pe istæcce ridicularia unde mentem ipsius
demum percipiens ancilla, subiicit: Ca-
villationes fortasse dicis. Pistor.

23. 69-

Quin tu arrabonem dicis? St. A R facio lucri:

Ut Prænestinis conia est ciconia.

As. Sequere, obsecro, St. Strabacem hīc opperiar modo;

Si ruri veniat. As. Is quidem apud nos est hic Strabax:

Modo rure venit. St. priusne, quam ad matrem suam?

Heū edepol hominem nihili! As. anne autem, ut soles?

St. Immo nihil dico. As. i'ntro, amabo, cedo manum,

St. Tene in tabernam ducor devorsoriam,

30 Ubi male accipiar mea mihi pecunia,

23. Conia.] Taxat Prænestinos, ut male Latinos. Talia sunt; Syria pro Af- syria: Spania pro Hispania: ut discimus ex Capella & Glossario. Striculus Arno-

bio, *Histriculus* Tertulliano. Neque enim littera solum detractæ veteribus, verum etiam syllabæ integræ. Meur- sius.

ACTUS QUARTI SCENA PRIMA.

D I N A R C H U S.

NEQUE gnatu'st, neque progignetur, neque potest reperitier,

Cui ego nunc dictum aut factum melius quam Veneri velim.

Dii magni! ut ego lætus sum, & lætitia differor! ita

Ad me magna nunciavit Cyamus hodie gaudia: *Meur. Geta meus.*

5 Mea dona deamata acceptaque habita esse apud Phronesium.

Cum hoc jam volupe'st, tum hoc nimio magnæ melliniæ mihi:

Militis odiosa ingrataque habita, totus gaudeo.

Mea pila est: si repudiatur miles, mulier mecum perit. *Taub. mecum exit.*

Salvus

6. **M**Ellinia.] Dulcedini seu voluptati. L.

8. **M**eapila est.] Illud, *mea pila est*, proverbialiter dictum & venuste. Et metrices, quæ se publicant, tanquam pilæ sunt. *Nævius Tarentilla:*

— *quasi in foro pila.*

Ludens datatim dat se, & communem facit.

Aut, si non ipsæ pilæ; quasi ludunt pilæ. Unde illud Afranii; *Datatim uxorem ut ludas*, (id est, uxorem tuam vulges,) tanquam depila loquatur. Et hoc Pomponii: *Quod ille dicit, cum datatim in letto tecum lusi; tanquam de ea, qua cum lu-*

das pila. *Grut.*

9. **S**alvus sum, &c.] Græca ista sunt Latinis literis scripta, ita vero rescribenda:

— *pau, euri eni.*
Salvus sum quia peream: si non peream: pau. Dicit amator Dinarchus, se salvum esse, id est, Phronesium suam pilam esse, quia pereat, ab re nimis, quam ferri jusslerat ad meretricem. Addit, si non peream, scilicet à re, *pau, eu, ri, eni* παῦ δέ πει, ήντι. De se quicquam adversi dicere religio fuit Dinacho, ne omen fiat: utitur itaque ἀποστάσιον, & γέλεται συχεπεῖς εἰσεῖν δέν. Dicit itaque sibi ipfi παῦ, id est, desine;

Mm 5

Salvus sum, quia pereo: si non peream, plane inteream.
 10 Nunc speculabor quid ibi agatur: quis eat intro, qui foras
 Veniat: procul hinc observabo, meis quid fortunis fuat:
 Quia nihil habeo, unum animos movit mihi; omnia again
 precario.

ne; & p̄ē, bene est, & res ex voto salvus sum. Si non peream, plane inteream. Ita restituit Lambinus, meliore animique sententia succedit, mea pila est, Phronesium: ēvi, (ārū tū ēves) jus est & æquum. Nam dona ab illo accepterat Phronesium non p̄anjetenda. Peritus. [Plane inteream.] Esuriam pro veterilectione hic locum habere non potest. Perditus adolescens qui perniciem ac damnum suum querit, gaudet repudiatum militem ut ipse recipiatur. Quod si fiat, ita se salvum futurum ait, ut tamē certo sit periturus. Salvus sum, quia pereo, quia pereo & addicor meretrici,

animique sensu quam si legatur esuriam. Nam hic amator à meretrice quam amabat rejectus non poterat esuriem timere. Immo meretricem amando & ductandō, ei malo magis obnoxius fuisset. Pro eo libri habent, paneurium. Ex quo nihil facere certi possum. Divinat sagaciores. Sequenti vers. legendum est: Observabo meū quid fortunis fuat. Scriptum erat mīes pro meis. unde factum, miles. Salmas.

ACTUS QUARTI SCENA SECUNDA.

ASTAPHIUM, DINARCHUS.

LEPIDE efficiam meum, hera, officium: vide intus modo ut tu tuum

Item efficias. ama, id quod decet, rem tuam: istum exiliani.

Nunc dum isti lubet, dum habet, tempus ei rei secundes: Prome venustatem amanti tuam, ut gaudia compares.

5 Ego interim hīc restitrix his præsidebo; iste dum sic faciat

Domum ad te exagogam: nec quenquam interim istoc ad vos, Qui sit odio, intromittam, tu perge ut lubet. ludin' istos?

DI. Qui

3. **E**i rei secundes.] Id est tempus ei rei rem paternam domo ad te exportet. L.

4. **Gaudia compares.**] Hunc versum semper existimavi, dicam: scribendum multis modis sollicitarunt, ut perverterent viri docti, qui vim vocis illius compares parum attendebant. nam rectum est, amanti gaudia comparare, ut malum & dolorem inimico comparare, ita & comparare hoc loco ut ἀργονθάζειν. Glossæ: comparat, κατανθάζει. Salmas.

6. **Domum exagogam.**] Id est, dum

scil. Ego interim hic rei triticeæ præsidebo.

7. **Ludin' istos.**] Quod de hoc loco semper existimavi, dicam: scribendum videri; tu perge, ut lubet lud istos, aut ludistos. Modus sane carminis non postulat aliter: cui numeros restituere hinc à me non sententi difficile sit. sed & occasio mendi ex eo apparat, quod perlidos vulgatur, ludi isto, aut ludin' istos. Neque sane illa leviora sunt, quæ à Cicero referuntur in De Oratore, vasargenteis, passirinibus, tellifratu, omnimo- diis.

Di. Qui est iste? eja, Astaphium, indica: qui perit? As. amabo. hiccine tu

Eras? Di. molestusne sum? As. nunc magis quam fuisti. nam nisi qui

10 Nobis usū est, nobis molestus, sed, obsecro, da mī operam, ut Narrem quæ volo. Di. nam quid est? num mea refert? As. non mu. sed

Intus, bolos quos dat! Di. quid? amator novus quispiam?

As. Integrum & plenum adorta est thesaurum. *Lamb. adepta*

Di. quis est? As. eloquar.

Sed tu taceto. novisti tun' hunc Strabacem? Di. quid ni?

15 As. Solus summam habet hic apud nos: nunc is est fundus nobis. Animo bono male rem gerit. Di. perii hercle ego idem. *I. Gul. ego quidem.*
As. Stultus es, qui facta infecta facere verbis postules.

Thetis quoque etiam in lamentando lessum fecit filio. *Mff. lausum.*

Di. Non ego nunc intro ad vos mittar? As. qui dum quam milles magis?

20 Di. Quia enim plus dedi. As. plus enim es intromissus, cum dabus.

Sine vicissim, qui dant operam, ob id, quod dant, operis utier.

Literas didicisti: quando scis, sine alios discere.

Di. Discant, dum mihi argumentari liceat, ni oblitus siem,

Quod dedi. As. interea magister dum tu commentabere, *Quod didici.*

Volt

dū, Palmerius. Forte legendum; *Tū per-*
ge, ut lubet, tudo in iſlo. Boxhorn.

8. *Qui perit.*] Ineptissime Lamb. explicat, an potius implicat. Sensus planus est: Dic mihi quis ille est, quem apud Phr. esse dicis? Quis est, qui perit? nam? ut tu quidem nunc verba facis, perditus est. Pistor.

11. *Nam quid est?* As. non mu. sed, &c.] Sensum non inelegantem elicio mutatione non magna:

Di. *Nam quid est? num mea refert?*
AST. non mu. sed

Intus b.

Cum ancilla operam Dinarchi posceret ad audiendum; ille sperans de se illi ali-

quid mandatum; & forte ab amica expectari adventum suum. Quid, inquit, rei est? an aliquid ad me pertinet? Rejiciens tam stultam urbanitatem puella; Nihil ad te ait: sed hera mea quos luci bolos nocta est! Non mu, nihilum. Lulius libr. Satirarum 11.

Non laudare hominem quemquam: negue mu facere unquam.

Guilielm.

15. *Solus summam.*] V. N. Menach. act. 2. 3. *Fundus.*] Fundus hic pro fructuosisimis prædiis capitul. Et optimè convenit cum Varronis interpretatione, qui fundum inde dictum afferit, quod fundat quotannis plurima. Nannius.

28. Bene

25 Volt interim illa itidem commentari. Di. quid? As rem acci-
pere identidem.

Di. Dedi equidem hodie ei quinque argenti deferri minas,
Præterea unam in obsonatum. As. Idem istoc delatum scio.

De eo nunc bene sumus tua virtute. Di. illine ut inimici
mei

Douz. mea.

Bona istic edant? mortuum hercle me, quam ut id patiar ma-
velim.

30 As. M A V E L I M mihi inimicos invidere, quam me inimi-
cis meis.

Nam I N V I D E R E alii bene esse, tibi male esse, miseria est.

Qui I N V I D E N T , egent: illi quibus invidetur, rem ha-
bent.

Stultus es. Di. quid est? As. opperire. Di. quid jam? As. quia
pol mavelum.

Di. Non licet de obsonii *mna* me particeps fieri?

35 As. Si volebas participati, auferres dimidium domum.

Nam itidem hic ut Acheronti ratio accepti scribitur,
Intro accipimus: quando acceptum est, non potest ferri
foras:

Benē vale. Di. resiste. As. amitte, sine. Di. amitto
intro. As. ad te quidem.

Di. Immo istoc ad vos. As. iri non potest. Di. niminum
potest.

40 Experiri sine. As. immo opperire. vis est experirier.

Dicam adesse, ni occupata est. Di. resiste, hein!

As. fruſtra es. Di. rediū,

Palm. Expe-

riat fine.

Mf. ni-
minum
pati.
Mf. resistat ex ex fr.
Gra. restā. As. ei,
ei. fr.

An

28. Beneſumus.] V. N. Menachm. 3. 2. 20.

36. Ut Acheronti.] Ut Orcus nun-
quam quicquam eorum, quæ accepit,
refribit, id est, renumerat seu reddit: sic
neque meretrix. Lamb.

39. Iri non potest.] Scita & versuta
Astaphium negat introiri ad heram suam
posse Dinarchum. At ego experiar po-
tius, ait, & posse me arbitror. immo tu
opperire potius, respondet illa. nam si
experiare, vim facies: ego potius intus
visam, & si illi otium est, ad te renun-
ciabo. Euntem resistere adolescens ju-
bet; illa frustra eum esse, ait; & si-
mul, ne inhumanior videatur, herili
imperio se vocari domum ait. Vis est ex-
periiri, facetissime dictum est. nam ex-
periundi verbum de vi proprie dicitur,
sive ea civilis sit judicii, sive militaris
armorum. Bacchid. an ego tecum expe-
riar vi majore? Ter. Eun. Omnia prius
experiiri sapientem quam armis decet,
Gut.

46. Ludos

An non? As. redeam. sed vocat me, quæ in me plus potest,
quam potes.

Di. Uno verbo eloquar: Mittin' me intro? As. mendax es,
abi.

Unum ajebas, sed tria dixti verba, atque mendacia. *M. Afridia.*

45 Di. Abiit: intro hinc ivit. ego ut hæc mihi patiar fieri?

Jam hercle ego tibi, illecebra, ludos faciam clamore in via:
Quæ aduersum legem accepisti à plurimis pecuniam.

Jam hercle apud omnes magistratus faxo erit nomen tuum:
Post id ego te mannm injiciam quadrupli, benefica,

50 Suppostrix puerum. ego edepol jam tua proba aperibo omnia.

Nihili me! perdidii omne quod fuit. fio impudens,

Nec mihi adeſt tantillum pensi jam, quos capiam calceos.

Sed quid ego h̄ic clamo? quid si me jubeat intromittier!

Conceptis, me non facturum, verbis jurem, si velit.

55 Nugæ sunt. SI STIMULOS pugnis cædis, manibus plus dolet.

DE NIHILO illi est irasci, quæ te non flocci facit.

Sed quid hoc est? pro Dī immortales! Calliclem video senem,

Meus qui affinis fuit, ancillas duas constrictas ducere,

Alteram tonstricem hujus, alteram ancillam suam.

60 Pertinui, postquam una cura cor meum movit *Palm. plus quam
una, &c.*

modo.

Timeo, ne malefacta antiqua mea sint inventa omnia.

46. *Ludos faciam clamore.]* Id est, *pi-*
pulo te differam ante aedes. V. N. Aul. 3.
2. 32. Persa. 4. 4.

51. *Fio impudens.]* Qui reposcam quæd
dedi.

52. *Quos capiam, &c.]* Non rusti-
cæs tantum, sed etiam impudentiæ nota-
trat, calceis inconcinnius uti. Vide A-

gell. libr. 12. cap. 20. Jam, quibus male
laxus calceus hærebat in pede, dici soliti
sunt *νένεα τραχιστού λάκων*, id est, *natare*
in socci. Ovid. Amoribus:

Nec vagus in laxa pes tibi pelle natet.

Sidonius:

Laxo pes natet altus in cothurno.

Casaub.

ACTUS QUARTI SCENA TERTIA.

CALLICLES, ANCILLÆ, DINARCHUS.

E GONE tibi male dicam, aut tibi adeo male velim? ut
animus meuſt,
Propemodum expertæ estis, quam ego sim mitis tranquillus-
que homo.

Rogi-

- 1 Rogitavi ego vos verberantes & pendentes simul :
Commemini, quo quicque pacto sitis confessæ: scio.
5 Hic nunc volo scire eodem pacto, sine malo fateamini.
Quanquam vos colubrino ingenio ambæ estis; edico prius,
Ne duplices habeatis linguas: ne ego bilingues vos necem :
Nisi si ad tintinnaculos vos voltis educi viros.
AN. Vis subegit verum fateri, ita lora lædunt brachia.
10 CA. At, si verum mihi eritis fassæ, vinclis exsolvemini.
DI. Etiam nunc, quid sit negotii, falsus incertusque sum:
Nisi quia timeo tamen. AN. ego nec quid peccavi scio.
CA. Omnia primum diversæ state, hem sic: istuc volo.
Neve inter vos significetis, ego ero paries. loquere tu.
15 AN. Quid loquar? CA. quid puer factum est, mea <sup>Mff. puer
datum.</sup>
queim peperit filia, <sup>Gvnt. pue-
ro dactum.</sup>
Meo nepoti? capita rerum *mihi* expedite. AN. istæ dedi.
CA. Jam tace, accepistin' puerum tu ab hac. AN. accepi.
CA. tacè:
Nihil moror præterea. satis est fassa. AN. inficias non eo.
CA. Jam livorem tute scapulis istoc concinnas tuis.
20 Conveniunt adhuc utriusque verba. DI. vœ misero mihi ?

Mea

3. **V**OS verberantes.] Puto scriben-dum:*Rogitavi ego vos verberans, pendentes simul.*

Salmas.

Mff. verberantis bas: alter, verberantibas. lege igitur: *verberans ambas pendentes simul.* Gronovius.*5. Sine malo.] Malum in Plauto & Cicer. frequenter plagas & dolorem significat. Langl.**6. Collubrino.] Serpentino, astuto & vafro.**8. Tintinnaculos.] Tintinnaculi viri sunt qui ferreas compedes indebant vinciendis, quia tintinnum edebant, dum eas accuderent pedibus. Sine fabro ut accommodari non poterant compeditorum pedibus, ita nec resolvi sine fabri ferrarii opera. A verbo *Tintino*, nomen *Tintinax*quitalem sonum dedit, ut à *bibo bibax*. A *Tintinax* autem *Tintinna-**culus, ut à *bibax*, *bibaculus*. Hinc *Tintinnaculi viri*. *Salmas*.*14. Significetis.] Nutu, aut niſtu. Taubm. Ero paries.] Medius inter vos stabo. Lamb.**16. Istæ dedi.] Pro, isti, scil. tonstrid Phrenesii. Taubm.**19. Iam livorem.] Non placet expofitio Lambini, ut quæ sit contra proprietatem verbi *concinnare*. & censeo hoc eo respectu dici, quo vulnera cum jam sanari incipiunt, livorem contrahunt; cum refricantur, non jam livere, sed cruentari. Malim tamen reſcribere *levorem*, qua voce utitur & Lucr. lib. 4.**— *levor levors creatur.* & Plinius in charta etiam *levorem spectari* ait. Ut dicat: ingenua ista confessione efficiens, ut scapulæ tuæ quæjam plagis asperæ, &, ut alibi legitur, *ostreatæ* sunt, leves fiant dum scilicet plagia novis nou excitantur. Pistor,*

23. Mi-

Mea nunc facinora aperiuntur , clam quæ speravi fore.

Ca. Loquere tu: qui dñe te huic puerum jussit ? An. hera major mea.

Ca. Quid tu? cur eum accepisti. An. hera mea rogavit me minor,

Puer ut afferretur , eaque ut celarentur omnia.

25 Ca. Loquere tu. quid eo fecisti puero ! An. ad meam heram detuli.

Ca. Quid eo puerò tua hera fecit ? An. heræ meæ extemplo dedit.

Ca. Cui malum , heræ ? An. duæ sunt istæ. Ca. cave tu , nisi quod te rogo , nisi

Ea quæ exquirō. An. mater filiæ dono dedit , inquam.

Ca. Plus quam dudum , inquam , loquere. An. plus tu rogitas.

Ca. responde ociosus.

30 Quid illa , cui donatus est ? An. supposivit. Ca. cui ? An. sibi

Pro filiolo. Ca. pro filiolo ? Di obsecro vostram fidem ,

Ut facilius alia , quam illa unde est , puerum alienum parit ?

Hæc labore alieno puerum peperit sine doloribus.

Puer quidem beatus : matres duas habet , & avias duas :

35 Jam metuo , patres quot fuerint. vide sis facinus muliebre !

An. Magis pol hæc malitia pertinet ad viros , quam ad mulieres.

Vir illam , non mulier prægnatem fecit. Ca. & idem ego istuc scio.

Tu bona ei custos fuisti. An. P L U S potest qui plus valet.

Vir erat , plus valebat , vicit : quod petebat , abstulit.

40 Ca. Et tibi quidem hercle idem attulit magnum malum.

An. De istoc ipsa , etsi tu taceas , reapse experta intellego.

Ca. Nunquam te facere hodie quivi , ut is quis esset diceres.

An. Tacui : at nunc non taceo , quando adeſt , necesse est indicem.

Di. Lapideus sum , commovere me miser non audeo.

Res

23. Minor.] Phronesium. nam hera major est Phronesii mater. *Lambinus.*

44. Non audeo.] Audere pro velle, item posse, nove dictum : nam in communis significatu capi hisc non posse, argumen- to est illud, *Lapideus sum:* & quia Dinar- chi præsentia jam est præsentia. *Acid.* V. N. *Menach.* 1. 2.

45 Res palam omnis est: meo illic nunc fiunt capiti comitia,
Meum illuc facinus, mea stultitia est. timeo quam mox nominet.
Ca. Loquere, filiam meam quis integrā stupraverit?
An. Video ego te, propter mala facta qui es pa-
tronus parieti.

Di. Neque vivus neque mortuus sum: neque quid nunc fa-
ciam, scio.

50 Neque ut hinc abeam, neque ut hunc adeam, scio: timore
torpeo.

Ca. Dicin' an non? An. Diarchus: cui illam prius despo-
ponderas.

Ca. Ubi is homo est, quem dicas? Di. assūm, Calicles. per
tua obsecro

Genua, ut tu istuc insipienter factū sapienter feras,
Mihi que ignoscas, quod animi impos vini vitio fecerim.

55 Ca. Non places in mutuum culpam confers, quod nequit loqui.
Nam vinum, si fabulati posset, se defenderet.

NON VINUM hominibus moderati, sed vino homines
solent,

Qui quidem probi sunt, verum, qui improbus est, sive subbabit,
Sive a deo caret temeto, tamen ab ingenio est improbus.

60 Di. Scio equidem, quae nolo: multa mihi audienda
obnoxia.

Ego tibi me obnoxium esse fateor, culpæ compotem.

An. Calicles, vide quæso homini ne facias injuriā.

REUS SOLUTUS causam dicit: testes vincitos attines.

Ca. Solvite istas. agite, abite, tu domum, & tu autem domum:

Elo-

45. Comitia.] Vide Notas Pseudol.
act. 4. 7. 134.

48. Video ego te.] Ita constituendus
est versus:

An. Video ergo te propter. Ca. mala, quis?
An. Qui est patronus parieti.

Quis est ille quem propter me vides?
Resp. Qui est patronus parieti. Salm.

52. Per tua obsecro.] In genibus se-
des misericordiæ est: atque ea, qui sup-
pliciter precabantur, amplecti solebant.
Turneb.

59. Caret temeto.] Sic Afin. act. 4. 1.

Et V. N. Aul. act. 2. 6. Turneb. Carere
temeto, est, vinum non bibere. Ab in-
genio.] V. N. Merc. act. 54. 9.

60. Obnoxia.] Lego ob noxiā. Noxia
est παροξύνη. Qui peccavit autem,
multa illi necessario audienda, quæ nol-
let. Casaub.

61. Culpa compotem.] Id est, affi-
nem. L.

63. Reus solutus causam.] Curtius 1. 6.
Vincī homini non supervacua soluti sed
etiam in visa defensio est, quæ judicem non
docere videtur, sed arguere.

1. Blie.

*Acta. propter male
facta quojus patior
onus parietis.*

- 65 Eloquere hæc hæretuæ: puerum reddat, si quis eum petat.
Eamus, tu, in jus. Di. quid vis in jus me ire? tu es Prætor mihi.
Verum te obsecro, ut tuam gnataim des mihi uxorem, Calicles.
Ca. Eundem pol te judicasse quidem istam rem intellego:
Nam haud mansisti, dum ego darem illam: tute sumpsisti tibi:
70 Nitid habeas ut nactus, verum hoce ego te multabo bolo:
Sex talenta magna à dote demam pro ista infictia.
Di. Bene agis mecum: Ca. filium istinc tuum te melius st̄ re-
petere.
Cæterum, uxorem, quam primum potest, abduce ex ædibus.
Ego adeo jami illi remittam nuncium affini meo:
75 Dicam ut aliam conditionem filio inveniat suo.
Di. At ego ab hac puerum reposcam; ne mox inficias eā:
Nihil est. nam ipsa hæc ultro, ut factum est, fecit omnem rem
palam.
Sed nimium pol opportune ecce ab se se egreditur foras.
Næ ista stimulum longum habet, quæ usque illinc cor pungit
meum!

A C T U S Q U A R T I S C E N A Q U A R T A.

PHRONESIUM, DINARCHUS, ASTAPHIUM.

- B**LITEA & lutea est meretrix, nisi quæ sapit in vino ad
rem suam.
Si alia membra vino madeant, cōt sit saltēm sobrium.
Nam mihi dividia est, tonstricem meam sic mulcatam male;
Ea dixit, eum Dinarchi puerum inventum filium.
5 Di. Ubi id audivit, quam penes est mea omnis res &
liberi.
- Ph. Video eccum, qui manstutorēm me adoptavit bonis. me.
- Di. Mulier, adsum: profectuſt? Ph. quid agitur, voluptas
mea?
- Di. Non

Grett. Lu-
ber adire.
Acid. meis
tintorem
me.

1. **B**Litea.] Dicebantur Blitides, in feminis apud Menandrum faciunt mariti.
contemptum. Blitides, inquiunt Scal.
- Grammatici; αἱ βλιτεῖς γυναῖκες, Id est; nugatoria mulieres; ut vocat Fe-
stus. Plinius: Blitum iners vedetur; ar-
re sapore aut acrimonia illa. unde convicium
6. **M**ansutorum me adoptavit.] Ut
manceps est, qui manu capit: ita mansu-
tor qui manuetur & tenet, quique pos-
sedit. Turn. Sed cur non dixit, mansutri-
gem?

DI. Non voluptas. aufer nugas. nihil ego nunc de istac re ago.

PH. Scio me castor quid velis, & quid postules, & quid petas.

10 Me videre vis, & me te amare postulas: puerum petis.

DI. DI immortales, ut planiloqua est! paucis ut rem ipsam attigit.

PH. Scio equidem sponsam tibi esse, & filium ex sponsa tua:

Ettibi uxorem ducendam jam esse: alibi jam animum tuum.

Ut me quasi pro derelicta sis habiturus. sed tamen

15 COGITO, Mus pusillus quam sit sapiens bestia,

Aetatem qui uni cubili nunquam committit suam.

Quia si unum ostium obsideatur, aliud perfugium *Pius, perfugiū quārit.*

DI. Otiuum ubi erit, de ipsis rebustum amplius tecum loquar.

Nunc puerum redde. PH. immo, amabo, ut hos dies aliquos finas

20 Eum esse apud me. DI. minume. PH. jam, amabo. DI. quid opus est? PH. è re mea est.

Triduum hoc saltem, dum aliquo Miles circumducitur.

In eam rem, si quid habeo, tibi quoque etiam proderit.

Si auferes puerum, à Milite omnis tum mihi spes animam efflaverit.

DI. Factum cupio: nam re facere, si velim, non est locus.

25 Nunc pueru utere, & procura: quia unde procures, habes.

PH. Multum amabo te ob istam rem me castor. ubi domi metues malum,

Fugito huc ad me: saltem amicus mihi esto manubiarius.

DI. Bene vale, Phronelium. PH. jam me tuum oculum non vocas?

DI. Id quoque interim futatim nomen commemorabitur.

30 PH. Nunquid vis? DI. fac valeas. opera ubi mihi erit, ad te venero.

PH. Ille

cem? ut honorificentius esset & significantius: nam plus est mulieri partes viriles dare, quam muliebres; & honorificentior appellatio virilis, quam muliebris. Lamb.

15. *Mus pusillus, &c.]* Lactantius lib. De Ira Dei, caput. 7. Sunt animalia, qua

latibulis suis diversos & plures exitus pandant, ut si quod periculum inciderit, fuga pateat obfesis. quod non facerent, nisi infestet illis intelligentia & cogitatio.

26. *Metues, &c.]* Jurgia ab uxore Lamb.

PH. Ille quidem hinc abiit, abscessit: dicere hic quidvis licet.
Verum est verbum, quod memoratur. UBI AMICI, ibi-
dem opus.

Propter hunc spes etiam se hodie * ri militem:
Quem ego, ecastor, mage amo quam me, dumid, quod cu-
pio, inde aufero.

35 Quæ cum multum abstulimus, haud multum appetet, quod
datum est.

Ita sunt gloriæ meretricum. As. aha, tace! PH. quid est, ob-
secro?

As. Adeſt pueri. PH. sine eum ipsum adire huc: sine, si is est
modo.

Sine eum ipsum adire, ut cupit, ad me hac recta. si venerit,
Næſtum, ecastor, hodie astutis confectum fallaciis. Acid. con-
fexim.

32. *Ubi amici, ibidem opus.*] Leg. *Ubi amici, esse ibidem opus.* Et sic habent no-
ſtri libri veteres: quibuscum vulgati con-
ſentiant, ſententia plana & perſpicua.
Significat enim, ubi ſunt amici, ibidem
effe negotium & moleſtiam. Amicorum
enim cauſa nos interdum laborare ne-
ceſſe eſt: aut juſamiciis perdere. Alio-
rum vulgatorum ſcripturam; *Ubi amici,*
ibidem ſunt opes; neque id quod ſequi-
tur, neque verſus patitur. Lamb.

33. *Propter hunc, &c.*] Interpretes in
hiſ nimium ſupini, qui omnes ad unum
in conſtituendo hoc loco commenti
ſunt, dicere Phronesium ſpem omnem,

quam habebat de circumducendo mili-
te, interiſſe. Atqui id eſt præter mentem
Plauti, cum prædixerit Phronesium;
ſibi ſpem eſſe, ſi puer apud ſe fit, quod
nunc illi confeſſit Dinarchus; aliquo
poſſe circumduci militem. Quare re-
ſcripſimus:

*Propter hunc spes etiam eſt hodie tactum-
iri militem.*

Sensus plenus & planus eſt: *Petitus.*

34. *Quem ego ecastor.* Scilicet Dinar-
chum. Alii; Militem: & interpretan-
tur; mage amo, magis me amare ſimulo;
Lamb.

A C T U S Q U I N T U S.

STRATOPHANES, ASTAPHIUM, PHRO-
NESIUM, STRABAX.

E Omihī amare! fero ſupplicium dāmnis ad
amicam meā.

Utut illud acceptum ſit, prius quod petdidi, hoc addam insuper.
Sed quid? video heram atque ancillam ante ædīs: adeūda eſt
hæc mihi.

Quid hīc vos agitis? PH. ne me appella. ST. nimium ſevis:
PH. ſic ſine.

Lipſ. Eu mihi, amā-
re! fero ſupplicium
jam biſ ad amicam.

5 Potin es ut mihi molestus ne sies? St. quid, Astaphilitium,
est?

As. Merito ecastor tibi succenset. Ph. egon? atque isti etiam
parum

Male volo. St. ego, mea voluptas, si quid peccavi prius,
Supplicium ad te hanc minam fero auri. si mihi rideas, <sup>Acid. nift
mihi cre-
dis, spece.</sup>

Ph. Manus vetat, priusquam penes fese habeat, quicquam cre-
dere

10 Puer opus est cibum, opus est matri autem quæ puerum lavit,
Opus nutricia autem, utrem ut habeat veteris vini largiter,
Ut dies noctesque poterit: opus est igne, opus est carbonibus:
Fasciis opus est, pulvinis, cunis, incunabulis:
Oleum opus est, farina pueropis est, opus est totum diem.

15 Nunquam hoc uno die efficiatur opus, quin opus semper fiet.
Non enim possunt militares pueris ^{Lipf. prutania} educier. _{exducier.}
St. Respice ergo, accipe hoc, qui istuc efficias opus. Ph.
cedo:

Quanquam patum est. St. addam minam adhuc istic postea.
Ph. parum est.

St. Tuo arbitratu, quod jubebis, id dabitur, da nunc favium.

20 Ph. Mitte me, inquam, odiosus. St. nihil fit: non amor. teri-
tur dies.

Plus

6. **A** Tque isti etiam parum.] Scil. pre-
quam quod meretur. D.

10. *Matri autem.*] Nutrix etiam ma-
ter in Mercatore dicitur, & obfetrix
etiam mater. Scalig. Legendum; *Puer*
opus est cibum; *opus est matri;* ei item quæ
puerum lavit. quod & vidit Casaubonus.
Pueros recens natos lavabant: non po-
terat autem mater recenti partu id pra-
stare. De quo nemo potest dubitare.
Boxhorn.

12. *Potet.*] Ut scil. lacte abundet.

13. *Fasciis, &c.*] *incunabula.*] Plautus
hoc loco in infantili supellestile enu-
meranda, fascias ab incunabulis distin-
guit: & fortasse fasciae sunt quibus in-
volvebantur infantes & illigabantur; *in-*
cunabula autem propriolora aut vincula,
quibus ad cunas ligabantur ne excide-

rent. *Salmas.* Vide notas Amph. act. 5.
sc. 1. §. 52.

16. *Setanio.*] Rectum judico, *setania*
(vel, *setanio*) *educier.* *Setanium* enim,
aut, *setania*; aut, ut apud Dioscoridem & Theophrastum legitur, *fitanum* vel *fitania* genus mespili est in Ita-
lia frequens; cuius multis locis & apud
Plinium mentio est. Hoc igitur di-
cit meretrix: non posse militares pue-
ros vilibus & parvi pretii cibis educa-
ri: cuiusmodi est *setania*. Ac nescio
quo modo durat hodieque apud Ita-
lios idem lequendi genus in sermone
vulgi: ut si multa ac magna requiri
ad aliquid efficiendum significant, di-
cant; *Aliud requiri quam mespila.* Est
& coepit genus *setania*. *Murens.*

35. Mea

Plus decem pondo amoris pauxili per perdidi.

Ph. Accipe hoc, atque aufero intro. Str. ubi mea amica est gentium?

Neque ruri, neque hic operis quicquam facto: corruptor situ;
Ita miser cubando in lecto hic expectando obdurui.

25 Sed eccam video. heus amica, quid agis? Str. quis ^{M.T. amicam.}
illuc homo? ^{Gr. amica mi.}

Ph. Quem ego mea castor magis amo, quam te. Str. quam me?
quomodo?

Ph. Hoc modo, ut molestus ne sies. Str. jam abis, postquam
aurum habes?

Ph. Condidi intro, quod dedisti. Str. ades amica, te alloquor.

Ph. At ego ad te ibam. Str. ad me, delicia? Ph. hercle vero
serio.

30 Str. Quanquam ego tibi video r stultus, gaudere aliqui me volo.
Nam quanquam es bella, malo tuo es, nisi tuo ego aliqui
gaudeo.

Ph. Vine te amplectar, & favium dem? Str. quid vis face
gaudeam.

Str. Meosne ante oculos ego illam patiar alios amplexariet?
Mortuum hercle me duco satius, abstine hoc, mulier, manum:

35 Str. Nisi si te mea manubia machæra & hunc vis emori.
Ph. Nihil φλυξεπεν satius est, miles, si te amari postulas,
Auro, haud ferro detergere potes, ne amet, Stra- ^{Ait. potes in e,}
tophanes. ^{ne amem, str.}

Str. Qui, malum, bella aut faceta es, quæ ames hominem
istimodi?

Ph. Venit ne in mentem tibi, quod verbum in cavea dixit hi-
strio?

40 OMNES HOMINES ad suum quæstum callent & fastidiunt.
Str. Hunc-

35. *Mea manubia machæra* & hunc vis
emori.] *Manubia machæra* vel ex manu-
biis comparata: vel potius fulminatrix; à
manubiis Jovis. Scalig.

40. *Et fastidiunt.*] *Tedulos* & *fastidio-*
ses veteres vocabant, quibus palatum no-
vis cibis reficiendum erat. Nam fasti-
dihi stomachi ut consuetis cibis gravan-

tur, ita novorum gustu levantur. Ergo
eleganter dixit in eum sensum, *fastidire*
nova papula. Ita Plautus hoc loco: *O-*
mnes h. ad f. q. call. & *fastidiunt*, hoc est,
quod vulgo dicimus, *delicati* sunt. Scal.
Vide de hoc loco 4. *Obser. cap. 10.*
Gronovius.

St. Huncine hominem te amplexari, tam horridum atque squalidum?

Ph. Quanquam hic horridus, quanquam hic squalidus, scitius bellum init.

St. Dedi ego aurum? Ph. mihi? dedisti filio cibaria.

Str. Nunc, si hanc tecum esse speras, alia opus auri minna.

45 St. Malam rem his & magnam! Str. magno opere serva tibi viaticum.

Quid ista debet, nisi tria? St. quae tria nam? Str. unguenta, noctem, favium.

Ph. Par pari responderet. verum nunc saltem si amas, mihi

Datu de tuis deliciis summis quid pati illulum.

St. Quid id, aii, amabo, est, quod dem? dic dum: si superet, feres.

50 Ph. Campas dicas: abi, abi: consultavi istuc. St. mihi homo

Cave faxis vulnus, tibi jam cui sunt dentes ferrei.

Vulgo ad se omnes intromittit: abstine istac tu manum.

Str. Jam, hercle, jam magno tu vapula vir strenuus.

St. Dedi ego huic aurum. Str. at ego argentum. St. at ego pallam & purpuram.

55 Str. At ego oves, & lanam: & alia multa quae poscer, dabo.

Melius te minis certare mecum quam minaciis.

Ph. Lepidus ecastor mortalis! Strabax mi, perge, obsecro.

STULTUS atque insanus damnis certant: nos salvæ sumus.

St. Age

42. Quanquam hic horridus.] Jocus protervior est, sed non indignus virosa meretricula: cui non elegantes soli belli videntur, sed illi cum primis, qui in illo duello non ignavi sunt. V. N. Mercat. ast. 5. sc. ult. quae à Grutero annotavimus.

45. Viaticum.] Scil. in malam rem

ituro.

51. Dentes Ferrei.] Hoc dicit vel propter dentes rustici eminulos: vel, propter rastros dentatos, quos manu tractabat. Pius.

58. Stultus atque insanus.] Strabax & miles. L.

61. Ten-

St. Age prior, tiro, da aliquid. Str. immo tu prior perde,
& peri.

60 St. Hem tibi talentum argenti: Philippicum est: tene tibi.
Ph. Tanto melior: noster esto; sed de vostro vivito.

St. Ubi est, quod tu das? solve zonas. Ph. provocatur. St.
quid times?

Str. Tu peregrinus: hic habito: timeo meos. non ego am-
bulio.

Pecuia ad hanc collo in crumina ego obligata defero.

65 St. Quid dedi? ut distrinxi hominem! Str. immo ego vero,
qui dedi.

Ph. I nunc intro, amabo, & tu ergo hac tecum. Acid. & tu hac. ST.
ergo tecum tu eris?
PH. tecum quidem.

Str. Quid tu, quid ais? cum hoccine? St. ego posterior
didi.

Ph. Tu dedisti, hic jam datus est: istuc habeo, hoc expeto.
Vetum utriusque mos geratur amborum ex sententia.

70 St. Fiat: ut rem gnatam video, hoc accipiendum est quod
datur.

Str. Meum quidem te lectum certe occupare non sinam.
Ph. Le-

61. *Tanto melior.*] V. N. Rud. act. 1.
Sc. 1. ¶ 6.

61. *Noster esto.*] V. N. Mil. act 3. 3.
& Pœn. act. 3. 6.

63. *Non ego ambulo.*] Quasi dicat: Non
ita vagus & erro sum, ut tu es; sed sta-
pitem certamque sedem hic habeo. *Taub-
mannus.*

64. *Ego in crumina.*] Rectius in ner-
vina legit Priscianus. Fingit enim Plau-
tus subinde sub rusticis personis voca-
pula; atque ea rustica profecto: ut de-
coro sero serviat. supra, act. 3. 2. *Caula-
torem,* pro cavillatore, & rabonem pro
arrabone. Itaque cum obèrati & nesi in
nervini raperentur, (Phormione; vereor
ne istæ audacia in nervum erumpat deni-
gue) atque ii homines ligati & obligati
int; pro, *crumina* vocabulum *nervinam*
fecit, a nervo scilicet: quod obligatos
nominos ferret. Hoc probari potuit, ut
quod maxime. sed enim in vet- codice

Prisciani invenio, ut manu Modii ad
oram libri notatum est, *nerumina:* quæ
pura puta Plauti scriptura est. *Nerumina*
oves sunt vitiosæ & morbosæ, quæ rumi-
nare nequeunt. quas ergo paulo ante per-
peras *reinas oves* appellarat, eas nunc *pe-
cua nerumina.* Et hoc quidem verius,
neruminas oves esse, quas dixi. nam mor-
bum eum sape opiliones in pecu que-
runtur. Poterant tamen etiam videiri *ne-
rumina,* quæ rumen non habent: quæ
esse perpera necesse est. *Rumen* itaque
pro mamma: quomodo olim in usu
fuisse Varro & Cato memoria produnt:
unde *arumos* & *subrumos agnos* appellari.
Palm.

65. *Ut distrinxi hominem.*] *Distrinxi*
hominem, id est, rusticum deduxi ad id,
ut moliri ulterius nil possit. Cui ille;
Immo ego, inquit, me potius destrinxi,
qui mea in simulationem tuam profudi.
Petr. Valla.

PH. Lepide me castor aucupavi, atque ex mea sententia:
 Meamque ut rem bene gestam, vostram rursus bene geram,
Verum, amabo, si quid animatu's facere, fac jam ut sciam.
 75 Veneris causâ applaudite: ejus hæc in tutela est Fabula.
 Spectatores, bene valete: PLAUDITE, atque exsurgite.

72. *Aucupavi.*] Id est, *aucupatus sum:* | tans. Eleganter etiam paronomasiā
prædata sum: Nonius, hunc locum ci- in *occupare & aucupare* notat. Lamb.

FINIS TRUCULENTI.



M. Acci

M. ACCI PLAUTI
FABULARUM
FRAGMENTA,

S I V E

LOCI EX AMISSIS PLAUTI COMOEDII
maximam partem à Grammaticis citati.

HÆC FRAGMENTA, & Comici (ut si dicam) *Colossi σπαργύματα*, Jac. Helias Græcarum literarum Doctor Regius à Georgio Fabricio Germano olim collecta, & postea (ut ait) à Petro Daniele Gallo alicubi correcta & aucta, Commentariis Lambinianis, quos ille ab auctoris morte Parisiis edidit, adjectit. At enim vero, cuicuimodi ea sint; necdum satis probe aut congesta, aut digesta, aut castigata animadvertis, qui de singulis paullo accuratius cogitaverit. Minati sunt quidem viri docti, & publice etiam ab annis aliquam multis profelli; omnia se exactiora daturos. Sed, ut res docuit, Lucinam clamarunt, quod ille ait, fœtu nondum concepto. Eos autem dum ego exspecto, nec mihi interim aliam copiam paro; fit, ut hæc etiam Editio ab operis expedita, iterum aut sine his Fragmentis, aut facie ista priore ac deformi prodiret. Quod tamen utrumque & à Comico nostro & à me Editore procul habendum censui. Aliis itaque cunctantibus, aut prorsus forte nolentibus, ego hanc operam sumere coactus fui: quod in priori Editione à me fieri debuisse, per Epistolam Scaliger expostulaverat. Cumque ad finem spectaret Typographus, (nam Trinummus jam procedebat) relictis omnibus rebus, dieculas aliquot huic curæ impendi, & opera tumultuaria quod exhibeo, concinnavi. Nec ita me amo, aut ita in his mihi placebo, ut meliora non fieri potuisse aut posse, existimem: Sed maius & otium & temporis spacium requiri ajo. Hoc Catone igitur, quod Augustus dicebat, pro tempore contenti simus. *Faubm.*



ACARI STUDIUM.

Quam ego tanta pauperavi per dolum pecunia.

A [Cari studium.] Quid est illud Acari studium? Editores olim emendarunt **A** [Acari] studium. Verum, Hoc plus est negotii, inquit cocio. Alius rescripsit

Acharis. Sed Plautum hoc nomine Fabulam dedisse non memini, neque alibi legere. Taubm.



ABROICUS.

Quasi lupus ab armis valeo : clunes infractos gero.

Q [Uasi, &c.] Hunc versum citant Feftus & Nonius ; sed hic pro *infractos* habet *desertos* : atque addit, esse ex Comœdia Abroice, sive, ut legi debet,

A'γερικω. Nam A'γερικω erat inter Comœdias Plauto adscriptas, sed quas ei abjudicaret Varro ; ut testis Gellius l. 3. cap. 3. Veff.



ADDICTUS.

Opus facere nimio quam dormire mavolo : veternum metuo.



ARTAMON.

Nunc mihi licet quidvis loqui : nemo adeat superstes.

A [Rtamom.] Fallor, an virum occu-
patum induxit ; ut ita putaret, Ar-
temona, quod personæ ibi nomen est ?
Superstes autem præsentem significat, au-

ctore Festo, & Servio, 3. Æneid. Su-
perstites interpretantur etiam litigatores,
stantes supra fundum controversum.
Tolletus.

ASTRABA.

Latine

CLITELLARIA.

A [Straba.] Astraba vehiculum est
παρθένος μην σπέφεδης quo titulo &
Plautus Fabulam inscripsit, in qua mu-
lieres in ejusmodi vehiculis inductæ. Pro-
bus in vita Virg. Infinitis prope locis Plau-
tum in Cistellaria citant Grammatici ;
cum tamen, quæ ipsi adducunt testimoni-
a, desiderentur in ea, quæ hodie ex-
stat ejus nominis Fabula. Unde quidam
Clitellaria, Sisennaria, aut nescio quid

nugaram, substituendum putarunt. Sed
non ita faciendum erat. Parvum men-
dum est, quod hujus Fabulæ titulum
occupavit: Nam Clitellaria pro Cistella-
ria legendum. Facilis vero fuit lapsus,
ut in Cistellariam notissimam Fabulam
degeneraret. Est autem eadem atque
ea, quam Græco titulo inscriperat A-
STRABAM. ἀστράβη enim clitella. Sic
invenies eundem Plautum citatum in
Liparge.

Lipargo & Parasito-pigro: Terentium in | *poblimeo*, vel *Subdititio*. Laberium *Cro-*
Heautontimorumenos, & *Seipsum-excruc-*
titante, ut apud Ciceronem: Cæciliū
Nauclero, vel *Portitore*: *Obolostate*, vel
Fæneratore: *Harpazomene*, vel *Rapta*: *Hy-*
μεχίζει vel *Caprino-pratio*. Scalig.

SEQUERE, sequere Polybadisce: meam speim te cupio
 consequi.

POL YB. Sequor hercule quidem. nam lubenter, mea
 sperata, consequor.

Axitiosæ annonam caram è vili concinnant viris.

Quasi tollenonem aut pilum reciproces plana via.

§ Terebra tu quidem pertundis.

Dare pedibus protinam fese ab his regionibus.

Terebratus multum sit: & subscudes addite.

Hæc hæc tenuis titulo ASTRABÆ laudata sunt ab Acta-
ribus. nunc deinceps quæ sequuntur, CLITELLARIA
nomine citantur.

Non quasi, ut hæc sunt heic limaces lividae,
 Diabolares, scænicolæ, miraculæ,
 Cum exritis talis, cum crotilis crusculis,

Capillo

3. **A**xitiosa.] Glossarium: Axites, *ἀξιτεῖσθαι τινας*. Festus: *Axi-*
tiosi, factiosi dicebantur: cum plures una
quid agerent facerentque. *Axit autem pro-*
egerit. unde axites mulieres, five diti, dici-
bantur una agentes. Hoc autem convicio
irati dimittebant ab se mulieres: axiosa-
es. Scaliger.

4. *Reciproces.*] Sane *Reciprocare* in
 hoc versu nihil aliud, quam fusque de-
 que gremio erecto aut depresso gestum
 ita componere, ut tolleno aut pilum
 Græcum videatur. Taubm.

8. *Limaces, diabolares, miracula.*] Cur
limaces diætæ sint meretrices, explicatum
 est Curculione act. 2. scena 1. 13. Cur
diabolares, Poenulo act. 1. 2. 58. *Mira-*
cule, φόβοις exprimi puto, & μορφο-
γας. Possunt, inquit, & *miracula* esse à
miraculis. Festus: *Miracula*, quæ nunc

digna admiratione dicimus, antiqui in rebus
turpis ponebant. Scaliger.

10. *Cum exritis talis.*] Qui erant ex-
 tritis talis, λεπτοδια ab Atheniensibus
 dicebantur. Quanquam nonnulli dicunt
 λεπτοδια eos esse, qui δρεπανωδες
 habebant πόδες, ut ii sint, quos Falcones
 à veteribus vocatos esse testatur Festus.
 Taubm. *Cum crotilis crusculis.*] Videtur
 κρητίλαι fuisse, ut κρητίλαι inde com-
 positum succotilus. In aliis etiam legitur
 todellu crusculis. itidem pro crusculis exi-
 libus. Glossarium; *Terfilis*, μεριστο-νήσ. Sic & in Aristotele notatum, quod
 esset ἵχυσκελῆς, id est, perfilis. nam
 ita Comici vocarunt. Eubulus Comicus
 νοτίχες σκέλη. Contra, quibus infer-
 iores corporis partes erant crassiores,
 κληματίας Αἰγυπτίας vocabant: quod
 de Zenone Stoico est dictum. Casaub.
 17. Cajet.]

Capillo scisso, atque excisatis auribus.

— quasi tolleno, vel

Pilum Græcum reciproces plana via.

Quæ nisi sic biteris, nimium is vegrandi gradu.

15 Pol ad cubitaram, mater, image sum exer-
cita;

*Mterf. magis sum exer-
cita A te, quam ad cur-
furam. eo sum tard.*

Reliquum, ad cursuram sum tardiuscula.

Quid tuam amicam times, ne te manulea cajet.

Prohibet divitiis maxumis, dote altili atque opima.

Expurgabo hercle omnia ad raucam ravim.

20 Quæ quasi carnuficis angiporta purgitanus.

Intro ad bonam meretricem: adstat ea in via

Sola: prostibula sane est —

Meminere officium suum.

Potin es tu homo facere strenuum?

25 N. Aliorum est affatim qui faciant. sane ego
Me volo forte in perhiberier virum —

Tun', tunc igitur, mea matercula?

Germana mea sororecula.

Si quidem imperes pro copia, pro recula.

30 Datores bellissimi negotioli senecis soletis esse.

Adhuc equulam possim ego hanc, si detur sola soli.

17. *Cajet.*] Cajatio, puerilis dicebatur cædes. Turneb.



B A C C H A R I A.

Q Uis est mortalis tanta fortuna affectus unquam,

Quam ego nunc sum? cuius hæc ventri portatur pompa.

Vel nunc qui mihi in mari acipenser latuit antehac,

Cujus ego latus in latebras reddam meis dentibus & mani-
bus.

BIS COMPRESSA.

* BOEOTIA.

UT illum Dii perdant, primus qui horas repperit,
Quique adeo primus hic statuit solarium.

Qui mihi comminuit misero articulatim diem.

Nam me puerο uterus hic erat solarium

Salm. puerο venter.

5 Multo omnium istorum optimum & verissimum.

Ubi iste monebat esse: nisi cum nihil erat.

Nunc etiam quod est, non est, nisi soli lubet.

Salm. non estur, nūq.

Itaque adeo jam oppletum est oppidum solariis.

Major pars populi aridi reptant fame.

* **B**OEOtia.] Boiotiā scriperat Anti-phanes, quam Plautus vertit, vel quisquis auctor illius fabulæ: nam Aquili eiſe quidam dicebant. Vatro eam Plauto vindicavit. Verissimum ego putem Plautum πῆσην hanc Parasiti, contra horas & horologia queritantis, palliatæ fabulæ adtexuisse ex temporum suorum usu, & novitio illo invento. Sane, convenit tempus. Plautus in scena floruit scripsisseque initio secundi belli Punici, circiter annum V. C. 535. Primum horologium Romæ in foro positum esse con-

sentiunt auctores anno post V. C. 499. Sed quod hoc loco ait ille Parasitus, oppidum jam tum oppletum fuisse solariis, haud satis video quomodo sit accipendum. certe si de urbe Roma loquitur, falsum dicit. Nam per eam ætatem unicum fuit Romæ horologium, quod ex Sicilia adiectum est; cui & paruisse Romanos scribit Plinius. Sed Parasiticam personam cogitanti, qui deridiculi causa omnia exaggerat, mira non videbitur, hæc de pluribus horologiis conquestio, cum unicum tantum esset in urbe. *Salm.*



CÆCUS five PRÆDONES.

NI HIL quicquam factum nisi fabre, nec quicquam positum sine luco, auto, ebore, argento, purpura, picturis, spoliis, tum statuis. Neque eam à me invito unquam abduces.

5 Spectari ludos magnifice atque opulenter. Peregre est.

Plure altero tanto, quanto ejus fundus est, velim.

Ita sunt prædones, prorsum parcunt nemini.

Velim te arbitrari factum. R. sedulum est: submoventur hostes, removentur lapides.

Si

10 Si non strenue fatetur, ubi sit aurum, membra ejus exse-
mus serra.

Nihil feci secus quam me decet.

Quis tu es, qui ducis me? mu! perii hercle, Afer est.



CALCEOLUS.

MOLLUSCAM nucem super ejus dixit impendere te-
gulas.

^{1.} **M**olluscam, &c.] Macrobius Sa- | scam nucem interpretatur Persicum: quod
turnalior. lib. 3. c. 18. mollu- | omnibus nucibus mollior sit;



CARBONARIA.

SECUNDUM ipsam aram aurum abscondidi.

Esto pernam, sumen fueris, spectile, callum, glandia.
Patibulus ferar per urbem, deinde affigar cruci.

Callum.] Vide notas Capt. a&t. 4. | sc. 3. & f. 4.
3. Affigar cruci.] In servili illo sup- | plicio transfigi manus & pedes solere
docent sacræ Historiæ: & Apulejus clare
lib. 4. Paullatim Chryseros adrepit, gran- | dique clavo manum duci nostri, repente ni-
xu fortissimo, ad ostium tabulam adfigit, &
exitibili nexus patibulum relinquit. Pati- | bulum, id est, ita adfixum quemadmo-
dum in patibulo fontes solent. Quod ea- | dem significatione Plautus hoc loco di-
xit. Agnoscit enim Nonius Patibulum;
hic genere masculino. Tamen in vulga- | tis ejus libris scribitur Patibulum ferat per
urbem: ut sentio, mendose: nisi tamen
scribas, suffigat cruci. ita recidet res eo- | dem. Lips.



* COLAX.

Batiolam auream octo pondo habebat, accipere noluit.

Colax.] Κόλαξ in universum dici- | tur omnis adulator, quacunque
mercede proposita. Proprie tamen lo- | cum habet id verbi neō, quem φάρα- | νίδανς appellari Athenaeus dixit. Est | latores epulas præmii loco aucupantū.
autem φερωνύμως φαροκόλαξ, qui | majora sunt, quæ captant regum &
gulæ gratia adulatur. At non omnes adu- | principum assentatores. Propterea nemo
Philosophorum in adulacionis definitio- | ne, mentionem fecit cibi, sed generaliter
τὴ συμφέρει/θ. Casaub.

C O M M O R I E N T E S.

— Saliam in puteum præcipes.



* C O N D A L I U M.

Tam crepusculo fere, ut amens, lampadas accendit.

* **C**ondalium.] Noster cum Menan-dri Fabulam Δακτύλιον vetteret, CONDALIUM eam nominavit. Festus: Condatus, annulus. Condalium, similiter annuli genus. Mirum vero est, Varro-

nem, (ut scribit Agellius) Condalium & Commorientes Plauti esse negasse: cum Plauti esse Terentius etiam affirmet Commorientes. Taubm.



C O R N I C U L A R I A.

Facite olant ædes Arabice.

Qui regi latrocinatus decem annos Demetrio
Mercede.

Pulchrum & luculentum hodie evenit prælium.

5 Te obsecro, Lyde, pileum meum, mi sodalis, meas salu-britas.

Quid cessamus ludos facere? Circus noster ecce adest.

Qui amant ancillam meam Hedylium oculitus.

Mihi Laverna in furtis celebrassis manus.

Taub. celestis manus.

Q U I regi latrocinatus.] Latrones dicti à latere: qui circum latera-
rant regi, atque ad latera habebant fer-
rum: qui postea à stipatione stipatores
pellati, & qui conduci mercede; ea
nun merces dicitur Græce λάργον,
ane ut λάργον latronum, sic stips stipa-
orum eis nomen fecit. Varro.

6. Quid cessamus ludos, &c.] Quæ
n vulgatis edd. huic versui præponun-
tur, non sunt Flauti, sed verba Varronis,
ui l. 4. de L. Lat. Itaque dicunt milites
d' vestim, quem circumneunt ludentes; Quid
est. Ita enim Fábula miles ludebatur, &
ro circu erat, cum per ludibrium cir-

cumiretur. L U D U N T milites, qui
palum ad terram distitutum seu vestim
circumeant: vocentque illum ideo Cir-
cum. Ex qua circumitione Varro etymo-
logiam suam probare conatur. Quan-
quam translatio potius est. Quod autem
hic vestim in terra distitutum esse co-
gnoscimus, quem milites circumneunt,
fortasse est ex vulgato exercitamenti ge-
nere in militia veteri: quod milites ad
palum se exercebant. Qui locus veteri-
bus Palatiadicebatur, ut ait Charisius.
Scalig.

8. Laverna.] Vide notas Aul. act. 3.
sc. 2. ¶ 31.

I. Ver-



D Y S C O L U S.

Virgo sum: nondum didici verba nupta dicere.

¶. **V** Erba nupta.] Festus: Nupta verba | sunt obscena & praeextata. unde Pe-
dicebantur ab antiquis, quæ virgi- | tronio, nuptias facere, rō om̄e cōd̄cēn-
nem dicere non licebat. Eigo nupta verba | Vide notas Casina act. 2. scen. 8. §l. 52.



F O E N E R A T R I X.

HEUS tu: in Barbaria quod dixisse dicitur
Liberta suæ patronæ, id ego dico tibi:
Liberta salve: VAPULA Papyria.



F R E T U M.

Hoc illud est
Quod arietini responsū magnis ludis dicitur:
PERIBO, SI NON FECERO: SI FAXO, ^{A gel. va-} _{pularo.}
VAPULAVERO.



F R I V O L A R I A.

^{Prif.} FRIBULARIA.

Commodo dictitemus.

Is mihi erat bilis, aqua intercus, tussis, febris querquera.

— sequimini hac
Sultis legiones omnes Lavernæ. ubi rorarii
¶ Estis? en sunt, ubi sunt accensi? ecce *

Agito

2. **F** Ebris querquera.] Querquera se- | b. dura ac gravis. quam quidam
à quercu dictam putant: quod id genus | arboris cum grave sit ac durum, tum in
ingentem evadat amplitudinem. Aure- | lius Opilius frigidam ait dici & cum hor-
rore trementem. Santra eam ex Graco | deducit: quia tremorem ejusmodi ^{v.g.}
vocant. unde dici etiam carcerem. | Festus.

4. **R**orarii.] Rorarios milites vocabant
qui levī armatura primi prælium committe- | bant: quod ut ante imbrex fere rorare solē-
tis illi ante gravem armaturam quod prodi- | bant, rorarii dicti. Festus.

5. **A**ccensi.] Accensi dicti quod Decu- | rionibus & Centurionibus accensabantur; i- | est, attribuebantur. Varro. Alii Adscripti- | vos, etiam vocarunt, item Optiones. dive- | laque ipsis tributa sunt munera. Taub.
6: Sul

Agito, subsidite omnes, quasi solent triarii,

Nave agere oportet, quod agas, non ductarie:

Superaboque omnes argutando præficas.

— tunc papillæ primitus

10 Fraterculabant: illud volui dicere,

Sororiabant. quid opus est verbis? &c.

O amice, ex multis mihi une Cephalio:

Strebula agnina tenie:

6. Subsidite omnes, quasi triarii.] Subsidium dicebatur, quando milites subsidebant in extrema acie, labentique aciei succurrebant. Quod genus militum constabat ex iis, qui dimeruerant stipendia, & tamen retinebant locum in exercitu, quæ erat tertia acies, quæ dicebatur Triariotum. Festus.

7. Nave agere oportet.] Festus: Navius, celer ac strenuus: a navium velocitate dictus. Ergo, nave agit, est, cum navis remigio aut ventis agitur. Ductarie, cum adverso amne funibus trahitur. Ductarie ergo agere, est πυρελαχεῖν. Nec omittendum quod est in Glossis:

Navities, apertæ. Scaliz.

8. Præficas.] V. notas Truc. act. 2, sc. 6. §. 14.

9. Tunc papilla primitus fraterculabant.] Festo mammæ puellarum sororare dicuntur, cum primum tumescunt: ut fraterculare, puerorum. Etiam inter lasciva & επονητικά olim fuerunt Frater & Soror. Sic, ut puellæ eos, qui buscum solitæ essent, & ut proprie dicatur, quibus dare consuevissent, Fratres, vocarent: & contra Amatores suam compareni, cum qua caput limasset, (ut nostri alibi loquitur) Sororem. Lipsius.



G A S T R I O N, vel G A S T R O N.

F. E. Gestrio.

Caro strebula, vitellina est: cœnabis.

i. C Aro strebula.] Carnis strebula mentionat Festus: item & Arnobias lib. 7. Adverbi Gentes: Nonne placet carnem strebulam nominare, quæ taurorum è coxendicibus demitur? Videtur κέλην dicta à Græcis: ἡγετης ἀλεκτηνος.

à qua curvatura & versura dicta strebula. Σπεσλὸς enim curvus & pravus. unde stribilio depravata oratio, ὁ σπεσλοματοῦς. Videtur esse & quod scribit Hesychius. Κέπιστρον, inquit, τὸ ὄμβριδιον τῆς βοῶς η σπεσλὸς κατερπὶ τῷ ἀρθεῖ. Taubm.



H O R T U L U S.

Præeo ibi adsit cum corona: qui que liceat, veneat:



K A K I S T U S.

— malo hunc alligari ad oriam;
Ut semper piscetur, et si sit tempestas maxima.



L E N O N E S G E M I N I .

Dolet hic puellus, sese venum ducier.

Ref. olim huic puello.



M E D I C U S .

In conspicillo adservabam: pallium observabam.
Parasito cum virgis caseum radi potest.
Domi reliqui exoletam virginem.

1. *In conspicillo.*] Vide notas Cistell. aet. i. sc. i. vers. 92.



N E R V O L A R I A .

Scobinam ego lima actutum adrasif.

Scranciae, scrupedæ, strictivellæ, tantulæ.

*Alli stricti-
pella fordidæ.*

Prohibent, quom inœnia aliunde ego fungor mea.

Ocissu-

2. *Scrancia.*] In Nonio & Festo legitur *Scraptæ*, id est, nugatoria & despicienda mulieres in nonnullis *scratia* & *scrattia*. Et videtur Scaliger *scratere* olim dictum τὸ χειμωνίατρον. Turnebo dictæ videntur mulieres ab iis quæ *screa* appellantur: id est, quæ quis screare solet. ut *scracia* sint, à screando, quasi *screacia*; non minus quam *screa* & *sputa* contemnendæ. *Scrancio* potest & sicca esse & arida, & exscreando exhausta. *Taubm. Scrupeda.*] Quæ ægre incedunt: ab eo, quod qui per scropos & lapillos incedunt, difficile ingrediuntur. Quæ ita ægre consisterent, veteres etiam *petreias* vocabant. Ego puto, inquit Scaliger, melius esse, ut dicamus Plautum, cum hac ex Græco tranferret, Græca

quædam vocabula reservasse. Itaque *scrupedæ*, quasi *crupedæ* dictæ: ut *tritavus*, *fritavus*, &c. οὐρανέδει enim, quæ & οὐρανέδει, Græce dicuntur *sculponea*. à quo homines duris pedibus & lignis vocabantur οὐρανέδει, οὐρανέδοι. Vide Hesychium. *Taubm. Strictivella.*] Sunt quæ psilothro, pumice & volfelliis crebro utuntur, ad cilia castiganda, & cæteros pilos evellendos. vel, quæ calamistrorum usu nimio pellem adurunt. Propter ea dicebantur *incollæ mulieres*. A qua ratione qui vibrabant capillos, homines molles & effeminatos vocat Strabol. 14. *καταπίστεις. Scalig.*

3. *Mœnia.*] *Mœnia sua fungi*, est suo loco & ordine vitam recte, & ut decet, tolerare. *Taubm.*

2. *Træ-*

Ocissime nos liberi possimus fieri.

5 Pollucte prodigum esse amatorem addecet.

Vinum sublestissimum.

Insanum valde uterque deamat.

†

P A R A S I T U S P I G E R . sive , L I P A R G U S .

I N D E bene appotus primulo crepusculo

Domum ire cœpi tramite recta via.

Ambo magna laude lauti : postremo ambo sumus non nauici.

Addite lepades , echinos , ostreas.

5 Nihil moror mihi fucum in alveo , apibus qui peredit ci-
bum.

2. **T**^{Ramite.] Trames à trameando} quod scil. transversi scandant vias | 4. *Addite lepades.] Quid lepades ; di-*
rectas. Taubm. | *ctum Rudente act. 2. sc. 1. ubi hæc ea;*
dem ad verbum ferelegaris.

†

P H A G O N .

Honos syncerasto perit.

†

P L O C I O N A .

Nam coloratam frontem habet ; petilis labris ;

1. **P**^{Etilu.] Petilum nihil aliud est, quam} folium, detortum ex Græco πέτρα-
^{νον : ut à τευτάνη trutina : βυγένη,} Quia autem folia tenuia sunt & exilia, | inde translate omnia ejusmodi *petilia* vocabant. Inde etiam *Petiliidicti*, quod corpore essent gracili: quod genus homines etiam *Cingulos nominatos inve-*
Meurs.

†

S A T U R T O .

CA TULINAM , carnem esitavisse , hoc est, comedisse Romanos , Plautus in

SATURIONE refert.

Oo 2

Retrahi

Retrahi nequitur, quoquo progressa est semel,

Male tibi evenisse video. qui glaber erat tanquam rien.

5 Succenturia; centum require, qui te delecent domi.

3. **N**equitur.] Nequitum, & nequitur, | dicunt. Glossæ: *Rienosus, reppitatoe.*
pro non posse dicebant. Festus. | s. *Succenturia.*] *Succenturiare, est ex-*
4. *Rien.*] Festus: *Rienas antiqui voca-* plenda centuria gratia supplere, subjecere.
bant nefrundines: quia Grati eos reppos Festus.



* SCYTHA LITURGUS.

MULIER es, uxor, Quoja, vir: ego novi, scio: axiofa es.

— Sin ea milii insignitos pueros pariat postea,

Aut varum, aut valgum, aut compernem, aut patum, aut
brocchum filium.

Non. broncum.

* **S**cytha liturgus.] Hæc fabula translatæ est ex Antiphane, quem citat Athenæus ἐν οὐδῷ. λειτρῷ vero καὶ δημόσιοι ἔσπεραι vocabantur *Scytha*. Et apparel apud Græcos, Scythas eundem ordinem tenuisse, quem apud nos Germani in stipendis Regum & Principum corporibus. λειτρῷ quoque οὐδὲν introducitur ab Aristophane ἐν ηννοτάξοις. Sane *Scytha liturgi* nihil

aliud erant quam *Stipatores*, & qui vocabantur olim *Latrones*. Scalig.

3. *Varum.*] *Varus*, qui distortis cruribus est, ut Horat. exponit: à loripede diversum non est, contrarius *valgo* σπελόπτες. *Iunius.* *Patum.*] *Patus*, qui est oculis leviter declinatis, cuique hic atque illuc tremuli celeriter volvuntur. *Porph.*



TRIGEMINI.

NI fugilem, medium credo præmorsisset.



VIDULARIA.

UBI quamque pedem videbat, suffurabatur omnis.

Nescio qui servos è myrteta profiluit.

Paupera hæc res est.

Oppo-

Opposita est claxendix. at ego dicam signi quid sit.

5 Animum advortite ambo , si voltis , vidulum h̄ic apponite.
Ego servabo, quasi sequestro detis : neutri reddibo , donicum
Resjudicata erit h̄ec.

Haud fugio sequestrum.

Inopiam , luctum, m̄oerorem , paupertatem, algum, famem.

10 Ejusdem Bacchæ fecerunt nostram navim Pentheum.

Nunc , ut apud sequestrum vidulum posivimus.

Nunc servos argentum à patre expalabitur.

Immo id quod h̄ec nostra est patria , & quod hic in eus
Est pater , illic autem Soterinis est pater.

15 Malim moriti meos , quam mendicarier. boni ministrantur
illum nunc irrident mali.

Signum recte comparebat : hujus contendit annulum.

Quid multa verba ? plurimum luctavimus.

— Jube hunc insui culleo ,

Atque in altum deportari , si vis annonam bonam.

20 Ibi ut piscabar , fuscina iei vidulum.

Nam audivi fœminam ego leonem semel patire.

4. **O**pposita est claxendix.] Claxendix , significat concham, qua signum legitur. Taubmannus .

Ut h̄ic sit αἰπολογία versus prioris: Pauperi melius esse mori , quam mendicari. quia si moritur , misericordiam à bonis ; si perseverat vivere, irrisum à malis consequitur. Lipsius .

15. Malim moriri meos .] Malebam :

Boni immiserantur ; illunc irrident mali ,

LOCI EX AMISSIS CITATI, amisso etiam Comœdiæ nomine.

Epeum fumificum , qui legioni nostræ habet coctum cibum.

Oggannuit odiosus omni totæ familie.

Licet

z. **E**peumfumificum.] Vide not. Bacch. [z. Oggannuit.] Gannunt canes gentes ob herorum adventum: ut apud

O o 3

Lu-

Licet vos abire curriculo.

Jam tibi tuis meritis crassus corius redditus est.

¶ Dii bene vortant! tene cruminam: in ea erunt triginta minæ;
Nullam ego rem citiorem apud homines esse, quam famam
reor.

Stultus est aduersum ætatem & capitis canitudinem.

Numnam mihi oculi cœcultant? estne hic noster Hermio?

Ejuravit militiam.

¶ 10 Sic me subes cotidie, quasi fiber salicem,

Herbam do.

Inuit te unquam febris?

Neque muneralem Legem, neque Lenoniam,

Rogata fuerit nec ne, floccid' æstimo.

¶ 15 Perfidiose captus, edepol nervo cervices probas.

Muriatica autem video in vasis stagneis:

Bonam

Lucretium, — gannitu vocis adulant. Et Homero γένναδης semper est gestu quodam oris exprimere gaudium, ob amici aut alterius cari adventum. Hoc etiam voluit Pindarus in Pythiis: ἐδὲ μολόντων παρμελέρω οὐμφὶ γέλως γλυκὺς ἀρτεν χάριν. id est, ἐδὲ οἱ μολόνται γέγνουσσοτο μήτης. Scal.

8. Numnam mihi oculi.] Cœcultant, cœcis proximi sunt oculorum acie obtusa. Festus.

9. Ejuravit militiam.] Ejuratio significat id, quod desideretur, non posse præstari. Festus.

10. Sic me subes.] Castor & Fiber, idem est animal, dictus quoque Canis Ponticus. Dictus Fiber: quasi simber: quod in extremis fluminum oris, & tanquam fimbriis degat. Veteres extremum dixerunt fibrum: inde fibra in animalibus & arborum radicibus. Hinc lux huic loco Plautino. Nam qui in fimbriis fluminum degit, salice delectatur. Ritterh.

11. Herbam do.] Festus: Herbam do,

cum ait Plautus, significat, viatum me facio. quod est antiqua & pastoralis vita indicium. nam qui in prato, cursu aut viribus contendebant, cum superati erant, ex eo solo, in quo certamen erat, decerpitam herbam adversario tradebant. Nam nemo poterat dici viator, nisi prius is, quem vicisset; se viatum fateretur, & viatorem agnosceret. Ennius?

Qui vicit, non est viator; nisi viatu' factetur. Scal.

13. Neque muneralem.] Lex Cincia de donis & munib[us], non omnibus prohibuit munus accipere: sed ob causam orandam, patrociniumque præstantum. Ergo Lex ea tantum ob defensam caussam donum accipere vetabat. Taubmannus.

15. Nervo.] V. N. Aulul. act. 4. 10. ¶ 13.

16. Muriatica autem video.] Muriatica quid sint, diximus Poenulo act. 1. sc. 2. 52. stagneis, antiqua scriptura pro-

plan-

Bonaī naritam, & camarum, & tagenia:

Echinos fartos, conchas piscinarias.

Non ego te novi, navalis scriba, columbar impudens?

20 Nihil deconciliares illi: nisi quid Persibus sapis.

Sacrum an profanum habeas, parvipenditur.

Ulcerosam, compeditam, subverbustam, folidam.

Glirium examina.

— sed leno egreditur foras.

25 Hinc ex occulto sermonem ejus sublegam.

Nec, machæra, audes dentes frendere.

Floccipendo quid rerum geras.

Argentum hinc facite,

Clandestina ut celetur consuetudo.

30 Properant prandium.

Quam folles taurini habent, cum liquefcunt petræ, ferrum
ubi fit.

Non hic ut possit, edit; sed posse cupit, ut edat.

Fortasse se amare suspicavere,

Instare factum.

Ego-

*flanneis. Quanquam Scaliger flagnum us
suscipitur esse incrustedum. cum flagnare
fuerit και πεπαλλει τοις θυσιαις. quod vulgo
in idiotismo nostro invitriare dicimus.
Sunt & qui flagna vasa interpretantur
και στηριγματα. Narita dicitur ostreigenus,
quæ in partula Græcis. Camarum, και μα-
ρειον est etiam apud Hyschium. Tagen-
nia, itidem pisces sunt, qui & ταγηναι
Echinos fartos vocat, qui farciebantur,
hoc est, saginabantur in vivariis: sicut
conchas Piscinarias, quæ in piscinis.
Taubmannus.*

19. Non ego te novi.] Navalis scriba
dictum, tam propter scribam, quam pro-
pter navalis. quia & nautæ & id genus
hominum male audit. Etiam apud Ho-

merum Navalis scriba est convicium.
Odyss. 3'.

Φόρτε τε μνήμων, καὶ επίστροφος ἡσιν
օδαίων.

hoc est, γεγμιματιώς φόρτε, καὶ φοδίων
ταρίας. Jam, Columbar impudens, di-
ctum eadem forma, qua Catullus mulie-
rem profitutipudoris vocat lupanar; Lu-
cilius carcer vocat eum, qui meruit in
vincula conjici. Columbaria in navi sunt
ea, quibus remi eminent. dicta à simili-
tudine foraminum, in quibus par co-
lumborum nidificat. Scalig.

22. Ulcerosam,] Subverbustam, id est,
veribus ustam τε σιργετίας: quia no-
tis inurebantur. Taubm.

35 Egone illi veneat?

Inimicus esto, donicum ego revenero,
Pedibus.

Corpus tuum virginis ulmeis inscribam.

Nunquam ad civitatem venio, nisi cum interficitur peplum.

40 Scelerare manus.

Ipsa sibi avis mortem creat.

Eraf. mortem cacat.

Pro laryato te circumferam.

Paupera haec est mulier.

— Si quæ forte concio est,

45 Ubi eum hietare nondum in mentem venit.

Cilix, Lycisce, Sofia, Stiche, Parmeno,
Exite, & ferte fusteis privos in manu.

Anus haec in pellis periculum protenditur.

Salsa. tegiculum.

Cedite mihi.

50 Mecum habet patagus, morbus, æs.

Quid est hoc? rugat pallium, amictus non sum commode.

— exi tu Dave,

Age, sparge, anundum esse hoc vestibulum volo.

Venus ventura est nostra, non hoc pulveret.

55 Regiescit.

Pullaria.

Vesperna.

Neque

39. *Nunquam ad civitatem.*] De hoc Minervæ peplo sive palla, videantur quæ notavimus Mercatore seen. i. act. i. *ÿf. 67.*

hiberi solita, & in iis maxime sacris, quibus delinire aliquos, aut devovere, aut denique exigere morbos volebant. *Macrob.*

40. *Scelerare manus.*] *Scelerare manus*, pro, polluere, Plautinus sermo, hodie non in usu. *Serv.*

55. *Regiescit.*] *Regiescit*, apud Plautum significat crescit. *Festus.*

42. *Pro larvato te circumferam.*] V. N. Amphiti. act. 2. 2. 144.

56. *Pullaria.*] Festus dicit, *pullariam* à Plauto appellatam fuisse manum dexteram: à palpantis tentandisque pullis sive pueris. *Tert.*

50. *Micum habet patagus.*] Apud veteres ad rem divinam pleraque ænea ad-

3. *Heras.*

Neque ego ad mensam publicas res clamo, neque leges
crepo.

L O C I E X C O M O E D I S,

Quæ exstant, citati: qui tamen in nostris ho-
die Codicibus nusquam comparent.

A M P H I T R U O N E.

O P T U M O jure infingatur aula cineris in caput.

Ne tu postules matellam unam tibi aquæ infundi in caput.

Herus Amphitruo occupatus.

Quæ se adveniente morbo nunc medicum tibi.

Enim tu certe aut larvatus aut cerritus es.

Edepol hominem te miserum! medicum quærita.

Quoique, me absente, corpus volgavit suum,

Exjuravisti te mihi dixe per jocum.

Qui nequeas nostrorum uter sit Amphitruo decernere.

Nisi hoc ita factum est, proinde ut factum esse autumo,

Non caussam dico. verum qui insimulet probri?

Manifestum hunc obtorto collo teneo furem.

Ibi scrobes effodito duplos sexagenos in dies.

At ego certe cruce & cruciatu mactabo: exi o foras, mastigia.

Herus, &c.] Occupatus, id est, im- 8. Exjuravisti.] Vide notas Amph.
peditus. ut Græce dicitur ἄχο- act. 3. sc. 3. ¶ 17.
τεῖ; id est, vacuus non est. Taubm. 9. Quinequeo.] V.N. Amph. 4. 3. ¶ 3.



A S I N A R I A.

Qui etiam me miserum famosum flagitiis facit suis.

Heic aderit credo, congerro meus.

Qui etiam, &c.] Vide sententiam J. Guilelmii Asinaria 5. 2. vers. 25.



A U L U L A R I A.

Nec noctu nec diu quietus unquam eam, nunc dormiam.

NEC noctu.] Quem in locum [hoc fragmentum, vide apud ipsum &
J. Guilelm. immittere satagat Notas Aulul. act. 1. sc. 1. ¶ 27.

¶ 5. Sed

— sed leno egreditur foras.
§ Hinc ex occulto sermone satus sublegam.

Meret sermonem ejus.

Homo ebriolatus summo sanari solet.

Qui mihi olera cruda ponunt, halec danunt.

Ego ecfodiebam in die denos scrobes.

Hic quidem pervicus custodem addidit,

¶ Pro illis crocotis, strophiis, sumptu uxoris.

Ut ad momordi hominem.

myrtam, myrtum.

2. Sed leno.] Vide N. Aulular. 4. 5. | Aul. act. 3. sc. 5. ¶ 56. hunc impactum
¶ 6. voluit: quem tu ibi vide. de crocota, Epico.

10. Tro illis crocotis.] Guljelmius dico act. 2. 2. 45.



C A P T E I V E .

Fac fidele: cave fluxam fidem feras.

Pileum, quem habuit, deripuit, eumque ad cœlum tollit.

Auctionem facio parasiticam.

¶ F *Ac fidele.*] Poni & istud debet in- | discrepat ab eis quæ extant Capt. sc. 3.
ter Fragmenta, quoniam nimis act. 2. ¶ 79. Taubm.



C A S S I N A.

Perii! illichabebit flocco jam homo lumbos meos.

Intro ad uxorem, sufferamque meum tergum ob injuriā. *Act. ad injuriā.*

ILL A mei cognominis fuit.

— nam & ex maritima etce ego

Pavitate —

Quibus ingenium animi utibile, est modicum & sine

¶ Q *Vibus ingenium, &c.*] Horum suo ingenio uti, qui modesti sint, & la-
hæc est sententia; Eos utiliter scivia juvenili non exultent. I. Guilelm.
6. Nat.

Ver-

§ Vernilitate —

Ecquis evocat cum nasiterna & cum aqua illum impurissimum?

Quæ sodalem atque me exercitos habet.

Nam tu quidem quoivis excantare cor facile potes.

Vincla, virgæ, mole sevitudo mala fit pejor.

10 Cor meum, spes mea, mel meum, suavitudo, cibus, gaudium. Limaces viri.

Ne à quoquam alio acciperes mercedeim annuam

Nisi ab sese: nec cum quiquam limares caput.

Cupido te conficit, anne amor?

15 Prænestinum opinor esse: ita erat gloriosus.

Sin lenocinium forte collubitum est tibi,

Videas mercedis quid tibi est æquum dari,

Ne ista ætate me sectere gratiis.

Ulyssem audivi fuisse ærumnosissimum,

20 Qui annis viginti errans à patria abfuit:

Verum hic adolescens multò Ulyssem anteit,

Qui illico errat intra muros civicos.

6. *Nasiterna.*] Vide not. Stich. 2.2.28.
 7. *Quæ sodalem.*] Exercitos; id est, fatigatos. Sallust. *exercito corpore.* Terentius: *Atque ex me hic natus non est, sed ex fratre.* ubi Acron; Argute, inquit, nam per hanc conjunctionem transitum fecit ad narrationem. Cato: *Atque quanquam multa, &c.* Sosipater.
 11. *Limaces viri.*] Collectores addi-
- derant: *quod atterant & consumant.* quod Nonii interpretamentum esse iam dix est cum monuit J. Guilelmus. Gruterus noster adolescens, hoc fragmentum Asinariæ impingebat, act. 3. 2. Taubm.
 12. *Ne à quoquam.*] Vide Notas Mercatore 3. 1. 40. Poenulo, act. 1. 2. 81.
 14. *Cupido te, &c.*] Vide notas Curcul. act. 1. sc. 1. ysf. 13.



M O S T E L L A R I A.

SINE juxta aram sedeam, & dabo meliora consilia.

1. *Ine juxta.*] Secundum Plautum sé-
 dere, est consilium capere: nam &
 pia consilia à sedendo, quasi considia di-

cta sunt. Sedentium enim animi tran-
 quilliores fiunt. Servius.



M I L E S.

ITA nos nostramque familiam habes exercitam.
Modice sapis.

2. **M**odice sapis.] Guilelmus frustum | *pis.* Sed verius est, inquit, habuisse No-
militud aptabat act. 5. sc. 4. *ysl.* nium in animo locum 4. 5. *ysl.* 15. at
53. V. N. At Josias Mercerus rejicie- | *modice decet.* Taubm.
bat in ultimam scenam *ysl.* 29. *magisfa-*



PSEUDOLOUS.

Nisi carcerem aliquando effregeritis vostram domum.



POENULUS.

IMPORTUNA avis venit vesperi.



RUDENS.

QUID murmurillas tecum, & te discrucias?
Aulas abstulas.

3. **A**ulas abstulas.] Diomedes lib. 1. | Rudente fragmentum, sed depravatissi-
pag. mihi 376. abstulas ut sit in- | mum; quod à Cantero restitutum est
stant, abstulo. Attulerunt & aliud ex | act. 1. scen. 5. Taubmannus.



STICHUS.

Nonne hoc publicitus.



TRUCULENTUS.

BONA perdidi, mala repperi: factus sum extimus à vobis.

FINIS.

I N D E X

Vocum Verborumque Veterum , & quibus aliis
paullo abstrusioribus , aut minus consuetis ,
Plautus utitur.

*Primus numerus actum , secundus scenam , tertius ver-
sum indicat.*

A:

- | | |
|---|---|
| <p>A Me , è domo mea , Stich. 5. 1. 17.
A me , de meo , Pseud. 2. 4. 45.
A nobis , è domo nostra , Mil. 2. 3. 68.
Merc. 4. 2. 8.
Abditivus , sejunctus , separatus , Poen.
Prol. 65.
Abducere , pro abduc : antique , Curn. 5.
3. 14. & alibi.
Abominare , pro abominari : antique .
Trin. 3. 2. 82.
Abcedere , Poen. 1. 2. 162.
Abstare , Milite 2. 2. 46.
Abstulo , pro aufero . Fr. Rud.
Abstinere , Milit. 3. 1. 49. & alibi.
Absumedo , sicutum ab absumento , Capt. 4.
3. 3.
Abusa , pasive , Afin. 1. 3. 44.
Abuti , cum accus. Bacchid. 2. 3. 126. &
alibi.
† Acceptor , approbator , Trin. 1. 2. 167.
Accredas , antiq. pro credas , Afin. 5. 2. 4.
Accubuo , sicutum ridiculi causa ab accu-
buo , Truc. 2. 4. 68.
Accurare , accurrare operam dare , Trin. 1.
2. 41.
Accurassis , pro accuraveris , Pseu. 4. 1. 29.
Accusare , ab accuso , Mostell. 3. 2. 23.
Acheruns , mortuorum receptaculum ,
Amph. 5. 1. 26.
Acheruntem , adverbialiter , Most. 2. 2. 68.
Achilli , pro Achillis , antiq. Bacch. 4. 9. 14.
Adaxint , pro adegerint , Aul. 1. 1. 11.
Adduce , adduc , Afin. 2. 2. 88. & alibi.
Adicere , adjicere , Poen. 5. 4. 1.
Admisse , pro admisso . Mil. 4. 7. 4.
† Adoneum , pro Adonin . Men. 1. 2. 35.
Etatem , adverbialiter pro semper , Afin.
2. 2. 8. & sapienter alibi.
Alvus , pro avum , antiq. Poen. 5. 4. 14.</p> | <p>† Afferre , pro allaturum . Curn. 2. 1. 11.
† Affinis , gener , Aul. 3. 4. 14. Turc. 4.
3. 74.
Afformidare , Bacc. 4. 10.
Agredias , pro aggrediariis , antiq. True.
2. 1. 10.
Aggredire , pro aggredere , antiq. Afin.
3. 3. 124.
Agoranomus , Gracum : Adilis rerum
venalium . Capt. 4. 2. 44. Curn. 2. 3. 6.
Albitudo , Trin. 4. 2. 32.
Algus , pro algu , Fr. Vidul. vers. 9.
Alicariæ , à corpore alendo meretrices ;
Poen. 1. 2. 54.
Alliatum , moretum , ab allio , cibigenus ,
Most. 1. 1. 45.
Alludiare , alludere , Poen. 5. 4. 64. &
Stich. 2. 2. 58.
Alteræ , pro alteri , antiq. Rud. 3. 4. 45.
Altilisdos , lauta , Frag. Altrab. vers. 18.
Altrinsecus , altera ex parte , Mil. 2. 5. 36.
Merc. 5. 4. 16.
Altrovorum , versus alteram partem ,
Cas. 3. 2. 28.
Alyus , gen. masc. Pseud. 3. 2. 34.
Amasso , amivero . Cas. 5. 4. 22.
Ambadeflè , pro arrofissè , Merc. 2. 1. 15.
Amicibor , pro amicari , antiq. Peis. 2. 5. 6.
Aamiciter , clementer . Peis. 2. 3. 3.
Amissis , amiseris . Bacch. 5. 2. 70.
† Amittere , omittere , Amph. 2. 2. 217.
pro dimittere . Capteiv. Arg. v. 7. &
Most. 2. 2. 2.
Amoliri , pasive , Pseud. 3. 2. 67.
Amplectere , pro amplexi , antiq. Ru-
dente 3. 5. 36.
Amuſſitata indeoles , ad amuſſim facta ,
Mil. 3. 1. 38.
Ancipes , pro anceps , antiq. Rud. 4. 4. 114.
Anima , pro orū halitu , Afin. 5. 2. 43.
Anno , ante annum , Men. 1. 3. 22.</p> |
|---|---|

Anti-

I N D E X.

- | | |
|--|--|
| <p>Antideo, <i>pro anteo</i>, <i>antique</i>. Cist. 2.
1. 3.</p> <p>Antidit, <i>anteit</i>, Trin. 2. 4. 145.</p> <p>Antidhac, <i>pro antehac</i>, <i>passim</i>.</p> <p>Aperibo, <i>aperiam</i>, <i>antique</i>. Truc. 4.
2. 50.</p> <p>Apertare, <i>ab aperio</i>, Men. 5. 5. 12.</p> <p>Apisci, <i>pro adipisci</i>, Epid. 5. 2. 3.</p> <p>Apolaotizare, <i>ex Greco: calcib.</i> repellere,
Epid. 5. Sc. 2. v. 13.</p> <p>Appolinis, <i>vocativi casus</i>: <i>antiq.</i> Men.
5. 2. 118.</p> <p>† Apponere, <i>pro deponere</i>, Poen. 4. 2.
35.</p> <p>Apposivi, <i>apposui</i>, <i>antique</i> Mil. 3. 3. 31.</p> <p>Aquilus, <i>fuscius</i>, Poen. 5. 2. 152.</p> <p>Ares, <i>Mars</i>, <i>Græcum</i>, Truc. 2. 7. 54.</p> <p>Arbitrarem, <i>arbitrayer</i>, <i>antique</i>. Pf. 4.
2. 57.</p> <p>Arbitretur, <i>passive</i>, Epid. 2. 2. 82.</p> <p>Arbitrari fidem, <i>pro habere</i>, Bacch. 3.
6. 41.</p> <p>Architecton, <i>Architectus</i>, Most. 3. 2. 73.</p> <p>Argutari, <i>multum & celeriter loqui</i>, Frag.
Frivolar. v. 8.</p> <p>Attido, Rud. 2. 6. 40.</p> <p>Artua, <i>pro artus</i>, <i>antique</i>. Men. 5. 2.
102.</p> <p>Aspellere, <i>depellere</i>, Merc. 1. 2. 5.</p> <p>† Assentatio, <i>assensio</i>, Bacch. 3. 3. 7.</p> <p>Affulatum, <i>frustillatum</i>, Capt. 4. 2. 52.</p> <p>Astituere, <i>apponere</i>, Capt. 4. 2. 66.</p> <p>Astu, <i>pro astute</i>, Pers. 1. 3. 68.</p> <p>Atque, <i>pro statim</i>, <i>continuo</i>, Capt. 3. 1.
19. Bacch. 2. 3. 45.</p> <p>Atritas, <i>ab ater</i>, <i>nigredo</i>, Poen. 5. 5. 11.</p> <p>Attigas, <i>pro attingas</i>, Afin. 2. 2. 116.</p> <p>† Attingunt, <i>pro attinent</i>, Merc. 1. 1.
32.</p> <p>† Ausit, <i>pro ausus sit</i>, <i>antique</i>. Amph.
Sup. 2. v. 33.</p> <p>Auspicavi, <i>pro auspiciatus sum</i>, <i>antique</i>
Pers. 4. 6. 7.</p> <p>Autumare, <i>dicere</i>, <i>narrare</i>, Amph. 1.
1. 260. & alibi.</p> <p>Axicia, <i>forsex</i>, <i>à secando</i>. Curc. 4. 4. 22.</p> <p>Axitiosæ, <i>sætiosæ</i>, <i>antique</i>. Fr. Astrab.
v. 3.</p> <p style="text-align: center;">B.</p> <p>BAliolus, <i>pro nigro</i>. Poen. 5. 5. 22.</p> <p>Barbare, <i>Latine</i>, Afin. Prol. 11. Trin.
Pr. 19.</p> | <p>Barbaria, <i>Italia</i>, Poen. 3. 2. 21.</p> <p>Barbaricalex, <i>Romana</i>, Capt. 3. 1. 32.</p> <p>Barbarus, <i>pro Romano</i>, Bacchid. 1. 2. 15.</p> <p>Bardus, <i>tardus</i>, <i>stolidus</i>, Epid. 3. 3. 40.</p> <p>Batiola, <i>poculigenus</i>, Stich. 5. 4. 12.</p> <p>Batuere, <i>percutere</i>, <i>antique</i> Caf. 2. 8. 62.</p> <p>Baxea, <i>calceamentigenus</i>, Men. 2. 3. 40.</p> <p>Bdellium, <i>planta pretiosissima</i>, Curc. 1.
2. 7.</p> <p>Belluata tapetia, <i>in quibus picta bellua</i>,
Pseud. 1. 2. 14.</p> <p>Benedice, <i>bonis verbis</i>, Afin. 1. 3. 54.</p> <p>Benedicere, <i>precari</i>, Mil. 4. 8. 31. <i>bene
ominari</i>, Caf. 2. 5. 38.</p> <p>Benevolens, <i>substantive</i>, Most. 1. 3. 38.
Trin. 1. 2. 8.</p> <p>† Benignus, <i>prodigus</i>. Truc. 1. 1. 20.</p> <p>Bestia proserpens, <i>id est</i>, <i>serpens</i>, Stich. 5.
4. 42. Pers. 2. 5. 58.</p> <p>Bifulcilingua, <i>qui dupli lingua utitur</i>,
Poen. 5. 2. 74.</p> <p>Blandidicus, Poen. 1. 1. 10.</p> <p>Blandiloquentulus, Trin. 2. 1. 13.</p> <p>Blanditer, <i>pro blande</i>, <i>antique</i>. Afin. 1.
3. 69.</p> <p>Blanditia, <i>in singul.</i> Bacch. 1. 1. 16. Truc.
2. 7. 19.</p> <p>Blennus, <i>stupidus</i>, <i>ignavus</i>, Bacch. 5.
2. 2.</p> <p>Bliteus, <i>fatuus</i>, Truc. 4. 4. 1.</p> <p>Blitum, <i>olerigenus</i>, Pseud. 3. 2. 26.</p> <p>Boia, <i>collare</i>, <i>equuleus</i>, Capt. 4. 2. 108.</p> <p>Bombax, <i>interjectio</i>, Pseud. 1. 3. 131.</p> <p>Bombomachides, <i>fictum ex Græco nomen</i>,
Mil. 1. 1. 14.</p> <p>Broncus, <i>qui dentes prominentes habet</i>,
Mil. 3. 1. 128.</p> <p>Bubilis, <i>propibile</i>, <i>antique</i>. Pers. 2. 5. 18.</p> <p>Bubulcitari, <i>bubulcum agere</i>, Most. 1. 1.
50.</p> <p>Bucæda, <i>qui bobus</i>, <i>id est</i>, <i>bubulis loris
caditur</i>: <i>fictum</i>, Most. 4. 2. 1.</p> <p>Buccones, <i>stolidi</i>, Bacch. 5. 1. 2.</p> <p>Bucculentus, <i>fatuus</i>, Mercat. 3. 4. 54.</p> <p>Buſtirapus, <i>nefarious</i>: <i>convicuum</i>. Pf. 1.
3. 127.</p> <p style="text-align: center;">C.</p> <p>Cacula, <i>servus militaris</i>, Pseud. Arg.
v. 4.</p> <p>Cæcultare, <i>cæcutire</i>, Frag. amiss. v. 8.</p> <p>Cajare, <i>cadere</i>, <i>obsoletum</i>, Frag. Astrab.
v. 17.</p> <p style="text-align: right;">Cala-</p> |
|--|--|

I N D E X.

- Calator, *servus*, Merc. 5. 2. 11.
 Caletur, *calet*, Capt. I. I. 12. Truc. I. I. 46.
 Camarum, *piscis genus*, Fr. amiss. v. 17.
 Canes, *pro canu*, antique. Most. I. I. 40.
 Trin. I. 2. 133.
 Canitudo, *canities*, Frag. amiss. v. 7.
 Cantrices, Trin. 2. I. 13.
 Capere, *coarguere, convincere*, Amph. 2.
 2. 189.
 Capital, *facinus capite luendum*, Men. I.
 I. 16.
 Capsit, *cæperit*, Pseud. 4. 3. 6.
 Capso, *cæpero*, Bacch. 4. 4. 61.
 Carere, *carminare*, Menach. 5. 2. 46.
 Carere, *cum Accus.* Curr. I. 2. 46. Pœn.
 4. I. 4.
 † Carint, *pro careant*, Most. 4. I. 1.
 Carnifex, *convicium*, Bacch. 4. 6. 15.
 Casare, *casum minari*, Mil. 3. 2. 42.
 Casteria, *locus in navi reponendu remis & gubernaculu*, Afin. 3. I. 16.
 Catagelasimus, *deridiculus*, Grac. Stich.
 4. 2. 60.
 Catamitus, *Ganymedes*, Men. I. 2. 35.
 Cataractria, *fictum nomen*, Ps. 3. 2. 47.
 Centauromachia, *fictum*, Curr. 3. 75.
 Cercurus, *navis prægrandis*, Merc. I. I.
 86.
 Cerinum, *cerei coloris*, Epid. 2. 2. 49.
 Cernere, *certare*, Amph. Arg. 2. V. 3.
 Cerritus, *insanus*, Men. 5. 4. 2. Fr. Amph.
 V. 5.
 Cette, *date, excedeite contractum*, Merc.
 5. 4. 4.
 Choragium, *instrumentum Comicum*,
 Capt. prol. v. 70.
 Choragus, *prefectus chori & apparatus scenici*, Perf. I. 3. 79.
 † Chryso, *auro: Grace*, Bacch. 2. 3. 6.
 Cincticulus, Bacch. 3. 3. 28.
 † Ciet, *accusat*, Bacch. 2. 3. 11.
 Circa, *pro Circe*, Epid. 4. 2. 34.
 † Clamo, *clare admoneo*, Bacch. 2. 3. 51.
 Claror, *claritudo*, Most. 3. I. 112.
 Clavator, *qui gestat clavam*, Rud. 3. 5. 25.
 Cloacina, *Dea quacluere facit*, Curr. 4.
 I. 10.
 Cluere, *esse*, antique. Amph. 2. 2. 16.
 Clueri, *dici*, Ps. 4. I. 12.
 Cluninstaridysarchides, *fictum nomen*,
 Mil. I. I. 14.
 Cocrites, *qui alterutro oculorum carent*,
 Curr. 3. 23.
- Collaria, *collare; vinculi genus, quo collum astringitur*, Capt. 2. 2. 107.
 † Collimunt, *contaminant*, Most. I. 3.
 133.
 Collus, *pro collum, antiqui*, Capt. 4. 3. 2.
 Collutulare, *tuto deturpare*, Trin. 3. 2. 67.
 † Colubrinum, *astutum*, Truc. 4. 3. 6.
 Coluthea, *bellaria*, Perf. I. 3. 7.
 Columbar, *foramen in navi unde remus eminet*, Fr. amiss. v. 19.
 Comedint, *pro comedant, antiqui*. Truc.
 2. 6. 53.
 Comœdice, *festive*, Mil. 2. 2. 58.
 Commaritus, *Cas.* 4. 2. 18.
 Compæctum, *pro compattum*, Ps. I. 5. 129.
 Compedita, *compedibus vincta*, Fr. amiss.
 v. 22.
 Compercere, Pœn. I. 2. 137.
 Compernis, Mil. 3. I. 128.
 Conchitæ, *qui conchas legunt*, Rud. 2. 2. 5.
 Concipilare, *pro compilare, antiqui*. Truc.
 2. 8. 61.
 † Concilium, *pro cœtu*, Mil. 2. 2. 94.
 Concreduo, *pro concredo*, Aul. 3. 6. 49.
 Concurare, Bacch. I. 2. 23.
 Condalium, *annuligenus*, Trin. 4. 3. 7.
 Condormire, *una dormire*, Most. 2. 2. 55.
 Conducibile, Cist. I. I. 80.
 † Confidentialia, *duritia*, Afin. 3. 2. 3.
 Confidentialloquius, *novum*, Tri. I. 2. 164.
 Confirmitas, *Constantia: novum*, Mil.
 2. 2. 34.
 Congerones, *qui congerunt aliena ad se jocul.* Trin. I. 2. 6.
 Congerro, *à gerri*, *cum quo familiariter nugamur; collusor*, Perf. I. 3. 9. Most.
 3. 3. 27.
 † Congliscat, *suscitetur*, Trin. 3. 2. 52.
 Conjector, *Divinator*, Amph. 5. I. 76.
 Conjectrix, *similiter*, Mil. 3. I. 99.
 Conia, *pro Ciconia, idiotismus*, Truc. 3.
 2. 23.
 Conquiniscere, *cernuum se inflectere, ut ventrem exoneratur i faciunt*, Pseud. I.
 2. 75.
 † Consequi, *meipsam sequi*, Amph. 5. I. 3.
 Considerare, *actiue*, Trin. 2. 2. 19.
 Conspicillum, *locus unde conspici potest*,
 Cist. I. I. 93. & Frag. Medic. V. I.
 Constare, *simulare*, Curr. 2. 3. II.
 † Contemplo, *pro contemplor, antique*,
 Amph. I. I. 285.
 † Contente, *continenter*, Afin. I. I. 63.
 † Conte

I N D E X.

- † Conterere, *prostitusre*, Rud. 3. 4. 44.
 † Continuo, *pro statim*, Amph. 1. 1. 49.
 Contui, *contueri*, Afin. 1. 1. 111.
 Convenibo, *pro convéniam*, antique; Cas. 3. 2. 18.
 Copem, *copiosum*, antique, Bacch. 2. 3. 112.
 Cordolium, *dolor cordis*, Poen. 1. 2. 86.
 Corius, *pro Corio*; antique, Poen. 1. 1. 11.
 & alibi.
 Corbita; *génus navis*, Cas. 4. 1. 20.
 Cottabi bubuli, *plagarum crepitus*: *ridicularium*, Trin. 4. 3. 4.
 Craftini die, Most. 4. 1. 25.
 Creduam, *credam*, antique, Poen. 3. 5: 2.
 Creduis, *credideris*, Amph. 2. 2. 40.
 Crocinum, *croci unguentum*, Curc. 1. 2. 7.
 Crocota, *vestis mulierum*, Frag. Aulul. v. 10.
 Crocotula, Epid. 2. 2. 47.
 Crucifalus, *in crucem saliens*: *fictum ad risum*, Bacch. 2. 3. 128.
 Crurifragium, Poen. 4. 2. 64.
 Cruricrepida, *similiter fictum de servis*,
 quorum crura compedibus crepant, Trin. 4. 3. 14.
 Crux; *qui cruciat*; Aul. 3. 5. 48. *qui cruce dignus*, Pers. 5. 2. 17.
 Cubitissim, Cas. 5. 2. 37.
 Culculus, *convicuum in eos*, *qui alienas uxores sectantur*, Afin. 5. 2. 73.
 Culpitare, Cist. 2. 1. 19.
 Cumatile, *vestimentum coloris marini*.
 Epid. 2. 2. 49.
 Cuntare, *procunctari*, antique, Cas. 4. 2. 13.
 Curriculo, *propere*, Pers. 2. 2. 17. & alibi.
 Cupedia, *lauricibi*, Stich. 5. 4. 32.
 Cupidus vino, Pseud. 1. 2. 50.
 Cuppes, *cupediarium avidus*, Trin. 2. 1. 13.
 Truc. 2. 1. 13.
 Curare, *cum dativo*; Trin. 1. 2. 35.
 Curassis, *pro curaveris*, Most. 2. 2. 93.
 Custodibitur, *pro custodietur*, Capt. 3. 5. 7.
 Cyathiflare, *a cyathis esse*, Men. 2. 2. 29.
- D.
- † **D** Amnare, *damno afficere*, Trin. 4. 1. 10.
 Damnigeruli, *qui damnos sunt*, *damnos*:
 fictum, Truc. 2. 7. 1.
 Damnosus, *passive*, Epid. 2. 3. 14.
 Damnoli, *sumptuosii*, Curc. 4. 1. 11.
 Danista, *fæenerator*, Epid. 1. 1. 51.
- Danunt, *prodant*, antique, Most. 1. 2. 48.
 & alibi.
 Dapinare, *in dapes dare*: *fictum*, Capt. 4. 2. 117.
 Dapsilis, *largus*, *munificus*, Most. 4. 2. 66. Pseud. 1. 3. 4.
 Dare, *pro dicere*, Bacch. 2. 3. 132.
 pro dedicare, Curc. 3: 69.
 Data, *munera*, Afin. 1. 3. 14. Ps. 1. 3. 72.
 Datare; *crebro dare*, Pseud. 2. 2. 32.
 Datum ludere, *de pila*, Curc. 2. 3. 17.
 Datores, *qui pilam dant*, Curc. 2. 3. 18.
 Deartuatus, *id est*, *per artus concisus*, *pro decepto*, Capt. 3. 4. 108.
 Deasciari, *pro decipi*: *joculariter*, Mil. 3. 3. 11.
 Decet, *cum dativo*, antique, Amph. 2. 2. 188.
 & alibi.
 Decolet spes, *pro excidit*, *perit*, Cas. 2. 4. 28.
 Deconiliare, Frag. amiss. vi. 20.
 † Defecatus, *hilaris*; Aul. 1. 2. 1.
 Defecata, *purgata*, Most. 1. 3. 2.
 Defloccatus, *pro calvus*: *joculariter*:
 Epid. 5. 1. 10.
 Deformata, *delineata*, Pseud. 2. 3. 11.
 Degerere, *deferre*, Men. 5. 1. 41.
 Detrahere, Aul. 2. 1. 43.
 Degluptus, *recutitus*, Poen. 5. 5. 33.
 Dejerare, *valde jurare*, Men. 5. 2. 63.
 Dejungere, *separare*, Afin. 3. 3. 75.
 Dejuvare, *non juvare*, Trin. 2. 2. 63.
 Delenire, *mentem adimere*, Cist. 2. 1. 41.
 Delicatus, *dicax*, Most. 4. 2. 32.
 † Delices, *pro indicas*, Mil. 3. 2. 30.
 Delicia, *in sing. antique*, Rud. 2. 4. 13.
 Delicuum est, *id est*, *deest*, Cas. 2. 2. 33.
 Deliquio esse, Capt. 3. 4. 93.
 Demarchus, *tribunus*, Curc. 2. 3. 7.
 Dementum, *passive*, Men. Pro. 14.
 Demeret, *demeretur*, Pseud. 4. 7. 90.
 Demissici tunicae, *prolixia*, Poen. 5. 5: 24.
 Demolibor, *demoliar*, Bacch. 3. 1. 16.
 † Denarraro, *de auget*, *pro plene enarra vero*, Truc. 2. 2. 53.
 Denasare, *nasum adimere*, Capt. 4. 4. 72.
 Dentifrangibula, *pugni*: *ridicularium*,
 Bacch. 4. 2. 14.
 Dentifrangibulus, *qui dentes excutit*:
 Bacch. 4. 2. 23.
 Dentire, *pro dolere*: *joculariter*, Mil. 1. 1. 34.
 Depeculatum, *passive*, Epid. 3. 4. 83.
 Depositivi, *pro depo, ui*, antique, Curc. 4. 3. 4.
 Deri-

I N D E X.

- Deridiculus, qui deridetur, Mil. 2.1.14.
 † Deripere, deorsum rapere, Rud. 3. 5. 5.
 Derisores, parasti, Capt. 1. 1. 3.
 † Derogita, dememora, Afin. 2. 2. 60.
 Deruncinatus, à runcina, pro decepto: joculariter, Capt. 3. 5. 103.
 Desitum est, intermissum est, Most. 4. 2.
 42.
 Despexe, pro despexisse, Mil. 2. 6. 72.
 Despuere, abominari, Afin. 1. 1. 26.
 Destinare, emere, Epid. Arg. 4.
 † Destituere, statuere, desigere, Rud. 3. 5.
 43.
 Desudascitur, pro desudatur, antique
 Bacch. 1. 33.
 Devotare, execrari, Caf. 2. 6. 36.
 Dice, pro dic, Curc. 1.2.43. Merc. 1.2.47.
 Dicta, id est, joci, Capt. 3. 1. 22.
 Dicta, id est, mali sermones, Pseud. 1.
 3. 125.
 Die craftini, craftino die, Most. 4. 1. 25.
 Septimi, Men. 5.9.94.
 Die, pro diei, Amph. 1. 1. 120.
 Dierectus, diruptus, Capt. 3. 4. 103.
 Diespiter, quasi dici pater, de Iove, Capt.
 4. 4. 1. Poen. 4. 2. 7.
 Differre, in diversas partes ferre, Curc. 4.
 4. 20.
 Diabolaria scorta, quæ duobus obolis con-
 ciliari possunt, Poen. 1. 2. 58.
 Dionyfia, dies Baccho festi, Curc. 5.2.45.
 Dionysius, Bacchus, Stich. 5. 2. 13.
 Discavere, cavere, Men. 2. 1. 24.
 Discidium, distractio, Pseud. 1. 1. 68.
 † Disciplina, studium, Bacch. 3. 3. 17.
 Disconducere, nocere, Trin. 4. 2. 85.
 † Discordabilis, discors, Capt. 2. 3. 42.
 Discupere, valde cupere, Trin. 4. 2. 87.
 Disertim, plane, Stich. 2. 1. 87.
 Dispalescere, palam fieri, Bacch. 4.9.123.
 Dispennere, extendere, ant. Mil. 5.1.14.
 Difficil, pro difficil, antiqu. Cur. 3. 54.
 Dividia, molestia, Bacch. 4. 6. 1. & 4. 9.
 110.
 Divitior, proditior, Pseud. 5. 2. 24.
 Dixis, pro dixeris, Capt. 1. 2. 46.
 Doctus, astutus, Bacch. 4. 4. 43. & alibi.
 Domi, pro domus, Curc. 4. 2. 32.
 Domu, pro domo, Mil. 2. 1. 48.
 Donicum, donee, antiqu. Aul. 1. 1. 19. &
 alibi.
 Dormibo, pro dormiam, antiqu. Trin. 3. 2.
 101.
- Dorsus, pro dorsum, antiqu. Mil. 2. 4. 44.
 Drapetae, fugitiivi, Curc. 2. 3. 11.
 Ductus, deceptor, Capt. 4. 2. 7.
 Duclarie, lente, tarde, Frag. Frivolar. v. 7.
 Dudum, modo, Amph. 2. 1. 73.
 Duellator, bellator, Capt. Piol. 77.
 Duelli, id est, in bello, Truc. 2. 6. 2.
 Duim, pro dem, antiqu. Aul. 4. 6. 6.
 Duis, pro des, Capt. 2. 2. 134.
 Duit, det, Aul. 1. 1. 23.
 Duint, pro dederint, Amph. Pr. v. 72.
 Dulice, serviliter: ex Graco fictum, Mil.
 2. 2. 58.
 Duo, pro duos, Most. 3. 2. 89. Pseud. 1.
 3. 91.
 † Durare, καπτεῖν, continere, Curc.
 1. 3. 19.
 Duricaptones, fictum, Pers. 1. 2. 8.
 Dynamis olyvi, Græc. pro copia, Pseud. 1.
 2. 77.

E.

- E Ampse, eam ipsam, antiqu. Truc. 1.2.
 31. & alibi.
 Eapse, Cist. 1. 2. 17.
 Ebriolatus, ebrius, Frag. Aul. v. 6.
 Ebrius saturitate, satur: thymelicum,
 Capt. 1. 1. 35.
 Eccere, pro ecce. Amph. 2. 1. 4. & alibi
 sapius.
 Ecchumata, effusiones: Græcum, Poen. 3.
 3. 88.
 Edepol certe, per pleonasmum, Bacch. 2.
 3. 20.
 Edepol equidem, item pleonasmus, Amp.
 1. 1. 126.
 Edentulum vinum, vetustum, per risum.
 Poen. 3. 3. 97.
 Edistare, enunciare, Amp. 2.2.84. & alibi.
 Edim, pro edam, antiqu. Aul. 3. 2. 16.
 Edis, pro edas, Poen. 4. 2. 45.
 Edissitate, diserte & plane narrare, Amph.
 2. 1. 53. Caf. 5. 2. 31.
 Educere, ehibere, Amph. 1. 1. 274.
 Educere, educare, Curc. 4. 2. 32. Tr. 5. 1. 16.
 Effexis, pro efficeris, Caf. 3. 5. 63.
 Effieri, pro fieri, Pers. 5. 1. 9.
 Effigia, pro effigies, Rud. 2. 4. 7.
 Effictim, valde, perdite, Amph. 1.3.20.
 & sape alibi.
 Effligere, pessundare, Afin. 4. 2. 9.
 Egere, cum accusat. antiqu. Men. 1. 2. 12.
 Electare,

I N D E X.

- E**lectare, provocare, elicere. Afin. 2. 2. 19.
Truc. 2. 6. 27.
- E**lectile, selectissimum, Most. 3. 2. 41.
- E**legans, in malam partem, Trin. 2. 1. 14.
- E**leutheria, festa in honorem Iovis, Pers. 1. 1. 29.
- E**linguare, linguam præcidere, Aul. 2. 2. 72.
- E**lleborosus, insanus, qui elleboro indiget, Rud. 4. 3. 67.
- E**llum, en illum, Curc. 2. 3. 28.
- E**mere, devincire, Afin. 1. 1. 57.
- E**mereri, passio, Bacch. 1. 1. 9.
- † **E**micari, erigi, Aul. 4. 3. 4.
- E**minatio, pro minū, Capt. 4. 2. 19.
- E**missitii oculi, curiosi, Aul. 1. 1. 2.
- E**moliti, ad finem moliri, conficere, Bacch. 4. 5. 2.
- E**mporium, pro foro, Amph. 4. 1. 4.
- E**n unquam, pro unquamne, antiqu. Trin. 2. 4. 189.
- E**nicaſſo, pro enicavero, Most. 1. 3. 66.
- E**nim, abundat, Aul. 3. 5. 26. Caf. 2. 6. 20.
& alibi. Bacch. 4. 4. 51.
- E**nixe, valde, Trin. 3. 2. 26.
- E**pichysis, vas vinarium: Grac. Rud. 5. 2. 32.
- E**picrocum, genus amiculi croco tinti, Pers. 1. 3. 16.
- E**piteca, adjectio: Grac. Trin. 4. 3. 18.
- E**pityrum, casei vel edulii genus ex variis herbis, Mil. 1. 1. 24.
- E**pius, Epesus equi Trojanis faber, Bacch. 4. 9. 13.
- E**radicari, omnibus spoliari, Aul. 2. 4. 21.
Bacch. 1. 2. 17.
- E**radicitus, Most. 5. 1. 63.
- E**rga, è regione, Truc. 2. 4. 52.
- E**rgo, pro tamen, Bacch. 1. 2. 17.
- E**rgo, pro certe, Af. 2. 2. 49. Mil. 1. 1. 63.
- E**rgo, pro nempe, Most. 4. 2. 56.
- E**rgo igitur, pleonasmus, Trin. 3. 3. 27.
- E**scendere, pro ascendere, Trin. 4. 2. 100.
- E**spicere, pro aspicere, Truc. 5. 8.
- E**sse, pro edere, Amph. 1. 1. 154. & alibi.
- E**stur, pro editur, Poen. 4. 2. 13. Most. 1. 3. 8.
- E**furio. Nomen: quiescerit, Pers. 1. 3. 23.
- † **E**vax, latantis interjectio. Curc. 1. 2. 3.
- E**uripidi, pro Euripidus, antiqu. Rud. 1. 1. 4.
- E**uscheme, decore: ex Graco, Mil. 2. 2. 58.
Trin. 3. 1. 24.
- † **E**xadificare, perficere. Trin. 1. 2. 95.
- E**xamissimi, accurate, Men. Prol. 50.
- E**xanclare, exhaustire, Stich. 1. 3. 117.
- E**xagoga, exportatio, Grac. Rud. 3. 2. 17.
- E**xballistare, fictum. Pseud. 2. 1. 10.
- E**xcantare, incantare, Frag. Bacch. v. 8.
- E**xcretaria, hydra, Pseud. 1. 2. 81. Perf. 1. 1. 3.
- E**xclusissimus, ridicularium, Men. 4. 3. 24.
- E**xcors, Stultus, Mil. 2. 6. 63.
- † **E**xcessit, pro excesserit, Bacch. 4. 2. 16.
- E**xdorsare, dorsum eximere, Aul. 2. 9. 2.
- † **E**xigo, ago, Capt. 5. 4. 12.
- † **E**xinanire, spoliare, Truc. 4. 2. 2.
- E**xlecebra, ab eliciendo: novum, Bacch. 4. 9. 20.
- E**xmoveare, Truc. 1. 1. 59.
- E**xobsecrare, exorare, Afin. 1. 3. 93.
- E**xorabulum, fictum ab exorando, Truc. 1. 1. 6.
- E**xosflare, offa eximere, Aul. 2. 9. 3.
- E**xoticum, peregrinum, Epid. 2. 2. 48.
- E**xpalpare, adulando impetrare, Poen. 1. 2. 144.
- E**xpapillatum brachium, exsertum, Mil. 4. 4. 44.
- † **E**xpetere, pro accidere, Amph. 1. 1. 20.
- E**xsignare, describere, Trin. 3. 2. 29.
- E**xflinxit, pro exflinxerit, antiqu. Truc. 2. 6. 43.
- E**xfugebo, pro exugam, antiqu. Epid. 2. 2. 5.
- E**xtentare, experiri, Bacch. 4. 2. 3. Most. 3. 1. 66.
- E**texere, spoliare, Bacch. 2. 3. 5.
- E**xtimere, valde timere, Most. 2. 2. 92.
- E**xtimus, ejactus, actus foras, Fragm. Truc. v. ult.
- † **E**xtollo, differo, Poen. aſt. 2. v. 52.
- † **E**xurgeo, exprimo, Rud. 4. 3. 70.

F.

- F**abre, affabre, Poen. 3. 1. 74. & alibi.
- F**abula, diminut. à faba, Stich. 5. 4. 7.
- F**abulari, loqui, Amph. 1. 1. 46.
- F**ace, profac, Afin. 1. 1. 77. & alibi.
- F**acere, id est, sacrificare, Aul. 4. 2. 15.
Stich. 1. 3. 97. Rud. 3. 4. 4.
- † **F**acerem, te deluderem. Afin. 3. 3. 88.
- F**acetia, Stich. 5. 4. 47.
- † **F**acio, fingo, Afin. 2. 2. 84.
- F**actare, facere, Truc. 5. 1. 23.
- † **F**actio, opulentia, Cift. 2. 1. 17. intollerandapotentia, Bacch. 4. 7. 2.
- F**alæ, turres ligneæ ad oppugnandum, Most. 2. 1. 10.
- F**allo, cum Genit. Epid. 2. 2. 55.
- F**alsius,

I N D E X.

- Falsus, *simulatus*, Capt. 3. 4. 78.
 Famigeratio, Trin. 3. 2. 66.
 Famigeratores, qui spargunt rumores, Truc. 1. 2. 178.
 Familia, de his trionibus, Men. Prol. 74.
 Fans, à fari, Pers. 2. 1. 7.
 Farferum, *virgulti genus*, Poen. 2. 3. 2.
 Fastidire, *superbire*, Curc. 5. 2. 34.
 Faxem, *profecissim*, antiqu. Pl. 1. 5. 84.
 † Femen, *femur interius*, Mil. 2. 2. 48.
 Ferratus, *vinctus*, Bacch. 4. 6. 11.
 Ferratile genus, de servis vinctis: *jocula-re*, Most. 1. 1. 17.
 Ferriteri, servi: *jocularis*, Trin. 4. 3. 14.
 Ferriterium, *cancer*: *sicutum per risum*, Most. 3. 2. 55.
 Ferritribaces, servi: *sicutum similiter*, Most. 2. 19.
 Ferricrepidinæ insulæ, *sicutum joculariter*, Asin. 1. 1. 21.
 Festuca, *virga Prætoris manumittendis imponis solita*, Mil. 4. 1. 15.
 Fi, Imperat. à fio, Curc. 1. 1. 87.
 Ficedulenses, *ridicularium*, Capt. 1. 2. 60.
 Filiis, *filiabus*, Poen. 5. 3. 9. Stich. 4. 1. 161.
 Fungi, de mulieribus cum excoluntur, Poen. 1. 2. 11.
 Finitor, *dimensor*, Poen. Prol. 49.
 Fite, *Imp. à fio*, Curc. 1. 2. 63.
 Flagitium, *ideft, flagitatio*, Epid. 3. 4. 78.
 Flagitribæ, *flagris triti*, servi: *ridic-Pseud.* 1. 2. 5.
 Flemina, *tumor circa pedes*, Epid. 5. 2. 6.
 Focula, *ignifomenta*, Capt. 4. 2. 67.
 Fodiri, *profodi*, Mil. 2. 4. 21.
 Follitum, *sicutum à folle*. Epid. 3. 2. 15.
 Fontinalis, *fontium Deus*, Stich. 5. 4. 17.
 Forare, *perforare*, Most. 1. 1. 53.
 Foras gerones, *fures: foras portantes*, Truc. 2. 7. 1.
 Forcillare, *furca fulcire*, Pseud. 2. 2. 36.
 Fortis, *pulchra*, Bacch. 2. 2. 38. Mil. 4. 3. 13.
 Fortis, *dives*, Truc. 5. 2. 9.
 † Forum, *pro fori*, Curc. 1. 3. 1.
 Frangunt, ἀγχ. pro, *franguntur*, Amph. 1. 1. 77.
 Fraterculare, *joculariter de mammis*, Fr. Frivol. v. 10.
 Fraus, *propæna*, Mil. 2. 3. 23.
 Fraus, *āfraudare*, Asin. 2. 2. 20.
 Frigutire, *gestire*, Caf. 2. 3. 49.
 Fruisci, *profrixi*, antiqu. Rud. 4. 3. 73.
 Fuam, *profum*, antiqu. Mil. 2. 6. 112.
 Fuas, Capt. 2. 3. 71.
 Fuat, *profist*, Amph. 3. 4. 2. & alibi.
 † Fue, *est ructum experimentis*, Most. 1. 1. 37.
 Fuisse, *mortuum effe*, Capt. 3. 3. 1. Truc. 1. 2. 94.
 Fullonica, *fullonum ars*, Asin. 5. 2. 58.
 Fulmenta, *clavi suppediti soccis*, Trin. 3. 2. 94.
 Funditare, *fundis peti*, Poen. 2. 36.
 Fundus rei, *ideft, autor*, Trin. 5. 1. 7.
 Fungor, *cum accus*. Amph. 2. 2. 197. & alibi.
 Fungus, *profolido*, Bacch. 2. 3. 49.
 Furfuri, *profurfure*, Capt. 4. 2. 27.
 Furtificus, *fur*, Epid. 1. 1. 10.
 Fusti, *profusse*, Capt. 4. 2. 116.
 Fustitudinæ insulæ, *sicutum à fustibus per jocum*, Asin. 1. 1. 21.
 † Futatim, *profusim*, Truc. 4. 4. 29.
 Futile, *Futiliter*, Stich. 2. 2. 73.

G.

- G**aneum, *fornix, cella meretricia*, Asin. 5. 2. 37.
 Gallina, *blandimentum amatorium*. Asin. 3. 3. 76.
 Gaulus, *vasis genus*, Rud. 5. 2. 32.
 Geminissimus, *jocularis*. Pers. 5. 2. 49.
 Geminus, Men. Prol. 26.
 Gemiti, *progemitus*, antiqu. Aul. 4. 9. 11.
 Gerræ, *nuga*, Asin. 3. 3. 10.
 Gerulifigulus, *sicutum: qui fingit, quod spargat*, Bacch. 3. 1. 14.
 Gerulus, *bajulator*, Bacch. 4. 9. 79.
 Gestores, Pseud. 1. 5. 14.
 Git, *melanthium*, Rud. 5. 2. 39.
 Gladium, *in Gen. Neutr.* Caf. 5. 2. 27.
 Glandionida, *pro glandio*. *sicutum ridic-Men.* 1. 3. 27. & alibi.
 † Gnata, *nata*, Truc. 5. vers. 70.
 Glaucoma, *suffuso*, Mil. 2. 1. 70.
 Gloria, *profama*, Rud. 2. 6. 40.
 Gloriæ, *pluraliter*, Truc. 4. 4. 36.
 Gloriosus, Frag. Bacch. v. 15.
 Gnarures, *gnari*, antiqu. Most. 1. 2. 17.
 Glutire, *vorare*, Pers. 1. 3. 14.
 Grandire, *grandem facere*, Aul. 1. 1. 10.
 Graphicus, *ad unguem factus*, Epid. 3. 3. 29.
 Grassari, *ambulare, incedere*. Rud. 1. 4. 31.
 Grates, *Gratis*. Poen. 1. 1. 60.
 † Gratiam facere, *condonare*, Caf 2. 6. 21. Gratiis,

I N D E X.

Gratii, *gratis*, Afin. I. 3. 42.
Gratii, *frustra*, Afin. Prol. 5.
Gravastellus, *Senior, antiqu.* Epid. 5. I. 14.
Grex, *de Hispionibus*, Afin. Prolog. 3.
 & alibi.
Gurgustidonius, *fictum ridic.* Mil. I. I. 13.
Guttur, *in Mascul. Gen. antiqu.* Aul. 2. 4.
 25. & alibi.

H.

Habentia, *facultates*, Tr. Pr. 21.
Habere, *habitare*. Aul. Prol. 5. Bacch.
 I. 2. 6. & alibi.
Habere, *educare*, Curc. 5. 3. 50.
 † **H**abere honorem, *morem gerere*, Afin.
 I. I. 66.
 † **H**abitior, *pinguior*, Epid. I. I. 8.
Habiturio, Truc. I. 2. 48.
Hæcce, *pro haec*, Most. 3. I. 117.
Hæres, *pro domino*, Men. 3. 2. 12.
Halec, *in gen. Neutr.* Frag. Aulul. v. 7.
Halophanta, *totus in mendaciis*, Curc. 4.
 I. 2.
Hama, *vas aquarium*, Mil. 3. 2. 42.
Hamatilis piscatus, *qui hamo capitur*,
 Rud. 2. I. 10.
Hamaxagogæ bonorum, *qui vehiculis bo-*
na exportant, Truc. 2. 7. 2.
Hamaxari, *plastrum jungere*, Tr. 2. 2. 22.
Hamiota, *qui hamo pisces capit*, Rud. 2.
 2. 5.
Happalopsis, *fictum aromatis nomen*,
 Pseud. 3. 2. 47.
Harpagare, *furari*, Aul. 2. 2. 24: & alibi.
Harpagones, *de avaris*, passim.
Harunc, *pro harum*, Mil. 4. 2. 25.
Hemina, *sextarii pars dimidia*, Mil. 3. 2. 18.
Here, *pro heri*, Capt. I. 2. 2.
Herilis, *pro filio herili*, Pseud. Arg. 6.
Huretes, *inventor: Grec.* Pseud. 2. 4. 9.
Hic viciniæ, Mil. 2. 3. 2.
Hietare, *patere, ab his*, Men. 3. I. 4.
Hilaritudo, Cist. I. I. 56. Mil. 3. I. 83.
Hilarus, *antiq.* Amph. 3. 3. 6.
Hira, *intestinum*, Curc. 2. I. 23.
Hirnea, *vasis genus*, Amph. I. I. 273.
Hirundo, *in blanditiis amatoriis*, Afin. 3.
 3. 104.
Hisce, *pro hice*, Rud. 2. I. 5.
Hoc, *pro ideo*, Amph. I. I. 11. & 12.
 & 98.
Hoc noctis, *haec nocte*, Amph. I. I. 2.

Hodie natus, *qui natalem celebrat: jac.*
 Pseud. I. 3. 15.
Hædillus, *blandimentum amatorium*.
 Afin. 3. 3. 77.
Homeronides, *Homeric imitator*, Tr. 2. 6. 4.
 † **H**omines, *pro servis*, Men. 5. 5. 49.
Horæum, *salvamenti genus*, Capt. 4. 2. 71.
Hordeia, *piscis genus*, Caf. 2. 8. 60.
Horia, *navicula piscatoria*, Rud. 4. 2. 5.
Horiola, *diminutiv.* Trin. 4. 2. 100.
Hospes, *de peregrino*, passim.
Hostiatæ, *hostis instructæ*, Rud. I. 5. 22.
Hostimentum, *pensatio*, Afin. I. 3. 20.
Hostis, *peregrinus*, Trin. I. 2. 65.
Humana, *res humanae*, Capt. 2. 2. 54.

I.

Jam, *pro ergo*, Epid. I. 2. 8.
Iibus, *pro iis, antiqu.* Curc. 4. 2. 20. & alibi.
Identidem, *frequenter*, Caf. 5. I. 11. Bacch.
 3. 3. 75.
Jecur, *in blanditiis*, Pœn. I. 2. 178.
Jejuniosus, Capt. 3. 16.
Igitur, *pro dum*, Caf. 2. 2. 40. *pro, deinde*, Amph. I. I. 55.
Igitur, *pro num*, Most. 5. I. 53. *pro postea*, Aul. 3. 5. 24. Bacch. 3. 4. 19.
Igitur olim, *pro olim*, *per pleonasm.*
 Capt. 4. 2. 91.
Igitur demum, *pro demum*, Amph. I. 2.
 11. *tum demum*, Rud. 4. 2. 25.
Igitur deinde, *pro deinde*, Stich. I. 2. 29.
Ignarissimus, Pseud. 4. 7. 62.
Ignaruris, *pro ignarus, antiqu.* Pœn. Pr. 47.
Ignavus, *delicatus, mollis*, Caf. 2. 3. 23.
Ignobilis, *ignotus*, Pseud. 4. 2. 9.
Ignorabilis, *ignotus*, Pseud. 2. I. 18.
Ignotus, *ignorans*, Men. 2. 2. 19.
Ilicet, *desperantis*, Cist. 4. 2. 17.
Illecebrosus, *qui alicere potest*, Mil. 3.
 2. 36.
Illectus, *substantivæ ab illiciendo*, Bacch.
 I. I. 21.
Illex, *qui illicit, de lenone*, Pers. 3. 3. 4.
Illi, *pro illis*, & *illic*, Amph. Prol. 133.
 Capt. I. I. 2. & alibi.
Illic, *pro ille*, Amph. I. I. 107.
Illix, *avis allectrix*, Afin. I. 3. 68.
Ilio, *illuc*, Amph. I. I. 42. & 48.
Illuc, *pro illud*, Aul. 3. 5. 11.
Illucessere, *attive*, Bacch. 2. 3. 22.
Illurii, *pro Illyrii, pop.* Men. 2. I. 10.
 Illutibi

- Illutibilis, *fastidius*, Men. 1. 2. 57.
 Illuvies, *de impuro*, Most. 1. 1. 39.
 Imbitere, *inire*, antiqu. Epid. 1. 2. 42.
 Immemorabilis, Cist. 2. 2. 3.
 Immunis, *qui sine officio*, Trin. 2. 2. 73.
 Immutabilis, *valde immutatus*, Ep. 4. 2. 8.
 Impendio, *valde*, Aul. Prol. 1. 8.
 Imo edepol, *per pleonasnum*, Pf. 4. 7. 102.
 Impense, *valde*, Epid. 4. 1. 39.
 Impercere, *pro parcere*, Amph. 1. 3. 2.
 Cas. 4. 4. 12.
 Impetrabilis, *qui impetrare potest*, Most. 5. 2. 40.
 Impetrassere, *pro impetraturum esse*, Aul. 4. 7. 6.
 Impetratum, *pro impetratum*: *Augural verbum*, Afin. 2. 1. 11.
 Impliciticer, *pro implicari*, Am. 2. 2. 97.
 Impluviata veltis, *quadrata* : *joculare*,
 Epid. 2. 2. 40.
 Impluvium, *locus quadratus*, *quo impluit*,
 Amph. 5. 1. 56.
 Impunissime, Poen. 1. 3. 2.
 Impuratus, *impurus*, Aul. 2. 6. 10. Rud.
 3. 4. 46.
 Impuritia, Perf. 3. 3. 6.
 Impurus, *convitum*, Bacch. 4. 8. 43.
 In, *pro inter*, Aul. 3. 5. 12.
 In lustra, *pro in lustris*, antiqu. Cas. 2. 3.
 26. & ita alibi.
 In via, *pro in viam*, antiqu. Mil. 2. 2. 6.
 In vino, *inter pocula*, Truc. 4. 4. 1.
 Inadficatio, Mil. 2. 2. 55.
 Inaniz, *vacuitates*, Aul. 1. 2. 6.
 Inanilogus, *surdus qui cantat*, Pf. 1. 3. 24.
 Inanimenta, *inanis*, Stich. 1. 3. 19.
 Inanis, *famelicus*, Stich. 2. 1. 78.
 pauper, Bacch. 3. 4. 19.
 Sine onere, Amph. 1. 1. 174.
 Incertare, *incertum facere*, Epid. 4. 1. 18.
 Incestare, *stuprare*, Poen. 5. 2. 136.
 Incipisse, *incipere*, antiqu. Capt. 2. 1. 19.
 Incitæ, *lineæ ad quas cum redacti in ludo*
 calculis sunt, moveri amplius haud pos-
 sunt, Poen. 4. 2. 85. Trin. 2. 4.
 136.
 Incoenis, *inconatus*, Cas. 4. 1. 18.
 Incogitabilis, *inconsideratus*, Mil. 2. 6. 63.
 Incomitiate, *ita conviciari*, Curc. 3. 30.
 Incommodistici, *joculariter factum ab in-*
 commodis, Capt. 1. 1. 19.
 Inconciliare, *inimicum reddere*, Bacch. 3.
 6. 22. *pro decipere*, Trin. 1. 2. 29.
- Inconsultu meo, *ut injussu*, Trin. 1. 2. 130.
 Increbrare, Truc. 1. 1. 29.
 Incredibilis, *cui non credi debeat*, Bacch.
 4. 3. 3.
 Incubitus, *stupratus*, Perf. 2. 4. 13.
 Incusate, *pro accusare*, Most. 3. 2. 24.
 Indicate, *pretium mercis dicere*, Pers. 4.
 4. 26.
 Indidem, *eodem loco*, Mil. 2. 2. 79. Cist.
 1. 1. 64.
 Indiligenz, Most. 1. 2. 23.
 Indiligerter, Mil. 1. 1. 28.
 Indipiscet, *pro adipiscetur*, Afin. 2. 2. 13.
 Indipisci, *cum Genit.* Rud. 5. 2. 28.
 Industrior, Most. 1. 2. 71.
 Indutus, *cum accus.* Men. 1. 3. 8.
 Induxis, *pro induxerū*, Capt. 1. 2. 46.
 Ineptia, Merc. 1. 1. 26.
 Infelicitate, *infelicem facere*, Epid. 1. 1. 11.
 & alibi.
 Infelicitare, *idem*, Cas. 2. 3. 30.
 Infinitatis, *ordinis infimi*, Stich. 3. 2. 37.
 † Infit, *incipit*, Afin. 2. 2. 76.
 Infuscare merum, *aqua diluere*, Cist. 1. 1.
 20. Mil. 2. 6. 46.
 Ingeniatus, Mil. 3. 1. 136.
 Ingratiis, *contra voluntatem*, Amph. 1.
 1. 215. & alibi.
 Ingratis, *idem*, Amph. 1. 1. 10.
 Ingratus, *invitus*, Perf. 2. 2. 46.
 Inhiare, *absolute, pro appetere cupide*, Trin.
 1. 2. 132.
 Inexit, *pro injecerit*, Perf. 1. 2. 18.
 Inibi, *ibi*, Pers. 1. 3. 45.
 Inopinosus, *inops* : *novum*, Poen. 1. 1. 20.
 Inque, *ab inquam*, Pseud. 1. 6. 124.
 † Inquisitam, *inexploratam*, Amph. 2.
 2. 217.
 Insane, *valde*, Bacch. 4. 4. 1. Mil. 1. 1.
 24.
 Insanum, *pro valde*, Most. 3. 3. 5.
 Insatietas, *satietas inexplorabilis*, Aul. 3. 5.
 13.
 Inscendere, *pro navem conscendere*, Mil. 2.
 1. 28.
 Inscitia, *stultitia*, Curc. 1. 3. 30.
 Inscitus, *pro stulto*, Bacch. 4. 10. 2. Most.
 1. 3. 51. & 5. 2. 14.
 Infectare, *pro infectari*, antiqu. Capt. 3.
 4. 61.
 Inservire, *cum accus.* Most. 1. 3. 33. 59.
 Insignite, *insignerit*, Cas. 5. 4. 31. Mil. 2.
 6. 77.

I N D E X.

In simulare, *crimen in aliquem fingere*, Aul. 2. 4. 9. & alibi.
cum duplice Accus. Amph. 2. 2. 229.
Insimulari, *in suspicione esse*, Perf. 3. 1. 30.
Insomnia, *vigilia*, Merc. 1. 1. 25.
Instat, *cum accus.* Pœn. 4. 2. 96. Fr. amiss.
 v. 34.
In stipulari, *pro stipulari*, Pseud. 4. 6. 7.
Influsum, *color, similis illi, quem ex diu-*
tino fumo tristes contrahunt, Truc. 2.
 2. 16.
Insultura, Mil. 2. 3. 9.
Intellexes, *intellexisse*, Cist. 2. 3. 83.
Intemperie, *insania*, Aul. 1. 1. 32.
Inter, *pro in*, Cist. 2. 1. 28.
Interbibere, *exhaustire*, Aul. 3. 6. 22.
Interbitere, *perire, antiqu.* Most. 5. 1. 47.
Interdare, Rud. 2. 7. 22.
Interdius, *pro interdiu*, Aul. 1. 1. 33. Most.
 2. 1. 14.
Interea loci, Men. 3. 1. 1.
Interfieri, *confici, absungi*, Trin. 2. 4. 131.
Interibi, *interea*, Capt. 5. 1. 31.
Interinsistere, *pro instare*, Capt. 4. 2. 14.
Interminare, Mil. 2. 3. 42.
Interpoles vetulæ, *qua se interpolant*.
 Most. 1. 3. 117.
Interpres, *adjutor, mediator*, Curc. 3. 64.
 & alibi.
Intestatus, *castratus*, Mil. 5. 23.
Intus, *pro in*, Mil. 2. 6. 55.
Invergere, *infundere*, Curc. 1. 2. 12.
Invitare, *vitam adimere*, Cas. 3. 6. 21.
Inusus, *negligentia*, Most. 1. 2. 64.
Ijocabo, *antique*, Cas. 4. 4. 20.
Ijocus, *pro nenia*, Bacch. 3. 4. 21.
Ijovis, *pro Iupiter, antiqu.* Stich. 2. 2. 1.
Ipsissimus, *fictum*, Trin. 4. 2. 146.
Ipsius, *pro ipse, passim*.
Ista tenus, *pro hac tenus*, Bacch. 1. 2. 58.
Istæ, *pro istæ*, Most. 1. 3. 117.
Istæ, *pro isti, antiqu.* Truc. 4. 3. 16.
Istimodi, *isti modi*, Truc. 5. 3. 8.
 † **I**stoc, *isti rei*, Curc. 2. 2. 42.
Istuc, *pro istud*, Amph. 2. 1. 81.
Ita, *pro talis*, Men. 5. 1. 37. & alibi.
Itare, *ire*, Most. 1. 2. 48.
Item, *tales*, Pœn. 1. 2. 35.
Iterare, *pro renunciare*, Amph. 1. 1. 56.
 † **I**terari, *memorare, antiqu.* Afin. 3. 2. 21.
Itidem, *similiter*, Amph. 1. 1. 287.
Itinier, *iter*, Merc. 5. 2. 72.
Indicatus, *damnatus*, Afin. 5. 2. 87.

Jugula, *stella Orion, Amph.* 1. 1. 119.
Junix, *de meretrice juvencula*, Mil. 2. 3.
 33.
Juratores, *censores*, Pœn. Prol. 58.
Jurator, *Censor*, Trin. 4. 2. 30.
Jurea, *placenta*, Perf. 1. 3. 17.
Jus, *pro loco judicii*, Men. 4. 2. 19. Rud.
 3. 6. 22. Perf. 4. 3. 9.
Jus est, *justum est*, Aul. 4. 10. 17.
Juvat, *deleat*, Capt. 1. 2. 33.
Juxta, *æque*, Trin. 1. 2. 160. Aul. 4. 7. 1.

L.

Labascere, *decipi*, Rud. 5. 3. 38.
Labia, *labia, antiqu.* Capt. 4. 3. 3.
Labor, *dolor, morbus*, Cas. 2. 6. 63. Curc.
 2. 1. 4. *molestia*, Pseud. 2. 4. 2.
 † **L**acerat, *terit, conterit*, Afin. 2. 2. 25.
 † **L**acinia, *sudarium*, Afin. 3. 2. 41.
Laftare, *à lacio*, Cist. 2. 1. 9.
Lacte, *pro lac, antiqu.* Men. 5. 9. 30.
Lactem, *in masc. antiqu.* Bacch. 5. 2. 16.
 † **L**actes, *intestina*, Curc. 2. 3. 4.
Latus, *Propitius*, Amph. Prol. 2.
Lamberare, *scindere*, Ps. 2. 4. 53.
Lamina, *tormenti genus*, Afin. 3. 2. 4.
Lanii, *carnifex*, Pleud. 1. 3. 98.
Largibere, *largioris, antiqu.* Bacch. 4. 7. 30.
Largiloque, Cist. 1. 2. 3.
Largiri, *pro elargiri, suppeditare*, Afin. 5.
 2. 82.
Largitari, Trin. 3. 3. 14.
Laridum, *lardum*, Capt. 4. 2. 67.
Larva, *pro larvato sive insano: convicium*,
 Cas. 3. 4. 2. Merc. 5. 4. 20.
Larvæ, *furie*, Aul. 4. 4. 15. Capt. 3. 4. 66.
Larvatus, *larvis agitatus, furiosus*, Men.
 5. 4. 2.
Latebricola, *qui latebras amat*, Trin. 2.
 1. 14.
Laterculi, *dulciarii genus*, Pœn. 1. 2. 112.
Latrocinari, *militem esse*, Mil. 2. 6. 19.
 Pœn. 3. 3. 91.
Latrones, *milites*, Curc. 4. 3. 16. Mil. 1.
 1. 74.
Latumiae, *lapidicinae*, Capt. 3. 5. 78. Pœn.
 4. 2. 5.
Lavavit, *pro lavit*, Truc. 1. 2. 94.
Lavere, *tertia conjug.* Amph. 5. 1. 50.
 Trin. 2. 3. 2.
Laverna, *furum Dea*, Aul. 3. 2. 31. Fr. Cor.
 nicul. v. 8.

I N D E X.

- Lautus, ex aqua madidus, Rud. 2. 1. 12.
 Lectisternator, qui lectos sternit, Pseud. 1. 2. 29.
 Lectus, in Genit. Amph. 1. 3. 16.
 Legare, mandare, Cas. 1. 1. 11.
 Legere, clanculum auscultare, Ps. 1. 4. 21.
 Legere quem pugno, id est, percutere: joculariter dictum, Amph. 1. 1. 160.
 Legirupa, legum violator, Pseud. 1. 3. 130.
 Legirupio, idem, Rud. 3. 4. 4.
 Lembus, navicula piscatoria, Bacc. 2. 3. 45.
 Lemnisci, fascia coronarum, Ps. 5. 1. 21.
 Leniunt, pro leniuntur, Mil. 2. 6. 100.
 Lentus, tenax, Men. 1. 1. 18.
 Lenullus, diminut. à leno, Poen. 2. 25.
 Leo fœmina, pro leona, antiqu. Fragm. Videl. vers. 21.
 Lepus, inter blandimenta, Cas. 1. 50.
 Lepades, genus conchæ, Cas. 3. 1. 5.
 Lessus, nenia, cantus funebris, Truc. 4. 2. 17.
 Levare, cum Gen. Rud. 1. 4. 27.
 Libella, as: seu, pars denarii decima, Capt. 5. 1. 7. Cas. 2. 5. 8. Pseud. 1. 1. 96.
 Libellus, citatio, Curc. 1. 3. 6.
 Libenter, jucunde, Capt. 3. 1. 13.
 Liberasso, liberavero, Most. 1. 3. 66.
 Liberi, de filia unica, Aul. 4. 10. 6.
 Licefis, pro liceat, Afin. 3. 3. 13.
 Ligurio, avide exedo, Capt. 1. 1. 16.
 Limaces, qui consumunt, conterunt, Fr. Bacch. v. 11.
 Limbolarii, qui limbos vestium pingunt, Aul. 3. 5. 45.
 Limuli, oculi obliqui, Bacch. 5. 2. 12.
 Linea, pro lino pisicatoris, Most. 5. 1. 22.
 Lingulaca, pisces genus, Cas. 2. 8. 63.
 Liquidiusculus, ferenus, Mil. 3. 1. 70.
 Liquidus, tranquillus, Most. 3. 2. 64.
 Liræ, nuga, Poen. 1. 1. 9.
 Literatus, stigmaticus: cui litera inusta, Cas. 2. 6. 49.
 Literatum, quod inscriptum literis est, Rud. 4. 4. 112.
 Locus, propudendo, Cas. 5. 2. 24.
 Logi, nuga, verba mera, Men. 5. 2. 29.
 Pers. 3. 1. 66.
 Lolliguncula, pisces genus, Cas. 2. 8. 59.
 Longe, valde, Most. 3. 3. 8.
 Longule, Men. Prol. 64.
 Longum, diu, Epid. 5. 1. 58.
 Loquitari, Bacch. 4. 7. 5.
 Lubentia, deliciarum præses, Afin. 2. 2. 2.
- Lubens, hilaris, Afin. 2. 2. 2. Pers. 5. 1. 8.
 Lubenter, jucunde, Aul. 3. 6. 1.
 Lubido, pro voluntate, appetitu, Epid. 2. 2. 56. Pers. 5. 2. 27.
 Luci, pro luce, Amph. 1. 1. 11. Cas. 4. 2. 7.
 Luciferæ, qui lucrum fugiunt, Ps. 4. 7. 33.
 Lucripeta, qui lucrum appetit, Most. Ar. 6.
 Luculentus, dives, Capt. 2. 2. 129.
 Luculentum, plenum luce, Most. 3. 2. 133.
 Ludificabile, quod luditur, Cas. 4. 1. 3.
 Ludificari, passive, Mil. 2. 6. 10. Bacch. 5. 1. 14. & alibi.
 Lugubre, miserabiliter, Cist. 1. 1. 47.
 Lumbifragium, fistum, Amph. 1. 1. 298.
 Lumen, vita, Cist. 3. 1. 2.
 Lupæ, meretrices, Epi. 3. 3. 22. Tru. 3. 1. 12.
 Lupillus, diminut. à lupinus, Stich. 5. 4. 9.
 Lupus, de avaro, Trin. 1. 2. 133.
 Lurco, gulosus, Pers. 3. 3. 16.
 Luscitiosi, qui vel ad moto lumine nihil videt; vel qui sub vesperam clarissim cernit, quam media luce, Mil. 2. 3. 51.
 Luscus, unoculus, Curc. 4. 2. 19.
 Luitra, ganea, Afin. arg. 8.
 Lustrari, versari in ganeis, Cas. 2. 3. 29.
 Lutea, luto delibuta, Truc. 4. 4. 1.
 Lutulare, inquinare, Trin. 2. 2. 15.
 Lux, gen. masc. Aul. 4. 10. 18. Cist. 2. 1. 49.
 Lux, blandientis, Capt. 4. 2. 84.
 Lydi, saltatores, Curc. 1. 2. 63.
 Lymphaticum, substantive pro furore, Poen. 1. 2. 133.

M.

- M**achæria, gladioli, Rud. 2. 2. 9.
 Machina, de dolis, Mil. 2. 1. 60. &c al.
 Macis, cortex aromaticus, Ps. 3. 2. 43.
 Macritudo, Capt. 1. 2. 32.
 † Mactat, fatigat, eniat, Rud. 1. 2. 8.
 Madefacere, inebriare, Pseud. 1. 2. 51.
 Madere, ebrium esse, Most. 1. 4. 7. Men. 2. 51.
 Madidus, ebrius, ebrietati deditus, Amp. 3. 4. 11. Afin. 5. 2. 9.
 Madulsa, ebrius, antiqu. Pseud. 5. 1. 7.
 Mæstitudo, pro mærore & mæstitia, Aul. 4. 10. 2.
 Magaria, locus Carthagine, Poen. Prol. 86.
 Mage, pro magis, Men. 2. 3. 35.
 Magisterium, ductus, disciplina, Most. 1. 1. 32. & Bacch. 1. 2. 40.

I N D E X.

- Magnai, pro magna, antiqu.** Mil. 2. 1. 25.
Magnidicus, Mil. 3. 3. 49.
Magnificare, magnificere, Men. 2. 3. 20.
 Stich. 1. 2. 44.
Magudatis, radix filippii, Rud. 3. 2. 19.
Malacissare, mollire: ex Graco, Bacch. 1.
 1. 31.
Malacus, a, um, mollis, delicatus: Grac.
 Bacch. 2. 3. 121. Mil. 3. 1. 74. Stich. 2. 1. 74.
 † **Male, care, dispendiose,** Amp. 1. 1. 132.
Maledictatur, maledicitur, Trin. 1. 2. 61.
Malum, propagna, Amph. 2. 2. 110. &
 alibi sappius.
Malum, interpellatio indignantis, Cas. 1. 1.
 3. & alibi tappius.
Mala, deformis, Bacch. 5. 2. 42.
Manceps, fidejussor, Curc. 4. 2. 29.
Mancupare, manu accipere, Curc. 4. 2. 10.
Manducus, Rud. 2. 6. 51.
Manere, expectare, Amp. 1. 3. 48. & alib.
Manicæ, vincula, Asin. 2. 2. 38. Cap. 3. 5. 1.
Manicula, parva manus, Pseud. 5. 1. 16.
Manifestarius, manifestus, Mil. 2. 5. 34.
Manipulares, ejusdem manipuli, Most. 1.
 3. 154.
Manipulatum, gregatum, Pseud. 1. 2. 48.
Mansutor, qui manututatur, Truc. 4. 4. 6.
Mansues, mansuetus, Asin. 1. 2. 19.
Mantare, manere, antiqu. Most. 1. 2. 35.
 Pseud. 1. 3. 23.
Mantellum, pallium, Capt. 3. 3. 5.
Mantiscinatus, vaticinatus: ex Grac. si-
 dum. Capt. 2. 4. 116.
Manubiarus amicus, fructuosus, non ex
 animo, qui spolia & manubias consert,
 Truc. 4. 4. 27.
Manulea, manica, Fragm. Astrab. v. 17.
Manulearius, qui manicas vendit & con-
 ficit, Aul. 3. 5. 37.
Manupretium, merces, Men. 3. 3. 20.
Manus, natura virilis, Pseud. 3. 1. 18.
Mare, pro mari, Mil. 4. 7. 26.
Mastruga, vestis scorteæ, Poen. 5. 5. 34.
 † **Mater, pro nutrice,** Men. Prol. 19.
Materiarus, qui materiam suppeditat,
 Mil. 3. 3. 46.
Maturate, Mil. 4. 2. 101.
Me, pro mihi, antiqu. Bacch. 3. 6. 63.
 & al.
Mecum, pro mihi, antiqu. Curc. 1. 2. 49.
 Merc. 3. 1. 33. pro me, Asin. 3. 3. 72.
Medicamentum, pro beneficio, Pf. 3. 2. 81.
Medicari, cum accus. Most. 2. 1. 40.
- Medicinæ, medicorum tabernaæ,** Amph.
 4. 1. 5.
Medioxumus, medius, Cist. 2. 1. 36. & 2.
 3. 67.
Meditare, exercere, Stich. 2. 2. 34.
 † **Memorare,** Poen. 4. 2. 18.
Meditatus, passivæ, Pseud. 4. 1. 31.
Mel, blandientu, Poen. 1. 2. 154.
Melina, scorteæ manica, Epid. 1. 1. 21.
 Potio è melle, Pseud. 2. 4. 51.
Melinum, quod mali cydonii colorem imi-
 tatur, Epid. 2. 2. 49. pro fuci genere,
 Most. 1. 3. 107.
Melli, pro melle, Truc. 2. 4. 20.
Melliculum, blandimentum, Cas. 4. 4. 14.
Mellilla, diminut. à melina, potionē dulci.
 Cas. 1. 1. 47.
Mellinia, dulcedo, Truc. 4. 1. 6.
Memini, cum acc. Mil. 4. 9. 1. Trin. 3. 2. 71.
Memoriter, callide, vel prompte, Asin.
 3. 2. 39.
Mendacioloquius, Trin. 1. 2. 163.
Mendicari, pro mendicare, Capt. Pr. 22.
Mendicitas, Men. 1. 3. 21. Rud. 2. 6. 30.
Mendicula, mendicū conveniens, Epid. 2.
 2. 39.
Mepte, meipsum, Men. 5. 8. 10.
Merenda, cibus post meridiem datus, Most.
 4. 2. 50.
Mergæ, furculæ Poen. 5. 2. 58.
Merobiba, Curc. 1. 1. 77.
Mentibitur, pro mentietur, Mil. 2. 2. 99.
Metreta, mensura genus, Merc. 1. 1. 75.
Mi, cum plural. Cist. 4. 2. 9.
Miccotrogus, Grac. Stich. 2. 1. 82.
Migdilybs, Lykis misus: de Carthagi-
 nense bilingui, Poen. 5. 2. 73.
Milvina, appetentia, Men. 1. 3. 29.
Minæ oves, que glabro ventre sunt, & hir-
 tus opponuntur, Truc. 3. 1. 9.
Minacia, Mil. 2. 4. 21.
Ministrati, passivæ, Frag. Vidul. v. 15.
 † **Minitas, pro minitarib;** Capt. 3. 5. 85.
Mira, miranda, Amph. 2. 2. 140. & 5. 1. 5.
Miserari, pro misereri, Epid. 4. 1. 7.
Miserescere, Ep. 4. 1. 1.
Misericordiæ, plurativo numero, Most.
 3. 2. 115.
Misericolare, crebro mittere, Epid. 1. 2. 29.
Mittere, omittere, Aul. 4. 4. 2. & alibi.
Modicum, id est, modestum. Fr. Bacch. v. 4.
 † **Modo, arbitratu,** Amph. 1. 1. 66.
Moenia, munera. Stich. 5. 4. 13. Trin. 3. 2. 61.
 Moenitus,

I N D E X.

- Mœnitus, *pro munitus*, Bacch. 4. 9. 2.
Molochinarii, *qui malva colore tingunt*,
Aul. 3. 5. 40.
Monedula, *blandimentum amatorium*, A-
fin. 3. 3. 104.
Monotrophe, *sine ancilla & vicario*: Græ-
ce, Stich. 5. 4. 7.
Mordices, *dentes: jocular*. Aul. 2. 2. 57.
† Mores, *pro morigeratione*, Moſt. 1. 3.
128.
Morigerare, *morem gerere*, Amph. 3. 3.
27. Capt. 2. 1. 4.
Moriri, *mori*, Aſin. 1. 1. 108.
Morologus, *ſtulta loquens*, Pers. 1. 1. 50.
Mors, *pro ſene Acherontico*, Bacch. 5. 2. 33.
Morticinus, *teter & exanguis*, Pers. 2. 4. 12.
Mortualia, *carmina decantata mortuis*, A-
fin. 4. 1. 63.
Muccidus, *ſtultus*, Epid. 1. 1. 63.
Mulcare, *verberare: quaſi mollire verberi-
bus à mulceo*, Mil. 2. 2. 8.
Muliebrosus, *effeminatus*, Poen. 5. 5. 24.
Mulier, *de ignavo*, Bacch. 4. 8. 4.
Mulier, *convitium*, Amph. 2. 2. 206.
Multibiba, *multum bibens*, Curc. 1. 1. 77.
Cift. 1. 3. 1.
Multamea, *blandimentum*, Caf. 2. 6. 20.
Multum, *mellitum vinum*, Aſin. 5. 2. 56.
Multare, *à multum, pro numerare, antiqu*.
Stich. 3. 1. 19.
Multiloqua, Cift. 1. 3. 1.
Multiloquium, Merc. 1. 1. 30.
Multimodis, *varie*, Mil. 4. 4. 53.
Multus, *qui multum faceret negotii*, Men.
2. 2. 41.
Multa nocte, Cift. 1. 3. 11.
Munditer, Poen. 1. 2. 26.
Munduli, *qui nimum ſudent munditiū*,
Truc. 3. 1. 13.
Munerare, *pro compensare*, Capt. 5. 1. 15.
Munerigeruli, *qui portant munera*, Pſeud.
1. 2. 48.
Munis, *officiosus, gratis*, Merc. 1. 1. 104.
Muriatica, *ſalfamenta*, Poen. 1. 2. 32. Fr.
p. 1129. V. 16..
Murmurillare, Fragm. Rud. v. 1.
Murrha, *potio dulcis*, Aſin. 5. 2. 79.
Murridius, *joculare convitium in igna-
rum*, Epid. 3. 1. 12.
Murobraſtarius, *qui calceamenta mulie-
bria, unguentis imbuīt*, Aul. 3. 5. 37.
Mutteta, *myrtorum fasciculi*, Rud. 3. 4. 27.
Musca, *de curioso*, Merc. 2. 3. 26.
- Musculus, *piscū*, Rud. 2. 1. 9.
Muffare, *submissa voce loqui*, Aul. 2. 1.
12.
Muttire, *mu tantum dicere*, Amph. 1. 1.
225.
Muttito, *qui tantum mu dicit*, Amph.
1. 3. 22.
Mutuari, *alternari*, Truc. 1. 2. 89.
Mutuitare, *geſtire, mutuari*, Merc. 1. 1. 52.
Myrta, *in G. F. pro myrteto*, Frag. Vidu-
lar. v. 2.

N.

- N**am abundat, Poen. 5. 3. 3.
Nam, *proigitur*, Aſin. 1. 1. 29.
autem, Aul. 1. 1. 3.
in transitione, Moſt. 5. 1. 3.
Nardinum, *vinum nardinum*, Mil. 3. 3.
11.
Narita, *oſtrei genus*, Frag. Amiff. v. 17.
Nasiterna, *vafis genus, à tribus naſis, ſive
anſis appellatum*, Stich. 2. 3. 28.
Natum, *in gen.*, Neutr. Amph. 1. 1. 288.
& alibi ſæpius.
Natus, *id eſt, homo*, Pſeud. 1. 3. 63.
Nautea, *aqua de ſentina*, Caf. Grex. 7.
Aſin. 5. 2. 44.
Ne, *pro utinam ne*, Moſt. 1. 3. 149.
Ne, *pro non*, Moſt. 1. 2. 22. & 29.
Nec, *pro non*, Moſt. 1. 3. 83.
† Nec reſte, *male*, Aſin. 1. 3. 3.
Necessitate, *necessario*, Pers. 3. 1. 54.
Nefatius, *homo intefabilis*, Poen. 3. 2. 7.
Negaffim, *negaverim*, Aſin. 2. 4. 96.
Nenia nutricum cantus, Pſeud. 5. 1. 32.
Nepa, *Scorpius*, Caf. 2. 8. 7.
Nequam, *inutilis*, Aſin. 1. 3. 26.
† Nequam homines, *ſervi*, Aſin. 1. 1. 18.
Nequitur, *pro nequit*, Rud. 4. 4. 20. &
30. Fragm. Satur. v. 3.
† Nequicquam, *impune*, Aſin. 3. 3.
108.
Neriene, *uxor Marti*, Truc. 2. 6. 34.
Nervus, *vinculi genus*, Aſin. 3. 2. 5.
Nescius, *paſſive, pro ignotus*, Rud. 1. 5. 17.
Nevelle, *nolle*, Epid. 4. 2. 16. & alibi.
Neutrabi, *nullibi*, Aul. 2. 2. 56.
† Ni, *pro ne*, Men. 1. 2. 1.
Nicere, *unde niſtare, ſignum facere*, Truc.
2. 7. 63.
Niſtare, *oculis annuere*, Aſin. 4. 1. 39.
Men. 4. 2. 49.

I N D E X.

- Nidamenta, ex quibus nidus conficitur,
Rud. 3. 6. 51.
- Nidor, de homine, qui nidorem sequitur,
Mof. 1. 1. 5.
- Nihil, pro non, Mil. 4. 2. 16.
- Nimbata, nimbo, seu frontali fascia tecta,
Poen. 1. 2. 135.
- † Nimis, valde, ἀγανά, Amph. 1. 1. 63.
- Nitere, de ovibus bene habitis, Bacch. 5.
2. 6.
- † Nisi, pro sed, Stich. 1. 3. 113.
- Nobilis, notus, Pseud. 4. 2. 9.
- Nox, de concubitu, Poen. 1. 2. 62. Truc.
1. 1. 21.
- Noctu, pronocte, Amph. 1. 1. 116.
- Noctuini oculi, glauci à noctuis : per jo-
cum, Curc. 1. 3. 35.
- Nocturnus, Vesperus, Amph. 1. 1. 116.
deformis, Poen. 1. 2. 107.
- Nomen, syngrapha debiti, Afin. 2. 4.
48.
- Noscitare, Cist. 4. 2. 14. & alibi.
- Nostrar, nostra familia, Mil. 2. 5. 21.
- Notus, qui novit, Pseud. 4. 2. 39.
- Nox, adverb. pro noctu, Afin. 3. 3. 7.
Rud. 2. 4. 4.
- Nubere, meretricium exercere, Cist. 1. 1.
45. de viro, Pseud. 1. 3. 80.
- Nucifrangibula, dentes : jocularis, Bacch.
4. 2. 16.
- Nugigeruli, vel, nugivendi, qui nu-
gas circumferunt & vendunt, Aul. 3.
5. 51.
- Nugipolyloquides, fictum per jocum,
Pers. 4. 6. 21.
- Nullæ, pro nulli, antiqu. Mil. 3. 1. 207.
- Nullus, pro non, Afin. 2. 4. 2.
- † Nullus est, mortuus est, Bacch. 2. 2.
16.
- Numellæ, machina lignea, inter tormenta
carnificum, Afin. 3. 2. 5.
- Numerø, nimis cito, Caf. 3. 5. 21. Mil.
5. 7.
- Nunc-homines, qui nunc sunt, Pers. 3. 1.
57.
- Nunquam postea eripides, ad risum fi-
ctum, Pers. 4. 6. 23.
- Nupta, Sponsa, Caf. 4. 4. 1.
- Nuptiæ, de concubitu, Caf. 2. 8. 52.
- Nutricare, Merc. 3. 1. 11.
- Nutrix, de Hercule, per jocum, Curc.
2. 3. 79. de agro, similiter, Trin. 2.
4. 111.

- O.
- OB, propter, Truc. 1. 2. 42.
- Ob industriam, de industria, Capt.
4. 3. 7.
- † Ob mulierem, pro muliere, Rud. 3. 6. 23.
- Ob cædes, cruenta facta, Stich. 5. 4.
52.
- Objexim, objecrim. Poen. 1. 3. 37.
- Oblatatrix, de muliere, Mil. 3. 1. 87.
- Obludere, contra ludere, Truc. 1. 2. 10.
- Obnoxie, clementer, Stich. 3. 2. 41.
- Obnoxiose, idem, Epid. 5. 2. 30.
- Obnoxiosus, obsequens, Trin. 4. 3. 31.
- Obnoxius, devinctus, Capt. 2. 1. 20. &
alibi, culpa affinis, Stich. 1. 2. 44.
- Obrepere, fallere, Trin. 1. 2. 23.
- Obsecavare, malum omen afferre, Afin. 2.
1. 18.
- Obsecratus, paſſive, Afin. 1. 1. 62.
- Obsequiosus, Capt. 2. 3. 58.
- Observare, custodium ædium agere, Afin.
2. 2. 7.
- Obsidere, sedere, Poen. Prol. 23.
- Obsipare, infundere, Cist. 2. 3. 37.
- Obsonare, obsonium emere, Aul. 2. 4. 1.
obstrepere, Pseud. 1. 2. 74.
- Obsorbere, deglutire, Truc. 2. 3. 36.
- Obstinare, perseveranti animo expetere,
Aul. 2. 2. 89.
- Obstrudere, tuburcinari, Stich. 4. 2. 13.
- Occedere, obviam procedere, Mof. 5. 2. 4.
- Occentare, convitum facere, Pers. 4. 4. 20.
Curc. 1. 2. 57.
- Occepso, occpero, Amph. 2. 2. 41.
- Acceptare, incipere, Men. 5. 5. 18.
- † Occidisti, corruisti, Amph. 5. 1. 14.
- Ocillare, os pugnis frangere : ab occare,
Amph. 1. 1. 28.
- Occipio, incipio, Amph. 1. 1. 121. Cist. 1.
1. 70.
- Occisissimus, joculariter fictum, Caf. 3.
5. 52.
- Occlusi, pro occlusi, Trin. 1. 2. 151.
- Occupare, anteverttere, Stich. 1. 2. 32.
- Oculeus, plenus oculis, Aul. 3. 6. 19.
- Oculicrepidæ, quorū oculi pugnis cre-
pant, fictum joculariter, Trinum. 4.
3. 14.
- Oculissimus, charissimus : fictum, Curc.
1. 2. 28.
- Oculitus. Frag. Cornic. v. 7.
- Odiosici, odiosi fictum, Capt. 1. 1. 119.
Offa-

I N D E X.

- O**ffatim, *particulatim*: ab offa, Truc. 2.
7. 52.
- O**fferimentæ, de plagiis & vibicibus, qua
tergo offeruntur: *ridicularie*, Rud. 3. 3.
4. 48.
- O**ffigere, Most. 2. 1. 13.
- O**fflectere, in contrarium flectere, Rud. 3.
4. 74.
- O**ffuscia, fucus, Most. 1. 3. 106.
- O**lere, *inertia*, Most. 1. 1. 41.
- O**lfactare, Men. 1. 2. 56.
- O**lim, suo tempore, Mil. 1. 1. 2.
de præterito, Capt. 4. 2. 91.
de futuro, Trin. 2. 4. 122.
- O**minator, *conjector*, Amph. 2. 2. 90.
- O**mnis, pro totus, Epid. 2. 2. 29.
- O**nagos, asinorum duxtor, Grac. Afin.
Prol. 10.
- † **O**nerare, *implere*, Capt. 4. 2. 47.
- O**nustus, ebrius, Cist. 1. 2. 7.
- O**pificina, pro officina, Mil. 3. 3. 7.
- O**pimitates, res secundæ, Capt. 4. 1. 2.
- O**piparus, laetus, Capt. 4. 1. 2.
- O**ppœctere, circum carpere, de cibis, Pers.
1. 3. 31.
- O**ppido, valde, Afin. 2. 2. 21. & alibi.
- O**pprimere, in facto deprehendere, Afin.
5. 2. 27. & alibi.
- O**ps, *Cybele*, Mil. 4. 2. 90.
- O**ptare, *velle*, Afin. 3. 3. 18. Aul. Prol.
11. Pers. 31.
- O**ptata, *vota*, Capt. 2. 2. 105.
- O**ptati, *vocati*, Aul. 3. 1. 1.
- O**phthalmium, *piscis genus*, Capt. 4. 2. 70.
- O**ptio, *adjutor*, Afin. 1. 1. 88. *Electio*,
Cas. 2. 4. 13.
- O**pelentia, *divitiae*, Bacch. 3. 4. 22.
- O**pelentitas, Mil. 4. 4. 35.
- O**rator, *rögator*, Amph. Prol. 34.
- O**rcus, *Pluto*, Pseud. 3. 2. 6.
- O**rdo, *mensura modus*, Trin. 2. 4. 50.
- O**streatum tergus, duratum verberibus;
aut cavernosum, plagiis ostrearum inßiar,
Pœn. 1. 2. 186.
- P.
- P**aces, *antiq.* Pers. 5. 1. 1.
- P**acificatus, *reconciliatus*, Stich. 4.
1. 13.
- P**ætus, qui limis aspicit. Mil. 3. 1. 128.
- P**ala, *instrumentum rusticum*, Pœn. 5.
2. 58.
- P**alitare, à palare, id est, errare, quod de
ovibus propriis dicitur, Bacch. 5. 2. 5.
- P**alpari, *adulari*, Amph. 1. 3. 9.
- P**alpationes, *adulationes*, Men. 4. 2. 43.
- P**alpatores, *affantatores*, Men. 2. 1. 31.
- P**anfa, cui lati pedes, Merc. 3. 4. 55.
- P**antices, *venter*, Pseud. 1. 2. 51.
- P**apaver, in *Masc. Gen. Trin.* 1. 4. 8.
- P**appare, *edere*, Epid. 5. 2. 62.
- P**aratragœdiare, *magnifica verba facere*,
Pseud. 2. 4. 17.
- P**arate, *dedita opera, diligenter*, Rud. 1.
3. 6.
- P**arcipromi, qui parce promunt, Truc. 1.
2. 89.
- P**arissimi, *simillimi*, Curc. 4. 2. 20.
- P**aritate, *parare*, Pseud. 1. 5. 71.
- P**arire, *pro parere*, Fr. Vidular. v. 21.
- P**arti, *pro parte, antiqu.* Men. 3. 2. 14.
Pers. 1. 2. 20.
- P**articipes, *commilitones*, Most. 1. 3. 154.
Pseud. 2. 1. 14.
- P**articipare, *certiore facere*, Stich. 1.
1. 33.
- P**artio, à parere, *verbale*, Truc. 1. 2. 93.
- P**artire, *pro decidere controversiam*, Amph.
4. 3. 1.
- P**artitudo, *pariundi tempus*, Aul. 2. 3. 9.
- P**asceolus, Rud. 5. 2. 27.
- P**asserculus, *blandimentum*, Afin. 3. 3. 76.
- P**assum, *vinum ex uvis passus*, Pseud. 2.
4. 51.
- P**atagarii, qui patagia conficiunt, Aul. 3.
5. 35.
- P**atagiata, *vestis patagiis, id est, aureis
clavis, sive plagiis ornata*, Epid. 2.
2. 47.
- P**atagus, *conquassatio capitii*, Frag. Amis.
v. 50.
- P**atalis bos, *cujus cornua late patent*,
Truc. 2. 2. 22.
- P**ater, *honoris vocabulum, cum junior se-
niorem compellat*, Most. 4. 2. 36.
- P**atibulatus, qui patibulum seu furcam
fert, Most. 1. 1. 53.
- P**atrice, *splendide, patriciorum in morem*,
Cas. 3. 6. 4.
- P**atrisse, *amulari paternos mores*, Most.
3. 1. 108.
- P**atrare, *efficere*, Afin. 1. 1. 101.
- P**atruissimus, à patruo fictum, Pœn. 5.
4. 24.
- P**auciloquium, Merc. 1. 1. 31.

Pau.

I N D E X.

- P**auperare, *privare*, Mil. 3. 1. 134. Pseud. 4. 7. 27.
Pausa, *finis*, *quies*, Pers. 5. 2. 37.
Pausare, *definere*, Trin. 1. 2. 150.
Pausillulum, Rud. 3. 4. 24.
Pauxillatim, Rud. 4. 2. 24. Ep. 2. 2. 63.
 † **P**auxilisper, *per particulas*, Truc. 5. v. 21.
Pauxillulus, Merc. 1. 2. 81. & alibi s̄epius.
Pax, *interjectio silentium imponentis*, Mil. 3. 1. 213. & alibi.
Pecua, *pro pecora*, *ab antiquo pecu*, Merc. 3. 1. 11. Truc. 5. 64.
Peculiaris, *quod in peculio cuiusque est*, Aul. 3. 4. 7. Afin. 3. 1. 87. & alibi s̄epius.
Peculiaris, *de seruo*, *qui seftatur herilem filium filiamve, et in praesto semper est*, Capt. Prol. 20. & 5. 5. 16.
Peculiosus, *peculio instructus*, Rud. 1. 2. 24.
Pedatus, *incursus*: *quod pedibus fit*, Cist. 2. 1. 50.
Pedes, *pediculi*, Curc. 4. 2. 14.
Pediscquis, *qui secundus it*, Mil. 4. 2. 11.
Penetrare, *acte*, *pro se conferre aliquo*, Amph. 1. 1. 94. Bacch. 1. 1. 33. Men. 2. 3. 49. & alibi.
Penissime, Aul. 4. 6. 2.
Pensior, *melior*, Stich. 1. 2. 61.
Perbitere, *perire*, antiqu. Pseud. 3. 1. 12.
 † **P**ercipit, *occupat*, Amph. 5. 1. 66.
 † **P**erdeam, *peream*, Pœn. 4. 2. 62.
 † **P**erdocere, *persuadere*, Capt. 3. 5. 61.
Perdudum, Stich. 4. 1. 69.
Perduelles, *hostes*, Amph. 1. 1. 94. & 2. 2. 12.
Perduin, *properdam*, Aul. 4. 6. 6. Amph. 2. 2. 215. Epid. 1. 1. 64.
Perenni servus, Pers. 3. 3. 16.
Perenticida, *qui peram*, seu marsupium, *incident*: *filum joculariter*, Epid. 3. 2. 13.
Pergraphicus, *Comicum*, Trin. 5. 2. 15.
Perhibere, *prabere*, Merc. 3. 1. 46.
Perilectomeni, *pro Perilectomeni*, antiqu. Mil. 4. 1. 22.
Peristromata, *velaria*, Pseud. 1. 2. 3.
Peritare, *perire*, Capt. 3. 5. 32.
Perjurius, *properjurie*, Trin. 1. 2. 164.
Perlecebra, *illecebra*, Afin. 1. 2. 120.
Permanescere, *permanere*, Trin. 1. 2. 118.
Perniciter, *protinus*, Amph. 5. 1. 64.
Pernonida, *obsonii genus*, Men. 1. 3. 27.
Perplexabiliter, Stich. 1. 2. 28.
- P**erplexari, *perplexe agere*, Aul. 2. 2. 82.
Perplexim, *perplexo*, Stich. 1. 2. 18.
Peribus, *id est*, *peracutus*: *obsoletus*. Fragm. amiss. v. 20.
Persolla, *diminutiv. à persona*, Curc. 1. 3. 36.
Persolus, *plane solus*, Men. 1. 2. 46.
Perstafrices, *qua persuadent*, Bacch. 5. 2. 47.
Petilum, *tenui*: *obsoletus*. Fr. Plocion. v. 1.
Pertractate, *vulgari modo*, Capt. Pr. 55.
Pervicus, *pro pervicaci*, antiqu. Fragm. Aul. v. 9.
Pes, *Gen. fœm. pediculus*, Frag. amiss. 37.
Petto, *aries*, Capt. 4. 2. 41.
Philippi, *nummi Philippei*, Pœn. 1. 1. 38. & 3. 5. 26.
Phronefis, *sapientia*: *Grec.* Truc. 1. 1. 60.
Phrygio, *acupictor*, Aul. 3. 5. 34.
Phyllaca, *cancer*: *Gracum*, Capt. 3. 5. 93.
Phyllacista, *de artificibus*, *qui manu pre-tium exspectant*, *appositi in atrio tan-quam phyllacista*, *sive carceris custodes*, Aul. 3. 5. 44.
 † **P**iari, *pro expiari*, Men. 2. 2. 17.
Piatrix, *Saga*, Mil. 3. 1. 101.
Pici, *gryphes*, Aul. 4. 8. 1.
 † **P**icm, *colam*, Afin. 3. 1. 3.
Pistorenses, *sicutum à pistoribus*, Capt. 1. 2. 57.
Pithecum, *simiola*: *de deformi*, Mil. 4. 1. 42.
Placentini, *qui placenta conficiunt*: *si-
etum ad risum*, Capt. 1. 2. 59.
Placide, *clanculum*, Epid. 1. 1. 93.
Placetare, *placere*, Bacch. 4. 10. 5.
Plagigeruli, *servi*: *à plagi gerendis jocu-
lariter ditti*, Most. 4. 1. 19.
Plagipatidæ, *qui plagas patiuntur*: *sicutum
ridic.* Capt. 3. 1. 12.
Plagusia, *piscis genus*, Rud. 2. 1. 9.
Plumatile, *delicatiori vesti genus*, ex
plumis avium varie pictum, Epid. 2. 2. 49.
Plures, *mortui*, Trin. 2. 2. 14.
Plusserit, *pro plaustris*, antiqu. Caf. Gr. 6.
Pluverat, *pluerat*, Men. Prol. 63.
 † **P**oëta, *artifex*, Afin. 4. 1. 3.
Polimenta, *testiculi porcini*, Men. 1. 3. 28.
Polinianum, *sicutum aroma*, Pseud. 3. 2. 43.
Pollingere, *corpus mortui ungere, curare*, Pœn. Prol. 63.
Pollinctor, *ibid.* & Afin. 5. 2. 60. **P**ollu-

I N D E X.

- Pollucere, Herculi sacrificare, Stich. 2. 1.** Rud. 4. 3. 99.
80.
Pollucibiliter, opipare, sumtuose, Most. 1. 1. 23.
Polluctum, splendide apparatum epulum, Rud. 5. 3. 63.
Polluctus, repletus, Curc. 1. 3. 37.
Polyplusius, valde dives: Gr. Capt. 2. 2. 27.
Ponere, pro exponere, Capt. 3. 5. 30.
Porcinarii, qui carni porcina prefetti, Capt. 4. 3. 5.
Porricere, quasi porro jacere in altare: verbum haruspicum, Pseud. 1. 3. 32.
Portitor, publicanus, Trin. 3. 3. 65.
nauta, vector, Afin. 1. 3. 7.
Posca, potus ex aceto & aqua confectus, Truc. 2. 7. 48. Mil. 3. 2. 23.
† **Poscere clarius, flagitare, Curc. 3. 9.**
† **Postea, præterea, Merc. 2. 3. 36.**
Postibi, postea, Rud. 3. 1. 1. Pœn. 4. 2. 80.
Posticulum, posticum, posterior domus pars, Most. 3. 3. 27. Trin. 1. 2. 157.
Postidea, postea, Aul. 1. 2. 40.
Postpartores, successores, Truc. 1. 1. 42.
Postprincipia, consequentia, Pers. 4. 1. 4.
† **Postulat, equum putat, Amph. 2. 2. 157.**
† **Postulatio, pro expostulatio, Bacch. 3. 3.** 45.
Potest, posse, Aul. 2. 4. 30. Cist. 1. 1. 32.
Potestit, posset, Pers. 1. 1. 41.
Potestur, potest, Merc. 3. 2. 10.
Potiri, cum accus. Afin. 2. 2. 58.
cum Gen. Epid. 4. 1. 5.
Potivit, active, Amph. 1. 1. 23.
Præbitere, præterire, Epid. 3. 4. 1.
Præcantatrix, qua incantando præcavet, Mil. 3. 1. 98.
Præcipem, à præcipes, antiqu. pro præcipitem, Rud. 3. 3. 8.
Præferratus, ferro vincitus: de servo. Pers. 1. 1. 22.
Præfiscine, sine invidia & fascino, Rud. 2. 5. 4.
Præfiscini, idem, Afin. 2. 4. 84.
Præhibere, præbere, Men. 5. 2. 51. & alibi.
Præfigitur, pro præfigit, Bacch. 4. 4. 28.
Præsemina, qua unguibus præsecantur, Aul. 2. 4. 34.
Præsidere, præsidio esse, Most. 5. 1. 47.
Præsentarius, præsens, Most. 3. 3. 10. Pœn. 3. 3. 92.
Præsente nobis, pro coram nobis, antiqu. Amph. 2. 2. 194.
- Præsepe, de domo, Rud. 4. 3. 99.**
Prælepis, Gen. fam. Curc. 2. 1. 14.
Præsidium, pro viatico, Pœn. 3. 3. 51.
Præsterga, prætersa, Pseud. 1. 2. 31.
Præstinar, emere, Capt. 4. 2. 68. Epid. 2. 2. 92.
† **Præter pedes, ante pedes, Stich. 3. 2. 7.**
Privi, singuli, Fragm. amiss. v. 37.
† **Prævortit, revocat, Amph. 5. 1. 17.**
† **Pro imbre, tangquam imber, Most. 1.** 2. 62.
† **Probant, astimant, Trin. 4. 4. 42.**
Prodere alvum, Rud. 2. 7. 31.
† **Profecto, cum profectu, Curc. 3. 56.**
† **Proficisco, pro proficistor, antiqu. Mil. 4.** 8. 19.
Profundatus, fundatus, Mil. 3. 3. 43.
Profundus, venter, qui impleri non potest, Capt. 1. 2. 79.
Prognariter, strenue, constanter, Pers. 4. 4. 39.
Progrediri, progredi, Cal. 5. 1. 9.
Proinde, similitudinis particula, Amph. 2. 2. 125.
Prolectare, provocare, Bacch. 3. 6. 38.
Promiscam, promiscue, antiqu. Ps. 4. 5. 11.
† **Promisit, minatus est, Afin. 5. 2. 80.**
Promptate, Bacch. 3. 3. 61. Pseud. 2. 2. 33.
Properare, attivè, Aul. 2. 3. 3. Cal. 2. 8. 57. & alibi.
Propola, qui primus vendit res, Aul. 3. 5. 38.
Propter, prope, juxta, Amph. 4. 1. 8.
Curc. 4. 1. 15.
Propter viam, Sacrificium quod proficendi causa Herculi fiebat. Rud. 1. 2. 62.
Proprium, perpetuum, stabile. Most. 1. 3. 68. Merc. 2. 3. 4. Trin. 5. 2. 6.
Proreta, qui in prora partes gerit, Rud. 4. 3. 75.
Prosum, Pers. 4. 5. 5. Cist. 4. 2. 23.
Prosapia, familia, Curc. 3. 23.
Proscenium, locus ante scenam, Trucul.
Prol. 10.
Prosedæ, prostibula, Pœn. 1. 2. 54.
† **Prosentio, præsentio, Mil. 4. 4. 16.**
Prostibula, vendibili, Frag. Astrab. v. 22.
Prostibilis, vendibili, Pers. 5. 2. 56.
Protelare, propellere, Merc. Arg. 2. 12.
Prothyme, alacriter: Grac. Pseud. 5. 1. 23.
Prothymæ, promptæ voluntates, Stich. 4. 2. 53.

Protæ-

I N D E X.

- P**rotinam, *continue*, Curc. 2. 3. 84. &
alibi.
† *Provocatur, porro vocatur, accitur,*
Bacch. 3. 3. 40.
Publici, Adiles plebis, Truc. 2. 7. 6.
Pudeo, Caf. 5. 2. 3.
† *Puere, pro puer, antiqu.* Afin. 2. 3. 2.
Pulverare, pulvere plenum esse, Fragm.
amiss. 54.
Punior, magis Pœnus: fictum, Pœn. 5. 2. 31.
† *Purgitant, excusant*, Aul. 4. 10. 23.
Purpurissatus, fucatus, Truc. 2. 2. 35.
Purpurifsum, fucus, Most. 1. 3. 103.
† *Puta, pro disputa*, Amph. 2. 1. 45.
Puteus, Locus servorum pœna destinatus,
Pœn. 5. 3. 34.
Putillus, blandimentum, Afin. 3. 3. 104.
Pugilice, ut athletice, pro firmiter: *fictum*,
Epid. 1. 1. 18.
Pultifagonides, de Pœno: pultern edens,
Most. 3. 2. 41.
Pultifagus, item de Pœno fictum joculari-
ter, Pœn. Prol. 54.

Q.

- Q**uadrantal, *Vas quadratum, 43. ca-*
pit sextarios, amphora Græc. Curc.
1. 2. 5.
Quadrupedare, quatuor pedibus incedere,
Capt. 4. 2. 34.
Quadruplati, crima publica deferre:
quod, qui id facerent, quartam ex damnato-
rum bonū partem consequbantur,
Pers. 1. 2. 10.
Quam extempulo, simul ac, Trin. 2. 1. 16.
† *Quamvis, valde admodum*, Men. 2.
2. 43.
† *Quando, quoniam*, Amph. 1. 1. 34.
† *Quasi, fere, circiter*, Most. 3. 2. 94.
Quæque, quæcunque, Afin. 1. 3. 47.
Quæsere, orare, Bacch. 2. 2. 1.
Quæsti, pro quæstus, antiqu. Aul. 1. 2. 5.
& alibi.
Querquera febris, dura ac gravis, Frag.
Frivol. v. 2.
† *Quemque, pro quemcunque*, Mil. 2. 2.
1. & Merc. 1. 1. 20.
Qui, respondet plurali, Aul. 3. 5. 28.
† *Qui, pro qua*, Amph. 1. 1. 105. &c.
item, pro, quare, ibid. 2. 2. 60.
item, pro, unde, Aul. 2. 8. 7.
† *Quia, pro quando*, Most. 1. 1. 49.

- Quianam, quare*, Truc. 1. 2. 33.
† *Quinquagesies, pro quinquagies*, Men.
5. 9. 99.
Quique, quisquis, Aul. 4. 10. 45.
† *Quicunque, Men.* 5. 9. 97.
Quippiam, aliquanto, Curc. 1. 1. 52.
Quis, fæmin.gen. Aul. 2. 1. 16. Cist. 2.
3. 66. Mil. 4. 1. 22.
Quisque, cum plurali, Capt. 3. 2. 2.
quicunque, Merc. 1. 1. 20.
fæmin. gen. Pœn. Prol. 107. Rud. 4.
4. 102. Cist. 2. 3. 66.
Quoad, pro quo, Pseud. 2. 2. 29.
quantum, Afin. 2. 2. 30.
Quod, abundat, Amph. 2. 1. 66.
† *Quod, propter quod*, Bacch. 2. 2. 19.
Quoi, pro cui, antiqu. Passim.
Quotumus, quotus, Pseud. 4. 2. 7.
Quod-semel arripides, fictum, Pers. 4. 6.
23.
† *Quoniam, posquam*, Aul. Pr. 9.

R.

- R**abo, *pro arrabo: rusticum*, Truc. 3.
2. 20.
Rallus, rara textura, Epid. 2. 2. 46.
Ramex, bernia, Pœn. 3. 1. 37.
Rapacidæ, rapaces: fictum, Aul. 2. 7. 8.
Ravis, rancitas, Aulul. 2. 5. 10. Fragm.
Astrab. v. 19.
Rebitere, redire, Capt. 2. 3. 49.
Recesset, pro recessisset, Merc. 1. 1. 73.
Recessim, retro, Amph. 5. 1. 60.
Recharmidare, fictum, Trin. 4. 2. 135.
† *Reconciliare, recuperare*, Capt. 1. 1. 33.
† *Rectum, integrum*, Bacch. 3. 3. 8.
Recuperatores, judices dati, commissarii,
Bacch. 2. 3. 36.
Reauspicari, pro redire, Capt. 3. 5. 109.
† *Reddere, pro redditurum*, Afin. 2. 4.
36. *pro reponere*, Most. 1. 2. 29.
Reddibo, pro reddam, antiqu. Caf. 1. 1. 41.
Men. 5. 7. 49.
Redhibere, reddere, Most. 3. 1. 113.
† *Referre, attinere*, Truc. 1. 1. 52.
Remigio meo, id est, meo arbitratu & pro-
priis opibus, Mil. 3. 1. 152.
Regiescit, crescit: ob sol. Frag. Amis. v. 55.
Reparcere, non parcere, Truc. 2. 4. 25.
Repositi, reposui, antiqu. Afin. 3. 1. 16.
Reprehendere, retrahere è fuga, Epid. 1.
1. 1. & alibi.

Requi-

I N D E X.

- R**equiritare, à requiro, Most. 4. 3. 11.
 + Res, idem quod census, Merc. 1. 1. 23.
 item, intemperie, ibid. 1. 2. 24.
 Resecrare, Aul. 4. 3. 4. Pers. 1. 1. 46.
 Resipisti, pro resipisti, Mil. 4. 8. 35.
 Resistere, sistere, Pœn. 4. 2. 54.
 Respexis, respexeris, Aul. 1. 1. 19.
 Relponsare, Men. 4. 2. 57.
 Restare, remanere, Most. 5. 2. 50.
 Pestitare, resistere, Capt. 3. 2. 3.
 Restio, resti cadendus, Most. 4. 2. 2.
 Restitrix, qua resistit, Truc. 4. 2. 2.
 Recti, in ablativo, Rud. 4. 3. 81.
 Revidere, revisere, Truc. 2. 2. 65.
 Rex, pro Domino, Afin. 5. 2. 69.
 Rica, flammrum, sive velum muliebre, Epid. 2. 2. 48.
 Ridicula, dicta qua risum exprimunt, Stich. 3. 2. 2.
 Ridicularia, idem. Afin. 2. 2. 63.
 Ridiculi, Capt. 3. 1. 17. Stich. 4. 2. 45.
 Ridiculissimus, Stich. 2. 3. 58.
 Rien, pro rene, Frag. Satur. v. 4.
 Rivinus, pro rivale, Afin. Arg. 6.
 Robustus, a. um, pro robore; quod ex robo est, Curc. 5. 3. 14. Pœn. 5. 4. 34.
 Rogationes, Plebiscita, Curc. 4. 2. 23.
 Rogator, stipulator, Bacch. 4. 7. 34.
 Rorarii, levū armatura milites, Fragm. Frivol. v. 4.
 Rubrica, purpurissum, Truc. 2. 2. 39.
 Ruere, actire, Trin. 4. 1. 18.
 Rumex, herba nomen, Pseud. 3. 2. 26.
 Rumificare, rumore pradicare, Amph. 2. 2. 46.
 Rurare, ruri opus facere, Capt. 1. 1. 16.
 Rus, de homine rusticō & inficeto, Most. 1. 1. 39.
- S.**
- S**Aburratæ, probe satura, Cist. 1. 2. 2.
 Sacciperium, marsupium magnum, Rud. 2. 6. 64.
 Sacer, pro execribili, Bacch. 4. 6. 14.
 Sacerrimus, maxime execrandus, Most. 4. 2. 67.
 Sacilegissimus, Rud. 3. 4. 1.
 Sacres Porci, puri, Men. 2. 2. 16.
 Savitudo, Fragm. Bacch. v. 9.
 Sagina, locus saginis destinatus, Trin. 3. 2. 96.
 Sal, pro sapientia, Cas. 3. 2. 8.
- Salsipotens, salſi, id est, maris potens: de Neptuno, Trin. 4. 1. 1.
 + Saltēm, alias, Amph. 1. 1. 283.
 Salveo, salutem accipio: rustici verbum, Truc. 2. 2. 4.
 Salus, Dea, Afin. 3. 3. 123.
 Salutigerulus, Aul. 3. 5. 28.
 Sambucina, qua sambuca canit, Stich. 2. 3. 57.
 Samiolus, filialis: à samius, Stich. 5. 4. 12.
 Sancaptis, fictum aromatis genus, Pseud. 3. 2. 43.
 Sandaligerulæ, qua sandalia gerunt, Trin. 2. 1. 22.
 Sane, saniter, Amph. 1. 1. 292.
 Sarcinator, qui compingit sarcinas, Aul. 3. 5. 41.
 Sarcinatus, onus sarcina, Pœn. 5. 2. 19.
 Sarrire, noxias herbas evellere, Capt. 4. 5. 5.
 Sarfinatis, Sarfinas, Most. 3. 2. 83.
 Sartor, sarristor, Capt. 3. 5. 3.
 Satias, Pseud. 1. 3. 100.
 Saturitas, Dea, Capt. 4. 2. 97.
 Saxum, pro saxo Tarpejo, Trin. 2. 1. 31.
 Scæxa, porta Trojana, Bacch. 4. 9. 31.
 Scæva, auspicium, Cas. 5. 4. 4.
 Schema, Gen. fæm. Amph. Prol. 117.
 Scibo, pro sciam, Afin. 1. 1. 13. & alibi.
 Scipio, baculus, Amph. 1. 3. 23.
 Scis, scias, Mil. 2. 3. 11.
 Scraciæ, quasi screaciæ, à screando, ut screas & spuma contemmnda, Fragm. Nervolar. v. 2.
 Scripturam solvere publicanis, Truc. 1. 2. 45.
 Scrophipasci, qui scrophas alunt, Capt. 4. 2. 27.
 Scrupedæ, agre incedentes, Fr. Nervol. 2.
 Sculponeæ, rusticæ calceamenti genus, Cas. 2. 8. 61.
 Scutarius, qui scuta conficit, Ep. 1. 1. 35.
 Scutigerulus, Cas. 2. 3. 44.
 Scutra, patella, Pers. 1. 3. 8.
 + Secundare, accommodare, Truc. 4. 2. 3.
 Semizonarius, qui semicinctia facit, Aul. 3. 5. 42.
 Senati, pro senatus, antiqu. Epid. 2. 2. 5.
 Sequester, Merc. 4. 3. 36. Vidular. v. 6.
 Sequi, loqui, Mil. 4. 6. 5.
 Sequius, aliud, Aul. 3. 2. 22.
 Stræ, vase fictilia, Capt. 4. 4. 9.
 Servare, custodire, Cist. 1. 1. 107.
 + obfer-

I N D E X.

- † *observeare*, Afin. 4. 1. 60. & alibi.
Servicola, *de meretricibus servorum*, Poen. 1. 2. 55.
Sesamum, *bellarii genus*, Poen. 1. 2. 113.
Sesquiopus, Capt. 3. 5. 67.
Si, *pro an*, Mil. 3. 1. 10,
 † *pro sive*, Capt. 1. 2. 5. & alibi.
Sicce, *profici: ut hice*, Rud. 2. 4. 12.
Siccoculus, *qui siccus oculis est*, *id est*,
 qui non illacrimat temere, Pseud. 1. 1. 75.
Siccus, *sobrius*, Afin. 5. 2. 7.
Sicilicula, *parvula falx*, Rud. 4. 4. 115.
Siculus, *pro stulto*, Pers. 3. 1. 67.
Sicut, *pro qualis*, Bacch. 3. 6. 20.
Sicyoni; *pro Sycione*, *urbs in Peloponeso prope Corinthum*, Cist. 1. 3. 8.
Siem, *Siet*, *pro sim*, *sit*, Amph. Prol. 57.
 Afin. 2. 2. 81.
Silo, *qui nafsum repandum habet*, Rud. 2. 2. 11.
Simia, *convitium*, Most. 4. 2. 4.
Simitu, *pro simul*, *antiq.* Amph. 2. 1. 137.
 Merc. 1. 2. 8. Trin. 2. 1. 1.
Simulare, *pro insimulare*, Stich. 1. 2. 19.
 † *Simulter*, *similiter*, Pseud. 1. 3. 148.
 † *Sine*, *minantis est*, Bacch. 4. 7. 13.
Singularius, Capt. 1. 2. 3.
Singulum, *in singulari*, Cist. 4. 2. 34.
Sinit, *pro finat*, Curc. 1. 1. 27.
Sino, *pro finu*, Curc. 1. 2. 13.
Sinus, *vas sinuosum*, Truc. 1. 1. 15.
Sirempse, *similem re ipsa*, Amph. Prol. 73.
Siris, *pro si veris*, Epid. 3. 3. 19. Bacch. 3. 2. 18.
Sirpicula, *genus canifri*, Capt. 4. 2. 36.
Sis, *imperativis additum per apocopen pro si vis*, *pene singulis paginis*.
Sistentare, *pro ostentare*, *antiq.* Truc. 2. 2. 15.
Sociennus, *socius*, Aul. 4. 4. 32.
Socio-fraudus, *qui socios defraudat*, Pseud. 1. 3. 128.
Solæ, *pro soli*, Mil. 4. 2. 28.
Solarium, *locus*, *ubi in sole apricabantur*, Mil. 2. 3. 69.
Horologium, Fr. Boeot. v. 4. & 8.
Solearius, *qui soleas*, *calceamenti genus*, *conficit*, Aul. 3. 6. 41.
- Solum*, *pro calceamenti solea*, Bacch. 2. 3. 98.
Solus, *solitarius*, Aul. 4. 6. 7.
Soracum, *vehiculi genus*, Pers. 3. 1. 64.
Sorbere, *inter dormiendum ronchos duce*, Mil. 3. 2. 6.
Sorbitio, *pro jure forbili*, Pseud. 3. 2. 79.
Sorbillum, *suspirium*, Poen. 1. 2. 185.
Sordidatus, *sordida ueste indutus*, Afin. 2. 4. 90.
Sortitudo, Poen. 5. 2. 10.
Sororiare, *si etum de papillis puellarum*, *Fragm. Frivolar. v. 11.*
Sorti, *pro sortire*, Cas. 2. 6. 43.
Sortis, *pro fors*, Cas. 2. 6. 28.
Sortito, *per sortem*, Merc. 1. 2. 25.
Sortitus, *sortiendi actus*, Cas. 2. 4. 27.
Sospitalis, *salutaris*, Pseud. 1. 3. 18.
Sospitare, *prosperare*, Aul. 3. 6. 10.
Sospitari, *servari*, Afin. 3. 3. 93.
Specitur, *spectatur*, Cas. 3. 1. 2.
Spectile, *caro suilla sub umbilico*, *Fragm. Carbon. v. 2.*
Specula, *diminutiv. à Spes*, Cas. 2. 4. 27.
Sperata, *amica destinata matrimonio*, *Aiph. 2. 2. 44.*
Spernere, *disjungere*, Capt. 3. 3. 2.
Spes, *Dea*, Bacch. 4. 8. 52.
Spicere, *videre*, Mil. 3. 1. 110.
Spinther, *armilla genus*, Men. 3. 3. 5.
Spinturnicum, *convicium in deformem: à spinturnice deformi & inauspicata avi*, Mil. 4. 1. 42.
Spissigradissimus, *tarde incedens*, Poen. 3. 1. 3.
Spissum, *tardum*, Cist. 1. 1. 78.
Sportula, *vas obsonatorium*, Men. 1. 4. 1.
Spurcidicus, *spurcus*, *obscenus*, Capt. Prol. 5. 6.
Spurcificus, *savus*, Trin. 4. 1. 7.
Sputator, Mil. 5. 1. 52.
Stacte, *oleum à cinnamomo & myrrhasfudans*, Curc. 1. 2. 6. Most. 1. 3. 151.
Stagnea vase, Fragm. amiss. v. 16.
Stalagmium, *inaurus genus*, Men. 3. 3. 18.
Staticulus, *saltatio stataria*, Pers. 5. 2. 43.
Statim, *fixe*, Amph. 1. 1. 120. *Perseveranter*, *stoliditas*. *ibid. v. 84.*

Statu-

I N D E X.

- S**tatutus, *magna stature*, Rud. 2. 2. 11.
Status, *pro habitu & positura gladiatoriis*, Mil. 4. 9. 12.
Stega, *navis tabulatum*, Bacch. 2. 3. 44.
Stercorius, *vituperium*, Mil. 2. 1. 12.
Sterquilinium, *convitium in fædum*, Pers. 3. 3. 3.
Stimulum, *in Gen. Neutr. Men. 5. 2.* 112.
Stipps, *pro auctore*, Trin. 1. 2. 180.
Strategus, *qui bibendi leges fert*, Stich. 5. 4. 20.
Strategus; *belli dux*, *Imperator*: Græc. Cūrc. 2. 3. 6.
Stratioticus, *militaris*: ex Græco, Pseud. 2. 2. 9.
Strebula, *caro quæ coxendicibus demitur*, Fragm. Gastrion. v. 1.
Striatæ, *piscis genus*; Rud. 2. 1. 9.
Striges, *aves nocturnæ*, Pseud. 3. 2. 31.
Stropharius, *qui strophia conficit*, Aul. 3. 5. 42.
Struix, *strue's*, *exstructio*, Men. 1. 1. 26.
Struthea, *bellarii genus*, *ex malis cotoncis*, Pers. 1. 3. 7.
Studioſus, *cum Dat. Mil. 3. 1.* 207.
Stuſiloquentia, Trin. 1. 2. 185.
Stuſiloquium, Mil. 2. 3. 5.
Stuſividus, *stulte seu perverse videns*: Mil. 2. 3. 64.
Suadcla, *eloquentia*, Cist. 2. 3. 24.
Suavitudo, *blanditia*, Stich. 5. 5. 14. Fr. Bacch. v. 10.
Subigitatio, *lasciviuscula attractatio*; Capt. Grex. 2.
Subaquilum, *fuscum*, Rud. 2. 4. 9.
Subbasilicani, *qui sub basilicis ambulant*, aut defident, Capt. 4. 2. 35.
Subcystos, Mil. 3. 2. 54.
Subditivus, *falsus*, Amph. 1. 2. 35. & 2. 2. 198.
Subdiu, *interdiu*, Moſt. 3. 2. 78.
Subes, *ſiebedis*, Fr. amiss. v. 10.
Subiculum, *quod subjicitur*, Peſf. 3. 3. 14.
Subigitare, *verbam nequam*, Mil. 3. 1. 58.
Subleſtior, *infirmiter, levior*, Pers. 3. 1. 26.
Subleſta fides, Bacch. 3. 6. 13.
Subleſtissimum vinum, Frag. Nervol. 6.
Sublingio, *nomen: à sublingendis patinū*, Pseud. 3. 2. 103.
- S**ubinerus, *non plene dilutus*, Stich. 2. 1. 116.
Subminia, *vel subrimia uestis*, Epid. 2. 2. 48.
Subniger, Pseud. 4. 7. 120.
Subrufus, Capt. 3. 4. 115.
Subſcudes, *retinacula lignea tabularum*. Frag. Astrab. v. 7.
Subtemen, *interior panni pars, quæ ſtamini ſubeft*, Merc. 3. 1. 20.
Subvenibo, *pro ſubveniam*, Men. 5. 7. 20.
Subventare, Rud. 1. 4. 11.
Subverbusta, *ſigmatica*, Fr. amiss. 22.
Subvulturius, *ſubniger*, Rud. 2. 4. 9.
Succenturiare, *ſupplere*, Trin. 4. 2. 160.
Succidanus, *qui ſuccedendo velut alterius culpam luit*, Epid. 1. 2. 37.
Successa, *quaſuſceſſerunt bene*, Ps. Pr. 8.
Suecidus, *ſucci plenus*, Mil. 3. 1. 192.
Succingulum, *baltheus*, Men. 1. 3. 17.
Sucula, *machina in torculari*, Rud. 4. 4. 126.
Suffarcinatus, Cūrc. 2. 3. 10.
Sufflatus, *iratus*, Bacch. 4. 2. 21.
Sultis, *pro ſi vultis, in adhortat*. Men. 2. 2. 75.
Summa, *ſummus locus*, Trin. 4. 2. 15. & 1. 1. 4.
Summanare, *furari*, Cūrc. 3. 46.
Summanus, *Deus ſummus maniam*: Cūrc. 3. 43.
† Sumo, *pro inſumo, impendo*, Mil. 3. 1. 78.
Sumptifacere, *inſumendo perdere*, Caf. 2. 7. 2.
Superate, *ſupereſſe*, Ampl. 2. 2. 77. Caf. 5. 2. 2.
Superbiæ, *in plurali*; Stich. 2. 2. 28.
† Superbia, *pro contumelia*, Cist. 1. 1. 42.
Superſtes, *præſens*, Frag. Artamon. v. 1.
Superſtitare, *superſitem eſſe*, Pers. 3. 1. 3.
Superſtitiosus, *Ariolator*, Amph. 1. 1. 167.
Supparafſtari, Amph. 1. 3. 17.
Supparus, *linteum puellarum uestimentum*, Epid. 2. 2. 48.
Suppeditare, *parem eſſe*, Afin. 2. 4. 7.
Suppileare, *clam ſublegere*, Afin. 4. 2. 6.
Supplicium, *ſupplicatio*, Rud. Prol. 25.
Suppromus, *coadjutor promi*, Mil. 3. 2. 12.
Sutgere, *pro ſurrigere*, Epid. Grex. 2.

I N D E X.

- S**urpuit, pro *surripuit*, Capt. 3. 5. 102.
 Sutrepit, pro *surrepserit*, Mil. 2. 3. 62.
 Suspicare, pro *suspicari*, Caf. 2. 6. 42. &
 alibi.
 Suspiritus, *anhelitus*, Merc. 1. 2. 4.
 Suffilire, *sursus salire*, Curc. 1. 2. 63.
 Sustentare sc̄e, est tueri valetudinem, Stich.
 3. 2. 14. & 4. 2. 8.
 Sufsum, pro *sufsum*, antiqu. Cist. 2. 3. 78.
 Sutele, *fallacia*, Caf. 1. 1. 7.
 Suus sibi, pro *suus*, Capt. Prol. 14. 55. &
 alibi s̄p̄ius.
 Sycolatronidæ, *fictum*, Mil. 1. 1. 43.
 Sycophantati, *sycophantias struere*, Trin.
 3. 3. 57.
 Sycophantiose, Pseud. 4. 7. 113.
 Symbolus, *tessera genus, quo utebantur veteres in partis conventis fidei facienda*,
 Bacch. 2. 3. 29. Pl. 1. 1. 53.
 Syncerastum, *eduligenius*, Frag. Phagon. 1.
 Syngraphus, *pastorum privata scriptura*,
 Afin. 1. 3. 85. & 4. 1. 1.
 Syngraphus, *diploma, quo libera commenandi facultas datur belli tempore*,
 Capt. 2. 3. 90.
- T.
- T**Acita, *passive, quæ tacentur*, Afin. 4.
 2. 17.
 Faciturnissimus, Curc. 1. 1. 20.
 Tactio, cum Accusativo: *quemadmodum & alia istiusmodi verbalia construi solent apud nostrum*, Aul. 3. 2. 9. & 4. 10.
 14. Curc. 5. 2. 27.
 Taetū, pro *tallui*, antiqu. Afin. 2. 2. 50.
 Tagenium, *piscis genus*, Frag. Amiss. 17.
 Tagis, pro *tangis*, antiqu. Afin. 2. 2. 106.
 Taltybius, *nuncius*, Stich. 2. 2. 33.
 Talus, *ludus talorum*, Bacch. 1. 1. 38.
 † Tamen, pro *quamvis*, Amph. 1. 3. 44.
 Tametsi, pro *etsi & tamen*, Aul. 4. 10.
 38.
 Tamienetsi, *similiter possum*, Mil. 4. 6. 10.
 Pef. 3. 1. 34. & alibi.
 Tangere, *profallere*, Epid. 5. 2. 40. Pseud.
 1. 1. 118. & alibi.
 Tanta mira, *ideb, tam mira*, Amph. 5.
 1. 5. Caf. 3. 5. 4.
 Tarimes, Moſt. 3. 2. 138.
 Tecum, pro *te*, Caf. 3. 4. 5. Curc. 3. 62.
 pro *tibi*, Capt. 5. 1. 10.
 Tedigniloquides, *fictum*, Pef. 4. 6. 11.
- Tegumentum, *translate pro praſidio*, Truc.
 2. 2. 32.
 Temere, *profacile*, Bacch. 1. 1. 52. fruſtra,
 Trin. 4. 2. 162.
 Temetum, *vinum, antiqu. Truc. 4. 3. 59.*
 † Temperi, *tempore ſuo*, ant. Per. 5. 1.
 16.
 Temperint, *pro temperent, antiqu. Truc. 1. 1. 41.*
 Templa, *de mari*, Mil. 2. 5. 3. Rud. 4. 2. 4.
 † Telo ſuo, *pro arte ſua*, Amph. 1. 1. 113.
 Tempori, *tempeſtive*, Aul. 3. 3. 6. Moſt. 1.
 4. 2. numero, *celeriter, mature*, Rud.
 4. 2. 16.
 Tenus, *laqueus qui tenditur*, Bacch. 4.
 6. 23.
 Terginum, *scutica*, Pſeud. 1. 2. 21.
 Tergus, *Gen. Masc. Aſin. 2. 2. 53.*
 Termentum, *detrimentum*, Bacch. 4.
 9. 5.
 Terveneficus, *convitum*, Bacch. 4. 7. 15.
 Testiculari, *crepare testes*, Amph. 2. 2. 193.
 Tetuli, *protuli, antiqu. Amph. 2. 2. 84.*
 Men. 4. 2. 25.
 Thalassicus, *marinus: ex Græco*, Mil. 4.
 4. 43.
 Thales, *ironice*, Rud. 4. 3. 64.
 Thermopotare, *calidum bibere: ex Græco Latinoque fictum verbum*, Trin. 4. 3. 7.
 Thelaurochryſonicochryſides, *fictum Comicalientia nomen, ex voce theſauri & alia duobus uſitatis nominibus Chriſoncus, & Chryſis*, Capt. 2. 2. 35.
 Theti, *pro Thetide*, Epid. 1. 1. 33.
 Tiara, *cauſia, tegumentum capitinis*, Pef. 4.
 2. 2.
 Tinnimentum, *per jocum de clava: qua cum caput tunditur, aures tinniunt*, Rud.
 3. 5. 26.
 Tintinnaculi, *tortores, ſive lorarii: fictum vocabulum à verberum crepitu*, Truc. 4.
 3. 8.
 Tipula, *genus inſetti*, Pef. 2. 2. 62.
 Tis, pro *tui*, antiqu. Mil. 4. 2. 42.
 Titanus, pro *Titan: quo nomine appellati terra filii, qui ſuperos oppugnare finguntur*, Men. 5. 2. 101. Pef. 1.
 1. 2. 6.
 Titivilitum, *res nibili*, Caf. 2. 5. 59.
 Tolleno, *machina tollendis aquis*, Frag.
 Aſtrab. v. 4.
 Tollit, *in præterito perf. à tollo, antiqu. Fr. Captiv. v. 2.*
 Tolu-

I N D E X.

V.

- Tolutum, *glomeratum*, Asin. 3. 3. 116.
 Tondere, *cum Ablativ.* Bacch. 2. 3. 8.
 Tonus, *tonsa*, Amph. 1. 1. 288.
 Torulus, *cincinnus in conum consertus*,
 Amph. Prol. 144.
 Totz, *pro toti*, Frag. Amiss. v. 2.
 Totum, *pro omni*, Mil. 2. 2. 57.
 Tractim, *lente*, Amph. 1. 1. 157.
 Tragula, *telum hamatum: tralate de fal-*
 lacia, Pseud. 1. 4. 14.
 Trahax, *à trahendo: de lenone*, Pers. 3.
 3. 6.
 Trahere, *probibere*, Rud. 2. 5. 2.
 Traloqui, *à principio ad finem eloqui*,
 Pers. 3. 3. 307.
 Trama, *filum, quod trameat in textura*,
 Rud. 5. 2. 37.
 Transcädere, *probocadere*, Pers. 4. 8. 1.
 Transtinere, *transversum tenere*, Mil. 1.
 5. 58.
 Tributus, *protributum*, Epid. 2. 2. 43.
 Tricæ, *nuga, sermo intricatus*, Curn. 5. 2.
 15. Molt. 3. 1. 45.
 Trifurcifer, *centitium*, Aul. 2. 4. 47.
 Trigonus, *piscis*, Capt. 4. 2. 71.
 Triparsus, *valde parcus*, Pers. 2. 3. 14.
 Tristis, *proirato*, Caf. 2. 3. 14.
 Triticeix, *adject. pro triticea, antiqu. Caf.*
 2. 8. 58.
 Trivenefica, *convitium*, Aul. 1. 2. 8.
 Tryblium, *patella*, Stich. 5. 4. 9.
 Truculentia, *morum atrocitas*, Truc. 3.
 2. 7.
 Truculentus, Truc. 3. 2. 6.
 Tuatim, *tuo more: fictum*, Amph. 2.
 1. 4.
 Tuburcinati, *raptim vorare*, Pers. 1. 3. 42.
 Tumulti, *protumultus*, antiqu. Caf. 3. 5.
 22. Poen. 1. 1. 79.
 Turdetani, *pro iis qui turdos vendunt: jo-*
 culariter, Capt. 1. 2. 60.
 Turgere, *pro iratum esse*, Caf. 2. 5. 17.
 Turpilucrupidus, Trin. 1. 2. 63.
 Turpis, *deformis*, Poen. 1. 2. 110.
 Turtur, *penis*, Bacch. 1. 1. 35.
 Tuſculum, *à tuis diminut.* Aul. 2. 8. 15.
 Tutantur, *paſſive*, Amph. 2. 2. 20.
 Tyrannus, *in bonam partem*, Curn. 2. 3. 6.
 Pseud. 2. 4. 12.
 Tympanotriba, *tympani pulsator: pro*
 effeminato: quales erant sacerdotes Cy-
 beles, Tympana pulsantes, Truc. 2.
 7. 49.
- Vacivitas, *vacuitas*, Curn. 2. 3. 80.
 Vacivus, *a, um, vacum*, Caf. Prol.
 29. 3. 46. & alibi.
 Vadari, *in juccicare*, Aul. 2. 2. 40.
 Vadatus, *paſſive*, Bacch. 2. 2. 3.
 Vadimonium, *sponsio de obeundo judicio*,
 Curn. 1. 3. 5.
 Vaga, Mil. 2. 5. 14.
 Valentulus, *validus*, Caf. 4. 4. 26.
 † Valet, *validus est*, Amph. 5. 1. 51.
 Valetus, Pers. 2. 5. 8.
 Valgus, *qui talos vitiosos, & diversas ſu-*
 ras habet, Mil. 3. 1. 227.
 Valgavaria, *distorta labra*, Mil. 2. 1. 16.
 Vanidicus, Trin. 3. 1. 37.
 Vaniloquentia, Rud. 4. 1. 14.
 Vaniloquidorus, *fictum nomen*, Pers. 4.
 6. 20.
 Vanitudo, Capt. 3. 4. 37.
 Varus, *qui diſtortacrura habet*, Mil. 3. 1.
 124.
 Vasa, *pro obcaeno*, Poen. 4. 2. 41.
 Vasticies, *defectus*, Pseud. 1. 1. 68.
 Vasum, *vas*, Truc. 1. 1. 33. 34.
 Vbi ubi, *ubicunque*, Asin. 2. 2. 21. Curn.
 1. 2. 3.
 Vectari, *deponentis forma*, Merc. 1. 1.
 76.
 Velabrum, *locus Romæ ubi oleariorum ta-*
 berna, Capt. 3. 1. 29. Curn. 4. 1. 22.
 Venatici, *canes*, Capt. 1. 1. 17.
 Venatus, *de piscatu*, Rud. 4. 3. 31.
 Venditaria lingua, *venalis*, Stich. 1. 3. 104.
 Veneficus, *convitium*, Rud. 4. 3. 48.
 Venerem, *pro venero, antiqu. Truc. 2. 5. 23.*
 Venerium, *pro jactu venerio in talorum*
 ludo, Asin. 5. 2. 55.
 Ventricosus, *qui magnum ventrem habet*,
 Asin. 2. 3. 20.
 Verberabilissimus, *qui dignus verberibus*
 maxime, Aul. 4. 4. 6.
 Verberantes, *paſſive*, *ideſt, vapulantes*,
 Truc. 4. 3. 3.
 Verbum, *proverbium*, Merc. 4. 4. 31. Poen.
 1. 1. 7.
 Verculum, *diminut. à ver: blandimentum*,
 Caf. 4. 4. 15.
 Veriverbum, *veracitas verborum*, Capt.
 3. 4. 36.
 Vernilitas, *lascivia, procacitas*, Frag.
 Bacch. 7. 5.
 Qq 2
 Vero,

I N D E X.

- Vero, pro certe, Afin. 1. 1. 43.
pro igitur, Epid. 5. 2. 58.
- Versare, pro fallere, ludificari, Curc. 4. 1.
23. Bacch. 4. 5. 6. Pers. 5. 2. 17.
- Versipellis, canus, per jocum, Pers. 2.
2. 48.
- Veruina, verutum, Bacch. 4. 8. 46.
- Verum, veru, Rud. 5. 2. 15. & 17.
- Verves, de sene amatore, Caf. 3. 2. 5.
Men. 3. 3. 6.
- Vesperna, cæna, Frag. amiss. v. 57.
- Vesperugo, Hesperus, Amph. 1. 1. 119.
- Vestispica, qua uestes curat, Trin. 2. 1.
22.
- Viaticatus, viatico instruttus, Men. 2. 1. 30.
- Vicissitudin, vicissim, Fœn. Prol. 46.
per vices, Stich. 4. 1. 27.
- Victi, pro vittis, antiqu. Capt. 4. 2. 75.
- Viduitas, inopia, Rud. 3. 3. 2.
- Vidalus, bulga ex corso, Epid. 1. 1. 20.
- Vietor, lictor: à viendo, id est, vinciendo,
sive ligando, Rud. 4. 3. 51.
- Vetus, languidus, enervatus, Mer. 2.
2. 20.
- Vinarius, vinum vendens, Afin. 2. 4. 30.
- Vinnulus, illecebrosus, flexanimus: à
Vinno, cincinno molliter flexo, Afin. 1.
3. 70.
- Vinum, convivium, compositio, Afin. 4.
1. 55.
- Violatii, qui uestes violæ colore tingunt,
Aul. 3. 5. 36.
- Violentus, durus, asper, truculentus, Truc.
2. 1. 39. & 2. 2. 54. & 62.
- Vir, pro marito, Amph. Prol. III. & 1. 3.
4. & 2. 2. 8.
pro amatore, Afin. 4. 1. 60.
- Virgatores, qui virgis & loris servos cae-
dunt, Afin. 3. 2. 19.
- Virgidemia, fistum, Rud. 3. 2. 22.
- Virginarius, a. um, Pers. 5. 9. 14.
- Virginis vendonides, fistum nomen, Pers.
4. 6. 20.
- Virile, secus, Rud. 1. 2. 19.
- Viripotens, potens, sive pollens viribus,
Pers. 2. 3. 1.
- Vititum, i singulos viros, Pf. 1. 5. 26.
- † Virtus, pro dignitate, Mil. 3. 1. 130.
- Vis, multitudo, Epid. 2. 2. 64.
- Vitare, cum Dat. Curc. 2. 3. 18. Fœn. Pr. 25
- Vitilena, vitii lena, qua ad vitia allicit,
Most. 1. 3. 56.
- Vitium, proculpa, Aul. 4. 10. 25.
- Vitulari, lubentius diffluere, Pers. 2. 3. 2.
- Vive, adverbialiter à vivus, Epid. 2. 2.
98.
- † Vivere victores, pro esse, Amph. Pr. 75.
- Vixisse, pro mortuum esse, Bacch. 1. 2. 43.
Stich. 5. 7. 2.
- Vlli, pro ullius, antiqu. Truc. 2. 2. 38.
- Vimci, ulmis misere casi: joculari, Afin.
2. 2. 96.
- Vlmitriba, de puerō verberone, Pe. 2. 4. 7.
- Vlpicum, allii species, Fœn. 5. 5. 35.
- Vlysses, pro callido, Pf. 4. 6. 1.
pro consiliario, Men. 5. 5. 4.
- Vimbraticola, mollis, Truc. 2. 2. 49.
- Vnanimans, unanimis, Truc. 2. 4. 81.
- Vne, vocativus, Frag. Fñvol. v. 12.
- Vnguentaria, ars unguenta conficiendi,
Fœn. 3. 3. 90.
- Vnianimi, unius animi, Stich. 5. 4. 49.
- Vnicus, summedilectus, Capt. 1. 2. 44.
- † Unumquidquid, pro, unumquodque:
Trin. 4. 2. 39.
- Unus, pro aliquis, Aul. 1. 1. 38. Most. 3.
2. 2. Stich. 4. 1. 32. & alibi.
- Vocare, ad cœnam invitare, Men. 3. 1. 11.
Pf. 5. 2. 31. Truc. 2. 6. 66.
- Volsella, à vellendo: instrumentum ad
exstirpandos à corpore pilos radicitus,
τριχολεῖς, Curc. 4. 4. 21.
- Volturius, jaetus nomen in talorum lusu,
qui infelix, Curc. 2. 3. 78.
- Voluntate, id est, sponte, Mil. 2. 5. 40.
- Volup, voluptas, Men. 4. 3. 3.
- Voluptabilis, qui voluptatem affert, Epid.
1. 1. 19.
- Voluptarii, qui voluptatibus student, Men.
2. 1. 34.
- Vomitus, de homine impuro, Most. 3. 1.
120.
- Vorsare, versare, tractare, Cist. 1. 1. 26.
- Vorsum, in anteriorem partem; cui rursum
opponitur, Amph. 5. 1. 60.
- Vorsus, à vertendo: conversio in orbem in-
ter saltandum, Stich. 5. 7. 2.
- Vosstrum, pro uestri, Men. 5. 9. 58.
- Votitus, veritus, Afin. 4. 1. 44.
- Vpupa, de malleo: per jocum, Capt. 5.
4. 7.
- Vrbicapus, qui urbes capit, Mil. 4. 2. 64.
- Vri, angi, Bacch. 5. 1. 5.
- † Vsura, usus, Trin. 1. 2. 144.
- Vsuraria, uxori, qua quis per libidinem uti-
tur, Amph. Arg. 1. 3.

Vlus

I N D E X.

Vsus est, propositus est, Curs. 3. 13. Cift. 1. 2. 10. Rud. 2. 3. 67. Trin. 2. 4. 102.	Vtilitas, usus, Epid. 5. 1. 28.
Vsus facere, ut suscipere, usum venire, Amph. 1. 1. 219.	Vtrobidem, Truc. 1. 2. 50.
Vt, pro qualis, Amph. Prol. 104.	† Vvidus, humidus. Rud. 1. 4. 31.
Vt ne, pro ne, Afin. 3. 3. 128. Most. 5. 1. 12. & alibi.	Vulturius, vultur, Most. 3. 2. 145. 146. 150. de avaro, Trin. 1. 2. 64.
Vterum, in Gen. Neutr. Aul. 4. 7. 10.	Z.
Vti, Paſtive, Mil. 3. 1. 84. cum Accus. Men. 4. 2. 1. Poen. 5. 2. 128.	Z Amia, damnum: Græc. Aul. 22. 20.
Vtibilis, utilis, Most. 4. 1. 2. Trin. 3. 3. 19. & alibi.	Zona, promarsupio, Poen. 5. 2. 48. & alibi.
	Zonarius sector, Trin. 4. 2. 20.

F I N I S.



I N D E X

Antiquitatum , Rituum , & Rerum imprimis
memorabilium è Plauto & ei adjunctis Com-
mentariis obseratarum.

A.

- A**bejūs ædes , id est , vili venditæ.
Mof. 3. 3. 3
- Absentia viri antiqua lege certum
tempus fuit definitum. *Stich. 1. 1. 29*
- Acheruncis cruciamenta Veteres in tabu-
lis depingebant, ut homines in celius in
officio continerentur, dum ea quasi
præsentia intuerentur. *Capt. 5. 4. 1.*
- Actionis reo edendæ mos coram Præto-
re. *Pers. 4. 9. 9*
- Accumbendi mos veterum descriptus ,
cum mensæ positu & forma, triclinio-
rumque ornatu & numero persona-
rum in uno lecto. *Stich. 5. 4. 21*
- Acropolitis quæ? *Epid. 4. 1. 41*
- Addictis fuerunt, qui cum non essent
solvendo , creditoribus addicebantur.
Bacch. 5. 2. 37
- Addicuntur & deinde abducuntur, non
tantum damni in Judicio, sed etiam
venales. *Merc. 3. 4. 31*
- Adeſſe dicuntur Advocati. *Edip. 3. 2. 15*
- Adimi. *Mil. 2. 6. 105*
- Adire ad aliquem. *Truc. 2. 6. 21*
- Adjumentum pro eo qui adjuvat. *Epid. 3.
2. 15*
- Adorea antiquis quid fuerit? *Amp. 1.
1. 38*
- Ad promissor in promissione erat plerum-
que. *Rud. 5. 2. 45*
- Adrogare ad stipulatoris erat: *rogare sti-
pulatoris.* Uterque enim in stipulatio-
ne erat, *stipulator & ad stipulator.* *ibid.*
- Ad stipulator in stipulatione erat plerum-
que, qui adrogabat, ut stipulator ro-
gabat. *ibid.*
- Advector. *Afin. 2. 2. 92*
- Adulterarum apud Rom. veteres poena
quæ? *Amph. 2. 2. 222*
- Advocatus, patronus, cognitor quid dif-
ferat? *Epid. 3. 3. 42*
- Ædiles Ludis olim præterant, & jurabant,

- se illi, qui optime egisse visus esset, pal-
mam daturos. *Prol. Amph. 72*
- Ædilium, ἀγορεύματα Græce, officium
erga vendentes improbas merces. *Rud.
2. 3. 43*
- Ægroti in templo Æsculapii interdum
incubabant, ad remedia per somnium
accienda. *Cyrc. 1. 1. 62*
- Æquare sortes. *Caf. 2. 6. 35*
- Æra, multa pecuniaria à portitoribus
aut Scripturariis olim imponi solita.
Truc. 1. 2. 43.
- Ærarium Roman. in templo Saturni
olim erat, & cur? *Aul. 3. 6. 47.*
- Bacch. 2. 3. 73*
- Æredituti milites qui dicti? *Truc. 2. 1. 18*
- Æs militare quod, & unde sumptum?
Aul. 3. 5. 52
- Æstimatum dare. *Capt. 2. 2. 90*
- Ætate eadem. *Amph. 2. 1. 67*
- Agathocles quomodo ter regnum sibi
quasi afferuerit? *Men. 2. 3. 58*
- Ager arvus, ager pascaus & compascuus.
Truc. 1. 2. 47
- Ager scripturarius qui dictus? *Truc. 1.
2. 41*
- A'νερτη Κυρι quid? *Truc. 2. 7. 48*
- Albati, id est, candida & pura veste ad
Deosadibant veteres *Rud. 1. 5. 12*
- Albo rete aliena oppugnare bona quid?
Pers. 1. 2. 22
- Alexandrina polymita qualia? *Pseud. 1.
2. 14*
- Alicaria meretrices unde dictæ? *Pæn. 1.
2. 54*
- Alterplices σπέζιγμοι veteribus dicti
qui? *Cist. 4. 2. 64*
- Α'λαντη δελτη , servus sale emptus,
id est, vilis pretii servus. *Cafin. 3. 2. 8*
- Amantes olim per signa loquebantur.
Afin. 4. 1. 39
- Amantium, cum non reciperentur à puel-
lis intra ædes, ulciscendi modus. *Mer.
2. 3. 74.*
- Amare

I N D E X

- A**mare virum & avere, differunt. *Merc.* 4. 4. 15
Amatores pueras, quas amabant, inter talorum iactus invocare solebant. *Afin.* 5. 2. 55
Amarorum ornatus qualis? *Cure.* 1. 1. 2
Ambas hafce, id est, fores. *Mof.* 2. 2. 23
Amicus veterrimus homini optimus. *Truc.* 1. 2. 71
Amicum ita ut nomen cluet, reperiiri difficile. *Trin.* 3. 1. 19
Aμφιδρόμιος dicebatur dies quintus puerperii, à ritu, quo cursim circa focum gestabatur puer, & sic lustrabatur apud Græcos, apud Latinos vero octavo die pueræ, nono pueri. *Truc.* 2. 4. 70
Amphoræ mensura quanta? *Merc.* 1. 1. 75
Ampulla quale vas? *Perf.* 1. 3. 44
Ampullam secum portabant peregre abundentes, in quem usum? *Merc.* 5. 2. 86
Amystis qualis potio? *Aul.* 2. 4. 12
Anancæum, poculum magnum, quod in potandi certamine necesse esset ebibe-re: quasi ἀναγκή. *Rud.* 2. 3. 33
Angina qualis morbus? *Mof.* 1. 3. 61
Animus quomodo nonnunquam usur-petur. *Pseud.* 1. 3. 8
Anno, id est, ante annum. *Amph. Pr.* 91
Annuas meretricum operas conduce-bant. *Truc.* 1. 1. 10
Annulo sigillario obsignare res domi Romanæ solebant. *Cafn.* 2. 1. 1
Annuli aurei ingenuorum duntaxat, non servorum erant. *Cafn.* 3. 5. 63
Annus pro annonæ sâpe dicitur. *Mof.* 1. 3. 3
Ante solem ex orientem. *Bacch.* 3. 3. 20
Antiquum & vetus quid differant. *Mof.* 2. 2. 45
Antiqua cur omnia nostris meliora ha-bitata. *Capt.* 1. 2. 20
Aφεσθία marina omnia antiquis credita. *Cafn.* 2. 8. 59
Apollo *prostaterius* quasi præs in vesti-bulo domus ab Atheniensibus cultus. *Bacch.* 2. 1. 3
Apollinis θρονοθείς vel ἀγυιέως sta-tua consecrata antiquitus ante ædes ponebatur. *Merc.* 4. 1. 12
Apollinem ut ἀλεξιππον invocare sole-bant antiqui, quem & *Apellinem* quasi malaapellentem, vocarunt. *Aul.* 2. 8. 24
Apparere. *Men.* 2. 1. 14
- A**pprobarē quomodo Diī dicantur *Amph. Prol.* 13
Aquam duplēcēm, calidam, frigidam, statim initio convivii poni mos erat. *Perf.* 5. 1. 8.
Aquarii vel aquarioli vocabantur leno-num ministri, qui lavantibus mereti-cibus aquam aggerebant. *Pæn.* 1. 2. 14
Aquila color qualis & unde dictus. *Rud.* 2. 4. 9.
ab Ara neminem licebat vi abripere: ut tamen arcerentur inde, admovebant ignem; atque ita non ab hominibus, sed à Deo (Vulcano) amoveri crede-bantur. *Mof.* 5. 1. 65
Aram occupabant rei; unde abripi, aut in ius vocati non poterant. *Mof.* 5. 1. 45
Ara non publicat tantum in templis, sed & in plateis viisque erant antiquitus. *Aul.* 4. 1. 20
Aras tangebant vel tenebant sacramentū dicturi & precaturi veteres. *Rud.* 5. 2. 46
Aranæ quo omne à superstitionis olim observatæ? *Aul.* 1. 2. 9.
Arationes erant agri publici, qui aratori-bus colendi dabantur, & locabantur impositis decumis, &c. *Truc.* 1. 2. 46
Arcadici asini præcipue à veteribus quæ-siti, iique foli pro optimis habiti. *Afin.* 2. 2. 67.
Arcturi positus, ortus, tempus, & vis occulis. *Prol. Rud.*
Argentarii ubi tabernas suas habuerint? *Cure.* 4. 1. 19.
Argentariorum qualis olim conditio, Officium & commercia? *Afin.* 1. 1. 103
Aristarchus Poëta tragicus Homeri cen-for. *Pæn. Prol.* 1
Aτεῖστον quid? *Truc.* 2. 7. 38
Armare pontum vinculis. *Perf.* 1. 2. 22
Artes antiqui & virtutis & virtutes voca-runt. *Trin.* 1. 2. 34
Arvipendium quid fuerit? *Mil.* 5. 14
Arundo alas verberat. *Bacch.* 1. 1. 17
Ascriptivi qui dieti? *Men.* 1. 3. 2
Affertores J. C. vindicēs alienā liberta-tis. *Pæn.* 4. 2. 84
Astraba quid? *Fragm. Astrab.*
Atheniensium mos, capillum habere congeustum in conum. *Prol. Amph.* 144
Athenis domus. *Mil.* 2. 5. 41
Attici cives ubi negotiari solerent. *Merc.* 1. 1. 76.

I N D E X.

- A**trienſis, is qui Græcis diatribe⁹, diatribe⁹. *Pſeud.* 2. 2. 14
Atrienſes servi qui, & eorum officium? *Aſin.* 2. 1. 16
Auctor, auctoritas quo ſenſu? *Cure.* 4. 2.
12
Auctoritas ab stirpe. *Trin.* 1. 2. 182
Averuncos Deos quando & quomodo veteres venerati ſolerent? *Mil.* 2. 4. 41
Aves, pueris patriciis olim in deliciis quænam? *Aſin.* 3. 3. 103
Augendi & maſtandi verbis in ſacrificiis uterantur olim, & cur? *Amph.* 4. 2. 14
Auguro & augutor quid differant? *Cif.* 4. 2. 26
Aures perforatas qui habebant barbari, praſertim Pœni, apud Romanos male olim audiebant. *Pœn.* 5. 2. 21
Auriculis prenſis oſculari, inter cæteras antiquæ vetuſtatis blanditiias, ſolemne erat. *Pœn.* 1. 2. 163
Aurum cur palleret, interrogatus Diogenes, quid responderit? *Aulul.* 3. 6. 44
Aurichalcum quale æs? *Cure.* 1. 3. 46
Auspices nuptiarum antiquitus erant, quorum poſt vice Pronubi adhibiti. *Cafin. Prol.* 86.
Auspicio occurſu ſuo ex ſuperſtitione veterum faciebant præter alia animalia muſtela domesṭica, & felis, quod Græci vocabant, ἔρδιον σύμβολον. *Stich.* 3. 2. 7
Auspicia corvorum quæ fauſta infauſtave crediderint vani veteres? *Aul.* 4. 3. 1
Auspicia finiſtra unde fauſta credita? *Epid.* 2. 2. 2
Aὐτολέκυθοι Græcis qui diſti? *Perſ.* 1. 3. 44.
Autolycus, pro fure cur? *Bacch.* 2. 3. 4
Aut plus aut minus. *Med.* 4. 2. 25
Auxilium eſſe alicui. *Cur.* 2. 2. 17
Axites mulieres ſive dii qui? *Aul.* 1. 1. 11
Axitiosi olim qui diſti? *ibid.*
Axitiosi qui & unde diſti? *in fragm.*
- B.

BAbylonii & Phryges olim ob artificium pingendi perifromata & tapetia celebres. *Stich.* 2. 2. 54
Bacariōnes aquarioli, qui lavantibus metrictibus aquam aggerebant? *Pœn.* 1. 2. 14.

- Bacchæ bacchanti adverſari impune haud licebat. *Amph.* 2. 2. 73
Bacchanal exercere inquietabant, quem delirare vellet dicere. *Supp.* *Amph.* 1. 12
Bacchus, nec non Ceres, furorem hominibus immittente credebantur. *Supp.* *Amph.* 2. 62.
Bacchi ſacra tercio quoque anno innovabantur; unde Trieterica dicta. *Pſeud.* 1. 1. 107.
Bacchi ſacra reconditissima erant: neque ulli, niſi initato, cognita, unde qui illis intereffe vellet, ſignum dare cæteris neceſſe habebat. *Mil.* 4. 2. 25
Ballista & Catapulta quomodo differant? *Capt.* 4. 2. 16
Balneorum tres oīlum ædes vel cellæ, & quæ fuerint? *Mofſ.* 1. 3. 1
Basilica Romæ, ubi judicia, praſertim centumviralia, celebrata fuerunt. *Capt.* 4. 2. 35
Bene, pro valde aut multum. *Mofſ.* 4. 2. 51
Bellerophontea litteræ quales? *Bacch.* 4. 7. 12
Bellum indicendi per feciales mos & formula Romanis uifitata. *Amph.* 1. 1. 51
Bibendi leges in convivio praescribentis olim nomina diversa apud auctores, quæ? *Perſ.* 5. 1. 18
Bibendi in conviviis vices talis fortiri veteres solebant: talos mittentes ſcora invocabant, fuasque amicas, fauſti ominis cauſa. *Capt.* 1. 1. 1
Bivia, quæ Dea olim? *Merc.* 5. 2. 24
Blaſtodes. *Truc.* 4. 4. 1
Bona Fortuna mentio quo ſenſu veteribus uifitata? *Aulul.* 1. 2. 22
Bonum factumſ! Formula ſolennis, editis praefigis ſolita, boni omnis cauſa. *Pœn. Prol.* 16
Boves glandibus paſti à veteribus. *Truc.* 3. 1. 2
Bœuſoλόχοι qui proprie diſti? *Rud.* 1. 2. 52
Bucceda. *Mofſ.* 4. 2. 1
Buſtilapi qui diſti? *Pſeud.* 1. 3. 127

C.

- C**Acule, calones, lixa, qui & unde diſti? *Trin.* 3. 2. 95
Cajatio. *Fr. Astrab.* 17
Calatores dicebantur servi δητὸς καλεῖν mini-

- ministri sacrorum : erantque libertini. *Pseud.* 4. 2. 52
- Calceis** inconcinnius uti, non rusticatis tantum, sed etiam impudentia nostra erat. *Truc.* 4. 2. 52
- Calceorum** veterum deditum luxuria. *Trin.* 3. 2. 54
- Calceos** & soccos ponebant, qui erant accubituri. *Mos.* 2. 1. 37
- Calculorum** tabula apud Græcos qualis? *Pæn.* 4. 2. 86
- Calenda** omnes Junoni tributæ, ut & *Idus* omnes Jovi. *Mil.* 3. 1. 97
- Calendis Martiis** *Iunoni*, præcipue *Matronæ*, sacrificabant; atque etiam munera sibi invicem missitare solebant, & cur? *Mil.* 3. 1. 97
- Calidum.** *Mos.* 3. 2. 81
- Calidum** bibisse veteres tam vinum quam aquam, *θερμοπλάτεια* indicant. *Mil.* 3. 2. 19
- Calida** bibendi veteribus mos. *Circ.* 2. 3. 14
- Callus**, lumbus aprugnus, veteribus in delitiis. *Capt.* 4. 3. 4
- Cambre**, Græce ἀνταπεισέδαι quid sit? *Afin.* 1. 1. 103
- Campani** molles & libidinosi olim. *Trin.* 2. 4. 144
- Canaliculae forenses**, homines pauperes dicti: quod circa canalem fori consistenter. *Circ.* 4. 1. 15
- Canis** & **catus**, genus quoddam vincilli, quo servi constringebantur. *Circ.* 5. 3. 13. *Cas.* 2. 6. 37
- Canis** convitium in mulieres latrantes frequens apud Græcos. *Cas.* 2. 5. 12
- Canes** veteres vocabant *cubodes*, & vice versa. *Mil.* 2. 2. 57
- Canina scæva** quid? *Cas.* 5. 4. 4
- Cantare ante fores quomodo solerent, qui noctu comediatum ibant? *Circ.* 1. 2. 60
- Cantio** Græca de numero poculorum bibendorum. *Stich.* 5. 4. 25
- Cantherius** ab equo quid distet? *Aul.* 3. 5. 21
- Cantheriorum** somnolentia qualis & unde? *Mil.* 2. 2. 62
- Capillum** promittere fanaticis usitatum fuit. *Rud.* 2. 3. 46
- Caput** quando operire solerent? *Mos.* 2. 1. 77
- Caput** olim radere, unquesque præcidere solebant naufragi, in signum liberationis. *Rud.* 5. 2. 16
- Capitis** aperiendi & operiendi mos Romanus qui olim? *Circ.* 2. 3. 9
- Capite** operto aliisque gestibus ac ritibus salutare atque adorare Deos veteribus usitatum. *Amph.* 5. 1. 42
- Capitolia** vocabant qualiacumque tempora grandia primoribus dicata Deis, etiam extra Italiam. *Circ.* 2. 2. 19
- Capitones** duri Parasiti olim dicti, unde? *Perf.* 1. 2. 8
- Captare**, orare, queri cum aliquo. *Mos.* 5. 1. 21
- Carchesii** descriptio. *Amph.* 1. 3. 36
- Carnifex** carceris olim custos: unde *ad carnificem*, idem quod *in carcerem* trahere. Triumviro autem curam Custodiæ carceris habuisse verisimile est. *Rud.* 3. 6. 19
- Carthaginenses** δίγλωτοι erant, lingua utentes & Tyriorum & Afrorum. *Pæn.* 5. 2. 73
- Casare.** *Mil.* 3. 2. 36
- Casteria**, qui locus? *Afin.* 3. 1. 16
- Catillatores** qui dicti olim? *Cas.* 3. 2. 22
- Catones** unde dicti? *Epid.* 2. 2. 73
- Cave canem** januis inscribi longis literis solitum, cur? *Mos.* 3. 2. 162
- Cavea** qui locus in amphitheatro, & unde dicta? *Prol. Amph.* 6. 8
- Cavere** cum aliquo. *Pseud.* 4. 1. 5
- Caspones** qui sint, & unde dicti? *Aul.* 3. 5. 35
- Causa** familiæ consistit, pro, quæstus cefsat. *Afin.* 3. 1. 17
- Causas** noscere ubi dicebatur? *Truc.* 2. 1. 18
- Celocemonare**, pro, inebriare se, quare? *Pseud.* 5. 2. 12
- Censere** æra. *Rud.* 4. 8. 9
- Cercurus** navis Asianæ prægrandis nomen. *Merc.* 1. 1. 86
- Cerealibus** festis genio plus solito olim indulgebant. Unde *Cereales mensæ*, id est, optimæ. *Men.* 1. 1. 25
- Cereris** vigilia quomodo celebrarentur à mulieribus, & cur noctu? *Prol.* *Aul.* 36

I N D E X.

- Cereri nuptias celebrare quo ritu sole-**
rent. *Aul.* 2. 6. 5
- Cerriti unde dicti?** *Amph.* 2. 2. 144
- Cestus quid?** *Bacch.* 1. 1. 36
- Cevere & conquiniscere. *Pseud.* 5. 1. 4
- Chananæos Pœni se vocabant, quos Græ-**
ci Φοίνικες. *Pœn.* 5. 3. 33
- Charontis πορθμοῖο duo oboli, postea**
tres erant, quibus mortuos instrue-
bant. *Prol.* *Pœn.* 71
- Xapōwetæ δύε Athenis in quem usum?**
Mil. 2. 46
- Charra loco veteribus quid fuerit?**
Bacch. 4. 4. 64
- Chirographum & syngraphum quid**
differant? *Afin.* 4. 1. 1
- Chlamys idem quod Sagum, indumen-**
tum militare. *Rud.* 2. 2. 9
- Chlamys, viatoria vestis, chlamydati qui**
peregre advenirent, ab habitu dicti.
Pseud. 4. 2. 8
- Chorus quid?** *Curc.* 4. 1. 1
- Choragi officium quod?** *Curc.* 4. 1. 1
- Choragi hodie qui, & qui primitus?**
Curc. 4. 1. 1
- Chroma genus modulationis, quale?**
Afin. 1. 3. 70
- Cibationis ordo ac nomina apud Roma-**
nos & Græcos. *Truc.* 2. 7. 38
- Cicum non interduim, quid?** *Rudent.* 2.
7. 22
- Cinctio uti veteres solebant, idque mode-**
stæ disciplinæ erat argumentum: contra
discinetum esse, mores disolutos
arguebat. *Bacch.* 3. 3. 28
- Ciniflones & Cinerarii.** *Mil.* 4. 2. 10
- Circumferre, verbum Pontificale, pro lu-**
strare, qua ratione? *Amph.* 2. 2. 144
- Civem Romanam qui vitiarat; aut eam**
indotatam ducere, aut si hoc recusaret,
capitis argui consuevit. *Aul.* 4. 10. 28
- Civibus in patriam redeuntibus dabatur**
cœna. *Amph.* 1. 1. 8
- Clarigatio quid? & ejus formula.** *Amph.*
1. 1. 51
- Clava, clavator, quid?** *Pœn.* 3. 1. 27
- Clavis Laconica qualis?** *Mof.* 2. 1. 57.
& 79
- Clavus & clavata vestis antiquis in usu**
qualis? *Epid.* 2. 2. 47
- Clœcina Dea unde dicta?** *Curc.* 4. 1. 10
- Clurinum pecus, quid?** *Truc.* 2. 2. 74
- Cocio, circumforaneus propola, qui ab**
- aliis emit vili, quod carius vendat, &
quidem præsente semper pecunia. *A-*
fin. 1. 3. 51
- Cocio qui credit mibili est.** Proverbium ex
more illius generis hominum. *Afin.* 1.
3. 51
- Coclices qui dicti?** *Curc.* 3. 23
- Coccus nundinalis, unde & cursic dicatur?**
Aul. 2. 4. 45
- Cocos sive coctores privatae personaæ non**
habentes domi, eos in foro conduce-
bant. *Aul.* 2. 4. 1
- Coquum & Pistorem apud aliquos eun-**
dem fuisse. *Capt.* 1. 2. 57
- Codex, stipes ligneus, quem alligati servi**
qui deliquerant, trahebant, cuique insi-
debant vincit, &c. *Pœn.* 5. 3. 34
- Coëmtonialis senex.** *Bacch.* 4. 9. 52
- Cœna popularis quale epulum?** *Trin.* 2. 4.
69. in æde sacra peragebatur antiqui-
tus. *Pœn.* 3. 1. 26
- Cœna viatica veteribus in usu.** *Bacch.* 1. 1. 62
- Cœnam terrestrem & sine sanguine**
quam vocarint. *Capt.* 1. 2. 86
- Cœnandi veterum mos adhibitus omnis**
generis acromatibus. *Stich.* 2. 2. 57
- Coire.** *Mof.* 1. 4. 14
- Collaticia pecunia sublevandi amicos**
pauperes, mos Græcorum pulcherri-
mus. *Curc.* 5. 3. 7
- Collocandi defunctos ritus antiquus,**
Amph. 1. 1. 48
- Collocatio defunctorum, quo ritu olim**
fieret. *Aul.* 3. 6. 32
- Columnæ Græcæ quales?** *Pœn.* 5. 3. 49
- Colutea arbor.** *Perf.* 1. 3. 7
- Comicum aurum quid?** *Pœn.* 3. 2. 20
- Comicis solitus mos, bene precari publi-
cis eorum rebus, qui attente essent**
audituri. *Prol.* *Pœn.* 128
- Comitatus matronarum in publicum**
prodeuntium olim frequens, qua de
causa? *Caf.* 2. 2. 1
- Comites matronis ire si inhiberetur,**
non levius injuria erat. *Amph.* 3. 2. 48
- Comitia centuriata omnium erant maxi-
ma, Curiata & Tributa erant minora.**
Pseud. 4. 7. 134
- Comitiales homines qui?** *Curc.* 4. 1. 9
- Commemorare foedus.** *Pseud.* 5. 1. 36
- Commentare ora.** *Men.* 5. 7. 30
- Commenti patres.** *Cif.* 1. 1. 42
- Commodæ minæ.** *Merc.* 2. 3. 101
Communi-

I N D E X.

- Communem locum quem dixerint?** *Cas.* *Trol.* 19
- Communicare aliquid cum aliquo.** *Trin.* 1. 2. 153
- Composcopia.** *Capt.* 2. 1. 21
- Computandi ritus antiquis frequentatus:** qui non manus tantum occupabat, sed & assiduebat alias corporis partes. *Mil.* 2. 2. 48
- Concentariate, id est, colligere, unde?** *Trin.* 4. 3. 160
- Conceptio & suscepitio qui differant?** *Amph.* 5. 2. 9
- Concessare.** *Afin.* 2. 2. 24
- Conchiliata tapetia.** *Stich.* 2. 2. 54
- Conciliare de nuptiis legitimis & de lenocinio dicitur.** *Trin.* 2. 2. 105
- Concurare.** *Rud.* 1. 2. 58
- Condalus, & condalium & condulus, quale genus annuli.** *Trin.* 4. 3. 7
- Conducere apud J. C. est denunciare.** *condicere canam,* est convivæ denunciantis alteri te cum eo convivaturum. *Stich.* 3. 1. 28
- Condigne.** *Cas.* 1. 43
- Condicio, & conditio conventa quid?** *Aul.* 3. 5. 2
- Conditione tua non utor, formula Repudii.** *Aul.* 3. 5. 2
- Conducere cædendum annum.** *Aul.* 3. 6. 31
- Conferre sermones fabulando & conferre sermones fabulandi differunt.** *Pœn.* *Prol.* 34
- Congii mensura.** *Aul.* 4. 2. 15
- Conjectoribus, id est, somniorum interpretibus, viros, conjectricibus mulieres usos fuisse olim, ac sexibus officiarium distincta fuisse.** *Mil.* 3. 1. 99
- Conjugum discordiæ concordiæque vices.** *Amph.* 3. 3. 57
- Conquistores olim spectatoribus appositi, & quodnam eorum officium.** *Prol.* *Amph.* 65. & 82
- Consecratio sive exscratio ad ostendendam magnificentiam adhiberi solebat.** *Perf.* 2. 5. 7
- Consilium, quomodo faciam.** *Epid.* 1. 1. 80
- Confipere.** *Pseud.* 3. 1. 3
- Contente haberi.** *Afin.* 1. 1. 63. *Capt.* 1. 2. 73
- Contumeliam facere, Ciceroni improbata phrasis.** *Afin.* 2. 4. 82
- Copia sua nihil potesse.** *Cif.* 1. 1. 31
- Copix cornu eleganti sectione dicitur.** *Pseud.* 2. 3. 4
- Cora urbs Latii.** *Capt.* 4. 2. 101
- Corbitam cibi comesse.** *Cas.* 4. 1. 20
- Cornucopia, non cornucopia dicitur,** *Pseud.* 2. 3. 4
- Cortinam, id est, Vas aqua plenum ludis Circensibus circumferebant homines, Sole perutti, ut equos cursu defessos frigida adspergerent.** *Pœn.* 5. 5. 12
- Cottabum facere, κοτλαζίζειν quid?** *Trin.* 4. 3. 4
- Crabrones irritare quam pericolosum, teste Plinio.** *Amph.* 2. 2. 75
- Crebro cadere; & curto calci insistere, quid?** *Perf.* 4. 4. 104
- Crepundiis additis olim exponi recens nati solebant, ex quibus jam adulti agnoscendi possent.** *Cif.* 3. 5
- Creiphontis & Aristodemii filiorum sortitio quomodo & qua de re fuerit facta?** *Cas.* 2. 6. 46
- Creta obducendi vestes mos.** *Aul.* 4. 9. 6
- Creta fordidæ nitidari vestes solebant olim.** *Pœn.* 5. 2. 8
- Crimini habere fidem.** *Bacch.* 4. 3. 15
- Crines capere quid?** *Mof.* 1. 3. 69
- Crucisalus & crucem insilire quid?** *Mil.* 2. 3. 8
- Crumenam veteres de collo pendentem gerebant.** *Truc.* 3. 1. 7
- Crurifragium, σκελονομία, servorum peculiare quasi supplicium, quomodo fieret.** *Afin.* 2. 4. 68
- Cubandi in deorum illorum fanis quorum ope indigebant, mos veteranum.** *Circ.* 1. 1. 62
- Cuculi olim etiam dicebantur in repurum honesta deprehensi.** *Afin.* 5. 2. 73
- Cucus.** *Perf.* 2. 1. 6
- Cuia & cuias, differunt.** *Merc.* 4. 3. 20
- Cultrum olim gestare nulli nisi coquis licitum, quorum erat insigne ac nota.** *Aul.* 3. 2. 3
- Cultus improborum Deo non acceptus.** *Prol.* *Rud.* 22
- Cunctus.** *Mof.* 5. 2. 46
- Cum sudum est.** *Mil.* 1. 1. 2
- Cupes & Cupedia antiqui lauiores cibos nominabant.** *Stich.* 5. 4. 32
- Cupio**

- C**upio tenet mentiri, formula. *Mil.* 3.
1. 184
- C**uppes, fastidiosus & cupidus, νυπός.
Stich. 5. 4. 32
- C**upidinis Amorisque discrimen quod?
Curc. 1. 1. 3.
- C**urare vestimenta. *Afin.* 5. 2. 57
- C**urassis bene. *Pseud.* 1. 3. 3
- C**uriates unde dicti? *Aul.* 2. 2. 2
- C**uriarum magistri seu *Curiones* olim
qui? *Aul.* 2. 2. 3
- C**uriosus nemo, qui sit malevolus, πάν
ωλυπεῖσμων κρούθις. *Stich.* 1. 3.
54
- C**uriosi, vulgi dipterium erat in graci-
les & macilentos : quasi ii curis se-
met conficerent & macerarent. *Aul.*
3. 6. 26
- C**uriosorum & aliena judicantium de-
scriptio. *Trin.* 1. 2. 68
- E**urium infortunium quid? *Pseud.* 4. 7.
44
- D.**
- D**annatus in judicio, si solvendo
non esset, addicebatur adversario,
& ab illo domum abducebatur.
Pan. 3. 3. 94
- D**amnosi mariti qui? *Curc.* 4. 1. 24
- D**anistas inter & Trapezitas quid discri-
minis? *Epid.* 1. 2. 39
- D**are aliquam veniam, pro, alicui, *Mof.*
5. 2. 44
- D**atores & factores. *Curc.* 2. 3. 18
- D**ecet nobis & decet nos quo discrimi-
ne veteres usurparint? *Amph.* 2. 2.
188
- D**ecima ex arationibus vestigalia. *Truc.*
1. 2. 46
- D**ecolat spes. *Capt.* 3. 1. 37
- D**ecollare proprie quid? *Truc.* 3. 1. 7
- D**edendi se in arbitratum Pop. R. ri-
tus ac formula, *Amph.* 1. 1. 71.
& 102
- D**e die, de nocte quid significant? *Afin.*
4. 2. 16
- D**educi. *Mil.* 3. 1. 90
- D**efunctos alba Vestimentatos, è que peni-
tiore ade in domus vestibulum pro-
ductos, apte collocandi ritus antiquus.
Amph. 1. 1. 14
- D**ei alicujus certo de nomine dubitan-
tes veteres ; ne errore laberentur, di-
cere solebant *Quisquis es. Rud.* 1. 4. 37
- D**eorum instinctu suggeri credebant ve-
teres quicquid ex tempore dubitanti
suggeretur. *Mof.* 3. 1. 136
- D**eos esse, formula olim recepta clama-
bant. *Capt.* 2. 2. 63
- D**eos de die cœlum fere tenere, de nocte
vero versari in terris ; prater stellas
quaæ versa se vice habeant, veterum su-
perstitione fuit. *Rudent. Prol.* 8
- D**eos salutandi adorandique ritus atque
gestus antiquis usitati qui? *Amph.* 5.
1. 42
- D**elenimenta & delenifica dicta quomo-
do sumantur apud J. C. *Amph.* 2. 2.
214
- D**elirare, unde? *Pan.* 1. 1. 9
- D**emensum servi quot calendis petere ac-
cipere solebant : accipiebant au-
tem quatuor modios in mensim.
Stich. 1. 2. 3
- D**ependere. *Trin.* 2. 4. 25
- D**ependere & propendere, duo extrema si-
gnificantia verba. *Afin.* 2. 2. 39
- D**eponendi res carissimas in templis mos
veterum. *Bacch.* 2. 3. 73. idque præsen-
te populo. *Bacch.* 2. 3. 102
- D**epugnato prælio. *Men.* 5. 6. 31
- D**espuebant veteres, quaæ abominaban-
tur ne evenirent. *Afin.* 4. 1. 24
- D**estinate puellam quot modis dicezetur?
Rud. Prol. 45
- D**esultores qui? *Mil.* 2. 3. 9
- D**e vesperi suo vivere. *Mil.* 4. 2. 5
- D**eum adhibere in Tragœdia, itemque
in Comœdia, quando licet. *Aul.*
Trol. 2
- D**extram prehendere comitatis & bene-
volentia indicium, maxime apud
Græcos olim. *Curc.* 2. 3. 60
- D**extrovorsum se vertere olim solebant
in salutandis & precandis Diis. *Curc.*
1. 1. 70
- Δημιοτεροι τοι δημιουργοι Græcis qui?
Perf. 2. 4. 14
- D**ista quid? *Pseud.* 2. 2. 14
- D**ianæ Ephesiæ Sacerdotes quales & quo-
modo dicti fuerint? *Bacch.* 2. 3. 74
- D**ictio oraculum. *Men.* 5. 2. 18
- D**ictum pro imperio. *Amph. Prol.* 21
- D**ieretus quale vocabulum & quid signi-
ficet? *Capt.* 3. 4. 103
Die-

I N D E X.

- Dierellarii qui? *Capt. 3. 4. 103*
 Dies iusticuſ, ἀμφιθέμα, dies quin-
 tuſ, & quid eo fieret? *Truc. 2. 4.*
 70
 Dii bene vortant, quando & cur veteres
 dicere solerent? *Circ. 5. 2. 58*
 Dii conjugales quinam habiti? *Aul. 2.*
 8. 15
 Dii majorum gentium quot & quinam?
Epid. 5. 1. 4. medioxumi qui? *Cif. 2.*
 1. 36. *patellarii qui?* *Cif. 2. 1. 46*
 Diis & virtuti res proasperas acceptas
 referre veteres solebant. *Trin. 2. 2.*
 65
 Diphthera Jovis. *Rud. Prol. 21*
 Dirce & Lyci tragicus exitus qui? *Pseud.*
 1. 2. 65
 Disfidium & disfidium quid differant?
Mil. 3. 1. 69
 Dilcubituri excalceari volebant veteres,
 ne lectum conspurcarent. *Trin. 2. 4. 16*
 Discumbendi in triclinio mos. *Stich. 3.*
 2. 32
 Discus ludi genus apud veteres quomo-
 do fieret? *Bacch. 1. 1. 34*
 Dives operis. *Amph. 1. 1. 16*
 Divisores pecunia in singulis tribibus o-
 lim Romae erant. *Aul. 2. 2. 3*
 Divortium viri ab uxore quibus verbis ri-
 tuque fieret olim? *Amph. 3. 2. 47*
 Divortii formula: *I foras mulier. Cif. 2.*
 2. 36
 Domiducus qui deus? *Aul. 2. 1. 28*
 Dormitor, qui Hesiodo ἡμερόνη, id
 est fur, quare? *Trin. 4. 2. 20*
 Dosdum sit, nullum vitium vitio vorti-
 tur *Perf. 3. 1. 59*
 Dotalis servus, qui & receptitius, qui
 quondam? *Afin. 1. 1. 72*
 Drachmis ire. *Pseud. 3. 2. 19*
 Ducere & perducere inter venera ha-
 bentur. *Afin. 1. 3. 12*
 Durare quomodo dicantur fullones. *A-*
fin. 5. 2. 57
- E.
- F** Adem. *Bacch. 1. 1. 15*
 Ea gratia, pro, ob id gratia. *Capt. 2. 2.*
 108
 Eborez æque acliueæ tabulæ, in quibus
 scriberent, veteribus fuerunt in usu.
Mof. 1. 3. 102
- Educare & educere quid differant? *Cure.*
 4. 2. 32
 Ejicere ex animo. *Caf. Prol. 23*
 Elephanti graviditas & vita quo anno-
 rum? *Stich. 1. 3. 14*
 Eleutheria, festa quæ celebrabantur
 Græcis in honorem Jovis Eleutheri-
 ii: quem & Σωτηρ vocabant. *Pers.*
 1. 1. 29
 Eloco pro illico. *Epid. 2. 1. 41*
 Emancipare. *Bacch. 1. 1. 59*
 Emori. *Mil. 3. 1. 125*
 Emutum nisi qui meliorem afferant. *Capt.*
 1. 2. 67
 Emtus medio salis. *Caf. 3. 2. 8*
 Enailage accusativi. *Capt. 2. 3. 26*
 Epichysis, vas vinarium, è quo in cyathos
 vinum affundebatur. *Rud. 5. 2. 32*
 Epidamno oppido cur Dyrnachii no-
 men indiderint Romani? *Men. 2. 1. 39*
 Epistolæ fictiles quid? *Pan. 4. 2. 14*
 Epistola quomodo obsignari olim sole-
 bant, & qua præmonitione solvi.
Pseud. 4. 2. 31
 Epityrum quale genus cibi? *Mil. 1. 1.*
 24
 Epulari in atrio veteres solebant. *Pseud.*
 2. 2. 14
 Epulum populo quando & in quo loco
 antiquitus dari soleret? *Trin. 2. 4. 69*
 Equi Trojani magnitudo. *Bacch. 4. 9. 12*
 Equites in militia Romanæ, periclitanti-
 bus peditibus opem ferre solebant,
 etiam aliquando reliftis equis. *Amph.*
 1. 1. 88
 Eγανος & εχιζεν quid? *Circ. 5. 3. 7*
 Eripere. *Men. 5. 8. 3*
 Esca maxima esse. *Men. 1. 1. 24*
 Esca juvat. *Mof. 3. 2. 2*
 Επιστολα. *Truc. 2. 7. 38*
 Esse ab aliquo. *Circ. 3. 82*
 Esse bárbarico ritu. *Caf. 3. 6. 19*
 Et eleganter positum. *Mil. 2. 2. 30*
 Eu lamentans & admirantis vox. *Pan. 2.*
 28
 Eventa quas res vocari in veteres? *Capt.*
 2. 1. 4
 Eὐπεργον quid? *Merc. 3. 4. 78*
 Excidii Trojani οδειχη. *Bacch. 4. 9. 1*
 Exictores magistri, παιδοτείλαι, pre-
 gymnaſtæ, Græculi magistri. *Trin. 2.*
 1. 3
 Excipere furem. *Aul. 4. 10. 45*
 Excipe-

I N D E X.

- E**xcipere, proprie de iis, qui insidiis capiuntur. *Rud.* 4. 7. 13
Exigere maculas. *Capt.* 4. 1. 62
Exigi drachmam. *Trin.* 2. 4. 26
Expeditæ rationes, & impeditæ quid? *Amph.* *Prol.* 4
Expetere in aliquem. *Amph.* 3. 2. 15
Expetessere. *Cif.* 1. 1. 14
Expretus. *Bacch.* 3. 3. 42
Exspectare. *Mof.* 1. 3. 31
Exta proficari quid? *Pæn.* 2. 8
Exungere, eluere quid? *Trin.* 2. 4. 5
- F.**
- F**abulam qui narrassent, se postea ex perreddos esse, dicere solebant. *Amph.* 2. 2. 105
Facere aliquam gratiam, pro, alicui. *Mof.* 5. 2. 46
Facere aliquem amare. *Stich.* 1. 1. 43
Facere nequiter. *Mof.* 2. 1. 63
Facere sanguinem. *Mil.* 1. 1. 8
Faceſſere rem. *Rud.* 4. 4. 17
Facibus in nuptiis quot uterentur, & quo symbolo? *Caf.* 1. 30
Faſtīſi pro opulentis seu potentibus accepti ab antiquis. *Bacch.* 3. 6. 13
Faltones veteribus vocati quinam? *Aſtrab.* *Fragn.* 10
Fama maledicæ ferunt. *Trin.* 1. 2. 149
Familia & titulo censi antiquitus sunt conditionis serva' homines: nimirum à famulando. *Epid.* 1. 1. 2
Fasces quot singulis Magistratibus prælati, & quid, quaque ex materia illi? *Epid.* 1. 1. 26
Fata advoçare, ſcribere, occupare veteribus quid? *Supp.* *Bacch.* *Trol.* 62
Feciales mittendi, antequam bellum fusciperetur, ad res repetendas, Romanorum mos. *Amph.* 1. 1. 51
Felles virginaria, lenonis agnomen, unde? *Terf.* 4. 9. 14
Ferentarius amicus Plauto quinam. *Trin.* 2. 4. 55
Feronia libertorum dea. *Amph.* 1. 1. 306
Ferriterium stabulum. *Perf.* 3. 3. 13
Ferritribaces. *Mof.* 2. 1. 9
Festuca, idem, quod vindicta, nimirum virga Prætoris manumittendis à Litorie imponifolita, per quam liber quis fieri potest, ingenuus non potest. *Mil.* 4. 1. 15
Festus celebris dies. *Tæn.* 3. 5. 13
Fidei quo ritu sacrificare veteres soliti? *Aul.* 4. 2. 1
Fideles substantive pro fetiis. *Capt.* 2. 3. 79
Fidelia qualewas quondam? *Aul.* 4. 3. 15
Fidius, cuius sacramentum sanctissimum erat, qui Deus? *Aſin.* 1. 1. 8
Filium familias minorem vigintiquaque annis stipulari vetabat *Lex Latetria.* *Pſeud.* 1. 3. 69
Fini ossum vel ossium. *Men.* 5. 2. 106
Fifſorum implere caput fulti. *Aul.* 3. 3. 6
Flagellis madefactis in verberonum terga graſſari veteres solebant. *Ep.* 1. 2. 18
Flemina quid? *Epid.* 5. 2. 5
Foedera fanciendi ritus olim quis? *Capt.* 3. 4. 84
Fœminæ virginesque honestioris ordinis quondam sine pedissequis in publicum nunquam prodibant, vitanda suspicio-nis culpæque ergo. *Caf.* 2. 2. 1
Follem obſtiugere. *Aul.* 2. 4. 23
Fontinalis, Deus vel Dea fontium: unde *Fontinalia*, vocata sacra. *Stich.* 5. 4. 17
Fores crepāre cur apud Plautum & Terentiū toties dicantur? *Mil.* 2. 1. 74
Fors-fortuna quid? *Bacch.* 4. 8. 75
Fortis pro pulchro qua ratione? *Mil.* 4. 3. 13
Fortuna ab antiquis censebatur *Spætatrix* atque *Heræ hominum*. *Merc.* 3. 4. 12
Fortuna obsequens Romæ culta. *Aſin.* 3. 3. 126
Fortuna respicientis ædes, Romæ, juxta templum Jovis Victoris. *Capt.* 4. 2. 54
Forum extra suum, jure civili nemo judicem accipere cogitur: in suo autem debet. Et auctor rei, non reus auctoris forum sequitur. *Mof.* 5. 1. 10
Foro merſi, id est, ære alieno obruti: quia danista & foeneratores in foro olim. *Epid.* 1. 2. 16
Fratres & forores omnia vocabant paria veteres: ut duæ manus forores sunt. *Pæn.* 1. 3. 9
Fraudem facere legi. *Mil.* 2. 2. 9
Frequentare aliquas. *Cif.* 1. 1. 10
Frigefactare. *Tæn.* 3. 5. 15
Frigida urbanitas. *ibid.*
Friguttire quid? *Caf.* 2. 3. 49
Fruci-

I N D E X.

*Frucinal sive Fruginal templum Veneris
Frugi Romæ.* *Mil.* 4. 8. 50

Frustrari & frustra esse quid differant? *Amph.* 2. 2. 200

*Fuci triplexcolor, quo se illinebant matri-
retices.* *Moſt.* 1. 3. 104

Fulmenta quid? *Trin.* 3. 2. 94

Fundus unde dictus? *Truc.* 4. 2. 15

*Fundorum in diem addictorum formu-
la.* *Capt.* 1. 2. 76

*Funeris apparatum suis sumptibus ut
præstarent qui Libitinam exercebant,
veteres certo pretio cum iis contrahe-
re solebant.* *Aul.* 3. 6. 32

Funerum ritus qui? *Aſin.* 3. 3. 4

*Furem præsentibus testibus interrogandi
mos veterum.* *Pæn.* 3. 4. 20

*Furoris praefides veteribus quinam cre-
diti dii?* *Supp. Amph.* 1. 12

*Furti manifesti actione quadrupli poe-
nam persecuti sunt olim.* *Circ.* 5. 2. 21

G.

G Allorum Massiliensium mos in pe-
stilentia mala civitatis expiandi.
Pæn. Prol. 90

*Ganeum, taberna meritoria, veteribus
unde dictum?* *Aſin.* 5. 2. 37

Gaudium & Lætitia quid differant? *Pæn.*
5. 4. 105

*Gaulus, vesculum in formam cymbii.
Rud.* 5. 2. 32

*Genethliacos super infantum fatis côn-
sulendi mos veteranum.* *Supp. Bacch.*
Prol. 62

*Genios suis Parasiti vocabant divites, sub
quorum clientela essent.* *Capt.* 4. 2. 99

Gens interdum dicitur de uno. *Pers.* 1. 3. 43

*Genua, in quibus Misericordia sedes,
amplecti solebant, qui suppliciter pre-
cabantur.* *Truc.* 4. 3. 52

Geraræ vel Geraræ Bacchi famula. *Mil.*
3. 1. 102

Gerones, congerones qui? *Truc.* 1. 2. 6

Gerulus veteribus quis? *Bacch.* 3. 1. 14

*Glandem bubus in pabulum dedere ve-
teres.* *Truc.* 3. 1. 2

Glandionida pro glandio. *Men.* 1. 3. 27

Gorgonius pro manduco. *Rud.* 2. 6. 51

Gradus succretus cribro Pollinario. *Pæn.*
3. 1. 10

Graco more bibere quid? *Moſt.* 1. 1. 21

Græca mercari fide, quid? *Aſin.* 1. 3. 47

Gratiam alicujus velle vel negligere. *Circ.* 2. 3. 52

*Gratum esse alicui, pro , bene positum
beneficium esse.* *Amph. Prol.* 48.

Gravida gratia. *Capt.* 2. 2. 108

H.

H Abere cōctum cibum. *Merc.* 2. 3. 64.

Hac annona. *Trin.* 2. 4. 83

*Hæredes defunctos pro Roſtris lauda-
bant.* *Tæn.* 4. 2. 17

Hæreditas sine e cum sacris, quid? *Capt.*
4. 1. 8

*Hæreditas sine sacris dicebatur quæ esset
sine ulla incommoda appendice.* *Bacch.*
4. 9. 52

*Hæreditates primæ olim, & quæcunque
inter plures dividenda erant, sortitione
distribui solebant.* *Cas.* 2. 6. 22

*Hallus & Hallex, pollex pedis, antiqua
lingua Romana: unde hallex viri qui
non grandior esset pollice.* *Pæn.* 5. 5. 30

Halophanta quem significet? *Circ.* 4. 1. 2

Hania quale vas? *Pæn.* 5. 5. 33

Hamaxari quid? *Truc.* 2. 2. 22

*Hecuba cur in canem conversa singatur,
canisque forma pingi soleret?* *Men.* 5.
1. 14

*Hecubæ historia, & sepulcrum Cynoſema
dictum.* *Men.* 5. 1. 14

Heluo unde derivetur? *Trin.* 2. 4. 5

Hμεροδανεισα qui? *Epid.* 1. 1. 52

Hera ab antiquis Fortuna appellata. *Merc.* 3. 4. 12

Herculeo prognatus. *Casfn.* 2. 6. 46

Hercules nutrix parastorum. *Stich.* 1. 3. 70

Herculis æruinna sexta quæ fuerit? *Epid.*
2. 1. 9

*Herculi decimam bōnorum partem con-
secrate locupletes solebant, & cur?* *Bacch.* 4. 4. 15

*Herculem cur invocarint peculiariter pa-
rasiti?* *Circ.* 2. 3. 79

*Herculem ut ἀλεξίζεται ac monſtrorum
domitorem in terroribus invocare so-
lebant.* *Moſt.* 2. 2. 95

Herculanæ pars quota? *Truc.* 2. 7. 11

*Herculanæ sacrificio foeminae abstine-
bant, Eleusinis initiis viri.* *Truc.* 2. 1. 1

Hinc à me. *Pſend.* 1. 5. 89

Hircum ab aliis sapere. *Pſend.* 2. 4. 48

Hirnea

I N D E X.

<i>Hirnea</i> vel potius <i>Irinia</i> , & <i>Erneum</i> , antiquis vas vinarium. <i>Amph.</i> 1. 1. 273		<i>Mil.</i> 3. 2. 36
<i>Histriones</i> , si quid deliquerant in astio-ne, vapulabant. <i>Cif. Caterv.</i> 4	<i>Illecebra.</i>	<i>Bacch.</i> 3. 4. 1
<i>Histriones</i> olim de victoria certasse ; vi-toreaque muneratum esse. <i>Trol Amph.</i> 65	<i>Immitis.</i>	<i>Capt.</i> 2. 2. 104
<i>Hoc longe.</i>	<i>Immo, post positum.</i>	<i>Bacch.</i> 3. 2. 10
<i>Hoclucelicit.</i>	<i>Impensum.</i>	<i>Bacch.</i> 3. 2. 10
<i>Homeridae.</i>	<i>Impendiosus.</i>	<i>Bacch.</i> 3. 2. 10
<i>Homeronides.</i>	<i>Imperare exercitum.</i>	<i>Capt.</i> 1. 2. 50
<i>Homerius filiæ suæ, propter inopiam, Cy-pria sua carmina in dotem dedit per-hibetur.</i> <i>Perf.</i> 3. 1. 66	<i>Impetatorisante pugnali partes.</i> <i>Amph.</i> 1. 1. 74	
<i>Hominis usitata statura quot pedum, pondus quo librarum?</i> <i>Afin.</i> 2. 2. 31	<i>Imperatoris in bello ductu & auspiciis cuncta fieri par est.</i> <i>Amph.</i> 2. 2. 25	
<i>Hominem dolo malo qui incluserit, lege Julia de vi publica tenetur.</i> <i>Bacch.</i> 5. 2. 49	<i>Imperatorem imperii diligentem esse oportet.</i> <i>Amph.</i> 1. 3. 6	
<i>Hora, navicula piscatoria.</i> <i>Rud.</i> 4. 2. 5	<i>Imperatorum ante prælium mutuum colloquium.</i> <i>Amph.</i> 1. 1. 69	
<i>Hornum simpliciter pro tempore horno.</i> <i>Moſt.</i> 1. 3. 3. pro hujus anni proventu. <i>ibid.</i>	<i>Impluviata vestis quæ?</i> <i>Epid.</i> 2. 2. 40	
<i>Horologium unicum tantum Romæ quo tempore?</i> <i>Fragm. Bæot.</i> 5	<i>Imprecationem sibi factam veteres nunquam præterierunt tacitam, quin rege-rent in caput ejus, qui eam fecisset.</i> <i>Rud.</i> 2. 6. 35	
<i>Hospitia privata erant apud antiquos necessitudinis ac amicitiae non vulgaris sanctio: unde moris erat hospitibus tesseram dari dimidiataam, quam qui-cunque attulisset ad hospitem; continua agnosci posset, & hospitio excipi tanquam amicus & vetus hospes.</i> <i>Pæn.</i> 5. 1. 26	<i>Improbare texturam araneatum,</i> <i>Stich.</i> 2. 2. 24	
<i>Hospitia publica ut hodie, sic & olim pi-cturis insigniti solita.</i> <i>Amph.</i> 1. 1. 140	<i>Impudicitiam exprobrare, homini libe-ro convitum gravissimum erat.</i> <i>Afin.</i> 2. 4. 64	
<i>Hostes antiquitus appellabantur, qui pere-grini, quod erant pari jure cum populo Romano: atque hostile ponebatur pro aqua.</i> <i>Circ.</i> 1. 1. 5	<i>Incestum unde dictum?</i> <i>Pæn.</i> 5. 2. 136	
<i>Hostimentum quid, & unde dictum?</i> <i>Afin.</i> 1. 3. 20.	<i>Incita linea, i.e.g., apud Græcos etat me-dia, quo cum luto cogeretur, tunc mo-vebat calculum ab ea linea, dicendo: οὐνῶ δοφ i.e.g.s.</i> <i>Pæn.</i> 4. 2. 86	
	<i>Incitati antiquis quid? unde ad incitas, sub-audi lineas, redatus, metaphora ducta à ludo XII. scruporum.</i> <i>Trin.</i> 2. 4. 136	
I.	<i>In cogitando.</i> <i>Stich.</i> 1. 1. 54	
<i>Jactua.</i> <i>Stich.</i> 5. 4. 6	<i>Incomitare quid?</i> <i>Circ.</i> 3. 30	
<i>Jactus Veneris, qui felix habebatur, quis fuerit?</i> <i>Afin.</i> 5. 2. 55	<i>Inconciliare antiquis decipere quoque si-gnificabat.</i> <i>Trin.</i> 1. 2. 99	
<i>Jentaculo olim soli pueri usi, ut & ho-die summo mane semper aliquid cibi capiunt.</i> <i>Circ.</i> 1. 1. 73	<i>Increpare hibernum.</i> <i>Rud. Trol.</i> 69	
<i>Iacet verbum solenne funerum, judicio-rumque.</i> <i>Afin.</i> 3. 3. 4	<i>Incubitare flagitiis verbum.</i> <i>Perf.</i> 2. 4. 13	
<i>Illi tria fata quæ?</i> <i>Bacch.</i> 3. 9. 29	<i>Incunabula quid?</i> <i>Amph.</i> 5. 1. 52	
	<i>Inde ab initio.</i> <i>Merc.</i> 1. 1. 16	
	<i>Indotatas uxores si ducerent opulentio-res, quid commodi inde existet?</i> <i>Aul.</i> 3. 5. 5	
	<i>Infames & intestabiles, ut fures aut le-nones, sine attestatione, injecta manu, invitatos in jus trahere licebat.</i> <i>Perf.</i> 4. 9. 10	
	<i>Infamia hominum immortalis, qua ra-tione?</i> <i>Perf.</i> 3. 1. 27	
	<i>Infantes olim, simul ac nati forent, humili deponebantur: ab humo vero pater tollebat, & in sinum recipiebat; qui autem</i>	

I N D E X.

- Autem non tollebatur, pro abdicato
 & projectio erat. *Amph.* 1. 3. 3
Infernales cruciatus veteres in tabulis de-
 pictos hominibus, quasi præsentes in-
 tuendos, proponebant, ut eos me-
 lius in officio continerent. *Capt.* 5. 4. 1
Inhibere imperium. *Bacch.* 3. 3. 44
Inimicis principium dato: mos deprecan-
 di scæva & infelicia veteribus solennis.
Merc. 1. 2. 15
Injuriae illatae satisfactio quo ritu olim
 fieret. *Amph.* 3. 2. 8
In ius vocatum non licuit veterum more
 quoquo modo in jus ducere. *Circ.* 5.
 2. 25.
In mundo. *Epid.* 5. 1. 12
In pannis, inopia vivit. *Afin.* 1. 2. 16
Insignia servis & militibus inurebantur.
Circ. 3. 29
Inspicere. *Men.* 1. 2. 32
Inspicandi mos in quo morbo? *Capt.* 3.
 4. 23
Intersacrum saxumque stare, Proverbium
 unde? *Capt.* 3. 4. 84
Intestabilis dupli sensu acceptum voca-
 bulum. *Mil.* 5. 23
Intestinum opus in ædibus. *Pseud.* 1. 3.
 109
Invertere cadum. *Mil.* 3. 2. 36
Initandi ad prandium vel coenam; & re-
 cusandi formulæ veterum. *Men.* 2. 3. 36
In vitta. *Mof.* 1. 3. 68
Ilocum petere ab turpiculis solet Plautus.
Pseud. 5. 1. 4
Ionica saltatio quæ qualisque? *Stich.* 5.
 7. 1
Iovis justitia erga improbos quæ? *Rud.*
Prol.
Iovem invocandi in actionibus inextri-
 cabilibus mos histriorum. *Amp.* *Pr.* 9. 1
Iridem demissis in terram cornibus a-
 quam è fontibus haurire. *Vetus* falso cre-
 didit. *Circ.* 1. 2. 41
Irritum, & ratum facere, augurii verba
 antiquitus. *Amph.* 3. 2. 44
Irrigare mulctam. *Capt.* 2. 1. 7
Istoc verbo, pro, ista re quæ dicta est,
Circ. 1. 3. 56
Istoc vilius. *Circ.* 2. 1. 28
Index qui olim captus aut datum erat, is
 sibi qui in consilio essent amicos advo-
 cabat ut verius & melius de recogno-
 sceret: si que subselliis iisdem confide-
 bant, ut & in Tribunalis, qui à magi-
 stratibus advocabantur. *Merc.* 4. 3. 34
Iudicatum duci. *Afin.* 5. 2. 87
Iudices de concilio dimittendi voce præ-
 conis illicet, mos vetus. *Epid.* 5. 2. 19
Indices delegati quinam? *Bacch.* 2. 3.
 36
Indicij silentium quid? *Amph.* *Supp.* *sc.*
 ult. 64
Iugula qualis stella. *Amph.* 1. 1. 119
Illegum dicis causa imponi sponsis con-
 suavit, ut societatis individua admo-
 nentur hoc symbolo. *Circ.* 1. 1. 50
Iuno Calendaris curdiæ? *Mil.* 3. 1. 97
Iuno Lucina à puerperis invocata, cur.
Aul. 4. 7. 11.
Iunoni *Iuga* nomen unde. *Circ.* 1. 1. 50
Iupiter, rex Deorum, benefactorum o-
 minum architectus & auctor. *Amph.*
Prol. 44
Iupiter quomodo quæ in terris geran-
 tur, omnia resuscitat, opinione Ethni-
 ca? *Rud.* *Prol.* 8
Ijurare verbis conceptis quid? *Pf.* 1. 3. 119
Ijurator pro censore. *Trin.* 4. 2. 30
Iurisjurandi formulæ conceptis verbis &
 præente adversario cum ritu tangen-
 di & tuendi aram. *Rud.* 5. 2. 46
Iurisjurandi gratiam facere qui dicatur.
Rud. 5. 3. 58
Iurea quid? *Perf.* 1. 3. 17
Ius virorum ad mulieres. *Caf.* 2. 2. 21
- K.**
- K**æmpeñ quid? *Pæn.* 2. 7
 Kændorvistus seu ominandi scientia
 à veteribus cultæ species tres, quæ.
Pseud. 1. 1. 105.
- L.**
- L**acones curdiæ plagi patida? *Capt.*
 3. 1. 12
Laconicum vestis genus quale? *Epid.* 2.
 2. 50
Lacus Curtius. *Circ.* 4. 1. 16
Lætus viso. *Mil.* 2. 4. 34
Læva manus servorum furtifica cur dic-
 atur? *Epid.* 1. 1. 8
Lamia pueros infantes deglutire finge-
 batur. *Rud.* 2. 6. 51
Lamæ fabula. *Aul.* 1. 1. 2
 Rg. Lapis

I N D E X.

- Lapis in quo præco prædicabat atque vendebat, locus eminus & tanquam suggestus. *Bacch. 47. 1. 7*
- de Lapi de empti pro vilissimis. *ibid.*
- Laquei judicii. *Pers. 1. 2. 22*
- Lar νετίξοχω qui dictus? *Aul. 2. 8. 15*
- Larem corona exornandi præcandique, ut habitationem fortunaret, mos veterum. *Trin. 1. 2. 1*
- Lares Penatesque cur in superstibus Romanæ antiquitatis monumentis cum pilis depicti spectentur? *Capt. Prol. 25*
- Lares viales qui dii & à quibus invocati. *Merc. 5. 2. 24*
- Lares vicini & viales, vicorum præstites, Græcis deoī d'jueis, Apollo & Bacchus erant. *Bacch. 2. 1. 3*
- Laribus, à pueris coronæ olim suspensæ, exque inusitata magnitudine. *Aul. Prol. 25*
- Laterculus genus pistorii operis, à forma in quam fngitur, vocati. *Pœn. 1. 2. 112*
- Laternæ olim & ex cornu & ex vescica fiebant. *Amph. 1. 1. 185*
- Latoniis olim addicebant servos gravissimas poenas meritos. *Capt. 3. 5. 65*
- Latoria legis beneficium quod? *Mil. 1. 1. 74.*
- Latrones, pro militibus, unde dicti? *Mil. 1. 1. 74.*
- Laverna à furibus culta Dea, qualis fuerit? *Aul. 3. 2. 31*
- Lautumia sunt loca lapidibus cæsis exseccta, in quæ noxiæ damnari solebant. *Pœn. 4. 2. 5*
- Lectus cui incumbimus unde primum dictus? *Amph. 1. 3. 15*
- Lecti summi ordinem in discubitu honoratiorem habitum antiquitus, quoties non nisi biclinium stratum erat: & ante utrumque lectum collocatam mensam, quæ post cibum sumptum rursus removebatur. *Pers. 5. 1. 15*
- Lecto convivantes discumbere quondam solebant. *Amph. 2. 2. 173*
- Lecti tam cubiculares, quam tricliniares ex ebore siebant olim lautioribus. *Stich. 2. 53*
- Lex Barbarica Plauto quæ? *Capt. 3. 1. 32*
- Lex quina vicenaria quæ? *Pseud. 1. 3. 69*
- Lex talaria. *Mil. 2. 2. 9*
- Lege Populi Rom. cautum fuit, ne cui noctis eonticinio per urbem iter face-re liceret: hoc qui faceret in carcerem compingebatur, &c. *Amph. 1. 1. 3.*
- Leges ligneis vel ærcis incisæ tabulis ad parietem in foro affigebantur, ut ab omnibus cognosci possent. *Trin. 4. 3. 32*
- Lemnia gens pessime olim audiebat, rusticitatis & infaciæ vitio. *Cist. 2. 1. 16*
- Lenarum ingenium perfidum pluribus descriptum. *Afin. 1. 3. 13*
- Lenonibus qualem habitum veteres attribuerint? *Pseud. 4. 2. 23*
- Lenonius quæstus aucupio quomodo si-millimus? *Afin. 1. 3. 63*
- Lenta materies. *Mil. 4. 5. 4*
- Leuctrodiæ Atheniensibus qui dicti? *Frag. Astrab. 10*
- Libandi ritus veteribus usitatus. *Circ. 1. 2. 31*
- Libella qualis fuerit nummulus? *Pseud. 1. 1. 96*
- Libellam & assēm dicebant veteres, quando minimam pecuniam significare volabant. *Capt. 5. 1. 27*
- Libello, id est, edicto publice affixo citabantur latitantes. *Circ. 1. 3. 6*
- Liberi homines qui se venales postula-rent, consistere in Tusco vico soliti. *Circ. 4. 1. 21*
- Libertatem servi frugi interdum certo prelio, ex pacto ante cum dominis inito, redimere solebant, quod pretium vel è peculio, vel adventitio lucro ipsi scirat. *Aul. 5. 8*
- Liberti novi in toga, communis civium veste quæ erat alba, apparebant. *Caf. 2. 2. 10*
- Libertinarum ex ordine multæ meretrices olim; quia furtiva Veneris non vindicabantur in iis. *Cist. 1. 1. 46*
- Lictores magistratum olim liberi non servi. *Epid. 1. 1. 26*
- Lictores comitabantur. *Diffignatores tam in theatro, quam in funere publico, severioris imperii, & ordinis servandi causa.* *Pan. Prol. 18*
- Lictores Triumvirum octo, & eorum officium. *Amph. 1. 1. 7*
- Lienofis familiaris ὁ παλπὶς τὸ ξερόδιος, unde? *Caf. 2. 6. 62*
- Limaces meretrices cur dictæ? *Cur. 2. 1. 13*
- Limare caput quid? *Pœn. 1. 2. 79*
- Limien domus tangere vel ingrediendo vel

I. N D E X.

- vel egrediendo, ominosum putabatur.
Cas. 4. 4. 1
- Limina coli & salutari ad instar numinum, ab Ethnicis olim solebant.
Merc. 5. 1. 1
- Limentinus qui Deus apud antiquos? *ibid.*
- Limulus adspicere, in lasciviae notis fuit, & per ludum objici solitum. *Bacch. 5. 2. 12*
- Lingua Umbrorum V. in O. mutando dicit *voltis pro vultu*. *Amph. Prol. 1*
- Lini ab Hercule occisi historia. *Bacch. 1. 2. 30*
- Litare & sacrificare quid differant. *Pæn. 2. 8*
- Lites ubi & apud quem discuti solerent. *Men. 4. 2. 19*
- Littera longa inter Romanos quæ sit intelligenda? *Aul. 1. 1. 38*
- Litteræ minutæ & contractiores læta fere denunciabant apud veteres. *Bacch. 4. 9. 63*
- Litteræ peregre latæ portitoribus olim committebantur: utpote qui eas deinde curarent omnibus noti. *Trin. 3. 3. 82*
- Litteræ fronti olim sceleratorum inscribi solitæ, & quo id modo? *Cas. 2. 6. 49*
- Litteras antequam legerent olim signum cognoscere jubebantur, ne postea fidetas dicerent. *Bacch. 4. 6. 19*
- Loca hominibus otiosis honestioribus que maxime frequentata antiquitus quæ? *Epid. 2. 2. 16*
- Lolii noxa quæ? *Mil. 2. 3. 50*
- Longitudo loci & temporis confusa. *Men. 1. 2. 64*
- Lotio ante discubitum non solum Juðæis, sed & Gentibus ipsis usitata; & quare. *Perf. 5. 2. 14*
- Lucus quid & unde dictus? *Aul. 4. 6. 8*
- Ludius, id est, saltator, unde dictus? *Cure. 1. 2. 63*
- Ludi genus post coenam excoxitatum erat veteribus, quo ut coërceretur ebrietas, nemo, nisi aliqua in re peccarat, calicem ducebat: ut bibere pœnæ & dedecoris esset, non invitationis. *Stich. 5. 4. 43*
- Ludi funebres, hoc est Gladiatorii, in illustrium virorum funeribus Romæ, quasi in publico luctu, ad rogum fieri consuevere antiquitus. *Amp. 1. 1. 303*
- Ludorum curulum cursus olim apud Græcos duodecimo spatio, apud Romanos septimo fintebatur. *Perf. 5. 1. 19*
- Ludos literarios aut gymnasia ad exorientem solem tantum, non ante, aperiri; claudi vero ante occulum solis, lege cavit Solon. *Bacch. 3. 3. 22*
- Ludii qui olim fuerint, & quare volvi dicuntur à Plauto. *Aul. 2. 9. 6*
- Lumbrici metaphorice qui vocati? *Aul. 4. 4. 1*
- Lunatici unde dicti? *Supp. Amph. 1. 12*
- Lupas Marci sacras putabant veteres. *Truc. 3. 1. 9*
- Luxuriosis olim juvenibus uxores quasi in poenam datae. *Trin. 5. 2. 61*
- Lydorum filiæ ex meretricio quæstu domi sibi comparare olim solitæ. *Cift. 2. 3. 20*
- Lymphare quid? *Pæn. 1. 2. 132*
- M.**
- M** Achæram seu gladium Græci & Romani in urbe non gerebant; at viatores. *Merc. 5. 2. 85*
- Madida pro coctis. *Men. 1. 3. 29*
- Mæna deglupta. *Pæn. 5. 5. 33*
- Magisterium. *Bacch. 1. 2. 40*
- Magister olim vulgo dicebatur, qui bimbingileges præscribebat in convivio, & eligebatur sortiendo talis, cui creando propior erat jactus Veneris. *Perf. 5. 1. 18. ubi plura ejus Synonyma.*
- Magistri Curiarum Romæ olim qui? *Aul. 1. 2. 29. & 2. 2. 3.*
- Magistro parere discipulum usque ad eam æratem, qua petere magistratus per leges licebat, oportuit olim. *Bacch. 3. 3. 34.*
- Magistratum largitione vel simili pacto ambire, non erat olim impune. *Amp. Prol. 73*
- Magudatis quid? *Ræd. 3. 2. 19*
- Majorem partem. *Mil. 2. 1. 16*
- Majores & minores heri qui? *Agn. 2. 2. 63*
- Mala Punica contra gravidarum mala-ciam usui. *Amph. 2. 2. 91*
- Mala Meretrix. *Mil. 3. 3. 21*
- Malares. *Merc. 3. 4. 30*
- Malleus sapientior manubrio. *Ep. 3. 4. 88*
- Malum moerore mistum. *Aul. 2. 3. 12*
- Manal, manale, manalis lapis, quid? *Trin. 2. 4. 124.*
- Ræ 2 Manci?

I N D E X.

- Mancipia frugi ut servitutem exuerent, solebant peculium suum, quod ventre fraudato comparabant, pro capite olim numerate. *Aul. 5. 8*
- Manducus μονολυνεῖον*, quod in ludis circumferebatur inter careras ridicularias & formidolosas personas, &c. *Rud. 2. 6. 51*
- Manicatæ tunicae olim probro vertebantur. *Pœn. 5. 2. 15*
- Manstutor quid? *Truc. 4. 4. 6*
- Manum alii adire quid? *Pœn. 2. 11*
- Manus lavare in vivo flumine ante sacrificia consuevere veteres. *Amph. 5. 1. 42*
- Manumissi olim coronati. *Pseud. 5. 2. 2*
- Manumissi nomen olim in Acta referri moris erat, causa etiam seu titulo manumissionis adscripto. *Perf. 4. 3. 17*
- Manumissio duplex, iusta, injusta, &c. *Men. 5. 9. 88.*
- Manumittendi ritus olim quis? *Aul. 5. 9*
- Mare quomodo omnibus commune? *Rud. 4. 3. 38*
- Massiliensium mores quales? *Caf. 5. 4. 1*
- Mater Athenis Atricis. *Mil. 2. 1. 22*
- Materfamilias aut matrona sine comite in publicum non prodibat. *Amph. 3. 2. 48*
- Matre à Thebis natus. *Epid. 5. 1. 29*
- Matronarum meretriciumque ante rem divinam in *Casio* aut *Pervigilio Isidis* purificationis ritus. *Afin. 4. 1. 61*
- Matronarum Romanarum ornatus quænam habuerit propria? *Most. 1. 3. 69*
- Mea lege, quid? *Perf. 1. 2. 17*
- Media artas. *Aul. 2. 1. 40*
- Medici veteres fuere etiam *χειρεπηγοί*. *Men. 5. 3. 9*
- Meditatus male. *Pseud. 4. 7. 107*
- Megara*, erat locus in ipsa urbe Carthagine, hortis & arboribus constituta. *Pœn. Prolog. 86*
- Mehercule, fœminam dicere, aut meaflor, virum, apud neminem idoneum scriptorem reperiri: & cur? *Truc. 2. 1. 1*
- Memoradum. *Pœn. 4. 2. 44*
- Menstruales epulas promiscue singulis Calendis dabant Romani. *Capt. 3. 1. 23*
- Mentio & Repromissio duæ stipulatus uxori partes. *Aul. 2. 2. 27*
- Mercurius quare *μυτολαῖς* & *Cauponarius* vocatus? *Cure. 2. 3. 13*
- Mercurii duo præcipua munera quæ? *Amph. Prol. 12*
- Meretricis & Prostibuli discrimen. *Stich. 5. 6. 4.*
- Meretrices lutea veste introductæ cur? *Afin. 1. 3. 3.*
- Meretrices illos *heros suos* vocabant, quibus mercede addictæ operam dabant, aliae in annum integrum, aliae in mensem, aut aliud temporis stipatum. *Mil. 2. 5. 41*
- Meretricum digna elogia. *Afin. 1. 2. 7*
- Mereticulæ olim, quot itinera una nocte confecissent tot corollas ludicro cuiquam & minorum gentium Deo donabant. *Afin. 4. 1. 59*
- Meretricium profitentes quantum nomen suum mutare solebant: earumque cellis superimpositi erant tituli; & meretricis nomen in fronte pependit. *Pœn. 5. 3. 20*
- Meridies Deorum sedes æstimata olim. *Epid. 2. 2. 2*
- Metiam extra portam erat locus suppliorum, & domus carnificum. *Pseud. 1. 3. 97*
- Metiri aliquo, scil. viam. *Pseud. 4. 4. 11*
- Metreta quantæ mensuræ? *Merc. 1. 1. 75*
- Miles centuriatus, expunctusque, ambo qui? *Circ. 4. 4. 29*
- Milites sub signis non poterant evagari, furari, latrocinari. *Caf. 3. 6. 2*
- Milites Rom. infrequentes aut alio modo delinquentes quibus ignominiis coercitauit puniri? *Truc. 2. 1. 18*
- Militibus, pars victoria, præmium frumentum erat quod dicebatur *Adorea*. *Amph. 1. 1. 38*
- Militares gradus, quibus olim ex militiæ disciplina iter facere miles solebat: tenebatur autem horis quinque æstivis xx. millia passuum emitiri. *Pseud. 4. 4. 11*
- Militaturis adolescentibus primo stipendi anno custodes dari soliti. *Most. 1. 2. 41*
- Mimiscurræ & urbani cur dicti? *Epid. 1. 1. 13*
- Minæ pondus. *Truc. 2. 7. 10. & seq.*
- Miraculæ meretrices cur dictæ? *Fragm. Astrag. 9*
- Misericordiaæ sedes in genibus: quæ ideo supplicantis amplecti solebant. *Truc. 4. 3. 52*

Mania

- Mænia mœnire*, pro ædificia ædificare antiquis. *Bucch.* 4. 9. 2
Mola falsa cuius usus in sacris olim, quid? *Amph.* 2. 2. 108
Morbus ille qui insputatur, quis? *Capt.* 3. 4. 23
Morticinus, convicium erat in terros & exsanguis facie homines. *Perf.* 2. 4. 12
Mortis mentione veteres abstinebant, ne cogerentur *ὕπομενία* & male omninari. eam vero aliis verbis innuebant, ut *vixit, abiit, fuit, si quid me suat*, &c. *Trin.* 1. 2. 120.
Mortuum in vestibulo ædium certo ritu collocandi mos vetus. *Aul.* 3. 6. 32
Morum improbitas reprehensa. *Trin.* 4. 3. 28
Mulier facta ex viro. *Amph.* 2. 2. 182
Mulieri ne credas, ne mortuae quidem. *Dictum Diogenis*. *Amph.* 2. 2. 205
Mulieris titulus datur viro. *Pseud.* 2. 4. 19
Mulierum fidei & amoris erga viros absentes graphicum exemplum. *Stich.* 1. 2. 73
Multare veteres dicebant pro numerare. *Stich.* 3. 1. 19
Multa sunt mihi cum illo. *Caf.* 2. 2. 13
Muræna natura. *Perf.* 1. 3. 30
Murænam exossandi modus qui? *Amph.* 1. 1. 163
Murci veteribus qui? *Epid.* 3. 1. 12
Murcia murorum, id est, ignavorum Dea. *ibid.*
Mures Africanos Romani veteres similiiores vocabant *Pantheras*. *Pæn.* 5. 2. 51
Muria à gara quid differat? *Pæn.* 1. 2. 32
Murrhata potio Deis ad pulvinaria addebatur, cum illorum festis delubrum ornaretur. *Pæn.* 4. 5. 6
Mus sapiens bestia quo indicio? *Truc.* 4. 15
Mulca nulla foemina est in ædibus, pro, *nulla foemina*. *Truc.* 2. 2. 29
Musca & Parasiti olim & homines curiosi dicit: *Ægyptiis in pictura impudentiam* significabat musca. *Merc.* 2. 3. 26
Mustum condire quomodo solitum? *Perf.* 1. 3. 7
Mutare quid cum aliquo. *Capt. Prol.* 28
Mutare se quoquam, pro movere, *Amph.* 1. 1. 18

- Mutuum & foenus* quid differant? *Afin.* 1. 1. 395
Myrtus Veneri sacra: ei enim fasciculi myrtorum junco colligati offerebantur. *Rud.* 3. 4. 27.

N.

- N**ævi poëtae custodia publica & liberationis qua de causa? *Mil.* 2. 2. 56
Nares iræ sedem esse, sicut frontem pudoris, liensem risus, veterum fuit opinio. *Supp. Amph.* 2. 41
Nasci aliquem quibus modis dicatur? *Pseud.* 1. 3. 15
Nasiterna quid & unde dicta? *Stich.* 2. 2. 28
Natali die veteres munera ab amicis clientibusque accepere. *Epid.* 5. 1. 32
Natales antiqui omnes vocarunt dies, propter aliquam latitudinem insignem, sibi solennes. *Capt.* 4. 2. 112
Naucleri habitus antiquitus usitatus. *Mil.* 4. 4. 41
Neptunus Tænarius cur dictus? *Trin.* 4. 1. 1
Neque enim, quia enim. *Trin.* 1. 2. 23
Neriene Neptuni uxor, alias Thetis. *Truc.* 4. 1. 1
Nerumina pecua, quid significet? *Truc.* 5. 6. 4
Nidor. *Mof.* 1. 1. 5
Nihili homines pro eviratis, castratis. *Mil.* 5. 16
Nimbis frontem imminuere solebant meretrices olim, quia frons parva inter formæ decorata reputabatur. *Pæn.* 1. 2. 135
Nisi, pro sed. *Men. Prol.* 59
Nocturnus pro Lucifero sumptus. *Amp.* 1. 1. 116
Nomen rei ante accusationem datis fabellis apud Trium viros deferre solebant. *Afin.* 1. 2. 5
Nomen mutare solebant mulieres, quæ stupri licentiam apud Ædiles professæ meretricium instituerent, quæstum. Quæ vero quæstui illi renunciabant, liberum sibi ingenuumque nomen, priore illo cum persona deposito assumere solita. *Perf.* 5. 3. 20
Nomine vocare *Superiorem*, contumeliam esse. *Amph.* 1. 3. 45
Nomine bono homines præsent aut inter

I N D E X.

- ter eslent alicui negotio, veteribus magnæ erat curæ. Ex nominibus enim captari solebat augurium prosperitatis & diuturnitatis, &c. *Perf. 4. 4. 73*
- Nomina ominosa & mala vitabant Romanis.** *Bacch. 2. 3. 50*
- Nominalis dies quotus à puerperio?** *Truc. 2. 4. 70*
- Non impendet hoc publicum.** *Stich. 5. 4. 35*
- Nova nupta olim non solum non contingebat pedibus limen domus, in quam deducebatur, sed nec ejus quæ exibat: idque ominis causa.** *Caf. 4. 4. 1*
- Novas nuptas in domum mariti traducendi mos ac ritus Romanorum.** *Aul. 2. 1. 28*
- Nuces frictæ ex melle, ut & amygdalæ, in secundis mensis apponebantur.** *Pæn. 1. 2. 113*
- Nugas veteribus adjectivum gen. omnis pro nugax, X. in S. permuto.** Græce οὐραγός. *Trin. 3. 3. 90*
- Nugivendi Plauto qui?** *Aul. 3. 5. 55*
- Numero, pro, nimium cito, cur dictum sit antiquitus?** *Mil. 5. 7*
- Nummi valor.** *Epid. 1. 1. 52. Truc. 2. 7. 10 & seq.*
- Nummi aurei valor.** *Aul. 3. 2. 34. Men. 1. 4. 1. Pseud. 3. 2. 20*
- Nummi lymphatici Plauto unde dicti?** *Pæn. 1. 2. 133*
- Nummos suos apud Trapezitas collandi mos veteranum.** *Curc. 2. 3. 66*
- Nuptias facere quo sensu dictum?** *Caf. 2. 8. 52*
- Nuptias veteres à sacrificiis Junoni, Veneri & Gratiis destinatis auspicabantur.** *Aul. 2. 3. 3. & 3. 6. 43*
- Nutare, nittare, annuere, verba amantiūm.** *Afin. 4. 1. 39*
- Nutrire medici dicuntur.** *Men. 1. 1. 23*
- O.**
- O Bire diem.** *Men. Prol. 62*
- Oblucinare antiquis quid?** *Pæn. 1. 2. 132*
- Obnoxius, obnoxia loca, obnoxie pereire.** *Stich. 3. 2. 41*
- Obtorto collarapere quid?** *Pæn. 3. 5. 45*
- Obragulari quid olim fuerit?** *Aul. 3. 2. 32.*
- Occentare.** *Mof. 3. 1. 66*
- Occentate ostium quid?** *Merc. 2. 3. 73*
- Ocella quinam vocati?** *Curc. 3. 23*
- Oculata die emere est præsenti pecunia emere.** *Pseud. 1. 3. 67*
- Oculos dolere quibus veteres dixerint, quibusque Græci?** *Afin. 5. 1. 4*
- Oculos glaucos Romani non perinde amabant: nigros autem magni faciebant.** *Curc. 1. 3. 35*
- Offam facere.** *Mil. 1. 1. 8*
- Offundere carmen.** *Caf. 4. 3. 8*
- Oκοσοπιὴν, ejusque exemplum.** *Stich. 3. 2. 7*
- Oμηρίδες & ὥμηρίδεῖν quid?** *Truc. 3. 6. 4*
- Ominationis superstitione veteribus usitatae tres species quæ?** *Pseud. 1. 1. 105*
- Omnium rerum alicujus indigere.** *Cif. 1. 1. 33.*
- Onerare præceptis.** *Tseud. 2. 4. 74*
- Onus lepidum, id est, liberi.** *Mil. 3. 1. 88*
- Opes divitiae unde & cur dictæ?** *Trin. 2. 4. 66. & 68*
- Oppido, adverbium, unde ortum sit?** *Amph. 1. 1. 143*
- Oὐλήται, Græcis & illud, quod servi & alii è plebe pro loco in theatro pendebant ævo illo prisco.** *Pæn. Prol. 24*
- Optima, responsio ad questionem, numqua causa est, pro, nulla.** *Capt. 2. 2. 104.*
- Optima ratione opes invenire.** *Merc. 1. 1. 56*
- Optio obtinendi jus.** *Caf. 2. 2. 16*
- Opulentiae.** *Trin. 2. 4. 89*
- Oratores ut magnifice se gererent, inter alios gestus etiam screari solebant.** *Perf. 2. 5. 7*
- Orci nuptiæ quæ dictæ?** *Aul. 2. 6. 5*
- Orgia quæ sacra?** *Pseud. 1. 1. 107*
- Ornatrices, puellæ olim habebant in ministerio, quæ crines disponerent & quasi à consiliis formæ esissent.** *Mof. 1. 3. 97*
- Osculandi veterum modus quinam.** *Afin. 3. 3. 78*
- Ostium Orci veteres multis locis esse credebant, cum animas omnes ad inferos descendere putarent præsertim vero in locis pestilentibus.** *Trin. 2. 4. 124*
- Otosus.** *Truc. 1. 2. 40*
- Ovis mina eadem quæ apica,** id est, glabra. *Truc. 3. 1. 9*
- Oves*

I N D E X.

Oves generis Greci, id est, Tarentinæ te-
ctæ & pellitæ domi pascebantur ob la-
næ vellerisque præstantiam. *Merc.* 3.
1. 26
Oves veteres appellabant opes, hinc *opi-*
cerda, opilio. *Truc.* 2. 4. 66

P.

Pace *vestra, tua, venio, ago, dico, &c.*
formula antiqua & elegans. *Amph.*
Prol. 32

Pacta quæ veteres rata esse volebant, per
dexteratum complicationem stabilie-
bant, in signum fidei. *Capt.* 2. 3. 82

Pactus *conventi* quid? *Cif.* 1. 1. 42

Pædagogi olim à Præceptoribus quomo-
do ditti sunt? *Pseud.* 1. 5. 32

Palliolata tunica quæ vestis? *Pseud.* 5.
1. 29

Pallium *ἱπάτιον*, à tunica *χατῶν*, quid
differat? *Aul.* 4. 4. 20

Pallium malacum, vestimentum accubi-
torum veteribus in usu. *Bacch.* 1. 1. 38

Pallium in humeros rejiciendi mos ve-
tus. *Capt.* 4. 1. 12

Pallio in humeros conjecto & capite ve-
lato exprimebantur in Comœdiis &
mimis fugitiivi. *Epid.* 2. 2. 10

Pallula ex Phrygia. *Truc.* 2. 6. 33

Panathenæa magna quæ feriæ & quo ritu
olim celebrarentur? *Merc.* 1. 1. 67

Panicula tectoriæ sunt lanugo arundinum,
quæ tectoriis miscebant ut hodie to-
menta. *Mil.* 1. 1. 18

Panis ex coquendi ratione triplex quon-
dam fuit: *furnaceus, testuaceus, &*
artopictus. *Aul.* 2. 9. 4

Pantices & panticinari quid? *Capt.* 4. 2.
16

Parare exilium alicui. *Merc.* 5. 2. 92

Parasiti in tutela Herculis. *Stich.* 1. 3. 70

Parasitorum triplex olim genus. *Capt.* 1.
1. 3

Parasitorum servilisingenii argumentum
quod colaphos aliaque injuxiosa devo-
rare facile possent. *Capt.* 1. 1. 20

Parasitos profusi & dissoluti habebant
adolescentes. *Truc.* 3. 2. 12

Paritate insidias. *Pæn.* 4. 2. 62

Parra avis veteribus inauspicata. *Afin.* 2.
1. 12

Partem suam loqui. *Rud.* 4. 4. 82

Paseolus, ex aluta facculus. *Rud.* 5. 2. 27

Paffer marinus dictus Struthiocamelus,
cur? *Pers.* 2. 2. 17

Patagiata vestis quæ? *Epid.* 2. 2. 47

Patalis bos Plauto dictus quinam? *Truc.*
2. 2. 22

Pati bonum. *Afin.* 2. 2. 58

Pati nequeo. *Aul.* 4. 9. 16

Patres unde dicti? *Pan.* 5. 2. 14

Patroni & clientes, proximi, adesie & su-
peresse dicuntur. *Moſt.* 2. 1. 60

Patrum alia quam matrum in filios in-
dulgentia. *Afin.* 1. 1. 64

Pax, tax, vocularum significatio & usus.
Trin. 4. 2. 96

Pauper quomodo dives? *Aul.* 1. 2. 10

Pauperes in superiori coenaculo ad tegu-
las habitabant. *Amph.* 3. 1. 3

Peculatoriæ oves quæ? *Afin.* 3. 1. 37

Peculiares servi olim qui? *Capteiv.* 5. 4.
16

Peculiares servos nuncupatos esse servos
Vicarios. *Capt. Prol.* 20

Peculum non enumerable, pro nullo.
Afin. 2. 4. 90

Peculum, unde verbum peculiare, inter
nequitia vocabula. *Pers.* 2. 2. 10

Pedem tenere, in navi, pedem facere quid?
Merc. 5. 2. 34

Pedes oleo ungere, antequam calceos in-
duerent, mos erat veteribus. *Mer.* 5. 2. 86

Pecunia ut deponerentur in ædibus sa-
cristi olim fuit moris. *Aul.* 3. 6. 47

Penatum & larium in privatis ædibus di-
versæ, in quibus colebantur, sedes.
Aul. 2. 8. 16

Pendere ab aliquo. *Pæn.* 4. 2. 62

Pendere indemnatum. *Capt.* 4. 3. 8

Pentheia Bacchis discepti historia. *Merc.*
2. 4. 1

Penus annuus. *Trin.* 1. 1. 10

Peplum, liber Aristotelis quem de He-
roum tumulis confecit, cur ita dictus.
Merc. 1. 1. 67

Peplum Panathenæicus magnis Athenis.
Minervæ consecrari solitum, quale
& qua pictura insigne esse oportuerit?
Merc. 1. 1. 67

Percellere plaustrum. *Epid.* 4. 2. 22

Perdita atque inventa indicandi mos vel
per longas literas vel per præconem
pro conditione personarum paupercu-
larum sive opulentiorum. *Rud.* 5. 2. 7

R 1 4 *Feredia*

I N D E X.

- | | |
|--|--|
| <p>Perezia & Perbibesia. <i>Curo. 3. 74</i></p> <p>Peregre venientibus coena dari solebat.
<i>Amph. 2. 2. 33.</i></p> <p>Peregre advenientibus olim aqua ad lævandum calefiebat. <i>Epid. 5. 1. 47</i></p> <p>Perfidem, sanctissimum olim erat jusjurandum. <i>Aul. 4. 10. 42</i></p> <p>Perfilis, μανερτηλής. <i>Astrab. Fr. v. 10</i></p> <p>Pergula quæ loca olim? <i>Pseud. 1. 2. 79</i></p> <p>Terire patriæ Jctis quid? <i>Capt. 3. 4. 5</i></p> <p>Περιστέλλειν, id est, circumferre poculum ab uno conviva ad alium in circulo solebant. <i>Mof. 1. 4. 33</i></p> <p>Personæ quid? <i>Curo. 1. 3. 36</i></p> <p>Perrergere. <i>Pseud. 1. 2. 31</i></p> <p>Pertinere, non pertingere, dicendum. <i>Mil. 2. 5. 58</i></p> <p>Petrone, qui & rupices, qui? <i>Capt. 4. 2. 42</i></p> <p>Phaonis & saphûs historia. <i>Mil. 5. 6. 32</i></p> <p>Phintias. <i>Men. 2. 3. 58</i></p> <p>Phoenix præceptor Achillis. <i>Bacch. 1. 2. 48</i></p> <p>Φοινίκη Chananza. <i>Pœn. 5. 3. 33</i></p> <p>Phylastica qui? <i>Aul. 3. 5. 44</i></p> <p>Piacularis victimæ quid. <i>Epid. 1. 2. 36</i></p> <p>Piacularis victimæ aliena mala excipiebant, & in poenam succedebant. <i>Epid. 1. 2. 36</i></p> <p>Piatrices apud veteres quæ; & quod ipsorum munus fuerit? <i>Mil. 3. 1. 101</i></p> <p>Pice atra fontes & malefici cruciari olim solebant. <i>Capt. 3. 4. 65</i></p> <p>Picis divitias quare tribuat Plautus?
<i>Aul. 4. 8. 1</i></p> <p>Picumnum qui Deus habitus. <i>Aul. 2. 8. 6</i></p> <p>Pignus cum aliquo dare. <i>Caf. Prol. 75</i></p> <p>Pilasca, δαπη, quid? <i>Rud. 3. 4. 51</i></p> <p>Pilæ & effigies viriles & muliebres ex lana Compitalibus suspendebantur in compitis; id qua superstitione. <i>Capt. Prol. 22</i></p> <p>Pila ludendi genera quæ olim? <i>Curo. 2. 3. 17</i></p> <p>Pilum injicere, securim injicere, id est, impedimentum. <i>Mof. 3. 1. 43</i></p> <p>Pilumnus qui quondam Deus! <i>Aul. 2. 8. 15</i></p> <p>Pipulo differre aliquem, quid sit? <i>Aul. 3. 2. 32</i></p> <p>Pirene fons Musis consecratus ubi? <i>Aul. 3. 6. 23</i></p> <p>Pisces quibus in horoscopo, libidini fore deditos, Astrologi præsagiunt. <i>Caf. 2. 8. 59</i></p> | <p>Pisces mollis carnis ac testacea omnia inter ἀφεσταυτὰ maximas habere vires. <i>Caf. 2. 8. 59</i></p> <p>Pistores olim qui & unde dicti? <i>Epid. 1. 2. 42</i></p> <p>Pistrinum unde dictum & qui locus? <i>ibid.</i></p> <p>Plane non obnoxie perire opposite dictum quo sensu. <i>Stich. 3. 2. 41</i></p> <p>Plagipatidæ. <i>Mof. 2. 1. 9</i></p> <p>Plector post factum, formula. <i>Truc. 2. 3. 22</i></p> <p>Plus debito qui petebant olim, causa cedebant. <i>Mof. 3. 1. 122</i></p> <p>Πλωθεῖς πλωθεῖς. <i>Truc. Prol. 3</i></p> <p>Plautus quando floruerit scripseritque. <i>Bœot. Fragm.</i></p> <p>Pocillatores servos veteres habebant, quibus convivæ subinde dicebant τίνειν, misce ut bibam. <i>Men. 2. 2. 29</i></p> <p>Poculum quod Jupiter pretium concubitus Alcumenæ dedit, quale fuerit, & ubi asservatum <i>Amph. 1. 3. 36</i></p> <p>Potentiam pransitare servi in pistrino solebant. <i>Afin. I. 1. 26</i></p> <p>Polimenta porcina, id est, testiculi porcorum antiquis in delitiis. <i>Men. 1. 3. 28</i></p> <p>Pollinæ & pollinæ quid & unde dicta. <i>Pœn. Prol. 63</i></p> <p>Polluceri, de esculentis decimam dare Herculi: & quod consecratum fuerat, polluctum dicebatur. <i>Mof. 1. 1. 23</i></p> <p>Polluctum veteribus quid? <i>Curo. 1. 3. 37</i></p> <p>Rud. 5. 3. 63</p> <p>Pollucto veteres populum accipiebant, cum decimam Herculi solvebant. <i>Trin. 2. 4. 69</i></p> <p>Pollutura est pars Herculana. <i>St. 5. 4. 6</i></p> <p>Πολυάνδρειον sepulcretum cur veteres vocarint? <i>Trin. 1. 2. 120</i></p> <p>Polymitarii Alexandrini artificio olim celebres præ aliis cui? <i>Pseud. 1. 2. 16</i></p> <p>Pompa proprie dicebatur solennis ille ritus quo quotannis Romæ, Circensium diebus dñi in carpentis traducebantur. <i>Mil. 1. 1. 67</i></p> <p>Poni in sententia. <i>Epid. 3. 4. 80</i></p> <p>Fontifex perjurio alicujus. <i>Rud. 5. 3. 21</i></p> <p>Populi Romanii discretio in varias classes, centurias juniorum & seniorum à Servio Tullio facta. <i>Caf. Prol. 14</i></p> <p>Porcus maxime soli dearum Veneri facer. <i>Rud. 3. 3. 42</i></p> |
|--|--|

Porci

- Porei** sacres sinceri Laribus immolabantur, ab iis qui piaculum aliquod admisserant: aut qui infani fuerant: immo & quibus aucta erat liberorum prole familia. *Men. 2. 2. 16*
- Porrigendi** verbum sacrificantibus solenne fuit. *Pseud. 1. 5. 32*
- Portisculus.** *Afin. 2. 1. 15*
- Portiores** qui? *Men. 1. 2. 8*
- Tortitoria** ē portibus vestigalia. *Truc. 1. 2. 41*
- Posca**, id est, vinum acidum aquæ mixtum pro vili plebecula vñire solitum. *Mil. 3. 2. 23*
- Post meridiem non fere quicquam incipere solebant Romani, præfertim magistratus; nec pacisci. *Mof. 3. 1. 19*
- Postumus** non uno sensu dicitur. vide *Aul. 2. 1. 42*
- Potitii** & **Pinarii** sacerdotes Herculis. *Bacch. 1. 2. 15*
- Præconibus** olim utebantur etiam ad conquirendas res amissas. *Merc. 3. 4. 78*
- Præda** ex hostibus facta ad Quæstores urbanos deferebatur. *Bacch. 4. 9. 152*
- Præficæ** quæ mulieres? *Truc. 2. 6. 14*
- Præfiscini** vocis explicatio. *Afin. 2. 4. 84*
Rud. 2. 5. 4
- Prænestini** male Latini primas syllabas in multis vocabulis detruncabant, ut *conia* pro *ciconia*. *Truc. 3. 2. 23*
- Præs** esse antiquitus dicebatur, præsentem esse. *Perf. 2. 4. 17*
- Præsente** & **absente** nobis dixere veteres. *Amph. 2. 2. 194*
- Prætori**, si quis alterum vadari cuperet, id primum indicandum, qui actionem & judices dare solebat. *Aul. 2. 4. 39*
- ad Prætorem ducere, & in jus vocare licebat, rapere non licebat, nisi ei, qui attestatus esset. *Aul. 4. 10. 30*
- Plexen** apud Græcos Dea à furibus invocata. *Aul. 3. 2. 31*
- Precationum** solemnia verba antiquitus quæ? *Circ. 1. 1. 89*
- Primarius** vir qui dicatur? *Rud. 4. 4. 29*
- Probandi**, ajunt, &c. scil. homines. *Mof. 1. 2. 20*
- Pro copia gloriam habere. *Aul. 3. 6. 5*
- Proferiri se vel nomen. *Capt. 3. 1. 20*
- Procemiari**, *Merc. 1. 1. 16*
- Proletarii** & contra Aſidui qui? *Mil. 3. 1. 157*
- Prologo cur fabulæ nonnullæ careant? *Circ. 1. 1. 1*
- Propemodo.** *Trin. 3. 3. 50*
- Propter viam** sacrificium etat apud veteres: in eo si quid ex epulis superfluisset, igne consumi necesse erat. *Rud. 1. 2. 62*
- Propudia** Romanieos, quos Græci νυθάργατα, vocarunt. *Circ. 1. 3. 34*
- Proreta**, quis? *Rud. 4. 3. 75*
- Proſedæ exta** dicebantur olim, quæ aris dababant ex fibris pecorum disiectæ. *Tæn. 2. 8*
- Proſedæ** meretrices unde distæ. *Tæn. 1. 2. 54.*
- Proſtibula** per ludos publicos in Scenam introduci solebant, & exponi omnium non libidini solum, sed licentiae: idque non sine soleanni pompa & cum prædicatione publica præconis. *Cafin. Prol. 81*
- Proſumere.** *Trin. 5. 2. 6*
- Ptenortica** pugna. *Pæn. 2. 25*
- Pudor** antiquis saepe pro poena. Pudor autem erat in culpæ confessione. *Mof. 5. 4. 43*
- Pueræ** appellantur non tantum innuptæ, sed etiam nuptæ, quin & viduæ. *Cif. 2. 3. 77*
- Pueræ** Veneri militantes, languidas corollas demptas suo capiti, Deo cuiquam in munus dedere. *Afin. 3. 1. 59*
- Pueri lauti**, id est, uncti terfe & splendide vestiti pralucebant novæ nuptæ facies. *Circ. 1. 1. 9*
- Pueri** meritorii sive cinædi, ut internosci possent, tunicas cum manicis more mulierum gestabant, non aliter quam meretrices togas. *Pseud. 2. 4. 48*
- Puerperæ** sacra Lucina faciebant domi. *Truc. 2. 5. 27*
- Puerperis** formulæ invocationis solemnis: *Iuno Lucina* fer opem. *Amph. 5. 1. 9*
- Puerum** sibi esse. *Circ. 1. 1. 9*
- Pugnis** memorandis meis, pro, memorando meas pugnas. *Epid. 3. 3. 52*
- Pulte ut plurimum usi sunt veteres Romani: per convitum *Pultiphagi* dicti. *Mof. 3. 2. 143*
- Pultiphagi** non Romani solum, sed etiam Poeni. *Pæn. Prol. 54*
- Pulvini** navium. *Caf. 3. 2. 27*
- Puniri**, pro ang. *Truc. 2. 3. 22*

I N D E X.

Pura vasa, puræ vestes, purum argentum quo seniū dicantur. *Amph. 3. 2. 65*
**Puras manus tam à sordibus & illuvie, quam à cæde & sanguine, in sacris exhibebant antiqui. *Amph. 5. 1. 42*
Pure habere, ἀγνέειν, ἀγνῶς ἔχειν, quid dixerint Latini & Græci? *Afin. 4. 1. 61*
Puteus, erat hypogæum seu barathrum, pœna coquorum destinatus locus; quod genus λάκκος vocabant. *Aul. 2. 5. 21.*
Putillus quid, & unde id nomen? *Afin. 3. 3. 104***

Q.

Quadrigæ albæ, Jovis sunt, quæ certissimo per cœlum curriculo cœntur ferri. *Afin. 2. 2. 13*
Quadruplati. *Perf. 2. 1. 10*
Quæstores urbani ærarium curabant, & manubias hostium prædasque vendebant. *Capt. Prol. 34*
Quaquam, pro, aliquæ ex parte. *Aul. 1. 2. 24*
Quid hoc, quod. *Bacch. 2. 3. 15*
Quinquatrus Minervæ festi dies, παναθηναῖα; unde dicti? *Mil. 3. 1. 98*
Quiritatio & Jubilatio quorum? *Circ. 5. 2. 27*
Quiritibus quinto quoque anno lustrum ac censum civium Rom. nomina sua referre jussus erat. *Capt. Prol. 15*

R.

Rcipere pro excipere verbum juris. *Trin. 1. 2. 157*
Recipi ab orco. *Cif. 3. 9*
Recognitare. *Capt. Prol. 51*
Recreare, de medicis dicitur. *Men. 1. 1. 23*
Recte, pro nihil. *Capt. 2. 2. 105*
Recuperatores in privatissimis controversiis à Prætore dari olim solebant, quos hodie Indices delegatos vocant. *Bacch. 2. 3. 36*
Redemptores datis sponsoribus, & factis syngraphis suo periculo opus aliquod faciendum conducebant. *Bacch. 4. 4. 100*
Reges, aut regia potestate omnes per epistolam, aut per nuncium fere adibantur. *Mil. 4. 6. 10*

Religionem obficere quid? *Merc. 5. 2. 40*
Reliquiæ pro ipso cibo. *Men. 1. 2. 32*
Reliquum accipere. *Capt. Trol. 16*
Remigum Romanorum victus erat cum pane nigro allium. *Pan. 5. 5. 35*
Remissus exercitus. *Capt. 1. 2. 50*
Reperire & reddere inimicum, differunt. *Epid. 1. 2. 6*
Repudium olim adjecta causa fieri solebat. *Merc. 4. 6. 6*
Rerum harum liber. *Amph. Prol. 105*
Rerum omnium. *Men. 4. 2. 61*
Res & pro negotio & patrimonio. *Pan. 3. 1. 64*
Res mihi cum eo est. usitatum loquendi genus in litibus. *Trin. 1. 2. 182*
Respublica, pro, curatione publica rei. *Truc. 1. 2. 40*
Restio. *Mof. 4. 2. 1*
Rete albo oppugnare. *Perf. 1. 2. 22*
Robur, in carcere qui locus. *Perf. 5. 3. 34*
Robustus carcer, arca ex robore facta in quam servi includebantur, pœna causa. *Circ. 5. 3. 14*
Rurationis dii qui? *Capt. 1. 1. 16*

S.

Sacculus, locus extra trigeminam portam, in quo pauperes stipendia mendicantes sedebant. *Capt. 1. 1. 22*
Sacer pro exsecrabilis, unde? *Prol. Pan. 90*
Sacra domi olim fiebant vulgo, ob puerperium aliisque infinitis de causis. *Truc. 2. 5. 27*
Sacra hæreditaria soli cives Romani habebant, ex lege XII. Tab. *Capt. 4. 1. 8*
Sacramentum, pro pecunia apud pontificem deposita. *Rud. 5. 3. 21*
Sacra veteres habuere privata, quæ ad hæredem etiam transibant, idque ex lege, ne sacra interirent. *Bacch. 4. 9. 52*
Sacrorum interimendorum causæ coëmptiones quomodo fierent olim. *Bacch. 4. 9. 52. & seq.*
Sacrorum in renovatione commovebantur simulacra. *Pseud. 1. 1. 107*
Sacrificantes olim de extis aliisque reliquis, domum secum adportatis, coenabant. *Amph. 3. 3. 13*
Sacrificantes olim ad tempora amicos vocare solebant convivatum. *Pan. 3. 1. 26*
Saci-

I N D E X.

- Sacrificia olim comitabantur convivia, aut si convivium celebrare nollent, è viictima partes ad amicos mittebant. *Mil. 3. 1. 118*
- Sacrificiorum veterum duplex causa, & quibus appellationibus ea destinata? *Amph. 3. 3. 11*
- Sacrificiis nisi peractis apud veteres neque uxor duci, neque ager arari poterat. *Aul. 2. 3. 3. & 3. 6. 43*
- Sal convivii principium & tenuiorum obsonium. *Perf. 3. 3. 24*
- Salem hospitibus in mensa apponere moris fuit veteribus, in concordia optatae symbolum. *Circ. 4. 4. 6*
- Salisatio supercilii veteribus ominosa. *Pseud. 1. 1. 105*
- Saltationis partes tres, secundum Plutarchum, quænam? *Stich. 5. 7. 1*
- Salvere & valere jubebant veteres eos quos nunquam visuri essent, adeoque & mortuos. *Capt. 3. 5. 86*
- Salutandil locum vel regionem quam ingrediebantur veterum mos. *Bacch. 2. 1. 1*
- Salutantes olim feie jusjurandum addiderunt, ut sedulo id facere viderentur. *Trin. 1. 2. 11*
- Sapientia non ætate, verum ingenio adipiscimur. *Trin. 2. 2. 88*
- Sapientia condimentum ætas quo sensu? *Trin. 2. 2. 82*
- Sara vel Sarra Tyrus dicta, unde? *Truc. 2. 6. 58*
- Sarapis, qui Pluton, apud Ægyptios pingebatur ueste longa discincta agnomen Pœno aptatum, quia Pœni sic vestiti, cum tunicis demissitiis, non cinctis, & sine pallio. *Pan. 5. 5. 33*
- Sarcire. *Epid. 3. 4. 19*
- Satagere rerum suarum. *Bacch. 4. 3. 23*
- Satin. *Mof. 1. 1. 73*
- Satine salva? interrogatio familiaris peregre redeuntibus, vel aliunde adventientibus. *Stich. 1. 1. 10. Trin. 5. 2. 53*
- Satis bonus, id est, mediocriter. *Pan. 1. 1. 75*
- Satis facere injuria læsis quomodo olim solerent. *Amph. 3. 2. 8*
- Saturno liberos immolandi mos Carthaginensium. *Amph. Supp. 1. 2*
- Scæva bona, sinistra auspicia bona habebantur ave, scil. sinestra. *Pseud. 4. 7. 39*
- Scaphium quale vas? *Bacch. 1. 1. 37*
- Scatet illud animus. *Perf. 2. 1. 9*
- Scelerum magnorum poena non tantum eorum authores, sed & sedes eorum comprehendere solebat. *Mil. 2. 3. 39*
- Schanicula dictæ meretrices, à juncis, quibus se præcingebant: sic artem profitentes suam & facilitatem solvendæ zona. *Rud. 2. 1. 5*
- Scin quomodo? *Aul. 2. 4. 28*
- Scio quod, parum Latine dicitur. *Afin. 1. 1. 37*
- Scita & faceta quomodo dicat Plautus. *Bacch. 2. 2. 31*
- Scorta in conviviis inter talorum jactus fausti ominis causa invocabant vani veteres. *Capt. 1. 1. 1*
- Scriptura, pecunia quænam? *Truc. 1. 2. 44*
- Scriptura vestigalia è pascuis dictæ olim. *Truc. 1. 2. 41*
- Sculponeæ quid? *Cas. 2. 8. 61. & 3. 5. 63*
- Scurræ quis dicatur. *Epid. 1. 1. 13*
- Sedere solebant qui Deos precabantur, qui que tutelæ sua causa confugiebant ad Deum aras. *Rud. 2. 3. 56*
- Sedes in cavea servis & aliis è plebe prisco illo ævo redimendæ erant æc aliquo. *Pæn. Trol. 24*
- Sedulo facere. *Merc. 2. 3. 126*
- Semitales dii, iidem qui lares viales. *Merc. 5. 2. 23*
- in Senatum qui non venerat, pignoribus captis multabatur. *Men. 3. 1. 9*
- Senes coëmptionales quinam fuerint. *Bacch. 4. 9. 52*
- Senia perdomare. *Truc. 1. 1. 6*
- Sepulcræ sua spargi aut perfundi iis, quæ viventes gratissima habuerant, optabant veteres. *Circ. 1. 2. 8*
- Sequestro ponî quæ res olim solerent? *Merc. 4. 3. 36*
- Servare domum veteribus quo sensu dictum. *Aul. 1. 2. 3*
- Servus auctor, quis. *Afin. 2. 4. 53*
- Servus quo ritu olim manu mitteretur? *Aul. 5. 9*
- Servi frugi officium erga herum suum. *Amph. 3. 3. 4*
- Servi frugi in herum fidelitas descripta. *Aul. 4. 1. 1.*
- Servi frugi raro ultra quinquennium ser-
vie-

- Viebant, quin se peculio suo redime-rent. *Aul. 5. 8*
- Servi olim rem scenicam tractabant, & male tractantes, servilibus poenis afficiebantur. *Amph. Prol. 26*
- Servi nati viliores, quam facti. *Amph. 1. 1. 24*
- Servi olim non in lecto, sed in subsellio juxta lectum, sedentes vesci solebant. *Stich. 3. 2. 32*
- Servi cum manumittebantur, raso capite pileum accipiebant: idque in templo *Feronia*, libertorum dea. *Amph. 1. 1. 306*
- Servi atque etiam ancillæ antiquo more post manumissionem pileo donati supplicatum diis ibant, quocum virtuti ac benignitati potissimum libertatem suam referent acceptam. *Pers. 3. 3. 42*
- Servi olim pendentes, pondere ad pedes alligato vapulabant, idque totam fæpe noctem vel etiam diem. *Afin. 2. 2. 37*
- Servi duo perfugia habebant *Aram & Deprecatorem.* *Mofst. 5. 1. 45*
- Servorum habitus in Comœdiis qui? *Capt. 4. 1. 12*
- Servorum mulieres non dicuntur uxores, sed conjunctæ. *Caf. Prol. 68*
- Servorum in pistrino laborantium ærumnæ. *Afin. 1. 1. 16*
- Servis Athenis potare, amare, atque ad cœnam condicere potestas semper fuit: quod Romæ legibus vetitum erat. *Stich. 3. 1. 37*
- Servos qui vendebant olim, paciscebantur nonnunquam, ne fugitivos aut errores præstarent: interdum & lex dicebatur, ut suo periculo emeret emperor. Et ii servi quorum nomine venditor nihil præstaret, pileati venum ire solebant. *Pers. 4. 3. 55*
- Servilis cognatio Jure civili nulla est. *Capt. 3. 4. 42*
- Serviles nuptiæ ex Jure Civili non sunt justæ. *Cafin. Prol. 68*
- Servilium suppliciorum instrumenta varia uno quasi catalogo recensita. *Afin. 3. 2. 4*
- Servitus privata quæ, quæque publica? *Capt. 2. 2. 84*
- Servitutem bello captis, licet æque ac verna servirent, exprobare antiquitus non licebat. *Capt. 3. 4. 59*
- Sesamum & papaver veteribus inter bel-laria apposita. *Pan. 1. 2. 113*
- Sestertium locus extra urbem qualis. *Pseud. 1. 3. 97*
- Setanium vel sitanium quid? *Truc. 5. 16*
- Si, at. *Merc. 4. 4. 34*
- Siccine hoc fit? *Pseud. 5. 1. 1*
- Si pro cum. *Caf. 1. 18*
- Sic datur. *Men. 4. 2. 40*
- Sic dedero. *Afin. 2. 4. 33*
- Sicelices vel sicilices quid? *Rud. 4. 4. 125*
- Sicilia unde dicta? *ibid.*
- Sicilicula quid & unde dicta? *ibid.*
- Siculorum sermo olim qualis? *Men. Trol. 11*
- Sigua antiquis qualia in usu, & quomo-do postea varie mutata. *Amph. 1. 1. 265*
- Silicernum, cœna feralis, nono die fieri solitum. *Aul. 2. 4. 45*
- Simulacra aut aras Divum amplexandi ritus in casu difficulti. *Rud. 2. 7. 2*
- Sinus vel sinum quale vas? *Circ. 1. 1. 75.*
- Rud. 5. 2. 32
- Si quid opus fuerit, solennis Romanæ antiquitatis formula. *Afin. 1. 1. 104*
- Sistere capite cadum. *Mil. 3. 2. 36*
- Sistere rem recte. *Pan. 4. 2. 54*
- Sisti non potest. *Trin. 3. 2. 94*
- Soccis utebantur Comici actores. *Cif. 4. 2. 29*
- Solarium qui locus? *Mil. 2. 3. 69*
- Soleis Romani non solebant uti in pu-blico, sed in triclinio & cubiculo: fo-ris autem calceis. *Truc. 2. 8. 1*
- Soleas sibi demi accubituri jubeant: quas reposcebant mox è lecto surgen-tes. *Truc. 2. 5. 26*
- Solis filia dicta incertis parentibus nata. *Epid. 4. 2. 34*
- Solstitialis morbus quis Plauto? *Truc. 2. 4. 143*
- Somnia deprecari veteres solebant, pa-cemque ac veniam à Prodigiali Jove Diisque Averuncis, id est, malorum depulsoribus omni suppliciorum ac piamentorum genere exambi. *Mil. 2. 4. 41*
- Somnum meridie æstivo tempore le-viusculum capere, mos erat veteribus, quem

I N D E X.

- quem Varro somnum institutum appellat. *Mofst.* 3. 2. 8
- Soracum vel Sarracum genus vehiculi quo ornamenta portantur scenico-rum. *Perf.* 3. 1. 64
- Soricina nenia quid? *Bacch.* 4. 8. 48
- Sororis pupillæ mortuo patre frater legitimus tutore est. *Curec.* 5. 2. 63
- Sorti olim res variæ committebantur. *Cas.* 2. 6. 22
- Sortes unde fierent? *Cas.* 2. 6. 22. & 2. 6. 33. & 45
- Species. *Mofst.* 1. 2. 42
- Spectaculorum tempore neque libellos dare, neque in jus vocare hominem fas erat. *Cas. Prol.* 27
- Spectatores ludorum summo mane, immo etiam vel nocte occupare locum in cavea solebant. *Poen. Prol.* 21
- Spectatorum qui gratiæ causâ plausum histrionibus tribuebant, multa. *Amph. Prol.* 71
- Spectatrix atque Hera hominum Fortuna dicta. *Merc.* 3. 4. 12. & 5. 2. 1
- Specula olim ex argento facta. *Mofst.* 1. 3. 11
- Speculorum usus rectus qui? *Epid.* 3. 3. 1
- Spei & Matris Maturæ ædes Romæ, ubi? *Pseud.* 2. 4. 19
- Speratae pueræ quaæ. *Amph.* 2. 2. 44
- Spes Dea Romæ à Collatino consecrata. *Cif.* 4. 1. 18
- Spinther & armilla quid differant? *Men.* 3. 3. 4
- Spinturnicum nomen quadrupedis turpis figuræ, &c. *Mil.* 4. 1. 42
- Sponsi olim candidati. *Cas.* 2. 8. 10
- Sponsionum & stipulationum formulas certis verbis concipiebant Veteres, & fere ordiebantur à se, five, ni, nive. *Curec.* 1. 1. 4
- Stabulum servitricium quid & unde dictum. *Perf.* 3. 3. 13
- Staticulus quid? *Perf.* 5. 2. 43
- Statura commoda qualis. *Afin.* 2. 3. 21
- Status vocabatur modus quo gladiatores se componebant ad se defendendum & alterum petendum: unde statu in statu, in gradu, &c. *Mil.* 4. 9. 12
- Status dies cum hoste quis. *Curec.* 1. 1. 5
- Stellarum munus opinione veterum Ethnicorum communis. *Rud. Prol.* 6
- Sternutatio veteribus ominosa. *Pseud.* 1. 1. 105
- Stipulari solere. *Curec.* 4. 1. 12
- Stipulationes etiam si jocandianimo interpositæ, ipso jure ad obligationem prosunt. *Pseud.* 4. 7. 126
- Strena quid & unde dicta. *Stich.* 3. 2. 8. 25. 2. 24
- Strigilibus defrictabantur veteres, postea quam uncti fuerant, & divites quidem à parasitis. *Stich.* 1. 3. 77
- Strigones vel strigores qui? *Bacch.* 2. 3. 46
- Stultus, stolidus, fatuus quid differant? *Bacch.* 5. 1. 2
- Suasum, insuasum quid? *Truc.* 2. 2. 16
- Subbastlicani qui. *Capt.* 4. 2. 35
- Subcratim suppositio, Carthaginensibus supplicii genus. *Poen.* 5. 2. 65
- Subsellia quoruin. *Stich.* 3. 2. 33
- Subtemen & subtigmen quid differant. *Merc.* 3. 1. 20
- Subversari. *Curec.* 4. 2. 24
- Sudare in balneis & inungi & Græci solebant & Romani, priusquam accubitum irent. *Stich.* 1. 3. 73
- Sumere æra. *Rudent.* 4. 8. 9
- Summa summarum quid? *Truc.* 1. 1. 4
- Summanare, subducere & furari est. *Stich.* 5. 2. 18
- Summanus qui deus. *Curec.* 3. 48
- Sumptuaria leges in republ. necessariae cur? *Epid.* 2. 2. 44
- Supercilii palpitatio veteribus ominosa. *Pseud.* 1. 1. 105
- Superfoetatio mulierum etiam antiquis haud impossibilis credita. *Amph.* 1. 2. 19
- Superstes pro litigatore qua ratione. *Artam. Frag.*
- Superstitiosus pro divino seu ariolo. *Curec.* 3. 27
- Supparis qualis vestis. *Epid.* 2. 2. 48
- Supplicantium olim non tantum capita erant velata, sed & vittis manus. *Amph.* 1. 1. 101
- Supplicia pleraque apud Romanos extra portas sumi cur solita. *Mil.* 2. 4. 6
- Supremam dicere alicui. *Afin.* 3. 3. 4
- Symbolæ quid. *Epid.* 1. 2. 22
- Symbolorum in pactis conventis, loco tabellarum & syngraphorum, apud Græcos usus. *Bacch.* 2. 3. 29
- Συμπό-

I N D E X.

Συμπόσιον cur Græci dixerint, quod
Latini convivium. *Men. 5. 1. 42*

T.

- T**abellæ veterum ex qua materia.
Bacch. 4. 4. 64
- Tacitum auferre. *Afin. 4. 2. 7*
- Talenta quinquaginta Attica quantam
nostratis pecuniax summam faciant.
Amph. Supp. 3. 41
- Talentum magnum quantum & cur sic
dictum. *Cif. 2. 3. 19. Moſt. 3. 1. 114*
- Talorum jactus nominaquæ. *Pers. 5. 1. 18*
- Talorum jactus qua superstitione olim
perageretur. *Afin. 5. 2. 55*
- Talthybius & Eurybates, nuncii & præco-
nes in exercitu Græcorum. *Stich. 2.*
1. 33
- Tam eleganter omissum. *Trin. 2. 4. 173*
- Tam gratia est. *Stich. 3. 2. 18*
- Tangere tractim. *Amph. 1. 1. 157*
- Tapetia Alexandrina quo artificio fie-
rent. *Pseud. 2. 2. 14*
- Tax, pax vocularum significatio & usus.
Trin. 4. 2. 96
- Tegere, pro tueri. *Pseud. 1. 3. 117*
- Tegulæ & singulos imbrices & teblum
omne significant. *Rud. 1. 1. 6*
- Templorum olim publici & armati e-
rant custodes propter depositas ibi res
carissimas. *Bacch. 2. 3. 79*
- in Templis deorum apud Rom. plerum-
que habebatur senatus. *Moſt. 5. 1. 55*
- Tenere. *Pœn. Prol. 116*
- Terram tangendi ritus supersticiosus.
Moſt. 2. 2. 37
- Terriculamenta puerorum. *Rud. 2. 6. 51*
- Tessera hospitalis quid fuerit apud
priscos. *Pœn. 5. 1. 25*
- Tesseram hospitalem confregisse dicebatur
qui jus hospitis violasset. *Cif. 2. 1. 37.*
Pœn. 5. 1. 25
- Testes facere. *Circ. 4. 4. 9*
- Testimonium cui deerat olim contra ad-
versarium, quid permisso Decemvi-
rūm fecerit? *Aul. 3. 2. 32*
- Testimonia cœca, quænam Jcti vocent?
Pseud. 1. 3. 67
- Theatri & amphitheatri usus diversus.
Circ. 5. 2. 47
- Thefautus in re empta cedit emptori.
Trin. 1. 2. 141

- Thesfauros in sepulchris condebant vete-
res. *Pseud. 1. 4. 19*
- Theſſali beneficiis & magicis artibus in-
fames. *Amph. 4. 3. 9*
- Thermopolium apud veteres quis locut?
Circ. 2. 3. 13. Pseud. 2. 4. 52. Trin. 4.
3. 6
- Θεσμοφόρα Cereris quomodo perage-
rentur. *Aul. Prol. 36*
- Theſſala pro venefica. *Epid. 3. 2. 21*
- Thymi usus, præfertim in Attica, ubi
plurimus & optimus nascebatur, pro
condimento apud veteres frequens.
Bacch. 5. 2. 10
- Tiara genus pileoli, à mitra diversum.
quo Persæ Chaldæique usi. *Pers. 4. 2. 2*
- Tibi παρέλαυδ. *Epid. 3. 1. 8*
- Timidus navis, deorum, &c. *Rud. 2. 3.*
36
- Tinnitus auris veteribus ominosus.
Pseud. 1. 1. 105
- Tintinnabulum vehiculi genus male cre-
ditum. *Pseud. 1. 3. 98*
- Tintinnaculi viri qui, & unde dicti?
Truc. 4. 3. 1
- Tithoni longæva vita. *Men. 5. 2. 101*
- Titivillium. *Caf. 2. 5. 39*
- Titubare. *Men. 1. 2. 32*
- Tollere fabulam quis dicatur. *Mil. 2. 3. 22*
- Tondi duo genera Græcis, στροφιον, &
κύπετο. *Capt. 2. 2. 18*
- Tractare contumelia afficere. *Mil. 2. 6. 10*
- Tragula teli genus quale. *Caf. 2. 4. 18*
- Tranquillus locus. *Epid. 3. 4. 8*
- Transire in gentem & sacra, quo seniū o-
lim diceretur. *Capt. 4. 1. 8*
- Tranſinere. *Mil. 2. 5. 58*
- Trapezitæ saturi poti. *Pseud. 1. 3. 62*
- Tribuni ærarii qui. *Aul. 3. 3. 53*
- Triumviri capitales octo olim lictoribus
stipati. *Amph. 1. 1. 7*
- Truia & Trulla qualia vasa? *Amph. Supp.*
3. 21
- Tunica Plauti ævo communis Romæ fer-
vorum vestis: ac temporibus Impera-
torum penula servis in usu fuere.
Amph. 1. 1. 213
- Tunica propior pallio, Proverb. *Trin. 5. 2.*
30
- Tunicæ demissitæ, id est, ad talos demis-
ſæ, & laxæ togæ olim probro erant, &
argumenta libidinosi & mollis animi.
Pœn. 5. 5. 24
- Turba

I N D E X.

- Turbare naves. *Bach. 2. 3. 59*
 Turdus aliisque aves quomodo ex disciplina venatoria necari soleant. *Pæn. 2. 40*
 Tympanotriba Plauto quis? *Truc. 2. 7. 49*
- V.
- V Adari & convadari quid? *Aul. 2. 4. 39*
 Vadari si quem quis volebat, libello eum describere, & subscriptionem à Prætre petere, moris erat. *Aul. 2. 4. 39*
 Va vītū! quale proverbium & unde ortum. *Pseud. 5. 2. 19*
 Vapulare, male explicatum verberare. *A-fin. 2. 3. 26*
 Vargulæ jocus scurrilis in A. Sempronium Longum & fratrem ejus. *Truc. 2. 2. 29*
 Vasa ex orichalco cinere eluuntur. *Mil. 4. 2. 10*
 Vasa sacrorum, quibus ad rem divinam uterentur, sumptuosiora fuisse cuivis facile familiæ paucio locupletiori. *Capt. 2. 2. 42*
 Ubi quidque. *Aul. 2. 2. 21*
 Vectigalii, perfoßores parietum, effractores, τειχοφύλακτοι, furum synonyma. *Pseud. 4. 2. 23*
 Vectigalia populi Romani unde fuerint? *Truc. 1. 2. 41*
 Velabrum quilocus Romæ, & unde dictum? *Capt. 3. 1. 29*
 Velatis manibus vieti vñtores orare soliti. *Amph. 1. 1. 101*
 Venales ades vel prædia veteri more inscribantur literis, vel proscribantur proposito devulgatoque libello. *Trin. 1. 2. 131*
 Venales cum ornamentis omnibus olim significabantur persona, quas vendere volebant, id est, cum vestitu, & si quid penoris sibi instruxerant servi. *Stich. 1. 3. 18. & seq.*
 Venalitii & mangones, σωματέμποροι, qui venales habent. *Trin. 2. 3. 31*
 Ventionis formula veteribus usitata. *Merc. 5. 2. 61*
 Venus frigi dea Romæ, cuius templum Fruginalive Fruginal: ea autem honestis præsidere credebatur. *Mil. 4. 8. 50*
- Veneri libare quomodo solerent veteres. *Circ. 1. 2. 31*
 Verba multa, quæ frequentativæ formæ censentur, Desiderativæ potius sunt, ut venditio, &c. *Stich. 1. 3. 803*
 Verberabilis. *Pæn. 1. 2. 165*
 Verfuria quid? *Merc. 5. 2. 34*
 Vertumnus qui deus. *Mofst. 3. 1. 109*
 Vertumni Dei potestas quæ veteribus credita. *Circ. 5. 2. 58*
 Verveinam carnem agnina cur prætulerint Parasiti olim. *Capt. 4. 2. 39*
 Vesperi in Saburra majore res furtivæ venundabantur. *Mil. 4. 2. 5*
 Vesperugo. *Amph. 1. 1. 119*
 Vettium varia genera rarissimis nominibus indigitata. *Epid. 2. 2. 46*
 Vestispici servi, vestium Custodes. *Trin. 2. 1. 22*
 Via decedere magistratibus qua voce iufus olim populus? *Aul. 3. 1. 2*
 Viaticum, aurum & pretiosa vasa, umbribus mortuorum imponere solebant, & cur? *Pæn. Prol. 71*
 Viatica cena quibus & quando in usu. *Bacch. 1. 1. 62*
 Vicini lares qui & cur sic dicti. *Bacch. 2. 1. 3*
 Victimæ & minima exta opponuntur. *Pseud. 1. 3. 95*
 Videlicet Solonem. *A-fin. 3. 3. 9*
 Videre multum ad se & sua. *Mil. 3. 1. 122*
 Vidua etiam de ea dicitur, quæ virum nunquam habuit. *Stich. 1. 1. 2*
 Vilius intestinis venire. *Circ. 2. 1. 28*
 Vindex honori posterorum. *Trin. 3. 2. 18*
 Vindicta, virga prætoria, servi contacti manu mittebantur. *Circ. 1. 3. 56*
 Vinum pendens, vinum doliare & diffusum quænam? *Trin. 2. 4. 125*
 Vinis Græcis, quæ travehebantur in titulum, solebant aquam marinam suffundere, præterquam Chiis. *Rud. 2. 7. 30*
 Vînula sive vinnulata vox, qualis & unde dicta. *A-fin. 1. 3. 70*
 Virginem qui vitiasset, hunc Leges jubebant aut dotare eam, aut uxorem ducere. *Aul. 4. 9. 63*
 Viriolæ veræ. *Truc. 2. 2. 220*
 Virum post divorcium Jctos appellasse inimicum. *Amph. 3. 2. 16*
Virtu-

I N D E X.

Virtutis omnis meta mediocritas. <i>Afin.</i>	<i>Upupa quale instrumentum. Capt. 5. 4. 7</i>
1. 1. 63	<i>Urbani affidui cives. Trin. 1. 3. 164</i>
ib Viscerationibus, singulis qui aderant, certa pars cibidabatur. <i>Pseud. 1. 5. 26</i>	<i>Urbare vel urnare quid. Bacch. 2. 3. 59</i>
<i>Via hac est exclamare solebant in atroci injuria veteres. Capt. 3. 5. 92</i>	<i>Usuraria mulier quæ: Amph. Prol. 108</i>
Vis si cui aliqua siebat, solebat is, siquidem ruri ageret, jubilare: fin vero in Romana civitate civis esset, quiritare, quod est Quirites conclamare. <i>Circ. 5.</i>	<i>Ut nunc est. Mil. 3. 1. 216</i>
2. 17	<i>Ut illum censes. Circ. 1. 1. 59.</i>
<i>Vita, biꝝ quot modis accipiatur. Trin. 2. 4. 76</i>	<i>Ut pro quamvis. Pseud. 3. 1. 18</i>
Vitii civi Romanæ illati poena quæ: <i>Aul. 4. 1. 28</i>	<i>Ut eleganter repetitum. Bacch. 4. 6. 18</i>
<i>Vitula dea hilaritatis præses. Pers. 2. 3. 2</i>	<i>Ut speras. Rud. 3. 2. 22</i>
Vituperare omen. <i>Caf. 2. 6. 58</i>	<i>Ut ratio redditur. Men. 1. 3. 123</i>
Ulmeis virginis servi olim cædebantur. <i>Afin. 2. 2. 72</i>	<i>Vultus se turbans. Epid. 4. 1. 33</i>
Unctiones, lavationes cotidianæ veterum, magnum luxus instrumentum. <i>Trin. 2. 4. 5</i>	<i>Uxores olim juvenibus luxuriosis quasi in pœnam data. Trin. 3. 2. 61</i>
Unde pro à quo vel quibus. <i>Truc. 1. 1. 42</i>	

Z.

<i>Zonam perdidit, castrense proverbium in ἀχενητες. Pœn. 5. 2. 48</i>
<i>Zonam sumere viatores solebant ut & milites; in qua condebant pecuniam. Merc. 5. 2. 84</i>
<i>Zædæ pro induere veteribus. Merc. 5. 2. 84</i>

I N D E X

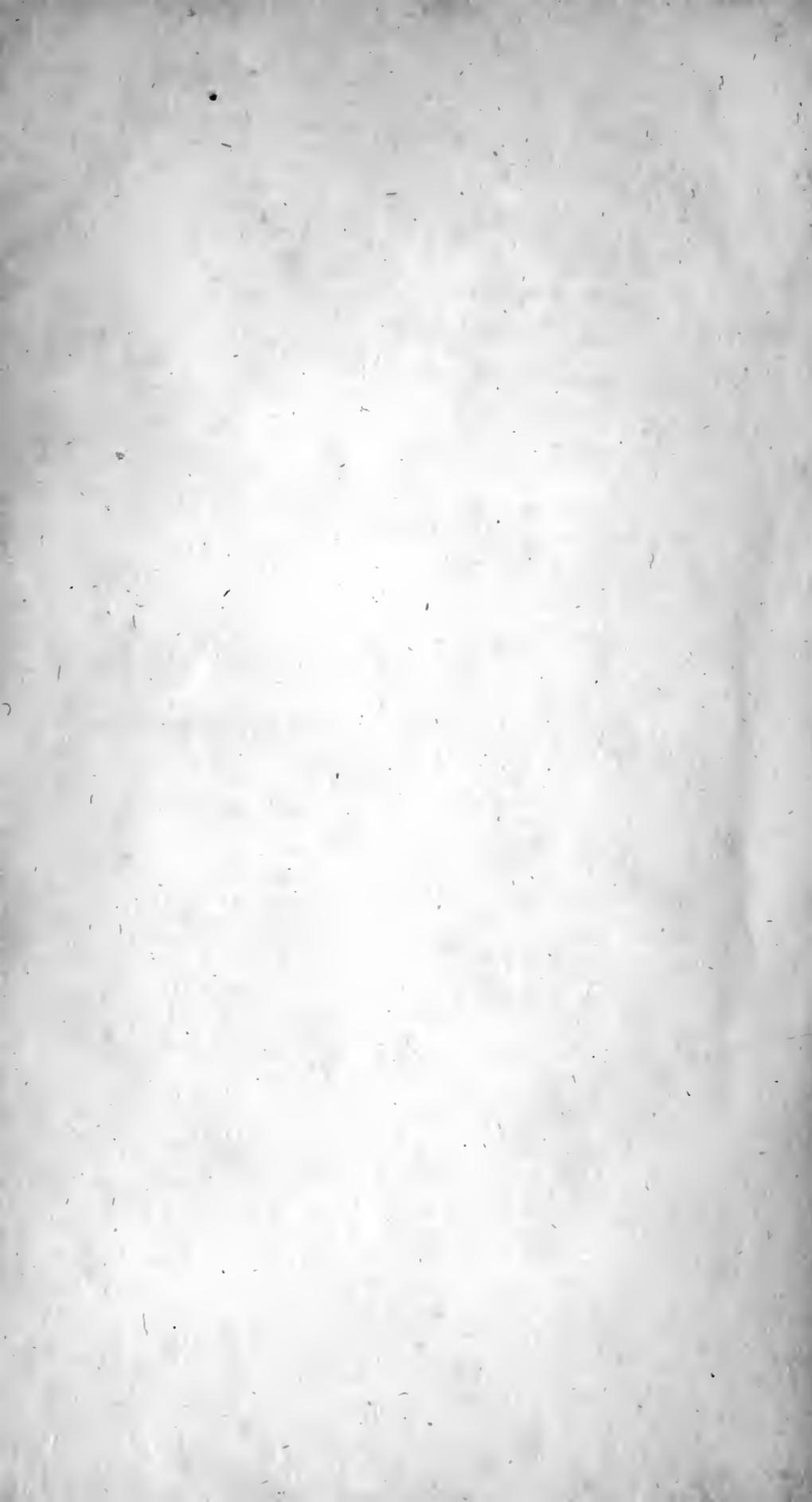
AUCTORUM EMENDATORUM

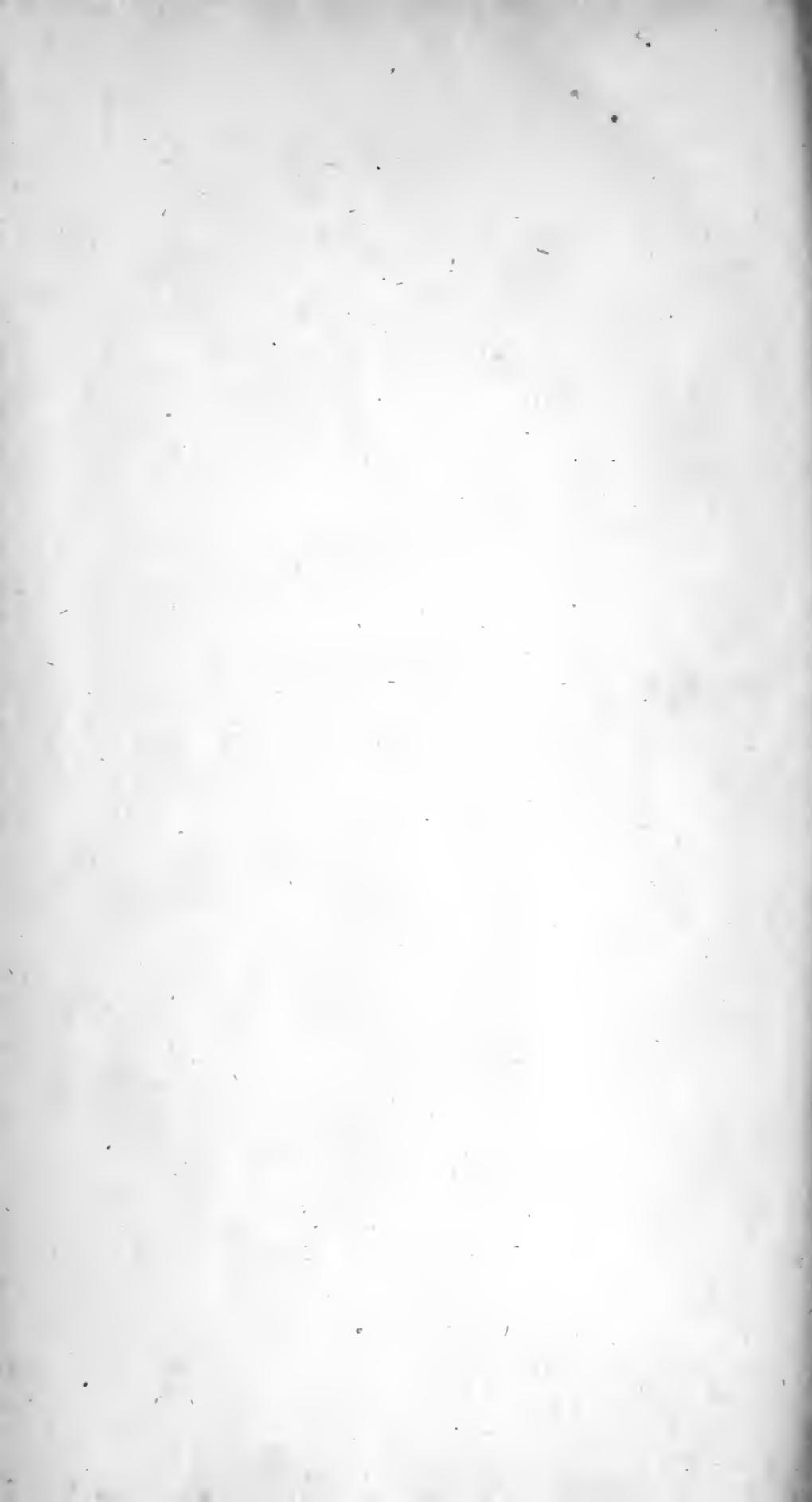
A U T

EXPLICATORUM.

A <i>Pulejus explicatus. Moft. 1. 1. 5</i>	<i>Iustinus emendatus. Afin. 3. 3. 4</i>
<i>Ausonius emendatus. Pseud. 1. 1. 4</i>	<i>Livius explicatus. Stich. 1. 1. 10</i>
<i>Cælius in epist. Cicer. emendatus. Trin. 2. 4. 25</i>	<i>Lucretius emendatus. Pseud. 1. 2. 31</i>
<i>Cicero emendatus. Pseud. 1. 1. 4. Bacch. 3. 3. 42</i>	<i>Manilius explicatus. Pers. 1. 2. 22</i>
<i>Cornutus apud Fulgent. emendatus. Caf. 2. 5. 39</i>	<i>Ovidius explicatus. Stich. 3. 2. 18. Truc. 2. 3. 22</i>
<i>Festus emendatus. Bacch. 3. 3. 42</i>	<i>Statius emendatus. Aul. 2. 2. 2</i>
<i>Florus tentatus. Moft. 3. 2. 46</i>	<i>Terentius emendatus. Truc. 2. 6. 21</i>

F I N I S.









St. An

